comp AR

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
NORTH CAROLINA

LUX
LIBERTAS

ENDOWED BY THE
DIALECTIC AND PHILANTHROPIC
SOCIETIES

V783
S444d

MUSIC LIB.

4º O.K.

Secchi,

De arte . . .

Lb. 5?

This book must not be taken from the Library building.


In pſalmis. et hymnis, et canticis. Eph 5.
Hymnus omnibus ſanctis eius. ps. 148
Pſallite Domino ſancti eius. ps. 29
Cantate exultate et pſallite ps. 97.
In hymnis confitemini. ps. 99
Deo noſtro pſallite ſapienter. ps 46
Bene pſallite ei in uociferatione ps. 32
DE
ECCLESIASTICA
HYMNODIA
LIBRI TRES
In quibus de preſtantia, effectibus, et modo rite pſallendi
IN CHORO
copioſe agitur
AVCTORE
ANACLETO SICCO
CREMONENSI
Clerico regulari S. Pauli
cū triplici indice
ſeptiés in die laudem dixi ps. 118
Il Coriolano F.
CIↃ IↃ C XXIX

ILLVSTRISSIMO
ac Reuerendiſſimo D. D.
HIERONYMO
VIDONI
S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

Anacletus Siccus Clericus Regul. S. Pauli felicitatem.

DISPOSITAM hanc à me Eccleſiaſticę Hymnodiæ rationem, quam ad pſallentiũ in Choro commodum, vtilitatemq; cenſuerunt graues viri edendam in lucem, ſicuti ad aliquem clariſſimæ auctoritatis virum, qui eam ſui nominis ſplendore mirifice illuſtraret, ita ad aliquem, qui patrocinio muniret, & tueretur, dirigere expediebat. Quare oculos, & animum ad te Illuſtriſs. Princeps conuerti, ratus eam tibi iuſtis debitam nomini-

1783
S44d
Music Lib.
902107

bus. Eccleſiaſticum opus nemini aptius debuerat offerri illuſtrandum, ac muniendum, niſi tibi, qui Eccleſiaſticæ hierarchiæ munera ſublimiora ſolitus per plurimos annos feliciter obire, maiora meritus, ad altiora ſemper vocatus, Purpuratorum Patrum Senatum tandem ingreſſus, eiuſdem hierarchiæ ſupremos quaſi cardines, tam prudenter, iuſte, ſancteq; tenes, non ſine magno totius Chriſtianæ Reipublicæ ornamēto, ac præſidio, vt merito te ſuſpiciant omnes, qui aut nouerunt, aut ſaltem viderunt, virum admirandum, in quo vnitæ conſpiciātur duæ illæ Optimi Principis virtutes adeo nexu difficiles, vt pronuntiauerint oracula celebriora: NON BENE CONVENIVNT, NEC IN VNA SEDE MORANTVR MAIESTAS, ET AMOR. Maieſtatem præ te fers, ſupremo dignam Imperio. Amorem ſpiras vniuerſo mentis affectu colendum. illam in ſpecie. hunc in opere. Quare nec ſine Numine, nec Omine in gentilitio tuo Stemmate vitem geſtas vireſcētem excelſæ Turri innixam, immo inhærentem. Vitis Amoris. Turris Maieſtatis ſymbolum offert. Turris certum in arce Eccleſiæ propugnaculum, Vitiſque æternum futurus. Turris firmitatis. Vitis vbertatis. Ex vite vinum lætitiæ, ex turri vmbram protectionis ſpondes beneuole, & præbes amice. Ad

iſtam

iſtam ego Turrim vite decoratam, ad iſtam inquam vitem Turri munitam, ad aſylum tutiſſimum confugio, aduolo, expertus illius certiſſimam tutelam, huius ſuauiſſimos fructus, tum maxime cum anno ſuperiori in iſta totius Orbis ſuprema Vrbe curriculum explerem Quadrageſimalium Concionum. Tu mihi & Turris, & Vitis protectionem, ſolatiumq; benigniſſime, tum præſentia frequēti, tum effectibus ſingularibus elargitus es; quemadmodum vtrumq; teſtari liberaliter non omittis in dies vniuerſo ordini noſtro, de quo iam pridem optime es meritus. His igitur adde Ampliſſime Princeps optatum mihi patrocinium, quo hæc mea Eccleſiaſtica Hymnodia prodeat in lucem; opus namq; ſuſcipies Eccleſiæ forſan non inutile, quod alijs, quæ molior, Deo approbante, aditum recludet faciliorem, & reſerabit tutiorem. Suſcipies Clientulum iam tibi multis, & magnis nominibus deuinctum. Sic te Deus, Optimus, Maximus diutiſſime conſeruet ad Eccleſiæ ſuæ præſidium, & decus.

Bononiæ nonis Martij CIↃ·IↃ C.XXIX.

Ioan-

Ioannis Andreæ Hermannij Bononienſis ad ſacram HymnOdiam.

SVbdola, quæ quondam ludebat in æquore nautas,
Hac melior Siren iam capit arte Deum.
Pſalle, etenim cauti perit aſtus Vlyſſis, vt illum
In tua vota trahas, labitur axe Deus.

Eiuſdem ad eamdem Carmen.

EXoras, placas, laudas, ſpecularis, adoras
Numen, & Aligeros imitaris, Dæmonas Orco
Pellis, & auxilium morituris porrigis ingens,
Victuroſq; cies, viuorum pectora reples
Lætitia, quod & ipſe Deus timeatur, ametur,
Efficis, ad lacrimas irritas lumina, tuq; es
Vrbis, & Imperij robur, ludibria ſortis
Formidanda fugas, certæ haud exile ſalutis
Pignus habes, Cæli æterno fruiturus honore,
Pſallere ſi ſcieris; ſi neſcis, pſallere diſce,
Mente ſed attenta, feruenti, humiliq;, piaq;,
Et pura, diſtincta tamen, concinnaq; verba,
Et procul à vitio, quæ diſcis, pſallere diſce.

Don Iulius Caualcanus Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli Præpoſitus Generalis.

CVm tractatum de Eccleſiaſtica Hymnodia R. P. D. Anacleti Sicci Præpoſiti Collegij S. Pauli Bononiæ eiuſdem noſtræ Congregationis, duo ex eadem Congregatione docti viri, quibus id commiſimus, recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint: facultatem cõcedimus, vt typis mandetur, ſi ijs, ad quos pertinet, viſum fuerit.

Dat. Mediolani in Collegio noſtro SS. Apoſtolorum Pauli, & Barnabæ die 20. menſis Februarij 1629.

Don Iulius Caualcanus Præpoſitus Generalis.

PRæclarum, & in hac materia De Eccleſiaſtica Hymnodia ſingularem tractatum admod. Reuer. Patris D. Anacleti Sicci, Collegij S. Pauli meritiſsimi Præpoſiti, maiori, quã potui, diligentia perуolui. Eumdem verò, opus egregium, meo iudicio deprehendi, varijs quæſtionibus, ijſq; doctiſsimis, & iucũdiſſimis plenum; necnon etiam ſacris hiſtorijs, & modernis exemplis ornatum ad ſpiritus excitationẽ, & cordis ardorem in Chriſti Domini amorem. Quapropter in communem totius Eccleſiæ vtilitatem, & eorum præſertim ſolatium, qui Choro ſunt addicti, opus hoc in lucem dandum approbaui.

Ego Don Aegidius Polus Rector Pœnitentiariæ pro Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. Card. Archiepiſc. Bonon.

Vidi

VIdi ego ſubſcriptus, ac diligentius conſideraui hoc opus admod. Reuer. Patris Anacleti Sicci inſcriptũ: De Eccleſiaſtica Hymnodia libri tres, in quibus &c. ita doctrina, ac diſciplina Eccleſiaſtica vndequaque perfectum, ac ſanum, vt (niſi optimi moris, ac ſanctæ obſeruantiæ eſſet) non alia, quam ſui ipſius auctoritate, ac cenſura indigeret, continet enim, vt alia omnia bonæ vitæ, ac ſummæ eruditionis verba, ſic & ea, quæ Deo maximè placent, quæque illi in Eccleſijs perſolui conſueuerunt; in quibus lux tanti Doctoris ita effulget, vt inter luminaria, non ſolum ſuæ Congregationis, verumetiam & aliorum omnium Doctorum cuiuſcunq; vniuerſitatis connumerandus videatur, vt legentes Magiſtros doceat, ac perlegentes ſemper amplius docebit. Imprimatur ergo publicæ commoditati.

Ita Fr. Hieronymus Onuphrius Lector publicus in almo Bononienſi Gymnaſio, atq; ibidem ſanctiſs. Inquiſitionis Conſultor, pro Reuerendiſs. Patre Magiſtro Paulo de Garrexio Inquiſit.

IN

INDEX CAPITVM ſingulorum Librorum.

PRæfatio. pag. 1

Libri Primi.

Cap. 1. Hymnodiæ ortus vnde, & quando. pag. 10
2. Diuino cultui quantum conueniat hymnorum vſus. 17
3. Hymnorum cultus omni electę victimæ præſtat. 23
4. Hymnodiā opus eſſe Angelicum. pag. 29
5. Altiſſimas Dei laudes exercet hymnodia. 35
6. Chriſtianę Religionis pręcipua celebrat myſteria hymnodia. 41
7. Maximas gratiarum actiones Deo reddit hymnodia. 48
8. Perfectam orādi formam hymnodia exercet. 55
9. Contemplationem nutrit hymnodia. 62
10. Miras delectationes excitat hymnodia. 70
11. Hymnodiæ ſtudioſi vehemēs habent futuræ gloriæ ſignum. 78
12. Dei cognitionem, amoremq; gignit, augetue hymnodia. 85
13. Hymnodia eſt communium calamitatum validum præſidium. 90
14. Hymnodia eſt ciuitatum, ac regnorum robur. 96
15. Hymnodia beneficia obtinet tēporalia. 101
16. Hymnodia Dæmonibus ingrata, ac odioſa. 108
17. Hymnodia audientium animum varijs pijs recreat affectibus. 113
18. Compunctionis amoriſq; lacrymas prouocat hymnodia. 119
19. Hymnodia miſericordiam Dei conciliat. 125
20. Hymnorū vſus morientibus proficuus. 131

Libri Secundi.

Cap. 1. Cordis attentio eſt neceſſaria in vſu hymnodiæ. 137
2. Quæ & quanta attentio requiratur. 144
3. Dei præſentis cogitatio attentionem adiuuat. 151
4. Angelorū præſentia cogitata eamdem attentionem promouet. 157
5. Animi deuotio pars eſt hymnodiæ præcipua. 164
6. Vocis cordiſq; feruor ex deuotione oritur. 171
7. Iubilatio cantus eſt alter deuotionis effectus. 179
8. Qua cordis puritate ad hymnodiam accedendum. 186
9. Cordis tranquillitas gratiorē Deo reddit hymnodiam. 192
10. Cordis humilitas eſt hymnodiæ præcipua virtus. 199
11. Cantus Muſicus hymnodiam non dedecet. 205
12. Amor Dei hymnodiæ ſolicitat

b can-

cantum. 212
13. *Miniſtrorum canentium ſanctitas maiorem tribuit vim hymnodiæ.* 218
14. *Pluriũ cantantium ſocietas confert hymnodiæ varias vtilitates.* pag. 224
15. *Vigiliæ nocturnæ ab hymnodiæ ſtudioſis obſeruandæ.* 231
16. *Vigilias matutinas colunt hymnodiæ ſtudioſi.* 238
17. *Corporis motus, & diſpoſitio opportune ſeruandi in hymnodia.* pag. 245
18. *Virginum hymnodia eſt valde chara Deo.* 251
19. *Animũ à curis liberum ſanctioribus anni tẽporibus vellet hymnodiæ vſus.* 258

Libri Tertij.

Cap. 1. *Quantum expediat pſallentibus ab omni genere defectus cauere.* 265
2. *De defectibus circa intentionem.* pag. 270
3. *Attentionis defectus quales.* 276
4. *De alijs euagationum defectibus, & remedijs.* 282
5. *Oculorum curioſitas arcenda à choris.* 288
6. *Defectus celeris pronuntiationis.* pag. 294
7. *De violati ſilentij defectu.* 301
8. *De eiuſdem ſilentij violatione alijs modis.* 306
9. *A riſu abſtinẽdum in choris.* 310
10. *Defectus ſcrupulorum cauendi, & quo remedio.* 316
11. *De defectibus in modulatione Eccleſiaſtica occurrentibus.* 322
12. *De defectibus circa formam diuini officij.* 328
13. *Temporum inordinatio caueatur in diuino officio.* 344
14. *Acediæ defectus quales.* 349
15. *Deuotionis exterioris defectus varij.* 356
16. *De defectu eorum, qui vocibus parcunt in choro.* 360
17. *De defectu eorum, qui ſtudiorum prætextu abſtinent ab hymnodia communi in choro.* 365
18. *De varijs defectibus tam in ingreſſu, quam in egreſſu hymnodiæ occurrentibus.* 372
19. *Paræneſis ad hymnodiæ ſtudioſos.* 377

IN-

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRAE qui in hoc Opere citantur.

Ex Geneſi.

Cap.4. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. p. 28

Ad Cain, & ad munera eius non. 196

Iſte cœpit inuocare nomen Domini. 11

13. Ne quæſo ſit iurgium inter me, & te. 195

15. Deſcenderunt volucres ſuper cadauera, & abigebat eas. 285

22. Benedicẽtur in ſemine tuo. 99. 222

26. Inuidentes ei Palæſthini, omnes. pag. 277

28. Erit mihi Dominus in Deum. 52

32. Ecce vir luctabatur cũ eo vſq; 130

Dimitte me, iã enim aſcendit. 240

47. Præter terrã Sacerdotũ, quæ. 220

49. Vaſa iniquitatis bellantia. 187

Ex Exodo.

Cap.12. In noctis medio percuſſit Dominus. 235

15. Cãtemus Domino glorioſe enim. 13. 206

Dominus regnabit in æternum, & vltra. 250

19. Vade ad populũ, & ſanctifica. 197

20. Cunctus populus videbat voces. pag. 118

24. Videruntq; Deũ, & comederũt. 74

32. Dimitte me, vt iraſcatur furor. 131

34. Nullus inſidiabitur terræ tuę. 283

35. Omnis voluntarius, & prono. 165

Obtulerũt mente prõtiſſima. ibid.

40. Altare aureum, in quo adoletur. pag. 227

Ex Leuitico.

Cap.6. Ignis autem in altari ſemper. pag. 239

10. Offerẽtes corã Domino ignẽ. 323

Ex Numeris.

Cap.10. Surge Domine, & diſſipentur. 92

21. In libro bellorum Domini. 91

Ex Deuteronomio.

Cap.6. Iuſte quod iuſtum eſt proſequeris. 138

32. Oblitus es Domini creatoris tui. pag. 53

Ex Ioſue.

C.6. Omni populo vociferãte &. 224

23. Sicut ergo impleuit opere, quod. pag. 223

24. Dedi vobis terrã, in qua non. ibid.

Ex libro Iudicum.

Cap.3. Hæ ſunt gentes, quas Dominus. 311

9. Numquid poſſum deſerere dulcedinem. 72

Ex primo Regum.

Cap.1. Cũ multiplicaret preces coram Domino. 278

Vade in pace, Deus Iſrael det tibi. pag. 243

In vitulis tribus, & tribus modijs. pag. 167

2. Exultauit cor meũ in Domino. 278

16. Recedebat ab eo ſpiritus malus. pag. 210

17. Dominus qui eripuit me de manu. 204

21. Ecce hic gladius Goliath Philiſtæi. ibid.

23. Saul & viri eius in modum coronæ. 105

Feſtina, veni, quoniam infuderũt. pag. ibid.

Ex ſecundo Regum

Cap.12. Ne cum a me vaſtata fue-

rit vrbs. 248
23. Spiritus Domini locutus eſt per me. 37
24. Ego ſum, qui peccaui, ego qui. 94

Ex Tertio Regum.

Cap. 6. Malleus, & ſecuris, & omne. pag. 307
18. Clamate voce maiori, Deus. 114

Ex Quarto Regum.

Cap. 13. Pater mi, pater mi, currus. 99. 222

Ex Secundo Paralipomenon.

Cap. 5. Immolabant arietes, & boues, abſq; 206
6. Conſurge Domine in requiē tuam, tu & arca. 92
7. Confitemini Domino, quoniam bonus. 129
20. Voce conſona dicerent, confitemini. 90
Vallis benedictionis. ibid.
Irruit pauor Domini ſuper vniuerſa. ibid.
31. Vt darēt partes ſacerdotibus. 210

Ex primo Eſdræ.

Cap. 3. Steterunt ſacerdotes &c. in hymnis. 6
9 Cumq; audiſſem ſermonē iſtū. 120

Ex Tobia.

Cap. 12. Ipſum benedicite, & cantate. 23
Ego obtuli orationem tuam. 160

Ex Iudith.

Cap. 9. Induens ſe cilicio poſuit cinerem. 246
Nec ſuperbi ab initio placuerūt. pag. 201

Ex Iob.

Cap. 1. Conſurgenſq; diluculo offerebat. 241
Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino. 24
7 Quid eſt homo, quia magnificas eum. ibid.
31. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne. 290
Non ne ipſe conſiderat vias meas. pag. 155
38. Vbi eras quando &c. & iubilarēt. 30. 240
39. Vbi audierit buccinam dicit vah. pag. 210

Ex Pſalmis.

Pſ. 1. Et in lege eius meditabitur die. pag. 82
Et erit tamquam lignum, quod plantatum. 344
Pſ. 2. Quare fremuerunt gentes, & populi. 43
Filius meus es tu, ego hodie. 42
4. Filij hominū vſquequo graui. 116
6. Lauabo per ſingulas noctes lectū. pag. 120
8. Ex ore infantium, & lactentium. 201. 252
9. Confitebor tibi Domine in toto corde. 140
10 Intenderunt arcū, parauerūt. 133
13. Confitebor tibi Domine in toto corde. 140
Trepidauerūt timore, vbi nō. 318
15. Prouidebam Dominum in conſpectu meo. 155
Lætatum eſt cor meum, & exultauit. 173
16. Auribus percipe orationē meam non. 270
17. Intonuit de cælo Dominus, altiſſimus. 100
Confitebor tibi in nationibus Domine. 15
Qui poſuit pedes meos tamquam ceruorum. 38
18. Cæli enarrant gloriam Dei, & opera. 20. 372
Nō ſunt loquelæ neq; ſermones. ib.
In omnem terram exiuit ſonus eorum. 1
Deſiderabilia ſuper aurum. 71
21. Deus Deus meus, vt quid dereli-

quiſti. 14. 43. 134
Ne diſceſſeris à me &c.circumdederunt. 134
Diuiſerunt ſibi veſtiméta mea. 44
26.Circuiui, & immolaui &c. vociferationis. 130. 294
Vnam petij à Domino hác requiram. 68. 379
28.Et in templo eius omnes dicent gloriam. 79. 161. 303. 314
30.In manibus tuis ſortes meæ. 38
In manus tuas commendo ſpiritum meum. 134. 135
32.Rectos decet collaudatio. 19 186. pag. 189
Bene pſallite ei in vociferatione. pag. 361
In pſalterio decem chordarũ pſallite. 45
Cãtate Domino cãticum nouũ. 45
Cõfitemini Domino in cithara. 81
33.Benedicam Dominum in omni tempore. 54. 102. 114. 136
Magnificate Dominum mecũ. 214
34.In populo graui laudabo te. 312
35.Inebriabuntur ab vbertate domus. 73
36.Noli æmulari in malignantibus. pag. 109
Non confundentur in tépore malo. 104
37.Qui iuxta me erant, de longe. 178
38.Cum conſiſteret peccator aduerſum. 194
39.Immiſit in os meum canticũ nouum. 158
Videbunt multi & timebunt. ibid.
Ego autem mendicus ſum, & pauper. 199
Magnificetur Dominus, qui. 213
Et cor meum dereliquit me. 148. pag. 286
41.Quemadmodũ deſiderat ceruus ad. 68. 135
42.Cõfitebor tibi in cithara Deus. 81
44.Dico opera mea Regi. 381
Lingua mea calamus ſcribæ velociter. 36. 203
46.Iubilate Deo in voce exultationis. 179
49.Immola Deo ſacrificiũ laudis. 24
Sacrificium laudis honorificabit. 24. 48. 85. 260
Illic iter, quo oſtendam illi. 260
50.Miſerere mei Deus ſecundum magnam. 127
Redde mihi lætitiam ſalutaris. 78
Domine labia mea aperies, & os. pag. 17
51.Ego autem ſicut oliua fructifera in. 165
53.Deus in nomine tuum ſaluũ me 95. 105
Volũtarie ſacrificabo tibi. 105. 165
Confitebor nomini tuo Domine, quoniam 22. 25
54.Et ne deſpexeris deprecationem. pag. 175
Quis mihi dabit pennas ſicut. pag. 188
Iacta ſuper Dominũ curã tuã. 103
55.Miſerere mei Deus, quoniam. 102
Deus vitã meã annũtiaui tibi. 152
Poſuiſti lacrymas meas in. 121
In quacunq; die inuocauero te. 88
In me ſunt Deus vota tua, quæ. 24
56.Confitebor tibi in populis Domine. 15
Exurge pſalterium, & cithara. 81. pag. 276
60. Exaudi Deus deprecationẽ meã.
Pſalmum dicam tibi in ſeculũ. 15. 20 40. 81
61.In Deo ſalutare meum, & gloria. pag. 102
62.Sicut adipe, & pinguedine. 165
Si memor fui tui ſuper ſtratũ. 235
64.Te decet hymnus Deus in Sion. 14. 18. 80
Exitus matutini, & veſperæ. 3

Viſitaſti terrã, & inebriaſti eã. 50
65. Holocauſta medullata offeram tibi. 169. 356
Iniquitatẽ ſi aſpexi in corde meo. pag. 190
Benedictus Deus, qui non amouit. pag. 27
66. Deus miſereatur noſtri, & benedicat, 58
67. Exurgat Deus, & diſſipentur. 112
Præuenerunt principes coniuncti. 32. 170
68. Saluum me fac Deus, quoniam. 56
Laboraui clamãs, raucæ factæ. 177
Magnificabo eum in laude. 213
Placebit Deo ſuper vitulum nouellum. 24
69. Deus in adiutorium meum intende. 92. 111
Exultẽt, & lætẽtur in te omnes 183
70. Confitebor tibi in vaſis pſalmi. 52. 81. 187
Lingua mea meditabitur iuſtitiã. pag. 295
72. Quid mihi eſt in cælo, & à te quid. 71
73. Vt quid Deus repuliſti in finẽ. 56
Ne tradas beſtijs animas cõfitentes. 98
Ne auertatur humilis factus confuſus. 199
76. Voce mea ad Dominum clamaui. pag. 173
Memor fui Dei & delectatus ſum. 65. 351
Anticipauerunt vigilias oculi. 236
Meditatus ſum nocte cũ corde. 65
Nũquid obliuiſcetur miſereri. 127
77. Dilexerunt eum in ore ſuo. 280
83. Quã dilecta tabernacula tua. 379
Beati, qui habitãt in domo tua. 80
Melior eſt dies vna in atrijs tuis. 379. 296
84. Mitigaſti omnem iram tuam. 127
87. Lõge feciſti notos meos à me. 178
88. Beatus populus, qui ſcit. 179
90. Angelis ſuis mãdauit de te, Vt. 115
91. Domum tuã decet ſanctitudo. 312
93. Qui fingis laborẽ in præcepto. 319
94. Venite exultemus Domino. 182. pag. 251
Et in pſalmis iubilemus ei. 179
Quoniam Deus magnus Dominus, & rex. 38
95. Cantate Domino canticum nouum. 45. 207. 215
Magnus Dominus, & laudabilis nimis. 22
Lætentur cæli, & exultet terra. 20
97. Cantate Domino canticum nouum. 45. 207
Exultate, & pſallite, pſallite Domino. 81. 193
Moueatur mare, & plenitudo eius. pag. 20
98 Quoniam ſanctus Dominus Deus noſter. 37
99. Iubilate Deo omnis terra. 179
Introite in conſpectu eius in exultatione. 179. 185
Introite portas eius in confeſſione, atria. 79
Laudate Dominum quoniam ſuauis eſt. 74
101. Reſpexit Dominus in orationem humilium. 77. 172
Tu autem idem ipſe es. & anni. 38
102. Benedic anima mea Domino, & omnia. 49. 355
103. Qui emittis fontes in conuallibus. 204
Cãtabo Domino in vitã mea, pſallam. 87
104. Dedit illis regiones gentium, & labores. 223
105. Obliti ſunt Deum, qui ſaluauit eos. 53
Beati qui cuſtodiũt iudicium. 117
106. Errauerunt in ſolitudine, in. 125
107. Exurge pſalterium, & cithara. 81

108. Ora.

108. Oratio eius fiat in peccatũ. 143
109. Dixit Dominus Domino meo. 42
110. Cõfitebor tibi Dñe in toto. 140
111. Peccator videbit, & iraſcetur. pag. 108
112. Laudate pueri Dominum, Laudate. 14. 135
113. In exitu Iſrael de Aegypto, domus. 14
Os habent, & non loquentur. 364
114. Miſericors Dominus, & iuſtus, & Deus. 127
116. Laudate Dominum omnes gentes. 186
118. Reuela oculos meos, & conſiderabo. 47
Adhæſit pauimento anima mea. pag. 136
Dormitauit anima mea prę tædio. pag. 350
Viam mãdatorum tuorum cucurri, cum. 76
Legé pone mihi Domine viã. 224
Auerte oculos meos, ne videãt. 289
Amputa opprobriũ meũ, quod. 29
Cantabiles mihi erant iuſtificationes. 86
Media nocte ſurgebam ad confitendum. 235
Declinate a me maligni, & ſcrutabor. 278
Feci iudicium, & iuſtitiam. 117
Dilexi mandata tua ſuper aurũ. 89
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. 120
Clamaui in toto corde meo, exaudi. 174. 215
Præuenerunt oculi mei ad te diluculo. 239
Septies in die laudem dixi tibi. 58. 69. 371
119. Heu mihi, quia incolatus meus. pag. 135
121. Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt. 135
124. De profundis clamaui ad te Domine. 204
131. Meméto Domine Dauid. 194
132. Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare. 109
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem. 198
133. Ecce nũc benedicite Dominum, omnes. 80. 381
134. Omnia quæcunq; voluit fecit in cælo. 57. 381
135. Qui facit mirabilia magna ſolus. pag. 37
136. Hymnum cantate nobis de canticis. 324
137. Magnificaſti ſuper omne nomen ſanctum. 38
In conſpectu Angelorum pſallam tibi. 160
138. Quo ibo á ſpiritu tuo. 37
Nimis honorati ſunt amici tui. 184
140. Dirigatur Domine oratio mea, ſicut. 227. 276
141. Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea. 173
143. Benedictus Dominus Deus me⁹, qui docet. 38
Deus canticũ nouũ cãtabo tibi. 52
144. Miſerationes eius ſuper omnia opera. 38
Regnum tuum, regnum omnium ſeculorum. 37
145. Laudabo Domino in vita mea, pſallam. 21. 355
146. Laudate Dominum quoniã bonus eſt. 25. 360
Sit iucunda, decoraq; laudatio. 361
148. Laudate Dominum de cęlis, laudate. 20. 32. 214
Iuuenes, & virgines, ſenes cum iunioribus. 254
149. Exultabunt ſancti in gloria. 84

Ex libro Prouerbiorum.

Cap. 8. Veritatem meam meditabitur guttur. 82

Ego.

Ego diligentes me diligo. 239
Sicut oſtiũ vertitur in cardine. 244
Septem nequitiæ ſunt in corde eius. 59

Ex Eccleſiaſte.

C. Ad locũ, vnde exeunt flumina. 54
4. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum. 185

Ex Canticis.

Cap. 1. Oſculetur me oſculo oris. 166. pag. 228
Meliora ſunt vbera tua vino. 228
2. En iſte venit ſaliẽs in mõtibus. 109
En ipſe ſtat poſt parietem. 156
Sonet vox tua in auribus meis. 64. pag. 174
3. Per noctẽ quæſiui, quẽ diligit. 231
Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum. 260
En lectulum Salomonis ſexaginta fortes. 275
4. Abſq; eo quod intrinſecus latet. 20
Vadam ad montem Myrrhæ, & ad collem. 258
Fauus diſtillans labia tua. 45
5. Ego dormio, & cor meũ vigilat. 60
Caput meum plenum eſt rore, cincinni. 121
Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus. 124
Inuenerunt me cuſtodes, qui. 98
6. Vna eſt columba mea. 188
Terribilis vt caſtrorum acies. 233
7. Quid videbis ĩ Sulamite, niſi. 33. 93
8. Ego murus, & vbera mea ſicut turris. 100

Ex Sapientia.

Cap. 11. Miſereris omniũ Domine. 126
18. Cũ quietũ ſilentiũ contineret. 235
Proferens ſeruitutis ſuæ ſcutũ. 93
19. In ſe enim elementa dum conuertuntur. 377

Ex Eccleſiaſtico.

Cap. 10 Qualis eſt rector ciuitatis, tales. 119
15. Non eſt ſpecioſa laus in ore. 186
19. Amictus corporis, & riſus dentium. 312
22. Pungens oculum deducit lacrymas. 247
39. Cor ſuũ tradet ad vigilandũ. 238
43. Benedicentes Dominum, exaltate. 39
47. In omni opere dedit confeſſionem, & de. 141

Ex Iſaia.

C. 5. Væ, qui cõſurgitis mane ad. 244
6. Vidi Dominum ſedẽtem ſuper ſolium. 153
Clamabant alter ad alterũ. 31. 362
Væ mihi quia tacui. 186
Ecce hoc tetigit labia tua, auferetur. 195
12. Confitebor tibi Domine, quoniam iratus. 217
14. Sedebo ĩ lateribus Aquilonis. 216
26. Saluator ponetur in ea murus. 97
Anima mea deſiderauit te in. 231
38. Sicut pullus hirundinis, ſic clamabo. 82
Meditabor vt columba. 188
Domine vim patior, reſpõde. 287
43. Populum iſtum formaui mihi laudem meam. 26
48. Laude mea infrænabo te. 86
51. Gaudium, & lætitia inuenietur in. 82
58. Clamabis, & dicet, ecce adſũ. 229
61. Ego Dominus diligens iudicium, & odio 296
62. Super muros tuos Ieruſalẽ conſtitui. 97

Ex Ieremia,

Cap. 2. Induxi vos in terram carmeli, vt. 224
Oblitus eſt mei diebus innumeris. pag. 53
7. Tu ergo noli orare populo hoc 95
9. Non glorietur ſapiens in ſapientia. pag. 87

Ex

Ex Threnis.
Cap. 1. Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt. 279
2. Deduc quaſi torrentem lacrymas. pag. 122
Conſurge, lauda in nocte, in principio. 231
3. Oculus meus deprædatus eſt animam. 288
Ex Ezechiele.
Cap. 24. Non plangetis, neq; flebitis, ſed. 122
28. Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo. 200
46. Cum auté fecerit Princeps ſpontaneum. 80
Ex Daniele.
Cap. 1. Fuerunt ergo inter eos de filijs. 202
3. Deus noſter, quem colimus, poteſt nos. 22
Benedicite omnia opera Domini Domino. 20. 214
4. Ecce vigil, & ſanctus de cælo deſcendit. 233
Ex Oſea.
Cap. 4. Peccata populi mei comedẽt. pag. 220
14. Omnem aufer &c. reddemus vitulos labiorum. 128. 187
Ex Iona.
Cap. 1. Immolauerunt hoſtias Domino. 130
2. Orauit ad Dominum de ventre piſcis. 246
Ex D. Matthæi Euangelio.
Cap. 5. Beati pauperes ſpiritu, quoniam. 199
Vade prius reconciliari fratri tuo. pag. 197
6. Pater noſter, qui es in cælis. 56
Dimitte nobis debita noſtra. 129
Quærite primum regnum Dei. 57
11. Confiteor tibi Pater, quia. 66
Iugum meum ſuaue eſt, & onus. pag. 319
15. Hypocritæ bene prophetauit de. pag. 140
O mulier magna eſt fides tua. 173
17. Reſplenduit facies eius, ſicut Sol. pag. 88
18. Si duo ex vobis cõſenſerint ſuper. pag. 226
Vbi duo vel tres congregati in nomine. ibid.
21. Oſanna Filio Dauid benedictus. pag. 252
27 Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti. 43
Diuiſerunt ſibi veſtiméta mea. 44
Ex D. Marci.
Cap. 6. Circa quartam vigiliam noctis venit. 234
15. Deus meus, Deus meus, vt quid. pag. 43
Vide in quantis te accuſant. 118
Ex D. Lucæ.
Cap. 1. Magnificat anima mea Dominum. 167. 179. 213
2. Gloria in excelſis Deo, & in terra. pag. 209
Nunc dimittis ſeruum tuum Domine. 167
7. Acceſſit retro ſecus pedes eius. 360
Remittuntur tibi peccata tua 360
8. Quis me tetigit, tetigit me aliquis. pag. 175
9. Reſplenduit facies eius, ſicut Sol. pag. 88
10. Maria optimam partem elegit, quæ. 63
11. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum. 272
12. Si venerit in ſecunda vigilia, & ſi. pag. 234
Ieſu fili Dauid miſerere mei. 173
15. Congratulamini mihi, quia inueni. 214
Gaudiũ erit in cælo ſuper vno. 121
18. Opportet ſemper orare, & numquam.

quam. 60
Deus gratias ago tibi, quia nõ. 205
24. Non ne cor noſtrum ardens erat, dum. 351
Palpate & videte, quia ſpiritus. 119
Ex D. Ioannis.
Cap. 9. Scimus, quia peccatores non exaudit. 128
12. Qui amat animam ſuam, perdet. pag. 176
13. In hoc cognoſcent omnes, quod. pag. 195
15. Vt impleatur ſermo, qui in lege. 82
16. Expedit vobis vt ego vadã, niſi. 77
17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt. pag. 88
19. Diuiſerũt ſibi veſtimenta mea. 44
20. Dominus meus, & Deus meus. 51
Quia vidiſti me Thoma credidiſti. pag. 118
Ex Actis Apoſtolorum.
Cap. 4. Conuenerunt enim vere in ciuitate. 43
Domine, tu qui feciſti cælum, & terram. 229
7. Domine Ieſu accipe ſpiritũ meum. pag. 360
9. Vas electionis eſt mihi. 187
13. Filius meus es tu, ego hodie genui. pag. 42
16. Paulus & Silas orantes laudabãt. pag. 106
Ex Epiſtola ad Romanos.
Cap. 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria. 126
7. Non enim quod volo bonum, hoc facio. 286
Ex prima ad Corinthios.
Cap. 11. Caput Chriſti Deus. 49
Debet mulier poteſtatem habere ſupra. 157
Si non velatur mulier, tondeatur. pag. 158
13. Si linguis hominũ loquar, & Angelorum. 217
14. Si orem lingua, ſpiritus meus. 141. 149
Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. pag. 327
Ex ſecunda ad Corinthios.
Cap. 5. Pro Chriſto legatione fungimur. 219
6. In omnibus exhibeamus noſmetipſos. 179. 364
9. Non ex triſtitia, aut ex neceſsitate. pag. 79
14. Omnia veſtra honeſte fiant. 138
Ad Galatas.
Cap. 3. Itaq; lex pædagogus noſter. pag. 162
Ad Epheſios.
Cap. 5. Implemini ſpiritu ſancto loquentes. 24. 169. 278
Loquentes vobis metipſis. 209
6. In omnibus ſumentes ſcutum fidei. 133
Ad Coloſſenſes.
Cap. 3. In gratia cantantes in cordibus. 365
Ex prima ad Theſſalonic.
Cap. 4. Præcipimus vobis, vt honeſte. 138
5. In omnibus gratias agite. 53
Ex prima ad Timotheum.
Cap. 1. Regi ſeculorum immortali. pag. 381
2. Leuantes puras manus ſine ira. 196
5. Eſt infideli deterior. 60
Ex ſecunda ad Timotheum.
Cap. 2. Quædam in honorem, quædam autem in. 187
Ad Hebræos.
Cap. 1. Filius meus es tu, ego hodie. pag. 42
Omnes ſunt adminiſtratorij. 162
13. Offeramus hoſtiã laudis &c. fructum. 128. 344
Ex prima D. Petri.
Cap. 5. Aduerſarius veſter Diabolus tamquam. 135

Ex

Ex Epiſtola D. Iacobi.

Cap.1. Omne datum optimum, & omne donum. 101

Si quis putat ſe religioſum eſſe, non. 302

4. Petitis, & non accipitis, eo quod male. 265

5. Multum valet deprecatio iuſti. 218

Ex Epiſtola 1. D. Ioannis.

Cap.4. Qui manet in caritate, in Deo. pag. 369

Ex Apocalypſi.

Cap.3. Vtinam frigidus eſſes, aut calidus. 352

4. Requiem non habebant die ac noctc. 30. 363

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus. 227

Dignus es Domine Deus noſter accipere. ibid.

5. Habentes ſinguli citharas. 82

8. Aſcendit fumus incenſorũ de. 160

12. Mulier amicta ſole. 88

14. Sicut citharedorum citharizantium. 82. 254

Nemo poterat dicere canticum, niſi. ibid.

Virgines enim ſunt. ibid.

15. Habentes citharas Dei. 82

20. Apprehendit Draconem ſerpentem. 133

FINIS.

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA.

PRÆFATIO.

OPVS diuinarum laudum, quæ ſolemniter in Templis perſoluuntur in eccleſiaſtica hierarchia ab initio ſui ortus, magna excultum pietate, ac diligentia, ad diuinam maieſtatem tum colendam, tum celebrandam, tum exorandam atq; placandam valde opportunum, ea locorum, perſonarum, & temporum ſingulari diſpoſitione frequentatur, vt merito extolli, ſuſpiciq; debeat. Quo ad loca, nulla reperiri facile poterit orbis pars, in quà ſacri non decantentur hymni ad honorem ſummi, veriq́; Dei; de quibus propheticè pronunciaſſe dici poſſet ipſe hymnographus illis verbis: In omnem terram exiuit ſonus eorum. *ſicut & veri Dei cognitio & fides per totum terrarum orbem viget dilatata Quo ad perſonas item, nullæ omnino mortalium qualitates ab hoc laudationis munere cognoſcuntur excluſæ, ſed omnes admittuntur ſine diſcretione, aut gradus, aut ſexus: nam non homines ſoli, ſed innumeræ pene virgi-*

Hymnodia in omni loco eſt in vſu.

Pſal. 18.

Omne genus hominũ eſt vſui hymnodiæ opportunũ.

nes, hymnodiæ ſtudioſæ vbiq; viuunt congregatæ; quod admirans B. Ambroſius in hæc verba prorupit: Mulieres, quas Apoſtolus in eccleſia tacere iubet, pſalmũ etiam bene clamant, hic omni dulcis ætati, hic vtriq; aptus eſt ſexui, hunc iuuenculæ ipſe ſine diſpendio matronalis pſallunt pudoris; puellulæ ſine prolapſione verecundiæ cum ſobrietate grauitatis hymnum Deo inflexæ vocis ſuauitate modulantur.

S Ambroſ. præf. in pſ.

Quo ad tempora nullus poterit in toto anni circulo aſſignari dies, immo forſan neq; hora huiuſcemodi laudibus omnino vacua; cum enim eccleſia iam ſit vbiq; terrarum propagata, & vbiq; laudes frequentet diuinas ſtatis temporum & horarum ſpatijs, non vbiq; tamen excurrat eadem temporis qualitas, ſed varia atq; diuerſa horarum condicio iuxta hæmiſphæriorum diuerſitatem reperiatur; ita vt quando in noſtro hæmiſphærio illuceſcit aurora, in alio, vbi eadem eccleſia adeſt, ardeat meridies; in alio veſper eod. tempore ſurgit; media nox poſſideat cælum in alio; aliæ item temporis differentiæ alibi exiſtant: hinc facile euenire poſſit, vt ſingulis omnino horis, aut fere ſingulis iuges offerantur Deo altiſſimo laudes: Et quod ab vno tantum homine ob communem naturæ imbecillam condicionem expleri omnino impoſſibile foret, mira obtineatur facilitate à tota eccleſia varijs in locis di-

Qualibet hora diei exercetur hymnodia.

Eccl. Deum laudibus celebrat omni tẽpore.

diſperſa propter miniſtrorum multitudinem, & climatum varietatem.

Ad hanc diuinarum laudum iugem continuationem reſpexiſſe credunt quidam DD. ſanctum hymnographum, dum de hiſce differens laudibus ad Deum directis, pronuntiauit: exitus matutini, & veſperæ delectabis. *intelligentes per exitum matutini tum terram ad ſolis ortum ſitam, tum diei progreſſum ab aurora vſq; ad noctem; per exitum autem veſperæ, tum terram ad ſolis occaſum ſpectantem, tum noctis progreſſum à veſpere vſq; ad auroram; quaſi dixerit, & prædixerit ſpiritu prophetico Dauid per omnes prorſus horas tum diei, tum noctis delectabiles futuras laudes Deo, quæ per totam terram à fidelibus offeruntur; Cui expoſitioni fauere videtur S. Hieronymus legens hunc pſalmi locum:* egreſſus matutini, & veſperæ laudantes facies. *quo etiam magis ſpectat lectio Symmachi:* progreſſiones diluculi, & veſperæ hymnum dicentes facies.

Iacob. val. epiſc.

Pſ. 64.

S. Hieron.

Symmach.

Harum laudum tam frequentem vſum ſicut Deo ſemper extitiſſe gratum, ſi ea, qua par eſt pietate exerceretur, varia beneuolentiæ ſigna à Deo ipſo ad mortalium vtilitatem profecta non ſemel declararunt; ita certo certius ſperandum eſſet gratiorem quoq; futurum, ſi pietas excitaretur maior opportuno aliquo ad rem argumento, ſiue auxilio; Quod facile obtineri poſſet, ſi præſertim tanti ope-

Laudes diuinæ ſemper Deo gratæ.

ris dignitas ſublimis; ſi item præclari fructus menti pſallentium frequenter obijcerentur; dignitas enim amorem, fructus ſtudium, ſi cognoſcerentur, excitarent, ac augerent. Operæ igitur prætium me facturum exiſtimaui, ſi quæ vſui meo à ſanctis Patribus, & Doctoribus collecta parauerem ad rem hāc opportuna, euulgari permitterem ad multorum vtilitatem, ſicut non ſemel à grauioribus viris fui requiſitus, quaſi dixerim coactus; quæ igitur ſancti Patres, & inſigniores eccleſiæ DD. ſparſim tradiderunt tum circa dignitatem, tum circa effectus, ſiue fructus, tum etiam circa modum recté laudandi Deum, complexus in hoc breui tractatu offero ſub titulo eccleſiaſticæ hymnodiæ.

Tractatus inſcriptio cur nomen hymnodiæ habeat.

Placuit hoc opus, quod nomine vel diuini officij, vel horarum canonicarum ab alijs proponitur, titulo eccleſiaſticæ hymnodiæ inſignire, vt antiquorum ſapientum more operis denominationem ab eius parte potiori deſumeremus; ſi enim partem potiorem expendere quis velit ex ratione finis, qui humanis actionibus præbere ſolet & formam & ſpeciem, hic certe cognoſcitur præcipue eſſe laus altiſſimi Dei, nam ad hoc, ait S. Bonau. inſtituta eſt ab eccleſia recitatio diuini officij, vt laudes Dei in terris celebrarentur à viatoribus mortalibus, ſicut in cælis iugiter celebrantur à beatis immortalibus; nomen autem hymnodiæ laudationem Dei ſignificare notum eſt; quia quod græce dicitur hymnus, latine

S. Bonau. lib. de ſex alis ſeraph. c. 8.

Hymnodia ſignificat laudationē Dei.

red.

redditur laus Dei; hinc apud græcos profanos hymnus accipitur pro carmine, aliaue metrica oratione in honorem & laudem numinis directa; & qui apud illos ſcripſerunt carmina de Deo, ſicuti habiti ſunt Theologi, inter quos inſigniores fuere linus, Orpheus, & Trimegiſtus, ita appellati ſunt hymnographi.

Si item attendere quiſpiam vellet partem potiorem ratione materiæ, ex qua componitur opus diuinarum laudum, clare conſtabit vnicuiq; opus conſideranti, maiorem illius partem, & prolixiorem eſſe hymnos: cum enim officium diuinum contineat, lectiones, capitula, orationes, pſalmos, & cantica, omnes nouerunt maiorem partem ſitam eſſe in pſalmis, qui ſynonima ſunt cum hymnis; licet enim ex vſu eccleſiæ hymnus diſtinguatur à pſalmis, vt cognoſcatur diſcrimen inter laudes à Dauide factas, & alias laudes à catholicis Doctoribus compoſitas, nihilominus ſi vera ſignificatio attendatur, idem omnino ſunt hymnus, & pſalmus, vtraq; enim vox explicat laudem Dei: ideo qui dicitur à nobis liber pſalmorum, ab hæbreis dicitur liber hymnorum: Et Philo loquens de Dauide pſalmorum auctore, vocat eum nomine hymnographi.

Diuini officij maior pars sũt pſalmi.

Pſalmus, & hymnus idẽ ſunt.

Philo lib de mundo.

Non diſſentit ab hoc vſu diuina ſcriptura, quæ deſcribens cantum, & lætitiam ſacerdotum, & leuitarum ob renouationem templi factam à Zorobabele, ſicuti eo tempore decantati ſunt pſalmi Dauidis,

1. Eſdræ c. 3.

dis, inter quos præcipui] fuerunt tres illi, qui inci-
Pſal. 105. & 106. & 135 *piunt:* Confitemini Domino, quoniam bo-
nus. *ita eos appellat nomine hymnorum:* Stete-
runt Sacerdotes, ait, in ornatu ſuo cum tubis,
& Leuitæ in cymbalis, vt laudarent Deum
per manus Dauidis Regis Iſrael, & concine-
bant in hymnis, & confeſſione Domino, quo-
niam bonus, quoniam in ſæculum miſericor-
dia eius. *ac ſi diceretur (explicat appoſite Auguſti-*
Aug Torn. anno. 2964. *nus Torniellus) laudabant Deum in hymnis à Da-*
uide compoſitis, illis nempe, qui incipiunt: Confi-
temini Domino quoniam bonus, quoniam &c. de-
ſumpto nomine huiuſmodi hymnorum à prima di-
ctione: Confitemini, vnde appellati ſunt confeſ-
ſiones; hymnodiæ itaq; nomine idem aſſeritur, quod
pſalmodiæ verbo diceretur; nam præterea eadem
Pſalmorum materia, forma, & finis. *eſt hymni, & pſalmi, & forma, & materia, &*
finis; materia ſunt Deus, & diuinæ perfectiones,
iuſtitia, miſericordia, ſapientia, bonitas, prouiden-
tia, pietas, Amor, & ſimilia. Forma item eſt poe-
tica, & metrica ad modos, ſeu concentus muſicos
accommodata. Non enim dici poteſt hymnus niſi
fuerit metrice compoſitus: nec item pſalmus eſſe po-
teſt, niſi ad metrum ſit formatus: hinc illud graue
S. Iſid l 6 & hym. c. 2. *S. Iſidori teſtimonium, quod omnes pſalmi apud*
hæbreos metrico carmine fuerint compoſiti, nam in
morem Romani Flacci, & Græci Pyndari, nunc alij
iambo currunt, nunc elegiaco perſonant, nunc ſapphi-

co

co nitent trimetro. Finis tandem tam hymni, quam pſalmi eſt idem, nempe Dei honor, & laus; ſicut igitur Dauidici hymni potiorem, & maiorem, melioremq; ſibi vendicant partem huius operis, ita ab iſtis deſumpta eſt à nobis denominatio, & in eorum dignitate, & præſtantia præcipuum ſitum eſt huius tractatus fundamentum.

Ea mihi non eſt mens in hoc opere, omnium hymnorum, ſiue pſalmorum myſteria exponere, tũ quia id munus copioſiſſime expletur ab ijs, qui in librum pſalmorum commentaria ediderunt, qui certe plurimi ſunt, tum ex antiquis, tum ex iunioribus Doctoribus; tum quia opus in immenſum excreſceret, non ſine legentium, & incommodo, & faſtidio. Neq; id conſilij fuit rationes, & cauſſas pangere ſingularum partium hymnodiæ, neq; rationem reddere ſiue ordinis pſalmorum ab eccleſia adhibiti in diuinis perſoluendis officijs, ſiue aliorum rituum, qui obſeruari debent à recitantibus: Non enim hic locus id à me poſtulare videtur, ſicut etiam neq; omnium cæremoniarum dari queunt rationes particulares, vti ex D. Auguſtino adſtruit opportune decretum in iuris Canonici corpore relatum; & confirmatur etiam à celeberrimo Gerſone Pariſienſi, dum aſſerit in nonnullis obſeruationibus ab eccleſia præſcriptis vix reddi poſſe rationem ſufficientem, ſed ſatis fieri dicendo, quod ſic placuerit legislatori, aut eccleſiaſticæ conſuetudini; quibus conſonant Iu-

Omnium rituum Eccleſiaſticorũ non poteſt aſſignari cauſſa.

Cap omnia talia diſ 12.

Gerſon 3 p. trac. de directi. cordis.

Non omniũ quæ à maioribus cõſtituta sũt dari poteſt ratio.

ris

ff de leg. l. 20.

ris periti dicentes: nõ omnium, quæ à maioribus conſtituta ſunt, reddi poſſe rationem. verum hæc libentiori animo ſunt à nobis miſſa facienda, quia ſatis abunde huic muneri factum videmus ab ijs, qui de ritibus, & rituum cauſſis ſcripſerunt, inter quos nuperrime laudem ſibi comparauit Bartholomæus Gauantus editis in rubricas Breuiarij abſolutiſſimis commentarijs. Eo itaq; diriguntur conſilia, & intentio, vt offeramus hymnodiæ publicæ, quæ in choris exercetur, ſtudioſis rationes, & argumenta è ſacris libris, & ſanctorum virorum doctrinis accepta, quæ tamquam ſtimuli nos & alios excitare valerẽt ad rectum & perfectum hymnodiæ vſum.

Barthol. Gauan. in rub. Breu.

Latina, lingua dignior & aptior huic materiæ.

Si quis percunctetur, cur Italus latinam magis elegerim linguam in hoc opere, quam Italam, cauſſa eſt in promptu multiplex: tum vt dignitati rei, de qua agitur opportunius inſeruirem; tum quia ſicuti omnibus debitor ſum, ita omnibus vbiq; terrarum laudantibus Deum opus offerrem; tum vt naturæ & condicioni ſubiecti eſſet conformior; nam & laudes ipſæ, quibus hoc opus dirigitur, latina lingua ab omnibus explentur; tum deniq; quia Italis propediem morem gerere poſſum, mens enim eſt idem opus in maternam cõuerſum linguam emittere. Stylum adhibere volui planiorem, qui potius ad animi affectus pie commouendos conducere poſſet, quam delectationi inſeruire; Methodum elegi aptam ad rem, vt primo de præſtantia, & effectibus hymno-

Operis diuiſio.

diæ

dlæ agatur, ex quibus amor & æſtimatio operis concipiatur; & his traditur primus liber. Deinde quo modo, quibuſue diſpoſitionibus & recte, & perfecte ad hymnodiã par ſit accedere, vt hinc ſtudium excitetur erga operis vſum, quibus ſecundus liber expletur. Tandem à quibus ſit cauendum defectibus, hymnodiæ fructum prorſus auferentibus; aut ſaltem minuentibus; quibus tertius adſcribitur liber; omnia autem ad ſolius Dei optimi maximi gloriam, & ad proximi vtilitatem directa cupio, volo; & acri iudicio, & cenſuræ ſanctæ Eccleſiæ, quam Matrem ego minimus filius vnice colo, libens ſubijcio.

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA.

LIBER PRIMVS

De præſtantia, & effectibus hymnodiæ.

C A P. I.

Hymnodiæ ortus vnde, & quando.

Religionis res antiquitate firmātur.

HYMNODIÆ auſpicia ab eiuſdem natalibus ducere ſicut conueniens, ita perutile cenſebitur, vt illius antiquiſsimum ortum cognoſcentes maiorem erga illam concipiamus venerationem, quia res ad animarum religionem ſpectantes quo plus habuerunt antiquitatis, & plus venerationis, & auctoritatis poſsidere iudicatæ ſunt; tum etiam minus periculi, & falſitatis, non ſine alicuius latentis diuinitatis indicio vehementi; quæ enim ſunt penitus humana, mutationem aliquam experiri coguntur ob temporum ſuccedentium mutationem, quemadmodum nouimus contigiſſe omnibus naturalis ſcientiæ philoſophorum placitis, quæ tot fere extiterunt, quot philoſophantium capita, & ingenia; eamq; mutationem experta, vt vno ſæculo probata, à ſubſequenti ætate improbata, penituſq; ſint reprobata; Non ſic eueniſſe conſpicimus rebus diuinitatem aliquam continentibus, quia eiuſdem firmitatem inuariabilem induunt, ſicuti in noſtra hymnodia attendere licebit.

Humanæ res mutationi obnoxiæ.

Hæc

Hęc igitur ortum ſuum cognoſcit tam antiquum, quam antiquus eſt orbis à Deo creatus (ſi loquamur de hymnodia in tota ſua latitudine, quæ omne genus hymni Deo decãtati cõplectitur, ſiue ſcripti, ſiue non ſcripti) nam cum in ipſo mũdi exordio adfuerint homines Dei cultores, exigit recta ratio, vt credamus fuiſſe ab ipſis pluries Deo creatori exſolutum hymnorum tributum, licet enim Rupertus Tuitiẽſis ingratitudinis inſimulet prothoparẽtes noſtros, quia cum miris, excellentibuſq; fuerint à conditore Deo exornati donis, nullas tamen voces, preces nullas, laudes nullas Deo benefactori reddidiſſe ſcribantur; Nihilominus tamen ad parentum excuſationem, & ad veritatis manifeſtationem ſe ſtatim offert hiſtorici ſacri familiaris ſobrietas, quæ plurima alia ſilentio tegit, quæ tamen natura ipſa dictante cognoſcuntur expleta, & adamuſsim obſeruata ex cõmuni ſanctorum Patrum ſenſu; qui expendunt, quod nulla etiam deſcribantur ſacrificia ab ijſdem oblata, cum tamen credatur Adamum naturæ lumine impulſore, ſeu potius Deo auctore primum fuiſſe Dei cultorem ſacrificiorum oblatione; quam deinde ab eodem didicerunt Filij Abel, & Cain, qui Patris exempla ſecuti, de fructibus acceptis, grati animi ſignum non ſemel oſtẽderunt, ſacrificia offerentes ille agnorum, hic frugum; Neq; ratione carere dicendum eſt ſilentium in hymnis, & ſacrificijs Adami; ſed eam ſuggerit D. Thomas valde opportunam, & veritati maxime conformem; quia nimirum cum ſacra hiſtoria breuitati ſtudeat, ea tantum deſcribere curat, quæ aliquo euentu inſigni ſunt ad aliquam vtilitatem ſingularem ordinata; quemadmodum in memoratis ſacrificijs duorum germanorum accidiſſe compertum eſt, quia adfuit beneuolentiæ ſignum erga Abelem, ex quo ortum habuit illud in placabile odium, quod ad enorme patricidij delictum impulit Cainum.

In ipſo mũdi ortu laudes diuinæ adhibitæ ſunt.

Rupert. Tuitienſ. in gen.

Sacra ſcriptura ſilet multa priſcorum patrum geſta.

Adamus primus Deo obtulit ſacrificia.

Sacrificia Adami cur ſileantur.

D. Tho 22. q 85. ar. 1.

Si tamen contẽderet aliquis ſacrę ſcripturæ verbis mordicus inſiſtens, quod tantummodo poſt natum Enos, ſumpſerit initium forma diuinarum laudum, quia aperte dicitur: *Iſte cæpit inuocare nomen Domini.* qui textus magis vr-

Gen. 4.

Inuocatio Dei quando cæperit inter homines.

gere dicetur iuxta verſionem non improbatam ab Illuſtriſs. Card. Caietano: *Tunc initium fuit inuocandi nomen Domini.* quamuis enim concederemus omnem huiuſce diſcurſus aſſumptam probationem; Maxima nihilominus antiquitas eluceſceret, cum Enos non valde à primorum parentum creatione, immo adhuc viuentibus illis fuerit genitus, & cum ipſis per multa adhuc annorum ſæcula vixerit. Non idcirco libere concedimus hanc probationem; quia apud ſacros Doctores pro comperto habetur, non omnem per illa verba allata hiſtoriæ, Dei cultum deſcribi, & admoneri; Nam antea præceſſerat manifeſta deſcriptio cultus à Caino, & Abele oblati, qui Deum ſuis ſacrificijs inuocabant, & adorabant: alium itaq; ſenſum poſſunt offerre illa verba ad rem, & veritatem opportunum, nec noſtræ aſſertioni contrarium; Admonent itaq; concordi ſenſu ſacri expoſitores, quod allegatus ſcripturæ textus nil aliud velit innuere niſi externum cultus diuini incrementum; nam diebus ſanctiſsimi Enos cæpit inter mortales maximo feruore promoueri publicus Dei cultus; Mos autem iſte adhibendi vocem initij ad res maiori ſtudio cæptas, eſt proprius ſacræ primæ hiſtoriæ; nam etiam poſt exactam primam mundi ætatem dicitur de Noe, quod cæperit exercere terram, & plantare vineas; Non quia antea nullus eã exercuerit, nec vllæ fuerint vites in terra plãtatæ, cũ & Adamus proprio vultus ſudore ſciatur exercuiſſe terram: & vites fuerint ab initio vna cũ alijs plãtis creatæ: ſed quia maiori quam antea ſtudio terram coluerit Noe. Et quia nemo ante ipſum vites in vno loco in modũ vineę digeſſerat, expreſſurus ex illis arte vinũ, ſicut ipſe expreſsit, & hauſit; Eodẽ modo dicẽdus eſt Enos cæpiſſe inuocare Domini, quia id munus pietate maiori, cultuq; excellentiori forſan ſub certa, ait Torniellus, formula precum, ac hymnorum, ſtatis etiam diebus, deputatiſue horis cæperit promouere.

Quæ maiori fieri ſtudio cæpta ſunt dicuntur aliquando initium habere.

Gen. 9.

Noe primus vites digeſſit ad formam vineæ.

Torn. ann. mũd 1236. nu. 4.

Hymnorũ vſus ſenſim excreuit ad temporũ incrementa.

Vſus iſte pijſſimus hymnorum ab ineunte tempore cæptus, progreſſus ſenſim habuit maiores, excreſcẽs ad temporum incrementa; Nam conſtat, quod tempore ſanctiſ-

ſimi Moſis erant homines iam edocti canere hymnos ſolemni ritu ad formam chori; nam Iſraelitæ omnes poſt inſigne illud miraculum tranſitus maris,& ſubmerſionis hoſtium Aegyptiorum decantaturi hymnum à Moyſe, & à Maria ſorore compoſitum, diuiſi dicuntur in duas claſſes, hinc viri ſub duce Moyſe,illinc fęminæ præcinente Maria, & omnes vno quaſi ore eaſdem voces & ſententias decantarunt; quod non ſine aliqua mira Dei operatione eueniſſe putat auctor libri de mirabilibus ſacræ ſcripturæ apud D. Auguſtinum, quia cum Moyſes præcinens in tanta hominum multitudine non exaudiretur ab omnibus, omnes tamen eum ſunt proſecuti abſq; vlla confuſione, immo maxima cum diſtinctione, ac delectatione.

Iſraelitæ ſub Moyſe cecinerunt canticũ alterni choris.

Progreſſus deinde maiores, fæliciorefq; habuit hæc laudabilis antiqua inſtitutio ætate Dauidis, ſicut eodem tempore maxime vigere diuinus cultus inter homines viſus eſt; Nam fortunatiſsimus ille Rex non ſolum primi templi Deo erigendi in terris primus & cogitauit, & promouit conſtructionem, præparando ampliſsimas pecunias, materiam, miniſtros, & artifices omnes, immo & exemplaria, ſed etiam dictante Deo compoſuit hymnos cãtoreſq; leuitas inſtituit ad numerum quattuor millium, qui ædificato templo hymnodiæ perpetuo incumberent ſub quattuor ducibus primarijs, quos nominauit, Aſaph nempe, Aman, Athan, & Idithum; quæ hymnodia fæliciter perſeuerauit in antiqua eccleſia, prout temporum qualitas, & rerum varietas patiebatur, vſq; ad nouam à Chriſto Domino fundatam eccleſiam, in qua ſicut maiora, & inſigniora poſita ſunt cæleſtia ſacramenta,ita perfectior, & abſolutior reddita eſt forma diuini cultus, & ſolemnis hymnodia: Hanc à Domino noſtro acceptam retinuerunt Apoſtoli, immo & aliquando vna cum ipſo exercuerunt; licet quoties id factum ſit,ignoremus,ſaltem nouimus id aliquando factum ſanctioribus quibuſdam temporibus; hymnum enim quemdam fuiſſe dictum à Domino noſtro ſeruatore vna cum Apoſtolis ſuis narrat S. Matthæus poſt cænam illam, quæ fuit omnium vltima

Hymnorũ vſus Dauidis ætate floruit.

Dauid auctor fuit pſalmorũ. 1. par. 23.

Chriſtus Dominus cum Apoſtolis hymnodiã exercuit.

Hymnus dictus à Chriſto Domino poſt cænam quis.

in executione, ſed cæteris ſanctior in myſterijs; Is ea peracta, dum procederet verſus oliuarum montem oraturus Patrem, hymnum dixit, immo cantauit, vti innuitur à textu græco: quem hymnum aliqui credunt fuiſſe pſalmum vigeſimum primum: *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me.* qui totus eſt de paſsionibus mox futuris. Alij putant fuiſſe pſalmum centeſimum duodecimum: *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini.* qui totus eſt in laudem diuinæ maieſtatis; Alij cenſent fuiſſe pſalmum ſexageſimum quartum: *Te decet hymnus Deus in Sion.* qui totus agit de cultu diuino vſurpādo etiam ab ipſo Christo Domino. Alij tandem credunt fuiſſe pſalmum centeſimum decimum tertium: *In exitu Iſrael de Aegypto.* qui iuxta ritum hæbreorum cantabatur in ſolemnitate Paſcali.

Mat. 26. S. Iuſtin dial. contra Triph. Burgenſ. in Mat. Lorin. in pſal. 64. Baron. an. 34.

Hanc à Chriſto Domino acceptam hymnodiæ formam Apoſtoli deinceps varijs occaſionibus frequentarunt, & eccleſiæ tradiderunt obſeruādam ac perficiendam; In obitu namq; Deiparæ adfuiſſe Apoſtolicam hymnodiam teſtatum habemus apud antiquos eccleſiæ ſcriptores, præſertim apud D. Io. Damaſcenum. Hinc libuit dicere S. Auguſtino de hymnorum cantu nos habere Domini, & Apoſtolorum documenta, exempla, & præcepta; ſed quod magis vrgere videtur, illud eſt, quod inter Apoſtolicas conſtitutiones à S. Clemente D. Petri diſcipulo deſcriptas, habemus decreta varia ad hymnodiæ vſum pertinentia; alterum eſt conueniendi in eccleſiam mane & veſperi ſingulis diebus ad canendum pſalmos, & precationes in templo Domini faciendas: aliud decretum diſtinctius deſcribit horas pſallendi, & orandi, nimirum mane, hora tertia, ſexta, Nona, & veſpere, atq; ad galli cantum; ex quo decreto aperte conſtat eos erraſſe, qui hymnodiam ſub forma horarum canonicarum acceptam referunt S. Hieronymo, ſiue S. Pelagio, qui multis ſæculis poſteriores fuere Apoſtolis: cui Apoſtolicæ formæ alluſiſſe videtur Apoſtolus Paulus in illa ſua hortatione ad Epheſios: *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, hymnis, & canticis.* qui textus iuxta gloſſam Haymi grauiſsimi

Apoſtoli in obitu Deiparæ vſi ſunt hymnis. D. Io Dam. ſerm. 2. de dorm. Dei paræ. D. Aug. ep. 119. Apoſtolorū decreta circa vſum hymnorū. D. Clem. li. 2 c. 58. Hymnorū vſus ſuadetur ab Apoſtolo Paul. D. Paul ad Eph. 5.

Do-

Doctoris videtur intelligendus de alterno cantu pſalmorum ad formam chori, ſicuti obſeruatur in eccleſia noſtra: *Tunc nobis metipſis loquimur in pſalmis.* ait Haymo, quando alternatim Canimus pſalmos. De quo antiquiſsimo vſu ab Apoſtolis ad nos profecto, loquens D. Dionyſius Areopagita Apoſtoli Pauli diſcipulus vocabat cantum iſtum alternum, quaſi concordem, & conſonam ſacrarum rerum choream; inde fortaſsis nomen chori datum eſt loco, vbi hymnodia exercetur in noſtris templis Chriſtianis.

S. Dion. Areop. de eccl hier. c.3.

Chori nomen vnde profectum.

Non defuerunt inſignes Doctores tam Græci, quam Latini exiſtimantes Dauidem ad maiorem ſuam fælicitatem præuidiſſe in ſpiritu, & prædixiſſe ſuos fore decantandos hymnos in eccleſia Dei in perpetuum; quod non ſemel videtur innuiſſe varijs in locis ſuorum hymnorum; aliquando pronunciauit: *Confitebor tibi in nationibus Domine. & nomini tuo pſalmum dicam.* Iterum dixit: *Confitebor tibi in populis Domine, & pſalmum dicam nomini tuo.* alias item cecinit: *pſalmum dicam tibi in ſæculum ſæculi, vt reddam vota mea de die in diem.* quæ verba commodiorem alium ſenſum non videntur offerre, niſi quod eccleſia varijs nationibus, linguis, & populis congregata frequentare deberet confeſsiones, & pſalmos à Dauide compoſitos per omnem ſæculorum ſeriem; dum namq; Dauidis hymni decantantur, ipſe Dauid videtur præſens adeſſe pſallentibus. Sicut ſpiritus ſaltem eius adeſſe in illis hymnis non negabitur; hinc B. Theodoretus aiebat: *In omnibus vrbibus, pagis, agris, terminis, montibus, & collibus, terra, mariq; inq; omni regione culta, & deſerta Diuus Dauid per piorum linguas Deum laudando celebrat.* nec ſolum celebrat, ſed celebrabit, dum vigebit eccleſia Dei, quæ hos hymnos ſibi præſcripſit adhibendos, & frequentandos in ſuis precationibus & laudibus.

Dauid cognouit, & prædixit ſuos pſalm. decantādos in eccleſia.

Pſ. 17.

Pſ. 56.

Pſ. 60.

Dauidis ſpiritus adeſt pſallentibus pijs.

Verum quidem eſt, quod non ſemper idem ordo in horum vſu hymnorum eſt ab eccleſia ſeruatus, ſed pro temporum varietate, & mutatione aliquas habuit tum mutationes, tum varietates, donec ad eam tandem formam

Diuini officij ordo varias habuit mutationes.

per-

perueniret, quam nunc tenemus auctoritate Summorum Pontificum firmatam, & comprobatam; Non idcirco tamen antiquitatis auctoritas aut minuitur, aut infirmatur, quia ſemper ijdem fuere hymni, eedemq; preces ſub varijs formis, ritibuſq; ordinatæ; ſicut neq; ideo ceſſat eſſe, aut dici idem homo, qui nunc ſeneſcens formam, & ſpeciem mutauit, redditus maxime diuerſus ab ea forma, quam infans, & puer habebat: potuit igitur eadem hymnorum modulatio, & recitatio exiſtere ſub nomine horarum canonicarum, ſiue officij diuini, ſicut ab initio eccleſiæ fuit in vſu; potuit nihilominus forma, & ordo ipſorum hymnorum varietatem admittere non ſolum abſq; læſione, ſed immo cum perfectiore incremento cultus diuini.

Firmum itaq; maneat nos antiquitatem ſequi, nec vllam recens inuentam hymnodiã exercere; hinc enim eſt, quod Summi Pontifices, & Patrum concilia œcumenica, quæ ad hanc rem varias decreuere conſtitutiones, in eo potiſsimum ſe elaborare admonent, nõ ad aliquam inducendam nouitatem, ſed antiquitatem ritus paullatim ex humana imbecillitate collapſam reſtituendam, & ad priſtinum vigorem reuocandam; Niſi enim eſſemus mortales, fragiles, infirmiq; nec à ſanctis inſtitutis contingeret aliquando deflectere, opus profecto numquam eſſet aliqua renouatione, cohortatione, decretis; at imbecillitas humana, quam inuiti cogimur erga bonas actiones experiri, renouationes ſuadet, ac exigit, vt res ad priſtinã diſciplinæ formam reſtituatur: vnde profecta eſt illa grauis ſententia antiquiſsimi Tertulliani; dum de Chriſtiana re diſerit, quam pro coronide huius primi capitis vſurpabo libenter: *omnino res chriſtiana ſancta antiquitate ſtat, nec ruinoſa rectius reparabitur, quam ſi ad originem cenſeatur.*

Pius V. in bulla: quod à nobis poſtulat.

Hominis imbecillitas mutationẽ patitur.

Tertul l. 1. contr. Marcion.

CAP.

CAP. II.

Diuino cultui quantum conueniat hymnorum vſus.

TANTA eſt diuinæ, ſempiternæq; maieſtatis altitudo,& ſublimitas ob infinitatem, & immenſitatem naturæ, perfectionum,& attributorum, vt maxime deceat, ſi non vt par eſt, ſaltem quantum humana poteſt conari imbecillitas,eam hymnis colere,ac celebrare. vere quidem nulla creatura neq; humana, neq; etiam Angelica pares vmquam poterit tanto Deo exhibere laudes, nam vti ſæpiſsime inculcandum eſt, quæcumq; poterunt ſublimiores à creaturis offerri laudes, ſemper erunt meritis Dei in infinitum inferiores, ſemperq; Deus dicetur tum à Theologis, tum à ſacris ſcripturis maior omni laude. Eniti nihilominus, ac conari debemus quas poſſumus maiores laudes omni affectu illi offerre, vt ſicut non animo ſolo,ſed corpore, & membris conſtamus; ita nec ſola mente ac ſpiritu, ſed & lingua, & hymnis Deum colamus; immo ſoliti ſunt viri inſignes pietate poſcere à Deo auxilium, & gratiam ad dignas aliquo modo tanta maieſtate promendas laudes vocales, cum ſe cognoſcant tanto muneri valde impares; ſequentes hymnographum eiuſdem rei optimum doctorem,qui ſupplex Deo dicebat: *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuã.* quam petitionis formulam vſurpans eccleſia ſemper præmittit in exordio hymnodiæ, vt fœlix initium digna ſit ſumere ad proſequendum opus laudandi Deum.

Dei ſublimitas neq; ab homine digne laudari.

Eccl. 43.

A Deo poſtulandum auxilium, vt à nobis digne laudetur.

Pſ. 50.

Hic ſe offerunt concilianda duo pronuntiata circa has laudes tum in profanis, tum in ſacris auctoribus celebria, quæ videntur inter ſe ex aduerſo pugnare, cum tamen re ipſa ſint maxime conſona, ſi recta conſiderentur ratione. Nam ex vna parte teſtantur omnes auctores tã ſacri,quam profani diuinam maieſtatem eſſe ineffabilem;& ob id magis laudandam,& prædicandam ſilentio, quam eloquio; Hanc ineffabilitatem aſſeruit Trimegiſtus Mercurius in hym-

Ineffabilitas Dei quanta.

Trim. hym. de Deo.

Hor. 2. carm ode 13.
D. Dion. de diu. nō. c. 1. 11. c. 6.

hymno de Deo; eamdem ſtatuit Poeta Lyricus dicens: *ſacro digna ſilentio mirantur vmbra dicere.* hanc ineffabilitatem adſtruit ex ſacris D. Dion. Areop. tradens arcana cæleſtia ſilentio veneranda; Ipſa quoq; Seraphim beata, quæ licet corporeæ expertia molis, ſub figura tamen corporali, conſpici voluerūt ab Iſaia, antequam triſagium hymnum voce explicarent, eamdem ineffabilitatem oſtendere volentes velare ſtuduerunt faciem, & pedes; Ipſemet noſter hymnographus, qui alias erga Deum ſolet eſſe ſuarum laudum profuſus, tandem confiteri cogitur melius honorandum eſſe Deum ſilentio quam ſemone; dicens: *Te decet hymnus Deus in Sion.* quæ verba in fonte hæbreo iuxta monitum D. Hieronymi ſunt legenda: *Tibi ſilentium laus Deus in Sion.*

Silentio colitur Deus.
Pſ 63.

De Deo melius loquimur per negat quam per affirmationes.
D Diō. de diu. nō. c. 13.

Ad idem ſignificandum ſpectat illud Platonicorum axioma, quod nos melius loquimur de Deo per negationes, quam per affirmationes; quam doctrinam ſecutus D. Dyoniſius ſcripſit Deum eſſe non ſubſtantiam; non vitam, non lucem, non ſenſum, non mentem, non ſapientiam, non bonitatem, non Deitatem, ſed quoddam his omnibus eminentius, & præſtantius, quod noſtris ſermonibus aſſequi non licet. immo concludit: quod diuina maieſtas, ſicut ſuperat omnem noſtrum captum, ita etiam omne creatum eloquium; in cuius rei explicatione vtitur Sanctus Theologus nouo ac mirabili, immo dixerim, pluſquam humano ſermonis, & vocum genere; vt inde appareat infinitam eminentiā Deitatis, ſuperare omnem locutionem, & intelligentiam, ait itaq; *Nihil eorum quæ ſunt, aut eorum, quæ alicui exiſtentia ſunt cognita explicat arcanum illud omnem rationem, & omnem intellectum ſuperans, ſuperdeitatis ſuper eſſentialiter ſuper omnia ſuperexiſtentis.* En huius ſanctiſsimi Areopagitæ diligentia in perquirendis ſublimibus vocibus ad Dei naturam explicandam, quia ineffabilis tandem remanet.

Ethnici cognouerunt Dei magnitudinē ineffabilem.

Ad eandem ineffabilitatem demonſtrandam ſpectat illud numen à Romanis venerationi expoſitum, cui nomen Tacita, quæ ore ſignato, digitoq; admoto ori conſpiciebatur; ille quoq; Harpocrates apud Aegyptios adoratus, qui

etiam

etiam dictus eſt Sigalion, digitum labijs impreſſum tenēs; vt oſtenderetur, quod numina cæleſtia opportuno colun-tur ſilentio, non vocibus, & ſermone; Lepidum eſt id, quod antiquo philoſopho Simonidi accidiſſe narrat Tullius cum Hierone Siciliæ tyranno: Rogatus enim philoſophus à Rege, vt oratione explicaret Dei maieſtatem, triduum poſtulauit ad reſpondēdum; hoc euoluto ſpatio decem iterum, ac deinde triginta alios expetijt dies, volens his dilationū ſenſim maiorum poſtulationibus oſtendere, quod Deus quouis temporis ſpatio dato, non queat pro dignitate explicari, verum quia tyrannus importune ſolicitabat reſponſum, Philoſophus tandem verbis claris proteſtatus eſt, id fieri à nemine poſſe dicens: *quo diutius conſidero, eo mihi res videtur obſcurior*. ſed forſan, & melius, & breuius ex noſtris catholicis Euagrius Epiſcopus, cum de diuinitate facta ei quæſtio eſſet, reſpondit. *Ego quidem diuinitatem definiendam non eſſe arbitror, ſed ſilentij tantum ratione adorandam.*

Cic. 1. de nat. deor.

Simonides eleganti artificio extēdit Dei ineffabilitatem.

Ex Socrate.

Ex alia autem parte omnis ſcriptura ſacra, & omnis etiam creatura prouocat nos ad diuinas laudes frequentandas; In ſacris litteris nil ſerius inculcatur, nilq; magis mortalibus vrgetur, quam diuinarum laudum perpetuus vſus; Mirum eſt quam multus & aſsiduus, quaſi dixerim nimius videatur noſter pſaltes in hac diuinarum laudum commendatione replicanda; Modo vices, & perſonam Dei homines alloquentis induens, commēdat hoc opus tamquam ſibi ſuper cætera charum: *Sacrificium laudis honorificabit me.* modo munus aſſumens miniſtri, inuitat, excitat, vrget omnes mortales, vt Deum omni ſtudio hymnis concelebrent: *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Iterum: *Exultate iuſti in Domino, rectos decet collaudatio.* eadem inculcat ſexcentis alijs locis; quaſi vero id parum fuerit ſolicitat deinde omnes creaturas, eaſq; accerſit ſocias, cæleſtes, terreſtres, aereas, aqueas, igneas, vt ſecum Deum collaudare ſtatuant, vtens proſopopæia modo Cœlos alloquens, modo terram, modo mare, ligna, campos, flumina, quaſi omnia rationem, & intelli-

Laudes diuinæ ab homine exiguntur.

Pſ. 116.
Pſ 92.

Pſ 95.

telligentiam poſsiderent: *Lætentur cæli, & exultet terra. Commoueatur mare, & plenitudo eius, gaudebunt Campi.* Iterum ait: *Moueatur mare, & plenitudo eius. Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt.* ſed fuſius iterum. *Laudate Dominum de cælis, Sol, ſtellæ, lumen, & alia omnia creata.* quem imitati ſanctiſsimi illi iuuenes ſocij Danielis, dũ in Babylonica exiſterent fornace inuitarunt ad Dei laudem, & confeſsionem, quotquot erant in cælis, ſub cœlo, & ſubtus terram naturæ, & ſpecies rerum homini deſeruientium. *Benedicite omnia opera Domini Domino, Laudate, & ſuperexaltate eum id ſæcula.* En quantum ab iſtis allatis ſcripturis ſuadeantur diuinarum laudum exercitia.

Pſ. 97. Pſ. 148.

Creaturas inanimes hominẽ inuitant ad Dei laudes.

Addamus nũc, quod ipſæ creaturæ inanimes ad eaſdem laudes cum ipſis prouehendas nos ſine voce inuitant, & excitant ſuo exemplo; omnes enim modo ſuo Deum laudant, & benedicunt illius maieſtatem, potentiam, ſapientiam, bonitatem, & gloriam iuxta Dauidicum pronuntiatum. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.* quod enim nouerunt exequi res inanimes, cur multo magis non decet nos, qui rationem, & ſermonem habemus, altiori, perfectiorìq; modo explere? qui iſta confert cum illis priori loco adductis, magnam inter ipſa diuerſitatem intercedere dicet; illa enim ſilentiũ imperant, hæc vocis conatum depoſcunt; illa dehortantur; hæc vero ſuadent laudum vsũ. Ceſſabit tamen omnis difficultas, ſi attendatur magnitudo, & ſublimitas, diuinæ infinitæ maieſtatis: nam quatenus magna eſt, & ſublimis, omnem à nobis requirĩt laudem, honorem, & benedictionem, quatenus autem infinita eſt, omnes limites, & terminos excedens, quælibet laus, quamuis inſignis, ſilẽtium eſt, non locutio. plura namq; ſunt, & omnimodis maiora, quæ tacentur, quam quę ſermone celebrantur.

Pſ. 18.

Omnis creaturæ laus, ſilentium eſt reſpectu Dei infiniti.

Cant. 4.

Hoc genere ſilentij videtur vſus, in canticis Salomonicis ſponſus, dum pulchritudinem ſponſæ celebraturus, volens innuere nullam diſertam linguam poſſe illam oratione comprehendere adhibuit illam formam dicendi. *abſq; eo quod intrinſecus latet.* vbi alij ex græco legunt: *extra ſilen-*

tium.

tium.quemadmodum orator, qui luculantiſsimam habuit orationem,in laudem alicuius ſummi herois,eiuſdē fortiter res geſtas enarrando, vt tandem oſtendat eum longe maiorem eſſe enarratis, concludit perorationem dicens; Tot tantæq; egregia facinora omiſſa eſſe, vt nihil omnino vnuſquiſq; ſibi perſuadeat fuiſſe, quæ hactenus oratione ipſe recenſuit; horaturq; auditores,vt ſilentium potius audiuiſſe,quam longam orationem in animum inducant. Numquam adeo verum eſt, quod omnis oratio creata, licet alta, & ſublimis ſit habenda ſilentium, quam in cauſſa diuinarum laudum, quia tum creatura laudans, cum oratio laudantis eſt limitibus finita, Dei autem ſubſtantia, & quidquid in ea reperitur. ſunt abſolute infinita, iuxta vulgatum Theologorum axioma: *quidquid eſt in Deo, Deus eſt*. quæ proinde dicuntur de Deo nihil omnino ſunt vel ſunt ſilentium, quia verba ſunt, creaturæ de creatore: temporalis de æterno; mortalis de immortali: finiti de infinito.

Quamuis ſilentium potius ſint omnes laudes Deo oblatæ propter eius infinitam maieſtatem, laudes nihilominus veræ ſunt, & laudes multis nominibus illi debitæ propter eius infinitam dignitatem, & qui hanc dignitatem nouerunt, quaſcunq; poſſunt altiores, ſtudent tanto numini offerre laudes; Ipſe regius hymnographus, quia perfecte cognoſcebat diuinam dignitatem, artiſsimo ſe vinculo voti adſtringebat, vt donec in ipſo vitæ halitus vigeret, numquam ab hymnis ceſſandi, ſed ſemper nouos concinendi; cuius votum extat illis verbis: *pſalmum dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi, vt reddam vota mea de die in diem*. vbi attendenda eſt illa cauſſalis dictio, *vt*. quæ obligationem importat emiſsi voti; ſponſionem aliam generoſam iterum exponens: *Laudabo Domino in vita mea, pſallam Deo meo quamdiù fuero*. verus Dei cultor tali in eum affectu ſemper ardet, vt hymnis concelebret omni tempore.

Qui Deum cognoſcūt, ſtudioſi sūt hymnodiæ.

Votū Dauidis ſolemne laudandi Deum.

Pſal. 60.

Pſal. 145.

Nouerunt aliqui hymnis colere Deum, quando fælicitatibus augentur: aut contra quando neceſsitatibus premuntur: nec ideo improbandæ ſunt huiuſmodi laudationes, ſemper namq; placitæ ſunt Deo: gratiores tamen, per-

perfectioreſq; ſemper declarabũtur, quæ Deum reſpiciant propter ſe, non propter priuatum aliquod bonum; quia ſcilicet Deus eſt omni laude, & honore dignus; ſeu vt canebat hymnographus, quia bonum eſt illi hymnos offerre: *Confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt.* nimirum quia omni amore, & celebratione dignum, & qui hoc ſolo puro affectu mouentur, ſcilicet ob illius egregiam maieſtatem, bonitatem, & ſublimitatem, magis magiſq; ſemper inualeſcunt animo ad eum colẽdum, & celebrandum, etiam ſi Deus videretur illis aduerſus, nec illis vmquam ſe benignum, ac propitium oſtenderet: illuſtre exemplum huiuſce animi diſpoſitionis in Deum, orbi declararũt tres illi hębrei iuuenes paulo ante memorati, à Rege chaldæorum in fornacem flammis accenſam miſsi, qui ſicut erant regio ſanguine clari, fideq; veri Dei clariores, ita Regi illi barbaro proteſtati libere ſunt dignam æterna memoria ſententiam: *Deus noſter, quem colimus, poteſt nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ò Rex liberare; Quod ſi noluerit, notum ſit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti non adoramus.* Numquam à cultu veri Dei ceſſaturos ſpoponderunt. Qui Deum colunt, & laudant, & inuocant, tantummodo vt à malis liberentur, deſiſtuntq; ab incæpto cultu, ſi non audiuntur, nomen & meritum vere cognoſcentium Dei ſublimitatem non merentur; coli enim debet Deus à nobis, laudari, benedici, & celebrari; ſiue liberet, ſiue non liberet; ſiue concedat, ſiue neget; ſiue audiat, ſiue non audiat: quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis, terribilis eſt ſuper omnes Deos.

Laudis diuinæ perfectio in quo ſita ſit.

Pſal.

Laudandus Deus etiam in aduerſis.

Dan. 3.

A laudibus Dei nõ ceſſandam licet nollt Deus exaudire.

Pſal. 95.

Aemulandus eſt profecto in hoc ſtudio ſanctus Dauid ob indefeſſam frequentiam in decantandis hymnis Deo, & in prouocandis alijs creaturis ad eorumdem hymnorum vſum; Angelicũ in hac re ipſe imitatus officium; Angeli nãq; altiores nil magis hominibus iaſtis ſuadere nouerunt, vt Deo creatori cultum gratum exhibere valeant, quam diuinorum hymnorum vſum frequentem; profero Angelum illum Raphaelem, qui vnus erat ex ſeptem altio-

Hymnorũ vſus hominibus ſuadetur ab Angelis.

tio-

tioribus ſpiritibus coram Deo ſemper adſtantibus. Tobiæ iunioris non ſolum comitem, & ducem, ſed protectorem ac præceptorem; Hic igitur nobiliſsimus Angelus ſiue potius Seraphinus, poſteaq; iuuenem illum ſoſpitem, ac fælicem ad genitores reduxit, boniſq; plurimis ac gaudio cumulauit, vt tandem ipſum cum parentibus ad Dei maiorem cultum diſponeret, perſuaſit breui quidem, ſed arcanis copioſo ſermone, vt Deum hymnis celebrarent, ac benedicerent: *Ipſum benedicite, & cantate illi.* iterumq; eamdem replicans hortationem: *Benedicite Deum, & enarrate omnia mirabilia eius.* & his dictis diſparens redijt ad cælum; Quo ſeraphico conſilio excitatus ſenior venerabilis hymnum de repente miris laudibus redundantem cecinit ad gloriam Dei, qui facit mirabilia, cui ſemper laus & honor ab omni creatura reddatur. Tob. hymnis Deum celebrat.

CAP. III.

Hymnorum cultus omni electæ victimæ præſtat.

AD hymnodiæ comprobandam dignitatem plurimum conferet cognitio æſtimationis ipſius apud Deum, quæ enim à Deo, qui vnicuiuſq; rei veram poſsidet notitiam habentur in æſtimatione, magna eſſe, & dicere opportet: Si itaq; ſacros conſulimus libros, in quibus teſtata reliquit Deus ſui cordis arcana, & ſenſus, reperiemus hymnodiam apud Deum præſtare dignitate, & valore omnibus cuiuſcunq; generis ſacrificijs, victimis, holocauſtis, oblationibus, & donis; immo innuere videtur Deus ipſe nil aliud à nobis ſibi poſſe gratius reddi, quam hymnos & laudes; id proteſtatur per hymnographum, dum ait nec vitulos, nec hircos, nec iumenta, nec volatilia ſibi placitura æque ac hymnos, & laudes, & poſtquam omnia ſingillatim ſacrificiorum genera expreſſiſſet, in quibus antea ſe iucundiſsime delectari indicabat, concludit quod etiam ſi omitterentur illæ oblationes, & ſola ei offerretur laudatio ſincera, ipſe hac ſola contentus Hymnorũ vſus magni æſtimatur à Deo. Hymnodia omnibus præfertur ſacrificijs à Deo.

nil aliud ab homine exigeret, aut expeteret ad ſui hono-
Pſal. 49. rem: verba ipſius aperta ſunt, & clara: *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua; Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* quod ijſdem iterum verbis ad maiorem animi ſui, expreſſionem, & ad validiorem in nobis impreſſionem, concludens totum pſalmum, replicare nō dedignatur: *Sacrificium laudis honorificabit me.* quaſi dicere volens hunc ſolum honorandi modum eſſe vere vnicum, vere ſibi præ omnibus dilectum, & charum; immo inſtar omnium, qui ad Dei honorem poſſent ab homine excogitari.

D. Aug. in pſal. 55. Expendebat S. Auguſtinus ad hanc rem illud dauidicum pronunciatum: *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* docebatq; ex hoc textu magis eſſe placitas Deo laudationes, quæ de ara cordis caritate accenſa offeruntur, quam omnia externa licet magna, & pretioſa; ſuggerens caſum ſanctiſsimi Iobi, qui licet dum viueret fælix, & proſperoſus quotidie Deo ſolitus eſſet offerre ſacrificia inſignia, numquam tamen apud Deum ipſum tot laudes, & merita, ſibi eſt conſecutus, ſicuti poſtquam diaboli aſtu & opera ſpoliatus omnibus bonis, ex arca ſancti pectoris, quam fur diabulus non inuaſerat, diuitijs interioribus plena, laudes Deo gratiſsimas pro ſacrificijs obtulit dicens: *Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum.* & ob iſtas laudes tantam apud Deum æſtimationem acquiſiuit, vt propoſitus ſit præcipuorum heroum idea, & exemplar.

Iob hymnis Deum coluit & ſacrificijs.

Iob c. 1.

Nullum illuſtrius diuinæ complacentiæ pro recta hymnodia teſtimonium poteſt afferri, quam illud Dauidicum:
Pſal. 68. *placebit Deo ſuper vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.* oſtendit namq; quod ſelectiora ſacrificia comparari non valent hymnorum oblationi; licet enim gratiſsima eſſent Deo ſacrificia ex pinguibus vitulis adhuc lactentibus, & pubeſcentibus, vt verbis vtar D. Auguſtini, qui legit: *vitulum pubeſcentem.* nam à ſolis ditioribus huiuſmodi electa animalia poterant reperiri; Nihilominus cariora ſibi declarat Deus ſacrificia hymnorum; proinde

ſan-

ſanctiſsimus Dauid multus eſt, ac frequens in huius myſtici ſacrificij adhortatione, modo aſſerens opus pſallendi eſſe Deo bonum: *confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt.* modo addens non ſolum eſſe bonum, ſed & decorum, & iucundum: *Laudate Dominum quoniam bonus eſt pſalmus, ſit iucunda, decoraq; laudatio.* quod clarius ab alijs legitur: *quoniam bonum eſt canere, & pſallere Deo noſtro, quoniam decora, & iucunda eſt laus.* Congrua ſunt, quæ ſcripſit adhoc inſtitutum Lactantius Firmianus, cuius ſententiam non pigebit ſummatim colligere; ait itaq; non ebur Deo caſtum donum eſſe; ſicuti etiam à Platone aſſerebatur; non picta, & texta pretioſa non quidquid ſurripi, corrumpiue poteſt, non incorporeo corporea munera conuenire; Non immolationibus, & ſanguine multo, vti aduertebat etiam Seneca, colendum Deum, ſed mente pura, bono, honeſtoq; propoſito. Addit, quod ſi quis templa, veſtes, gemmas, & alia, quæ habentur à nobis in pretio, putaret Deo chara, iſtum plane neſcire, quid ſit Deus. Concludens itaq; aſſerit, Deo offerendum eſſe donum integritatis animi in perpetuum, & ſacrificia ad tempus non animalium, ſed hymnorum, & laudationum; quod auctoritate comprobat Trimegiſti, qui tradebat Deum præcipue coli, & adorari gratiarum actionibus, & benedictionibus. Tandem docet ſummum Dei cultum in eo ſitum eſſe, quod iuſtus homo ore, & hymnis Deum concelebret.

Pſ 53.

Pſ. 146.

Lactant. Firm. l 6. c. vlt.

Omnia pretioſiora externa poſtponuntur hymnorũ oblationibus.

Pulchre in eamdem rem Philo ſcribit, Deum non gaudere hecatombis, cum ſit cunctarum rerum Dominus, nec vllius rei ſit indigens, ſed magis velle pias mentes, quæ offerant hymnos in gratiarum actionem; quantum namq; præſtat aurum lapidibus communibus, & adytum eſt excellentius veſtibulo, tantum eſt acceptior ſuffitus gratiarum actionis, quam mactata victima. Tanti æſtimatur à Deo hominis hymnodia, vt aſſerere audeam nos homines conditos ab omnipotente creatore ad hunc præcipuum finem fuiſſe, vt illius operum mirabilium effecti ſpectatores, hymnis celebraremus eius maieſtatem, omnipotentiam, ſapientiam, bonitatem, & naturam; Fauet huic ſen-

Philo l. de vict. offerẽ.

Homo creatus eſt vt Deum laudaret.

S. Chriſoſtom in pſ. 116. apud Sixtum ſenens in bibl.

tentiæ S. Patris Chriſoſtomi elegans doctrina, quam tradit in pſalmum centeſimum decimum ſextum his verbis: *Nihil à nobis æquè requirit Deus, ac laudes, & gratiarum actiones, propterea enim animam nobis inſpirauit, rationales nos fecit, & à brutis lingua diſcreuit, vt eum laudemus, celebremus, & iugiter glorificemus; non quod ipſe opus habeat noſtra laudatione, ſed vt nos doceat gratos eſſe, & agnoſcere tantorum bonorum ſuppeditatorem, & vt quidquid lucri ex iſta celebratione ſit, ad nos redeat, & dignos faciamus ſemper maioribus ſubſidijs.*

Philo. l. de plantat. Noe.

De mundi creationis fine elegās fabella antiqua.

Non erit abs re huc transferre quamdam lepidiſsimam fictionem deſcriptam à Philone, quam ipſe appellat fabellam antiquam, quoniam licet fabula ſit, & figmentum ingenioſum, non carebit tamen vtili aliqua doctrina, ad rem noſtram valde opportunā; ait itaq; ſe audiuiſſe circa mundi huius viſibilis formationem, hanc narrationem, quod cum Deus abſoluiſſet totam mundi machinam, aduocarit ad ſe vnum ex prophetis, illum interrogans, an aduerteret aliquid adhuc creandum deſiderari; cui reſponderit propheta acute: deſiderari vnum laudatorem; Fictio inquam eſt, ſed à veritate nō diſcrepat omnino; deſiderantur enim laudatores, quando homines aliqui non reſpondent fini ſuæ conditionis, nec opera Dei conſiderant, nec Deum patratorem optimum hymnis celebrant.

Eccleſiaſtici ſunt à Deo electi ad ſuas laudes ſuſtinēdas in terris.

Dixerim quaſi, quod videns Deus ſuam intentionem in pleriſq; hominibus irritam ſuccedere, ideo conuerterit animum ad genus hominum peculiare, quos eligeret, & quaſi ſpeciali quadam noua creatione formaret, vt eius decantādis laudibus, quibus vehemēter delectatur, perpetuo vacarent; homines iſtos nouiter creatos, dico eccleſiaſticos miniſtros, qui ratione ſtatus ad hymnodiæ frequentem vſum ſunt deputati; De quibus fælicibus hominibus non incongrue intelligi poteſt locutus Deus per prophetam Iſaiam dicens: *Populum iſtum formaui mihi, laudem meam narrabit.* quæ prophetica prædictio nulli populo commodius poteſt aptari, quam eccleſiaſticis perſonis, pręſertim religioſis ordinibus hymnodiæ ſtudioſis; hos enim videtur formaſſe ſibi Deus; vt noctes dieſq;

Iſa. 43.

hymnis decantandis vacarent. O vere fęlicem populum, qui talem meruit à Deo omnipotente formationem, ſeu electionem, populum dignum benigna Dei protectione, dilectione, & fauore; proteget abſq; dubio Deus, diliget, fauebit, & fouebit, ſi muneri noſtro intenti nos religioſi, numquam laudes eius deſeremus; non enim deſerit Deus, niſi ipſe prius deſeratur à nobis.

Nec ſolus Iſaias de hoc fælici populo eſt locutus, ſed prior prædixerat eiuſdem priuilegia ſanctus hymnographus, deſcribens benedictiones diuinas ſuper iſtum populũ paratas, quando munus hymnodiæ recte expleſſet; primo narrat oculum Dei benignum futurum ſuper iſtos homines; nec vmquam vacuam futuram eorum orationem; deinde proſequitur ipſorum famã fore celebrandam omnibus venturis ſæculis; tandem eos inſignit nomine populi nouiter creati, ſiue formati ad diuinas laudes celebrandas: *reſpexit Dominus in orationem humilium*. ecce aſpectus oculorum benignus; *& non ſpreuit precem eorum*. ecce orationis fructus: *ſcribantur hæc in generatione altera*. en famæ euulgatio: *populus qui creabitur, laudabit Dominum*. ecce deſignatio, & nomen eorum, de quibus eſt ſermo.

Benedictiones diuinæ ſuper pios pſallentes paratæ.

Pſ. 101.

Hanc fælicitatem cognoſcentes, magnum reputant beneficium ſe electos eſſe in ſortem eorum (quod ſignificat nomen cleri, ijs datum, qui ſunt Deo in eccleſia conſecrati, cleros enim græce, latine ſors dicitur) qui ad laudes Dei celebrandas ſunt deſtinati, quod inde maius excreſcit, ſi ad hanc ſortem electi in ea confirmantur in perpetuum, ne deficiant, neue vmquam in ea defatigati laſſentur. nouimus hymnographum noſtrum Deo altiſsimo peculiares reddere gratias, & laudes ob hanc ſibi factam confirmationem, & conceſſam gratiam perſeuerandi in hymnis, & confeſsionibus ſine faſtidio, aut tædio offerendis in perpetuum, quemadmodum proteſtatur in concluſione pſalmi ſexageſimi quinti, qui cum totus ſit in celebranda potentia, ſapientia, & bonitate Dei, concludit tandem ſolemni benedictione ad Deum directa, quia in ipſo laudando, & exorando nunquam ſe laſſum cognouerit;

Clerici vnde nomen sũptum.

Magnũ eſt beneficium electio ad Dei laudes frequẽtandas.

Pſ. 65.

proteſtatus ſe id ab eius gratia, & miſericordia acceptum cognoſcere: *Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me*. vir iſte omni memoria dignus ſicut hymnodiæ præſtantiam poſsidebat; ita erga illius vſum, & in ſe ipſo, & in alijs omni ſtudio fuit ſemper ſollicitus; nec ſolum auctor voluit eſſe hymnorũ futuris temporibus decantandorum, ſed quamuis eſſet Rex tam glorioſus, & bellicoſus, non tamen dedignatus eſt ad promouendum Dei honorem, ordinare miniſtros, qui in templo mox futuro hymnos perpetuo decantare deberent; immo nec dedignatus eſt docere leuitas muſicas modulationes hymnis ſuis opportunas; quod obſeruauit, & luculenter deſcripſit tamquam rem in maximo Rege vere magnam, Ioſephus his verbis: *Dauid perfunctus iam bellis, ac periculis, & in altiſſima pace degens, inſtrumentis muſicis comparatis, docuit leuitas ad pulſum eorum, laudes Dei decãtare, tam in Sabbatis diebus, quam in cæteris feſtiuitatibus*. mira certe, & exemplaris dignatio in Principe magno, qui verus diuini honoris zelator ſe mundo oſtenderet, ac declararet.

Dauid docuit leuitas pſalmorum cantum.

Ioſeph. l. 7. antiq. c. 10.

Solebat quondam Deus ſigna viſibilia oſtendere ſuper ſacrificijs priſcorum Patrum, vt cordis ſui complacentiam declararet, ſignumq; frequentius erat ignis emiſſio è cælo, quo certe ſigno credunt pleriq; Doctores ſacri declaraſſe Deum ſuam voluntatem ſuper Innocentis Abelis ſacrificio, de quo dicitur: *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*. vnde Theodotion ibi legit: *Inflammauit Dominus ſuper Abel, & ſacrificium eius*. Eodem ſigno pluries deinceps vſus eſt ſuper alijs ſacrificijs ſibi gratis; vti Gedeonis, Manue, Aaronis, Eliæ, Dauidis, Salomonis, Nehemiæ; At in noſtra eccleſia, quando non figuram, ſed veritatem apertam poſsidemus, declarare ſolet Deus ſuam voluntatem, & complacentiam erga hymnodiam, nõ myſticis, ſed apertis ſignis, & claris effectibus; Nam de Paulo Apoſtolo, & Sylla eius ſocio proditum eſt, quod dum alta voce hymnos Deo dicerent inuicem in carceribus poſiti, catenæ, & vincula reſoluebantur, & oſtia omnia carceris reſerabantur; ſingulare quoq; ſignum erga pſallentes reli-

Deus igne cõprobare ſolitus erat ſacrificia antiquorum. S. Hier. S. Chriſ. Procop. in gen. c. 4. Theodot. Iudic. 6. & 13. Leuit. 9. 3. Reg. 18. 1. par 21. 2 par. 7. 2. Mac. 1. act. 16.

Comprobat Deus pſalmorũ vſum varijs ſignis.

gio-

gioſos voluit exhibere Deipara Virgo Maria; Dum enim religioſi in eccleſiá hymnum illum deuotiſsimum: *Salue Regina.* cantarent, quando ad ea verba: *Eia ergo aduocata noſtra.* perueniebatur, videbat quidam vir religioſus Beatam Virginem flexis genibus commendantem filio ſuo ordinem, quemadmodum referre ſolebat Humbertus ordinis Prædicatorum Magiſter, vir pietate, & religione inſignis; quis itaq; dignitatem, & præſtantiam huius hymnodiæ non admirabitur, ac diliget?

Humbert. l 6. inſtit. p. 4. c. 8.

B Virgo Deipara ſignum beneuolentiæ exhibet pijs cantantibus Salue Regina.

Tantam dignitatem cognouerunt, qui omne ſtudium in recto illius vſu collocare non omittebant S. Benedictus Monachorum in Italia primus pater hymnodiam appellabat: *opus Dei.* monachiſq; ſuis ſuadebat quibuſcumq; alijs rebus præferendum, vti re ipſa non ſine magno eccleſiæ fructu in illo ordine præfertur; Qui autem non agnoſcunt, ſicut eius nec deguſtare poſſunt ſuauitates, ita durum ſibi reputant impoſitum onus ſoluendi aut grauem penſionem, aut vectigal intolerabile; iſtis ego ſuaderem, vt frequenter Deum exorantes repeterent breuem illam orationem ab hymnographo traditam: *amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum; quia iudicia tua iucunda.* tamdiù eam repetentes, donec à Deo cæleſti colluſtratione & auxilio dignentur; nam vere ſola oneris ſuſpicione affliguntur, cum tamen re ipſa onus non ſit hymnodia, ſed iucunditas & conſolatio: talis enim apud Deum æſtimatur.

Graue tributum reputatur hymnodiũ cantus ab aliquibus.

Pſal. 118.

CAP. IV.

Hymnodiam opus eſſe Angelicum.

DE Dauidicis hymnis loquens D. Baſilius, vt illos commendet, inter alia encomia tandem profert: *pſalmus eſt Angelorum opus.* quod pronunciatum ſicut eſt verum, ita proptas, facileſq; habet probationes, quas in hoc capite perſtringemus; Angelorum itaq; opus dicemus hymnodiam, quia ab Angelis vſurpata; Et ab Angelis ab homines profecta; demum quia An-

D. Baſil. proœm. in pſ.

gelorum induunt officium hymnodiæ ſtudioſi.

Angeli vſi ſunt hymnis.

Ab Angelis itaq; primo vſurpatam dixi hymnodiam, nam conſona eſt omnium ſanctorum Patrum & DD. græcorum & latinorum ſententia, quod Angeli ſtatim ac conditi fuere, cum propriam pulchritudinem contemplati eſſent, cæteraq; Dei opera contuiti, orbis præſertim, cælorumq;, & aſtrorum mirabilem conſtructionem, & concentum, non ſolum obſtupuerunt, ſed præ admiratione hymnos voceſq; gratulatorias, & plauſus edere cæperunt; Id colligunt ex confeſsione Dei cum ſuo patientiſsimo Iobo loquentis, & dicentis: *vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ.* ecce prima orbis fundatio: *cum me laudarent aſtra matutina.* en aſtrorum & cœlorum concentus. *& iubilarent omnes filij Dei.* en Angelorum laudes, de Angelis enim loqui intelligitur nomine filiorum Dei, vti clarius exponitur tum à chaldæo vertente: *& iubilarent omnes acies angelorum.* tum à ſeptuaginta legentibus: *& iubilarent Angeli mei.* quaſi dixerit Deus Iobo: Nondum erat homo vllus, quippe qui poſt omnes creaturas fuerit vltimo loco formatus, aderant tamen Angeli laudantes, & celebrantes meam magnitudinem, & perfectionem (nam iuxta omnium Theologorum ſententiam, vna cum ſublimioribus corporeis ſubſtantijs cœlorum fuere Angeli à Deo producti) iſti hymnis me celebrarunt; iſti ſunt primi cantores mearum laudum; Nec vmquam deinceps aut deſtiterunt, aut defecerunt, ſed ſine intermiſsione perſeuerant in omnem æternitatem concinentes triſagion hymnum: *Sanctus, ſanctus, ſanctus*; vti audire licuit ſanctiſsimo prophetæ Iſaiæ in veteri teſtamēto; Et poſt multa ſæcula oſtenſum fuit dilecto Chriſti diſcipulo Ioāni in ſua Apocalypſi, qui obſeruauit irrequietes eſſe in hac hymnodia Angelos ſanctos: *requiem, ait, non habebant die ac nocte dicentia ſanctus, ſanctus, ſanctus.* irrequietes eos vocat in hymno dicendo, quia vti optime addit D. Damaſcenus: *hæc erat ipſorum requies.* quaſi dicere volens, quod Angeli non laborem, ſed requiem experiebantur in continua hymnodiæ perſeuerantia: quia autem hymnus iſte à Seraphinis prolatus audie-

Iob. c. 38.

Angeli creati ſunt ante hominem.

Angeli sūt primi cantores diuinarum laudum.

Iſa. c. 6.

Apoc. 4.

Angeli ſine requie cantant hymnos Deo.

D. Damaſc. l. 1. fidei c. 16.

diebatur. D. Cyrillus Hieroſolymitanus loquens de eo, vocabat Seraphicam Theologiam hominibus communicatam ad noſtram vtilitatem: *propterea, ait, traditam nobis hanc Seraphicam Theologiam, ſanctus, ſanctus, ſanctus recitamus, vt in illa cæleſti hymnodia cum ſupra mundana militia communicemus, per huiuſmodi hymnos nos ſanctificantes.*

D Cyrill. cathec 5. Miſtagog.

Hinc omnes Patres ſumpſerunt occaſionem dicendi ab Angelica hierarchia ad eccleſiaſticam noſtram hierarchiam, quod ſecundo loco probãdum aſſerebam, eſſe mutuatam hymnodiam alternis choris vſitatam; Nam Seraphini illi apud Iſaiam auditi ſunt alter ad alterum canentes: *Sanctus, ſanctus, ſanctus.* inuicem ſe ad Dei laudes prouocantes, quæ forma canendi cæpit in noſtra eccleſia frequentari libentius ob aliam Angelicam hymnodiam in viſione communicatam ſub initium fere noſtræ eccleſiæ, ſancto Ignatio illuſtriſsimo martyri, Anthiochenſi Epiſcopo, ſancti Ioannis Apoſtoli diſcipulo, qui cum alijs Apoſtolis non ſemel habuit conſuetudinem; Huic igitur præclariſsimo viro oſtenſi ſunt Angeli cæleſtes canentes Dei Trini laudes alternis vocibus, vti celebriores hyſtoriæ prodiderunt, ex qua viſione motus Apoſtolicus vir Ignatius, formam illam canendi in Angelis cognitam obſeruandam tradidit ſuis Anthiochenis, quibus præerat, indeq; paullatim fuit per orientem propagata, & ex oriente in latinam eccleſiam ab Ambroſio primum ad ſuæ Mediolanenſis eccleſiæ religioſiorem inſtitutionem, vti refert S. Auguſtinus, fuit tranſlata, poſtea ad cæteras occidentis prouincias, tandem ad vniuerſam eccleſiam fuit decreto Damaſi Pontificis maximi dilatata.

Alternus cãtus ab Angelis primo auditus.

Alternus cãtus inter homines Chriſtianos quando cæpit.

Georg in vita S. Chriſoſt.

Socrat. l. 6. c. 8. Trip l. 10. c. 9. Niceph. l. 13. c. 8.

D. Aug. l. 9. confeſſ.

Et ſicut Angelos imitamur in forma cãtus, ita Angelũ eſſe opporteret hymnodiæ ſtudioſum; angelum inquam non natura, cum id fieri nequeat, ſed imitatione, vitæq; puritate, vti egregie tradebat B. Chriſoſtomus, dicens: *opportet Angelum fieri, & ita laudare, ante os noſtrum vita noſtra Deum laudet.* expendebat aliquando S. Doctor cauſſam

Pſallentes Angeli eſſe deberent imitatione.

D. Chriſ in pſ. 112.

cur

cur pſaltes regius dum vellet Deum maxime laudatum, inuitando ad opus omnes omnino creaturas, vti pſalmo

Pſ. 148. centeſimo quadrageſimo octauo explere conatur, initium

Angeli primi omniū inuitantur ad diuinarū laudū cātan. ſumat primo ab Angelis in cœlo reſidētibus; deinde creaturas alias cæleſtes materiales, tandē creaturas quaſcūq; ſub cælo degentes. dicens: *Laudate Dominum de cælis Angeli, & virtutes; deinde Sol, Luna, ſtellæ, cæli: tandem deſcendit ad terræ dracones, abyſſos, populos, reges, &c.* cum potius debuiſſet initium ſumere ab inferioribus, & paullatim procedere ad ſuperiora iuxta naturæ ordinem; Reſpondet B. Chriſ. voluiſſe Dauidem ab Angelis ducere principium, vt inde intelligerent homines ſe non poſſe digne vſurpare diuinos hymnos, niſi prius habeant Angelos ſibi propoſitos ad imitationem.

Angeli cum pſallētibus hominibus pſallunt

Hymnodiam itaq; pie, recteq; exercentes homines Angelorum nomine decorantur, Angelorum item ſocietate dignantur in ipſo opere hymnodiæ, non enim cum pſallentibus mortalibus dedignātur ipſi immortales vna pſallere, aliquando etiam præcinentes prouocare nos ad pſallendum; teſtatur hoc inſigne priuilegium D. Bernardus imitatus Dauidem dicentem. *præuenerunt principes coniuncti pſallentibus.* quem locum intelligit de Angelis, nomine principum; quia veri ſunt principes cæleſtis monarchiæ; expendebat autem S. Doctor illam dictionem: *coniuncti.* quæ vnionem importat, quia Angeli vna cum pſallentibus hominibus vniantur; deinde aliud verbum: *præuenerunt.* quo ſignificantur Angeli, quandoq; ductores eſſe hymnodiæ, prouocantes ad pſallendum: concinit viſio illa, de qua ſcribit Caſsianus de Angelo, qui non ſemel inter monachos conſpiciebatur, vna cum Monachis non ſine precum aliquando interiectione, vt Monachos pſallere doceret; à quo pſalmi duodecim per totam Aegyptum in horis nocturnis, & diurnis vſurpati, fuerunt inſtructi. Eidem veritati præbet teſtimonium D. Chriſoſtomus dicens: *pſallentibus adſtare Angelos magno audientes cum ſilentio, & poſtquam ceſſauerit pſaltes applaudentes, laudantes, adorantes.* quod agnoſcens eccleſia, vt hymnos ſuos gratiores Deo

Pſ 67. D. Bern. ſer. 7. in cant. & ep. 78.

Caſſian. l. 2. inſtit. c. 5. Angeli inter pſallentes viſi.

D. Chriſ. in pſ. 4.

queat

queat offerre ſicuti optat hanc ſanctorum Angelorum dignationem, & vnionẽ, ita ſupplex quotidie exorat Deum, vt digna reddatur vna cum hiſce ſocijs decantare, & prædicare hymnum diuinæ gloriæ dicens: *Ideo cum Angelis, & Archangelis, cum thronis, & dominationibus, cumq; omni militia cæleſtis exercitus hymnum gloriæ tuæ canimus ſine fine dicentes. Sanctus, ſanctus, ſanctus.* alias autem exorans his verbis: *cum quibus, & noſtras voces, vt admitti iubeas, deprecamur.*

Angelorũ ſocietatem in precibus poſtulat eccleſia.

Apello nunc vos quotquot Deo noſtro laudes pſallendo canitis, voſq; fælices prædico; qui digni eſtis cæleſtium ſpirituum ſocietati adiungi in opere tã ſublimi, quale eſt munus laudandi Deum omnium Dominum hymnis, & cantu; appellabo in poſterum Angelos mortales, carne circumdatos cum Angelis immortalibus, & immaterialibus ſancta æmulatione contendentes in hymnis, & confeſsionibus Deo Deorum concinendis, quoties itaq; eccleſiaſticorum pſallentium capitula, religioſorum præſertim vtriuſq; ſexus ordines conſidero, tot mihi videor aſpicere agmina Angelorum terreſtrium agminibus aſſociata cæleſtium ſpirituum, qui communi Deo deſeruientes eccleſiam à malignorum ſpirituũ inſidijs, & conatibus tueantur illæſam, eamq; pulchriorem, ac venuſtiorem reddant, iuxta illud epithalamicum elogium: *quid videbis in ſulamite niſi choros caſtrorum.* quod de eccleſia in terris militante & Deum laudante intelligunt DD. ſub nomine Sulamitis, quæ perfectam ſignificat; in hac enim Sulamite tot ſunt chori caſtrorum, quot religioſi ordines vtriuſq; ſexus in choris alternatim Deo pſallentes.

Chori pſallentium agmina ſunt eccleſi.

Cant. 7.

Multis profecto nominibus laudandi ſunt religioſorum ordinum auctores ob multiplicia bona ab inſtitutis eorum ordinibus in Dei honorẽ profectis; ſed ob id præcipue eos veneror, quia huiuſmodi inſtitutione tot Angelos terreſtres Deo genuiſſe videntur, quot perſonas ad perfectam vitæ præſcriptæ rationem perducere ſtuduerunt; Ego ob hanc cauſſam præcipua veneratione colui Antonium Mariam Zacariam noſtris ordinis auctorem vna

Religionũ inſtitutores Angelorũ terreſtrium myſticã generationem fundarunt.

cum duobus ſibi adiunctis eiuſdem conſilij, & ſanctitatis ſocijs. Iacobo Antonio Morigia, & Bartholomæo Ferrario; quem non ſolius honoris cauſſa, ſed veritatis amore Angelicum virum appello, tum propter Angelicas vitæ ſuæ qualitates, proinde etiam Angelis cæleſtibus valde familiarem, quia ſicut proditum eſt, ipſi primum ſacrum myſterium ad altare facienti, viſi ſunt Angeli cæleſtes lumine ſingulari coruſcantes adſtare: tum quia ineunte ſæculo proxime elapſo conſilia, & operam direxit ad hanc noſtram regularem clericorum congregationē inſtituendam ſub nomine D. Pauli Apoſtoli, quæ vtrumq; vitæ genus, actuolæ ſcilicet, & contemplatiuæ complectens, ſicut conſulendo, prædicando, docendo, confeſsiones audiendo, ſacramenta miniſtrando, proximos ad vitam æternam adipiſcendam adiuuaret, ita oratione, contemplatione, & hymnodia Deo vacaret, prouidens ne alterutra exercitatio, vmquam langueſceret in ſui ordinis alumnis, ſicuti Deo dante ad hanc vſq; diem centeſimo ſuæ primæ Apoſtolicæ confirmationis anno proximam floruit; tum inſuper quia non contentus venerabilis vir huius clericorum inſtitutionis, eodem tempore virgines ad eamdem vitæ regularis formam inſtruxit, & direxit, præſertim ſacræ hymnodiæ impenſe aſsiduas, quas nomine ad præclarum animi ſui conſilium accommodato voluit appellari Angelicas, prout hodie appellantur, angelice viuentes, non ſine magno vrbis Mediolanenſis exemplo, & ornamento; Inſtituit tandem etiam laicorum hominum ſocietates, qui perfectioris vitæ cupidi feſtis diebus conuenire ſtuderent ad pia in noſtris domibus virtutum, & humilitatis exercitia, præſertim ad pias laudes, & hymnos Deo, & Beatæ Virgini matri alternis choris offerendas, vt Angelorum occupationes æmulantes ſancte excolerent, ac tranſigerent dierum feſtiuitatem; Hiſce operibus præclarus vir à Deo electus, ab anno trigeſimo tertio & citra, ſupra milleſimum, & quingenteſimum ardenti ſtudio deditus erat, inſigniorum hominum illius temporis ſibi concilians admirationem, & amorem; ita vt de ipſo

Clericorū regularium S. Pauli inſtitutio, & fundatores

In vita iconibus impreſſa.

Ordo clericorum regulariū S. Pauli confirmatus fuit à Clē. VII. anno 1533.

Antonius Maria Zacaria Angelicus moniales dirigit.

ipſo tamquam de nouo ſidere non ſolius militantis in terris, ſed & triumphantis in cœlis eccleſiæ pronuntiare non dubitauerit Seraphinus Firmanus ex ordine canonicorum regularium, qui ſuæ ætatis dicebatur, & vere fuit concionator Apoſtolicus, & pijſsimorum operum ſcriptor inſignis, pronuntiare inquam non dubitauit, vti de intimo amico, immo & in ſpiritu patri, quod poſt mortem iam exornaret cæleſtium beatorum patriam, quemadmodum mortalis prius exornabat viatorum terram: Huiuſce egregij viri ſuauiſsimam recolere libuit memoriam, tum ne parenti optimo ingrati videamur; quando occaſio opportuna ad illum quodam modo cogat, dum de religioſorum ordinum inſtitutoribus incidit ſermo; tum vt nos ipſos ad vitæ Angelicæ imitationem aliquãdo prouocemus; tum deniq; vt ex huius noſtri inſtitutoris deſcripta conditione, quilibet alius religioſus, cuiuſcumq; ſit ordinis, ad ſuos parentes glorioſos recordationem, & animum reflectat, cum omnes fuerint à Deo electi ad eiuſdem manifeſtandam gloriam, & eccleſiæ ſuæ ſponſæ mirabilem varietatem promouendam, & amplificandam.

Seraph. Firm initio tract. de cõuerſ.

Seraphinus Firmanus canonicus regularis vir fuit Apoſtolicus.

Igitur eniti ſtudeamus, vt quorum ſumus in ſpiritu filij, actionum etiam, & virtutum Angelicarum aſſequamur aliquando imitationem, ſæpe nobis ipſis tandem ſuggeramus, quod in hymnodiæ vſu, ſicut ſumus Angelorum cæleſtium ſocij, & Angelorum ſubimus officium, ita par eſt ad Angelicas contendere perfectiones, certi quod ab ipſiſmet Angelis tamquam ſocij cognoſcemur, & ad omne bonum promouebimur, & adiuuabimur, vt ab hymnodia terreſtri ad cæleſtem hymnodiam perpetuo continuandam cum ipſis fælices, & læti tranſeamus.

CAP. V.

Altiſſimas Dei laudes exercet hymnodia.

MVLTI fuere ex priſcis vatibus, qui in Græcia circa Dauidis tempora hymnos ſcripſerunt, vti Linus Amphion, Orpheus, Muſeus, potius

Vates Græci quando floruerint.

Theologi, quam Poetæ habiti, quia veri hymnographi de Deo laudes cecinerunt, hymnus enim ex D. Auguſtino: *eſt cantus, Dei laudes continens; ſi ſit laus, & non Dei, non eſt hymnus, ſi ſit laus, & Dei laus, & non cantetur, non eſt hymnus.* ſicuti itaq; græci illi hymnos ſcripſerunt, ita de Deo cecinerunt laudes, verumtamen omnibus hymnographis præſtat ſanctus Dauid ſolus tum numero, tum origine, tum materia hymnorum.

D. Aug in pſal. 72.

Dauid omnibus præſtat vatibus.

Numerus Dauidicorum hymnorum frequentiori Doctorum calculo comprobatur ad centum quinquaginta in pſalterio contentos peruenire; ad quem numerum nullus priſcorum vatum accedere valuit; quod eo magis admirandum iudicabitur, ſi vera eſſet D. Chriſoſtomi opinio dicentis plures alios pſalmos fuiſſe à Dauide compoſitos quos S. Athan. ad numerum trium millium perducit, putans id colligi poſſe ex libris Paralipomenon, ſed temporum iniuria, ait D. Chriſ. vel amicorum Ezechiæ Regis opera, ait Athan. plures eorum interijſſe.

Pſalmorũ Dauidicorũ numerus.

D. Chriſ. prol in pſ.

D. Athan. in ſynopſi ſub finem.

Hi hymni originem ſuam cognoſcunt, & trahunt non ab humano ſenſu, quemadmodum hymni græcorum vatum, ſed ab eodem vnico fonte Deo, à quo omnes ſacræ ſcripturæ deriuant, nam ſpiritus Dei ſummi lingua vtebatur Dauidis tamquam inſtrumento, ſiue vt cum ipſo Dauide loquamur, tamquam calamo ad promendas Dei laudes electo: *lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* vbi gloſſa D. Baſilij recte explicat, quod lingua iſta tincta fuerit non atramento, ſed ſpiritu Dei viuentis; Numquam hymnos loquebatur Dauid, niſi ſpiritu actus diuino, ea tantum eructans, quæ propinante Deo alte hauriebat; Ideo Chriſtus Dominus Dauidis teſtimonium ex pſalmis producturus, vt myſterium, de quo agebat, Iudæis comprobaret, ait Dauidem locutum eſſe in ſpiritu dicens: *quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum dicens, dixit Dominus Domino meo.* Apoſtoli quoq; dum eiuſdem ſententias adducere vellent, addebant quod Spiritus ſanctus per os eius fuerit locutus; & ad maiorem, certioremq; huius rei veritatem ipſe Dauid profitetur, quod ad pſallendum ſem-

Pſalmorũ origo à Deo.

Dauidis lingua fuit calamus ſpiritus ſãcti.

Pſ. 44.

Mat. 22.

Pſ. 109. act 1. & 4 ad hæbr. 4.

per à ſpiritu Dei fuerit directus, & excitatus: *ſpiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam.* verum etiam ſi hoc de ſe ipſo non expreſsiſſet Dauid, ſpiritus nihilominus in hymnis eius incluſus ex ſe prodiret, & proderet auctorem, multo meliori, ac perfectiori ratione, quam Mineruę ſcutum à Phidia celebri ſculptore mira arte effectum, ſuum prodebat auctorem; Nam de eo ſcribitur, quod licet nullum in eo appoſitum eſſet auctoris nomen, tamen cognoſcebatur auctor ex eiuſdem imagine in eo ſcuto tali arte exculpta, vt deleri offendiue non poſſet, quin totum opus penitus deſtrueretur; Tot namq; ſcatent arcanis cæleſtibus Dauidici hymni, vt ſolus Deus ipſorum auctor queat dignoſci.

2. reg. 23.

Cic. tuſcul. 1.

Mineruæ ſcutum mira arte à Phidia effectum.

Materia ſunt Deus, diuinaq; attributa, & perfectiones, & quamuis aliquando moralis etiam, ſiue æthica, hiſtorialis, & prophetica adſit materia; nullus tamen vix reperiri poterit pſalmus omni prorſus vacuus laude diuina; immo nullus tanto cum decore ſcripſit de diuina ſubſtantia, maieſtate, & magnitudine, ſicut hymnographus noſter: ipſe nihil vile, nihil indignum, ſed omnia alta, pura, perfecta proloquitur; quibus conferri nequaquam poſſunt cantata, & ſcripta à vatibus græcis; Nam ſaltem ſuperſtitioſa erunt, niſi impia, quæ iſti dicunt; pluralitatem admittentes numinum, potentiam infirmam diuinitati tribuentes; indigniora etiam non recuſantes; At Dauid celebrat Dei ſubſtantiam ab omni concretione liberam, ab omni compoſitione immunem, ab omni impuritate alienam: *Quoniam ſanctus Dominus Deus noſter.* prædicat potentiam ſine infirmitate: *omnia quæcunq; voluit, fecit in cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.* Immenſitatem abſq; limite: *quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, ſi aſcendero in cælum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades, ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* durationem abſq; principio, & abſq; fine: *regnum tuum regnum omnium ſæculorum, & dominatio tua in omni generatione, & generationem.* vnitatem ſine ſocietate: *qui facis mirabilia magna ſolus.*

Pſalmorũ materia, & ſubiectum ſunt diuinæ perfectiones.

Vates græci multa de Deo ſcripſerunt vilia.

Pſal. 98.

Pſal. 134.

Pſal. 138.

Pſal. 144.

Pſ. 135.

ma-

Pſ 94. magnitudinem ſine menſura : *quoniam Deus magnus Dominus, rex magnus ſuper omnes Deos.* ſanctitatem ſine limite:
Pſ 137. *magnificaſti ſuper omne nomen ſanctum tuum.* Immutabilita-
Pſ 101. tem abſq; viciſsitudine : *Tu autem idem ipſe es, & anni tui*
Pſ 144. *non deficient.* Miſericordiam ſuper omnia : *Miſerationes ſuper omnia opera eius.* Nullus tam alte & vere ſcribere nouit de diuina erga hominum res prouidentia, ſicut Dauid in ſuis hymnis, qui omnes euentus tam fælices, quam infælices, ſiue mortis, ſiue vitæ, bellorum, victoriarum, periculorum, ſtudiorum, & omnis generis caſuum Deo acceptos refert, nihil vmquam aut propriæ prudentiæ, aut caſui, aut fortunæ tribuens, ſed ſemper ad Deum omnium euentuum auctorem, & moderatorem ſe cõuertit vel auxilium quærens, vel gratias referens, ſemper laudans, & benedicens: *In manibus tuis ſortes meæ.*

Dauid nec fortunam, nec casũ admittit

Pſ 30.

Gratiæ diuinæ neceſſitatem prędicant pſalmi.

Nullus tam humiliter, quam vere de gratiæ diuinæ, deq; eiuſdem auxilij neceſsitate ad omnes hominis actiones vmquam eſt locutus, ſicut Dauid in ſuis hymnis, qui omnes animi ſui motus ſiue liberos, ſiue naturales Deo ſoli tamquam primario auctori, immo & conſummatori adſcribit; Ipſam digitorum compoſitionem ad fundam circumducendam in famoſa illa monomachia cum Gi-
1. Reg 17 gante Philiſtæó commiſſa, vt illius frontem abſq; errore
Pſ. 143. collimaret, Deo ſuo acceptam reddit dicens : *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum; miſericordia mea, & refugium meum, & liberator meus.* pedum item velociſsimum curſum ad lõga
Pſ. 17. itinera ſine defatigatione peragenda ipſi Deo refert : *qui poſuit pedes meos tamquam ceruorum, & ſuper excelſa ſtatuens me.* Suauitatis diuinæ præcipuus eſt laudator, illius expertus iu ſe miros effectus, modo in illius celebrationem hymnos decantans integros; modo in ſingulis fere hymnis aliquam eius memoriã recolens vel ſub proprio ſuauitatis nomine, appellans Deum ſuauem, & dulcem; vel ſub nomine miſericordiæ, quam appellat benignam, longanimem, multam, & excedentem.

Vnico verbo omnia dicam; quicumq; Dei laudes cupit

ap

aptas proferre, ſolos Dauidis hymnos poteſt conſulere, & vſurpare; quamuis enim Deus magnus ſit, & laudabilis nimis, noſtraſq; ſemper ſuperet laudes, quia tamen ſolicitamur à diuinis litteris, vt omni quo poſſumus modo, enitamur maiores ſemper offerre Deo laudes ob hanc ipſam cauſſam, quia nobis numquam aſſequi licebit perfectam Dei ſublimitatem, & dignitatem, cum ipſe maior ſemper erit omni laude, quemadmodum ſuademur ab auctore ecclesiaſtici dicētis: *Benedicentes Dominũ, exaltate illũ quantũ poteſtis, maior enim eſt omni laude; exaltantes eũ replemini virtute, nec laboretis, non enim comprehendetis.* deinde pergit ibidem ſcriptura requirere à mortalibus non quamlibet laudum formam, ſed conatum quendam, & diligentiam in augenda virtute, vt meliori, & perfectiori modo laudetur Deus. Idem innuere voluit Dauid, dum poſt integram hymni conſummationem in adhortāda varijs modis laudatione Dei ſecundum multitudinem magnitudinis eius, inuitans omnem ſpiritum ad hoc opus adiuuandum, tandem concludit verbo illo hebraico: *Halleluia.* quod ſignificat: *Laudate Deum;* quod aduertens Genebrardus, præſertim quia in libro pſalmorum iſte ponitur vltimus hymnus, aſſerit ſignificari nobis, quod neq; etiam, quando eſt abſolutum pſalterium à Dauide compoſitum, ſit à nobis ceſſandum à Dei laudibus, ſed iterum ac iterum à capite ordiendum; proinde ad Dauidicos hymnos poſſumus tutum, ac opportunum habere perfugium, certi quod nihil à creatura mortali, ſiue forſan etiam beata poterit reperiri perfectius, aut altius.

Pſalmi Dei laudes offerunt perfectas.

Dei magnitudo ſuperat omnem laudem hominis.

Eccl 43.

Pſ 150.

Halleluia quid ſignificet.

Genebr. in pſ. cit.

Hinc eccleſia à Spiritu ſancto edocta, & directa hymnos iſtos per hebdomadam ita diſtributos offert vſurpandos, vt omnes ſeptem dierum circulo compleantur; hinc B. Virgo Deipara, quæ Chriſtianæ religionis magiſtra, & exemplum à S. Ignatio martyre, in quadam epiſtola fuit dicta, eoſdem habuerit in delicijs, incipiens puerula in templo illorum frequentiam, & vſum, & proſequens vſq; ad vitæ finem. Horum hymnorum decantatione, & vſu decoratur, immo perficitur omnium templorum maieſtas, &

Beata virgo Deipara pſalmos habuit in delitijs.

S. Ignat. mar ep.

S. Anſelm. l. de excel virg.

Andr. Cretēſ de dorm Deip.

Templorũ ſacrorum perfectio ab vſu pſalmodiæ pendet.

& amplitudo, dixerim quaſi ſacrorum templorum erectiones non futuras Deo gratas, quando in ipſis vel nulla, vel non recta exerceretur Dauidica hymnodia; aſſerere ſaltem licebit; quod in primi templi fundatione à Deo ipſo hominibus præſcripta nouimus eueniſſe; Nam cum Dauid, cui à Deo commiſſum eſt opus huius erectionis, fuerit à Deo ipſo prohibitus opere explere ædificationem ob ſanguinis humani multam effuſionem, quia vir bellicoſiſsimus fuit, conatus ſaltem eſt, dum adhuc viueret feré omnia ad fabricam neceſſaria præparare, & ordinare; poſt quæ totus fuit in ordinãdis miniſtris, ijſq; inſtruendis ad cantum hymnorum, ratus templum illud futurum imperfectum, niſi in eo perpetui hymni frequentarentur.

D. Chriſ. 6. de pœnit.

Templa itaq; noſtra, ſicut multis nominibus ſunt vere inſignia, ita præcipue ob Dauidicam hymnodiam in eis expletam redduntur inſigniora, & feſtiniora, immo & Deo ipſi gratiora; vnde dicere libuit S. Chriſoſtomo: *In eccleſijs pernoctantibus, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid; ſi diluculo quæruntur modulationes, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid: ſi pompæ in funeralibus defunctorum, primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid; In monaſterijs ſanctis choris Angelicarum acierum, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid; In cænobijs virginum greges Mariam imitantium, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid. In deſertis viri crucifixi colloquentes Deo, & primus, & medius, & nouiſſimus eſt Dauid.* Nouit ſemper eccleſia ſublimitatem, & ſanctitatem Dauidicorum hymnorum, ita vt nihil illis melius poſsit in Dei ſui laudem aut adhibere, aut frequentare.

Beati in patria pſalmos vſurpabũt.

Quid ni dicam etiam in cœlo beatorum, vbi perpetuæ ſine faſtidio, aut labore decantantur diuinæ perfectiſsimæ laudes, nihil forsã Dauidicis hymnis ſublimius ab illis fęlicibus creaturis poſſe vſurpari? potero ſaltẽ afferre; quod dixit S. Hilarius expedens illa verba Dauidis: *Pſalmum dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi, vt reddam vota mea de die in diem.* vbi cum videretur adeſſe magna difficultas circa effectum huius promiſsionis, & voti, quia Dauidis ætas

D. Hilar. Pſ. 60.

non eſſet ſemper duratura; difficultatem abſoluit dicens tale votum adimplendum fore in cœlo beatorum, vbi à Dauide ipſo, & à beatis perpetui decantabuntur hymni; Nec ab huius ſancti Doctoris ſententia diſcrepat communis, & recepta Theologorum doctrina, qui vna cum D. Thoma Theologiæ ſcholaſticæ vero Principe, ſuſtinent futuras eſſe in patria cęleſti poſt corporum reſurrectionem veras laudes vocales à beatis cum articulato verborum ſono proferendas, vt non ſolo animo, ſed etiā corpore Deum infinitum celebrent, & colant; Si itaq; ad cæleſtem illam fœlicitatem, ad quā humile nihil, nihilue leue poteſt ingredi, erunt transferēdi Dauidici hymni, perfectas; vtiq; concludendum eſt in illis contineri laudes diuinas, quibus maxime delectatur Deus à nobis laudatus.

D. Tho. 2. 2. q. 13. ar. 4.

Beati in patria laudas vocales adhibebunt.

CAP. VI.

Chriſtianæ religionis præcipua myſteria celebrat hymnodia.

QVI ſublimitatem aſſequuntur hymnorum Dauidicorum, concordi adſtruunt ſenſu ob myſteriorum copioſam multitudinem, eſſe compendium cæterarum ſcripturarum; ſeu conſummationem totius Theologicæ paginæ; tāta namq; illuſtrationū copia fuit à ſpiritu diuino decoratus Dauid in ſuorū hymnorū decantatione inter cęteros prophetas; vt ſicuti propheta extitit inter Reges non ſine maximo regiæ dignitatis ornamēto: ita Rex dici merito poſſit inter prophetas, quos omnes in cognitione myſteriorum vberiori, & clariori præceſsit, quemadmodum regia dignitas cuicunq; politico ſtatui maieſtate, & auctoritate præcellit; quod enim ab alijs prophetis ſub oſcuritate figurarum, & ſub enigmatum velamine profertur, id apertum ac manifeſtum traditur à Dauide, vt potius Euangeliſta res præteritas deſcribere, quam propheta futura prædicens videatur.

Pſalmi ſunt compēdium omnium ſcripturarū.

Dauid in myſteriorū deſcriptione potius euangeliſta quam propheta.

Myſteria omnia ad Chriſtum Dominum, tã ſecundum eius diuinitatem, quam ſecundum humanitatem ſpectantia, tanta deſcribit claritate, vt clarius à nemine ſiue Apoſtolo, ſiue Theologo poſſint proponi; immo quotquot noſtrę religionis myſteria validis voluere ſcripturarum teſtimonijs cõfirmare, è Dauidicis hymnorũ promptuarijs ea deſumere coacti ſemper fuere; & quoties huiuſmodi adferuntur teſtimonia, tanta eſt eorum vis, vt nullus amplius audeat repugnare, aut cõtradicere. Vnigenitus æterni Patris noſtra indutus carne, vt ſuam diuinitatem adſtrueret, quam non poſſent aduerſarij oppugnare, produxit Dauidis teſtimonium ex pſalmo centeſimo nono: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.* quo audito Phariſæi obmuteſcẽtes admirati ſunt; Quæcunq; ad huius verbi Incarnati vitam, actiones, & res geſtas ſpectant, tam aperta nobis proferuntur, vt omnibus illis videatur Dauid adſtitiſſe, præſens; Generationi tam æternæ, quam temporali, prædicationi, paſsionibus omnibus, in pretorio, in palatijs, & caluario, morti, Reſurrectioni, Aſcenſioni, & Spiritus ſancti miſsioni, ita vt Apoſtoli de ijſdem dogmatibus diſſerentes; vel ſcribentes vnicum producant Dauidem in teſtimonium omni exceptione maius; S. Apoſtolus Paulus ad comprobandam diuinitatem verbi in æternitate geniti omnem Angelorum ſublimitatem in immenſum excedentis profert ex pſalmo ſecundo illa verba: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Alias item ex eodem vrget textu teſtimonium ad oſtendendam hæbreis veritatem reſurrectionis eiuſdem Domini noſtri Seruatoris; tãta eſt enim ſenſuum vbertas in ſacris ſcripturis à Spiritu ſãcto poſita, vt vnicus locus plures complectatur diuerſos ſenſus. Obuiam ſunt pſalmi, qui ſicut toti ſunt in deſcribenda Chriſti Domini vita, ita paſsim proferuntur ab Apoſtolis in confirmationem myſteriorum. Nam omnes Apoſtoli vno loquentes ore, Dauidis pſalmum ſecundum recitarunt, comprobaturi hæbreis, in Chriſtũ præceptorem omnium ordinum, & magiſtratuum coniurationem ſecutam; quia in illo pſalmo mira perſpicuitate ponitur ob oculos, commota perſecu-

Pſalmis vſi sũt Chriſtus, & Apoſtoli ad confirmanda fidei dogmata.

Pſ. 109.

Ad hebr. 1.

Pſ. 2.

Act. 13.

Sacra ſcripturæ plures cõtinet ſenſus.

Act. 4.

Vita Chriſti in pſalmis adamuſsim deſcripta.

ſecu-

ſecutio Herodis, Pilati,& ſacerdotum aduerſus Ieſum,qui vulgato nomine ibi deſcribitur, & appellatur Chriſtus: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* quod nomen Chriſti, licet aliquando alijs etiam viris fuerit datum in ſacris literis, tamen ex Apoſtolorum declaratione cognoſcitur non alij à Dauide fuiſſe tunc applicatum, niſi Dei filio Incarnato, quem proprio vocant nomine Ieſum; quæ declaratio non fuit ab hæbreis impugnata, quia notum erat omnibus illius ætatis Doctoribus in eo pſalmo ſermonem eſſe de Meſsia; Ad quã rem optime facit ille canon, quem tradit in hunc locũ Michael Aiguanus commentator doctiſsimus ſub Incogniti nomine diù celebris, qui tandem opera, diligentia, & auctoritate venerabilis Patris Baſilij Anguſſolæ auũculi mei redditus eſt toti mundo cognitus, non ſine magno totius ordinis ſui Carmelitici augmento decoris. *Quandocunq; (ait hic doctor) ſcriptura loquitur de Chriſto abſolute, intelligitur de Chriſto in lege, & prophetis promiſſo, niſi in litera præcedente, vel ſequente manifeſte appareat, quod de alio loquatur Chriſto; quia filius virginis antonomaſtice Chriſtus dictus eſt.* ſic enim adducentes Apoſtoli huius pſalmi ſecundi initium ſua ipſorum paraphraſi illuſtrarunt. *Conuenerũt enim vere in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Iſrael facere, quæ manus tua, & conſilium tuum decreuerunt fieri.* ecce quomodo effectus adamuſsim fuerit tot ante ſæculis à ſpiritu Dauidis prænuntiatus.

Pſ. 2.

Chriſti nomen quando ſoli Dei filio in ſcripturis tribuã cognoſcatur.

Addere nunc libet pſalmum vigeſimum primum, qui abſq; controuerſia cognoſcitur non prædixiſſe futuras Chriſti paſsiones, ſed deſcripſiſſe iam ſecutas, prima enim verba illius pſalmi eadem fuere, quæ Dominus noſter exiſtens in cruce ad Patrem conuerſus pronunciauit à S. Matthæo, & S. Marco narrata; Ibi tota ſeries paſsionum ab initio capturæ in horto vſq; ad affixionem Chriſti in cruce ad vnguem deſcripta videtur; Et ne aliqua poſſet oriri dubitatio de veritate horum myſteriorum, duo præcipui Euangeliſtæ hanc paſsionem deſcribentes, nimirũ Ioannes,

Pſ. 21. Marci 15. Mat. 27.

Chriſti Paſſio in pſalmis prænũtiata.

nes, & Matthæus, dum ſortem à militibus miſſam ſuper eius inconſutilem veſtem narrare vellent, ſtatim monuerunt hunc etiam euentum, qui ſi ad ſolam corticem attendatur, omnium minimus eſſe dicetur, fuiſſe à Dauid prænuntiatum: *vt impleretur quod dictum eſt per prophetam dicentem: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. quid dicam de nuptijs diuinæ cum humana natura celebratis? iſtæ enim melius à Dauide in ſuis hymnis deſcribuntur, quam ab vllo cæterorum ſcriptorum, quemadmodũ grauiter notauit D. Ambroſius ſerm. vltimo de epiphania citans pſalmum quadrageſimũ quartum; qui promeritus eſt ſibi illum titulum ſublimem, ab Auguſtino primo prolatũ, à poſterioribus deinde Doctoribus approbatum: *epithalamicum carmen*. Priuilegium id fuit ſanctiſsimi hymnographi, vt quemadmodum ſecundum carnem extitit parens Chriſti Domini, ita etiam ſpiritu viderit, & prædixerit eiuſdem actiones, myſteria, vitam, mortem, reſurrectionem, & Aſcenſionem, hinc S. Gregorius Niſſenus de Aſcenſione Chriſti Domini loquens, digreditur ad Dauidis laudes, expendens quanta perſpicuitate ille ſit locutus de glorioſo illo triumpho, quaſi præſens adfuiſſe fuerit dignus, immo quaſi conſtitutus fuerit triumphatori Domino miniſter maximæ auctoritatis, dum inuitat, immo, ait Niſſenus, imperat Angelis, vt aſcendenti Domino præſto adeſſent, & portas reſerarent; conſiderabat S. Doctor illa verba pſalmi: *attollite portas principes veſtras*. quæ vim habent imperandi, ideo declarare non timet Dauidem quadam modo, ſaltem in opere iſto, Angelis maiorem, atq; ſuperiorem. Verum ne longius immorer in omnibus recenſendis particularibus myſterijs, quæ in Dauidicis continentur hymnis, vnico verbo dicam, quod animus hymnodiæ ſtudioſus in illis reperit, ac deguſtat præcipua Chriſti Domini myſteria in euangelijs fuſe deſcripta; vnde D. Hilarius credidit Chriſtum Dominum in apocalypſi dictum fuiſſe clauem Dauid, quia adimplens in ſua perſona, quæ in pſalmis prædicta ſunt, quaſi clauis, myſteria illa reſerauit, & mũdo ma-

Joan. c. 19. Mat. 27.

D. Ambr. ſerm. de epiph. pſ. 44.

Dauidis laus quanta.

D. Greg. Niſſen. orat. de Aſcenſ.

Aſcenſioni Chriſti Domini videtur fuiſſe prẹſens Dauid dum loquitur in pſalmis.

D. Hilar. prol. in pſ.

niſeſtauit. libuit ad hanc rem Epiſcopo Chriſtopolitano non ingratam adhibere tropologiam ſuper illud inſtrumentum Dauidi frequens, quod in cantu pſalmorum, & adhibebat, & hortabatur, dictum pſalterium decem chordarum: *In pſalterio decem chordarum pſallite illi.* ſicut itaq; decem erant huius inſtrumenti ad pſallendum opportuni decem chordæ, ita decem, ait Epiſcopus Valentia, ſunt euangelicæ legis inſigniora myſteria nobis credenda in pſalmis propoſita nimirum, Trinitatis, Incarnationis Chriſti, Natiuitatis, Baptiſmi, Doctrinæ, Paſsionis, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Spiritus ſancti miſsionis, Iuriſdictionis, ſeu poteſtatis vniuerſalis, qui itaq; hymnodiæ huius vel omnia, vel aliqua penetrat myſteria, is quaſi manu pulſat chordas pſalterij.

Iacob. v in pſ. 56.

Pſalterij decem chordarum preclara allegoria.

Aſſerere item non verebor, quod animus contemplatiuus, ſi recte hymnodiæ ſtuduerit, poterit quaſi apis argumẽtoſa ex tot floribus, quot ſunt myſteria in hymnis contenta, colligere ſibi mel & ceram; mel ad guſtum, ceram ad lumen; quia & declarationes, & illuminationes non paucas, nec paruas inde hauriet; quod enim de omnibus ſacris litteris obſeruauit Philo Carpathius ad ea verba canticorum: *Fauus diſtillans labia tua.* id præcipuo modo aſſeri debet de ſacris Dauidicis hymnis; obſeruauit namq; hic pius Doctor fauum dicta eſſe labia ſponſi, non autem mel; quia in fauo mel, & cera latent, quorum altero paſcimur, altero lumen accendimus; qui igitur pſalmodiam deuote exercent nouas ſemper illuſtrationes experiuntur, nouoſq; ſenſus eliciunt; nam aliqui pſalmi ſunt adeo myſtici, & tot arcanis ſunt copioſi, vt de vno aſſeruerit D. Hieronymus, vel quicunq; alius ſit auctor in pſalmos nomine Hieronymi: quod pſalmus ſeptuageſimus ſeptimus, quaſi campus omni florum varietate refertus, tot ornetur floribus, quot literas continet, nec ſolos dies, ſed nec menſes quoq; ad illius plenam intelligentiam ſufficere; hinc conciliabimus quamdam pugnam, quæ adeſſe videtur in adhortationibus Dauidicis, ſæpe enim hortatur ad nouos hymnos decantandos: *cantate Domino canticum nouum.*

Pſalmorũ meditatio confert, & guſtum & lumen.

Philo Carpat. in cant. 4.

Sacrarum ſcripturarũ vis mira.

Nouitas affectuũ reddit pſalmos nouos.

Pſ 32. 39. 95. 97.

uum. & tamen nouerat, eccleſiam ſemper frequentaturam hos hymnos antiquos, immo & perantiquos; quomodo igitur exequi poteſt eccleſia hortationem traditam, ſi re ipſa eoſdem ſemper antiquos hymnos adhibet? hæc pugna facili negotio conciliatur, ſi attendamus nouitatem affectuum, & cognitionum, quos in dies experiri contingit in eorumdem hymnorum vſu, talis enim nouitas affectuum reddit nouos hymnos decantatos, quæ enim nos maxime delectant, dicere ſolemus, quod noua nobis videantur.

Omnes quidem hymni Dauidici copioſis ſcatent delicijs affectuum, & arcanorum, ſed omnium ſanctior, ſuauior, & copioſior ſemper habitus fuit à ſanctis viris alphabetarius pſalmus centeſimus decimus octauus, à Dauide cópoſitus in laudem, & celebrationem diuinæ legis, quæ ſub varijs alijs nominibus ad rem accommodatis proponitur, ſiue iudiciorum, ſiue mandatorum, modo iuſtificationum, modo teſtimoniorum, aliquando ſermonum, eloquiorum, veritatis, & ſimlium; De quo pſalmo permultæ prodierunt à ſanctis Patribus illuſtres commendationes ſed omnium ingenioſior mihi probatur illa D. Ambroſij, qui hunc appellauit ſolem pſalmorum, quaſi alij pſalmi emicent in eccleſia ſicut ſtellæ, hic vero ſicut Sol meridianus copioſus ſit lucis, & ardoris; Iterum ab eodem S. Doctore dictus eſt paradiſus pomorum, & apotheca Spiritus Sancti; & proinde quaſi aromaticam ſpeciem paradiſi, quæ ſemper nouos proferat guſtus, quotidie ruminari ab eccleſia; Nec fuit ingrata viſio, quam circa hymnum iſtum dicitur habuiſſe D. Auguſtinus, vt ad eius frequentem vſum maiori ardore accederet: Is vidit pulcherrimam arborem, viginti duobus ramis ornatam, quilibet ramus octo alios emittebat ramuſculos, ex iſtis dulciſsimæ guſtulæ rorantes cadebant: De qua viſione ſuſpenſus ſanctus vir dum cogitaret, quid ſibi vellet, declarationem ſtatim accepit: quod Arbor iſta eſſet pſalmus centeſimus decimus octauus viginti duabus alphabeti hæbraici literis diſtinctus, vnaquæq; litera octo verſus ſub ſe comprehen-

Pſalmus 118. plurimis nominibus eſt commẽdandus.

Ex durãdo l. 5. ration. c. 5. n. 5.

Ex S Bonau. ſerm. 17 de luminar.

Eiuſdem pſalmi inſignia myſteria.

hendens ſuauiſsimis myſterijs refertos, in quibus animus pius delectatur: hic pſalmus omni hominum ſtatui eſt valde opportunus, quia purgat incipientes, illuminat proficientes, inflammat perfectos.

Myſteria iſta non deguſtant, qui ad hymnodiam vel inuiti, vel male affecti accedunt, iſti enim in pęnam ſuæ tepiditatis, & malæ diſpoſitionis priuantur intelligentia, & guſtu myſteriorum ſub literæ cortice contentorum; Non habitat ſapientia, quæ eſt ſapida ſcientia, in corpore ſubdito peccatis, & in animo ad res diuinas non probe diſpoſito; vnuſquiſq; profectus ſui cupidus, omni ſtudio animi diſpoſitionem obtinere contendat, & ſæpe vſurpare illam orationem hymnographi, quam ad noſtram informationem omnibus propoſuit: *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua*. Nam quam dulcia reddita ſint pſalmorum eloquia ijs, qui aliquando hymnodiam faſtidiebant, poſtquam ad gratiæ diuinæ recipiendas motiones ſe diſponere ſtuduerunt, nouimus ex varijs hyſtorijs fide dignis; vti de S. Petro Damiani proditum eſt; qui ſicut lectionis poetarum, oratorum, philoſophorum tanto deperibat amore, vt ſacrarum lectione ſcripturarum faſtidiretur; ita poſtmodum diuino cælitus ſpiritu viſitatus, magis gaudebat vnius Dauidici hymni recitatione, quam ſuauiſsimis muſarum carminibus, & floſculis, verba ipſius Sancti Doctoris, & digniſsimi eccleſiæ Cardinalis ſubijcere libet, vt ex eius ore audiamus qualis fælicitas ſit digne pſallentibus parata: *olim mihi Tullius dulceſcebat, blandiebantur carmina poetarum, philoſophi verbis aureis inſplendebant, & ſirenes vſq; in exitum dulces meum incantauerũt intellectum; lex, prophetæ, euangelium, epiſtolæ, & omnis gloria ſententiarum Domini mei, & ſeruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla: Neſcio quomodo, quid dulcius immurmurat filius Ieſſe, qui vario ſermonum, & ſententiarum concentu, omnes illos, quos diligere conſueueram, ineloquentes, reddit & mutos*. en quantum bonum à pſalmis hauriebat Cardinalis Petrus, Idem nobis quoq; euenire poteſt, ſi nos ipſos ad illud recipiendum diſponamus; Deum itaq; qui omnibus dat affluenter,

[Margin notes:]
Pſallentes inuiti priuantur guſtu & intelligẽtia pſalmorum.

Pſal. 118.

Guſtus pſalmorum excedit omnẽ guſtũ tum poetarum, tum philoſophorũ.

Petri Damiani mira mutatio ad pſalmorum ſuauitates deguſtãdas.

D. Petr Damaſc. ſerm. de Chriſti natus.

Diſpoſitio cordis ad pſallendum à Deo expoſtanda.

ter, enixe poſtulemus. vt ſua nos viſitatione dignetur, ſæpiuſq; dicamus: *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua Domine.* ſeu vt legit S. Hieronymus: videbo mirabilia tua Domine.

CAP. VII.
Maximas gratiarum actiones Deo reddit hymnodia.

Gratitudinis neceſſaria obligatio.

NECESSITATIS & obligationis arctiſsimo vinculo tenemur Deo perpetuas reddere gratias; ob multiplicia eius in nos profecta dona, & beneficia: ob ea præſertim, quæ maiora, illuſtrioraq; exiſtunt, qualia ſunt, quæ animæ ſalutem concernunt æternam, nimirum Incarnationis, Mortis & Redemptionis Domini noſtri; Si quiſpiam eſſet, qui tantæ obligationis oblitus Dei beneficia numquam recoleret, iſte non ſolum grauiſsimæ culpæ efficeretur reus, ſed turpem ingrati notam ſibi inureret nullo vmquam remedio abolendam; qui autem ſtuduerunt animi grati ſignificationem exhibere Deo hymnos offerentes, non ſolum à præfato immunes reatu euaſerunt, ſed benefactori infinito altiſsimum præſtiterunt obſequium, gratiſsimumq; obtulerunt ſacrificium; illud nimirum, aiebat D. Bernardus, de quo hymnographus, potius dixerim, ipſe Deus per Dauidem pronuntiauit: *ſacrificium laudis honorificabit me.* aſſerere volens honorem, & gloriam ſuam ſitã agnoſcere in noſtris hymnis, quos ei in gratiarum actionem decantantes offerimus, illius celebrantes magnificentiam, liberalitatem, miſericordiam, amorem, ſuauitatem.

Ingratitudinis nota turpis.

D. Bern. ſerm. 10. in cant.

Pſ. 49.

Gratiarum actio expletur ſacrificio hymnorum.

Hoc hymnorum ſacrificium, addit D. Bernardus, eſt myſticum illud vnguentũ Incarnato verbo adeo charum, vt ore proprio maximis extulerit præconijs coram diſcipulis, effuſum à proficiente Magdalena ſuper caput eius; pretioſum quidem fuit, & omni ſuauitate redolens primum vnguentum effuſum ad eiuſdem Domini noſtri pedes

Magdalena bis effudit vnguentũ ad pedes, & ad caput Chriſti.

des in alio ſolemni conuiuio ab eadem muliere tunc pœnitente, ſed pretioſius, & fragrantius, & charius fuit declaratum alterum ipſius mulieris non iam pœnitentis, ſed maximè proficientis in diuini amoris ardore, & diſciplina perfectionis, effuſum ſuper caput, dum ad cænam recumberet Christus Dominus, non in aliena domo, ſed in propria, vna cum Lazaro, & Martha germanis; inde autem pretioſius quia non ad pedes, ſed caput perfudit; caput enim Chriſti hominis eſt diuinitas verbi, ait Paulus; Caput iſtud vnguento liniunt pretioſo, qui Deo gratias reddentes ipſi tamquã omnium donorum auctori omnia referunt accepta; quod tunc alte expletur, quando Dauidica hymnodia ad huiuſmodi finem dirigitur, quod facile poteſt expleri, quia nullus fere poterit reperiri pſalmus, in quo vel altiſsimæ non referantur gratiæ Deo; vel inſignia non recolantur beneficia, & dona à Deo profecta, & deriuata tum ſibi, tum alijs. 2. cor. 1.

Gratiarum actiones in pſalmis reperiuntur ſingulares.

Sicut fuerat à Deo ſanctus Dauid peculiaribus donatus fauoribus, ita ſtudioſiſsimus gratitudinis eſſe curauit; immo tale excitabatur in hoc ſancto viro ſtudium Deum ſuum laudandi, & celebrandi, quoties aliquo nouo vel auxilio, vel dono dignabatur, vt continere non valeret, os, geſtum, & manus; aiebatq; ſe velle exultare, cantare, pſallere; corpore toto commouebatur ſaliens, & tripudians; ore canebat iubilans; manu pulſabat pſalterium, & citharam: animam propriam alloquens quadam proſopopæia non ingrata, quaſi alteram perſonam inuitans, eam vocabat, & prouocabat ad gratiarum actiones, & ad beneficiorum iugem memoriam, ad Deum benedicendum, laudandum, & celebrandum; in quo ſtudio præſertim reſplendet pſalmo centeſimo ſecundo, quem ex abrupto incipit: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius, benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius.*

Gratiarum actionum ſtudioſiſſimus Dauid.

Pſ. 102.

Ex hoc ſtudio gratitudinis quiſpiam dixerit cognoſci, & diſtingui virum iuſtum ab impio; ſaltem aſſerere ſine hiperbole licebit, quod viri iuſti quaſi vim ſibi inferri ſentiunt

Iuſti ex vſu gratiarum actionum cognoſcuntur.

tiunt ab acceptis beneficijs, vt in laudes benefactoris erumpant; Nullumq; præterire patiuntur donum etiam naturale, & omnibus commune, quod non reputent ſibi particulare, & proprium, & pro quolibet ipſorum non referant ex animo gratias: Hoc ſtudium obſeruauit hymnographus eſſe iuſtorum propriam condicionem pſalmo ſexageſimo quarto, vbi enumerans omnia beneficia naturalia, quæ Deus ratione ſuæ prouidentiæ omnibus viuentibus largiri quotannis non deſiſtit, nempe vbertatem ſegetum, ouium fœcunditatem, paſcuorum abundantiam, aquarum opportunitatem, victus omnis abundantiam, dierum noctiumq; viciſsitudinem fœlicem, dicens: *exitus matutini, & veſperæ delectabis, viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam, flumen Dei repletum eſt aquis paraſti cibrum illorum: quoniam ita eſt præparatio eius, riuos eius inebrias, multiplica genimina eorum, in ſtillicidijs eius lætabitur germinans, benedices coronæ anni benignitatis tuæ, cāpi tui replebuntur vbertate, pingueſcent ſpecioſa deſerti, & exultatione collés accingentur, induti ſunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento.* Tandem concludit, quod iuſti inde excitati hymnos arripient, vt Deum donatorem omnium bonorum concelebrent: *Clamabunt, etenim hymnum dicent.*

Pſal. 64.

Grati animi perfectio beneficia communia reputat ſibi propria

Quamuis communia omnibus ſint beneficia, iuſti tamen tantam ſibimetipſis aſſumunt obligationem, quaſi ſibi Deus mundum, creaturas, vitam, redemptionem tradidiſſet; Nec diſtat à veritate hic iuſtorum affectus, nam vere Deus ita ſingulum quemq; hominem diligit, ſicut diligit vniuerſum orbem; hinc illa Theologorum ſuauis doctrina, talem eſſe in Deo caritatem, vt ob vnius ſalutem verbum æternum ita in mundum venerit factus homo, vti propter homines omnes, quemadmodum mirabili, celebriq; viſione dignatus eſt declarare Dominus noſter Epiſcopo Carpo, quam S. Dionyſius Areopagita ad Demophilum ſcripſit. Cum enim hic ſanctus vir maximo zelo exardeſceret in duos ſcandaloſos peccatores, oſtenſiq; illi eſſent in viſione, quod ſtatim forent in infernum detrudendi, non ſolum gaudij ſignum exhibebat, ſed ex ſcala ınte-

Verbū Dei factus eſt homo tam pro vno, quam pro omnibus hominibus.

D. Dion. ep ad Demoph.

Mira Carpi viſio de caritate Dei erga homines.

DA-

batur manu eorum ſolicitare impulſum, vt citius ex hoc mundo tollerentur: Tunc deſcendens Dominus noſter Ieſus e cæleſti ſede, ſe poſuit medium inter Carpũ, & illos iuuenes, & ad Carpum adhuc manum habentem extenſam conuerſus dicebat: percute me, impelle me, paratus ſum enim iterum pro iſtorum ſalute mori. Hinc illa vſurpatio pronominis mei, quod ſolent viri iuſti Deum alloquentes frequentare, quemadmodum obuiam habemus paſsim in Dauidicis pſalmis, vbi dum pſaltes alloquitur Deum, appellat Deum meum, non Deum noſtrum, quia ad Deum ita comparatur affectus, vt ſicut in alijs rebus etiam communibus, quas impenſe amamus, quibuſq; maxime delectamur, eas dicere ſoleat affectus ſuas.

Iuſti ex affectu appel lant Deum ſuum, non Deum noſtrum.

Seraphicus Franciſcus, qui Deum intenſiſsime diligebat, nil aliud frequentius ore vſurpabat, quam illa verba: *Deus meus, & omnia.* Feruentiſsimus quoq; Apoſtolus Thomas, quando ex vulnerum, ſeu cicatricum Saluatoris Domini contactu, exarſit eius amore exclamans dixit: *Deus meus, & Dominus meus.* Puto quod iſte Apoſtolus tunc mente confuſus remanſerit attendens infinitam Dei Redemptoris, & dignationem, & caritatem, vt pro ſe vno voluerit iterum apparere, quemadmodum cæteris omnibus Apoſtolis ſimul apparuerat; cognoſcens hinc eum eſſe erga ſe ita diſpoſitũ, vt ſi opus eſſet, nouas plagas, nouã mortem foret ſubiturus, ideo vt tanto reſponderet amori, tacite ſe obtulit, ſupplicijs, tormentis, & morti, vt niſi pares, ſaltem quas poſſet maiores, rependeret grates, & exclamauit: *Dominus meus, & Deus meus.* quaſi dicens; Tu pro me morti te ipſum expoſuiſti, ecce ego pro te me ipſum eidem morti trado, ſuſcipe me Dominus meus, & Deus meus.

Pronomen meum eſt vox affectus.

Io. 20.

Verba D. Thomæ Apoſtoli: Deus meus Dominu s meus: plena ſunt miris affectibus.

Deum ſuum appellarunt etiam profani, à quo beneficia non leuia hauſerunt; de quodam enim cecinit poeta. Namq; erit ille mihi ſemper Deus. Simili paræmia vſi ſemper ſunt iuſti, & ſancti viri dicentes ſe in poſterum habituros Dominum in Deum, quando ab ipſo cuſtodirentur, regerentur, protegerentur; celebre eſt ad hanc rem

Iacob Patriarcha quando beneficijs augebatur, maiorem ſpõdebat ſanctitatem.

Gen. 28. votum à ſanctiſsimo Patriarcha Iacobo emiſſum, qui Deo ſpopondit ſe illum in Deum ſuum ſemper habiturum: *erit mihi Dominus in Deum.* ſi ab ipſo cuſtodiam, victum, veſtitum, reditumq; fœlicem in patriam obtineret; hac vſus eſt locutione ſanctus vir, non quia aliquando ei fuerit alter Deus, cum ab ipſo ortu fuerit illi ſemper Dominus in Deum, ſed vti optime explicat Caietanus, quia ſpecialiori, maioriq; cultu ſtatuebat gratitudinis ergo in poſterum colere, & venerari deum, ſoluendo nimirum decimas omnium rerum ſuarum ad illius honorem; tũ etiam ibidem erigendo lapidem, quaſi aram, templumq; dicando ad illius honorem; ſanctorum enim virorum hoc fuit ſemper proprium inſtitutum, quando beneficia aliqua inſignia obtinebant à Deo, ſtatim nouos colendi modos promittere, hymnos, & cantica concinere; Hymnum dixere poſt beneficia, Anna nato Samuele; Debora cæſo Siſara: Iudith trucidato Holopherne; Zacarias nato Ioanne; B. Virgo Deipara concepto verbo Dei; Simeon viſo Chriſto; Dauid noſter quoties nouo aliquo beneficio viſitaretur, nil aliud ſpondere ſolebat benefactori Deo, non aurum, quo copioſe abundabat, non vitulos ſaginatos, quos poſsidebat innumeros, ſed non niſi cantica noua, & hymnodiam: *Deus canticum nouum cantabo tibi, in pſalterio decem chordarum pſallam tibi.* quod ſæpe alibi promittit, & ex ſexcentis id tantum profero, quod pſalmo ſeptuageſimo declarat, vbi cum narraſſet multas ſpiritus conſolationes à Deo acceptas, ſpondet ſtatim perpetuum hymnodiæ vſum: *Nam, & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam. Deus pſallam tibi in cithara ſanctus Iſrael, exultabunt labia mea cum cantauero tibi, ſed & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam.*

[Margin: Iuſti poſt beneficia in gratiarum erumpunt actiones. — Pſ. 143. — Pſ. 70.]

Magna profecto vis beneficiorum in Dauidis animo, vt Deo ſuo hymnos offerret in actionem gratiarum indefeſſam; nouerat enim ſanctus vir ingratitudinis vitium eſſe omnium vitiorum peſsimum, & ingrato nil reperiri iniquius, vti poſtea docuit, & ſcripſit D. Ambroſius; proinde ingratum recenſeri ab Apoſtolo Paulo inter illos ſce-

[Margin: Ingratitudo eſt omnium vitiorũ peſſima. — D. Ambr. l. 2. offic.]

leratos, qui dominabuntur nouiſsimis diebus, & pericu-
loſis temporibus; Immo ſi recte attendere voluerimus, vi- 2. Tim. 3.
debimus Deũ nihil magis odiſſe in hominibus mortali-
bus, quã beneficiorũ obliuionẽ; hinc illa exprobratio tam
acer in populũ habreũ, quia oblitus eſſet Dei diebus innu-
meris; hinc illa inuectiua Moyſis tam ſeuera in eundem
populũ, quia oblitus erat creatoris: hinc illa vehemens
obiurgatio Dauidis in eumdem quia oblitus eſt Dei, qui
ſaluauit eos; Etiam Seneca ſcribere non dubitauit, quod
cum ingratitudinis varij ſint gradus, ſeu ſpecies, omnium
peſsimam eſſe obliuionem beneficij. Qui familiares ha-
bent Dauidicos hymnos, ſicut maxime elongantur ab hoc
turpiſsimo vitio, ita altiſsimas exercent gratiarum actio
nes, & præbent præclara grati animi indicia; nec aptiora
verba poteſt quis vſurpare quam Dauidica à ſpiritu ſancto
profecta; in hymnis enim huius viri de Deo ſublimis, &
magnificus fit ſermo; maxima enarrantur beneficia, no-
ſtra vilitas ad rependendum cognoſcitur, & declaratur:
Et quia in omnibus gratiæ ſunt agendæ Deo, iuxta doctri-
nam Pauli, nimirum tam in morbo, quam in ſanitate: tam
in inopia, quam in copia; tam in deſolatione, quam in
conſolatione; ſiue in tentatione, ſiue in pace; ſiue in hu-
miliatione, ſiue in exaltatione; ſiue in aduerſitate, ſiue in
proſperitate; ſiue in perſecutione, ſiue in dilectione; quia
ſæpe maius bonum eſt, morbus, inopia, deſolatio, tenta-
tio, humilitas, aduerſitas perſecutio, quam alia quæ viden-
tur bona; immo quia gratiarum actiones in aduerſis pre-
tioſiores ſunt, & propriæ animi Chriſtiani, iuxta doctri-
nã D. Hieronymi dicentis: *Chriſtianorum proprie eſt virtus
etiam in his, quæ aduerſa putantur, referre gratios creatori, nam
in beneficijs Dei, quæ nobis accidunt, gratulari, hoc & gentilis
facit, & Iudæus, ſed iuxta Apoſtolum hæc virtus eſt maxima,
vt in ipſis periculis, atq; miſerijs Deo gratiæ referantur, & ſem-
per dicamus: Benedictus Deus; minora neſcio ſuſtinere, quam
mereor; Hæc ad mea peccata parua ſunt; Nihil mihi dignũ red-
ditur; hic animus Chriſtiani eſt, hic crucem ſuam tollens ſequitur
ſaluatorem, quem nec orbitas, nec damna debilitant, quem vt Flac-*

cus

Beneficiorũ obliuio eſt Deo odibilis.

Ierem. 2.

Deut. 32.

Pſ. 105.

Pſalmorum verba ſunt aptiſſima ad gratias Deo agendas.

1. Teſal. 5.

Gratiarum actio tã in bonis, quã in malis eſt vſurpanda.

Gratiarum actio in aduerſis eſt propria Chriſtiana.

D Hierõ. in c. 5. ad eph.

cus ait : ſi fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ . expendebat tunc D. Hieronymus verba Apoſtoli : *Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino, gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo, & Patri* . Ideo hymnodia Dauidica apta eſt, & opportuna , nam adſunt hymni ad vtrũq; euentum accommodati, quos canebat Dauid non ſolum tempore proſperitatum, ſed etiam perſecutionum, & preſſurarum , eaq; ſemper erat diſpoſitione cordis paratus , vt in omni euentu, tempore, & loco benediceret Deum :
Pſ 33. *Benedicam Dominum in omni tempore , ſemper laus eius in ore meo* .

Gratiarum actio diſponit ad gratias recipiẽdas maiores

D. Ber. ſer. 13. in cant.

Deus erga gratos eſt liberarios.

Eccle. 1.

Huius cæleſtis hymnodiæ ſtudeamus eſſe frequentes amatores , quia non ſolum Deo debitas rependemus gratias, ſed inſuper ad maiora recipienda beneficia nos hac ſancta exercitatione diſponemus ; Deus enim noſter erga animos gratos ea afficitur voluntate , vt libentius eos maioribus cumulet gratijs, & donis : præclarum eſt illud quod ad hanc rem adducere ſolebat D. Bernardus expendens illa verba eccleſiaſtes : *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant.* vrgebat hoc pronuntiatum ad prouocandũ nos ad gratiarum actionem frequentandam propter noſtram maiorem vtilitatem, aiebat enim : *Sicut aquæ per ſubterraneos recurſus mare repetunt , vt iterum inde rurſus erumpant ad noſtros vſus , ita etiam ſpirituales riui gratiarum, vt arua mentium rigare non deſinant, debent proprio fonti ſine fraude, & ſine intermiſsione reddi* . & ideo vertit verba: *ad locum vnde exeunt , reuertantur flumina gratiarum , vt iterum fluant.*

Aug. Torniel. an. 1667. nu 7.

Noe ob grati animi erga Deũm ſignificationes maioribus fuit beneficijs à Deo cumulatus.

Effectum inſignem huius veritatis obſeruauit Auguſtinus Torniellus in caſu ſanctiſsimi Patriarchæ Noe, qui ex ſpeciali Dei gratia duas in ſe ipſo participauit mundi ætates, alteram finiens, alteri vero initium tribuens; conſpicere licet in hoc viro ſanctam & piam æmulationem Dei videlicet dona largientis ; & Noe gratias ſemper nouas reddentis: notum eſt omnibus hunc virum maximis à Deo

fuiſ-

fuiſſe cumulatum donis ante diluuij vniuerſalis exterminationem, dono nempe ſanctitatis inſignis, dono item filiorum piorum, nam dictus eſt vir iuſtus in generationibus ſuis: dono item præſeruationis à communi omnium excidio; dono tandem primi renouatoris humanæ generationis poſt diluuium; Hic autem vir, qui ſemper fuit Deo gratus, magis, magiſq; excitatus eſt ad gratias ſingulares reddendas poſt egreſſum ex arca ob tantæ præſeruationis beneficium inſigne; Altare itaq; Deo erexit, quod forſan à nemine ante ipſum fuerat erectum; & obtulit ſuper illud holocauſtum in teſtimonium animi grati, quod adeo charum fuit ipſi Deo, vt aſſerat ſcriptura Deum habuiſſe illud in odorem ſuauitatis; quod idem eſt, ac pergratum ipſi fuiſſe, & in ſignum acceptæ conſolationis præſtitit deinde illi Deus, eiuſq; familiæ multiplicia, & maiora fælicitatis beneficia, ac dona; vere itaq; & grauiter aſſeruit S. Bonauentura recordationem frequentem acceptorum donorum eſſe veluti tubæ ſonitum, qui diuinas pulſat aures, & excitat Dei cor dulciſsimum ad maiora dona nobis elargienda; ò vere fælices hymnodiæ ſtudioſos, quia ſine labore habent promptas, & frequētes ad manum altiſsimas gratiarum actiones, quæ ſi recte ad Deum dirigātur, redibunt ad ipſos pſallētes auctiores, & copioſiores.

D Bonau. in Theol. miſt. p 1. c. 3.

Gratiarum actio eſt quaſi tuba pulsās Dei aures.

CAP. VIII.

Perfectam orandi formam hymnodia exercet.

SANCTISSIMVS, Maximuſq; Pontifex Innocentius Tertius, vt Dauidicorum hymnorum declararet eminentiam, ſcribere non dubitauit, quod poſt Dominicam orationem inter perfectiores orationes ſint enumerandi Dauidis pſalmi, ob eam rationem, quia perfectam orandi formam exhibeant; Hanc orationis ſublimitatem aſſequuntur in pſalmis, qui orationis regulas à ſanctis Patribus traditas poſsident; In primis docebat D. Ambroſius ordinatam orationem inchoare à laudibus Dei,

Innoc. 3. procm in pſ. pœnit.

D Ambr l. 6. de [illegible] c. 5.

Dei, idq; confirmat ex modo orandi tradito à Domino noſtro Apoſtolis ſuis, cuius prima verba ſunt altiſsimæ laudes: *Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.* quæ regula à Dauide perfectiſsime obſeruata conſpicitur, omnis enim pſalmus deprecatorius, niſi aliud poſtulet vrgens aliqua ratio, ſemper à laudibus Dei ſumit exordium; Nulluſq; eſt pſalmus, qui Dei perfectiones, maieſtatem, potentiam, clementiam, bonitatem non celebret, & extollat; proinde pſalmus & hymnus ſynonimi ſunt, quia vterq; laudem continet; Et hæc orandi forma vim poſsidet magnam ad perſuadendum, & obtinendum, quod poſtulatur: hinc S. Baſilius ſuggerebat artem illam oratorum, qui numquam narrationem aggrediuntur petitionis, niſi prius beneuolum ſibi ſtudeant conciliare animum ſiue Iudicis, ſiue Principis, ſiue populi, apud quos perorant, ordientes à laudibus ipſorum.

Bona oratio à laudibus Dei exordiũ ducit.

Dixi autem niſi aliud poſtulet vrgens cauſſa aliqua, quia experientia conſtat, aliquando abſq, laudum exordio, & vt aiunt ex abrupto, voces emittuntur deprecatoriæ, immo & cum aliqua animi anxietate, vti pſalmo ſeptuageſimo tertio: *vt quid Deus repuliſti in finem, iratus eſt furor tuus.* & pſalmo ſexigeſimo octauo: *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſq; ad animam meam.* & alijs multis, quibus orandi modis ſatis oſtendit Dauid vel iã alium præmiſſum eſſe pſalmũ cũ obſeruatione ſolitæ regulæ laudandi; vel aliqua neceſsitate compulſum vrgeri, & premi ad ſic ordiẽdum, quo certe modo poſſe etiam à nobis orari Deum, docuerunt Sancti Patres, non ſeruatis ſcilicet regulis præmittendi exordia ad Dei beneuolentiam magis conciliandam, ſicuti neq; oratores in grauibus negotijs exordia præmittũt, ſed ab ipſa facti narratione incipiunt, præſertim quando agunt cum Iudice de cauſſæ ſtatu iam edocto.

Pſalmi quidam initiũ ſumunt ex abrupto.

Pſ. 73.

Pſ. 68.

In oratione poſſunt omitti præludia.

Addidi quoq; quod omnis pſalmus deprecatorius ſub hac orandi forma à Dauide dicatur, quia vti notum eſt non omnes pſalmi orationem, deprecationemue continent, ſed varias exhibent materias, Alij toti ſunt in genere de-

Nõ omnes pſalmi orãt, ſed diuerſi generis effectus habent.

demonſtratiuo laudes Dei præcinentes, iuſtorumq; fauores, & dona enarrantes; Alij in genere iudiciali, vindictam à Deo contra improbos pertinaces expoſcentes; Alij in genere didactico, amorem Dei, legis obſeruationem, virtutum exercitia docentes; Alij ſunt hiſtoriales, ſiue beneficia Dei, ſiue populi facinora tam bona, quam mala; ſiue ſeriem geſtorum deſcribentes; Alij in futurorum prædictione toti, præſertim circa noſtræ eccleſiæ myſteria, & euentus; at quando orat Dauid, & precatur, vt plurimum laudes præmittere ſolet.

Hanc orationis formam, quæ habet laudes coniunctas volens Deus ſignis oſtendere ſibi gratam, vt eccleſia noſtra eam libentius amplecteretur, & imitaretur, dignatus eſt mira viſione comprobare, dum Ciuitas Conſtātinopolitana, magna premeretur afflictione ob quaſdam minas ei diuinitus factas, niſi condignā offerret ſatisfactionem; Indicta namq; ſupplicatione communi ab Archiepiſcopo Proclo populus oraturus acceſsit ad eccleſiam dubius de orationis effectu; Dum igitur tota vrbs in vnum congregata conueniſſet ad orandum, ecce repente coram omni multitudine raptus eſt in cœlum puer è populo; qui ab Angelis edoctus hymnum quemdam proferre, in quo laudantur præcipua Dei attributa, nimirum ſanctitas, maieſtas, potentia, & duratio his verbis: *Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere nobis.* mox reddito puero, & quod edoctus fuerat annunciante, omnis multitudo vna voce cantarunt ſæpius eumdem hymnum; quo dicto illatæ minæ ſtatim ceſſauerunt. refertur hæc hiſtoria à D. Ioanne Damaſceno.

Oratio laudibus coniuncta eſt gratior Dei

Oratio tradita ab Angelis ad Deum placandum.

D. Io. Dam. l.3. fid c.10.

In Dauidicis hymnis item exercetur illa orationis forma, quam laudauit, & iuſsit Dominus noſter Saluator, dicens, vt primo à Deo poſtulentur ſpiritualia ad regnum Dei ſpectantia, quæ magis neceſſaria ſunt, & quæ ſunt vera bona: *Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius.* Dauid enim multus eſt in poſtulanda Dei miſericordia, benedictione, cognitione, amore, & fruitione; Expendebat ad hoc inſtitutum D. Ambroſius orationem illam vere perfe-

In oratione primo petenda ſunt ſpiritualia.

Mat. 6.

D. Ambr. lib. de Abel, & Cain.

Pſ 65

ctam, quam ipſe vocat abſolutiſsimam pſalmi ſexageſimi quinti: *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri.* vbi poſtulat ſibi, & alijs omnem benedictionem ad animæ profectum opportunam; Ideo hunc pſalmum valde æſtimabat S. Athanaſius, eumq; ſuggerebat Marcellino, vt quoties diuinam miſericordiam eſſet imploraturus, vſurparet, & caneret; eumdem adhibet eccleſia quotidie, nec ab illo vmquam ceſſat; De hoc pſalmo pronuntiabat D. Hilarius, & D. Hieronymus, quod breuis quidem ſit, ſed omni euangelica doctrina copioſus, quia omnis ſcriptura ſiue prophetarum, ſiue Apoſtolorum in ipſo contineatur, Nam ſi prophetæ vnigenitum Dei venturum annuntiarunt, & Apoſtoli eumdem veniſſe prædicarunt, vtrumq; aſſerit in hac breui oratione, & confitetur pſaltes; *Confiteantur tibi populi Deus confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum ſuum.* en ſecuti aduentus narratio: *Vt cognoſcamus in terram viam tuam in omnibus gentibus ſalutare tuum.* En futuri aduentus prædictio. Non ideo tamen omittebat Dauid poſtulare in ſuis pſalmis, & precibus bona temporalia, liberationem à perſecutionibus quas multas eſt expertus, regni fælicitatem, populiq; lætitiam, immo & bona illa, quæ Deus vti naturæ rector, omnibus prouidere non deſinit, pluuias, rores, fruges, & huiuſmodi; quemadmodum pſalmo ſexageſimo quarto fieri videmus, probe enim nouerat Sanctus Rex, quod etiam ſi decreuerit Deus nobis hæc bona conferre, ſit nihilominus exorandus, quia vnum ex medijs, propter quæ daturus eſt Deus naturalia bona, præcipuum ſint preces, & orationes cum humilitate oblatæ.

In ſuis orationibus petebat Dauid animi benedictiones.

Temporalia poſſunt peti in oratione.

Pſ. 64.

In oratione petenda ſūt bona natura.

Qui orandi modus per hymnos perfectior eſt redditus ex forma vſus pſalmorum tradita ab ipſo hymnographo, qui ſeptenis vicibus in die hunc ſeruabat modum, ſicut de ſe ipſo ſcribit: *Septies in die laudem dixi tibi*. magna profecto ex hoc numero adiungitur noſtræ orationi perfectio; tum quia hoc numero ſeptenario aptius a Deo exoratur eius gratia, quæ per ſeptiformem ſpiritum cordibus noſtris diſpenſatur, nam ſeptem eſſe ſpiritus ſancti chariſmata no-

Pſ 118

Orationis ſeptenarius numerus in die magnis myſterijs latet.

Iſa. c. 11.

uimus ex Iſaia, tum etiam quia oratio non ſemel dirigitur ad peccatorum obtinendam veniam, ſicut igitur ſepties in die peccare dicitur Iuſtus; ſeptem item dicuntur peccata capitalia, quæ ab euangeliſtis appellata forſan fuere ſeptem dæmonia; ſeu etiam ſunt ſeptem illæ nequitiæ, de quibus auctor prouerbiorum ait: *Septem nequitiæ ſunt in corde illius*. ita ſepties ordinata eſt pſalmorum oratio, vt antidotum præberetur opportunum ad vitia vel ante lapſum vitanda, vel poſt lapſum delenda; vlterius, quia ſeptem docuit Chriſtus Dominus faciendas in eccleſia petitiones, traditas in illa forma precādi, quam commendauit Matthæi capite ſexto, quæ inde dicta eſt oratio Dominica, in qua quidquid pie peti poteſt à creatura mortali vel ad finem vltimum conſequendum, vel circa media opportuna ad eiuſdem finis conſecutionem expoſtulatur; Ideo ad eiuſdem doctrinæ imitationem, immo ampliorem dilatationem, vt eaſdem petitiones ſæpius, feruentiuſq; repetamus, quotidie, inſtitutæ ſunt ſeptem horæ precandi; Addere deniq; alijs libet, quod ſicut Deus optimus maximus ſeptem diebus opus abſoluit creationis, ita par eſt, vt homo in cuius gratia omnia ſunt condita, nomine omnium creaturarū hymnos in laudem, & gratiarū actionem conditori Deo ſepties in die perſoluat. Nec ſuo vacarent opportuno myſterio eædem preces hymnorum, ſi ab aliquo contenderetur non ſeptem tantùm, ſed octo eſſe enumerandas, ob eā rationem, quia aliquādo in eccleſia conſuetudo fuit nocturnos ſeparatim à laudibus concinere; nam etiam iſte octonarius numerus in ſacris literis inueniretur præcipuis decoratus arcanis, quæ diligenti ſtudio collegit, & deſcripſit Bartholomæus Gauantus initio ſui Octauarij ad communem pſallentiū commoditatē editi; verumtamen quia nunc paſsim, & vbiq; nocturni cum laudibus recitari ſolent, & pro vnica habentur hora; ideo etiam frequentiori ſanctorum Doctorum, & Theologorum calculo ſeptenarius tantùm numerus harum hymnodiæ precum comprobatur, & celebratur; vrgeri præcipue ab omnibus ſolet exemplum ſancti Dauidis, primi cele-

Prou. 24. Marci 18. Luc. 8. Prou. 26. Horæ canonicæ quare ſint ſeptē.

Horę canonicæ à quibuſdā octo recenſētur.

brioris hymnodiæ auctoris, qui ſepties in die hymnos Deo offerebat; Quam ſeptenam formam Angeli cæleſtes miris, & ſuauiſsimis ſignis non deſtiterunt comprobare; concinere non ſemel volentes vna cum mortalibus eoſdem hymnos ijſdem vicibus ſeptem; Nobile fuit huius dignationis angelicæ experimentum illud, quod cum ſeraphica Magdalena in eremo Maſsilienſi vitam victu aſperam, ſed oratione, precibus, & contemplatione ſuauiſsimam degente, per triginta continuos annos numquam intermiſerunt; Dum enim hæc ſanctiſsima mulier per ſeptem ſtatas horas dilecto Deo hymnos offerret quotidie, toties ab Angelis viſitata, eorumq; manibus in æthera ſubleuata audiebat cæleſtes Angelicos concentus eamdem hymnodiam à ſe oblatam ſuauiſsime præcinentes.

Angeli cũ D. Magdalena ſeptem canonicas concinebãt horas.

Petr. de Natal. l. 6. c. 124.

Non omittendum eſt beneficium ſingulare, quod ex hac orandi ſeptenaria forma percipit eccleſia ad monita Domini noſtri exequenda; Nam per hæc orandi ſpatia tam vere, quam ſuauiter expletur in eccleſia illud Domini noſtri Saluatoris celebre monitum: *opportet ſemper orare, & numquàm deficere.* Nam verba iſta non ad mathematicum rigorem ſunt indiſcrete trahenda, quaſi omnibus omnino momentis orationi ſit vacandum, quemadmodum ſumebantur à Meſſalianis hæreticis, qui tam indiſcrete conabantur inſiſtere orationi, vt teſte S. Auguſtino ad incredibilitatem vſq; admirabilem vim ſibi ipſis inferrent; Sed tum ratio, tum natura huic violentiſsimæ intelligentiæ contradicit. Nam aliæ curæ cum oratione proprie ſumpta incompatibiles, ſunt omnino neceſſariæ noſtræ naturæ, quas omittere abſq; culpæ reatu non liceret: vt ſi quis ne ab oratione deſiſteret, curam domeſticorum omitteret, is ex Pauli ſententia habendus eſſet infideli deterior; Item neceſſarius eſt ſomnus vitæ ſuſtentationi, quo tempore orationis attentio, immo & omnis rationis actus omnino impeditur; Solus namq; Dominus noſter Saluator hoc gaudebat priuilegio propter ſcientiam infuſam, vt dormiens orare poſſet, ac ſi vigilaſſet, ſolusq; ea vſurpabat verba: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* verba igitur à Domino no-

Oratio quomodo poſſit eſſe ſine intermiſſione.

Luc. 18.

Verba Domini oppor tet ſemper orare, quomodo ex pleantur ab eccleſia.

D. Aug. de hæreſ. ad Quoduult Deum.

1. Tim. 5.

Chriſtus Dominus etiam dormiens orabat.

Cant. 5.

noſtro, qui erat non tantum verus Deus, ſed etiam verus homo prolata, & hominibus orationis ſtudioſis tradita, humano modo ſunt accipienda, eo ſcilicet modo, quo homines in alijs ſimilibus ſtudijs ſolent ſimilia proferre verba; ſicut de hominibus ſiue literarum, ſiue ludi, ſiue venationis, ſiue picturæ ſtudioſis communiter pronuntiamus; quod ſemper ſiue ſtudijs, ſiue ludo, ſiue venationi, ſiue picturæ operam continuam præſtant, nec vmquam ab illis deſiſtunt, cum tamen non omnibus omnino momentis, huiuſmodi ſtudio ſint intenti abſq; alijs tum naturæ, tum ſtatus neceſſarijs officijs, hoc enim repugnare & falſum omnino eſſe omnes nouerunt, ſed quia præcipuas diei horas ab alijs curis liberas, ille literis, iſte ludo, hic venationi, alter picturæ tribuunt; Hoc itaq; ſenſu, qui eſt vſui humano, & rectæ rationi conformis, ſumpta verba Domini noſtri mira ſuauitate explētur perfectiſsime à noſtra eccleſia, dum per ſeptem horas canonicas alias nocturnas, diurnas alias, hymnorum orationi ſolicita incumbit; per miniſtros ad id munus deputatos; quod non minus grauiter, quam vere aſſertum eſt primo à S. Eligio, deinde à Venerabili Beda his verbis: *quis autem poteſt ſemper orare, ac ſine defectu, & intermiſſione precibus inſiſtere, vt nec alimentum ſumendi, nec dormiendi tempus habeat? cui ergo dicendum eſt: oportet ſemper orare, & non deficere niſi ei, qui canonicis horis quotidie iuxta ritum eccleſiaſticæ traditionis pſalmodijs, precibuſq; conſuetis Dominum laudare, & rogare non deſiſtit?*

Impoſſibile eſt omni momento orare.

S. Elig. hom. 11. in cœna domi. Vener. Beda in Luc. c. 18.

Suauitas iſta magis augetur in hac ſeptenaria forma, quia cū animus noſter eius ſit cōdicionis, vt vni eidemq; rei ſemper vacare non queat, ſed ad alia facillime etiam nolens, & inuitus diuertere cogatur, viciſsitudo, & varietas cum pſalmorum, tum horarum, ſtudium attentionis melius fouere valet, & adiuuare; Nec eſt tamen viciſsitudo, & varietas omnino libera, quæ ſua libertate poſſit animum facilius in exterioribus curis ſemper retinere, ſed eſt temporibus alligata, vt animus ad ſtatas horas orandi aſſurgere excitetur, vnde & nomen horarum canonicarum huic orationis formulæ eſt merito tributum; Nam ſicut ho-

In oratione viciſſitudo iuuat animi attentionem.

Horæ canonicæ vnde dictæ.

hora ſignificat temporis ſpatium determinatum, nempe vigeſimam quartam partem diei naturalis; ita canonica dicitur, quia regulariter obſeruanda traditur, nam canon græce, regula redditur latine.

Gratian ex Iſid. canon. reg. diſt. 3.

Habemus itaq; à Dauide in eius hymnorum vſu perfectam ex omni parte orandi formam, immo & materiam copioſam, nam & verba ipſe tradit adhanc rem opportuna: ſiue ad gratiarum actionem, ſiue ad placandam diuinam iram; ſiue ad miſericordiam exorandam, ſiue ad gratias poſtulãdas, ſiue ad Dei perfectiones celebrãdas abſq; vllo timore, vel periculi, vel erroris, cum certi omnino ſimus omnia verba pſalmorum, omnes affectus eſſe à Deo auctore; Ex his deſumunt viri ſpirituales illas breues orationes, quæ à iaculis efficaciter operantibus dictæ ſunt iaculatoriæ, quibus conceptum in oratione, & contemplatione feruorem facilius cõſeruant; quare D. Baſilius commendabat vſum pſalmorum viris virtutis ſtudioſis, quia ſicut magno ſunt adiumento tum ad obtinendum quod deſideramus; tum ad mala auertenda, tum ad gratias Deo reddendas, ita copioſo abũdant diuino ſpiritu, ignẽq; continent ardentem, qui ruminantes, & proferentes illos inflammat: Verus, vt tandem concludam, bonæ orationis Magiſter, & Doctor extitit eccleſiæ omni ſuis pſalmis ſanctus hymnographus, ita vt qui orare neſciret, ex ſolo pſalmorum vſu frequẽti ediſcere poſsit perfectam orationem, & omnes orationis actus præcipuos, cordis humiliationem: animi compunctionem; ſui ipſius oblationes; Dei collocutiones, poſtulationes, laudes, exclamationes, lacrimas, & deſideria, quia omnium affectuum exempla paſſim inueniuntur in pſalmis.

Orationes iaculatoriæ ex pſalmis emuntur.

D. Baſil. procem. in pſal.

Orationis Magiſter eſt Dauid.

CAP. IX.

Contemplationem nutrit hymnodia.

NOBILISSIMA contemplatiuorum vita, quæ in eccleſia militante primum dignitatis ſibi vendicat locum, iuxta Domini noſtri ſeruatoris ſenten-

Vitæ contemplatiuę dignitas.

tentiam, qui Mariæ otium prætulit Marthæ negotijs, pronuntians aurea illa verba: *Maria optimam partem elegit.* à Dauidicis hymnis opportunum expectare profitetur alimentum; ſiue enim puram exerceant contemplationem abſq; communicatione, & ſocietate actionis, cuiuſmodi erat vita Mariæ, quæ de Marthæ negotijs nihil conſcia ad pedes Domini vacabat dulcedini verbi, qualis exercetur à multis religioſorum ordinibus, qui toti ſunt in diuinorum contemplatione poſiti; ſiue contemplationis ſtudio coniungant actionis occupationes, quales ſunt præcipui regularium ordines, qui perfectioris vitæ cupidi non ſola actione contenti, nec ſola contemplatione, vtramq; in ſeipſis complectuntur, modo ad iſtam exeuntes, modo ad illam redeuntes, neutram aut omittentes, aut dimittentes, imitatores ſancti Patriarchæ Iacobi, qui duas ſorores, pulchram Rachelem, & lippam Liam habuit ſibi fideles vxores, quarum illa contemplationis, iſta actionis typum gerere dictæ ſunt à communi ſanctorum PP. ſenſu; imitatores etiam angelorum cæleſtium, qui ab eodem Patriarcha viſi ſunt aſcendentes, & deſcendentes per ſcalã: qui etiam in nouo teſtamento dicti ſunt aſcendentes, & deſcendentes ſuper filium hominis; qua aſcenſione, & deſcenſione in ſenſu allegorico intelligit D. Bernardus operationes contemplationis, & actionis dicens: *aſcenſio propter ſe, deſcenſio, vel potius condeſcenſio propter nos; aſcendunt per contemplationem Dei, deſcendunt per compaſſionem tui, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis; aſcendunt ad vultum eius; deſcendunt ad nutum eius, quoniam angelis ſuis mandauit de te.*

Luc. 10. | Vita mixta ex contemplatione, & actione quæ. | Gen. 29. | D. Greg. l. 2. in Ezech. hom. 15. D. Bern. serm. 41. in cant. | Io. 1. | Angeli contemplationem actioni coniungunt. | D. Bern. ſerm. 11. in pſ. qui habitat.

Huius præclariſsimæ vitæ mixtæ illud aureum pronuntiatum frequentare ſolitus erat venerabilis noſter Inſtitutor, Antonius Maria Zacaria in ſuis aphoriſmis ſpiritualibus; *Hæc vita eſt otioſa in opere, & operoſa in otio; vita inquam potius Angelica, quam humana; quia ſicut Angeli eodem temporis momento, & Deum contemplantur; & noſtræ cooperantur ſaluti; ita vitam exercentes mixtam, & manum operi, & mentem Deo intentam habent.* vtriq; igitur gradus contemplatiuorum hymnodiæ vſum tamquam eſcam propriam contemplationis proſequuntur.

Ant Mar. Zacaria in Aphor v. vita mixta n. 12. & 13.

Phil. Hæbr. l. de vita cõtempl.

Huius præclari vſus luculentiſsimum nobis præbuit teſtimonium Philo Alexandrinus, qui fuit non ſolum Apoſtolorum ſynchronos, ſed & Petri aliquando amicus, hic ſcribens librum de vita contemplatiua inter cætera huic vitæ magis familiaria commendat precum, & hymnorum frequentem vſum; & ibi per errorem ſuorum putans hæbreorum geſta inſignia deſcribere, teſte S. Hieronymo narrat veterum Chriſtianorum mores ſub Euangeliſtæ Marci diſciplina referens eos quotidie bis conuenire ſolitos ad hymnos, & orationem, mane ſcilicet, & ſub veſperam, oriente ſole petebant diem fælicem, vtq; mentes eorum cæleſti replerentur lumine; occidente autem ſole, vt anima exonerata ſenſibus in totum, moleq; rerum ſenſibilium veritatem veſtigarentur in conſiſtorio domeſtico.

D. Hieron. de ſcript. eccl.

Contemplatio prouocat pſalmodiã; & pſalmodia fouet cõtemplationem.

Quamuis autem tota ratio contemplationis non in ſolo hymnorum vſu ſita eſſe dignoſcatur, ſed in alijs quoq; ſimilibus occupationibus, quarum inſigniores ſunt ſacrarum ſcripturarum lectio, oratio, & meditatio; nihilominus nemo non fateri cogetur, quod in ſacra hymnorũ frequentia, & vſu animus facilius Deo vniatur, dum eius laudes celebrat, & recolit; dum enim cantat lingua, cor intus tunc exultat; totuſq; homo interior, & exterior quaſi cithara dulciter ex duabus chordis temperata, ex animo ſcilicet, & corpore, ſumma perfruitur delectatione; Hinc anima canticorum, quando in dilectum ſuum maiori rapiebatur impetu, ob vim contemplationis, inuitabatur ab ipſo dilecto ad canendum voce exteriori: *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis*. En quomodo contemplatio prouocat ad cantum hymnorum; ſicut hymnorũ cantus contemplationem nutrit, atq; fouet ob multitudinem tum arcanorum, tum myſteriorum, tum operum diuinorum, quæ in illis hymnis abundant copioſa; modo enim Dei celebrantur attributa; modo geſta diuinæ potentiæ narrantur; modo dulcedines diuinæ benignitatis, & miſericordiæ recoluntur; modo opera diuinæ bonitatis, iuſtitiæ, prouidentiæ, & ſapientiæ recenſentur; modo diuinæ legis encomia, fructus, præmia, ſiue etiam pœnæ decan-

Cant. 2.

tan-

tantur, ex quibus vberem materiæ ſegetem haurit contemplatio.

In ijs enim obuiam habet vterq; contemplatiuorum oculus obiecta opportuna, ita vt modo is, modo ille, modo vterq; oculus ſimul ſuas expleat viſiones; vtrumq; dico oculum: quia contemplatiuorum mens apposite deſcribitur à noſtro Zacaria duos habens oculos, ſiniſtrum, & dexterum; ſicut duo ſunt genera obiectorum contemplationi apta; *Siniſter oculus, ait, reſpicit obiecta luminæ naturæ cognoſcibilia; veluti choros Angelorum, creaturarum ordinem, Dei prouidentiam, bonitatem, & id generis attributa, ad quæ naturæ lumen pertingere poteſt. Oculus dexter altius aſcendens penetrat ſecretiora diuinitatis arcana, & ſacramenta; quæ non niſi lumine gratiæ altiori poſſunt attingi.* Ant. Mar. Zacaria in Aphor. v. contemplation 23 & 26.

Dum animus his verbis voce cantatis attendit, aſſurgit paulatim in diuinum amorem, immo aliquando ſenſim in Deum ipſum mirabili modo transformatur, vſq; ad extaſim, & deliquium; hymnographum in hac re expertum poſſumus attendere, qui ſicut animo meditabatur, quę exultans decantabat, ita non ſolum magna iucunditate afficiebatur, ſed aliquando extaſim patiebatur, quemadmodum de ſe teſtatur, pſalmo ſeptuageſimo ſexto, vbi enumerat varios affectus ex hymnorũ meditatione profectos: *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* en delectationes quas hauriebat: *Et exercitatus ſũ.* en facilitas ad omnẽ virtutis actionẽ: *& defecit ſpiritus meus.* en extaſis, & deliquium; Inde hauriebat alios affectus, vti alacritatẽ ad nouos ſemper hymnos etiam tempore noctis intempeſtæ decantandos: *anticipauerunt vigilias oculi mei.* ſufferentiam in aduerſis: *turbatus ſum, & non ſum locutus.* ſolicitudinem maiorem erga proprij cordis culturam: *meditatus ſum nocte cum corde meo, exercitabar, & ſcopebam ſpiritũ meum.* ſponſiones noui profectus in via Dei: *& dixi nunc cœpi.* nouas promiſsiones iugis contemplationis, & cantus hymnorum: *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum, & meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor.* ſeu vti legit D. Hieronymus: *& adinuentiones tuas loquar.*

Duos oculos habent contemplatiui.

Pſ 76.

Contemplatio plurimos effectus operatur, vſq; ad extaſim.

Cōtēplationi quilibet hominū gradus eſt aptus.

Ab experimento huius contemplationis in hymnodia nullus perſonarum gradus iuſte poteſt ſe excuſare, ſiue doctæ ſint, ſiue idiotæ; ſiue viri, ſiue fœminæ; omnibus enim communis eſt contemplatio, niſi obicem ipſi ponant; nam ad contemplationem perfectam, quatenus dicit liberam mentis humanæ intentionem in ſpeculo diuinæ ſapientiæ cum admiratione, ſuſpenſam, pro vt deſcribitur contemplatio à Ricardo de S. Victore quilibet animus, qui à ſpiritus diuini impetu agatur, eſt opportunus; nec attenditur, qualis ille ſit vel viri, vel fœminæ, vel docti, vel idiotæ; ſolum attenditur ſi varijs, & multiplicibus pœnitentiæ, mortificationis, & humiliationis actibus ſit à paſsionū tumultu expurgatus, tunc enim poterit magna tranquillitate in Deum ferri, & hoc eſt, quod docent Sancti PP. dicentes contemplationē decere animos in vita actuoſa antea valde probatos circa paſsionum moderationem; ſi etiam ſumatur contemplatio magis tēperata, quatenus dicit conſiderationem diuinorum per aliquod temporis ſpatium non modicum, ſed mediocriter prolixum, hęc etiam omni perſonarum generi eſt communis, ſicuti communis eſt animus aptus ad conſiderationem; Immo nouimus ex ſacris literis, & ex hiſtorijs idiotas aliquando fuiſſe in humili eorum contemplatione raptos à Deo ad ſecretiora ſpiritus diuini ſacramenta; & introductos in cellaria diuinorum arcanorum vna cum ſponſa canticorum, quæ fœmina erat, & diuinorum ignara, antequam contraheret cum ſponſo familiaritatem, & conſuetudinem; nā quando narrat hanc ſuam introductionem in cellaria ſponſi, tunc erat in ipſis initijs ſuæ fęlicis ſortis; Deus itaq; modo inueniat corda pura, & nitida, quamuis ſimplicia, & rudia, illis ſelargiſsime effundit, atq; communicat; immo magis aliquando delectatur animo ſimplici, quam docto, & ſapiente; quemadmodum alloquens Patrem ſuum dixit Dominus noſter: *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, ita pater quoniam ſic placitum eſt ante te.* quot mulieres idiotæ, quot etiā ſimplices viri in eccleſia ob puritatem animi fuere à

Ric. de S. Vict. l. 1. de cōtēp. c. 4.

Cōtēplatio exigit animum à paſſionibus purgatum.

S. Greg. l. 6. mor. c. 27.

D. Tho. 2. 2. q. 182. ar. 3.

Simplices idiotæ in contemplatione proficiunt.

Plurimæ mulieres idiotæ in contemplatione diuinorum excelluerunt.

Deo

Deo ad altiſsima cæleſtia arcana, ſublimeſq; diuinas cognitiones euecti, vt potuerint deinde alijs eructare, quod ipſi abunde hauſerant? teſtes mihi ſint tot oracula rudium virorum, qui prophetæ effecti ſunt; Et vaticinia ſimplicium fœminarũ, quæ ſybillæ appellatæ ſunt; teſtes ſint volumina plurima altiſsimarum ſententiarum à Senenſi Catharina, à Baptiſta Genuenſi, à Thireſia Hiſpana, à Magdalena Florentina, & alijs fœminis conſcripta, quæ præ admiratione animos doctiorum hominum ſuſpendunt.

Non eſt neceſſarium ad mentem occupandam in contemplatione hymnorum, vt verba recitata intelligantur; Magna quidem eſt perfectio pſallentis intelligentia verborum, ſed non eſt neceſſaria; Noui ſectarios improbare vſum noſtræ catholicæ eccleſiæ concedentis virginibus ſanctimonialibus, & alijs rudibus perſonis, vt orantes adhibeant pſalmos latine conſcriptos, quos non intelligũt, ſed quidquid blatterent iſti, & falſo effutiant, clare conſtat hunc eſſe vſum pium, & Deo acceptum, vti fuſius libro ſequenti oſtendetur, nam etiam ſi latinam linguam non calleant mulieres, poſſunt tamen in illis recitandis attentionem habere ad Deum, qui oratur, laudatur, & benedicitur; De ſenſu autem verborum ſatis ſuo faciunt muneri perſonæ idiotæ, ſi eum intendant, quem docti, præſertim eccleſiæ rectores, & miniſtri nouerunt; quã intentionem, & attentionem declarant ſufficientem omnes catholici DD. Immo dari contingit perfectiſsimam orationem, etiam ſi non intelligantur verba prolata; referebat ad hãc rem Caſsianus pulchram doctrinam D. Antonij Abbatis dicentis in perfectiſsima oratione aliquando animum ita abſorberi à Deo, vt orans non intelligat verba ſua; hinc ortum eſt illud ſanctorum PP. commune proloquium, quod in oratione attendere magis expediat quem oremus, quam quid orando petamus, ita vt oculis, & mente ad Deum ſemper intendere ſit non ſolum ſufficiens; ſed melius; Inſuper ſi quiſpiam ſiue doctus, ſiue indoctus, dum hymnos concinit mentem in Chriſti Domini

Mulieres rudes pie vtũtur pſalmis latinis.

D Tho 2.2 q.83. ar.13

Caſſiã coll. 9 c.31.

In oratione animus potius ad Deũ quã ad verborum ſenſum reſpicere debet.

S. Bonau. lib. de vita Ieſu Chriſti c. 51.

myſteria, & opera intenderet, quæ facilius, & ſuauius ab vnoquoq; apprehenduntur, quia vti docebat D. Bonauentura verſamur circa res, & actiones corporeas, quæ à rudioribus facile percipiuntur; is certe occuparetur ſuauiſsima contemplatione ad affectus animi commouendos opportuna; Immo quandoq; etiam doctiores difficile feruntur in diuinitatis perfectiones, & idcirco frequentius ad Chriſti Domini opera ſe conuertunt, indeq; paullatim, & quaſi ſenſim ducuntur ad diuinorum ſublimitatem; Nullus itaq; ſtatus hominum, nullus ſexus effectibus contemplationis in hymnodia experiundis eſt impar, ſed opportunus, & aptus.

Contēplatiui diligūt vſum pſalmodiæ.

Quotquot in eccleſia veræ contemplationis partes profitentur, hymnodiæ vſum amplexi ſunt, vti eiuſdem contemplationis præcipuam eſcam, & ad eam tanta animi alacritate inhiant, quanta cerui ſolent ad fontes auide properare, quod fortaſsis voluit innuere Dauid cōcinens: *quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* nimirum ad templum tuum ò Deus, in quo ſingulari modo habitas, vt hymnis, & confeſsionibus te laudare queam; notum namq; orbi eſt huius Regis ardentiſsimum votum videndi templum Deo erectum, vt in eo ſibi liceret perpetuam collocare habitationem, quam prætuliſſet ſuperbo palatio regia magnificentia, & potentia conſtructo; nam ipſe de hoc ſuo voto ſcribēs ait: *vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluptatem Domini.* en quanti fiebat ab hoc rege hymnodiæ vſus in templo oblatus.

Pſal. 41.

Dauidis ardēs votum pſallendi in templo.

Pſal. 26.

Eamdem animi diſpoſitionem poſsident viri virtute inſignes, qui myſticam theologiam ſunt aliquando aſſecuti, immo quamlibet occupationem, curamq; licet grauiſsimam dimittere ſoliti ſunt, in aliud tempus eam differentes, ne ſtatis pſallendi horis impediantur ab hoc altiſſimo munere; Nec huius diligentiæ exemplum nobis deerit ſiue in Dauide, ſiue in alijs; Si Dauidem attendamus, mirabile profecto ſtudium nobis offerretur conſpiciendum,

Pſallendi vſus ſtatis horis numquam à Dauide remiſſus.

dum, qui licet inter ſummas delicias ab opulentiſſimo regno, quando lætiſſima fruebatur pace, oblatas, dies noctesq; explere potuiſſet, ſicuti multi Principum modo ad venationes, modo ad ſpectacula, & ſcenas, modo ad alia id generis oblectamenta libenter ſe conferunt, poſt grauiorum curarum expeditiones; qui etiam licet plurimos exegerit annos ſub tentorijs inter militares ſtrepitus armorum, exercitus ducens, prælia agens, & triumphos reuehens, quando multi duces vix Dei, & diuinorum recordantur: Nihilominus ſtatas pſallendi, orandiq; horas, quæ plures erant in die, numquam aut dimiſit, aut remiſit, ſed ſemper ſuſtinuit, & frequentauit, qualibet ſepoſita cura exteriori: *ſepties in die laudem dixi tibi.*

Si etiam de noſtris aliquid proferre non dedecet, ad virum hæroicæ virtutis noſtri ordinis me confero; Nouimus Coſmam Doſſenium, qui ob ſingularem morum probitatem, & in rebus agendis prudentiam non ſolum in noſtra congregatione ſuprema regiminis onera ſubijt, ſed etiam à ſummis Pontificibus Clemente Octauo, & Paulo Quinto ad grauiſsima pro eccleſiæ ſanctæ ſeruitio munera adhibitus, præſertim quando in ſupremum moderatorem Monachorum D. Bernardi Congregationis Fullienſis, & tãdem ad epiſcopalem infulam Derthonæ inſignis ciuitatis Inſubriæ vi bini præcepti fuit euocatus, Nouimus inquam hymnodiæ adeo ſtudioſum, vt non ſolum dum religioſus viueret inter nos, vix numquam, ſaltem niſi quando occupationes dilationem non paterentur, à chori diſciplina abeſſe ſit paſſus; primus ſemper chorum ingrediens, vltimuſq; egrediens, tam ad diurnas, quam ad nocturnas preces; ſed epiſcopus etiam cum ſuis clericis, & canonicis diuina ſemper obire; immo diebus feſtis bis matutinas preces in choro perſoluere, ſemel pridie veſperi vna cum cappellanis; iterum ſummo mane vna cum canonicis numquam omiſerit; niſi maxima premeretur aut neceſsitate, aut infirmitate; Hic vir in ſe ipſo illas conditiones explere ſtudebat, quas D. Hieronymus in optimo Præſule requirebat, dicens: *Si quis vult Pontifex non tam*

Coſmæ Doſſenij miræ virtutes.

vocabulo eſſe, quam merito, imitetur Moyſem, imitetur Aaron, de quibus dicitur, quod non diſcedunt de tabernaculo Domini. noſter Epiſcopus non contentus nomine voluit meritum Epiſcopi; voluit hymnodiæ in templo aſsiduus adſtare. Religioſi ordines fere omnes, qui contemplationem aut puram ab omni actione, aut cum actione coniunctam profitentur hymnodiæ vſum in choris omni ſtudio colunt, & tuentur; immo vbi plus contemplationis exercetur, maiori ſtudio, diligentiorïq; diſciplina ſuſtinetur hymnodiæ vſus; ſicut enim non omnes ordines, qui vtrumq; vitæ genus contemplatiuæ ſcilicet, & actiuæ complectuntur, ſunt in contemplationis gradu pares, ſicut nec in gradu actionis, nam alij plus habent contemplationis quam actionis; alij aũt plus habent actionis quã cõtemplationis; ita plus, minuſue habẽt ſtudij circa hymnodię vſum; immo ſi paullatim hymnodia deficere permittetur in aliquo ordine, ibi etiam contemplationis ratio deficere conſpicietur; neq; enim modicum tempus orationis priuatim factæ, neq; priuata pſalmorum recitatio, contemplationis gradum inſignem dicetur conſtituere, qualem conſtituere dicent omnes hymnodiam in choris rite, & recte perſolutam.

Epiſcopi condiciones quæ.

Contemplationis, & actionis varij gradus.

CAP. X.

Miras delectationes excitat hymnodia.

CERTVM ac indubitatum eſſe debet copioſis abundare delectationibus ſpiritualibus hymnodiæ vſum, ſed quales illæ ſint, multi poſſunt quidem experiri, ſi à Deo illarum auctore & fonte dignentur, nullus tamen ſermone aſſequi valebit: voluit tamen miſericors Deus, vt de illis aliquid innuerent ſancti viri, vt nos ad eadem perquirenda excitaremur, melius dixerim diſponeremur; vnum profero hymnographum, qui eas expertus ſicut non poterat præ exultatione ſeipſum à nouis ſemper hymnis concinendis cohibere, ita numquam deſcribit quas quantaſue hauriret ex vſu pſalmodiæ delicias,

Deliciæ ſpirituales nõ poſſunt explicari.

eas

eas nihilominus celebrat maiores omni alio deliciarum genere, vt nullam aliam delectationem his æqualem cognoſceret; non venationum, non piſcationum, non theatrorum, neq; ludorum, neq; chorearum, neq; conuiuiorum, non vinearum, non coniugiorum, neq; muſicarum, immo omnes alias voluptates ſimul iunctas flocci faciens ac ſpernens illas extollebat dicẽs: *Deſiderabilia ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum; dulciora ſuper mel & fauum. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo.* ſexcenta ſunt pronuntiata in pſalmis, quæ declarant ſanctiſſimi Regis erga has delectationes ſenſum ſingularem, ſed omnia percenſere nimis longum eſſet.

Præſtãt cæteris mundi delicijs.

Pſal. 118.

Satis ſit illud afferre teſtimonium, quo declarat ſe pluris æſtimare has delicias, quam regiam ipſam dignitatem, quam ſceptrum eburneum, quam thronum auro, gemmiſq; contextum, quam theſauros immenſos diuitiarum, ſimul iunctis omnibus delicijs, quæ à regia potentia poſſunt aut obtineri, aut exquiri, tandem quidquid ſub oculorum aſpectum, immo & cordis imaginationem poteſt proponi; Hunc ſolemnem animi ſui ſenſum non ſemel eſt proteſtatus, præſertim pſalmo ſeptuageſimo ſecundo, dum in media delectationum regiarum fruitione exiſtens pronuntiauit: *quid mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram, defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, pars mea Deus in æternum.* vbi paucis verbis præfert ſpirituales delicias à ſe expertas omnibus omnino ſæculi diuitijs, ac delicijs; Nec dubium vllum de veritate huius declarationis gigni poterit in animis eorum, qui aliquãdo dignati ſunt deguſtare vnius tantummodo harum deliciarum guttulæ, nam illa contenti renuntiare viſi ſunt omnibus dignitatibus honoribus, diuitijs, delicijs huius vitæ mortalis. Expendebat ad hanc rem Lyranus parabolam lignorum de rege eligendo conſultantium, vbi oliua, vitis, & ficus oblatum imperium ſpreuerunt: contenti ſua pinguedine, lætitia, & dulcedine; Et ex illa ſenſum moralem eliciens hic Doctor pius, tria hominum genera vult intelligi à tribus illis arboribus ſignificata; In pingui oliua repreſentari

Præferebãtur à Dauide omnibus delicijs à regia potẽtia comparatis.

Pſal. 72.

Deliciarũ ſpiritualiũ mira vis.

Iudic. 9.

ho-

homines cæleſtis olei deuotione plenos; In vite humi repente homines humiles, faſtum & arogantiam deponentes, ſed vinum lætitiæ poſſidentes; In ficu dulciſſimos fructus germinante, eloquij diuini ſtudioſos, quia omnis ſacra ſcriptura miris abundat ſuauitatibus, vt dicitur in canticis ſub nomine ſponſæ: *eloquium tuum dulce.* Ideo ait Lyranus, ſacri eloquij amatores à deguſtata dulcedine nequeunt ſeparari; quod ſi illis offeratur imperium, reſpondent: *Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſq; ſuauiſſimos, & ire, vt inter cætera ligna promouear.* en vis delectationum quanta, vt vincere queat illam dominandi cupiditatem, quæ in homine cum ipſa natura eſt congenita. Imperium certe & dominium regium potius depoſuiſſet Dauid, quam hymnodiæ quotidianum ſuauiſſimum vſum aliquando omittere.

Cant 4.

Vincũt dominãdi cupiditatem.

Hæc ſuauitas cogebat ſanctiſſimum regem ad vſum illius ſuauiſsimi pronominis: *Meus.* paſſim vſurpati quaſi ad omne verbum, dum alloquitur Deum, appellans: Deum meum, Nomen iſtud cum non tam amoris quam familiaritatis ſit, non videtur valde aptum creaturæ mortali erga tantum creatorem, & Deum, quem potius deceret inuocari nominibus maieſtatis, & reuerentiæ; hinc eſt quod quidam ſancti viri, licet diuino æſtuarent amore, vererentur illud vſurpare, ſi quando vrgebantur ex interno aliquo affectu, excuſationem præmittere non omittebant, quaſi veniam deprecantes; Hanc reuerentiam libet obſeruare in Areopagita Dionyſio viro Apoſtolico ob merita pręclara, immo & diuino ob altiſsimam Theologiam: hic de Deo ſcribens non auſus abſolute vſurpare pronomen: meus, licet impelleretur ab affectu, vt affectui ſatisfaceret, & reuerentiam non amitteret, dicere ſolebat: *Deus, & ſi fas eſt dicere, meus;* Sola itaq; ſuauitas & delectatio, quæ ſit maxima, occupãs omnem diſcurſum neſcit ſeruare decorum, præbet licentiam, & ſine timore proloquitur: Deus meus; Tanta eſt delectationum à Deo immiſſarum vis, vt abſorpta anima pereat ſibi, & quaſi in ipſas dulcedines trãsformata eructet verba ſuauitatis plena; vt aliquando oſtenderet

Deus meus eſt nomen delitiæ.

Quidam ſancti non audebant vſurpare: Deus me⁹, niſi præmiſſa excuſatione.

D. Dion. c. 1. de diu. nom.

Deliciarum vi abſorbetur animus.

ret hymnographus vim harũ delectationum eas comparauit primo ebrietati, quæ mentẽ euertit; deinde torrenti aquarum pleno, qui impetu ſuo omnia ſecũ rapit, nec ab vlla poteſt impediri vi: *inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* vbi egregie S. Auguſtinus aduertit has comparationes adhiberi, vt quod abſolute eſt ineffabile, aliquo ſaltem modo explicetur; & ſicut magna eſt vis ebrietatis, ſupra mentem: magna vis torrentium in impetu curſus, ita magna eſt vis delectationum ad mentem in Deum ipſum rapiendam, immo transformandam, vt nihil aliud præter Deum ſapiat, nihil diligat; quia cum accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, verbis loquor Auguſtini, perit quodammodo humana mens, & fit diuina, & inebriatur; hac lætitia inebriati erant martyres, qui ad paſsionem, & mortem euntes non agnoſcebant ſuos, non vxorem flentem, non filios, non parentes. De B. Ephrem proditum eſt, quod tanta diuinarum conſolationum copia aliquando perfunderetur, diuinis vacans contemplationibus, vt earum vim ferre non valens cogeretur exclamare ad Deum, ne tali obrueretur torrente voluptatum. Immo, & hoc ſæculo vltimo de S. Franciſco Xauerio nupero orientis Apoſtolo; Et de S. Philippo Nerio plurium ſanctorum in ſpiritu Patre ſcitum eſt, quod talibus fuerint diuinis voluptatibus affecti, vt ad Deum exclamarent coacti, ſe illis ſuccumbere, niſi eas ipſe cohiberet, aut reuocaret.

Pſ. 35.

Conſolationes B. Ephrem. S. Franciſci Xauerij; & S. Philippi Nerij quæ, & quantæ.

Verum non omnes pſallentes ad hanc ſobriam ſanctamq; ebrietatem admitti certum eſt, ſed tantummodo illæ ſponſæ electæ, ſiue ſolæ columbæ, puritate nitentes, feruore ardentes, amore langueſcentes, quæ in vineam dilecti inuitantur, vt muſtum dulce exprimere, ac deguſtare valeant vna cum dilecto; ſed tantũmodo illæ oues electæ, & prædilectæ, quę ſub oculo diuini paſtoris ingredientes, & egredientes paſcua vberrima dignę ſunt reperire, & experiri, ingredientes per affectus animi interiores, egredientes per cantum, & voces externas, quibus ſuauitas magis magiſq; excreſcit; Deus enim noſter quanto magis

Puritas animi delicijs recipiendis eſt apta.

laudatur, tanto dulcior euadit, abſq; faſtidio creſcente appetitu, & viribus eum ſemper magis laudandi, quemadmodum diſerte ſcribit D. Auguſtinus ad ea verba: *Laudate nomen eius, quoniam ſuauis eſt Dominus*. Hanc ſuauitatum copiam illi maxime ſentire digni redduntur, qui præter puritatis ſtudium, nouerunt etiam ſubducere ſe à negotijs exterioribus, & ad interiora mẽtis ſe ipſos colligere, quaſi ad locum ſolitudinis, his namq; Deus ſuauis in remunerationem illius voluntariæ ſequeſtrationis ab omni externa voluptate, ſolet miras communicare internas ſuauitates, vti nõ obſcure ſignificare voluit nobis ſacra hiſtoria dum Moyſis, & primorum populi receſſum quemdam ad montem Syna, vt oratione Deo vacarent, deſcribit; poſtquam enim montem conſcendiſſent, & contẽplationi cuiuſdam miri obiecti à Deo oſtenſi vacaſſent, comederunt, & biberunt: Si quis curioſius inquirat ad quid epulæ, & potationes poſt viſionem diuinam, & poſt contemplationem? in promptu adeſt reſponſio, quod non de epulis, & compotationibus materialibus credendũ eſt locutum eſſe hiſtoricum ſacrum, ſed de myſticis, & altioribus, quas recte explicat paraphraſes chaldæus dicens: *Et gauiſi ſunt in ſacrificijs ſuis, quaſi comediſſent, & bibiſſent*. Ad explicandas ſuauitates in illo receſſu deguſtatas voluit adhibere ſacer textus nomina conuiuij, & epularum, quia tales experti ſunt viri illi ſuauitates, & dulcedines ſpiritus, quales in conuiuijs opiparis ſentiri contingit à fameſcentibus; Concinit huic explicationi declaratio huius textus, quam obtulit grauiſsimus Doctor Lipomanus dicens: *Sic Deus ſe illis videndum præbuit, vt gaudium maximum ex eius viſione perceperint, quas ſpirituales delicias per edere, & bibere circũ loquitur*.

Pſ. 99.

Sequeſtratio voluntaria à tumultibus eſt his delicijs apta.

Exod. 24.

Deliciæ ſpirituales deſcribuntur in ſacris literis nomine cõuiuij.

Fœlices nunc cogor prædicare religioſos, qui ad vitæ regularis ſublimitatem, tamquam ad montem Sina, montem ſcilicet nõ ſolius diuinæ legis cultu, ſed & diuinorum conſiliorum obſeruantia celebrem, montem orationi frequentiori maxime aptum, montem cœleſtibus viſionibus & contemplationibus familiarem; euocati à Deo, poſſunt facilius diuinas deguſtare delicias; Qui in hoc fœlici mõ-

Religionũ ſtatus mõti Sina ſimilis.

te.

te nouerunt iuxta religionis ſuæ gradum, ſolitudinem ſibi parare, niſi loci, ſaltem cordis, ab exteriorũ tumultuum, & negotiorum ſtrepitu ſe remouentes, ſaltem ſtatis horis, quando ad hymnodiam euocantur, iſti aptiores ſunt ad comedendum, & bibendum coram Deo.

Nec ab iſta cordis ſolitudine poterit quiſquam ſe iuſte excuſare, cum obtineri queat etiam in media vrbium frequentia, immo quando ſola loci ſolitudo adeſſet abſq; cordis ſolitudine, illa nihil valeret, vti diſerte docuit S. Gregorius, his grauiſsimis verbis: *Qui corpore remotus viuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ, terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit, non eſt in ſolitudine: ſi vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum ſæcularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe.* quando itaq; videmus aliquos religioſos vim harum delectationum non ſentire in hymnodiæ vſu, ſed immo duritiã, & aſperitatem experiri, ita vt ad hymnodiam accedãt inuiti, quaſi ad ſoluendum graue tributum, & vectigal; tunc ſignum non obſcurum adeſt, huiuſmodi religioſos plenos eſſe vel delectationibus ſæculi, quæ omnino pugnant cum delectationibus ſpiritus, vel curis ſæcularibus diſtrahi, quæ directe impediunt delectationes cæleſtes, ne concedantur; quod ſi etiam concederentur, impediunt curæ ſeculares, ne ſentiantur delectationes; iſtis enim Deus iuſte denegat, quod alijs religioſis obicem non ponentibus liberaliſsime apponere ſolet; nam dicebat S. Bernardus, quod Deus religioſis perſonis, quæ ſæculo ex animo renuntiarunt, ſolitus ſit lac dulciſsimum apponere, & oleum ſuauitatis elargiri, quibus ſuauia, dulciaq; reddantur omnia, quæ geruntur in ordine, cruces, vigiliæ, ieiunia, chorus, panni, labores, cibi, lectiones, obſeruantiæ: his certe auxilijs lactis, & olei carent, qui hymnodiæ ſuauitatem non deguſtantes, eam reputant grauem, ac moleſtam.

Solitudo cordis neceſaria viro religioſo.

D. Greg. l. 30. mor. c. 12.

Deliciæ ſpirituales cur non ab omnibus ſentiantur.

Religioſis feruidis lac, & oleũ concedit Deus.

D. Bern. ſer. 1. dedic. eccl.

Duo hic ſcitu neceſſaria aduertere non omittam: Primum eſt, quod non licebit alicui pſallenti has delectationes vel concupiſcere, vel à Deo expetere tamquam

Delectationes non debent expeti tamquam finis pſalmodiæ.

finem hymnodiæ principalem, nam iſte finis non eſſet minus reus culpæ, quam ſi quis ſolā delectationem ſibi proponeret, & ſtatueret in rebus ad vitam naturalem neceſſarijs; vt ſi quis ad cibum, vel ſomnum accederet ob ſolam corporis, & guſtus delectationem. Finis primarius, & præcipuus eſſe debet Dei gloria, & laus; ſi deinde concedantur delectationes, tunc animus eas cum gratiarum actione ſuſcipiat vti media apta ad hymnodiam feruentius colendam, & exercendam; nam etiam ſancti viri facilius vna cum hymnographo viam mandatorum diuinorum percurrunt, cum aliqua delectatione dilatantur in corde.

Pſal. 118.

Deliciæ ſpirituales etiā ab imperfectioribus haberi poſsūt.

Aliud eſt, quod ſi quis à Deo dignetur hiſce delectationibus, non ideo credere debet ſe eſſe Deo magis gratum, aut in illis ſitum eſſe fructum hymnodiæ præcipuum; erraret iſte non ſine periculo maioris iacturæ; non enim ratio perfectionis dimetienda eſt ex qualitate maiorum, vel minorum delectationum, ſeu conſolationum, quæ in rebus diuinis exercendis aliquando ſentitur, ſed perfectionis menſura ex maiori, minoriue charitatis gradu deſumenda eſſe traditur in ſacris ſcripturis: Nec ſemper delectationes ſignum ſunt animi grati Deo, cum non ſemel gratis à Deo concedi ſoleant etiam minus perfectis, præſertim in via Dei iunioribus, & nouitijs, vt tamquam lacte nutriti facilius aſſueſcant virtutū actionibus, quas amplexi ſunt; conſolationes autem pertinent ad genus gratiarum, quæ à Theologis dicuntur gratis datæ, quæ aliquando dantur etiam reprobis.

Perfectionis ratio in quibus rebus ſita.

Ricard. de S. Vict. in cāt. c. 6.

Huc ſpectat nobilis doctrina, quam Ricardus Victorinus vir non ſolum in Theologia inſignis, ſed in vita ſpirituali apprime verſatus, & vitæ contemplatiuæ ſtudioſus, dicens conſolationes teneras interdum magis afficere minus diligentem, minuſq; perfectum: non enim quilibet tantum diligit, quantum ei conceditur experiri de iſtis conſolationibus, licet ſibi forſan videatur multum diligere; ſed menſura dilectionis attendenda eſt ex profectu virtutum: Immo cauendum eſt ab occulto errore, quia affectus

Conſolationes teneræ conceduntur minus perfectis in via Dei.

ctus tener in Deum, qui etiam alio nomine dicitur, deuotio tenera, ſeu ſenſibilis, aliquando immo vt plurimũ carnalis eſt, & fallax, quam affectus ſpiritualis gratiæ; eſt potius ſenſualitatis, quam rationis; multi putabunt ſe diligere Deum, & tamen diligent ſenſualem conſolationem, cuius ſignum eſt, quod tamdiu durat dilectio, & feruor in opere incepto, quamdiu durat conſolatio: ſi hæc tollatur, deficit quoq; omnis feruor antea expertus. Huius generis affectus fortaſsis erat ille diſcipulorum Domini erga humanitatem Chriſti, qui ideo maxima impleti ſunt triſtitia, quando eiuſdem humanitatis breui diſceſſuræ nuntium acceperunt: vt illis Dominus coactus ſit rationibus oſtẽdere vtilitatem huius diſceſſus: *expedit vobis vt ego vadam, ſi enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos.* ex quibus verbis dignoſcitur diſcipulos magis dilexiſſe, quod delectabat, quam quod expediebat.

Deuotio ſẽſibilis poteſt decipere multos.

Apoſtoli diligebant Chriſtũ nimis tenere.

Io. 6.

Nec ſemper hæ delectationes à Deo ortũ habẽt: ſed aliquando à Diabolo, aliquando à natura ſuggeruntur; & ad has cognoſcẽdas opus eſt lumine cęleſti: In quo genere cognitionis ſicut mire excelluit venerabilis Zacaria noſtri ordinis inſtitutor, ita præclara huius rei tradebat documenta in ſuis ſpiritualibus aphoriſmis: quorum præcipua ſunt illa: 1. *Mentis dulcedo ſenſibilis aut à Diabolo, aut à natura, aut à diuina oritur viſitatione.*

Antonius Maria Zacaria in aphor. verbo compunctio n. 1.4.8.16.19. & ſeq.

2. *Hac dulcedine quaſi eſca opportuna decipit diabolus guloſos ſpirituales, & incautos.*

3. *Quæ à Deo eſt, conceditur tum ad ſtimulum operum virtutis; tum ad premium bonæ voluntatis.*

4. *Hæc aliquando ſubtrahitur, vt animus, tum humilitati ſtudeat; tum alijs compati diſcat; tum ſe ipſum diſcutiat, an cauſam præbuerit ſubtractioni; tum ne in ea tanquam in vero bono ſiſtat; tum deniq; vt diſcernatur feruidus à pigro, qui enim feruidus eſt, Deo ſeruire nouit, etiam tempore deſolationis, ob virtutis amorem: piger autem, ſi tali priuatur dulcedine, illico deficit in via Dei:* hæc docebat præclarus vir, omnis myſticæ Theologiæ inſignis aſſecutor.

Fundamentum igitur perfectionis ſtatuendum eſt in

pro-

Perfectio animi non in conſolationibus, ſed in dilectione Dei ſita.

progreſſu dilectionis, & caritatis, quod ſi vna cum caritatis acquiſitione iungantur conſolationes, quales etiam à ſanctis viris ſæpe deguſtari contingit, tunc fælicitas ſumma eſt; ſi vero denegentur à Deo, tunc nullus debet affligi, ſed humiliter perſeuerare in ſuo ſtudio, donec iterum redeat viſitatio diuina; Non itaq; in hiſce ſiſtere debet animus pſallentium, cum non ſint de ſe bonæ, ſed earum bonitas tota ſit in ordine ad maioris boni proſecutionem; vel bonæ ſunt ex ſuppoſitione, quod quis perfectioni ſubſtantiali ſtudeat: Si quis tamen ex lata culpa à Deo priuetur his voluptatibus, licitum erit, immo decebit poſtulare à Deo reſtitutionem priſtinę conſolationis, ad imitationem hymnographi, qui cum iuſte ſe priuatũ cognouiſſet cõſuetis delectationibus, quibus exultabat in Deum, quia ſe conuertiſſet ad voluptates illicitas carnis, tradens ſe Betſabeæ; reuerſus tandem ad ſeipſum, & deplorans amiſsionem præteriti gaudij, dum veniam deprecaretur pro delicto, non ceſſabat poſtulare reſtitutionem ad priſtinum ſtatum conſolationis dicens maximo ardore affectus: *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me*. veniam & nos à Deo poſtulemus de lata culpa, Deumq; precemus vt reſtituat ſolitas viſitationes.

Dauid oratione poſtulabat reſtitutionem priſtinæ conſolationis. Pſal. 50.

C A P. XI.

Hymnodiæ ſtudioſi vehemens habent futuræ gloriæ ſignum.

Terreſtris hominum mortalium pſalmodiæ cum cæleſti beatorũ mira conſenſio.

EA eſt noſtræ hymnodiæ, quæ in terris à mortalibus expletur, cum ſuperna hymnodia, quæ ab Angelis, & Beatis exercetur in cœlis, conſenſio, vel vt à græcis dicitur, ſympathia, vt à terreſtri ad cæleſtem facilis exiſtat tranſitus, & acceſſus: idq; licebit ex duobus capitibus cognoſcere; primo ex condicione loci ad hymnodiæ vſum deputati in terris; qui ſi recte attendatur, magnam habere cum beatorum habitatione ſimilitudinem conſpicie-

cietur, immo & communicationem; tali namq; ordine videtur Deus ſtatuiſſe noſtræ ſalutis negotia, vt ad inſtar eorum, quæ in Salomonico Templo in terris inſtituto ex diuino gerebantur præſcripto, euenire debeant, quæ in templo cæleſtis gloriæ erunt deinde exercenda, quaſi ex typo ad prothotypum directa; hinc ſæpe in ſacris ſcripturis quando vſurpatur nomen templi, multa dici de ipſo contingit, quæ vtriq; loco propter ſimilitudinẽ ſunt communia; vnicum ſatis ſit recordari teſtimonium ex Dauide deſumptũ, quod tam de templo Hieroſolymitano, quam de templo cæleſti à ſanctis PP. intelligitur ſine vlla violentia verborum; ait Dauid pſalmo vigeſimo octauo: *& in templo eius omnes dicent gloriam.* quia autem gloria Deo dicitur tam in templo terreſtri, quam in cæleſti, & in vtroq; laudatur, benedicitur, & celebratur, hic textus modo adducitur à ſacris DD. loquentibus de beatorum domicilio; modo à loquentibus de templo terreno; quia tam in vno, quam in alio, peculiari reſidet modo Infinitus Deus; in templis noſtris ad oſtenſionem miſericordiæ: in cæleſti autem templo ad oſtenſionem maieſtatis; hinc S. Gregorius expendens verba alia eiuſdem hymnographi: *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius.* libere dicit: *templum Dei ſuperna patria eſt.* attendentes igitur ad ea, quæ in Salomonico templo gerebantur, videmus quod penetrare volentes ad intimam templi partem, quæ ſolis Sacerdotibus, & Leuitis patebat, tenebantur primo incipere laudes in portis; deinde eaſdem proſequentes ad atrium interius ſe transferre; tandem ad intima, vbi ſolis Sacerdotibus fas erat manere, penetrantes, ibi plenam & perfectam confeſſionem Deo offerebant; huiuſce autem praxis circa diuinas laudes tali ordine deſcriptæ luculẽtiſſimum teſtimoniũ videtur tradere pſaltes; dum hymnodiæ vſum ſuadens concludit: *Introite portas eius in confeſſione.* en primus ingreſſus: *atria eius in hymnis confitemini illi.* ecce proſecutio ad ſecundum ſitum vlteriorem: *laudate nomen eius, quoniam ſuauis eſt Dominus, in æternum miſericordia eius.* en conſummata, plenaq; laudatio, vltimo loco oblata; Ab

Pſal. 28.

In templis terræ reſidet Deus ad oſtenſionẽ miſericordes.

In templo cæli ad oſtenſionem maieſtatis.

Pſal. 4.

S Greg. in l. 1. reg. c. 3.

Pſal. 99.

hac

hac terrena praxi liceat nunc aſſurgere ad anagogiam non prorſus à vero ſenſu alienam; immo valde opportunam: Quicunq; in portis huius vitæ mortalis, in ingreſſu ſcilicet, & egreſſu cuiuslibet diei, promptus eſt ad oblationem hymnorum, ſicut magna voluntate ſe transfert ad atria, ideſt ad templa, ita ſpem concipere debet quaſi certam penetrandi ad gloriam cæleſtem, quæ eſt vltima pars ſanctior omnis templi. Hæc anagogia magis roboratur ex conſideratione alterius non iniucundæ anagogiæ circa promiſſionem à Deo factam Principi Sacerdotum, ſi fideliter, & prompte munia ad Dei cultum in templo ſpectantia perſolueret; promittitur enim illi ex ſpeciali priuilegio reſeratio oriẽtis portæ, quæ myſtice deſignat gloriæ futuræ fælicitatem, vbi ſolus oriens, qui occaſum neſciat, perpetuo durat: verba Dei per Ezechielem prolata ſunt iſta:

Ezech. 46. *cum autem fecerit Princeps ſpontaneum holocauſtum, aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta, quæ reſpicit ad orientem.* & vere munus, quod incipitur in vno loco, in alio ſumma cum voluptate expletur, nam iſta duo loca electa ſunt à Deo vti propria ad laudes Dei exercendas maiori cultus decentia; de templis in terra extructis ait hymnographus: *Te decet hymnus Deus in Sion, tibi reddetur votũ in hieruſalem.* vbi mentio fit de Sion, & Hieruſalem, quia primum templum extruendum erat in ea parte vrbis Hieruſalem, quæ dicebatur arx Sion. De cœlorum autem decore pronuntiauit idem Dauid: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* cum igitur decora ſit laudatio Dei tam in templis terræ, quam in templo cæleſti: ideo laudes noſtrorum templorum dici iure poterunt initia laudum cæleſtium; & qui in templo terreno fideliter, & recte hymnos Deo cantauerit, ſpem habet tranſeundi ad cæleſtes laudes ſine ceſſatione continuãdas in cœlis; ad quam rem expendebat D. Auguſtinus illam temporis particulam, quam adhibet Dauid hortans hymnodiæ vſum: *ecce nunc benedicite Dominum omnes ſerui Domini.* expendit illud: *Nunc.* & ait per illud ſignificari, quod laudantes hoc tempore Dominum, tranſituri ſint ad æternitatis continuatio-

Locus proprius diuinarum laudum eſt tẽplum, & cœlum.

Pſal 64.

Templum Salomonis extructũ in Sion.

Pſal 83.

Laudes noſtrorũ templorum initia ſunt laudum cæleſtium.

D. Aug. in pſal. 134.

tionem in cœlis; & nunc huius vitæ reſpondere vult tunc æternitatis, dicens: *qui tunc benedicturi ſunt ſine defectu, hic incipiunt benedicere Dominum.*

Hæc ſpes futuræ gloriæ magis item excreſcere conſpicitur ex qualitate hymnorum, qui hic in templis à miniſtris frequentiores vſurpātur: nam fere omnes hymni ſunt laudum pleni, Deum celebrantes, Deiq; attributa exaltantes; at in futura patria cæleſti, ſicut beati cum Angelicis ſpiritibus perpetuo immorabuntur in diuinis concinendis hymnis, quemadmodum aſſerit Iſaias: *Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* ita pſaltes dum maiori arderet feruore celebrandi Deum, prædixit ſibi, & alijs iuſtis, quod eſſet in patria beata perpetuo decantaturus pſalmos, & hymnos: *ſic pſalmum dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi.* conſideratione digna eſt illa particula: *ſic.* quam recte expendit Incognitus nunc cognitus, nā refertur ad prius dicta de hæreditate æterna iuſtis conceſſa per merita Chriſti; ſic itaq; in illa hæreditate æterna poſitus Dauid dicturus erat hymnos ad Dei gloriam in æternum celebrandam.

Hymni beatorum cum hymnis mortalium ſunt eiuſdē rationis.

Iſai. 51.

Hymni à beatis in cœlo ſemper vſurpādi.

Pſal. 60.

Nec forſan incongrum erit reflectere ad qualitatem inſtrumenti, quod frequentius adhibebatur à Pſalte, dum hymnos Deo cantaret, video enim ſæpe, ſæpius citharam exigere, immo & alijs ſuadere: *confitebor tibi in cithara Deus meus, Pſallam tibi in cithara ſanctus Iſrael.* aliquando citharam alloquebatur, quaſi intellectu præditam, vt ab otio excitaretur ad vſum, illam appellans nominibus amoris: *exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara.* ſuadetur alijs etiam citharæ vſus tamquam opportunus ad hoc munus diuinarum laudum: *confitemini Domino in cithara.* eamdem alias vrget hortationem: *Pſallite Domino in cithara, in cithara voce pſalmi.* ad quid potius citharæ vſus, & prædicatio frequentior, quam aliorum inſtrumentorum, quæ etiam aliquando in eodem munere adhibebantur? Forſan ad declarandum quod ijdem hymni erunt in patria beata decantandi, qui in hac vita mortali erunt frequentiores, ſicut citharæ frequentior erat vſus; Ratio huius argumenti in-

Citharæ vſus frequēs erat Dauidi in pſallēdo.

Pſal. 42.

Pſal. 70.

Pſal. 56. & 107.

Pſal. 32.

Pſal 97.

Beatis in patria citharæ vſus eſt proprius.

inde naſcitur, quia in Apocalypſi, quando S. Ioannes deſcribit fælicitatem, & occupationes Beatorum in cœlis, ſicut illis continuos hymnorum cantus aſcribit, ita non alia inſtrumenta recenſet à ſe viſa in manibus Beatorum, niſi citharas ſuauiſſime pulſatas; nam capite quinto vidit quattuor animalia, & viginti quattuor ſeniores coram Agno proſtratos cum citharis in manu; Item capite decimo quarto audiens ſimphoniam quadraginta quattuor millium electorum ait fuiſſe ſicut citharedorum citharizantium in citharis ſuis; Iterum capite decimo quinto vidit triumphantes de magna beſtia habentes citharas Dei, & cantantes hymnos; Ex quibus deducere libet, quod ſicut ex hac noſtra terra conſpicimus transferri hymnos, & citharas ad terram beatorum: ita vrget argumentum ad fauorem cantantium, quod ſint ipſi transferendi ad eamdem terram; hinc hymnographus ſigna hominis iuſti, ſeu beati enumerans, illud in primis recenſuit, quod eſſet frequentaturus die nocteq; vſum hymnorum: *& in lege eius meditabitur die, ac nocte.* quod idem eſt ac ſi diceret beatum fore, qui frequens eſt hymnorum exercitio; nam nomine legis allatus à Chriſto Domino fuit liber pſalmorum in teſtimonium: *vt adimpleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis.* dicitur lex liber pſalmorum, quia in hoc libro ſtrictim tota lex continetur; Beatus itaq; aſſeritur à Pſalte animus ille, qui frequens eſt ad huius libri exercitationem aſſiduam, vti legi poſſe oſtendit Suidas; ſeu cantum, vt vertunt alij, quia in ſcripturis meditari ſæpe idem eſt ac canere: vti Iſaiæ vigeſimo octauo videmus coniungi cantum cum meditatione: *ſicut pullus hirundinis ſic clamabo, meditabor vt columba.* ſicut etiam in libro prouerbiorum dicitur: *veritatem meditabitur guttur meum.* Beatus inquam hymnodiæ ſtudioſus aſſeritur, quia ad beatitudinem cæleſtis vitæ eſt transferendus; & ob hāc fortaſsis rationem non ſine Dei altiſſimo cōſilio hic pſalmus beati viri ſigna deſcribens collocatus eſt primus in ordine omnium hymnorum Dauidicorum, vt excitetur animus ad hoc præclarum ſtudium, quod poteſt reddere ſtudioſum plane beatum.

Apoc. c. 5. & 14. & 15.

Signa hominis iuſti ſunt laudes frequētes.

Pſal. 1.

Liber pſalmorum nomine legis appellatur.

Io. 15.

Iſai. 28.

Prou. 8.

Ego

Ego quidem nullum ſignum externum noui magis efficax ad dignoſcendum quis ſperare debeat beatitudinem cæleſtem, quam frequentiam pſalmodiæ; ſicuti enim ex procliuitate ad blaſphemias euomendas argumentum vehemens ducunt ſapientes æternæ perditionis, & reprobationis, cum ſtigmate reproborum ſint notati blaſphemi; nam blaſphemia eſt cibus proprius damnatorum ob perverſam ipſorum, & auerſam à Deo, & ſanctis voluntatem; ita ex promptitudine, & inclinatione ad diuinas laudes licet concludere magnum æternæ prædeſtinationis argumentum, quia laudes diuinæ erunt perpetuus cibus beatorum in cœlo; & ex loquela cuiuſq; hominis, quamuis in aliena terra viuentis facile eſt cognoſcere illius nationem, & patriam.

Laudũ diuinarum frequentia eſt ſignũ prædeſtinationis.

Blaſphemię vſus eſt ſignum reprobationis

D. Tho 2. 2. q. 13. ar. 4.

Auſim dicere, quod huius hymnodiæ ſtudioſiores, maiori, & ſublimiori aliquo priuilegio in ipſa beata gloria ſint à Deo remunerandi; nec putarẽ id hyperbolicum, aut incongruum, cum teſtatum omnibus ſit diuinarum laudum ſtudioſos præcipuis alijs fauoribus, & gratijs à Deo in hac vita decorari; Cuius rei veritatem nõ in alio, quam in ipſo hymnographo conſpicere poſſumus; hic enim ſicut in hymnorum decantatione fuit ſtudioſiſsimus, ita inſignes à Deo retulit fælicitates; nimirum temporales, gratuitas, ſpirituales, & æternas; Inter temporales connumerandæ ſunt victoriæ, & triumphi de hoſtibus pluries reuecti; diuitiæ item immenſæ auri, & theſaurorum; proles numeroſa, regnumq; florentiſsimum, ac glorioſiſsimum; Inter gratuitas adeſt ſpiritus prophetiæ inſignior præ cæteris prophetis, quo præcipua noſtræ religionis myſteria prædixit, & cecinit, potius quaſi hiſtoricus, ſeu Euangeliſta, quam Propheta; Inter ſpirituales recenſendus eſt meritorum ſublimium cumulus, quibus meruit eſſe quo ad carnem pater Chriſti Domini; quatenus iſte ex illius regio ſanguine fuit progenitus: Inter æternas tandem collocãda eſt anticipata reſurrectio ante cõmunem omnium reſurrectionem; cenſent enim inſignes eccleſiæ DD. vna cum Chriſto ipſo, cuius glorioſam reſurrectionem iam an-

Pſalmodiæ ſtudioſiores altiorẽ gloriæ gradum obtinebunt.

Dauidis fælicitates, & priuilegia ſingularia ob ſtudium hymnodiæ.

Dauidẽ reſurrexiſſe cũ Chriſto cenſeat multi.

te verbis apertis, & à S. Petro in teſtimonium adductis, præuiderat, & prædixerat, pſalmo decimo quinto, Dauidem reſurrexiſſe, & prȩueniſſe aliorum reſurrectionem; quod priuilegium, ſi verum eſt, profecto non modicum fuit: de cuius veritate non eſt hic à me diſputandum, cum locus id non poſtulet, ſed data hac hypotheſi aſſerendum eſt noluiſſe Deum, quod inſtrumentnm adeo nobile ſuarum laudum, quale fuit corpus Dauidis tam diu in terris expectaret vitam perfectam æternam: ſed quam primum transferri voluit ad eaſdem laudes continuandas.

Act. 2. D. Aug. ep. 99. Sophrō de aſsūp. virg. Val. epiſc. in pſ. 5. Pineda in Iob. 19.

Potero ſaltem aſſerere liberius, quod in patria beata iſti hymnodiȩ ſtudioſi audientur repetere hymnos in terris decantatos, iuxta doctrinam Theologorum dicentiū cum S. Thoma in cælo poſt reſurrectionem canendas eſſe à beatis Dei laudes voce corporali, ſicut etiam docet hymnographus dicens: *exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis, exaltationes Dei in gutture eorum*: Nec diſſentiunt viſiones aliquando factȩ mortalibus à vita functis Beatis; cuius vnum tantum afferam exemplum à Guglielmo Baldeſano deſcriptum in hiſtoria Thȩbeorum: Quȩdam nobilis matrona Agauni, vbi celebre monaſterium, & templum extat S. Mauritio inſigni Thȩbeorum Duci extructum, vnicum filium monachis tradiderat educandum, & inſtituendum bonis moribus, & doctrina; puerulus ſicut ȩtate, ita in omni honeſta diſciplina progreſſus in dies faciebat magnos; immo & monaſticum edoctus cantū vna cum illis religioſis in choro hymnos, & preces canebat ſuauiſsime: Ecce in ipſo puéritiȩ flore febri correptus obijt. Mater afflicta neſciebat quaſi à templo, vbi defunctus filius iacebat ſepultus, auelli; ſaltē quotidie ad idem templum veniens ſuper ſepulchrū amariſsime flebat, tempore diuinorum prȩſertim officiorum vberiores emittebat lacrimas, quia inter cantātes monachos in choro non amplius ſuauiſſimam filij vocem audire liceret; cum itaq; diu perſeueraſſet in hac fletus frequentatione, victa aliquando magnitudine afflictionis ſomno correpta obdormiebat: In eo autem ſomno ecce ſibi adſtare videt S.

D. Tho. loc. cit.

Pſ. 149.

Guglielm. Baldeſan. l. 2. hiſt.

Puerorum inſtitutio in monaſterijs

Mauritium illius templi patronum, verba hæc proferentem: cur affligeris mulier? cur tandem finem lacrimis non imponis? cui illa, à fletu numquam potero ceſſare, donec vita ſupererit, quia vnicum filium meum amiſi, Replicat S. Mauritius: Noli flere in poſterum, quia filius tuus licet mortuus mundo ſit, viuit tamen in cæleſti patria, & hoc ſit tibi ſignum: craſtina die ſtudeas conuenire ad preces matutinas, nam vocem filij inter monachos cantantes obaudies: eodemq; poteris perfrui commodo, quoties ad diuina officia in hac eccleſia meo nomini dicata conuenire tibi licebit, His dictis euanuit viſio, & excitata mulier domum reuertitur expectãs magno animi deſiderio matutini temporis horam, ſperans effectum heſternæ viſionis; Ad primum itaq; campanæ ictum pro officio matutino mulier veniens ad eccleſiam, expectat initium officij, & ad prima verba antiphonæ audiens vocem filij ſuauiſſimam reddita eſt certa de ſalute, & beatitudine prolis, & ad frequentiorem diuinorum officiorum aſsiſtentiam facta eſt ſtudioſa, vt ſæpius filij chariſsimi voce delectaretur. Fælices hymnodiæ ſtudioſos, quibus parata eſt beatitudo æterna; cuius pignus eſt cantus huius vitæ.

CAP. XII.

Dei cognitionem, amoremq; gignit, augetur hymnodia.

EX hymnorum frequenti vſu plurima bona nobis, cum ſpiritualia, tum temporalia deriuare ſicut certum eſt, ita non erit inter poſtrema collocandum illud, quod ab Angelico Aquinate dum de materia diuinarum laudum copioſe diſſerit, offertur, nimirum Amor tum Dei, tum mandatorum ipſius; quia ex frequentatione laudum inardeſcit animus, & excreſcit affectus in Deum laudatum, iuxta promiſsionem ab ipſo Deo factam omnibus ſuarum laudum ſtudioſis per hymnographum: *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalu-*

D Tho. 2. 2. q. 91. ar. 1. Amor Dei ex hymnorum vſu comparatur

Pſ. 49.

ſalutare Dei. quaſi dixerit, quicunq; laudibus ſuis me honorificare ſtuduerit maiorem inde acquiret erga me dilectionem, quia ego me illi manifeſtabo, & communicabo: Ex quo affectu addit D. Thomas oriri elongationem ab exterioribus obiectis, quæ Dei amorem impedire conantur, quia eo magis ſeparatur animus à creaturis, quo magis afficitur ad creatorem iuxta aliam Dei promiſsionem per prophetam Iſaiam ſuis laudatoribus factam: *Laude mea infrænabo te, ne intereas*. & quod melius eſt, amor iſte ex cantu hymnorum profectus acuit deſiderium, & voluntatem magis magiſq; laudandi dilectum ſuum, tali enim ſunt ordine comparata huiuſmodi ſtudia, vt cantus hymnorum excitet affectum; affectus excitatus prouocet cantum, & alter alterum mutuo gignat, & promoueat.

Iſ. 48. Qui deũ diligunt, eius laudes frequentãt.

Hos affectus, & effectus licet cuilibet obſeruare etiam in alijs occupationibus, ad vitæ ciuilis informationem directis; Solebant rerum publicarum moderatores apud Græciam, vt populos ad proprias cuiuſq; reipublicæ leges maiori affectu obſeruandas faciie, & ſuauiter inſtituerent, graui decreto præcipere, vt à iunioribus ſæpe decantarentur promulgatæ leges, putantes, quod vſu talis melodiæ tum affectus, tũ memoria magis firmaretur: Inſigne Cretẽſium decretum ſuper hac re deſcribit Aelianus: *Filios, ait, ex liberis parentibus ortos iuſſos eſſe addiſcere leges cum melodia, & concentu*. quia pueri facilius memoria complecterentur propter muſicæ voluptatem ea, quæ diſcebant; & facilius etiam abſtinerent ab illarum tranſgreſsione: Poſt leges Principum tenebantur ijdem pueri eodem ritu cantus diſcere hymnos tum in honorem Deorum factos, tum virorum fortiũ egregia facta narrantes; De hoc canendi more teſtimonium reddit Philoſophus in problematibus ſuis; & Plato in libro legum; quibus concinit D. Ambroſius in ea verba Dauidis: *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ*. dicens: *Quæ bene tenemus, cantare conſueuimus; & quæ melius cantantur, melius noſtris adhærent ſenſibus*. ex quibus verbis duo elicio ad rem noſtram apta, nimirum quod cantus adiuuat animi affectum, ſeu ſenſum, & af-

Leges ciuiles diſcebantur cantu. Cantus memoriã iuuat

Aelian. l. 2. var. hiſt. c. 29.

Ariſt in probl. ſect. 19. prob. 28. Plato l. 2. de leg apud Euſeb l. 12. pręp. c 14. D Ambr in pſ. 118.

& affectus promouet cantum; Alterum eſt, quod qui melius cantant, oſtendunt ſe eſſe in Deum melius affectos: qui autem magis diligunt, ſæpius cantum frequentant; quaſi ruminantia animalia quæ cibum apprehenſum iterum deguſtant, pluries replicando eumdem cibum iam deglutitum; praxim horum affectuum attendere poſſumus in hymnographo, qui ſicuti artem callebat muſicam, eamq; vſurpans frequentabat ad Deum ſuum celebrandum, ita ex cantus frequentia maiores in Dei amorem progreſſus faciebat, & ex amoris incremento excitabatur ad cantus eiuſdem replicationem, immo perpetuã continuationem; nam pſalmo centeſimo tertio in medio feruore cantus, quia dilectionis ardor excreuerat, proteſtatur ſe nũquam à cantu iſto ceſſaturum, donec vita ſuperſtes; & ex cantu ſibi promittit varios effectus exultationis, & delectationis in Deum dilectum: *Cantabo Domino in vita mea, pſallã Deo meo quamdiu ſum*. ecce proteſtatio perpetui cantus, licet antea plurimum ceciniſſet; tandem ſibi promittit alios effectus in corde ſuo: *Iucundum ſit ei eloquium, ego vero delectabor in Domino.*

Quæ diligũtur frequentiora ſũt in ore.

Pſ 103.

Ex hac dilectionis acquiſitione ortum habet Dei maior cognitio, in qua mortalis beatitudo conſiſtit, iuxta illud Domini noſtri Saluatoris pronuntiatum: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*. cui pronunciato concinuerat propheta Hieremias docens omnem mortalium gloriam ſitam eſſe in Dei cognitione: *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, non glorietur fortis in fortitudine ſua, non glorietur diues in diuitijs ſuis, ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire, & noſſe me*. En quod in nullo ex illis tribus bonis, quæ mundus ſolet admirari, immo adorare, quaſi apta obiecta veræ gloriationis, ſapientia, potentia, & diuitijs, ex Dei ſententia, non conſiſtit vera gloria; ſi quis enim maiori eſſet præditus ſapientia, quam Solon, ſiue Numa, ſiue etiam Salomon: Si quis maiori polleret fortitudine, & viribus, quam Iulius Cęſar, ſiue Alexander, ſiue Hercules; ſi quis amplioribus potiretur diuitijs, quam Cræſus, aut

Cognitio Dei confert beatitudinẽ mortalibus.

Io. c. 17.

Hierem 9.

Dei cognitio pręſtat omnibus mundi bonis, diuitijs, ſapientię, & dignitatibus.

Craſ-

Craſſus; non ideo poterit vere gloriari, nam iſta apud Deum nihili fiunt; ſed magis æſtimatur vnicus diuinæ cognitionis gradus, quam theſaurorum omnium coaceruatio; quam potentiæ amplitudo; quam ſcientiarum omniũ poſſeſſio: *In hoc glorietur, qui gloriatur noſſe me.* ex hymnodiæ igitur vſu tãtum nobis bonum, tantamq; gloriam proficiſci teſtatur non ſemel Dauid qui id in ſe expertus

Pſal. 55. dixit ad Deum ſuum: *In quacunq; die inuocauero te, ecce cognoui, quoniam Deus meus es.* quaſi dixerit: ego quidem licet ex oratione, & pſalmis, dum inuoco te, multa ſemper referam beneficia inſignia, quod tamen mihi frequentius experior, quodue charius reputo, eſt certiſſima comparatio noui luminis ad te Deum meum cognoſcendum; quod verus Deus meus ſis, omne bonum meum; Deus inquam meus, & omnia, vti poſtea cognouit, & confeſſus eſt Seraphicus Franciſcus: In hac cognitione iucundabatur cor Dauid, delitiabatur Franciſcus.

Ex colloquio Dei animus reportat lumẽ & ardorem.

Si ad colloquendum cum Deo in hymnis quales decet, accederemus, certi ſumus, quod inde tantas ardoris flammas, ſplendoriſq; radios reportaremus, vt quaſi tot ſoles populis, qui nobiſcum agunt videremur; Nouimus aliquando ſeruum Dei Moyſem, qui à Deo conſtitutus fuit primum ſacerdotum exemplar, poſtquam è conſortio Dei habito per orationem in monte redijt ad populum, emiſiſ-

Exodi 34. ſe talem radiorum coruſcationem à facie, vt Iſraelitæ intendere non poſſent in illam; Eamdẽ quoq; fælicitatem lucis & ardoris viſam eſſe in domino noſtro Seruatore nar-

Luc. 9. & Mat. 17. rant Euangeliſtæ, dum ab oratione deſcenderet ad diſcipulos in monte Thabor, tunc enim reſplenduiſſe dicitur

Eccleſia eſt mulier illa ſole veſtita viſa à Ioanne.

facies eius ſicut Sol; Quia igitur in eccleſia noſtra viget hymnodia, quæ ardoris amorem, & cognitionis ſplendorem confert digne pſallentibus, forſan viſa eſt à Ioanne in apocalypſi ipſa Eccleſia amicta Sole, coronata ſtellis, &

Apoc. 12. calceata luna; his enim duabus perfectionibus donatur à Deo laudibus celebrato Eccleſia ſponſa; Ad quod ſignificandum non modicum confert ipſe ordo, & numerus horarum hymnodiæ adſcriptus, nam ſeptem horæ diuino

da-

datæ officio ſeptem comparari poſſunt cœli planetis, per quos vniuerſus inferior orbis regitur, atq; diſponitur in ſuis effectibus, maxime ad vitam vegetantem, & animalem pertinentibus: vnde poſſumus aſſerere, quod ſiue eccleſiæ, ſiue miniſtris deriuatur ab his ſeptē myſticis planetis horarum canonicarum lumen, & calor; lumen cognitionis, & calor amoris; in quibus duobus effectibus vita ſpiritualis conſiſtit, & durat.

Horæ canonicæ ſeptē ſunt myſtici planetæ.

Qui cupit in Dei cognitione, & amore proficere ſuauiter, digne, vel ſaltem non indigne frequētet ſacram hymnodiam; ex hac enim quaſi ex fodina copioſa, eruet theſaurum non auri, aut gemmarum materialium, ſed affectuum, & cognitionum ſpiritualium, quæ ſuper omne aurum, & ſuper omnem gemmam æſtimantur à Dauide: *dilexi mandata tua ſuper aurum, & topazium.* qui enim aliquando à Deo dignabitur opportunis gratiæ auxilijs, inueniet huiuſmodi theſauros cognitionis & ardoris, omnia enim verba hymnorum valida & efficacia ſunt ad Dei cognitionem, & delectationem excitandam; Nos certe ſtulti reputabimur coram Deo, cum temporis horas, dies, noctesq; inſumamus in voluminibus verſandis, vt diuinarum perfectionum cognitionem aſſequamur: nec amplectamur, quæ habemus ad manum, media aptiora, & faciliora ad hunc finem obtinendum: Multi pſallentes de ſe ipſis poterunt libere vſurpare verba illa, quæ D. Bernardus ex ſenſu humilitatis de ſe ipſo pronuntiabat: *collocauit me Deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiſo deliciarum, ego vero miſer & miſerabilis inter menſas epulantium fame pereo, iuxta fontem ſitio, ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere nolo, tam piger ſum, & deſidioſus.* vere enim quot ex religioſioribus eccleſiaſticis culpa ſua, pigritia & ignauia ſua priuantur varijs, ſublimibuſq; cognitionibus, & illuſtrationibus; varijs item, ignitiſq; animi affectibus, quos facile poſſent obtinere, ſi hymnodiam diſpoſiti frequentarent; ſæpe dum ſimpliciores ardent, ſapientiores algent: dum illi conuiuantur, iſti fameſcunt, & ſitiunt: vtinam ad nos ipſos aliquando redeamus cognoſcentes noſtras mi-

Pſalmi ſunt theſaurorū fodina.

D. Bernardi humilis ſenſus.

D. Bernard. lib de cōſc. c. 35.

ſerias, & tandem ad veros cognitionis & amoris diuini fontes deuenire ſtatuamus.

CAP. XIII.

Hymnodia eſt communium calamitatum validum præſidium.

TANTA eſt hymnodiæ vis apud Deum, vt illam ſemper vſurpauerint omnes viri pietatis cultores tempore graſſantium calamitatum, ſiue belli, ſiue incendij, ſiue peſtis, ſiue nimborum, ſiue quarumcumq; malignitatũ mortales infeſtãtium; quod nunc à nobis videbitur niſi in omnibus, ſaltem in præcipuis calamitatum generibus, quæ aliquando rempublicam fidelium exagitantia fuere à pijs animis hymnodiæ vſu penitus ablata. A bellorum exordiar calamitate, quæ ſemper inter grauiores humani generis afflictiones primum ſibi vſurpauit locum, ſed hymnorum pio vſui coacta eſt ſtatim cedere; Id vidimus in antiqua eccleſia; narrat enim ſacra hiſtoria, quod regnante Ioſaphat vere pio, ſanctoq; Principe, cum res hæbreorum in magno eſſet ſalutis diſcrimine poſita, ob inopinatum aduentum trium potentiſſimorum Regum cum ſuis exercitibus in terras Iſraelitarum; conſuluit, & graui inſtituit decreto pijſſimus Rex, ne certamini ſe committerent, niſi præmiſſa ſuaui, & pia ad Deum hymnodia; confiſus hoc præſidio magis quam viribus proprijs; conſilium, & decretum explenit præmittens cantores, & pſaltes, qui ante congreſſum exercituum laudantes Deum voce conſona dicerent pſalmum illum: *confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* quo expleto, orta eſt in exercitibus hoſtium talis confuſio, vt vnuſquiſq; conuerteret gladium, quem contra Iſraelitas parauerant, in cædem collegarum; non ſine magna ſancti Regis Ioſaphat admiratione: qui ne tanti beneficij à Deo obtenti deperiret memoria, voluit locum illum, non ab hoſte deleto, in poſterum nomen ſumere,

Bellorum incõmoda ſunt cæteris grauiora.

2. par. 20.

Mira victoria cantu pſalmorũ obtenta.

quem-

quemadmodum ab alijs Principibus decretum eſſet, ſed ab hymnodia ibi vſurpata dici: *vallis benedictionis.* quia hymnis Deum benedicentes inuocarunt, à quo victoriæ obtinuerunt euentum. Dum in illo populo tunc fideli viguit huius piæ inſtitutionis vſus, omnes bellorum euentus fæliciter ſuccedebant, tunc enim videbatur Deus omnem populi ſui aſſumere ſibi cauſam, & pro ipſis bellum gerere, & ad exitum ipſis fælicem perducere, vt proinde euulgatum iam per orbem eſſet, quod Dominus de cœlo pugnaret pro hæbreis, non ſine magno omnium gẽtium pauere referente ſacra hiſtoria quod: *irruit pauor Domini ſuper vniuerſa regna terrarum, cum audiſſent, quod pugnaſſet Dominus contra inimicos Iſrael.* hinc liber de victorijs hæbreorum cõſcriptus nomen illud tam honorificum ſibi eſt adeptus: *liber bellorum Domini.* vere enim bella omnia ſuſcitata contra hæbreorum gentem poterant Deo aſcribi, quoad euentum, quia ſemper Deus præcipuam aliquam operam ſuam ad eorum directionẽ rogatus benigniſsime præſtabat. Ad quam rem facit illa obſeruatio Epiſcopi Abulenſis ſuper libros regum, in quibus præclara bella ab hæbreis confecta ſcribuntur, dum in præfatione ait Deum peculiari prouidentia in bellis hæbreos protexiſſe; Nam omne eorum bellum laude dignum aut prius à Deo fuit de euentu præmonitum; aut eius initium ſuaſum, aut inſigni aliquo miraculo eius progreſſus, & exitus adiutus; Deus preſto erat populo illi, quia hymnis, & confeſsionibus ſupplex rogabatur, vt adeſſet, & cauſſam defenderet, & adiuuaret.

Loci nuncupatio, nõ ab hoſte profligato, ſed ab hymnis dictis.

Bella hæbreorum à Deo ipſo conficiebãtur.

Hæbreorũ nomẽ erat valde terrificum gentibus.

Numer. 21.

Liber bellorum Domini qui.

Abul. præf. in lib. reg. q. 6.

Hanc hymnorum piam inſtitutionem ad bella hoſtium conterenda, ſi ab origine ſua deducere libet, inueniemus traditam fuiſſe mortalibus à Moyſe, dum iter ex Aegypto faciens vna cum populo in libertatem educto per varios Principum fines pertranſiret; licet enim tunc nondum eſſent Dauidici hymni, Moyſes tamen diuino actus inſtinctu ordinauit miniſtros in illis ſolitudinibus, qui diuino vacarent cultui, & ſicut Arcam arte compoſuit, cui Deus præſens aderat, quæ dicta eſt teſtamenti, ita coram illa cultus peragebatur diuinus; quoties autem mouenda erat

Moyſes primus vſus eſt hymnis ad bella hoſtium conterenda.

Arcæ teſtamenti vſus in deſerto.

Hæbrei per deſertũ procedebãt inſtructi more caſtrorũ.

de loco ad locum ſtatio, ſicuti omnes illæ mutationes more fiebant caſtrorum, quemadmodum ſolet exercitus procedere recte inſtructus, ita antequam Leuitæ arcam mouerent, ad cuius motum, & greſſus totus exercitus iter ſuum dirigebat, inſtituit Moyſes quemdam breuem hymnum dicendum à leuitis, quo inuocabatur Dei altiſſimi ſuper populum per hoſtium terras incedentem protectio, & præſidium: *Surge Domine* (aiebat Moyſes cum leuitis) *& diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua.* Tantaq; erat Iſraelitarum in hoc hymno confidentia, vt in ea ſitam poſuiſſent omnem ſuam ſecuritatem, ac fortitudinem; vnde & poſtea dicta eſt à Dauide Arca fortitudinis: *conſurge Domine Deus in requiem tuam tu, & arca fortitudinis tuæ.* ſuper quem locum Lyranus ait: *Dicitur hic arca fortitudinis diuinæ, quia fortitudo Dei apparuit per ipſam in Iordanis ſiccatione, & in Hiericho deſtructione, & in Philiſtinorum percuſſione.* Hæc arca itaq; vna cum præmiſſa hymnodia erat gentis hæbreæ fortitudo, quia & inuicta ab hoſtibus, & de hoſtibus victrix euadebat.

2. par. 6. Arca teſtamenti dicitur arca fortitudinis Ioſ 3 & 6. Et 1. reg. 5.

Ex hac pia conſuetudine, & inſtitutione Moyſis credidit Abulenſis deſumpſiſſe noſtram Eccleſiam, modum illum vere pium, exordiendi ſuam hymnodiam ab inuocatione diuinæ ſuper ſe protectionis, vſurpando verba illa Dauidica ad initium cuiuslibet horæ canonicæ: *Deus in adiutorium meum intende, Domine adiuuandum me feſtina.* ſic enim vnaquæq; hora fere dici poteſt vna ſtatio, ad cuius directionem tutiorem imploratur Deus, vt ſua protectione adſit exorantibus, & laudes canentibus, ne ab hoſte maligno inuiſibili, qui ſemper fuit oſor Dei, impediantur ab officio intento; & certe omnes eccleſiaſticæ perſonæ ſiue viri, ſiue fæminæ in choris canentes ſunt exercitus validiores militantis eccleſię, in quibus pręcipua Chriſtianę militiæ nititur vis, & potẽtia; & ſi quis choros hymnodiæ deputatos appellaret Caſtra Dei, non aberraret à modo loquendi ſcripturarum ſacrarum; Nam in Salomonicis canticis inter panegyricas laudes noſtræ eccleſiæ, ſub nomine ſponſæ ſignificatæ, illa fuit celebrior, quam

Horarũ canonicarum initium ab illis verbis Deus in adiutorium meũ intẽde? vnde deſumptum.

Chori pſallentiũ ſunt caſtra eccleſiæ validiſſima.

alias adduximus: *Quid videbis in Sulamite niſi choros caſtrorum*. vbi non ſine myſterio vniuntur duæ fere ex diametro oppoſitæ qualitates; chori ſcilicet, & caſtra; quid enim commune, diceret quiſpiam, habere poſſunt chori muſicorum cantantium cum caſtris exercituum; chorus equidem recipit ſonos, concentus, & melodias ſuaues; caſtra vero tumultus, clamores, ſtrepituſq; terribiles; quomodo itaq; iſta conciliari, & vniri poſſunt abſq; diſſonantia? Huic difficultati faciliime occurretur, ſi dicamus in noſtris choris eccleſiaſticis poſitam eſſe hanc vnionē, hymnorum enim cantus, dum maiori expletur ſuauitate tum vocis, tum animi, bellum grauiſsimum vrget contra tartareas poteſtates nobis ſemper infenſas, & contra hoſtium viſibilium impetum in eccleſiam, & fideles irruentium, preces itaq; eccleſiæ, quæ cantu explentur, canendo pugnant, & pugnando canunt; & arma ſunt ad quanilibet defenſionem opportuna; nam & protegunt ab ira Dei. Cant. 7.

Quoties Sacerdotes, Religioſi, & Moniales tempore grauiorum calamitatum, ad hymnos deuote confugiunt Deum exoraturi, vt iram ſuam à nobis auertat, opponunt ſcutum mirabile diuino furori, ne iaculis acutiſſimis ſuæ iræ omnes deleat mortales; ſcutum autem eſſe eccleſiaſticorum miniſtrorū orationes ad populorum defenſionem, & protectionem declarauit ſacra ſcriptura, dum nobis refert modum, quo Aaron iram Dei in populum ſæuientis mitigaſſet, quam ſibi irritauerat populus tumultuans, & ſeditionem commouens; Incendium enim à Deo immiſſum deuorauit ſtatim quatuordecim millia, & ſeptingentos de populo: Tunc Aaron vſus fuit clypeo orationis, & Deum placauit: *Proferens (ait textus) ſeruitutis ſuæ ſcutum orationem, & per incenſum deprecationem allegans, reſtitit iræ, & finem impoſuit neceſſitati.*

Oratio piorum miniſtrorum iră Dei auertit.

Oratio Aaronis ſcutū populi fuit.

Sap 18.

Si peſtis inſurgat, quæ deuoret populos, nullum efficacius remedium opponi ab homine poteſt, quam feruens eccleſiaſticorum hymnodia, & deprecatio, hæc enim peſtilentiæ non ſolū obtūdit, ſed penitus aufert vim quaſi dixerim inflexibilem; hoc remedio vſus hymnographus ipſe

Pſallētium preces peſtilentiam auertit.

tem-

Peſtis ablata eſt oratione humili Dauidis.

tempore funeſtiſſimæ peſtis, qua ſublati fuerant è vita ſeptuaginta millia Iſraelitæ, Deum placauit; magna enim humilitate pronus in terra hymnos arripiens orauit dicens: *Ego ſum qui peccaui. Ego inique egi, iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt, vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum Patris mei.* Solitus namq; erat Rex ſanctiſsimus in omni vel ſua, vel regni calamitate aliquem pſalmum ordinare, & decantare, vt Dei auxilium imploraret: itemq; poſt euentum fælicem alium in gratiarum actionem concinebat; nec vmquam ſine pſalmis opus vllum aggrediebatur, aut ſine pſalmis ab opere perfecto diſcedebat vti ex pſalmis, quos habemus aperte colligere licet. Peracta itaq; oratione ceſſauit illico peſtilentiæ ſtrages, nam placatus Deus dicere Angelo percutienti auditus eſt: *ſufficit, nunc contine manum.* Idem eueniſſe in noſtra eccleſia tẽpore Magni Gregorij Summi Pontificis teſtantur auctores fide digni; Dum .n. peſtilentiæ lues Romæ graſſaretur, nec vllum ſupereſſe amplius videretur naturale remedium, cum omnia adhibita iam fuiſſent ſine effectu; Indicta tandem omnium ordinum ſupplicatione, qua omnes ad hymnorum cantum confugientes, Deum, à quo propter peccata immiſſum erat flagellum, placatum reddiderunt; In cuius veritatis comprobationem mirabilis accidit viſio; Nam ad finem hymnodiæ ſicuti videbatur ab omnibus aeris infectio euaneſcere, ita viſus etiã eſt Angelus è ſublimi aere gladiũ, quem exertũ portabat, in vaginam recondere: & auditus eſt iubilans intonare hymnum in honorẽ ſanctiſsimæ Virginis Deiparæ ſuauiſsimum: *Regina cæli lætare alleluia, quia quem meruiſti portare alleluia.* cui Pontifex ſanctiſſimus reſpondit: *ora pro nobis Deum alleluia.* & quia hæc ſuauiſſima viſio facta eſt ſuper molem Adriani, exinde caſtellum S. Angeli appellata eſt illa moles, quæ fuit ad vſum arcis redacta; & deinceps ille hymnus vſurpatus eſt à tota eccleſia per tempus Paſchale, quia plenus eſt iubilo ſingulari.

2. reg. 24.

Angeli ſancti ſunt miniſtri iræ Dei.

Peſtis Romæ precibus ſublata.

Canticum: Regina cæli lætare: ab Angelis cõpoſitum.

Sigon. l. 1. de regno Ital.

Eccleſia in ſuis precibus vtitur pſalmis.

Hinc ſemper eccleſia ad hymnorum vſum, quando exoratura eſt Deum, confugere ſtuduit, nec ſine hymnis preces aliquas perſoluere nouit, ſiue oret ordinarie, ſiue ex-

traordinarie exoret; iam hymnos habet ad quamlibet neceſſitatem opportunos; vnde D. Athanaſius, qui in oriente fuit acerrimus fidei propugnator, varias graueſq; inde paſſus perſecutiones non ad aliud confugere ſolitus erat armamentarium, vt ſe firmo prouideret præſidio, niſi ad Dauidis hymnos, horum vim ſæpe expertus; immo eos Marcellino ſuadebat tempore calamitatum, vim præcipuã maxime cognoſcebat in pſalmo quinquageſimo tertio, quem ſancta vſurpat eccleſia quotidie ad horam diei primam: *Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua libera me.* Ideo hortabatur Marcellinum, vt quando, vel ab aliquibus quæreretur ad necem, vel alias perſecutiones pateretur, Deo confiſus adhunc confugeret pſalmum, qui fuerat à Dauide cõpoſitus tempore ſuarũ perſecutionum, quando à Saule quærebatur ad necẽ, & a Ziphæis proditus in periculo quaſi manifeſto verſabatur vitę; ſed eo hymno dicto mirabiliter euaſit ſaluus; Quãdo igitur aliqua tribulatione premimur, vtile eſt ad hymnodiã cõfugere, vt Deus laudatus, & exoratus facilius adſit propitius, & adiutor.

Pſalmorũ vſus tempore perſecutionum.

Pſal. 53.

Auſim dicere, ſi vmquam permitteret Deus (quod abſit omnino) hymnodiæ vſum vel omnino ceſſare in tota eccleſia, vel in aliqua prouincia, aut ciuitate, quod ſignum eſſet non obſcurum futuræ alicuius magnæ calamitatis; Deus enim, vti pluries viſum eſt, quando voluit aut delere, aut plaga aliqua magna populos percutere ſolitus fuit præuenire ſeruos ſuos, eoſq; ab oratione diuertere, immo & illis præcipere, ne orationes funderent: Puniturus Deus Iudæos, præcepit Hieremiæ ſeruo ſuo, ne omnino orationem adhiberet, aut hymnodiam: *Tu noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem, & orationem, & ne obſiſtas mihi.* Immo nec vult audire preces, ſupplicationeſq; ſanctorum in cœlo; Ad quam rem facit illa viſio ab euentu probata, quam refert Sophronius de Abbate Georgio, qui præuidens in Aſia futurum magnum terræmotum ad orationem confugiens tentauit placare iram diuinam; oranti oſtenſum eſt, quod ſancti tutelares illius prouinciæ eamdem orationem Deo offerrent; Et poſt omnes etiam

Si pſalmodiæ vſus ceſſaret, res mortalium periclitarẽtur.

Deus puniturus populos impedit orationes, ne fiant.

Ierem. 7.

Sophron. in prat ſpir. c. 50.

B. Vir-

Terræmotus non potuit auerti precibus.

B. Virgo Deipara ſuam addidit interceſſionem; ſed nec ſanctorum nec Genitricis precibus voluit acquieſcere iratus Deus; His viſis pijſsimus Georgius in lacrimas erumpens deflebat imminentem ruinam, poſtero itaq; die euentus viſionem probauit. Nam facto magno terræmotu præcipuæ Aſię ciuitates, caſtella, & terræ ſubmerſę ſunt; Tueamur igitur hymnodię vſum, Deum enixe exoremus, vt eam benigne aſpiciat, ſicuti hucuſq; dignatus eſt ad communem eccleſię vtilitatem prompte exaudire.

CAP. XIV.

Hymnodia eſt ciuitatum, ac regnorum robur.

Firmitas regnorũ, non diuitijs, nõ militibus, non muris, nõ legibus munitur ſolis

FIRMITAS illa qua gaudere cupiunt omnes ciuitates, omniaq; regna ad ſui conſeruationem, tum etiam maiorem dilatationem, non ex ſolis diuitijs auri, & argenti; neq; ex ſola copia rerum; neq; etiam ex ſolo multorum exercituum apparatu, aut murorum aggerumq; altitudine; neq; ex ſola optimarum legum, & prudentum magiſtratuum regimine; neq; ex his omnibus pręſidijs ſimul iunctis conſtituitur; ſed ab illo vero Deo, per quem reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt, eſt expectanda, & expetenda alioquin omnia facillime ruunt, quemadmodum recte, pieq; cecinit ſuis metris D. Paulinus Epiſcopus Nolanus.

D. Paulinus in carmin.

Ipſe intra muros turris tibi
Qui ſine muris murus erit;

Deus firmitatem tribuit regnis, & vrbibus

Deus vbi adeſt ſua protectione ibi ſecuritas.

Sicuti contra quando Deo non adhærent ciuitatum, & regnorum apparatus, leues omnino ſunt, & facile euertibiles; Muri ipſi quamuis marmorei, aut ænei, vel etiam adamantini, tamquam leuis arena facillime nutarent, deijcerenturq;, vti nouimus ex ſacris hiſtorijs eueniſſe plurimis vrbibus: Nam hieruſalem ſub Dei protectione viuebat adeo ſecura, vt muris non egeret; Iericho autem muris altis mænibuſq; vallata firmiſſimis ad ſimplicem tubæ ſonum deiecta corruit; quarum vrbium diuerſa ſors fuit

ab

ab eodem S. Paulino deſcripta his verſibus.

Perſpice qui potiore
Præſidio fuerint, quos vrbs circumdata magnis
Abſq; Deo muris; An quos ſine mœnibus vrbis
Vallabat ſocio virtus diuina fauore,
Illam dico vrbem, quam perdidit acer Ieſus.

Quare potius plurimum valet pius hymnodiæ vſus ad inuocandum ſuper ciuitates, & regna diuinum præſidium; Non idcirco tamẽ excludere intẽdimus alios belli apparatus, qui à Politicis in optime conſtituta Republica deſiderantur, vt tuta ſit, & ſecura ab omni hoſtium impetu, & aggreſſu; ſed aſſerendum pro veritate eſt, quod homines armati, aggeres, muri, & cuſtodes, tunc aliquid boni ſperare poſſunt circa vrbium protectionem, quando diuino initentur auxilio, & præſidio; quod precipue piorum virorum facile obtinetur poſtulationibus, tunc enim ſaluator ponitur in illis (vt verbis propheticis loquar) murus, & antemurale; hinc illa vox Dei ad populum ſuum, vt eum certum redderet de perpetua ab omni hoſtium impetu ſecuritate: *Super muros tuos Hieruſalem cõſtitui cuſtodes, tota die & nocte non tacebunt laudare nomen Domini*. quaſi dixerit: cæteri Principes, vt ſuas tueantur vrbes, & regna communiant, non ſolis muris, vallis, aggeribuſq; ea circumdant, ſed in ipſis muris cuſtodes armatos, vigileſq; conſtituunt; Ego autem non milites clypeo, & haſta fidentes, ſed religioſos, inermes, religioſaſq; imbelles laudibus meis decantandis intentos, pſalterium loco gladij, meditationes loco haſtæ, orationeſq; & hymnos loco armorum adhibentes conſtitui. Hos eligit Deus ad muniendas ciuitates, vt melius eluceat eius virtus, & potentia, quæ tunc magis cognoſcitur, quando non media ab hominibus excogitata, ſed alia humanæ ſapientiæ parum apta, vſurpat, & adhibet; Nec dubium eſſe debet de ſenſu illius prophetię, num ad Eccleſiaſticas perſonas reſpiciat, quæ nimirum à Deo electæ ſunt ad vigilandum pro cuſtodia, & ſecuritate ciuitatum; Nam omnis dubitatio prorſus tollitur à D. Hieronymo, qui explicans illum textum, ait, verba illa ad

Piorũ preces ſuſtinẽt vrbes, & exercitus.

Iſ. 26. & 62.

Religioſi pſallentes ſunt cuſtodes vrbiũ.

D. Hieron. in Iſaiam.

D Bern. ſerm 76 in cant

Cant. 5.

Eccleſiam noſtram dirigi, in qua ſacerdotes cõſtituti ſunt cuſtodes; cui intellectui concinit D. Bernardus declarans ea verba canticorum: *Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem*. vbi ait vigiles iſtos eſſe eccleſiaſticas perſonas, quæ in orationibus pernoctantes orant pro populo, hoſtium inſidias ſagaciter explorant, anticipant conſilia malignantium, & machinamenta fruſtrantur.

D. Claræ virginis precibus fugat Saracenos.

Quod vt cognoſceretur verũ in noſtra eccleſia, dignatus eſt omnipotens Deus hanc rem miro euentu illuſtrare, qui omnibus ſæculis erit tantæ veritatis preclarum teſtimonium; præſertim quia non virorum electorum, ſed fragilliſsimæ, imbecillimæq; virginis opera ſucceſsit; Recolamus hoc loco caſum illum vere horribilem, quando Saracenis Italiam inuadentibus, fuerat domus ſanctiſſimæ Virginis Claræ Aſſiſiniatis à barbaris illis obſeſſa, vbi ipſa cum alijs ſanctis Virginibus Deo altiſsimum præſtabat famulatum; credebant barbari in illa domo ſitim explere ſuarum libidinum, at euentus eos fefellit, Domino pugnante pro ſuis ſeruis; Dum enim domui inferebant vim barbari, alij ſcalas, vt tecta aſcenderent, admouentes; alij portas, & feneſtras aggredientes; en generoſa virgo virili ſe oppoſuit fortitudine, non materialibus armis, clypeo, haſta, enſe, bombardis armata, ſed virginibus ſuis aſſociata templum ingrediens, quaſi armamentarium munitiſsimum, illicq; cantato pſalmo, ſumptoq; in manibus ſanctiſsimo Eucariſtię Sacramento, hymnos proſequens animoſa procedebat aduerſus armatos hoſtes. Et ad ea verba

Pſ. 73.

hymni: *Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi*. illico diuinina affulſit protectio, verbis enim illis quaſi diuino ictu perculſi Saraceni, alij præcipites è muro capti oculis ceciderunt; alij turpiſsime fugientes numquam amplius ſe conuertere ſunt auſi; En igitur declaratum à Deo, quod virgines illæ innocentes, quæ ſeculi faſtu, & pompis relictis Deum ſequuntur in clauſtris occluſæ; & pauperes illi religioſi, qui mundi gloriæ renunciantes, pannoſas veſtes amant, & vitam eligunt abiectam in domo Dei, ciuitates prouincias, & regna ſuſtentant, & portant humeris ſuis.

Puellulæ in monaſterijs incluſæ, & religioſi pauperes tuentur ciuitates

Tan-

Tantum hoc bonum licet à ſæculi amatoribus, & à Politicæ ſapientię profeſſoribus non cognoſcatur; cognoſcitur ſaltem à viris ſanctis, ſed etiam quandoq; à Principibus ſummis, quando cœleſti illuſtrari lumine digni effecti ſunt; Rex Iſrael Ieroboam filius Regis Ioas id cognoſcere dignus fuit, videns regni ſui firmitatem in vno Eliſeo propheta, magnæ pietatis viro ſitam eſſe; vt proinde illum appellauerit currum, & aurigam totius regni ſui Iſrael, dum eũ fleret ægrotantem; timebat enim, ne mors tantum ſuę coronę prę ſidium eriperet; flens itaq; coram eo dicebat: *Pater mi, pater mi currus Iſrael, & auriga eius.* Hinc Philo hæbreus expendens verba illa Dei ad ſeruum ſuum fidelem Abraham Patriarcham: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* concludit: *Fulcrum generis humani iuſtus eſt.* Deinde docet orandũ pro incolumitate iuſtorum: *Oremus vt ceu columnæ in domo, in humano genere homo iuſtus permaneat ad calamitatum remedium; nam hoc incolumi, de publica ſalute deſperandum non eſt.*

Politici homines pietatum vim non æſtimant.

Eliſeus erat præſidium Iſraelitici regni.

4. reg. 13.

Philo hebr. lib de migr Abrah.

Idem cognoſcere dignatus eſt in noſtra eccleſia, ſummus eccleſiaſticæ hierarchiæ Princeps Innocentius huius nominis Tertius, dum anceps eſſet, an noui religioſorum ordines propoſiti à duobus viris, qui tunc quaſi noua eccleſia ſidera reſplendebant, nimirum à D. Dominico, & D. Franciſco eſſent admittendi, & approbandi: cum enim Pontifex potius repellere ſtatueret oblatam petitionem horum virorum, oſtendit illi Deus in ſomnis eoſdem viros ſuſtinentes proprijs humeris collabentem Lateranenſem Baſilicam, quæ eſt totius orbis inſignior, & dignior Eccleſia; qua viſione intellexit Vicarius Chriſti magnum eccleſiæ præſidium deriuandum ex horum ſanctorum virorum propoſitis ordinibus, qui vere ſuſtentarunt, & ſuſtentant Eccleſiam exemplo, doctrina, oratione, hymnodia, & ſanguine; ſicut enim hi duo ordines hymnodiæ vſum in choris magno tuentur ſtudio, ita ex illis prodiere, & in dies prodeunt viri in doctrina, ſanctitate, & dignitate præcipui; ſancti Cõfeſſores, Virgines, Martyres, Doctores, ad eccleſiæ ſanctæ non ſolum decus, ſed & prę ſidium, & robur.

Duo ordines religioſi, D Dominici, & D. Franciſci eccleſiã ſuſtinent.

Religioſores perſonę ad Deum cōfugiunt calamitatū tempore.

Conſuetudo itaq; inuiolabilis Sanctorum, piorumq; Eccleſiaſticorum, vt muneri ſuo reſpondeant, ſemper extitit confugiendi tempore neceſſitatum ad pſalmos, & orationes; cuius rei illuſtre exemplum poſteris reliquit, Religioſis præſertim, & Eccleſiaſticis perſonis ſāctus vir Ceadda Anglus, qui referente Beda, quoties vel venti inſurgerent violenti, aut nimbi grauiores; depoſitis illico libris, quos forte legebat, genua flectens implorabat Dei miſericordiam: ne ciuitati vllum damnnm accideret, quod ſi procella augeſcebat, tunc relicta domo ad eccleſiam procedebat, maioriq; ſolicitudine hymnis, & orationibus perſeuerabat, donec aeris ſerenitas rediret. Interrogatus à domeſticis quare id faceret, reſpondit: Non ne legiſtis, quia *intonuit de cælo Dominus, & altiſſimus dedit vocem ſuam, grando, & carbones ignis, miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos, fulgura multiplicauit, & conturbauit eos*; hinc deducebat quod cum Deus huiuſmodi commotiones excitat, vellet terrigenas ad timorem aſſurgere; idcirco ſicut opporteret omnes mortales huic cęleſti admonitioni, & intentioni reſpondere; ita deberent Dei miniſtri hymnis & orationibus diuinam implorare miſericordiam, ne creſcentibus procellis tandem ab ira eius, ſagittis percutiamur; Hinc etiam cognoſcere licet quam diuerſas cogitationes, & affectus ex meteoris quę accidunt in dies, nouerūt elicere viri ſancti, ab illis cogitationibus, & affectibus, quos communiter eliciunt mortales; communiter enim ad cauſas naturales omnis euentus refertur, illi vero ad auctorem aſcendunt naturæ, eiuſq; penetrare ſtudent conſilia, & iuſtas intentiones; Munus profecto dignum imitatione præſertim à viris eccleſiaſticis, qui dum ex animo ſuæ electioni reſpondere ſatagunt, poterunt dicere vna cum anima canticorum electa: *Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo pacem reperiens*. Nam ſancti viri orantes, & pſallentes ſunt muri, ſunt valla, ſunt turres populorum, ſunt arces, & munitiones vrbium; Nouimus enim Deum exaudiſſe Moyſem, Hieremiam, Danielem, Mardochæum, & alios iuſtos viros pro populi ſalute, & inco-

Beda l. 4. hiſt anglic. c. 3.

Ex meteoricis accidētibus ſancti aſcendunt ad Dei conſilia, & intentiones.

Cant. 8.

Populorū incolumitas ex orationibus piorū pendet.

lumi-

lumitate deprecantes; nunc etiam videmus exaudire ſeruorum ſuorum orationes, gemitus, & deprecationes pro bono publico factas; proinde populi fæliciores, beatioreſq; viuere ſperabunt, dum in eis vigebit oratio, & deprecatio ſeruorum Dei.

CAP. XV.

Hymnodia beneficia obtinet temporalia.

QVI Deum omnium bonorum tum ſpiritualium, tum corporalium vnicum verum auctorem, & fontem agnoſcunt, dicentes cum ſancto Apoſtolo Iacobo: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.* ſtudioſi maxime fuerunt, & familiares hymnodiæ, qua omnem ſuam ſpem in Deo ſitam eſſe teſtantes, Dei opem ardentius inuocant in omni, quæ vrget neceſſitate; Dauidem imitantes, qui ſicut omnem ſpem ſuam in Deo poſitam habebat, & ſupplex ad ipſum confugere ſatagebat, nihil vmquam à Caſu, nil à Fortuna, aut expectās, aut cognoſcens, ita plurimos de hac re compoſuit hymnos, diuinam erga iuſtos commendans prouidentiam, & protectionem, effectuſq; reipſa cuilibet poſtulanti præſtitos deſcribens, ſpem ſuam ad Deum erigit, nutrit, & auget; Nil eſt, in quo ſit magis frequens ſanctus Dauid, quam in hac ſpe in Deum rememoranda; hanc ſibi ſuggerit, hāc alijs hortatur, hāc ſemper in ore habet quaſi dulciſſimum mel, ad condiendos ſuos affectus; Et qui hanc ſequuntur, erigunt animū inter aduerſitates, & excitantur ad fortiter tum operandum, tum ſuſtinendū, & per hanc expectant à Deo ſalutem, opes, auxiliū, robur, vnico verbo dicā, omne bonum, immo huius ſpei ſuaui recordatione delectantur: Dionyſius Carthuſianus, vir in contemplatione, & ſtudio hymnorum Dauidicorum inſignis, dum ſcriberet ſuper pſalmum ſexageſimum primum, qui totus fere eſt in huius ſanctiſsimæ ſpei, commendationem, dicebat verba illa:

Iac. c. 1.

Sperantes in Deo orationem frequentant.

Spes in Deo nutritur Dauidicis pſalmis.

Dion. Carthuſ. in pſ. 61.

In Deo ſalutare meum, & gloria mea, Deus auxilij mei, & ſpes mea in Deo. eſſe omni menti deuotæ ſuauiſsima ſuper mel, & fauum.

Spem in Deo numquam abiecit Dauid etiā in apertis periculis.

Hanc ſpem exercebat Dauid in omni euētu, nec vngue quidem ab illa diſcedens, etiam ſi manifeſte ipſius periclitaretur vita; Immo tunc ſalutem magis à Deo expectabat, ac poſtulabat, poſtulatamq; obtinebat, quia ſe totum illi committebat; quam veritatem ſi libet in aliquo caſu conſiderare, ad periculum illud vitę, quaſi ineuitabile, cōuertamus mentē, quando fugiens Dauid iram Saulis, contulerat ſe ad curiam Achis Regis incognitus, vt tutior ibi manere liceret; Dum itaq; ibi moraretur, non defuerunt, qui ipſum cognoſcentes ſtatim ad Regē deferrent, dicentes hunc virum fuiſſe valde infeſtum regno plurimis contram ipſum Regem confectis bellis; ſuadebantq; Regi, vt à tanto bellatore caueret, immo hortantes vt eū è vita tolleret, quia ſibi, ſuoq; regno conſuleret; & Regi Sauli pergratam rem faceret; hęc conſilia cum ad aures perueniſſent Dauidis, & illico ſe viderit captum, & adductum ad Regem, vt examinaretur, cognouit nullum ſibi efficacius ad ſalutem ſupereſſe remedium, niſi ad Deum ſuum adiutorē confugeret, à quo omnia bona ſemper expectabat, compoſuit itaq; hymnum quinquageſimum quintum: *Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me homo.* vti ex titulo appoſito conſpici poteſt, qui dicit: *Dauid cum tenuerunt eum allophyli in Geth.* Finita hac oratione, dum à Rege varijs tentaretur interrogationibus, ipſe prudentia vtens, ſimulauit inſaniam, nullum reſpondens conſonum verbum; quapropter Rex cum ſuis conſiliarijs ſtatuit eum liberum dimittere abſq; damno; Hanc gratiam Deo ſuo acceptam referens ſtatim alium hymnum cōpoſuit Dauid in libertatem egreſſus; laudans Deum tanti beneficij operatorem dixit: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Nec attendere quiſquā debet ordinem huius pſalmi, quia ſit trigeſimus tertius in libro pſalmorum; euentus enim in hoc pſalmo decātatus fuit vere poſterior alio iam cantato in pſalmo quinquageſimo quinto; Cauſa autem

A vitæ periculo graui quomodo euaſerit Dauid.

Pſ. 55.

Pſ. 33. Pſalmorum ordo nō ſeriem rerum geſtarum ſequitur.

huius

huius præpoſteri ordinis eſt in promptu, tradita à S. Chriſoſtomo; quia ſcilicet pſalmi diſpoſiti ſunt in libro, quem habemus non iuxta ſeriem rerũ geſtarum, ſed temporum, quibus reperiebantur, & colligebantur, cum enim liber pſalmorum deperditus eſſet in Babylonica captiuitate, paullatimq; pſalmi reperirentur, modo nempe vnus, modo alius, & ab Eſdra collecti in vnum librum; hinc eſt, quod prius reperti ſint, qui poſteriores erant in euentibus narratis: Pſalmus itaq; trigeſimus tertius fuit à Dauide compoſitus in gratiarum actionem ob ſalutis, vitæq; conſeruationem, dum in periculo verſaretur coram Rege Achis, quemadmodum oſtendit titulus affixus, qui ſic habet: *Dauidis cum immutauit vultum ſuum coram Achimelech.* Achis autem, & Achimelech ex D. Baſilij ſententia ſunt idem Rex; Achis namq; nomen erat proprium; Achimelech vero nomen cõmune Regum Paleſtinę; ſicut Pharao Regum Aegypti; Hymnos itaq; canebat Dauid opem imploraturus, & beneficium aliquod temporale à Deo obtenturus; hymnis etiam vtebatur gratias redditurus, quia Deum omnium bonorum, & donorum auctorem cognoſcebat.

S. Chriſ. procem 2. in pſ.

Pſalmi Dauidis amiſſi in captiuitate paullatim inuenti.

D Baſil hõ. in pſ 33.

Eandem ſpem alijs ſuadere nõ deſtitit Dauid, vt in omni neceſsitate, & preſſura ad Deum hymnis inuocandum ſolicitet; hinc illæ voces: *Iacta ſuper Dominum curam tuam & ipſe te enutriet, non dabit in æternum fluctuationem iuſto.* voluiſſet vir ſanctus, quod in ſolum Deum omnes mortales omnino proicerent ſuam de rebus temporalibus ſolicitudinem, certi quod ab ipſo non ſolum ad ſufficientiam, ſed ad copiam vſq; prouidebuntur, quia ſi irrationabilibus tanta Deus tribuit adſuſtentationem vitæ, immo ad delicias adiumenta; quanto maiora daturus erit liberaliſſimus Deus ijs, qui ad illius imaginem facti eum diligere, & toto corde inuocare nouerunt? Iacta igitur ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet; vel vt alij legunt: *Iacta ſuper Dominum cogitatum tuum omnem.* nimirum tum circa ſalutem animæ ſpiritualem, quæ à Deo eſt expectanda; tum circa res temporales huius vitæ mortalis, quæ à Deo

Spes in Deo quomodo firmanda.

A Deo omnia bona expectanda tã animæ, quã corporis.

Deo ſunt explendæ; Quid etiam maius innuitur per hunc textum iuxta lectionem S. Anacleti dicentis: *Proice ſuper Dominum caritatem tuam.* non ſolas cogitationes, ſed etiam affectum expedit ad Deum dirigere, ipſi ex corde fidentes, & ab ipſo expectantes tanta certitudine bona temporalia, quæ expedire iudicabuntur, vt facienda pro factis habeantur; Quemadmodum Dauid in anguſtia poſitus tanta animi fiducia Deum hymnis exorabat, quanta ſi pro obtentis beneficijs gratias ageret; Id videre licet pſalmo ſexageſimo, vbi poſt prima petitionis verba: *exaudi Deus orationem meam, intende voci deprecationis meæ.* ſtatim in gratiarum erumpat actiones reputans factum, quod adhuc futurum erat: *quia tu Deus meus exaudiſti orationem meam, dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.* Si itaq; mundus ſolicitare auſus fuerit, vt ad ipſum confugias in neceſſitatibus, promittens effectus optatos, ne illum audias, ſed iuxta Dauidicum conſilium iacta ſuper Dominum curam tuam; & reſponde mundo inuitanti cum D. Auguſtino in hunc locum: *Portum quæro non ſaxum.* nam à Deo bona perfecta expectanda ſunt, non à mundo; à creatore non à creatura; Nec vmquam ſpes in Deo poſita aliquem confundi paſſa eſt; vti diſerte oſtendit D. Auguſtinus ad ea verba eiuſdem hymnographi: *Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur.* In die tribulationis, & anguſtiarum non confundentur, ſicut confunditur, quem fallit ſpes poſita in mendacio, omnis autem homo mendax, ſpes in Deo non confundit, quia ille in quo ſpem poſuiſti, falli non poteſt.

S. Anaclet. ep 1.

Perfecta ſpes in Deũ nullam habet formidinem.

Pſal. 60.

Mundi promiſſiones non audiẽdæ.

D. Aug. in pſ. 36.

Spes in Deo non confunditur.

Propter excellentem hanc ſpem in Deo, numquam Dauid euentus ſuos expectauit aut poſtulauit ab alio, quam à Deo, numquam ad Caſum, vel Fortunam ſe conuertens, quemadmodum ceteri Politici ſoliti ſunt frequenter ſe conuertere; præſertim quibuſdam caſibus, qui à ſolo caſu videtur ortum habere, vnum hic referam ceteris inſigniorem, qui alijs exemplum offeret ad informationem: Fugiebat Dauid ad montes præruptos, vt ſe incolumem ſeruaret à nece, quam illi Saul inferre tentabat, eum perſequens

Politici caſui, & fortunæ tribuunt euẽtus.

cum

cum magna militum copia; Tandem deuenit Dauid in deſertum Maon, quo inſecutus à Saule, vidit ſe in maximis anguſtijs poſitum, nam à militibus Regis vndiq; cingebatur abſq; vlla ſpe fugæ: *Saul & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid.* quid conſilij arripies ò Dauid in hac anguſtia? vir generoſus Deo ſoli fidens illico flexis genibus ad Deum ſuum, cor, & vocem conuertens cecinit hymnum illum quinquageſimũ tertium, de quo paullo ante memoratum eſt: *Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua libera me.* quo nondum expleto, mirum affuit auxilium; Nam anxius apparuit Nuntius ad Saulem perferens Philiſteorum agmina in terras Iſrael erupiſſe, quibus niſi illico occurreret, regnum totum ab ipſis occupatum iri: *Feſtina, veni, quoniam infuderunt ſe Philiſthijm ſuper terram.* Hoc audito nuntio Saul coactus eſt conuertere conſilia, & gentem ad ſui regni defenſionem; vnde Dauid à periculo extitit liber; Qui politico oculo, & ſenſu humano, hunc euentum expenderet, ſicuti ſolas cauſſas proximas conſideraret, ita ad caſum confugeret, & ad bonam, fælicemq; Dauidis Fortunam; At Dauid diuini regiminis conſcius, non Caſui, non Fortunæ aſcripſit euentum, ſed Dei ſupremæ ordinationi, & Prouidentiæ, à quo omnem ſuam Fortunam ſemper pendere profeſſus eſt; ideo hymnum ſuum concluſit tum gratiarum actionibus, tum etiam ſponſionibus perpetuorum ſacrificiorum: *voluntarie ſacrificabo tibi, quoniam bonum eſt, quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me, & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.*

1. reg. 23.

C. 13.

Deus omnis Fortunæ auctor.

Eamdem conſuetudinem omnes viri iuſti tenuerunt, & obſeruarunt ad Deum confugientes tempore ſuarum neceſſitatum, hymnos adhibentes vel de repente compoſitos, acti diuino ſpiritu, vel à Dauide acceptos, quem vſum ſaltem numquam omittebant poſt accepta beneficia, vt declararent ſe illa à Deo auctore accepiſſe: hinc ortum duxere tot nobiles hymni à præcipuis Heroibus tũ priſcæ, tum nouæ Eccleſiæ decantati in laudem Dei omnium donorum Auctoris; de quibus ſupra egimus, cum de gratiarũ actionibus fuit ſermo: vt autem de his, qui ad Dauidis hymnos

Cap. 7.

confugientes ſuam ſpem in Deo poſitam declarabant, eum inuocantes tempore neceſsitatum, aliquid videamus, vnicum hic profero Paulum Apoſtolum, qui dum in carcere vinctus maneret vna cum Sylla & peregrinationis, & prædicationis ſocio, ſicut rem ſuam Deo fidentes orationibus commendare non deſiſtebant, ita hymnos alta voce Deo læti canebant; quorum cantu (res mira) catenæ & vincula reſoluta ſunt, & oſtia carcerum reſerata; ita vt potuiſſent exire, ſi placuiſſet; Poſt Apoſtolos etiam D. Athanaſius vir Apoſtolicus, Fideiq; Catholicę acerrimus defenſor in ſuis perſecutionibus, quas paſſus eſt grauiſsimas, ſemper ad Dauidicos hymnos magna fiducia confugiebat: aliquando igitur accidit, quod dum conueniſſent Ariani, qui eum ad necem quærebant, impetu facto in eccleſiam, vbi ſanctus Epiſcopus cum ſuis clericis diuina obibat officia, vt eum inde raptum occiderent: ipſe nihilo timidior effectus in tam aperto vitæ diſcrimine, iuſsit diaconũ ſuum alta voce concinere hymnum Dauidis: *Quoniam in æternum miſericordia eius.* quo expleto vna cum alijs miniſtris & ſocijs ſuis, abſq; vllo Arianorum impedimento, egreſſus eccleſiam, mirabiliter euaſit; Huius celeberrimi caſus teſtantur omnes Eccleſiaſtici ſcriptores propter magnitudinem miraculi. Et ſicut horum hymnorum ipſe fuerat in ſemetipſo expertu vim, ita alijs eoſdem conſulebat, tempore alicuius neceſsitatis; quemadmodum ſcribit Marcellino, eum exhortans, vt in omni neceſsitate, & occaſione ad aliquem ex pſalmis pie recitatis confugeret; immo & illi oſtendere, & declarare ſtudet cuiuslibet pſalmi virtutem, & intentionem, vt opportune illos valeat vſurpare.

Act. 16.

Paulus Apoſtolus hymnos concinens à vinculis abſoluitur.

Socrat. l. 2. hiſt. c. 8.

Theodoret. l. 2. c. 13.

Sozomen. l. 3. c. 5.

Niceph. l. 9. c. 6.

Pia pſalmorum recitatio prodeſt in neceſſitatibus.

Hinc noſtra Eccleſia ſolet in ſuis orationibus, & precibus, pro quocunq; beneficio obtinendo à Deo, ſiue pacis, ſiue vbertatis, ſiue ſerenitatis, ſiue ſanitatis, pſalmos vſurpare, eligens ex eis aliquem ad rem magis opportunum; eamdem precum, & orationis formam amplectuntur omnes viri pietate inſignes in ſuis proprijs, & in aliorum neceſſitatibus: modo enim abſit ſuperſtitio, pſalmodiæ vſus valet ad omnia beneficia temporalia obtinenda: Dixi modo

Pſalmorũ vſus ſuperſtitioſus reprehendẽd.

do abſit ſuperſtitio: quia non deſunt profani homines, qui pſalmis abutũtur non ſine graui culpa ad effectus obtinendos ex vi verborum alicuius pſalmi, prout talia verba ſunt: ideo geſtant aliquem pſalmum è collo pendentem; vel in aliqua corporis parte alligatum, in eo ſpem ponentes vel ſanitatis à febri, à dolore dentium, capitis, & ſtomachi; vel ſecuritatis à periculis ignis, aquæ, ferri, vulnerum, & caſuum; tantamq; in hac ſcriptura ſpem collocant, vt temere aggredi, & ingredi audeant quamcumq; periculi occaſionem, dum tali ſunt pſalmo muniti; verum iſti infælices non agnoſcunt ſe à dæmone deceptos; hic enim aſtutus ſub nomine horum pſalmorum, qui fuerunt à Deo dictati, quaſi ſub dulcedine mellis propinat animabus venenum; ipſe enim operatur illos effectus expectatos, vt infælix peccator illi pſalmo fidens, alia pericula aggrediatur, donec tandem in aliquo iſtorum pereat, non ſolum quo ad corpus, ſed etiam quoad vitam æternam, nam Diabolus, qui ei aſtiterat pluribus vicibus, quando deinde obſeruat, hunc eſſe in ſtatu peiori ſuæ damnationis, deſerit, & ſinit eum periclitari ad mortem; Signum autem quod ſuperſtitio adſit, eſt, ſi in ſola ſcriptura pſalmi ſpem ponat, nihil cogitans de Deo, ad quem pſalmus ille dirigitur; ſi item putet pſalmum eſſe ſcribendum hoc, vel illo genere characteris, vel ſigni: in hac vel, illa membrana, non in alia; ſi item adhibeat pſalmos ad effectus obtinendos, qui ſint contra bonos mores. Amota itaq; omni ſuperſtitione, ſi vſurpentur pſalmi pie, & religioſe, vt à Deo concedantur poſtulata, optimi ſunt, & efficaces ad omnem fauorem obtinendum; Pſalmi igitur Dauidici exorant, & impetrant; pſalmi Dauidici gratias referunt; pſalmi Dauidici laudem & honorem Deo omnium bonorum auctori tribuunt.

Diaboli aſtutia plures decipit ſub nomine, & vſu pſalmorũ.

C A P. XVI.

Hymnodia Dæmonibus ingrata ac odioſa.

Diabolus odit rectũ pſalmorum vſum.

HOSTIS humani generis noſtri Diabolus maximo ardore odiſſe hymnodiam compellitur, quia videt per eam expleri à mortalibus in terris id munus, quod ipſe in cælis maxima ſua fælicitate explere potuiſſet, immo debuiſſet, ſed ex propria peruerſitate turpiſſime amiſit; electus enim erat ad illum glorioſum hymnum, à græcis Triſagion appellatum: *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus.* cum perpetuo ineffabili gaudio vna cum alijs Angelis in æternum decantandum: Nunc videt ex vna parte ſe eiectum ab illo fæliciſſimo munere, & ad perpetuas euomẽdas impijſsimas blaſphemias deductum; ex alia vero hominem ſibi gradu, & natura inferiorem cõſpicit eleuatum ad idem altiſsimum munus, nam quod faciunt Angeli in cœlis (verbis vtor D. Hieronymi) hoc monachi faciunt in terris; tanta hinc torquetur inuidia, vt auſim dicere magis hac inuidia, quam gehẽnalibus torqueri cruciatibus; Id mihi licebit affirmare maiori libertate, quia ducem ſequar ſecurum, & ſanctum Doctorem; Nam Melliſluus Bernardus conſiderans Diaboli miſeram infælicitatem infælicemq; miſeriam, ait, quod duriſſime torquetur ex inuidia, obſeruatq;, quod ideo multi ex dæmonibus in aere medio inter cœlum, & terram ſuos referunt cruciatus, vt inuidiæ tormentum magis magiſq; augeatur, ex viſione triumphantium beatorum in cœlis, & iuſtorum peregrinantium in terris; explicans de diabolo illa verba pſaltis: *Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet.* Eiuſdem ſancti Patris verba profero, vt melius cognoſcatur tanti hoſtis grauiſſimus cruciatus: *In pœnam ſi quidem ſuam locum in aere iſto medio inter cœlum, & terram de cœlo cadens ſortitus eſt, vt videat, & inuideat, ipſaq; inuidia torqueatur, ſcriptura dicente: peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet, & tabeſcet, quam miſer cum ſuſpicit*

D. Hier. in pſal. 115.

Diabolus torquetur acrius ex inuidia in homines, quã ex igne.

D. Bern. ſerm 54. in cant.

Pſal. 111.

ca-

cælos, in quibus innumeros montes intuetur diuina claritate fulgentes, diuinis laudibus exultantes, ſublimes in gloria, abbundantes in gratia; quam miſerior cum reſpicit terram, montes nihilominus quam plurimos de populo acquiſitionis habentem, fide ſolidos, ſpe excelſos, caritate ſpatioſos, cultos virtutibus, bonorum operum fructibus refertos, de rore cæli, tanquam de ſaltu ſponſi quotidianam capientes benedictionem. vſurpat S. Doctor nomina montium, quia tunc in eo ſermone explicabat verba Canticorum capitis ſecundi: *en iſte venit ſaliens in montibus.* vbi nomine mõtium intelligit ſanctos Angelos, & iuſtos fideles, aitq; ex horum fælicium mõtium viſione, quam diabolus vitare non poteſt, cum ſit in medio aere collocatus oriri inuidiam magis vrentem, quam gehennæ ignem; maxima itaq; ardet inuidia Diabolus videns homines mortales hymnodiæ aſsiduos, quia ab illius vſu ſe cognoſcit iuſte expulſum. Cant 2.

Inuidia magis vrit quã inferni ignis.

Deinde etiam quia plurimos inde nouit fructus quotidie mortalibus derivari, tum conuerſionis à peccato ad gratiam, à via ſæculi ad viam Dei; tum etiã quia progreſſus inde maiores ad vitam perfectiorem in multis videt non ſemel excitari: De D. Fulgentio produnt auctores, quod ex ſola lectione Commentarij à D. Auguſtino cõſcripti, & editi in pſalmum trigeſimum ſextum: *Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatem.* qui totus eſt in commẽdationem veræ virtutis, & Diuinæ Prouidentiæ erga virtutis ſtudioſos, & iuſtitiæ ſectatores, quibus tandem poſt varios caſus, omnia cædunt proſpera, & fælicia; conuerſum eſſe ad pietatem, & virtutem tanto ardore, vt deinceps egregios in omni pietatis actione progreſſus fecerit. De alijs multis teſtimonium reddit D. Auguſtinus, quod audientes ſuauiſſimũ ſonum illius dulciſsimi pſalmi: *Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum.* auxilio gratiæ cæleſtis adiuti, relicto ſæculo ad habitum, & vitam monaſticam ſe conuerterint; ideo vocare non dubitat huius pſalmi initium. Tubam talium religioſorum, & monaſteriorum patrem: *Iſta enim verba pſalterij, iſte dulcis ſonus, iſta ſuauis melodia, tam in cantico,*

Ex pſalmi quot fructus hauriantur.

Pſ 36.

D. Aug. in pſ 132.

Plurimi ad vitam monaſticã conuerſi ex pſalmorũ verbis.

tico, quam in intellectu monaſteria peperit; ad hunc ſonum exci-tati ſunt fratres, qui habitare in vnum concupierunt, iſte verſus fuit tuba ipſorum, ſonuit per orbem terrarum, & qui diuiſi erãt, congregati ſunt in vnum. cum igitur tot bona ex pſalmorum vſu deriuari conſpiciat hoſtis crudelis noſtri generis, varijs artibus, & aſtubus, ſtudet ab hymnodia homines retrahere.

Varijs artibus ſtudet diabolus à chori vſu auertere.

Alios nititur impedire, ne chorum adeant ſub prætextu occupationum, aut ſtudiorum, quæ ad proximi maius beneficium diriguntur; aut aduerſæ valetudinis, qua præmuntur, ſiue capitis, ſiue ſtomachi; alios ſub ſpecie dignitatis, quam obtinent; quaſi non deceat dignitatem frequentia chori; Si artes, & aſtutiæ iſtæ non proficiunt, quia non pauci inueniuntur generoſi animi, qui tentatoris non audiunt ſuggeſtiones; hominum opera vtitur Diabolus, eliciens aliquando ex ore virorum grauiorum, opportuno tempore paſsionis, verba chori dignitatẽ, ac præſtantiam minuentia, vt illorum teſtimonio fortius oppugnet, immo expugnet delicatiores conſcientias; Si neq; hac arte obtinet intentum, choros ingredi non veretur, miſcet ſe cum Angelis bonis, qui orantibus adſunt, vt ſicut iſti conſilio, & opera hymnodiam promouent; ita ille omni ſollicitudine conatur ab hymnodia extrahere ſuggerẽs cauſas exeundi opportunas, ſiue neceſsitatis, ſiue commoditatis, aut alterius apparentis vtilitatis; Et hoc modo non paucos decipere ſolet; Quod vt aliquando omnibus notum eſſet, voluit miſericors Deus tempore S. Patris Benedicti ad noſtram informationem miro exemplo euulgari; Accidit enim quod Monachus quidam Iuſtus, à Dæmone deciperetur hac arte; Nam ſemper quoties ſub finem hymnodiæ, vacandum erat orationi, ſtatim arrepta aliqua occaſione exibat è Choro, quod iterum ac ſæpe frequentabat, nec admonitus à Prælato deſiſtere valuit; Acceſsit tandem etiam admonitio S. Patris Benedicti, ſed ea nihil profuit; quadam tandem die, dum iſte monachus exiret, aperuit Deus oculos S. Benedicti, qui vidit quemdam puerulum ſub Aethiopis forma nigrum, qui per extre-

Diaboli ars aliquando detecta.

tremitatem cucullæ monachum trahens, e choro educebat; communicauit rem hanc D. Benedictus Monaſterij Præfecto, & diſcipulo ſuo Mauro, qui ſimul oratione facta à Deo poſtulabant, ſe quoq; dignari hac viſione, vt deinde Monacho tentationem poſſent aperire; & poſt biduum Maurus vna cum Patre ſuo Benedicto, eandem viſionem habuerunt, dum Monachus ille e choro exire ſtuderet: Ad illum tunc accedens Benedictus virga eum percuſsit, ea intentione, vt Diabolum, percuteret, & ex illa die ait S. Gregorius, qui hiſtoriam deſcribit, nil perſuaſionis vlterius à nigro iã puerulo pertulit, ſed ad orationis ſtudium immobilis permanſit. Quoties inuiſibilis dæmon oſor hymnodiæ extrahit religioſos, & religioſas, & canonicos, & Capellanos, e choro ſub titulo aliquo honeſto neceſsitatis, aut vtilitatis, aut etiam quod peius eſt, curioſitatis, qui ſi videretur à nobis, vti videbatur à ſanctis viris, nihil obtinere valeret.

Diabolus extrahit è choro pſallentes.

S. Greg. l. 2. dial. c. 4.

Qui iſta nouerunt, nituntur feruentius colere hymnodiæ vſum, vt Diabolum magis contriſtent, nam vti vere, & ſcite aſſerebat Abbas Marcellus: *Nihil ita vtile eſt nobis, nilq; magis Dæmones contriſtat, quam pſalmodia.* cui concinit doctrina S. Baſilij, dicentis: *Pſalmus eſt profligandis Dæmonibus, & depellendis quoddam amuletum, Angelicæ tutelæ conciliator.* Immo ſtudebant viri perfectiores eligere ex pſalmis verſiculos aliquos, qui ad cõtriſtandos dęmones viderentur aptiores, eoſq; frequentabant; Celebris erat apud Aegyptios monachos verſiculus ille Dauidis: ***Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuãdum me feſtina.*** Qui verſiculus celebrior redditus eſt ex vehemẽti hortatione Abbatis Caſsiani, qui ex inſtituto illum prædicabat, & ſuadebat tamquam validiſsimum remedium ad omnem neceſsitatem, & præcipuum aduerſus diaboli tentationes, & inſidias præſidium: ***Hic namq; verſiculus, ait Caſſianus, nõ immerito de toto eſt excerptus inſtrumento, recepit enim omnes affectus, quicunq; inferri poſſunt humanæ naturæ, & ad omnẽ ſtatum atq; vniuerſos incurſus proprios ſatis, & competenter aptatur; habet ſi quidem aduerſus vniuerſa diſcrimina inuocationem Dei,***

Abbas Marcel in prato ſpir. c. 152.

D. Baſil. proẽ in pſ.

Pſalmodiæ vſus contriſtat diabolũ

Caſſiã. coll. 10. c. 10.

Virtutes verſiculi: Deus in adiutorium meum intende.

habes

habet humilitatem piæ confeſſionis, habet ſolicitudinis, ac timoris perpetui vigilantiam, habet conſiderationem fragilitatis ſuæ, exauditionis fiduciam, confidentiam præſentis, ſemperq; adſtantis præſidij; qui enim iugiter ſuum inuocat protectorem, certus eſt eum eſſe ſemper præſentem; habet timoris, & caritatis ardorem, habet inſidiarum contemplationem, inimicorumq; formidinem, quibus proſpiciens ſemetipſum die, noctuq; vallatum, confitetur ſe non poſſe ſine ſui defenſoris auxilio liberari; hic verſiculus omnibus infeſtatione dæmonum laborantibus inexpugnabilis murus eſt, & impenetrabilis lorica, ac munitiſſimus clypeus. Plura alia cum pia, tum vtilia addit Caſsianus in laudẽ, & commendationem huius verſiculi, vt ſuadeat illius frequentationem continuam in omni loco, opere, tempore, occaſione; donec ob eius cõtinuam exercitationem etiam dormientes eum cantare, & replicare conſueſcamus, afferens eam rationem, quia omnes in quolibet ſtatu, non tantum in rebus duris, & aduerſis, ſed etiam in lætis, & ſecundis Deo egemus adiutore.

Omnes egent diuino auxilio.

S. Antonius Abbas, qui in iiſdem Aegypti deſertis vitam Angelicam ducebat, quiq; Dæmonibus factus eſt terribilis, maxime colebat, & frequens in ore habebat verſiculum illũ ex pſalmo ſexageſimo ſeptimo: *exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius.* & in huius vſu plurimum confidebat, quia nouerat magnam ex illo contriſtationem Dæmonibus reſultare, immo & damnum; non enim, vti pluries fateri coacti ſunt dæmones, ferre horum verborum vim valent. Elegans hiſtoria ad hanc rem deſcribitur à S. Petro Damiani de quadam Sanctimoniali, quæ amita fuit Leonis Papæ noni (à quo hoc factum accepiſſe fatetur Petrus.) Hæc religioſa quadam nocte ſurgens ad hymnodiam, comitem ſuam graui oppreſſam ſomno excitare nequibat; poſt binam, aut ternam vocationem ſiue ex ira, ſiue ex ioco, ſaltem minus cauta dixit: *Surge Diabole, & veni.* mira res ſtatim adfuit Dæmon ſub forma ſociæ vocatæ, ſequens monialem ad locum oratorij, & vna cum illa pſallens, reddebat verſiculos mutuos; cum tandem ventum eſſet ad pſalmi ſexageſi-

Pſalmorum verſus familiaris S. Antonio

Diabolus quoſdam verſiculos valde timet.

D. Petr. Dã. l. 6. ep.

Monialis caſus inſignis cum diabolo.

geſimi ſeptimi recitationem, tunc ementita ſocia, quę erat verus Diabolus, numquam potuit illa verba proferre; quamobrem cognitus falſus hoſtis, ſignoq; Crucis à vera Moniali pulſus euanuit. Credidit fortaſsis ille Diabolus hac ſua apparitione tantum inijcere timorem Moniali, immo, & cæteris, quæ euentum poſtea reſciuiſſent, vt numquam in poſterũ auderent ad nocturnas aſſurgere laudes; ſed miſericors Deus, qui vt puniret incautum modum loquendi illius Monialis, permiſit hoc terribile factum, diſpoſuit tandem, vt vis pſalmorum dignoſceretur, & Diabolus, qui alios illudere putabat, illuſus diſcederet, atq; confuſus, videns ſe à timida muliere effugatum; quicunq; igitur deſiderat contriſtare, immo & torquere Dæmones, hymnodiam ſtudioſus frequentet, diligat, atq; exerceat, nec ab illa ſe auocare, vllo vmquam prætextu, niſi neceſsitate vera, ac magna impellente patiatur; ſicut namq; Dæmones contriſtabit, ita Angelos ſanctos, & Deum lætitia cumulabit iuxta illam D. Auguſtini ſententiam: *Pſalmus Dæmones fugat, Angelos ad adiutorium inuitat.* D. Aug. prol. in pſ.

CAP. XVII.

Hymnodia audientium animum varijs pijs recreat affectibus.

NEmo perfecte cognoſcere, ac comprehendere poteſt omnes pios affectus, qui ex hymnodiæ vſu ritæ in Eccleſia expleto gignuntur in animis audientium; illi nouerunt, qui digni aliquando effecti ſunt eos experiri, à quibus aliqua ad noſtram informationem tradita ſunt; Referam hoc loco præcipuos affectus à Sanctis viris euulgatos. In primis ab Angelico Aquinate audiemus magnam ex hymnodiæ vſu excitari in audientibus reuerentiam, & amorem erga Deum; Differens enim de cauſis, cur Deus ſit ab homine ore laudãdus, oſtendit non ideo adhibẽdas eſſe laudes, vt aperiamus Deo noſtram erga illum intentionem, & ſtudium, quaſi ille nequeat aliter 2. 2. q. 91. ar. 1. Deus ſcrutator eſt cordium.

nos cognoſcere, nec noſtram mentem penetrare, cum ſit inſpector cordium, & ſcrutator renũ, & profunda hominis penetret; & qui aliter ſentiret, Idololatricam ſaperet falſitatem, nihilo diſſimilem ab illorum ſacerdotum, ſeu ſacrilegorum ſenſu, qui à S. Elia vero Dei propheta irridebantur, dum de vero Deo adorando eſſet contentio, quibus aiebat S. Propheta: *Clamate voce maiori, Deus enim eſt, & forſan loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur.* hiſce igitur clamoribus non eget Deus, vt cognoſcat humanis cordis ſtudia, & voluntates, omnia enim nuda ſunt, & aperta oculis Dei; ſed adhibendas eſſe laudes vocales ait D. Thomas, vt nos ipſos, & alios audientes ad Dei reuerentiam, amorem, timoremq; excitemus; Ea namq; eſt humani animi condicio, vt alicuius Herois inſignia audiens geſta, & virtutes, excitetur ad eum colendum, & ſuſpiciendum, & magis diligendum; hinc pſaltes inter alios effectus, quos ex ſuorum hymnorum vſu ſibi promittit, recenſet audientium excitationem, & prouocationem ad lætitiam, & æmulationem laudationis: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo; audiant manſueti, & lætentur, Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum.*

3. reg. 18.

Deus cur ſit ore laudandus.

Pſal. 33.

Hæc affectuum prouocatio maiori expletur ſuauitate propter pſalmorum metricam compoſitionem; Nouimus enim experientia humanos affectus magis moueri ex lectione Poetarum, & carminum, quam ſolutæ orationis, quamuis eloquentiſſimæ; Nam metri ſuauitas magnã obtinet vim in occupandis humanis affectibus; Quod autem pſalmi fuerint metro compoſiti à Dauide, concors iam eſt omnium DD. ſententia; vnde D. Hieronymus ſcribens ad Paulinum nõ dubitat appellare Dauidem, Eccleſię noſtræ Flaccum, Pindarum, Alcæum, Saphum, Catullum, Serenum, & Simonidem: *Dauid Simonides noſter, Pindarus, Alcæus, Flaccus quoq; Catullus, & Serenus Chriſtum lyra perſonat.* Ea eſt enim Dei ſuauitas, vt omnia velit ſuauitate ſpeciali expleri, quod præcipuę diſpoſuit in ordinatione pſalmorum, qui ſicut ad mortalium tum vtilitatem, tum iucundita-

Pſalmorũ forma eſt metrica.

D. Hier. ep. 103.

ta-

tatem ſunt directi, ita ſub metrica forma voluit nobis illos exhiberi, vt eorum ſenſus ſiue ad Dei laudationem, ſiue ad morum obiurgationem apti, maiori ſuauitate in animis audientium inſtillentur; Id nouerunt etiam fidei noſtræ infenſiſſimi hoſtes, à quibus libet teſtimonium accipere, vt etiam ipſi huius veritatis ſint iudices; recolamus itaq; decretum illud Iuliani Apoſtatæ, quo cauit hymnodiam transferendam ad ſuum paganiſmum, vt Deorũ cultus magis, magiſq; in animis populorum promoueretur; viderat veri Dei impijſſimus hoſtis, quantam ex Chriſtiana hymnodia haurirent populi reuerentiam erga Deum; ideo quam non poterat abolere, ſaltem niſus eſt æmulari, verius dixerim profanare: Huius decreti meminere, quotquot ſunt in Eccleſia Dei Scriptores. Sed quid Iulianum profero, qui miniſter, & ſeruus erat Diaboli prothoapoſtatæ? cum ipſemet dux impiorum Diabolus non ſolum nouerit, ſed coactus declarauerit miram hymnodiæ virtutem, dum hymnorum ſtatuit vſurpare teſtimonia, vt maiori auctoritate poſſet flectere ad ſuam intentionem animos à ſe tentatos; Expendere hoc loco non pigeat grauem illam tentationem, quam putans omnium iam ante adhibitarum vehemẽtiorem, ac validiorem obtulit Chriſto Domino in deſerto; Cum enim malignus, ac verſutus hoſtis vidiſſet, ſe nihil obtinuiſſe primis tentationibus, ſtatuit tandem experiri hymnorum Dauidicorum auctoritatem, & vim, quam nouerat quaſi omnipotentem ad flectendos animos humanos, præſertim pietatis ſtudioſos; Aggreſſus itaq; Dominum noſtrum, vt in præſumptionis culpam pertraheret: propoſuit pſalmum nonageſimum, qui cum totus ſit in deſcribenda Dei erga ſuos cura; & in declaranda ſecuritate mirabili, qua gaudent degentes ſub diuina fiducia, & in enarrandis benedictionibus, quibus cumulantur, omnes Deo fidentes; tandem concludit omne bonum eſſe à Deo ſperandum tum protectionis, tum fælicitatis: Ex hoc pſalmo igitur Tentator aſtutus protulit verſiculum illum: *Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* Hic modus tentandi ſicut erat validior

Pſalmorũ lectio ad hominum eſt vtilitatem, & iucunditatem inſtituta.

Pſalmodia noſtra à paganis vſurpata.

Sozom. l. 5. c. 15. Trip. l. 6. c. 29. Niceph. l. 10. c. 21.

Diabolus vſurpat pſalmos in ſuis tentationibus.

Chriſtus Dominus tentatus in deſerto pſalmorum auctoritate.

dior omnibus iam antea vſurpatis ad oppugnandum, ita facillime expugnaſſet animi arcem, niſi Deus fuiſſet, qui oppugnabatur.

Verum omittamus hoſtium teſtimonia quamuis validiſsima, & opportuna ad rem, cum non deſint argumenta planiora, immo clariora ex noſtris, quæ magis ſuadebunt, quod intendimus; habemus enim Patres, qui prioribus ſæculis; habemus ſanctos viros, qui non longe à diebus noſtris præceſſerunt; ab ijs audiemus vberes fructus ex hymnodia in eorum animis profectos; Primus audiatur D. Auguſtinus, qui varijs tum erroribus circa fidem, tum vitijs circa mores per multos annos innexus, ſicut ope diuina, ab vtriſq; fæliciter euaſit, ita vitæ ſuę curſum deſcribens, & modum ſuæ conuerſionis orbi toti declarans, oſtendit quanta ex hymnodia hauſerit bona, quantoſq; fructus, & commotiones ſenſerit: pauca eius ſelectiora verba ad hanc rem ſubijciam, ne longus nimis in re tam aperta ſim; proteſtatur in primis ſe ex pſalmorum recitatione in diuinum exarſiſſe amorem tanta vehementia, vt etiam conciperet ſpem vidēdi eoſdem affectus in alijs hominibus, ſi totum orbem potuiſſet habere auditorem, dum recitaret: *quas tibi voces dabam in pſalmis illis, & quo modo in te inflammabar ex eis, & accendebar eos recitare, ſi poſſem toto orbe terrarum aduerſus typhum generis humani, & tamen toto orbe cantatur, & non eſt qui ſe abſcondat à calore tuo.* Addit deinde alios miros effectus in ſe excitatos tum timoris, tum ſpei, tum exultationis in Deum ex auditione vnius verſiculi in pſalmo quarto recitati: *Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatē, & quæritis mendacium.* confidit etiam quod ijdem affectus in alijs excitarentur, ſi huic dulciſſimo Dauidis, ſeu Dei proloquio attenderent: *Ego tamdiu neſciens vanitatem dilexi, & mendacium quæſiui, & ideo audiui, & contremui, quoniam talibus dicitur, qualem me fuiſſe reminiſcebar; in phantaſmatibus enim, quas pro veritate tenueram, vanitas erat & mendacium, & inſonui multa grauiter, & fortiter in dolore recordationis meæ; quæ vtinam audiſſent, qui adhuc diligunt vanitatem, & quærunt mendacium, for-*

L. 9. cōfeſ. c. 4.

Ex pſalmorum vſu quanta hauſerit bona D. Auguſtinus.

ſe conturbarentur, & euomiſſent illud. quos affectus in ſe experiebatur Auguſtinus, & quos ad noſtrã eruditionem, & ſui ipſius meritum voluit omnibus confiteri, libere aſſerit poſſe ab omni humano corde ſentiri; à cuius ſenſu non diſcrepat Caſſiodorus pronuntians in pſalmorum vſu adeſſe medicinam opportune diſpoſitam ad omnes animi languores curandos, & affectus promouendos: *Loquamur,* ait, *de illo è cælo pſalterio, quod vir toto orbe cantabilis ita modulatum pro animæ ſoſpitate compoſuit, vt his hymnis, & mentis vulnera ſanarentur, & Diuinitatis ſingularis gratia conquiratur.* Caſſiod l. 2. var. ep. 40.

De S. Ludouico Francorum Rege referunt hiſtoriæ, quod ſicut aſſiduus erat diuinis officijs, quæ in Eccleſia explebantur à miniſtris Eccleſiaſticis, ita varios in ſe experiebatur pios affectus: hauriens ex illis opportuna documenta ad rectam ſui regni adminiſtrationem; quemadmodum non ſemel oſtendit, dum intereſſet pſalmodiæ; Nam quadam die audiens verba illa: *Beati qui faciunt iudicium, & iuſtitiam in omni tempore.* ſtatim iuſſit accerſiri quemdam facinoroſum inſignem, quem licet morte dignum, ad preces tamen magnatum, à mortis pœna abſoluerat; tunc liberationis ſententiam reuocauit, vt Dauidis pronuntiatum obſeruaret, faciens iudicium, & iuſtitiam; Nam audiens hæc verba cognouit, quod prius, vt morem gereret hominibus, iuſtitiam violaſſet, & iudicium. Iterum dum ijſdem pſalmis præſens adeſſet quidam Familiaris ipſius Regis putans opportunitatem loci, & temporis fauere, animatus eſt ad veniam poſtulandam pro homicida, qui de proximo erat morti adiudicãdus, at ſanctus vir ſicut attẽte verba hymnorũ audiebat, verborumq; ſenſum, & doctrinã precioſam ſtudebat exequi, negare volens gratiam, vſurpauit eadem verba, quæ tunc canebantur in Eccleſia: *Feci iudicium, & iuſtitiam.* declarans animi ſui tum in Deum pietatem, tum in ſanctam iuſtitiam affectum; Dignum profecto ſancto Principe reſponſum, & ſtudium.

D. Ludou. Regis affectus erga pſalmodiã. — Pſ. 105. — Pſ. 118.

Vt autem noſtræ ætati propius accedamus, ſicuti eadem eſt hymnodia in Eccleſia, ita ijdem ſemper fructus, & effe-

ctus ex ea oriri conſpiciuntur in animis recte diſpoſitis; vitum profero præſenti ſæculo notum, qui non multis ante annis, mortuus eſt; nempe Philippum Nerium omni virtutum, & ſanctitatis genere conſpicuum, cuius memoria in benedictione ſemper erit; Hic certe ſanctus vir, quia inſignes illuſtrationes, & pios affectus ex hymnodia referebat, omni ſtudio adeſſe conabatur diuinorum recitationi in templo S. Mariæ ſupra Mineruam, nullum vmquam diem paſſus vacuum ab hoc ſtudio, ex quo magnum ſpiritualis incrementi auxilium ſibi deriuare cognoſcebat, per multos proſequens annos, abſq; intermiſsione, donec tandem à Deo vocatus eſt ad alios homines in ſanctitate erudiendos, & promouendos; aliqui enim à Deo eliguntur ad plurimorum vtilitatem; quemadmodum hymnographus deſtinatus à Deo videtur, vt fere omnium mortalium ſuis hymnis ſit præcipuus promotor ad virtutem, & ſanctitatem; hinc dicebat aliquando de ſe ipſo: *Immiſit in os meum canticum nouum, carmen Deo noſtro*. ecce hic narrat electionem ſuam fælicem ad pſallendum in Dei honorem; deinde deſcribit fructum in alijs deriuandum ex ſuo canto: *Videbunt multi, & timebunt, & ſperabunt in Domino*. quaſi dicat audientes cantum meum in hymnis excitabuntur ad varios pios affectus timoris præſertim, & ſpei; Nec debet minui horum verborum ſenſus propter verbum: *Videbunt*. quia non dicatur: *Audient*. nam verbum videndi in ſacris ſcripturis, ex regula D. Auguſtini, omnibus ſenſationibus vſurpati conſueuit, vti diſerte tradit ſuper illa verba Domini noſtri ad Thomam: *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*; *Generalis quodammodo (ait Auguſtinus) ſenſus eſt viſus, nam & per alios quattuor ſenſus nominari ſolet, veluti cum dicimus, Audi, & vide, quam bene ſonet; olfac, & vide, quam bene oleat: guſta, & vide, quam bene ſapiat; Tange, & vide, quam bene caleat*. quam regulã appoſitis Scripturæ Sacræ ſentẽtijs comprobat Auguſtinus Torniellus in ſuis annalibus; nam Exodi vigeſimo dicitur: *Cunctus populus videbat voces*. vbi certe dicendum erat: *Audiebat*. Et Marci decimo quinto dicitur: *Vide in quantis te accuſant*. quod idem ſignificat, ac ſi dice-

D. Philippi Nerij ad pſalmodiã frequentia.

Multi eliguntur à Deo ad aliorum vtilitatem.

Pſ. 39.

Cantu ad Scripturæ intelligẽtiam opportunus

Io 20.

Aug. Torniel. anno. 4034. n. 45.

diceret: *Audi.* Immo hoc loquendi genere vſus eſt Dominus noſter ad diſcipulos ſuos dicens: *Palpate, & videte, quia ſpiritus, carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* vbi verbum videndi non poteſt aptius explicari, quam palpando ſentire; quando igitur dicit hymnographus: *Videbunt multi, & timebunt.* poteſt intelligi quod dum auditur in eccleſijs excitantur affectus, timoris, & ſpei, qui ſunt veræ Sanctitatis præcipua fundamenta, & adiumenta; ſicut etiam excitantur affectus amoris, & compunctionis, vti mox dicturi ſumus in ſequenti capitulo.

CAP. XVIII.

Compunctionis amoriſq; lacrimas prouocat hymnodia.

MAGNAM continent vim Dauidici hymni ad lacrimas tum audientium, tum cantantium modo ex compunctione, modo ex amore commouendas, & ciendas propter vtriuſq; obiecti vehementia argumenta in pſalmis contenta; Nam ſi ad prouocandos mortalium animos ad opera quælibet ſiue bona, ſiue mala, magnam ſemper obtinuit vim exemplum, præſertim Heroum, & Principum, quemadmodum omnes tum ſacræ, tum profanæ literæ docuerunt; *ſcilicet in vulgus manant exempla regentum* (ait ille) —— *Non ſic inflectere ſenſus. Humanos edicta valent, quam vita regentis.* dixit alter Poeta; *& qualis eſt rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* docuit Auctor Eccleſiaſtici; Mirum nulli videbitur, ſi hymnodiæ rectum vſum, validiſsimam dicamus obtinere vim lacrimas ciendi, & compunctionem à quolibet lapideo corde, cum verba omnium hymnorum profecta noſcamus à Rege maximo, qui peccata ſua deflens, miſericordiam Dei exorabat. Si de Eſdra, qui erat in populo maximæ auctoritatis vir, proditum eſt à Sacra Hiſtoria, quod ſolis ſuis lacrimis à populo viſis, quamuis nullum adieciſſet verbum, potuit tantum excitare fletum

Vis exēpli, præſertim in principe quanta

Lucanus.

Eccl. 10.

in omnibus adſtantibus, vt ij ſimul cum illo peccata deflentes pœnitentiam egerint; primo enim deſcribitur fle-

1. Eſdræ 9. tus & mœror Eſdræ, poſtquam audiuit grauia peccata à populo fideli perpetrata: *cumq; audiſſem ſermonem iſtum, ſcidi pallium meũ, & tunicam, & euelli capillos capitis mei, & barbæ, & ſedi mœrens.* Deinde deſcribit conuentum omnium principum, & popularium, qui videntes Eſdram ſic ama-

Ibid c 10. re deflentem, pariter, fleuerunt, & delicta abiurarunt; vbi

Lacrimantis viſi exẽplum lacrimas ciet. Gloſſa ordinaria apposite admonet: *Nota quantum exempla Doctorum iuuent, nihil ſcribitur Eſdras locutus eſſe, ſed tantum audito ſcelere lacrimaſſe, & turbam ad ſe fidelium non vociferando, ſed lacrimando traxiſſe.* Quis audiens, videnſq; tantum Regem in ſuis hymnis fere iugiter deflentem ob delicta ſemel ex fragilitate commiſſa, poterit cohibere lacri-

Effuſio lacrimarum quanta in Dauide. mas, & ſiccis oculis aut audire, aut canere lacrimas iſtas? Tanta (teſtatur ipſe) lacrimarum copia perfundebatur Dauid, vt lectus, in quo iacens hymnos ſæpe decantabat,

Pſal. 6. natare poſſe videretur, ſaltem dilutus conſpiceretur: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrimis meis ſtratum meum rigabo*, ſeu vt ex hæbreo fonte legi poteſt: *Natare faciam lectum meum, ſtratum meum liquefaciam.* Tanto enim exarſerat Dauid odio in peccata, vt lacrimis vellet ea delere, quæ æſtu concupiſcentiæ, & paſsionis feruore perpetrarat.

Solent alij potentiſsimi principes ad propriæ Munificentiæ oſtentationem, ſiue etiam ad ornatum, & commoditatem vrbis, vbi reſident, maximis impenſis deducere per cuniculos ſubterraneos, ſiue etiam per arcus eminentes à collibus, & montibus amplos fontes potabiliũ aquarum; at pius Rex Dauid omne ſtudium, & operam poſuit,

Dauidis ſtudium circa lacrimarum prouocationem. vt à proprio corde per oculos quaſi aptos canales deduceret iuges fontes lacrimarum, qui nunquam per dies, nec per noctes deficere poſſent ad vtilitatem, & ſalutem animæ propriæ; Quod de ſe ipſo teſtatur dicens: *Exitus aqua-*

Pſal. 118. *rum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.* ſicut lacrimarum vim nouerat, & expertus non ſemel fuerat Dauid, ita iugem earum exitum exoptabat, & omni

ſtu-

ſtudio educere conabatur. Quod vt facilius aſſequeretur, aliquando ſibi ipſi lacrimarum eximia apud Deum merita proponebat, earũq; celebrabat inſignia encomia; dixit enim loquens cum Deo: *Poſuiſti lacrimas meas in conſpectu tuo.* quibus verbis nil pretioſius dicere poterat in commendationem lacrimarum; Ex his enim verbis intelligentes mortales vim lacrimarum, ſpem cõcipiunt veniæ; quia vident peccatorum pœnitentium lacrimas ibi poſitas à Deo, vbi prius poſitæ erant iniquitates; Ponit Deus lacrimas pœnitentium in conſpectu ſuo, ait ſanctus vir Macarius, quia in illis valde complacet, & delectatur, quaſi tot margaritis pretioſis ex viſcerum ardore progenitis; Immo, ſi licet dicere illis Deus tamquam gemmis ſeipſum exornat more mulierum curioſarum caput, & cincinnos exornantium, licebit certe dicere, quia ducem habemus ſacrum Canticorum textum, dicentem nomine Dei placide alloquentis peccatorem compunctum: *Caput meum plenum eſt rore, cincinni mei guttis noctium.* vbi Paraphraſtes exponit hoc modo: *Capilli capitis mei pleni ſunt lacrimis tuis, ſicut vir, cuius capilli capitis tinguntur de rore cœli; Et cincinnus cæſariei meæ repletus eſt guttis oculorum tuorum, ſicut vir, cuius cincinnus cæſariei plenus eſt guttis pluuiæ, quæ deſcendit in nocte.* certi itaq; redduntur pœnitentes ex Dauidicis verbis, quod Deus excipit lacrimas eorum, quaſi gemmas, & margaritas, quas ſemper conſpectui ſuo vult præſentes, vt in eis voluptatem cordis expleat; Cui aſſertioni concinit Chriſti Domini aſſertum quando docuit Angelos in cœlo exiſtentes lætitia perfundi eximia ex lacrimis peccatorum deflentium: *Dico vobis gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Hoc gaudium Angelorum ortum ducit ex eodem fonte, nimirum ex lacrimis poſitis à Deo in conſpectu ſuo; ſicut enim exoptant ſpiritus Angelici mortalium æternam ſalutem, ita vidẽtes horum lacrimas à Deo æſtimari, lætantur, & exultant; Certi enim ſunt Angeli ſancti, quod videns Deus pœnitentium lacrimas citiſſime commouebitur ad miſericordiam; non enim videri poſſunt lacrimæ deflentium abſq; Dei videntis

Pſ. 55.

Lacrimarũ merita apud Deũ.

Deus lacrimis noſtris exornat ſe, quaſi gemmis.

Luc. 15.

Angeli pœnitentium lacrimis delectantur.

tis commiſeratione; Magna eſt vis lacrimarum ad miſerationem commouendam; ſicut & acute dixit poeta: *Interdum lacrimæ pondera vocis habent*. quod & grauius dictum fuerat à propheta Ieremia, dum ad fletum compunctionis hortaretur populum Iſraeliticum: *Deduc quaſi torrentem lacrimas per diem, & noctem, non des requiem tibi, neq; taceat pupilla oculi tui*: Per quæ verba vltima dum tribuitur vox pupillæ, quæ lacrimatur, oſtenditur earum vis ad animum commouendũ, ac ſi maxima declamarent eloquentia; Magnã itaq; lacrimarũ fælicitatẽ cecinit Dauid, cum dixit: *Poſuiſti lacrimas meas in conſpectu tuo*. cũ igitur in ſuis pſalmis modo videatur Dauid iugiter deflere, exituſq; aquarum deducere, & lectũ ſuũ lacrimis cõſpergere, immo abluere; modo lacrimarum vim celebrare; qui ex animo iſta attendunt, cohibere non valent curſum fletus; Teſtem produco omni exceptione maiorem, qui non de alijs, ſed de ſe ipſo proloquatur; Confitetur D. Auguſtinus qualem in ſe ipſo eſſet expertus effectum pſalmorum, quando in initijs ſuæ ad Deum conuerſionis, hymnodiæ attentus adſtabat in templis, dicens vberes tum ex corde, tum ex oculis emiſiſſe lacrimas ortas ex pſalmorum cantu audito *Quantum fleui in hymnis, & canticis tuis, ſuaueſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus? acriter voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabatur inde affectus pietatis, & currebant lacrimæ, & bene mihi erat cum eis*. vere bene fuit Auguſtino cum lacrimis ſuis, quia fælicitas cordis humani ex lacrimis, & compunctione deriuat; Sicut qui peccator flere nõ nouit peccata ſua, timoris vehementem habet cauſam, ne in peccatis moriatur, nam inter ſeueriores minas cuidã populo per prophetam Ezechielem à Deo immiſſas, illa reputari debet acerbior, qua Deus proteſtatur eos non plancturos, ſed in peccatis morituros: *Non plangetis, neq; flebitis, ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris.*

Thren. 2.

Lacrimæ vim habẽt vocis.

Lacrimatur D. Auguſtinus in Pſalmis.

D. Aug cõfeſ. l. 9. c. 6.

Peccata nõ flere eſt iudicium reprobationis.

Ezech. 24.

Ratio autem, cur multi in hymnodijs aut audiendis, aut etiam exercendis compunctionis lacrimas non ſentiant, optime detegitur à D. Bernardo in propria perſona no-

ſtras

ſtras miſerias euulgante: *Sæpe ait ad ſacrum myſterium vocem meam fregi, vt dulcius cantarem, & magis delectabar in vocis modulatione, quam in cordis compunctione, Deus vero cui non abſconditur quidquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, ſed cordis puritatem.* En cauſa noſtræ inſenſibilitatis, nimirum inaduertentia ad ea, quæ audimus, aut cantamus, non enim cor afficitur ijs, quæ os pronuntiat; culpa itaq; noſtra priuamur eo bono, quod poſſet reddere animas noſtras fælices, immo terq; quaterq; fælices; Nam ſi compunctionis lacrimas ſentiremus, nullus poſt hanc vitam foret neceſſarius ignis expiatorius; quemadmodum teſtatur idem D. Bernardus dicens: *Forte enim non reperiret ignis exurens, quod interim fluens lacrima diluiſſet.* Verum ehu nos miſeros flere neſcimus, quando flenda commiſimus, etiam ſi verba, & exẽpla ad lacrimas prouocantia habeamus, cum tamen lacrimas promptas vnuſquiſq; habeat ob temporalium rerum aduerſum euentum: Si filius eripiatur parentibus; ſi dolor vehemens capitis, dentium, aut alterius membri vrgeat aliquem; ſi honoris iactura immineat alteri; nullus fletum valet cohibere; De multis dici vere poterit, quod aliquando de ſuis conciuibus Carthaginienſibus Annibal pronuntiauit: Poſtquam enim Carthago à Romanis deuicta, varijs fuiſſet tributis obligata, dies primæ ſolutionis faciendæ venit: magnuſq; tunc fletus factus eſt omnium ciuium, quia vnuſquiſq; ad ratam tenebatur penſionis; Non potuit Annibal riſum effuſum continere, licet adeſſent Primarij viri ciuitatis, quorum vnus eum reprehendit, quaſi de re loco, cauſæ, & tempori parum opportuna; At ille ſubridens reſpondit, ſe non ridere ex lætitia, ſed potius ex irriſione, quia videret lacrimas hominum importunas, plorabant enim leuiſsimum damnum priuatum, cum antea nullus lacrimarum ſenſum oſtenderit, quando mala grauiſsima publica ingruebant, quando ſcilicet publicæ claſſes deiectæ; quando exercitus trucidati; quando arma capta, ſpoliaq; ampliſſima detracta audiebantur, & cernebantur; Multo maiori fundamento irridebimur nos à cælicolis, quando videbunt in-

Lacrimæ cõpunctionis non ab omnibus laberi poſſunt.

Lacrimæ extinguunt ignem Purgatorij

D. Bern ſer. in verba Iob. in ſex tribulat.

Lacrimę facile cientur ob iacturas temporales.

Plutarc. in Annibale.

oculis noſtris lacrimarũ copiam ob temporales iacturas, & ſiccis oculis in peccatis iacentes audire Regẽ maximum flentem, lacrimatum vim celebrantem, & ad lacrimas prouocantem.

Lacrimæ diligentium Deum dulces.

Qui nouerunt compunctionis lacrimas educere, paullatim eleuantur à Deo ad dulciſsimas lacrimas amãtium Deum; Non enim ob peccata tantummodo emittuntur lacrimæ de corde hominum, ſed dulces etiam lacrimæ inueniuntur diligẽtium Deum; Amanti enim Dẽũ ex corde omnis Dei ſui recordatio cõmouet viſcera, & præ dulcedine liquefacta anima in lacrimas erumpit, iuxta illud pronuntiatum Animæ diligentis Deum in Cãticis: *Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus meus locutus eſt.* veri amantes vix aut legunt, aut audiunt ex pſalmis celebrari ſiue Miſericordiam, ſiue Amorem, ſiue Benignitatem, ſiue ſuauitatem, ſiue Prouidentiam, ſiue etiam nomen ſolum Dei, ſtatim in lacrimas reſoluuntur; De Iuliano Anachoreta, refert S. Ephrem, quod tantam acquiſierit facilitatem ad lacrimas ob eximium amorem in Deum, vt ad ſolius nominis Dei ſiue viſi, ſiue lecti, ſiue auditi recordationem, maxima ſtatim copia lacrimarum perfunderetur; Cum itaq; quadam die incidiſſet S. Ephrem in codicem ſacrum & in librum pſalterij, quos adhibebat Iulianus, vidiſſetq; nominum omnium Dei, Domini, Ieſu, Chriſti, Saluatoris lituras; accerſito Iuliano ſciſcitatus eſt, quis ea corrupiſſet nomina; Reſpondit Iulianus ſicut fornicatrix Mulier ad Dominum Saluatorem accedens, lacrimis pedes eius rigabat; ſic ego vbicumq; nomen Dei mei ſcriptum reperio, lacrimis rigare cogor, vt aliquando merear ab eius voce audire: vade in pace. O vere dulces lacrimas omni gaudio ſæculari chariores, & gratiores; De iſtis vera ſunt illa encomia à D. Chriſoſtomo pronuntiata, quod Martyrij meritum adæquant, vt enim cumulant animam cæleſtibus meritis, ita martyrij eminentiam æmulantur, *quid valeant lacrimæ* (ait D. Chriſoſtomus) *attende diligentius; quid martyribus maius, qui animam ſuam ponit pro amico ſuo? grandis gloria martyrum, martyres effundunt ſanguinem; peccatores effun-*

Lacrimæ Iuliani Anachoretæ quantæ.

Lacrimæ diligentium Deũ æmulantur martyrij meritum.

D. Chriſ. hom. 2. in pſal. 50.

effundunt lacrimas; Meretrix illa non fudit ſanguinem, ſed fontem lacrimarum profudit, & deleuit peccata ſua. ò miram lacrimarum vim: fælices itaq;, qui flere digni ſunt, ſicut flere ſolebat Dauid, nam tales lacrimę ipſum gehennæ incendium extinguere nouerunt, immo & flammas amoris accendere, & nutrire dignæ ſunt, vnde audita eſt vox illa in laudem Amantis deflentis? quoniam dilexit multum: Qui multum diligit, multas lacrimas emittere valet: qui nihil diligit, ſaltem compunctionis fletum ſtudeat acquirere, ne de nobis illud dici queat, quod de quibuſdam aſſeruit Hymnographus: *Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo.* Pſal. 106. quia habeamus cor vere aridum, & oculos prorſus ſiccos ſine aqua; certe quanto quiſq; ſanctior eſt, verbis concludam D. Auguſtini, & ſancti deſiderij plenior, tanto ſit eius in orando fletus vberior, dulciores ſi quidem erunt hæ lacrimæ, quam gaudia maiora theatrorum; oremus Deum noſtrum, vt pſallentibus nobis, & audientibus omnibus venam lacrimarum per ſuam immenſam benignitaté aliquando aperire dignetur, vt tandem mereamur inter veros amantes, vel ſaltem pœnitentes annumerari.

CAP. XIX.

Hymnodia miſericordiam Dei conciliat.

TANTA eſt apud Deum hymnodiæ rite expletæ vis, & auctoritas, vt eius voluntatem, quamuis iuſte auerſam ad ſe trahat, atq; conuertat, iram illius placatam reddens, miſericordiam amoremq; ſibi concilians: Non ſuſtinet Deus audire voces clamantium & inuocantium ſe, Deum ſuauem, benignum, miſericordem, & pium; vti in pſalmis inuocatur, quin ſtatim exerceat effectus, & ſigna beneuolentiæ, ſuauitatis, benignitatis, miſericordiæ, & pietatis: ſicuti inſignior Dei condicio, qua magis præ ceteris attributis ſuis gloriatur, eſt miſericordia, vt Paulus eam in ſe ipſo largiſsime expertus, dum loqueretur de illius neceſsitate ad peccatorum ſalutem, Miſericordia gloriatur Deus.

tem, nominare potius voluit titulo Gloriæ, quam Gratiæ, aut Miſericordiæ dicens: *omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* vbi pro gloria Dei, intelligere voluit gratiam, & miſericordiam Dei, aiunt omnes ſancti Patres, quorum aliqui ſenſum potius attendentes, quam verba legunt: *gratia Dei.* vere gloria eſt miſericordia, & gratia ob multas rationes, tum quia per hanc miſericordiam & gratiam multi peccatores conſequũtur gloriam; tum etiam quia per hãc magis glorioſus oſtenditur Deus erga peccatores, quam in cęteris alijs ſuæ potentiæ operationibus, quamuis infinitis; quemadmodum læta canit & celebrat Eccleſia dicens: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo, maxime, & miſerando manifeſtas.* Quod elogium didicit Eccleſia ab Auctore Sapientiæ, qui coniungit potentiam cum miſericordia, & vtriuſq; recenſet effectus: *Misereris omnium Domine, quia omnia potes.* en potentiæ & miſericordiæ connexio: *& diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.* ecce effectus huius omnipotentis miſericordiæ, quia per hanc ſuſtinetur peccator, ne à peccati pondere demergatur in æternam perditionem; & toleratur, vt tempus, & ſpatium poſsideat pœnitentiæ; hæc miſericordia dulciter præuenit peccatores, inuitans & adiuuans ad pœnitentiam; ſicut itaq; Deus glorioſior oſtenditur per hanc miſericordiam, ita facilis eam concedit indulgentiſsimus Deus, quando hymnis ad rem opportunis inuocatur, & colitur, quemadmodũ Dauidicis hymnis perfecte expletur; Nuſquam enim magnificẽtior eſt ſermo de diuina miſericordia, nullibi tam frequenter aut nominatur, aut celebratur hæc miſericordia; Nullibi tanta fiducia inuocatur hæc miſericordia quam in Dauidicis hymnis: In his appellatur ſæpiſsime Deus ſuauis, benignus, miſericors, miſerator, patiens, longanimis, immo multum miſericors, ſiue multæ miſericordiæ, ſiue etiam magnæ miſericordiæ; In his prædicantur opera miſericordiæ, & extolluntur ſuper omnia opera Dei; aliquando audet Dauid, & pronuntiat tantam eſſe magnitudinem miſericordiæ, vt nequeat à maxima ira impediri, aut limitibus circumſcribi: *Numquid obliuiſce-*

Ad Rom. 3.

D. Hieron. l. 6. in Iſai.

D. Aug. l. 1. de pec. merit.

Sap. c. 11.

Miſericordiæ diuinæ beneficia in peccatores.

Miſericordia diuina valde prædicatur à Dauide.

ſeetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? vbi ſi libet expendere modum loquendi, non vacare myſterio comperiemus vocẽ illam in numero multitudinis: *Miſericordias*. cũ ira in numero ſingulari proferatur, quaſi non ſolum viribus præualeat miſericordia irę; ſed etiam numero, & multitudine; quæ conſideratio vera eſt quantum ad effectus, multo enim plures ſunt miſericordiæ effectus quam iræ; & ideo illa non poteſt ab iſta aut impediri, aut penitus abſorberi; cum etiam in Inferno, à quo miſericordia videtur prorſus elongata, & vbi ira videtur ſuã exercere auctoritatem, non excludatur nihilominus omnis miſericordiæ effectus; nam pœnæ ipſæ infliguntur citra condignum, vti aſſerunt omnes Theologi; at ira non ſemel à miſericordia penitus reſoluitur, quemadmodum celebrauit Dauid dicens: *Mitigaſti omnem iram tuam, auertiſti ab ira indignationis tuæ.* Ad quã rem facit elegans meditatio D. Ambroſij ſuper verba Dauidis: *Miſericors Dominus, & iuſtus, & Deus noſter miſeretur.* conſiderans bis nominari miſericordiam, & ſemel tantum iuſtitiam, & hanc in medio eſſe poſitam vtriuſq; nominationis; quaſi ira remaneat incluſa, & circumſcripta intra ſepta miſericordiæ; Magna igitur ſunt, quæ Dauid ſuis hymnis celebrat, & prædicat in laudem diuinæ miſericordiæ, vt ob hanc rem, quaſi dixerim, cogatur Deus ſuã exercere miſericordiam erga implorantes illam huiuſcemodi hymnis.

Pſ. 76.

Miſericordiæ vis præualet iræ.

Miſericordia Dei etiã in inferno elucet.

Pſ 84.

D. Ambr. orat de obitu Theod.

pſ 114.

Dauid ipſe potius hymnis, quam vitulorum ſacrificijs, & victimis ſibi ipſi miſericordiam hanc Dei magnam non ſolum poſtulauit, ſed acquiſiuit, & obtinuit; Celebris eſt pſalmus ille quinquageſimus, qui ab initio vſq; ad finem totus eſt in imploranda hac miſericordia ſuper ſe, poſtquã admonitus à Nathan Propheta cognouit delictorum ſuorum, adulterij, & homicidij non ſine magno totius ſui regni ſcandalo grauitatem; quo hymno ſicut obtinuit veniam peccatorum, & gratiæ dona amiſſa; ita miſericordiam magnam Dei exaltat, ſpondens ſe illam in æternum laudibus celebraturum. Iſti hymni ſunt apud Deum omnibus electis vitulis pretioſiores, & chariores; vituli idcirco

Miſericordia Dei facilius obtinetur pſalmis quam ſacrificijs.

Pſ. 50.

co appellantur tam à Prophetis antiquis, quam ab Apoſtolis nouæ Eccleſiæ; Oſeas ex priſcis prophetis Dominum exorans, vt veniam peccatorum miſericors concedat, ſpondens hymnos, vocat eos vitulos labiorum: *Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum noſtrorum*. Paulus magnus nouæ Eccleſiæ Apoſtolus, vt doceret Hæbreos modum conciliandi miſericordiam, & gratiam Dei, hortatur vſum hymnorum loco hoſtiæ, quæ ex vitulis offerebatur; & appellat fructum labiorũ confitentium Deo: *Offeramus ſemper hoſtiam laudis Deo, ideſt fructum labiorum confitentium nomini eius.*

Oſeas c. vlt.

Ad hebr. 13

Orare an debeant peccatores.

Hos hymnos qui nouit vſurpare loco holocauſtorum, pinguiſsimorum, & victimarum electiſſimarum, ſacrificiorumq; perfectiſſimorum, facillime tum ſibi, tum alijs poterit conciliare Deum propitium; ſibi inquam ſi nimirum pecccatorum pondere preſſus egeat gratia Dei; nec quiſquam debet abſtinere ab hymnodia, quia exiſtat in peccato mortali, nec dignus ſit exaudiri; Nam licet pronuntiauerit aliquãdo Cæcus à natiuitate illam propoſitionem: *Scimus quia peccatores non exaudit Deus.* quæ propoſitio multos deterret ab vſu orationis, & hymnodiæ, quando ſe graui culpæ obnoxios ſciunt: Nihilominus neq; peccatores ab orationis debito excuſantur, quia abſolute ſumpta hæc propoſitio Cæci non eſt vera, immo vti abſolute falſa reicitur à D. Auguſtino, & ab Origene, qui admonent excuſandum Cæcum, quia illam protulit nondum in fide illuminatus; Poteſt rantum admitti illa propoſitio quo ad meritum, nulla enim oratio, aut alia virtutis actio peccaris eſt meritoria, cum meritum ſupponat ſtatum gratiæ præexiſtentis; Itaq; peccator ex merito non eſt dignus à Deo exaudiri; oret tamen peccator, & hymnos dicat Deo, quando voluntatem deponit peccandi, cupitq; morum emendationem, & mutationem; ſicuti orauerunt, & impetrauerunt Magdalena, Publicanus, & latro; veniam iſte obtinebit non ex vi meriti ſui, ſed ex benignitate, & miſericordia diuina, quæ hymnis celebrata, & exorata libenter audit, & exaudit precantes, quemadmodum docent

Io. 9.

D. Aug. trac 44. in Ioan, Orig. in Iſaiã hõ. 5.

Peccatores orãtes an à Deo exaudiantur.

om-

omnes ſacri Theologi cum D. Thoma; Hinc etiam à Chri-ſto Domino noſtro docemur dicere, & orare: *Dimitte nobis debita noſtra*. quæ oratio niſi eſſet exaudienda, vtiq; non iuberetur, & tamen ſupponit adeſſe debita culparum igno-ſcenda: Addamus tandem quod hymnorum vſus in horis Canonicis maiori pollet auctoritate ad impetrandum, quia preſcriptus eſt ab Eccleſia, cuius perſona induitur ab orante, & pſallente deputato ſiue ratione ordinis, ſiue ratione beneficij, ſiue ratione ſtatus religioſi, vti poſtea latius dicemus.

D. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 16.

Oratio ab eccleſia ordinata maiorem poſſidet vim impetrationis.

Varios diuinæ miſericordiæ effectus ex hymnodiæ vſu profectos nouimus ex Sacris Scripturis; vnũ hoc loco ſatis ſit referre, qui cæteris illuſtrior videtur; quẽ omnis populus Iſraeliticus videre dignus fuit in ſolemniſſima Templi Salomonici dedicatione, magna omniũ ordinũ frequentia celebrata; nam tunc canentes Sacerdotes, & Leuitæ ſingulari lætitiæ affectu concinebant hymnum illũ celebrem in laudẽ oĩum operũ diuinæ miſericordiæ, qui incipit: *Cõfitemini Domino quoniã bonus, quoniam in ſæculũ miſericordia eius*. cum alijs Dauidicis hymnis; ecce ignis deſcendens de cęlo deuorauit holocauſta, & victimas, deinde maieſtas Domini impleuit totum illud templum; omnia autem iſta conſpiciebantur ab omni populo, qui lætitia plenus laudabat Dominum, repetens ac dicens: *Quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius*. Has eaſdem miſericordias ſaltem inuiſibiles experitur noſtra Eccleſia propter vſum hymnodiæ, quæ dum ſuſtinebitur in vigore, miſericordias copioſas ſemper obtinebit, & conſeruabit.

Lib. 2. c. 8. Et l. 3. c. 2.

2. par. 7.

Inſignis miſericordiæ diuinæ effectus ſuper pſallentes in templo Salomonis.

Sicut itaq; vnicuiq; Eccleſiaſtico facilis eſt vſus hymnorum, vt idcirco non ſit opus præparare impenſas; ſed poſſint à quolibet offerri omni loco, & tempore, ita par eſt, vt illis frequenter vtamur ad noſtram vtilitatem; Tanta hæc facilitas nequit reperiri in alijs ſacrificijs externis ſiue rerum, ſiue victimarum, quæ non omni loco, nec omni tempore, neq; ab omni homine poſſunt haberi; at hymnos poteſt quilibet ſiue pauper, ſiue diues; ſiue ſanus, ſiue æger, ſiue terra, ſiue mari offerre, & cantare; & miſericordiam diui-

Pſalmorũ ſacrificia poſſunt ab omnibus, offerri omni loco, & tempore.

nam ſuper ſe implorare; Expendere hoc loco poſſumus ſuauem ac nobilem hiſtoriam, quam ſcriptam reliquit ad noſtram vtilitatem, & conſolationem ſanctus propheta Ionas initio ſuæ ſcripturæ dicens quod Naufragantes ſocij poſt incolumitatis obtentæ mirabile beneficium: *immolauerunt hoſtias Domino.* quas hoſtias quæſo potuerunt illi homines immolare Domino, quærit D. Hieronymus, cum certum ſit in illa naui nullas fuiſſe victimas immolandas? Nam etiam ſi antea forſan adfuiſſent animalia; poſtea dum periclitaretur nauis, vtiq; fuiſſent in mare proiecta, cum proiecta fuerint omnia vaſa, quæ nauem aliquo modo aggrauabant; immo res eo deuenit ob periculum, vt decretum eſſet proicere aliquos homines, vt magis alleuiaretur Nauis, vti re ipſa proiectus fuit Ionas ſorte extractus; qui niſi à Cete ex diuina diſpoſitione fuiſſet ſeruatus illæſus, demerſus à fluctibus interijſſet; Quid igitur potuerunt immolare, quando victimas non habebant? reſoluit dubium D. Hieronymus dicens nullo aptiori ſenſu intelligi poſſe hanc immolationem, niſi dicamus immolaſſe hoſtias labiorum, laudes nimirum, & hymnos; quales obtulerat etiam Ionas in ventre Ceti exiſtens, nam dicitur ibi oraſſe Dominum ſuum. O vere nobiles hoſtias Deo charas, nobis faciles, immo & vtiles; quæ numquam nobis deeſſe poſſunt; Has ſæpe immolabat hymnographus vt ſibi diuinam promereretur miſericordiam: *Immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis, cãtabo & pſalmũ dicam.*

Ionas c. 1. — Naufragãtes poſſunt Deo offerre victimas orationis. — Pſ. 26.

Niſi huiuſmodi hoſtiæ inſtitutæ eſſent in Eccleſia fidelium, opportuno tempore vſurpandæ, actum iam eſſet de re Chriſtiana, propter graſſantium delictorum frequentiam, quæ iram Dei maxime exacuunt, & armant; verum flectitur Deus a pijs pſallentibus, qui quaſi myſtici luctatores oratione, & precibus Deum flectunt ad poſtulata, æmulatores effecti Patriarchæ Iacob, qui luctans obtinuit benedictionem poſtulatam. Immo auſim dicere, quod Deum cogant noſtræ hymnodiæ, vt iram deponat, & miſericordiam exhibeat; quaſi non poſsit aliter reſiſtere; hinc illa vox ad Moyſem pro populo orantem: *Dimitte me.* vbi

Pſalmorum preces eccleſiam ſuſtentant. — Gen. 32.

Chal-

Chaldæus legit: *Intermitte precationē, vt iraſcatur furor meus.* quia precatio tanti viri iram, & furorem iuſtum Dei impediebat, ne vltionem ſumeret de populo contumaci; Hanc miſericordiam ne omittamus enixe poſtulare ò Eccleſiaſtici, & pro nobis, & pro alijs, vt aliquando valeamus ad ipſum Deum benignum peruenire, qui coronat dona ſua in miſericordia, & in miſerationibus, ſi fideliter expleamus officium hymnodiæ nobis iniunctæ.

Exod. 32.

Pſalmodia impedit diuinum furorem.

CAP. XX.

Hymnorum vſus morientibus proficuus.

LICET hymnorum vſus nullam mortalibus vtilitatem adferret aliam, niſi eam, quam hoc vltimo capite probare intendimus, nempe magnum aduerſus Diaboli inſidias præſidium tempore mortis, eſſet nihilominus valde æſtimandus ac diligendus; hæc enim ſola vtilitas maxima eſſet, & hymnodiæ æſtimationē extolleret: quia illam neceſſitatem ſubleuat, in qua de ſumma agitur rerum; agitur inquam de ſumma illa fœlicitate, qua amiſſa ad ſummam pertranſitur infælicitatem. Concors namq; eſt omnium Doctorum ſenſus vnicuiq; morienti adſtare, & inſtare Dæmones, vt varijs inſidijs, & aſtubus animas lucrentur, & pertrahant ad perditionem, Non ſanctitati, non merito, nec virtuti morientium attendit Diabolus, aut parcit, ſed totus, vt ſuo muneri tentandi faciat ſatis, intentus eſt, ſiue ſperet effectum, ſiue deſperet. Ea enim eſt Diaboli condicio, etiam ſi ligatas habeat vires, nec poſſit, quidquid vellet, obtinere, vti diſerte nobis teſtatum reliquit D. Ioannes in ſua Apocalypſi dicens: apprehenſum fuiſſe ab Angelo, hoc eſt Christo, per Angelum figurato, Draconem ſerpētem antiquam, qui eſt Diabolus, & Sathanas, & ligatum per annos mille, & miſſum in abyſſum, & ſignatum ſuper illum. Canis eſt Diabolus, aiebat D. Auguſtinus, in catena poſitus, latrare poteſt, ſolicitare poteſt, mordere omnino non poteſt niſi volentem.

Dæmones morientibus adſtant, & inſtant inſidijs.

Io. apoc. 20.

D. Aug ſer. 197 de tēp.

D. Bern. in pſ. qui habit. ſer. 13.

Diaboli vires ſunt ligatæ.

Leo quidem eſt, & circuit quærens quem deuoret, rugire poteſt, aiebat D. Bernardus, ſed ferire non poteſt; vult nihilominus experiri ſuas vires, & conatus ſuos, quidquid tandem euenturum ſit non curans; ſitim enim illam, quam habet tentandi, ſibi explere videtur.

Iuſti cur permittantur tentari à Diabolo ſub mortis tempus.

Surius 15. Septembr. in vita S. Aicardi.

Diaboli tẽtat ones purgant iuſtorum maculas.

Et ne quiſquã miretur cur Deus permittat iuſtos ſuos ab hoc tẽtatore exerceri; voluit miſericors Deus quadam nobili viſione aliquãdo cauſas declarare per Angelũ ſuũ, cuiuſdam ſancti monaſterij cuſtodẽ: Angelus iſte obuiam habuit quadã die Diabolũ, qui venerat ſolicitus, vt à viris illis virtutũ actionibus intẽtis prædã aliquã obtineret; cui Angelus dixit: *Habebis hic miniſterium monachis quidem fructuoſum, ſed non tibi proficuum, illis ad expiationem, tibi ad confuſionem. Illico reſpondit Diabolus, numquid ego his, aut vllis Chriſticolis debitor ſum ad ſalutem? Angelus ſubdit. In hoc his debitor es, quia ſi quid in eis eſt, quod reſecari debeat, horrore viſionis tuæ purgabitur.* Ex quo colloquio inter Angelum beatum, & Angelum damnatum docuit S. Angelus Deum permittere iuſtos ex Diaboli præſentia tentari, vt talis viſio, & præſentia illis proficiat ad expiationem quarundam leuiorum macularum, quas etiam in iuſtis perfectis remanere contingit; Hinc eſt, quod idem Angelus conuerſus ad ſanctum Aicardum, qui monaſterij illius erat Abbas, dixit: *Ne verearis à facie Diaboli, nulla ei in hac Chriſti familia ad nocendum data poteſtas eſt, præterquam quod animabus è corpore exituris viſio illius expiabilem terrorem incutiet, vt ſi in eis aliquid eſt, quod reſecari debeat, horrendæ illius viſionis terrore expietur.*

Ob hanc cauſam inſigniores quiq; ſancti viri, ſicut non fuerunt immunes ab hac experienda Dæmonis conditione, ita opportuno armorum præſidio ſe armare volentes, ad pſalmorum armamentarium confugerunt, magnam in illorum recitatione vim conſtituentes, ita vt fere omnes ſub mortem hymnum aliquem, aut ſaltem alicuius pſalmi vnum, vel plures verſiculos ad neceſſitatem opportunos replicare, & vſurpare ſtuduerint. Ratio autem principalis, cur tanta virtus aduerſus tartareas poteſtates in pſalmorum

morum vſu ſit poſita, ea eſt, quia Dauidis præcipua intentio in ſuis hymnis eſt ad Deum directa, & ad illius prædicandam magnitudinem, ſanctitatem, potentiam, ſapientiam, bonitatem, prouidentiam, cæteraſq; perfectiones, ſeu attributa, quibus fidei noſtræ ſolemnis cõtinetur proteſtatio; Nihil autem magis propulſare Dæmonis ſiue artes, ſiue conatus, quam fidei actus, quaſi tot validiſsima armorum munimenta docent Apoſtolorum Principes Petrus, & Paulus; ille dicens: *Aduerſarius veſter diabolus circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide*. fidem ſuadet, quæ plurimum valeat ad effugandum leonem rugientem; Hic etiam aſſerens: *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere*. Fidẽ ſuadet, quæ validiſſimi ſcuti munus exercens retorquet omnia Diabolica tela, quamis ignita, & ardentia, hoc eſt valde efficacia, & acuta; Ad quam rem expendens Origenes Dauidicum illud pronuntiatum pſalmi decimi, vbi de dæmonibus videtur eſſe ſermo ſub nomine peccatorum; qui intento arcu parauerant ſagittas tuas in pharetra, vt ſagitent in obſcuro rectos corde, ait: *Tu ſi indutus ſis armis Dei, ſi ſcuto fidei munitus, & galea ſalutis obtectus, & lorica caritatis & gladio ſpiritus accinctus, arcus contra te potentium pro munimentis talibus infirmabitur.*

Actus fidei magnã poſſidet virtutem contra dæmones.

D. Petr. 1. ep 5.

Eph 6.

Pſ 10.

Orig hom. de Elcana.

Magna vis actuum fidei in Deum, præſertim tempore mortis, quando ſolicitiores ſunt Dæmones circa eamdem fidem, tentantes illam aliquo modo euertere, ſed nihil obtinere valent cum his, qui familiares habent Dauidicos hymnos, & ſententias; ſicut enim eo tempore non diſputationibus diſſerendũ eſt cũ aſtutiſsimo, & doctiſsimo hoſte, ita Dauidis hymnos vſurpare frequenter maximũ affert animæ præſidium; obtinet effectum Diabolus faciliime cũ his, quos reperit hoc prẹſidio ſpoliatos; & inermes; eſt enim Diabolus, ait S. Chriſoſtomus, quaſi quiſpiam ex latronibus, qui obſident vias ad ſpoliandos iter facientes. Si tunc tranſiens ſit armis munitus, non audet latro exire, & aggredi; at inermes, ſi tranſeant, aggreditur, immo ſpoliat, & occidit; Idcirco

Diaboli tentationes circa fidẽ quomodo facile ſuperandæ.

D Chriſ. hom. 8 in ep. ad Rõ.

inter

inter preces magis opportunas ad iuuandos morti proximos ab Eccleſia inſtitutas, recitandas ab adſtantibus, potiorem partem poſsident pſalmi Dauidici; vt ſin minus ipſe moriens non valeat, vel neſciat vſurpare ſcutum pſalmorũ,ſaltem adhibeatur ab his,qui aſsiſtunt in auxilium.

Pſalmis vſus eſt Chriſtus Dominus tẽpore mortis.

Recenſere hoc loco libet præcipuos Eccleſiæ Sanctos viros, ſanctaſq; mulieres in hymnorum recitatione expirantes; In primis aderit Dominus noſter Saluator, qui ad noſtram informationem, & ſolatium, ſicut viuens, & ſanus Diabolicas voluit ſuſtinere tentationes, poſt ieiunium expletum quadraginta dierum,& totidem noctium in deſerto; ita etiam moriens ijſdem inſidijs paſſus eſt probari; Nam proditum eſt ab Euſebio Cæſarienſi, quod morienti Domino, dum eſſet in Cruce grauiſsimis affectus, & afflictus vulneribus, affuit integer exercitus ſpirituum malignorum, illum obſidens, vel ſaltem circumdans, non quia putarent poſſe ei aliquid afferre nocumenti,ſed conati ſunt illum, quo acriori liceret modo, affligere, adſtantes aſpectibus toruis,& hiante rictu aſpicientibus in illum; de qua obſidione, ſeu afflictione videtur locutus Dauid nomine ipſius Chriſti dicens: *Ne diſceſſeris à me, quoniam tribulatio proxima eſt, quoniam non eſt, qui adiuuet; circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me, aperuerunt ſuper me os ſuũ.* quibus propheticis verbis videtur reſpõdiſſe effectus re ipſa in cruce ſecutus; quando idem Dominus quaſi coactus fuerit clamare ad Patrem: *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me.* quemadmodum ab Euangeliſtis proditum eſt: quaſi tunc conqueſtus ſit de proprio Patre, quod in tanta anguſtia ab hoſtibus tartareis illata, non præſtiterit auxiliũ: Nullũ autẽ opportunius arripuit remediũ benigniſsimus Dominus,quã verba pſalmorum dicens: *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* quæ ex pſalmo trigeſimo deſumpta eſſe vnuſquiſq; nouit. A capite noſtro nunc ad membra electiora facilime erit tranſitus.

Euſeb. Cæſar.l.1. dem. c. vlt.

Chriſtus Dominus in cruce exiſtẽs paſſus eſt diaboli viſiones.

Pſal. 21.

Pſalmorum ſententijs vſi ſunt præcipui ſancti viri mortis tempore.

De D. Auguſtino ſcripſit Poſsidonius, quod ſicut viuẽs pſalmorum lectioni, & ſtudio fuerat maxime addictus, ita ſub mortem coluerit maxima frequentia, & recitauerit

pſal-

pſalmos illos, qui dicuntur de pœnitentia, ſeu pœnitentiales D. Baſilius etiam ſub mortem recitare aggreſſus eſt pſalmum trigeſimum, & ad illa verba, quæ Dominus noſter in cruce pronuntiauerat: *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.* dicitur expiraſſe; quemadmodum ſcripſit D. Gregorius Nazianzenus eius intimus amicus, & ſocius; In eiuſdem quoq; pſalmi, & eorumdem verborum prolatione expiraſſe D. Nicolaum Myræ epiſcopum; & D. Ludouicum Regem maximum narrant hiſtoriæ. De S. Paula illa tam celebri, quæ relicta patria, & nobiliſsimis parentibus, vt ſoli Deo feruentius vacaret, Ieroſolymam commigrauit, ſcripſit D. Hieronymus eius in vita ſpirituali Pater, & Doctor, quod ſub mortem ex Dauidicis hymnis ſententias varias vſurpabat, eas præſertim, quæ affectum in Deum excitare aptius valerent; vti illa: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Item alia: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Ex nuperrimis afferre poſſumus, quæ videre, & audire licuit tribus ab hinc annis, dum ad Comitia noſtræ Congregationis generalia conueniſſemus; Inuenimus enim tunc Hieronymum Boerium, qui vnus erat ex primis aſſeſſoribus ſupremi regiminis; quiq; non ſemel totam Congregationem prudentiſsime, ſanctiſsimeq; rexerat graui morbo laborantem, quo tandem nobis ereptus, ad vitam, vti credimus, meliorem tranſijt, Hunc itaq; religioſum ſub mortem Dauidicis verbis valde aſsiduum mirabamur; quia præſertim ſuaui quadam modulatione, apud nos inuſitata pſalmos proferebat. Dum huic ſtudio frequens eſſet, accidit res mira; Nam paulo ante vltimos Spiritus, quando totus calor vitalis ad ſolum pectus receſſiſſe videbatur, ab aſtante ſacerdote interrogatus Hieronymus, ſi Dei memor tunc eſſet; ipſe voce modulata, quæ longiſsime è diſtanti loco videbatur exire, clare cecinit: *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini; Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* & fere in illis verbis expirauit. Quales nos contingit eſſe viuentes, tales quoq; tempore mortis perſeuerantes vt plurimum reperi-

Pſal. 119.

Pſal. 41.

Mortis tempore frequentiora proferũtur verba, quæ in vita ſana habentur.

magis fami liária.

perimur; verba illa, quæ familiaria habere ſolent Sancti viri tempore vegetis vitæ, etiam ſub mortem repetere conſueuerunt.

Martyres in tormentis pſalmos canebant.

Ipſi ſancti Martyres tempore tormentorum nullum iucundius præſidium ad animi ſui leuamen adhibere nouerant, quam ex Dauidicis hymnis aliquem ſaltem verſiculum; vti de S. Theodoro illuſtriſsimo Martyre proditum eſt, qui inter carnificum manus, dum tormenta ſubiret maiora, lætus canere auditus eſt non ſine adſtantium admiratione pſalmum trigeſimum tertium: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* quæ vſurpatio pſalmorum indicium erat non obſcurum, quod ea diſpoſitione morientes erant ſtatim euocãdi ad canendas laudes diuinas cum Angelis in perpetuas æternitates; Immo ad maiorem huius indicij probationem voluit Deus aliquando huiuſmodi viros etiam poſt mortem audiri proſequentes hymnum, quem mors adueniens præcidere auſa erat; De Nicaſio Epiſcopo Rhemenſi narratur, quod ad martyrium ductus canebat pſalmum centeſimum decimum octauum, & ad ea verba peruentus: *Adhæſit pauimento anima mea.* fuerit capite plexus; Nihilominus non deſtitit abſciſſum caput a proſecutione incæpti iam verſus, & diſtincte auditum eſt pronuntiare verba ſequentia: *Viuifica me ſecundum verbum tuum.* En quantum Deo placeat hæc verborum Dauidicorum frequentia tempore mortis, dum voluit tanto comprobare miraculo, & prodigio hunc vſum; ſignum profecto vehemens hoc eſt ad fauorem ſtudioſorum ſacræ hymnodiæ, quod ſint etiam poſt hanc vitam deſtinati ad eorumdem hymnorum continuationem; quam gratiam dignetur Dominus noſter ex ſua pietate nobis largiri, ſicut donauit vocationem ad hymnodiæ vſum, & frequentiam in hac vita.

Vincent. Bellouac. l. 21. hiſt. c. 37.

Abſciſſo capite auditus eſt D. Nicaſius proſequi pſalmi verſum inceptum.

Finis Libri Primi.

EE-

LIBER SECVNDVS ECCLESIASTICAE HYMNODIAE

De condicionibus rite, ac recte pſallendi.

CAP. I.
Cordis attentio eſt neceſſaria.

COGNITA præſtantia hymnodiæ Eccleſiaſticæ ex dignitate, & effectibus primo libro declaratis, accedendum nunc eſt, ad cognitionem earum conditionum, quæ huic altiſsimo muneri poſſunt ſiue ad formam, ſiue ad perfectionem deſeruire; vt enim aliquod opus non ſolum Deo ſit placitum, ſed etiam iuxta Philoſophiæ regulas bonum dici queat, non ſola attenditur operis ſubſtantia, ſed modus etiam expendi debet, quemadmodum docuit Philoſophus dicens: quod ea, quæ à virtutibus fiunt, niſi iuſte, & temperate agantur, non cenſenda iuſta, aut temperata; indeq; occaſionem ſumit tradendi, quas circumſtantias, ſeu condiciones requirat opus, vt dici poſsit bonum; Verum omiſsis doctrinis Philoſophorum, qui ſolam bonitatem reſpiciunt moralem: ad ſacras Philoſophias noſtrarum diuinarum ſcripturarũ cõuertamur, quæ ſolæ poſſunt reddere animum plane beatum circa cognitionem veritatum; Iſtæ igitur docent nullum opus quamtumuis ſublime ratione materiæ, ſeu ſubiecti, niſi debitis expleatur condicionibus, placiturum eſſe, immo ingratum futurum, ac odioſum altiſsimo Deo, qui magis reſpicit modum operis, quam opus ipſum; Quid enim iuſtitiæ operibus di-

Operis bonitas attenditur ex cõditionibus.

Ariſt. l.2. ethic. c.4.

Iuſtitia eſt fulcrum, & ſol imperiorum.

Plato l. 2. de legib

Iuſt. Lip. polit. c. 10.

ci, aut excogitari poteſt inter mortales illuſtrius, aut vtilius? cum Iuſtitia ex omnium ſapientum ſententia ſit ciuitatum, & omnis tum publici, tum priuati boni fulcrum; eſt Imperiorum, & regiminum Sol, qui niſi illuceſcat, omnia tenebras fieri, nimbos ac tempeſtates, eſt neceſſe: Nihilominus ſi iuſtitia non exerceatur modo iuſto, non iuſtitia deputabitur coram Deo, ſed iniuſtitia: Hinc illud graue monitum ad Moyſem à Deo Monarcha datum circa

Deut. 16.

modum regendi populi: *Iuſte quod iuſtum eſt perſequeris*. vbi aduertunt ſacri DD. non ſolam iuſtitiam, ſed modum præcipue eſſe commendatum, nimirum iuſte. Ad quam

D. Dion. ep. 8 ad Demophil

Modus operis maxime attēditur à Deo.

doctrinam reſpiciens D. Dionyſius Areopagita pronūtiauit: *Nefas itaq; eſt, vt diuina teſtantur eloquia, ea etiam quæ iuſta ſunt, non ſecundum dignitatem, meritaq; exequi*. cui concinens Philo hæbreus eiuſdem D. Dionyſij ſynchronos ſtatuit eamdem concluſionem dicens: *Quod fieri debet, ſæpe fit, non vt debet; & quod eſt officium, interdum fit non officioſe, vti cum depoſitum redditur non bono animo, ſed aut in detrimentum accipientis, aut inſidioſe, vt comparata ſemel fide, occaſio captetur abnegandi maius depoſitum, tunc officium non officioſe fit*: Ad eamdem doctrinam fidelibus perſuadendam cenſet D. Cyprianus, vel quicunq; fuerit auctor libri de ſingularitate

1. Cor. 14.

1. Theſ. 4.

clericorum, D. Paulum locutum eſſe tum ad Corinthios illis verbis: *Omnia veſtra honeſte fiant*. tum ad Theſſalonicenſes per alia verba ſimilia: *Præcipimus vobis, vt honeſte ambuletis*. vim faciens in illis vocibus aduerbialibus. *Honeſte*. quæ modum faciendi hortantur; concludens: *Non*

Deus eſt remunerator aduerbiorū non nominum.

bene ſuccedit, quidquid agitur paſſim, nec ſanctum eſt, quod geritur ſanctum, niſi ſancte, quod ſanctum eſt peragatur, ſicut Salomon aſſerit dicens: qui cuſtodierint iuſte iuſta, iuſtificabuntur. Hinc prodijt illa tam vera, quam vulgata doctrina, quam retu-

Gerſon. Dial. Franci, & Angli t. 2.

lit Gerſon: *Deum eſſere remuneratorem aduerbiorum, non nominum*, nimirum Deum non tam actionis ſubſtantiam attendere, quam modum, qui poſitus eſt in circumſtantijs.

Hoc fundamēto cognoſcimus hymnodiæ vſum, quamuis ex ſe bonum, & ſublime ſit opus, eſſe nihilominus ſuis conditionibus ornandum, vt Deo ſit placitus, & effectus

ſuos conſequi valeat; Nunquam enim poterunt recitari,& offerri pro dignitate hymni,& preces, niſi adſint illę cōdiciones animi,loci,temporis,integritatis,ordinis,quæ modum perfectum conſtituunt; quapropter ſtudendum eſt nobis rectę diſpoſitioni,vt tales accedamus ad pſallēdum, quales decet bonos pſallentes; quia autem condiciones iſtas contingit eſſe duplicis generis, aliæ namq; ad formam pertinent, quæ dicuntur Eſſentiales: aliæ ad ornamentum, & complementum perfectionis, quæ appellari poſſunt Accidentales;nos de vtriſq;agemus,vt omnes condiciones, quæ perfectam hymnodiæ rationem reddere poſſunt, declaremus.

Ab eſſentialibus initium ſumpturi, priorem locum attentioni aſſignamus; niſi enim cor adſit, & mens, nullæ hominis actiones placere Deo poſſunt; qui non res, nec verba noſtra attendit, ſed cordis affectum expendit, cætera externa, ſiue opes, ſiue ſubſtantiæ, ſiue corpus, ſiue membra abſq; corde nihili ſemper factæ ſunt à Deo, quia non ſunt vere noſtra, ſed aliorum, præſertim Dei illa concedentis; hinc illa præclara hortatio D.Hieronymi ad Iulianum Nobiliſs.Romanū,qui de ſuis copioſiſsimis ſubſtātijs liberalis erga Deum exiſtebat: *Nolo,inquit D.Hieronymus ea tātū offeras Domino,quæ poteſt fur rapere,hoſtis inuadere,præſcriptio tollere; quæ etiam accedere poſſunt, & recedere, & inſtar vndarum ac fluctuum à ſuccedentibus ſibi dominis occupantur; atq; vt vno cuncta ſermone comprehendam, quæ velis, nolis, in morte dimiſſurus es, illud offer, quod nullus poſſit hoſtis auferre, nullus eripere tyrannus, quod tecum pergat ad inferos, immo ad regna cœlorum, ad paradiſi delicias.* Hoc monitum præcipue obſeruandum eſt in hymnis, & precibus, quæ offeruntur Domino, cum enim tot ſint cū Deo altiſsimo colloquia, quot hymni, & orationes, Niſi adſit cor, nec hymni, nec laudes, nec preces, ſed irriſiones reputabuntur; quemadmodum non ſemel declaratum fuit ab ipſo Deo non ſine magno animi ſui ſenſu; Grauiter namq;conqueritur Deus per Iſaiam prophetam de ijs, qui ore & verbis eum celebrare ſtudent, cum tamen corde non attendant ad verba

Cor præcipue exigitur à Deo in humanis actionibus.

Res externæ potius ſunt aliorū quā noſtræ.

Cor, & mens vere dici poſsūt noſtræ res.

Iſ. 29. prolata: *Appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt à me.* qua eadem quærela deinde vſus eſt Dominus noſter Seruator ad pungẽdos Phariſæos, qui videbantur exterius eſſe Magni laudatores Dei, cum tamen potius eſſent Deo maxime inuiſi; quos idcirco appellauit hypocritas: *Hypocritæ bene prophetauit de vobis Iſaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* Id cognoſcentes Aegyptij, qui licet ſuperſtitioſe, diuinum tamen cultum profitebantur: Iſidi ſuæ, quam inter numina colebant pro Sapientia, dicauerunt arborem Perſicam; cuius fructus cordis refert figuram, folia autem oblonga, linguæ figuram præbent: Quo hyeroglifico forſan voluerunt docere, quod ſicut Perſica non ſolis folijs æſtimatur à vero ſapiente, ſed ex fructu; Sic homines à diuina ſapientia æſtimabuntur, quando Perſicis arboribus ſimiles erunt, habentes & folia, quæ linguæ figuram referũt, & fructus, qui cordis imaginem reddunt. Deus noſter aiebat Antiquiſsimus Tertullianus nõ vocis, ſed cordis auditor eſt; Cuius viri grauem ſententiam ad verbum deinde tranſcripſit in ſuo, quem edidit tractatu de oratione Dominica S. Ciprianus; vnde hymnographus vt non ſolum doctrina tradita in hymnis conſcripta, ſed exemplo declararet hãc veritatem, quando hymnos ſuos Deo ſpondebat, ſimul ſpondebat cordis affectum ſocium; Ne quis putaret, quod ſola oris confeſsione perfunctoria eſſet contentus: *Confitebor tibi Domine, ait, in toto corde meo; in conſilio iuſtorum, & congregatione.* Eamdem iterum ac iterum replicans ſponſionem in ipſo hymni ingreſſu: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, quoniam audiſti verba oris mei.* ſicuti antea alias dixerat: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.* & ſicuti inter omnes mortales pręcipuus meruit eſſe diuinarum laudum promotor, plures componens hymnos ſolus, quam compoſuerint vmquam cæteri omnes ſerui Dei, ſiue Patriarchæ, ſiue Prophetæ, ſiue Iuſti ſimul iuncti, quos hymnos niſi temporum iniuria contigiſſet deperire, haberemus ad tria millia, ſicuti erant teſte D. Athanaſio ante Babylonicam captiui-

Mat. 15.

Pierius l. 54.

Perſica ſimbolum operantis hominis ex corde.

Deus non vocis, ſed cordis eſt auditor.

D. Cipr. de orat. dom.

Pſal. 110.

Pſal. 13.

Pſal. 9.

Attentio Dauidis in pſalmis quãta.

tatem; ita illos cecinit tanta cordis attentione, vt inter multa elogia, quæ ipſi ſunt ab auctore Eccleſiaſtici adſcripta, illud ſit ſingulare, quod toto corde & animo illos obtulerit Deo ſuo, verba elogij ſunt iſta: *In omni opere dedit confeſſionem ſancto, & excelſo in verbo gloriæ, De omni corde ſuo laudauit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum.* Perfectio itaq; laudis oblatæ Deo conſiſtit in aduertentia cordis, & animi; hac deficiente remanent ſola verba, quæ dici poſſunt mortua, quia animus abeſt, qui ſolus vitam confert verbis, & eſt anima verborum; Nec Deus noſter eſt ſimilis hominibus, qui ſolis verbis auditis intentus paſcitur, licet laudator proferens verba, aliud corde, & animo ſentiat; vel ſaltem ea non dicat ex animo; Deus inquam noſter ſicut inſpicit corda, ita magis attendit cordium qualitati, quam verbis.

D. Athan. in ſynopſi.

Eccl. 47.

Animus confert vitam verbis.

Aemulari pręſtat Paulum Apoſtolum, qui hymnodiam frequentabat tam ore, quam corde, ipſo teſtante: *Orabo ſpiritu, orabo & mente; pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* & quod alios docebat, in ſeipſo exequebatur; Nouerat enim vim pſalmodię & orationis non in ſola verborum prolatione, ſed in cordis attentione ſitam eſſe, ideo paulo ante pronuntiauerat, quod ſi oraſſet ſine mentis attentione integros dies, omni tamen fructu caruiſſet: *Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.* In quo textu aduertendum eſt in illis verbis: *Spiritus meus orat.* non eſſe ſenſum de ſpiritu intellectuali, ſed vitali, qui ore profertur, quemadmodum explicant Theophilactus, & Primaſius; quaſi dixerit Apoſtolus; Quando oro lingua, & halitu ſolo, tunc mens mea ſine fructu eſt, quia non attendens ea quę profero, omnem vim & fructum orationis amitto; amittitur autem omnis pſalmodiæ vis tum reſpectu Dei, tum reſpectu dæmonum; Deus enim nihil noſtri accipit, aut reſpicit, non res, non verba, quando cor non adeſt; Neq; etiam dæmones timent noſtras orationes, quę ſola voce proferuntur, non corde; hinc D. Chryſoſtomus deſcribens vim orationum noſtrarum, eamq; comparans validiſsimis armis tam ad offenſionem, quam ad defenſio-

1. cor. 14.

Preces ſinè attentione nec à Deo reſpiciūtur, nec à dæmone timētur.

D. Chriſ. in hom 30. in gen.

ſionem opportunis pronuntiat hanc vim ex cordis attentione pendere: *Magna ſunt arma preces, modo ſobrij, & vndequaq; mente noſtra collecti Dominum adeamus, totiq; nitamur, ita loqui, vt non ſolum verba, ſed & mens verborum comes ad Deum accedat.*

Tunc perfectæ ſunt orationes, & laudes noſtræ, quando lingua profert, quod ſuggerit cor, & cor attendit, ad ea quæ profert lingua; Si quis ſponte diſtraheretur, ſicuti non vere oraret ad Deum, quia oratio nequit conſiſtere ſine cordis attentione, ita neq; obligationi faceret ſatis, teneretur q; ad repetitionem officij ſui, cum debita attentione, vt obſeruetur graue præceptum, quod habent eccleſiæ miniſtri circa huius diuini officij recitationem, promulgatum ab Innocentio Papa in concilio Lateranenſi, per hæc verba: *Diſtricte præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis dederit Deus, ſtudioſe celebrent pariter, & deuote.* quod decretũ obligare ſub præcepto nemo eſt qui neget, omnes, quotquot ſunt ſacro ordine inſigniti, qui etiam gaudent beneficio Eccleſiaſtico, quo ſuſtentantur, quia beneficia inſtituta, & data ſunt propter officium; Inſuper ex vi conſuetudinis dilatata eſt obligatio ad Religioſos choro ex ipſorum inſtituto deputatos.

Oratio nequit eſſe vera oratio ſine attentione.

C. dolentes de celebr. miſſ.

Beneficiũ datur propter officiũ.

In hoc decreto, quod præcipue reſpicit publicam chori hymnodiam, vti ex contextu cognoſci libet, non ſola præcipitur prolationis integritas; Nec ſola item exterior attentio, vti quibuſdam placuit aſſerere, quaſi veniam concedentes orantibus, impune, & abſq; reatu culpæ Deum irridendi; dum enim aſſerunt ſolam exteriorem deuotionem præcipi ad rectam canonicarum precum perſolutionem, vtiq; concednnt poſſe orantes libere vagari; quod certe repugnat recto fini Eccleſiæ, quæ ſicut Deum exorare intendit omni, quo poteſt, perfectiori modo, ita cauere decreto voluit omnibus abuſibus; Nec hoc decretum dici poteſt mere humanum, ſed potius declaratorium iuris naturalis, & diuini: Nam & natura, & ſcriptura oſtendunt Deo orandum, & cantandum non ore, ſed corde; quemad-

modum

modum poſtea declaratum fuit expreſſius à D. Hieronymo relato in corpore Iuris Canonici. Præcipitur itaq; etiam interior attentio, quæ nimirũ eſt de ſubſtantia orationis, ſcilicet vel actualis, vel virtualis; Nam etiam ſi actus interior directe, & per ſe nequeat Eccleſiaſtica lege præcipi, cum Eccleſia non iudicet de internis, poteſt tamen præcipi, quatenus iſte actus internus cum actu externo omnino coniungitur, quemadmodum euenit in precibus, & orationibus, quę nequent eſſe nec preces, nec orationes ſine cordis attentione, ſed eſſent irriſiones.

D. Hier. in c 5. ad eph. cap cantantes diſt. 92.

Attentio interior eſt de præcepto.

Quæ autem, & quanta debeat eſſe attentio, vt præcepto ſatisfiat, quid item ſibi velint illę condiciones a decreto requiſitæ, ſtudioſitas, ſcilicet, & deuotio, paullatim declarabitur in ſequentibus capitibus; non idcirco tamen hoc loco agemus de mentis euagationibus, quæ attentionem excludunt, quia proprius earum locus ad tertium librum reijcietur, vbi de omnibus defectibus fuſe erit ſermo; Statuiſſe in præſenti ſufficiat attentionem eſſe pręcipuam hymnodię partem, tum vt pręceptum adimpleatur, quod Eccleſia habet; tum etiam vt noſtra oratio à Deo acceptetur; tum vt meritum, impetratio, & ſatisfactio, quę rectum hymnodię vſum comitari ſolent, niſi impedimentum adſit, ſuum obtineant effectum, hęc enim omnia corruere, & deperire aſſerit communior DD. ſenſus, quando voluntarie, & culpabiliter diſtrahitur animus ad aliena; quemadmodum traditur à D. Thoma Aquinate 2. 2. q. 83. ar. 13. vbi de hac attentione vocalibus orationibus neceſſaria diſerte agit; tum deniq; ne fruſtra laboremus in re tam vtili, & ſancta; & ne culpam contrahamus ex opere, quod ad culpas diluendas, & delendas plurimũ valet, & de nobis aliquando dicatur: *Et oratio eius fiat in peccatum.* Et inde venenum hauriamus, vnde antidotum erat ſumendum; quod ſæpe euenire ſolet ſoccordibus, qui tanti muneris non aduertunt obligationem: quemadmodum lugebat aliquando D. Bernardus ſibi accidiſſe dicens; *Aliud canto, aliud cogito: pſalmodiæ verba profero, & pſalmodiæ ſenſum non attendo, ſed mente vagus, habitu diſſolutus, oculis attonitus,*

D. Tho. 2. 2. q 83. ar. 13.

Pſ. 108.

D. Bern. l. de conſc. c. 33.

huc

huc & illuc proſpiciens, quæcumq; ibi geruntur perluſtro, & perſpicio, væ mihi, quia ibi pecco, vbi peccata emendare debeo. Lugebat hic ſanctus vir in ſeipſo, in alijs lugenda, vt alij non vereãtur confiteri, & erubeſcere in ſeipſis, quæ Sanctus inſignis de ſe confitetur, ac erubeſcit; vt in poſterum ab illis caueamus.

CAP. II.

Quæ & quanta attentio requiratur.

PRÆSTAT expendere attentionis qualitates, vt vnuſquiſq; cognoſcere valeat, quæ attentio ad præcepti neceſſitatem conferat, quæ item ad eiuſdem perfectionem deſeruiat; varij itaq; attentionis gradus à D. Thoma cognoſcuntur reperiri in huiuſmodi orationibus vocalibus; Primus gradus attentionis eſt circa verborum prolationem, & cantum, quando quis attendit, vt integre, & recte ſine aliquo errore pronuntiet, qui gradus eſt omnium infimus, & omnibus ijs poteſt cõpetere, qui linguam callent latinam; vel ſaltem legere nouerunt. Secundus gradus attentionis eſt circa ſenſum verborum, quæ cantantur, quando quis attendit, & obſeruat, quid dicant pſalmi, lectiones, & orationes recitatę; qui gradus eſt altior, doctioribus tantum, ac Theologis aptus. Tertius gradus attentionis eſt ad Deum, ad quem directa eſt hymnodia, quando animus attentus in Deum conſiderat vel eius præſentiam, vel potentiam, vel magnitudinem, vnico verbo dicam, aliquod Dei attributum, ac perfectionem; qui gradus eſt omnibus tam doctis, quam idiotis communis, & omnium eſt fructuoſior, ac etiam fortaſsis facilior. Quilibet horum graduum eſt ad præcepti neceſſitatem ſufficiens; hoc tamen obſeruato ordine inter ſe, vt primus gradus attentionis ad prolationẽ verborum numquam excludatur, quia hic eſt omnino neceſſarius, vt præceptum recitandi impleatur, quod exigit integram recitationem ſine defectu.

Attentionis gradus tres.

Nul-

Nullus tamen debet primo ſolo gradu ita eſſe contentus, vt penitus excludat cæteros gradus, ſed debet, quantum in ſe eſt, eniti ad aliquam aliam attentionem, ſaltem ad tertiam, quæ omnibus eſt communis; Saltem non debet poſitiue obicem ponere ad hanc obtinendam; Quemadmodum eueniret illi, qui ſtatueret libere vagari tum mente, tum imaginatione ad quaſcunq; alias res ſiue bonas, ſiue malas, ſiue indifferentes, contentus ſola verborum integra pronunciatione; Is enim non adimpleret præceptum, quia cum agatur de re ad orationem ſpectante, ſicut non poteſt dari oratio ſine aliqua ad Deum eleuatione, ſeu aſcenſione, vti concors eſt omnium Theologorum ſententia, qui communi calculo approbant, traditam à S. Ioanne Damaſceno definitionem orationis: *Oratio eſt eleuatio, ſeu aſcenſus mentis in Deum.* ita qui volens, & ſtudés diuerteret omnino mentem à Deo, & pro libito vagaretur, is certe non diceretur orare; ſed cantus huiuſmodi pſalmorum non eſſet diſsimilis ab eo cantu, quem aliquando artifices, & operarij, dum actu exercent ſuas artes, ſiue ad animi leuamen; ſiue ad ſocios exhilarandos, adhibere ſolent; Debét itaq; verba proferri cum aliqua ſaltem intentione ad Deum ipſum, ſicuti decet eum, qui alloquitur Deum, & ipſum exorat; Quilibet idiota poteſt reſpicere in Deum aliquo ex his modis, nimirum vel ad eius gloriam, & honoré referés, & offerens omnia verba, quæ profert; vel intendens à Deo petere, & obtinere, quæ ab Eccleſia tunc deſiderantur; ſiue etiam quæ illis verbis præſertim in oratione petuntur; Optimum etiam conſilium eſt, quod quilibet idiota ſtudeat proponere ſibi aliquod myſterium Chriſti Domini, & in illud mentem intendere, nam myſteria humanitatis Chriſti, cum ſint circa res, & actiones corporeas, facile etiam poſſunt à rudioribus imaginari, & concipi, maioriq; ſuauitate inter pſallendum conſiderari, quemadmodum libro ſuperiore dictum eſt; Nec vlli dubium debet eſſe, an hæc circa humanitatis Chriſti Domini myſteria mentis occupatio ſatis queat facere præcepto in Deum eleuandi mentem, quia opera illius ſanctiſſimæ humani-

> Mentis euagatio volũtaria orationis tollit ſubſtantiã.
>
> Oratio eſt mentis eleuatio in Deum.
>
> Mẽs idiotæ quo poſſit modo ad Deum attẽdere.
>
> Attẽtio ad myſteria humanitatis Chriſti, eſt ſuauis, ac ſufficiens.
>
> L. 1. c. 9.

Humanitatis Chriſti myſteria mentem ad diuinitatem eleuant facile.

manitatis peculiari modo coniunctum habent aliquid ad diuinitatem ſpectans; cum fuerint opera hominis Dei; Et etiam ſunt media omnium aptiſsima ad eleuandum cor in opera diuinitatis, quemadmodum docere voluit Eccleſia in quadam præfatione Miſſæ, dicens: *Vt dū viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur*. Admonet autem opportune ad hanc rem Cardinalis Caietanus, quod mens orantis circa hæc humanitatis Domini noſtri myſteria ita ſe diſponere debet, vt locus relinquatur, ſi Deus concedat, aſcendendi ad ea, quæ ad diuinitatem ſpectant: Semper igitur, qui cupit ſatisfacere obligationi officij diuini, credens ſuæ imbecillitati aptiorem fore primum attentionis gradum in prolatione verborum ſitum, debet ſtudere duabus condicionibus, vna eſt vt mens ad Deum aliquo modo referatur, quæ ſaltem debet eſſe orandi Deum, & ſic debet pſallere quaſi oraturus; altera eſt, ne excludat penitus alias meliores attētionis qualitates, ſed paratus debet eſſe ad illas ſuſcipiendas, ſi à Deo concedantur.

Caiet in 2. 2. q. 83. ar. 13.

Sicut etiam qui ſublimiores attentionis qualitates nouit adhibere, ſiue ex ſecundo, ſiue ex tertio gradu, occupantes mentem, vel circa argumentum pſalmorum, quos canit, vel circa diuinas perfectiones, ad quas eleuatur, debet ita ſe diſponere, vt ſuauiter attendat ad verborū prolationem, vt integre dicantur: Si enim quis ita in Deum raperetur per contemplationem, vt ſenſibus alienatus verba non proferret, is non impleret præceptum orandi vocaliter, quia præceptum eſt recitandi officium, non autem orandi mentaliter; quod intelligendum eſt procedere, quando contemplatio, & ſenſuum alienatio eſſet diuturna, ita vt vel totum officium, vel eius pars notabilis non recitaretur; Quando enim modica eſſet tam ſublimis contemplatio, per aliqua tantum verba, non ideo vitiaretur integritas recitationis; Satis tunc eſſet, quod aduertens ſe raptum, rediret ſtatim ad verborum attentionem continuandam ſuauiter; Dixi ſuauiter, quia non debet ea animi anxietate exquiri verborum attentio, qua

Qui raptus in contemplatione nō proferret verba an ſatiſfaceret.

qua timidiores quidam affliguntur, nam tanta vehementia verborum prolationi ſunt intenti, vt nequeant attendere ſenſui verborum; nec locum relinquant ſpiritui, vt poſſit eleuari in Deum. Quamuis autem ratum, ac firmum ſit inter Theologos quemlibet gradum triplicis iam poſitæ attentionis ſufficere ad rectum hymnodiæ vſum, nec quemlibet aut doctum, aut idiotam teneri ad optimam attentionem; nullus tamen debet aut poſitiue excludere à ſe ipſo aut aliquo obice impedire perfectiſſimam attentionem, quam ſi Deus vellet, poſſet cuilibet concedere ſine differentia docti, aut idiotæ, quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt, cum de contemplatione ageremus; vnuſquiſq; faciat quod in ſe eſt, vt recte attendat, relinquat autem diuinæ miſericordiæ, vt pro qualitate diſpoſitionis, vel etiam pro arbitrij ſui voluntate concedat, quod magis expedire iudicabit.

Attentioni perfectiſſimæ non eſt ponendus obex.

L. 1. c. 9.

Nec ſunt audiendi quidam putantes ſe excuſatos ab illis præparationibus, quas piæ perſonæ ſolent adhibere, antequam ad chorum accedant, vt maiori animi diſpoſitione valeant attendere, & digni à Deo efficiantur aliqua in pſallendo cæleſti viſitatione; quia non intelligunt vim & ſenſum pſalmorum, non inquam ſunt audiendi, nec ignorantia eos excuſat, ſicut neq; hæc ignorantia impedire poteſt diuinas illuſtrationes, & cõmunicationes; Nam apud Deum, qui verba intelligit, & corda cantantium expendit, eamdem vim, & valorem habent orationes idiotæ & docti; Nec inepta eſt ſimilitudo, quam aliqui ſolent afferre adhoc inſtitutum declarãdum, de adeuntibus Principem cum ſupplici libello, vt aliquam obtineãt gratiam, quod tantumdem impetrabit, immo forſan facilius, & liberalius obtinebit libellus oblatus à ruſtico, & idiota, quantum impetrare poſſet alius à vero docto datus, ſicut etiam dæmones plus habent timoris ex oratione idiotæ, qui eam explet ex corde, quam ex oratione docti, qui voluntarie euagatur; Ad quam rem narratur in vitis Patrum inſignis euentus inter duos religioſos vnum iuniorem idiotam; alterum ſeniorem doctum, & in vita ſpiritua-

Orationes tam docti, quã idiotæ ſunt apud Deũ eiuſdẽ valoris.

tuali apprime verſatum, inter Magiſtrum & diſcipulum; Ad illum, qui erat Abbas Paſtor accedens iſte iunior diffidens peruenire ad guſtandas eas conſolationes ſpiritus, quas alij monachi doctiores aſſequebantur in oratione, & hymnodia, ait: *Ecce oro, & non eſt compunctio in corde meo, quia neſcio virtutem verbi.* Ad quem reſpondit Paſtor: *Tu tamen orare perge, quoniam ſicut incantator licet virtutem verborum, quæ dicit, neſciat, ſerpens tamen audit, & intelligit ea, ijſq; ſubijcitur, & incantanti humiliatur; ſic & nos quamuis ignoremus virtutem eorum, quæ loquimur, dæmones tamen audientes ea intelligunt, terrentur, atq; diſcedunt.* Addamus nos, ſicut Dæmones diſcedunt à recitantibus attente, & pie pſalmos, ita Deus benignus accedit, & exaudit.

Dæmones timent pſalmodię vim.

Hæc autem attentio, quæcunq; illa ſit, ſiue primi gradus, ſiue ſecundi, ſiue tertij, non debet eſſe ex vi præcepti tam diuturna, vt durare debeat actu per totum officium, & ad ſingula verba; Nam præceptum latum de attenta recitatione intelligi debet accommodatum ad humanam imbecillitatem; ſicut nullus mortaliũ poteſt viribus proprijs, ita attendere mente ad vnam rem, quin inuitus, & nolens ad alia diſtrahatur, quia infirmitas humana ſuo quaſi pondere trahit animum ad inferiora, dum ipſe per orationem conatur aſcendere ad ſuperiora; Quod experiri coguntur etiam inſigniores ſancti viri, qui deplorantes ſuam imbecillitatem, & miſeriam dicunt ad Deum: *& cor meum dereliquit me.* vti fuſius dicemus ad librum tertium, quando de euagationibus mentis agemus; vix vnum pater noſter, poteſt homo dicere, aiebat D. Thomas, quin mens ad alia feratur; Præceptum igitur Eccleſiæ potius eſt de propoſito, & voluntate firma attendendi, quam de ipſa actuali attentione; Satis namq; eſt ad hymnodiam accedere propoſito iſto, & voluntate attendẽdi ad orationem; ſi deinde contingat animum diuertere nobis inuitis, aut ſaltem non aduertentibus, nihil vitiatur executio præcepti, quia durat adhuc propoſitum ab initio elicitum, manet inquam niſi actuale, ſaltem virtuale; Nec dici poterit, quod inuoluntaria euagatio ſit culpæ rea coram Deo; Cu-

Mentis humanæ imbecillitas quanta.

Pſal. 39.

In 1. cor. 14. lect. 3.

Attendẽdi propoſitum potius quã attentio actualis præcipitur.

ran-

randum tamen eſt, ſtatim ac aduertitur euagatio, ad ſe ipſum redire, & renouare attentionem, ne ex negligentia, quod erat inuoluntarium fiat voluntarium, & culpabile; Nam euagatio ex negligentia æquiparatur euagationi voluntariæ, quando aduertens diſtractionem, negligit attendere: tunc enim eſt voluntaria illa negligentia, quæ venialis erit, vel mortalis iuxta quantitatem euagationis; Omnis itaq; euagatio ex fragilitate procedens excuſatur, quia non ex voluntate, ſed ex impotentia oritur; & ſicut excuſatur coram Deo, etiam ſi duraret per totũ officium, ita non amittitur nec meritum, nec ſatisfactio, nec impetratio, ſed tantum impeditur ſpiritualis refectio, & mentis conſolatio, quæ dicitur deuotio ſenſibilis.

Euagationes inuolũtariæ immunes ſunt à culpa.

Quam rem optime docuit D. Thomas ad illa verba Pauli: *Si orem lingua ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt*. Proponit ibi S. Doctor quæſtionem: num quandocumq; quis orat, & non attendit, quæ dicit, amittat omnem fructum ſuæ orationis? pro reſponſione affert diſtinctionem de duplici fructu orationis, meritum nempe, & ſpiritualis conſolatio, ſeu deuotio ex oratione concepta; hic ſecundus fructus amittitur ab eo, qui non attendit orationi: Fructus vero primus ſcilicet meritum, niſi aliunde impediatur, permanet in ſuo robore ob eam rationem; quia in omnibus actibus meritorijs, qui ordinantur ad finem rectum, non requiritur, quod intentio agentis coniungatur fini, ſecundum quemlibet actum; ſed vis prima, quæ mouet intentionem, manet in toto opere, etiam ſi aliquando in aliquo particulari diuertat; & prima illa vis facit totum opus meritorium, niſi interrumpatur per contrariam affectionem, quæ diuertat a fine prædicto ad finem contrarium. Quæ doctrina tanti Doctoris valde eſt aduertenda non ſolum ab ijs, qui ex obligatione, ſed etiam ab ijs, qui ſponte, & libere hymnodiã frequentant; nam etiam in his locum habet, ſuo proportionis modo, omnis ratio euagationis, & attentionis; Nam etiam orans ſpontanee tenetur attente orare non quidem tanto obligationis rigore, quanto tenentur, qui ex præcepto orant;

D Th. lect. 3. cit.

Euagatio mentis impedit conſolationes ſpirituales.

Attentio virtualis eſt ſufficiẽs ad meritum.

Attentionẽ ad Deum debent habere orãtes ſpontanee.

orant; hi enim mortali ſe poſſunt inficere culpa, illi veniali tantūmodo ob irriuerentiam Deo; Suppoſito enim, quod orandi ſit mens, ait Cardinalis Caietanus, debet homo ſe diſponere ad illum actum illis condicionibus, & circumſtantijs, quæ actum talem comitari ſolēt; Affert exemplum illius, qui non tenetur admittere hoſpitem in domum ſuam; ſuppoſito tamen, quod ſtatuat illum recipere, tenetur ea præparare, quæ decent inter perſonas ciuiles; Quod ſi non præpararet, vtiq; reprehenſione dignus eſſet. Dixi autem quando ſit mens orandi, quia ſi quis adhibere vellet pſalmos pietatis gratia, vt mentem ab alijs cogitationibus diuerteret, tunc nulla eſſet culpa pſallere ſine attentione, vt quando quis orationibus vtitur ſe veſtiens, vti ſuadetur à D. Baſilio, & obſeruatur à multis tum Religioſis, tum pijs perſonis, quæ certas preces, & verſiculos pſalmorum habent præſcriptos ad vnumquodq; opus externum, dum è lecto ſurgunt, dum veſtes ponunt, dum manus lauant, dum pedem efferunt domo, dum Eccleſiam aut vident, aut ingrediuntur, & ſimilia faciunt.

Caiet. loco cit.

Orationes ex ſola pietate poſsūt abſq; culpa expleri ſine attentione.

D. Baſil. orat. in Martyr. Iu lit.

Obligatio autem maior eſt quo ad culpam in habentibus præceptum; idcirco enitendum eſt, quantum humana patitur imbecillitas, vt vnum ex gradibus attentionis iam enarratis ſemper habeamus; vnuſquiſq; ſibi eam deligens, quæ captui ſuo erit facilior, ac promptior; Aliqui maiorem facilitatem experiētur proponentes ſibi in ipſo hymnodiæ principio aliquod myſterium noſtræ Redēptionis, præſertim cum iam ex vſu Eccleſiæ vnicuiq; horę canonicę ſuum iam ſit aſſignatum myſteriū, vti quibuſdam verſibus ab antiquis notatū erat ad faciliorem memorię vſum; quos verſus refert Gloſſa in cap. 1. de celebr. miſſarum.

Myſteria humanitatis Chriſti cuilibet horæ canonicæ aſſignata.

Hæc ſunt ſeptenis, propter quæ pſallimus horis:
Matutina ligat Chriſtum, qui crimina purgat,
Prima replet ſputis, cauſam dat Tertia mortis.
Sexta cruci nectit, latus eius Nona bipertit,
Veſperæ deponit, tumulo completa reponit.

Et in contemplatione illius myſterij ſuauiſsime explent integram horam. Alij in perfectiones, & attributa Dei aſ-

ſur-

ſurgunt, in quibus dulciſsime quaſi dormientes conquieſcunt per totum illud officij tempus: Alij autem ſenſui verborum attendentes illum proſequuntur, deguſtantes myſteria ab illis verbis oblata; Quicunq; autem modus eligatur, aptus eſt ad rem noſtram, maximaq; eget orantis humilitate, quia perfecta attentio ſine euagatione non eſt volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt donum præclariſsimum Dei, quod non niſi maxime humilibus conceditur, vt autem vnuſquiſq; adiuuetur ad hanc attentionem tum acquirendam, tum conſeruandam mox ſubijciam duo apta, & efficacia argumenta, & adiumenta, quę poſſunt ab vnoquoq; facillime exerceri, & obtineri. Attentio perfecta eſt donũ Dei.

CAP. III.

Dei præſentis cogitatio attentionem hymnodiæ adiuuat.

ATTENTIONIS acquiſitio tanti eſt in hoc ſtudio hymnodiæ momenti, vt quemadmodum in ea conſiſtit ſubſtantia, & perfectio totius fere diuini officij, ita omni diligentia curandum eſt media omnia adhibere opportuna ad illam obtinendam; Inter hæc media ſupremum locum tenere cogitationem diuinæ præſentiæ adſtruunt omnes Scripturæ, ob eam rationem præcipuam, quia ſicut omnis hymnodiæ ratio ad Deum colendum, & exorandũ dirigitur, ita qui vere cupit ſuum officium recte explere; eniti debet circa acquiſitionem huius diuinæ præſentiæ; nam qui familiarem ſibi illam obtinere nouerunt, maxima facilitate eleuantur in Deum, & cum illo colloquuntur ſine vlla mentis euagatione; Noſter Hymnographus hanc Dei præſentiam adeo ſibi familiarem conciliauerat, vt Deum oculis proprijs cernere, & tanquam amicum alloqui ſibi videretur, idq; non ſolum tempore quietis, quando ſolus in remotiori aliquo domus, vel palatij loco vacaret orationi, ac meditationi, ſed quod difficillimum alijs valde eſſet, etiam tempore, & lo- Attētio eſt ſubſtātia diuini officij. Dei præſentis cogitatio familiaris Dauidi.

cis maximarum occupationnm, quando vix, ac ne vix quidem licitum eſt homini cogitationem, & animũ ſibi ipſi, ſuę ſaluti, & incolumitati intendere; nimirũ quando profugus migrabat de vno ad alium locum, modo ad pręrupta montium, modo ad deſerta, & ſolitudines ſiluarum, modo ad infidelium ciuitates, vt vitam ſeruaret illęſam. Mirum certe eſt, quod licet in ijs locis tanti viri vita maxime periclitaretur ob Regis perſecutoris potentiam, tanta nihilominus animi quiete, ac ſi in loco tutiſsimo, ac libero ab omni genere periculi exiſteret, in diuinas laudes erumpebat, Deum ſuum alloquens, celebrans, & benedicens.

Deus enumerãs greſſus afflictorum.

Multi extant inſignes pſalmi Deum alloquentes, in ijs locis maioris diſcriminis compoſiti, & decantati, quos percenſere longum eſſet, quorum aliquos iam ſparſim in opere innuimus; Satis hoc loco ſit ſignificare tãtam fuiſſe huius pręclari viri cogitationem erga Deum pręſentem, vt de hiſce ſuis fugis, & migrationibus agens non dubitauerit pronuntiare ſe Deum ita præſentem attendiſſe, ac ſi vidiſſet, aut audiſſet enumerantem greſſus, & animi anguſtias obſeruantem; Nam pſalmo quinquageſimo quinto, qui vnus eſt ex compoſitis tempore fugæ, ait ad Deum: *Deus vitam meam annuntiaui tibi, poſuiſti lacrimas meas in conſpectu tuo.* quæ verba ſi attendantur iuxta vim hæbraicæ phraſis dicere volunt: *Migrationes meas enumeraſti, & lacrimas meas poſuiſti in conſpectu tuo.* hinc eſt, quod in medijs fugis, quæ licet ad duodecim enumerẽtur in Sacris libris, nempe Ad Regem Achis; Ad Regem Moab; Ad Ceilam vrbem; In deſertum Ziph; In deſertũ Maon; In deſertum Engaddi; In deſertum Pharam; Ad Philiſtæos; Ad domum propriam; Ad conſanguineos; Ad Samuelem in Ramatha; Per Agros; Et tandem à facie Abſalonis filij; Numquam tamen viſus eſt triſtis, ſed ſemper lætus, ſemperq; Deum ſuum, quem præſentem reputabat, & cogitabat, celebrans hymnis, & pſalmis, ei ſemper fidens, illum inuocans, & colens.

Dauidis fugæ duodecim.

1 reg 8. 20. 21 22 23. 25. 27.

Magna vis huius Diuinæ præſentiæ ab homine pio cogitatæ,

gitatæ, hæc ſola ſufficit ad animi feruorem in oratione ſuſtinendum: Hac eadem cogitatione Sanctus Iob, qui tot ante ſæculis præceſſerat Dauidem, vir à Deo multis, varijſq; calamitatibus probatus, dies ſuos explebat mira animi tranquillitate ſemper de Deo maxima cũ reuerentia loquens, ſemper laudans, eiq; gratias agens, non ſine maxima admiratione eorum, qui hanc illius cũ Deo initam familiaritatem non nouerant; ipſe autem notam omnibus facit dicens: *Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat*; ſed vt iterum redeamus ad Dauidem noſtrum, obſeruabimus, quod diuinæ maieſtatis præſentiam ſibi ſemper propoſitam vocat ſui cordis vnicam prouiſionem: *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.*

Diuinæ pręſentię cogitatio cõfortat Iobum.

Iob. 31.

Pſ. 15.

Modus autem cogitandi hãc Diuinam præſentiam varius extitit iuxta varietatem ingeniorum: Poteſt enim Deus proponi præſens maxima cum maieſtate, inter medios exercitus ſpirituum cæleſtium, qui modus eſt conditioni Dei maxime aptus, & ab omni hominum genere poteſt facillime concipi; Nam etiam Plato vir Ethnicus, licet doctiſſimus in humana ſapientia, docebat ſummum Iouem obambulare Cælum in curru, & quadriga, comitantibus eum Diuis, qui illius laudes celebrarent. De quo Platonico ſenſu teſtatur Auguſtinus Eugubinus in pſalmum ſexageſimum ſeptimum. Hanc eandem formam maieſtatis conſpicere dignatus eſt, & nobis deſcriptam tradidit Iſaias, videns Dominum in throno glorię ſublimi ſedentem, vndiq; Seraphicis ſpiritibus ſtipatum. Hanc maieſtatis formã ſuadebat virtutũ cultoribus pijſſimus Bernardus, vti maxime opportunã ad attentionem mentis: *Sic ora, cum oraueris, quaſi ſis aſſumptus ante faciem maieſtatis in excelſo throno, vbi millia millium miniſtrant, & decies centena millia aſſiſtunt ei.* Hanc eamdem exhortabatur D. Chriſoſtomus, expendens euentum illum, quem deſcribit Iſaias dicens: *Vidi Dominum ſedentem ſuper excelſum ſolium, & eleuatum, & plena erat omnis terra maieſtate eius.* ait D. Chriſoſtomus: *Quod ſi omnis oraturus hanc ſibi proponeret*

Dei præſentia quot modis queat proponi

Plato.

Aug. Eugub in pſ. 67.

Iſ. 6.

D. Ber lib. de conſid. c. 48.

Dei maieſtas cogitata feruorẽ tribuit oranti.

maieſtatem orationes ſuas attentius, feruentius, & rectius funderet; quis enim tam audax, & temerarius Deum præſentem cogitationis oculis proſpiciens alias cogitationes admitteret, quam bonas, & opportunas? tandem concludit: *Qui coram Rege terreno loquitur, de ijs tantum verba facit, de quibus voluerit ille audire.* & poſt pauca addit: *tu vero cum Rege Regum colloquens, cui cum horrore ſeruiunt Angeli, omiſſo cum illo ſermone, de luto, de puluere, de telis aranearum loqueris?* Impoſſibile quaſi dixerim futurum cordi ſic diſpoſito tunc mente euagari.

Dei Iudicis cogitatio timorem fouet.

Poteſt Deus etiam concipi præſens tamquam Iudex pro tribunali ſedens, vt ſententiam de nobis, præſertim de hac actione, quam nunc agimus orantes, proferat; Hic etiam modus eſſet maximæ vtilitatis, & facilis redderetur cogitationi; vtilis quidem eſſet, quia Iudicis præſentia timorem gignere eſt aptus; Quis enim facinoroſus tam impudens eſſe poteſt, vt coram Iudice, à quo neceſſario debet examinari, & poteſt ſeuere plecti, audeat delicta cõmittere? facilis etiam eſt, quia mens ea facile concipit, quæ phantaſmatibus ſunt aptiora, & familiaria, cuiuſmodi ſunt Iudicum auctoritas, & ſeueritas; Qui modus facilior redditur ex argumento pſalmorum, qui recitantur, & cantantur; Nam paſsim ſermo incidit de Iudicijs Dei, de iuſtitia, de præceptis, & de legibus; quæ recordatio ſingulari quodam modo frequentiſsima eſt in illo pſalmo omni veneratione colendo, qui quotidie frequentatur ad horas diei à pſallentibus, nimirum cẽteſimus decimus octauus; totus enim eſt in renouandis illis vocibus: Iudiciorum, legis, mandatorum, teſtimoniorum, & ſimilium, quæ ad cauſam iudiciariam ſpectare poſſunt. Ad quam rem narratur à D. Petro Damiani quædam apta meditatio cuiuſdam deuoti, ſed miræ ſimplicitatis viri; Is expleto officio diuino, dum à diſcipulis interrogaretur, quid ea die vidiſſet in Eccleſia; reſpondit ſe vidiſſe in quatuor verſiculis ſex perſonas neceſſarias ad beneficium Animæ ſuæ; nimirũ legem, teſtimonium, iuſtitiam, præceptum, timorem, iudicia; In lege aiebat ſibi oſtenſam perſonam Iudicis; qui ſecundum

Dei Iudicis figura frequenter deſcribitur in pſalmis.

D. Petr. Dam. ſerm. 12. de reſur rect.

le-

legem iudicaturus eſt; In teſtimonio aduertiſſe teſtes examinandos, In iuſtitia cognouiſſe munia actoris, & rei; In præcepto attendiſſe Iudicis ſententiam; In timore atq; iudicio obſeruaſſe accuſatorem, & executorem. Hic pius vir nouerat elicere ex argumento pſalmorum præſentiam Dei ſub forma Iudicis pro tribunali ſedentis, & hac ſancta cogitatione vtili canebat ſuos hymnos Deo; qui modus proponitur vſurpandus à pſallentibus, dum Eccleſia in quodam hymno dicit: *Speculator adſtat deſuper, qui nos diebus omnibus, actuſque noſtros proſpicit à luce prima in veſperum.* Hymn. laud. fer. 5.

Vtro autem horum modorum concipiatur Deus præſens, mens cantantis, & pſallentis Deo, attente poterit munus ſuum explere; Nullam enim admittere poterit, cor videns Deum, alienam cogitationem; & poterit facilius ad eam puriſsimam attentionem peruenire, quam à ſuis Religioſis exquirebat D. Bernardus, non enim patiebatur hic Sanctus vir Monachos ſuos cogitationes admittere, etiam bonas, quæ non eſſent conformes argumento pſalmorum; ſi nimirum inter pſallendum occurriſſet menti nobilis aliqua Theologiæ doctrina paulo ante in cubiculo lecta; ſi etiã occurriſſet mẽti alta aliqua doctrina ex ore ipſius Sancti Magiſtri, & Antiſtitis concionantis audita, expellẽdas docebat has cogitationes, quamuis bonas, quamuis pias ob eam rationem, quia etiam ſi ſalubres ſint, minime tamen ſalubriter inter pſallendum reuoluuntur; Spiritus Sanctus enim illa hora gratum non reputat quidquid aliud offerimus, quam id quod debemus in opere Dei; opus Dei vocabatur à D. Bernardo hymnodiæ opus; citans regulam D. Benedicti aſſerentis: *Nihil operi Dei præponere licet.* quo titulo arguebat, quanta attentione dignum eſſet diuinis vacare laudibus. Cogitationes etiam bonæ debẽt aliquando excludi ab orantibus. D. Bern. ſerm 47. in cant.

Qui non ſtudet hanc familiaritatem diuinæ præſentiæ obtinere, ſicut facilis erit ad euagationes cogitationum, cum careat fræno potentiſsimo ad illas cohibẽdas, & continendas, ita non modicam poteſt irrogare iniuriam officio, quo fungitur; Nam euertit ſenſum omnem tum ora-

Mente alieni à Deo dũ orant, iram ſibi prouocant.

tionum, quæ recitantur; tum pſalmorum qui concinuntur, tum verborum quæ proferuntur; quidquid enim adhibetur in Diuino officio, ſignificat Deum præſentem, quem alloquimur, inuocamus, laudamus, exoramus, & tamen illi mens nihilo magis aduertit, ac ſi non adeſſet, nec de illo ſermonem, & verba faceret. Facinus certe indignum, & acri pœna aliquando luendum, peiores enim ſumus agentes cum Deo immortali, & omnipotẽte, quam cum Principe, aut Prætore mortali, quos alloqui ſtudemus omni reuerentia, & timore.

Act. 17.

Chriſti Domini præſentia ſacramentalis in Eucariſtia attentionẽ excitare debet.

Hęc Dei pręſentis cogitatio eo faciliùs poterit obtineri ab vnaquaq; Religioſa, & pia perſona, ſi eiuſdẽ Dei nobis proponere curabimus non tantũ naturalẽ præſentiam per illam immenſitatẽ naturæ, qua rebus omnibus intimũ eſſe Deum docuit Apoſtolus Paulus, vti rem ipſis Philoſophis Atheniẽſibus lumine naturæ cognitam, & comprobatam, quia non longe abeſt ab vnoquoq; noſtrum, & in ipſo viuimus, mouemur, & ſumus: ſed etiam modum ſupernaturalẽ exiſtentiæ verbi Incarnati in Eucariſtiæ Sacramento, quod in Templis aſſeruatur, & cuius venerabili ac formidabili adſtamus præſentiæ reali; dum in choris pſallentes canimus; Inde enim ſtimulum elicere poſſumus ad nos ipſos excitandos, ne coram tanta maieſtate alias cogitationes admittamus, quam pias, & ſanctas. Deus enim ſub illis ſpeciebus panis latens, quaſi ſub tot cancellis reſpicit, & conſiderat corda, & animum, licet ipſe non videatur à nobis; de quo poſſumus vſurpare verba illa pijſſimi Bernardi: *Videor, & non video; vereor aſpectum illius exploratoris, qui poſt parietem ſtat, quem pro acumine viſus Capreæ aſſimilauit ſcriptura*. expendebat tunc S. Doctor illa verba canticorum: *En ipſe ſtat poſt parietem proſpiciens per feneſtras, reſpiciens per cancellos*. Et Deo omnia intuenti, & cordium cogitationes conſideranti accommodat, vt cautior inde fiat ad proprij cordis cuſtodiam, ſicuti ſponſa ex eadem conſideratione ſui ſponſi præſentis, & aſpicientis argumentum maioris dilectionis ad ſui excitationẽ eliciebat; Quæ rectę poſſunt à nobis accommodari ad præſentiam

D. Bern. ſer. 55 in cant.

Cant. 2.

In-

Incarnati Verbi in Eucariſtiæ Sacramento, quaſi ſub cancellis accidentium exiſtentis, vt videat, & obſeruet fideles pſallentes: Si huius acutiſſimi videntis oculos ſuper nos præſentes cogitabimus, magnum inde nobis ad attentionem tenendam comparabimus adiumentum, magnumq; timorem, & reuerentiam erga Deum concipiemus; Et ipſe tandem Deus oculorum ſuorum benigniſſimos radios, tamquam Sponſus erga nos emittens, maioribus ſemper, largioribuſq; gratijs animas noſtras cumulabit.

CAP. IV.

Angelorum præſentia cogitata eamdem attentionem promouet.

SANCTORVM Angelorum præſentia, aliquibus forſan, ijs præſertim, qui nondum aſſueſcere, aut peruenire potuerunt ad Diuinam præſentiam concipiendam, facilius adiumentũ poterit afferre; ſicut etiam facilius eſt homini ipſorum Angelorum concipere conditionem, cum ſæpe ſæpius ſub humana forma viſi ſint inter homines conuerſari, præſertim cum omnium Sanctorum Doctorum, & Patrum communis ſit ſenſus Sanctos Angelos adſtare in noſtris Templis, præcipue tempore diuinorum officiorũ; qui ſenſus auctoritate Sacræ Scripturæ maxime comprobatur; Cuius rei ad maiorem pſallentium excitationem illuſtriora proferã teſtimonia tam ex Scripturis, quam ex Patribus deſumpta.

Angelorum præsẽtia facile poteſt concipi ab homine.

In primis nobilis Pauli Apoſtoli locus hanc vrget veritatem, dũ Sanctus Apoſtolus docere vellet mulieres Chriſtianas Corinthias, quanta modeſtia, & reuerentia ad Templa Dei deceret accedere; præſertim circa vſum veli ſupra caput, quo numquam licitum eſt carere mulieres honeſtiores, dum in publicum exeunt, maxime Eccleſiã adeuntes; adhibet reuerentiam Angelis debitam, qui in eccleſijs ſanctis conuerſantur: *Ideo debet mulier poteſtatem habere ſupra caput propter Angelos*. Illa dictio: *Poteſtatem*. ſignificat

Mulieres velſã in Eccleſijs gerere debent.
1. Cor. 11.

cat velamen, de quo paulo ante apertius fuerat locutus docens, quod ſi qua mulier libertatis cupida, eo nollet vti, in pœnam ſuæ libertatis turpiter deberet tenderi: *Si non velatur mulier, tondeatur.* Hoc velum tanto cum rigore ſuadebat Paulus propter honorem, & reuerentiam Angelorum, ait S. Hieronymus, qui Eccleſiæ aſſiſtere perhibentur. Licet nonnulli DD. interpretentur Angelos ideſt Sacerdotes, qui Angelicam debent profiteri puritatem, ſicut Angelorum exercent munia erga mortales, ne aſpectu mulieris aliquo modo offenderētur, nihilominus tamen germanior, & communior omnium ſenſus eſt de Angelis Sanctis, qui cenſentur Templa oberrare, & quaſi teſtes à Deo poſitos obſeruare, & explorari fidelium geſtus, vota, veſtes, & modeſtiam, Ita S. Chriſoſtomus, quem ſecuti ſunt alij Sancti expoſitores Theodoretus, Anſelmus, Thomas, Hieronymus, Theophilactus enarrantes hanc Pauli epiſtolam.

Angelorū nomine Sacerdotes intelligi aliquando poſſunt.

D. Chriſ. hom. 26 in 1. ar. 11. & ſerm. de aſcenſ.

Huic Pauli doctrinæ inhærentes Sancti Patres pro comperto habent hanc veritatem, eamq; ſupponunt tāquam infallibilem; Ideo D. Dionyſius Areopagita præcipuus Pauli diſcipulus, ſæpe mentionem facit de Angelis vltimi ordinis, tamquam præſidētibus Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, & Sacrorum miniſterio. Hinc aiebat D. Chriſoſtomus: *Per id tempus & Angeli Sacerdoti aſſident, & cæleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & Chorus altari vicinus in illius honorem, qui immolatur, Angelorum Choris plenus eſt, id quod credere abunde licet vel ex tanto ſacrificio, quod tunc peragitur.* Multus eſt hic Sanctus Doctor in hac doctrina ſæpe inculcanda; quod vbi adeſt Sanctiſsimum Eucariſtiæ Sacramentum, adſint ſemper plurimi Angeli, qui tāquam milites adſtant ſupremo Imperatori; loquebatur D. Chriſoſtomus non ſolum quia ſic ſentiebat ob Pauli doctrinam, ſed etiam quia non ſemel Angelos videre tempore Diuiniſsimi Sacrificij dignus fuit, vti de ipſo narrat luculentiſſimus ſcriptor B. Nilus in quadam epiſtola ad Anaſtaſium Epiſcopum his verbis æterna memoria dignis: *Ioannes Sacerdos admirandus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, immo*

D. Dion. de cœleſt. hier. c. 5. & 9

D. Chriſ l. 6. de Sacer.

Angeli adſtant Miſſæ ſacrificio.

B. Nilus ep. ad Anaſtaſ.

mo vero totius orbis ſplendor, vir animi perſpicacis, omni fere tempore videbat Domum Domini refertam Angelorum cætu, & tunc in primis cum diuinum, & incruentum Sacrificium offerebatur, quo quidem tempore ſtupore, & lætitia plenus rem præcipuis amicis ſpiritualibus priuatim enarrauit. Deinde pergit etiam deſcribere qualitatem & geſtus Angelorum adſtantium, & miniſterium præbentium huic Sacrificio dicens eos viſos eſſe ſplendidiſsimis ſtolis indutos, nudis pedibus, intentis oculis, pronos altari, magno cum ſilentio, & reuerentia circumſtantes diuino myſterio; Sæpe itaq; hic vir Sanctus vrgebat hanc Angelorum præſentiam, vt ſuis Anthiochenis, & Conſtantinopolitanis ſuaderet modeſtiam, reuerentiam, attentionem, & ſilentium in Eccleſijs: *Contemplare obſecro*(dicebat aliquãdo)*adſtat menſa Regis, adſunt Angeli menſæ huius miniſtri, adeſt rex ipſe, & tu oſcitans ſtas?* Iterum alibi ait: *Scio quia non vides, audi tamen, quia Angeli præſentes ſunt vbiq; maxime in Domo Dei, vbi aſtant Regi, & omnia ſunt plena incorporeis illis virtutibus:* Si tantam reuerentiam, & compoſitionem totius hominis requirebat hic Sanctus Epiſcopus à laicis, quando in Eccleſia adeſſe contingeret coram Sanctiſſimo Eucariſtiæ Sacramento, quid par eſt nos exequi, quando eidẽ Auguſtiſsimo Sacramento adſtamus oraturi pſalmis, & hymnis? Nos inquam deputati ad munus, & ſeruitium tam proximum Deo? Ad nos ſpectare poſſunt verba illa vere ignita eiuſdem Sancti viri, vt nos excitet propter hanc Angelorum in Eccleſijs aſsiſtentiam: *Neſcis quod cum Angelis ſtas, cum illis cantas, cum illis hymnos dicis?* Nemo tamen ſibi perſuadeat Angelos Sanctos ſolummodo adſtare in Templis, vbi aſſeruatur, aut conficitur Euchariſtię myſterium, nõ vero in oratorijs, aut extra tempus Sacrificij; nam ſtatim ac in Eccleſias, ſeu oratoria conuenimus hymnos dicturi, aut alio modo oraturi, præſertim quando agitur de precibus iſtis publica cauſa faciendis, adſunt Angeli, vt orent nobiſcum, & teſtes ſint noſtrorum votorum.

Angelorũ reuerentia in eccleſijs.

D. Chriſ. hom 3 in ep. ad eph.

Et hõ. 15. in ad hæbr.

Angeli tẽpore precũ aduolant orantibus.

Huius etiam veritatis luculentiſsimos proferam teſtes ad noſtram doctrinam; Quorum primum produco Vene-

Beda l 6. in Lucam.

rabilem Bedam diſerte ſcribentem de hac re: *Maxime tamen, ait, Angelici nobis Spiritus adeſſe cenſendi ſunt, cum diuinis ſpecialiter mancipamur obſequijs, ideſt cum Eccleſiam ingreſſi vel Lectionibus ſacris aurem accommodamus, vel pſalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus.* Sed ante omnes noſtræ Eccleſiæ DD. pronuntiauerat pſaltes ipſe, quod quando ad pſallendum accedebat, tunc ſibi certiſſime perſuadebat ad Angelorum conſpectum, & conſortium tranſire: *In conſpectu Angelorum pſallam tibi, adorabo ad templum ſanctũ tuum & confitebor nomini tuo.* quo loco aduertit D. Chriſoſtomus ab alijs legi: *Coram Dijs modulabor tibi.* nomine Deorum Angelos appellaſſe, vt maiorem in ſe reuerentiam erga eos concipiat, tamquam res Diuinas; Deinde vtitur verbo: *Coram.* quod ſignificat præſentiam realem, & actualem, quia illos concipiebat ſibi præſentes, quaſi eos proprijs oculis cernens.

Pſ 137.

Hæc Angelorũ præſentia plures nobis operatur bonos effectus, valde etiam vtiles; In primis enim, aiebat Origenes, adſtantes obſeruant noſtras preces; & ſi eas attentas, & pias cognoſcunt, ſtatim ad Deum deferunt, & offerunt exaudiendas, & donis cæleſtibus cumulandas: *Nec Angelorum officia, ait Origenes, ab huiuſmodi officijs deſunt; Angeli enim Dei aſcendunt, & deſcendunt ad filium hominis, perquirũt, & curioſe agunt, quid in vnoquoq; noſtrum inueniant, quid offerant Deo; vident, & perſcrutantur vniuſcuiuſq; noſtram mentem, ſi habeat aliquid, aut cogitet, quod Deo mereatur offerri.* Non modicum profecto beneficiũ nobis hoc ab Angelorum præſentia deriuatum; acquirunt enim orationes noſtræ maiorem vim, & auctoritatem apud Deum: Non quia egeat Deus hoc Angelorũ miniſterio, ſiue ad audiendas, ſiue ad videndas, ſiue ad cognoſcendas noſtras preces, & hymnodias: ſed quia Angeli adiungentes ſuas commendationes reddũt, noſtra vota Deo magis accepta; hinc orationes, & lacrimæ ſancti viri Tobiæ per manus Angeli Raphaelis narrantur oblatæ Deo: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Et in Apocalypſi viſi ſunt Angeli ad Deum perferre orationes piorum: *Et aſcendit fumus incenſorum de ora-*

Orig hom. 9 in Leuit.

Ex Angelorũ præſẽtia quot nobis deriuẽt bona.

Angeli offerunt preces noſtras Deo.

Tob. 12.

Apoc. 8.

tionibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo. Hoc inquā beneficium inde nobis deriuatur, quando ea oramus, pſallimuſq; attentione, qua par eſt: ſin minus nulla de noſtris hymnodijs, aut orationibus habetur ratio; immo ſi triſtitiæ capaces eſſent Angeli Sancti, maxime triſtarentur videntes nos mente alienos à Deo; ſicut hilares, & iucundos ſe exhibent, quando hymnodiæ attentam obſeruant executionem; diligentes itaq; ſunt, & ſoliciti in hoc obſeruationis munere circa verba, modum, geſtus, & compoſitionem, vt pronuntiare non dubitauerit magnus Baſilius, dum ea verba expenderet hymnographi: *Et in templo eius omnes dicent gloriam.* aſſiſtere Angelos verba deſcribentes; Ad quā rem proditum eſt D. Bernardum fuiſſe aliquando à Deo dignatum mira viſione; quam mox ſubijciam, quia multis referta eſt documentis opportunis.

Angeli diligunt attentiones in oratione.

Pſ. 28.

Cum D. Bernardus intereſſet nocturnis vigilijs ea puritate, ac deuotione, qua ſolebat, ecce benignitate Domini adiutus vidit ſingulos Angelos iuxta Monachos ſtātes, & quod quiſq; eorū pſallebat in ſchedulis inſtar notariorum tam diligenter excipientes, vt nec minimam ſyllabam quamquam negligenter prolatam omitterent; ſcribebant autem diuerſo modo, nam quidam eorū ſcribebant auro, alij argento, nonnulli atramento, aliqui etiam aqua, quidam nihil penitus ſcribebant; Admirabundus Bernardus neſciebat cauſam diuerſitatis, tunc Spiritus Domini eum interius docebat intelligentiam; qui auro ſcribebant feruorem pſallentium, & attentionem ſignificabant; qui autem argento minorem quidem feruorem, puram tamen fuiſſe pſallentium intentionem declarabant; qui vero atramento, continuum quorumdam bonæ voluntatis vſum in hymnodia, licet non cum multa deuotione notabant; qui aqua ſcribebant, exprimebant eos, qui ſomnolentia, & acedia preſſi, vel varijs abducti cogitationibus, videntur quidē aliquid ſignare, ſed cor eorum prorſus abſtractum non concordare voci oſtendebant; nam ſicut qui aqua pingit, & ſi veros characteres deſcribat, nihil tamen re vera ex eis manet: ita quando cor non concordat linguæ,

Lib. de viris illuſtr. ord. Ciſterc.

Angelorū mira viſio facta S. Bernardo.

Angeli ſcribunt verba orantium.

Euagantes voluntarie in oratione ab Angelis negligũtur.

tunc huius oratio nullius eſt apud Deum momenti; qui tandem nil ſcribebant, deplorabilem eorum ſortem redarguere volebant, qui proprij ſtatus, & obligationis obliti ex propoſito, & voluntarie diuagantur; Tunc D. Bernardus recolens illam D. Pauli ſententiam: *Omnes ſunt administratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*. ſicut proficientium gratulabatur feruori, ſic paterno pietatis affectu, deficientium miſerebatur tepiditati.

Hebr. 1.

Si vnuſquiſq; noſtrum oculos Bernardi Sancti haberet, & Angelos conſpiceret præſentes, quando perſoluimus diuinum officium; Saltem ſi vnuſquiſq; mentis, & fidei oculis ſibi repræſentaret hoc ſpectaculum Angelorum adſtantium, & omni diligentia obſeruantium, an verba noſtra valeant deſcribere ſiue auro, ſiue argento, ſiue ſaltem atramento; Magnum profecto inde ſtimulum ad attentionem ſentiret, hæc enim cogitatio tanti eſſet momenti, vt inſtar Pædagogi, animum dirigeret ad omnem piam diſpoſitionem, nec poſſet animus in ea cogitatione defixus huc, illucq; libere vagari; ſicut puer coram Pædagogo non audet motum aliquem reddere incompoſitum: Nec dedecet Pędagogi nomen in re ſpirituali; nam etiam Paulus Apoſtolus tradidit Galatis legem Moſaicam Pædagogi munus egiſſe cum populo quaſi ducens ad altiorem doctrinam legis nouæ: *Itaq; lex Pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur, at vbi venit fides, iam non ſumus ſub Pædagogo*. Immo ſi libet aliquid ad hanc rem ex profano auctore mutuare, dicere poſſumus, quod hoc munus Pædagogi maxime Angelo conuenit, qui nobis à Deo datus eſt ad cuſtodiam, qui nobiſcum ſemper conuenit ſiue ad negotia, ſiue ad orationem, ſiue ad Eccleſiam; quia Seneca agens de modo bene viuendi abſq; morum errore, tradidit vnicuiq; noſtrum aſsignatum fuiſſe a Deo in Pædagogum Deum inferioris ordinis; Forſan ſecutus Platonis doctrinam, qui ſicut Deorum nomine Angelos intelligebat, ita de Angelis ad noſtram cuſtodiam datis, videtur aliquid olfeciſſe. Magnam vim obtineret Angeli præſentia cogitata in animum

Angeli sũt tamquam Pædagogi animarum.

Ad Gal 3.

Angeli cuſtodis munia

Seneca ep. 19 & 110.

mum noſtrum, nam experientia teſte cognoſcimus, quod grauis alicuius viri talis præſentia tantummodo cogitata, poteſt quemlibet animum componere, & in officio virtutis continere; quemadmodum aliquando docuit D. Bernardus, vt inſtrueret, quo modo Anima in quolibet loco viuere abſq; cogitationibus indecentibus poſſet: *Elige tibi, ait, tu ipſe hominem conſilio meo, cuius vitæ exemplar ſic cordi tuo inſederit, reuerentia inhæſerit, vt quoties eius recordatus fueris ad reuerentiam cogitati aſſurgas, & temetipſum ordines, & componas*. & inter cætera ab hac cogitatione, ſeu recordatione beneficia reportanda, ait, eſſe propriarum cogitationum puritatem: *Nam omnes cogitationes tuas cũ ab eo videri cogitabis, ac ſi videat, ac ſi arguat, emendare cogeris*. Quid operari nobiſcũ poterit Angeli tã ſublimis cogitata pręſẽtia, ſi hominis mortalis pręſentia tãtã habet auctoritatem, quantã ſcribit D. Bernardus; immo quantam vnuſquiſq; potuit in ſe ipſo experiri? profectò cogitationes attentas ad rem, quam agimus, coget nos habere, ne ab illo reprehendamur, vel vt melius dicam, vt ab illo diligamur, & ſemper ad meliora promoueamur; vel etiam ne hoſtis malignus Sathanas occaſionem habeat noſtras irridendi hymnodias, & orationes, & implendi codicem ſuum verbis noſtris ſine attentione prolatis; adſtare enim dæmones pſallentibus experientia conuincit, & in operis progreſſu videbimus, obſeruantes ſi valeant aliquid à nobis obtinere, vel extraneas, vel terrenas, vel turpes etiam ſuggerendo cogitationes; Nos qui in medio tum bonorum, tum malorum conſtituti ſumus Angelorum, ſtudeamus ex cogitatione vtriuſq; obiecti tam diuerſi, eamdem in nobis promouere attentionem, vt Angelis bonis lætitiam, malis autem triſtitiam, nobis deniq; vtilitatem adferamus, & conſolationem.

Cogitatio præſentiæ viri grauis ad animi compoſitionẽ confert.

D. Bern. l. de vita ſol. lit.

Dæmones adſtant orantibus, & ſcribunt verba.

C A P. V.
Animi Deuotio pars eſt hymnodiæ præcipua.

Deuotio et tentionis germana.

ENIXE commendatur à Sacris Concilijs animi deuotio ad diuinum officium rite perſoluendum, eamq; eodem verborum contextu cum attentione coniungunt, quia altera ab altera neſcit diſsidere, & vbi vna reperitur adeſſe, ibi altera quoq; magna facilitate præſto eſſe contendit; ſicut illa deficiéte hæc nullo modo conſiſtere nequit; quaſi dixerim duas Sorores, Attentionem, & Deuotionem, ambas hymnodiæ vtiles, ambas inuicem ſe iuuantes, & fouentes; Attétio enim iuuat deuotionem; Deuotio fouet attentionem; cum iam de attentione niſi pro dignitate ſaltem pro neceſſitate ſit abunde dictum, nunc poſtulat locus, vt de deuotione fiat ſermo; qualis nimirum illa ſit, quibus item modis queat obtineri. Deuotionis autem duæ ſunt ſpecies, ſiue rationes, vna quæ in voluntate, & corde exiſtit; altera, quæ potius in ſenſu dependens tamen à voluntate, & corde inuenitur, illa eſt magis neceſſaria, & ſubſtantialis; hæc vero magis affectiua, & tenera; Præcipua itaq; deuotionis ratio, quæ denominationem deuoti cōmunicat ſubiecto, & facit aliquem dici vere poſſe deuotum & quæ exigitur ab Eccleſiaſticis in iure, vt deuote diuinum expleant officium, conſiſtit in animi promptitudine voluntaria, vltronea, & liberali, qua quis ſe offerat, & tradat ad aliquod opus Deo maxime charum; Hanc enim animi diſpoſitionem proprie importat vera deuotio; quemadmodum recte docuit S. Proſper libro ſecundo de vita contemplatiua, & poſt ipſum tradidere omnes Theologi cum D. Thoma Aquinate, dicente: *Deuotio nihil aliud eſſe videtur, quam voluntas quædam prompte tradendi ſe ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum.* qui namq; bonum opus voluntarie facit, is merito deuotus dici meretur, quia non inuitus rem facit, quam offert; Et hoc ſenſu ſumpta eſt deuotio etiam à profanis hinc illud Poetæ hor-

Deuotionis ſpecies duæ

Deuotio tenera quæ.

Deuotionis ratio in quo ſita.

2. 2. q. 82. ar. 1.

hortantis nimirum ad orationem: *Cõmunemq; vocate Deum, date vina volentes.* & iterum *Volens vos Turnus adoro.* Hinc Deus noſter ſicut oblationes primitiarum pergratas habebat in Veteri Teſtamento, quia tantum ab vltroneis, & ſpontaneis (verbis vtor Sacri textus) offerebantur, nullo extante de illis aut mandato, aut præcepto, ſed ſola aliqua ſignificatione, ita verbis magnificis illas primitias offerentes voluit in Sacra Hiſtoria nominari deuotos: *obtulerunt mente promptiſſima, atq; deuota primitias Domino ad faciendum opus tabernaculi teſtimonij.*

Virg Aeneid. l. 8. & 10.

Exod. 25. & 35.

Gaudet Deus hominum hac voluntaria, & prompta oblatione, cuius vim, & dignitatem cognoſcens noſter hymnographus ſtudebat omni diligentia illius acquiſitioni, eamq; libenter modo ſpondebat, modo à Deo exorabat; Spopondit hanc vltroneam oblationem, quando dixit: *Voluntarie ſacrificabo tibi.* & quando illius in ſe experiebatur præſentiã ſtatim illã Deo offerebat: *Volũtaria oris mei beneplacita fac Domine.* & quaſi gloriabundus illã iactabat: *Ego autẽ ſicut Oliua fructifera in Domo Dei.* quæ verba nõ ab omnibus poſsũt vſurpari; Multi nãq; in domo Dei habitãt, quos mũdus crederet Arbores omni fructu bono copioſas, ſed vere tamen virẽtibus tãtũ ornãtur folijs, nullũ intrinſecus habentes ſuccũ deuotionis; Non omnes ſunt oliuæ, quæ ſolæ oleum habent, & producunt, nullum ſentientes deuotionis affectum in voluntate; At noſter Dauid Oliua erat, & Oliua fructifera oleum ferens deuotionis, & promptitudinis ad diuinas laudes concinendas; vt autem promptius, alacriuſq; ad harum laudum incendederetur continuationem, exorare à Deo deuotionem non omittebat; cuius inſigniorem orationem habemus pſalmo ſexageſimo ſecundo: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum.* vbi attendenda eſt connexio, quam adhibet Dauid, vt primo infuſionem poſtulet Spiritus Diuini, qui voluntatem accendens, deuotionem excitet; ſpondet deinde laudum effuſionem cum præcipua cordis lætitia; vrgebat D. Bernardus hanc Dauidis piam, exemplaremq; orationis formam ad

Animi deuotio Deo grata.

Pſal. 53.

Pſal. 118.

Pſal. 51.

Animi deuotio à Deo poſtulanda.

Pſal 62.

D. Bern. ſerm. 18. in cant.

noſtrā eruditionē, quia prius infundi poſtulauerit; poſtea effuſionē promiſerit: *Infundi prius nimirum volens, & ſic effundere; nec ſolum infundi prius, ſed & impleri, quatenus de plenitudine eructaret, non oſcitaret de inanitate.* quo exemplo reprehēdit eos, qui inanis gloriæ cupiditate moti geſtiunt docere, cum nondum didicerint; & eſſe prius canales velint, quam fuerint conchæ; Nos autem hinc diſcamus, quod à Deo enixe poſtulāda ſit vera cordis deuotio, Nam à Deo ait D. Thomas teſtimonio D. Ambroſij in Lucam tamquam à cauſa principali, expectanda, & expetenda eſt deuotio vera; Niſi enim donauerit Deus deuotionem, nullus inueniri poterit animus deuotus; proinde in decreto concilij poſita ſunt illa verba: *Quantum Deus dederit.* Sed antequam diſcedamus à prædicta Dauidis oratione, & poſtulatione: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum.* præſtat aduertere opportunam comparationem, quam conſiderat D. Bernardus inter hæc verba Dauidis; & aliam orationem, ſeu poſtulationem aliquando factam à Sponſa in ipſo initio ſuorum cum ſponſo colloquiorum, dum dixit: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Aduertit D. Bernardus, quod licet in verbis diſſimiles ſint iſtæ orationes, in re tamen pares, & eædem prorſus exiſtant, quod enim poſtulabat ſponſa per oſculum Dei, idem orabat Dauid per illam Spiritus plenitudinem, vt ex plenitudine gratiæ, quaſi ex oſculo diuino recreatus animus, promptior, & alacrior cantaret gloriam, & magnitudinem Sponſi diuini.

Deuotionis origo Deus

D Tho. loco cit. ar 3.

Quotquot fuere hac Spiritus pinguedine repleti, ſtatim eruperunt in laudes exultationis, quarum multas præter illas à Dauide euulgatas, habemus & vſurpamus in Eccleſia ad altiorem, & perfectiorem noſtrarum laudum excitationem; Si de priſcis loquamur, qui in antiqua ſinagoga illuſtres fuerunt, celebris eſt in primis Anna Mater Prophetæ Samuelis, quæ omnium ſanctorum Patrum eloquentia, & ſcriptis celebratur, tamquam præcipuus Eccleſiæ noſtræ typus, & figura, propter virtutum excellentiſsimas actiones, quas ipſa perſecuta eſt, præſertim propter

Deuotio laudes excitat diuinas.

Anna Mater Samuelis magnæ deuotionis mulier.

mi-

mira exempla ad Deum tum exorandum ſtrenue, tum laudibus colendum nobis tradita; tum deniq; propter virum in omni genere probitatis, & virtutis maxime inſignem, quem ſibi, & mundo toti precibus obtentum peperit; Hæc inquam Mulier eructauit canticum magnatum laudum copioſum in ſignum animi grati ob tãtam à Deo impetratam prolem; quo cantico, quia myſterijs altis abundat, vtitur noſtra Eccleſia in ſuis perſoluendis altiſſimo Deo laudibus; Eructauit inquam, cum prius plena eſſet deuotionis, plena ſpiritus gratiæ; obſeruauit D. Gregorius huius mulieris plenitudinem ex qualitate operationum, quas ante Cantici prolationem, præmiſit in honorem Dei; Primo enim dicitur, quod ad Heli Sacerdotem ſe contulit in Silo, vt filij oblationem, quam ſpoponderat, exequeretur; Deinde ſecum detulit quaſdam res ad ſacrificium, quas D. Gregorius admiratur ob myſteriorum ſublimitatem; in quibus præcipue obſeruat elucere magnam, altamq; animi deuotionem; obtulit enim tres vitulos, & farinæ modios totidem, & amphoram vini; Poſt hæc erupit in canticum lætitiæ plenum dicens: *Exultauit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo, dilatatum eſt os meum.* ſicut hæc verba ſatis oſtendunt deuotionis plenitudinem; ita oblationis qualitas eamdem melius confirmat ex ſententia D. Gregorij; vituli enim ex vſu Sacræ Scripturæ hymnos, & laudes ſignificant, iuxta Oſeæ pronuntiatum: *Accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* qui vituli numero tres fuere, quia gratias referre debemus ſummæ Trinitati; vitulis adiunguntur modij farinæ itidem tres, ad ſignificandam adfuiſſe mentis attentionem in hac laudum oblatione, & prolatione: *Nam ſine farina, ait Greg. vitulum offert, qui Dei laudibus verba quidem edit, ſed mente vaga, ad ea, quæ loquitur, non intendit.* Tandem coniunxit pia mulier etiam amphoram vini, quia tũc Perfectiores ſunt noſtræ laudes attente prolatæ, ſi adſit vinum exultationis in voluntate deuota: *Igitur vitulus, farina, & vinum, concludit D. Greg. laus eſt Dei, intellectus laudis, & lætitia deuotæ mentis.*

D. Greg. in c. 1. Regum.

Annæ canticum deuotionis lætitia abundat.

Oſ 14.

Si-

Si canticorum etiam nouæ legis attendere velimus originem, reperiemus ea etiam fuiſſe à plenitudine deuotionis, & gratiæ profecta: Nobilius canticum profero ad confirmationem, nimirum illud à Sanctiſsima Deipara Virgine prolatum, quod in noſtris quotidianis hymnodijs læti vſurpamus: *Magnicat anima mea Dominum, & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.* cuius prima verba, media & vltima deuotionẽ cordis internã ex ſe declarãt; quia ex corde non ſolum ſpiritu, & gratia pleno, ſed diuinitate ipſa ſuperpleno proceſsit; Canticum quoq; à Simeone Sanctiſsimo ſene prolatum, originem cognoſcit ex interni ſpiritus abundantia, ob ſingularem gratiam viſi Saluatoris Dei; tanta enim tunc ſuperabũdauit ſanctus ſenex interna conſolatione, vt omni alia huius viſibilis mundi ſpreta magnitudine exardeſcens in Deum; ſe totum ei deuouit dicens: *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace.* offero tandem canticum aliud maximæ celebritatis in Eccleſia noſtra, quod in feſtiuioribus tantummodo ſolemnitatibus ob ſingularem, quam præſefert lætitiam, adhibemus: *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur.* à Sanctis Ambroſio, & Auguſtino compoſitum, & decantatum de repente diuino moti inſtinctu; cum enim Epiſcopus Ambroſius tradidiſſet ſanctum baptiſma Cathecumeno Auguſtino, præ exultatione dixit cantans: *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur.* cui ſtatim eodem ſpiritu diuino impellẽte cõcinit Auguſtinus baptizatus: *Te æternum Patrẽ omnis terra veneratur.* & alternis procedentes verſibus hymnum illũ feſtiuiſsimũ cõpoſuerunt; quemadmodum teſtatur D. Ambroſius ſermone nonageſimo ſecundo, ſi tamen ipſe eſt illius ſermonis auctor, vbi ait: *Triumphare viſus eſt Auguſtinus illa præſertim hora, in qua nouum hominem Sacro Baptiſmate induimus, in qua vna nobiſcum diuino quodam inſtinctu hymnum cantauimus de Chriſti fide.* A Deo itaq; poſtulãda eſt hæc ſpiritus plenitudo, quæ impinguans voluntatem, illam reddat alacriorem ad diuinas laudes concinendas; quando hæc deuotio, adeſt, habent holocauſta hymnorũ illam medullam, qua maxime compla-

Sanctiſſimæ Deiparæ cãticum mirã eructat deuotionem.

D. Simeonis Canticum ſingulari lætitia ſpiritus copioſum.

Canticum Te Deum laudamus, quando, & à quibus compoſitũ.

Deuotio eſt medulla ſacrificiorum.

pla-

placere dicitur Deus, iuxta Dauidis ſenſum: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum* . qua deuotione ſi careant hymni, tunc arida prorſus ſunt, & ingrata holocauſta noſtra. Pſal. 65.

Immo inter ſigna certiora, ſaltem vehementia ad cognoſcendam Spiritus Sancti præſentiam, qui vere inhabitet cor, & mentem pſallentis, dicerem eſſe hanc voluntatis deuotionem; quia Spiritus Sancti munus proprium eſt afflare hilaritatem, & gaudium mētibus à ſe repletis, quibus nil triſte, nilq; difficile videtur, ſed omnia etiam ardua redduntur ſuauia; Hinc Paulus Apoſtolus hymnorum vſum ſuadens fidelibus, præmittit Spiritus Sancti dona eſſe poſtulanda, & quærenda: *Implemini Spiritu Sancto cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* Hoc Diuino Spiritu præſente etiam inter acerbiora tormenta hymnodia hilariter, & prompte exercetur; Inuictiſſimus Martyr Laurentius dum in medijs flammis vreretur, & torreretur, hymnos lætitiæ plenos decantans dicebat: *Gratias tibi ago Domine, quia ianuas ſuas ingredi merui.* Sanctus Iob in medijs tribulationibus lætus, hilariſq; deuote dicebat: *Sit nomen Domini benedictum.*

Animi deuotio à Spiritu Sancto naſcitur.

Ad Eph 1.

Spiritus Sancti præſentia confert lætitiam.

Ad hanc voluntatis promptam alacritatem acquirendam, cum ſit donum Dei, præcipuum in oratione fundamentum conſtituendum eſt, quemadmodum nouimus factum à Dauide; vti diximus ſuperius. Deinde maxime conducit ſibi ipſi proponere exempla ſiue antiqua, ſiue recentia, & præſentia aliorum, qui ſunt hymnodiæ ſtudioſiores, & alacriores; Deuotio enim in alijs obſeruata excitare ſolet deuotionem etiam in tepidis; Recolamus queſo mente deuotionem priſcorum Chriſtianorum, qui adeo alacres, & prompti hymnos decantare ſolebant, vt Aratores ipſi, Vinitores, Meſſores, Paſtores, in agrorum cultura, in vinearum ſupputatione, in ſegetum collectione, in ouium paſcuis, mira animi alacritate, & hilaritate inuicem ſe prouocarent ad diuinas concinendas laudes, alter alterum inuitans illo hebraico verbo: *Alleluia.* quod idem eſt, ac laudate Deum; Deinde ad pſalmorum recitatio-

Deuotionis acquirēdæ adiumenta.

Deuotio priſcorum Chriſtianorum.

Y nem

nem deuenientes læti concinebant integros hymnos; De qua pia conſuetudine teſtatur D. Hieronymus, cuius verba ad noſtram æmulationem referre non pigebit: *Quocũq; te verteris, arator ſtiuam tenens alleluia decantat; ſudans meſſor pſalmis ſe auocat, & curua attondens vitem falce vinitor aliquid Dauidicum canit, hæc ſunt in prouincia carmina, hæ, vt vulgo dicitur, amatoriæ cantilenæ, hic paſtorum ſibilus, hæc arma culturæ.* Quis ex nobis hos affectus recogitans, poſſet animo triſte ad hymnodiam accedere? pudeat virum Religioſum aliquando eſſe inferiorem, ne dicam deteriorem ipſis laicis, qui aliquando alacriores ſunt ad Dei laudes in medijs occupationibus, quam nos in medio otio, & commoditatibus; Qui ad hymnodiam accedunt inuiti, quaſi ad grauiſſimum onus, illamq; explent ob ſolum timorem vel culpæ, qua obligantur; vel pœnæ, quam expectarẽt: eiuſq; optent exitum quam citiſſimum; magnam irrogant iniuriam proprio ſtatui, quia cum ſint à Deo electi ad tam altum munus, quale eſt munus laudandi Deum, munus tamen oderunt, & fugiunt; Qui vere deuotus eſt, tanta animi promptitudine ad Chorum progreditur, vt licet de hac re nullum extaret præceptum, nullaq; abſentibus eſſet propoſita pœna, nihilominus accederet, vt Deum ſuum laudare dignus eſſet.

D. Hieron. ep. 17. ad Marcellam.

Deuotiores frequẽtant chorũ.

Ad excitandam hanc alacritatem, & deuotionem erga hymnodiæ frequentiam in ſubditis, valde conducet Superiorũ exemplũ; ſi nimirum hi ſubditis ſuis præbũt alacriores, & deuotiores; Hinc D. Greg. de Epiſcopo loquẽs dixit, *Quod ſicut alios ſuperat honore ordinis, ita omnibus deuotior eſſe debet.* optimorũ Principum, & Prælatorum forma erat illa, quam deſcribit hymnographus dicens: *Præuenerunt principes coniuncti pſallentibus*. En iſti ſicut erant dignitate maiores, ita pietate cæteris præibant, & tempore præueniebant hymnodiæ acceſſum; Quanta autem polleat auctoritate hoc exemplum in ſubditis, vnuſquiſq; noſtrum reddere poterit aliquod teſtimonium ex his, quæ ſibi contingere aliquando cognouit; Ingenue fatebor, quod in me expertus non ſemel cognoui, conſpiciens meorum Prælatorum

Prælatorũ exemplum vim magnã habet.

D. Greg in paſtor p. 2. c. 1.

Pſal. 67.

Deuotiores eſſe debent, qui alios honoris gradu præcedunt

torum

torum hanc alacrem præuentionem; Et licet de multis ſuppeterent dicenda, vnum tamen hoc loco referā ſolum, cuius memoria in benedictione ſemper erit ob præclaras animi dotes, quas in eo elucere ad noſtram, communéq; vidimus vtilitatem: Hic fuit Auguſtinus Torniellus vir Chriſtianę humilitatis amator ſingularis, vti in primis declarauit, quando Tiaram Epiſcopalem ſibi à Magno Principe oblatam, conſtantiſsime recuſauit, omnibus itē celebrioribus doctrinis apprime excultus, in ſacra præſertim, & profana temporum ratione diligentiſsime indaganda, vt vere dici queat illā aſſecutus, viam poſterioribus Chronologis aperiens inoffenſo pede per omnia tēpora excurrendi; hic vir licet maximos exantlarit labores in opere Annalium deſcribendorum conficiendo, eodem tempore regens tamquam ſupremus Præpoſitus noſtram Congregationem; eidemq; poſt præfecturam alijs diſtentus grauioribus occupationibus, & officijs deſeruiens, numquam tamen vſq; ad extremam ſenectam à communi in Choro hymnodia abeſſe voluit, omnem adueniente diuinorum officiorum tempore occupationem ſiue ſtudiorum, ſiue regiminis deponens, vt cum pſallentibus conueniret, ſæpe etiam præueniret: Tanta huius inſignis viri alacritas vrgebat, cogebatq; aliorum animos ad piam æmulationem; Nam deuotio vnius ſolet alterius deuotionem prouocare, præſertim quando illa in Prælatis à ſubdito conſpicitur, & obſeruatur. Hanc deuotionem non dedignentur oſtendere optimi, vigilanteſq; Paſtores Eccleſiarum, vt eamdem excitent in ſubditis ſuis; & vtriq; valeant præmium, & meritum deuotionis aliquando obtinere.

Auguſtini Tornielli humilitas, & deuotio.

Deuotio vnius alijs excitat deuotionem.

CAP. VI.

Vocis cordiſq; feruor ex deuotione oritur.

QVIA ex bona arbore bonos produci fructus experientia cōprobat, & Dominus noſter in Euangelio tradit; mirum ideo non erit, ſi ex deuotione, de qua fuit ſermo in præcedente capitu-

lo, tamquam ex bona Arbore ortum ducant fructus vere boni, immo optimi, & maxime opportuni ad hymnodiæ rectum vſum; quorum alter, eſt feruor, tum cordis, tum vocis; Nec vllus vmquam deuotus repertus eſt, qui maximo animi, vociſq; feruore hymnos Deo ſuo non decantauerit, & iuxta gradum maioris, minoriſue deuotionis creſcit quoq; & decreſcit feruor vtriuſq; ſicuti ad illius extinctionem, omnis etiam extingui dignoſcitur feruor; qui feruor præcipuum eſt hymnodiæ ornamentum, vt hæc expleatur abſq; faſtidio, immo magna cum pſallentis voluptate; Et quod magis eſt, vt hymnodia placita ſit Deo, ad cuius defertur honorem, Delectari namq; Deum hoc feruore varijs ſcripturæ teſtimonijs compertum eſt.

Deuotus pſallit magno feruore.

In primis Dauid, vt hanc veritatem mundo notam faceret, pronuntiauit Deum oculos ſuæ benignitatis in huiuſmodi feruidas orationes defixos conuertere, & aures ſuæ pietatis ad eas apetire; textus inſignis extat pſalmo centeſimo primo illis verbis magnificis; *Reſpexit Dominus in orationem humilium, & non ſpreuit precem eorum, ſcribantur hæc in generatione altera, populus qui creabitur laudabit Dominũ.* quo loco quemadmodum alias diximus agebat hymnographus de Eccleſiaſticis penſum horarum canonicarum perſoluentibus Deo ex officio, quaſi adhoc munus ſolum explendum creatis, & electis; Nunc expendere libet illam felicem condicionem quam de his prædicat perſonis: *Reſpexit Dominus in orationem humilium.* vbi ex fonte hæbreo aduertit Genebrardus legi poſſe: *In orationem Cicadarum.* quæ lectio maxime fauet noſtro inſtituto, ſicut enim mira conſpicitur conſenſio in nominibus hæbraicis, inter humilem, & Cicadam, vt eodem verbo exprimi queant, ita apud Deum humiles pſallentes habentur tamquam Cicadæ, quæ tantum in maximo Solis feruore canere ſolent; ſuper harũ Cicadarũ feruoris cantu delectari dicitur Deus, oculoſq; & aures intentas tenere; Illud nãq; quod fortaſſis Politicis videri poſſet ſtrepitus ingratus, & inutilis, auri. Dei cẽſetur ſuauiſſimus melos, quia ipſe diligit feruorem cantantium; quibus poterit non ineleganter aptari illud

Deus libenter reſpicit pſallẽtes deuotos, ac feruidos.

Lib. 1. c 3.

Cicadæ proprietas pſallentibus cõuenit feruidis.

pro-

pronuntiatum, quod Cicadæ in emblemate à quodam expoſito fuit aſsignatum: *Non ſilent, dum ardent.* vere enim quando feruore animus ardet, tunc Deo ſuo laudes canit, nec poteſt eas cohibere quaſi Cicada non ſæculi, ſed Dei; Hinc Dauid quando cordis ſentiebat feruorem vehementiorem, tunc in vocem laudum proſilire cogebatur: *Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea.* & ſicut Cicada communis ad incrementum feruoris intendit cantum, & vocem, ita myſticæ Cicadæ ad interni feruoris incrementum vocem etiam exteriorem ſuauiter intendunt, atq; emittunt validiorem; vt proponere Deo non dubitauerit hymnographus hanc ſuæ vocis intenſionem, & validitatem: *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum.* quæ verba non ſemel repetit, vt declaret interni affectus vehementiam magnam, quæ tamquam ex ſigno opportuno cognoſcitur ex validitate vocis, quæ in cantu clamabat.

Pſal. 15.

Pſal. 141. & 76.

Hanc Dei delectationem, & complacentiam in noſtris precibus magno feruore cordis, & vocis validitate expreſſis declaratam maxime videmus ab Euãgelio, in illo euentu, qui inter mulierem quamdam Chananæam, & Chriſtum Dominum accidiſſe narratur, Illa afflicta prius ſemel orauit, petens quod cupiebat; ſed quia reiecta eſt, iterum clamans inualuit oratione maiori; At quia nec exaudiebatur, multo magis ingeminauit clamores, ita vt Apoſtoli faſtidio pertæſi pro ea intercedere decernerent allegantes clamorem importunum huius mulieris: *Clamat poſt nos.* qui huius facti ſuperficiem attenderet, iudicaret profecto importunam, ac moleſtam huiuſcemodi orationem; at qui exitum conſiderabit, cogetur fateri importunitatem illam fuiſſe Verbo Diuino maxime acceptam, quia & mulierem laudauit: *O mulier magna eſt fides tua.* & gratiam poſtulatam conceſsit: *Fiat tibi ſicut vis.* Aliud item inſigne factum deſcribitur à S. Luca de quodam Cæco clamante altiſsima, & valida voce: *Ieſu fili Dauid miſerere mei.* tanta autem & importunitate, & validitate voces extollebat, vt turbis tranſeuntibus moleſtus, increparetur ab illis, impoſi-

Chananææ mulieris oratio feruida.

Mat. 15.

Deus delectatur vocis feruore.

Luc. 12.

Cæci cuiuſdam oratio valida & clamoroſa Deo grata.

poſito ei ſilentio: *Increpabant eum, vt taceret.* & Cæcus, immo Cicada nihili faciens increpationes, magis exaltabat clamores, replicans: *Ieſu fili Dauid miſerere mei.* quæ vocis exaltatio tantæ fuit virtutis apud Incarnatum Deum, vt eum potuerit in media via detinere, ac ſiſtere, & ab eo poſtulatam oculorum ſanitatem obtinere.

Numquid delectatur Deus noſtris eiulatibus, & conatibus? non delectatur Deus eiulatibus, ſed delectatur animi affectu, & cordis feruore, vnde ortum habet eiulatus, & conatus; Clamant enim magno conatu, qui neceſsitatem cognoſcunt, & quotquot ſunt graui aliqua miſeria afflicti; nam affectus animi internus cogit ad huiuſmodi clamores externos; Deus autem qui delectatur magno animi feruore, delectatur etiam vocibus ab ipſo feruore alto conatu profectis. Hinc Sancti viri conſiderantes dilationes Dei in exaudiendis orationibus ſeruorum ſuorũ, cum tamen poſſet ſtatim abſq; vlla mora concedere petita beneficia, pronuntiare non dubitant Deum ſæpe diferre ſua dona, vt orationes, & clamores multiplicemus; quod videtur aliquando ipſe Deus declarare voluiſſe animæ Canticorum electæ dicens: *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis.* Dulcem ſibi appellat illam vocem, quæ tanta eſt, vt reſonet valide in auribus illius; Dauid itaq; conſcius diuinæ huius condicionis, ſicut ad orationem accedere ſtudebat magna animi deuotione, ita voce valida preces ſuas Deo offerebat, immo vt citius obtineret poſtulata, clamoris validitatem pro cauſa exponebat: *Clamaui in toto corde meo exaudi me Domine.* quaſi dixerit, Idcirco me exaudire ſtatim debes, nec trahere amplius moras, quia iam omni conatu clamaui.

Vocis itaq; feruor ex cordis feruore conceptus Deo noſtro maxime placitus eſt, non quidem inconcinnus, & inconditus, qualis ſolet ex vanæ lætitiæ geſtienti corde prodire, ſed decẽs ac compoſitus, qualis ex animo feruenti ſolet proficiſci; Nam omnium precum valor ex qualitate cordis attenditur; Si cor feruet, omnis oratio gratiſſima eſt Deo; etiam ſi ſola expleatur mente in ſilentio ſine

vlla

Clamor vocis ortum habet ex cordis affectu.

Deus cur differat poſtulata.

Cant. 2.

Pſal. 118.

Orationis valor ex cordis qualitate procedit.

c

vlla voce, quod vt declararet Dominus noſter, voluit aliquando celebri euentu ſignificare; Expendebat D. Hilarius adea verba pſalmi: *Et ne deſpexeris deprecationem meam.* Pſ. 54.
illud inſigne factum deſcriptum à D. Luca de quadam Hæmoroiſſa, quæ plena fide, humilis, ſilens, & verecunda acceſſit ad Dominum noſtrum, & ab eius veſtis fimbria ſanitatem expetitam reportauit; nihil prorſus dicens; nullum amicum mouens, immo tam ſecrete accedens, vt neq; à turbis comitantibus, neq; ab Apoſtolis circumſtantibus fuerit obſeruata; volens autem Dominus noſter factum tam egregium omnibus notum eſſe, exquiſiuit ab Apoſtolis quaſi quærulus: *Quis me tetigit.* Apoſtoli factum ignorantes, reſpondent admirabundi: *Turbæ te cōprimunt, & affligunt, & dicis, quis me tetigit?* proſecutus eſt Dominus quærelā ſuā: *Tetigit me aliquis, nā ego noui virtutē de me exiſſe.* donec mulier ipſa manifeſtaret ſanitatem, quaſi furtiue ſed volente, immo guſtante Deo obtentā: cui reſpondit Dominus: *Filia, fides tua te ſaluam fecit.* Ad quid Dominus, voluit manifeſtari hanc ſanitatem? vt notum eſſet omnibus orationem plenam fidei, & feruoris, quocunq; tandem modo ea fiat ſiue mente ſola, ſiue etiā voce, ſemper à Deo exaudiri; Adſit igitur feruor in oratione, quia ſi oratio erit mentalis, obtinebit; ſi item erit vocalis, placebit, quia à feruore omne orationis pendet bonum apud Deum.

Luc. 8.

Mentalis orationis feruor Deum mouet.

Hæmoroiſſæ orationis valor.

Ad tam vtilem feruorem concipiendū, qui non ſolum bonæ orationis, ſed omnis præclari operis ſpiritualis eſt animus, & vita, ſicuti plurimum valent humiles orationes, quia non niſi ab vno Trinoq; Deo expectandus eſt, vt dicebamus; ita orationes validiores tunc redduntur, quando illis mortificationis adiungitur ſtudium, quia huiuſmodi ſtudio animus orantis rite diſponitur ad ſimiles à Deo obtinendas gratias ſingulares, quæ omnia exacte docentur, ac traduntur à noſtro venerabili Zacaria in ſuis aureis Aphoriſmis ſpiritualibus dicens: *Verus ſanctuſq; feruor, Ignis eſt Patris, Splendor filij, Ardor Spiritus Sancti. Abſq; feruoris magnitudine, nullus apud Deum magnus eſſe poteſt, idcirco donum Dei eſt. Bonus feruor, ſtimulus eſt perfectionis, bonæ*

Ant. Maria Zac. in Aph. v. feruor n. 1. 2. 4. 8. 14. 15.

augmen-

augmentum voluntatis, firmitas votorum, Perſeuerantiæ ſtabilitas. Veros feruidos valde timet Diabolus, quia cogitur inuitus iſtis nouas ſemper afferre coronas. Qui de Deo conqueritur, quia ſibi non concedat hunc feruorem, blaſphemiam addit ſuæ peruerſæ diſpoſitioni. Auferas à te, quæ ſunt contraria feruori, mentis nimirum euagationes, ſẽſuumq; delectationes, tunc Deus in te excitabit optatum feruorem. Hæc documenta pręcipua tradebat feruidus Dei Seruus, veri feruoris vim, & dignitatem cognoſcens, vt alijs eamdem ſuaderet, quam in ſeipſo experiebatur.

Hic feruor in hymnodia non aliunde poteſt dignoſci niſi ex vocis alacritate, & cãtus validitate iuxta vires pſallentium; verus enim cordis feruor nullum ſentit laborem, nec refugit fatigationem, quę cantum comitatur hymnorum; Qui immunitatem quęrunt cantus ob faucium laborem, aut capitis, aut ſtomachi afflictionem, iſti profecto laborare videntur eo morbi genere, qui à rerum ſpiritualiũ ſcriptoribus Amor ſui nuncupatur; nimis nãq; amant ſeipſos, qui nullum vellent ſentire laborem in cantu hymnorum; contra quos vrget illa Domini noſtri comminatio: *Qui amat animam ſuam, perdet eam.* vbi pro anima non intelligitur ſpiritus, quo viuimus, ſed ipſa vita, quam habemus; Nam vere iſti, qui nimio diligunt affectu vitam, & ſanitatem, tantum abeſt, vt vitam longiorem, ſanioremq; ſint obtenturi, quin potius iuſto Dei iudicio futuri ſint alijs infirmiores, ac ſemper conualeſcentes; nec ad vllum egregium facinus apti cenſebuntur; cum in omni genere ſtatus tam ſpirituali, quã politico neceſſarius ſit quidam ſui ipſius diſcretus contemptus, qui odium appellatur à Chriſto Domino dicente: *Qui odit animã ſuam in hoc mundo, inueniet eam.* Hymnographus noſter idcirco tam egregius pſaltes fuit, & Domino Deo maxime placuit, quia labori non parcebat; nec ſui ipſius adeo erat anxius, vt ſibi timeret ex labore cantus; immo tanto feruore proſequebatur hymnodię vſum, vt omni vocis conatu frequenter decantaret, tamq; prolixum cantum tueretur, donec pene deficerent vires, fauces ſaltem raucesſcerent; ſicuti aliquan-

Amor propriæ ſalutis impedit pſallentiũ fructum.

Io. 12.

Contẽptus ſui ipſius eſt neceſſarius virtutis ſtudioſis.

Sanitatem propriam diligentes ſunt cæteris infirmiores

quando declarauit dicens: *Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ.* vbi attendo poſitum eſſe laborem, clamorem, raucedinem; ne putaremus leniter tantum decantaſſe. O nos delicatos, dum timemus nobis, quando tantus Rex non timeret ſibi, ſed ad raucedinem vſq; decantare ſolitus eſſet, feruor in hoc viro reperiebatur in ſummo gradu perfectus. Pſal. 68.

Addere non omittam, quod ſi adeſt labor in cantu diuinarum laudum, maius etiā inde nobis meritū proficiſcetur, maiorq; gloriæ corona propter hunc laborem in futura vita; hoc audientes animi generoſi magis excitari deberētad laborem, quam ſi eadē gloriæ corona abſq; laboribus promitteretur; Nam hæc ſemper fuit Heroum condicio, vt ſibi reputarent glorioſiorem omnem rem, quam proprio labore, & ſudore acquirere deberent, quam aliam eiuſdem qualitatis & perfectionis vel dono, vel hæreditate, vel alio facili titulo obtentam. Ad quod inſtitutum maxime confert, quod de Alexandro Macedone proditum eſt; Nimirum quod adhuc puer in paterna exiſtens domo dum Patris Philippi egregia facinora audiret. Narrante nuntio, quod Genitor hoſtem profligaſſet, vrbem hanc, vel illam occupaſſet, nullum vmquam lætitiæ ſignum ediſſiſſe fertur; Interrogatus aliquando, cur non lætaretur hiſce felicibus nuntijs, reſpondit, quia ſi Genitor omnes prouincias expugnaſſet, nullum ſibi reliquum futurum ad gloriam adipiſcendam locum, omnes hoc audito reſponſo mirabantur egregium pueri animum, qui potius labore, & ſudore orbis monarchiam, quam eamdem ſola hæreditate ſibi deuolutam voluiſſet; Magnaq; de illo puero præſagiebant Sapientes, Parentibus, Patriæ, Orbi beneficia, & facinora, cum tamen omnis mundi magnitudo & gloria nihil tandem ſit niſi vanitas inanis, ac pertranſiēs; Nos autē modico labore perterritos pigebit hymnodiam adire, ex qua non Regni terreni, non breuis Imperij, non leuis Coronæ acquiſitio deriuat, ſed gloriæ æternæ ſtatus certo dependet, vbi cantus continuus ſine faſtidio, vbi corona ſine periculo; vbi regnum ſine limite vbi impe-

Laboribus acquiſita chariora ſunt, quam dono accepta.

Alexander Magnus coronas labore proprio partas æſtimabat.

rium ſine fine conceditur rite pſallentibus.

Angeli feruentibus pſallẽtibus adſtant.

Tueamur itaq; alacrem cantum, feruoremq; tum cordis, tum vocis, viribuſq; omnibus ſuſtinere ſtudeamus hymnodiæ rectam frequẽtiam, certi quod præter noſtrum meritum, Angelos Sanctos quoq; lætitia ſingulari cumulabimus, Dæmoneſq; contriſtabimus, cuius rei luculentiſſimum teſtimonium pro coronide huius capitis profero D. Bernardum, qui tum Dauidis auctoritati, tum experientiæ propriæ innixus docebat Monachos ſuos, quod dum hymnodiæ feruor perdurat, pſallentibus lætantes adſint Angeli Sancti; ſicut tepeſcente feruore paullatim Angeli diſcedant ad Deum reuerſuri, Dæmones accedant tentaturi; Illi diſcedunt, quia cordis abominantur tepiditatem, iſti accedunt, quia ſperant omnimodam mentis obtinere euagationem: *Vereor*, *ait D. Bernardus*, *ne veſtram deſidiam quandoq; abominantes cum indignatione recedant Angeli Sancti*. vſurpabat Sanctus Doctor ad hoc comprobandum illos Dauidis textus, qui de hac re videntur ad literam locuti; nam ſemel ad Deum conuerſus pronuntiauit ingemiſcens, ſiue in propria perſona, ſiue in perſona aliorum, quos ſpiritu prophetico prçuidebat: *Longe feciſti notos meos à me, poſuerunt me abominationem ſibi*. Iterum ſubdens: *Elongaſti à me amicum, & proximum, & notos meos*. Alio item pſalmo deſcribit lugens non ſolum Angelorum ſanctorum diſceſſum, ſed etiam acceſſum dæmonum: *Qui iuxta me erant, de longe ſteterunt, & vim faciebant, qui quærebant animam meam*. Ex his textibus occaſionem ſumit D. Bernardus excitandi ſuos monachos ad feruorem dicens: *Pro certo enim ſi ſe à nobis boni ſpiritus elongauerint, impetus malignorum quis ſuſtinebit? Dico ergo his, qui huiuſmodi ſunt: Maledictus, qui opus Dei facit negligenter; Dicit, quoq; non ego, ſed Dominus: vtinam te calidum, aut frigidũ inueniſſem, ſed quia tepidum inueni, incipiam te euomere ex ore meo; Ea propter attendite principes veſtros, cum ſtatis ad orandum vel pſallendum, & ſtate cum reuerentia, & diſciplina, & gloriamini, quia Angeli veſtri quotidie vident faciem Patris, nimirum miſſi in miniſterium propter nos, qui hæreditatem capimus ſalutis*,

Dæmones tepiditatis amatores.

D. Bern. ſerm. 7. in cant.

Angeli tepiditatem oderunt.

Pſal. 87.

Pſal 37.

Angelorũ præſentia vrget pſallentes ad deuotionem, & feruorẽ.

deuo-

deuotionem noſtram in ſuperna ferunt, referunt gratiam: Cui opportunæ concluſioni nihil in præſenti prorſus addendum à nobis eſt, cum validiſsime vrgeat hæc doctrina ad feruorem perſuadendum, & quia de eadem materia incidet ſermo, cum de Acedia in tertio libro agemus; ad aliam Deuotionis comitem deſcribendam accedamus.

CAP. VII.

Iubilatio cantus alter eſt deuotionis effectus.

SICVT ad rite pſallendum præcepta opportuniora nullus tradere poteſt, niſi ipſe pſalmorũ auctor, qui recte nouit, qua forma, diſpoſitione, attentione, & condicione egeant, vt ea, qua par eſt, dignitate pertractentur, ita ipſe frequens eſt in adhortanda quadam condicione præcipua, quæ digna eſt conſideratione ob myſteria, quæ continet; Exigit enim iubilationem cordis, oris, & vultus: *Iubilate Deo in voce exultationis. In pſalmis iubilemus ei. Iubilate Deo omnis terra.* & ſexcentis alijs locis, quos ſicut enumerare longum, ita innuere eſt ſatis, quia omnibus ſtudioſis hymnorum ſunt noti.

Iubilatio comes pſalmodiæ.

Pſ. 46 & 94. & 99.

Hic iubilus non ſine magna aliqua cauſa à nobis expoſci eſt dicendus, & meo quidem iudicio alter eſt deuotionis effectus, alterave proles. In hoc enim iubilo videtur Dauid conſtituere magnam hymnodiæ perfectionem, immo, & pſallentium beatitudinem, nam de pſallentibus cum hac ſocia iubilatione pronuntiauit pſaltes: dicendos eſſe beatos: *Beatus populus, qui ſcit iubilationem.* Nam licet nota ſit Deo vniuſcuiuſq; pſallentis qualitas, & diſpoſitio, quia ſcrutatur renes, & corda, tamen iubilatio declarat aptius, quis non ex triſtitia, nec ex neceſſitate, aut animo ſeruili, ſeu coacto Deum ſuum laudat, & colit, ſed prompto, hilariq; corde, & ideo tanquam hilarem datorẽ plurimum à Deo diligendum iuxta celebre pronuntiatum D. Pauli: *Nõ ex triſtitia, aut ex neceſſitate, hilarem.n. datorem diligit Deus*; ſicut hac eadem iubilatione maxime torquetur Diabolus,

Iubilus eſt deuotionis effectus.

Pſ. 88.

2. Cor 9.

bolus, qui vires amittit, vbi nouit adeſſe hanc iubilationē.

Niſi itaq; pſallentes hac ſancta exornentur iubilatione, carent præcipua parte perfecti laudatoris; hæc enim ſemper fuit qualitas inſignior Chori vere Deo chari; hac iubilatione quaſi veſte nuptiali indutus animus religioſus ingreditur conuiuium hymnodiæ, vt paratis delicijs perfruatur; Qui autem hac veſte caret, non meretur recipi, nec admitti à cæleſti Rege ad bona ſui conuiuij; hinc Dauid eam exigebat à pſallentibus in ipſo ingreſſu, monens vnumquemq; vt eam ſibi prepararet: *Introite in conſpectu eius in exultatione*. Immo ſi nomen ipſum loci; quo conuenimus ad hymnodiam, recte attendamus, iubilationem cognoſcemus exigere; Chorus enim dicitur hic locus; quę vox ſiue ducatur à chorea, quia non multū diſcrepant in effectibus hæc nomina, iubilationem innuit; Nam ſicut choreę plenę ſunt iubilo chorizantium, in quibus modo is, modo ille ſaltat ordine ſuo, ſedentibus alijs, & adſpicientibus; ita iubilare debent pſallentes, dum pulcherrimo ordine, modo hæc pars canit, modo alia, obſeruatis alternis vicibus. Siue deriuetur à ſignificatione muſicorum, qui in choris harmoniam exercent, iubilationem ſibi propriam vendicat, cum ratio muſices ad exhilarandum animum ſit directa.

Iubilatio eſt veſtis nuptialis.

Pſal 99.

Chorus vnde ſumat notionem.

Quia autem non qualiſcunq; exultatio deberet adeſſe in pſallente, ſed ingens & ſingularis, ideo obſeruant DD. vſurpari à Dauide nomen Iubilationis; quæ proprie ex vi nominis ſignificat ingentem lętitiam exultantis cordis ob aliquod ingens bonum obtentum; & ex proprietate vocabuli ſignificat lætitiam victorialem, & triumphalē, quam nempe ſentiunt, & oſtendunt Duces, & Milites tempore triumphi propter victoriam de hoſte inſigni reuectam. Niſi velimus dicere, ſignificari eum lætitiæ affectum, quem ſolent Paſtores præ ſe ferre, dum concinunt ſimplices, & agreſtes cantilenas; videre enim licet illos iubilatione exundantes per campos, per prata, per ſiluas, per montes, ſuam extendere iubilationem; Tales deceret eſſe pſallentes, ſi veri, & perfecti laudatores eſſe concupiſcunt.

Triumphātiū iubilus.

Iubilus proprius paſtorum.

Quot-

Quotquot fuere Deo pleni, & ſpiritu abundarunt cœleſti ad hymnodiam exultantes, & hilares ſoliti ſunt accedere; nam ſpiritus Dei, qui hac iubilatione maxime delectatur, eam communicat, & largitur, tamquam proprium fructum; Hinc eſt, quod Sanctiſsima Deipara, quando Dei gratia, & Deo ipſo omnis gratiæ fonte fuit plena, eructauit verbum illud, & canticum bonum, immo optimum: *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.* cuius prima verba ſignificant hanc ſuam exultationem; vbi fortaſsis poſſet dici, quod illa particula coniunctiua: *&.* ſtat pro cauſali: *Quia.* more ſcripturarum; quaſi dixerit: Idcirco Anima mea magnificat Dominum, quia exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo. B. V. Deiparæ exultatio.

Poſterioribus etiam ſæculis Religioſus ille vere pius, vereq; deuotus, ex ſanctiſsima D. Benedicti familia, nomine Hermannus, dictus ex Membrorum ſtupore Contractus, generis claritate Nobilis, doctrinæ, & ſanctitatis ornamento nobilior, qui circa annum floruit Milleſimum, ſicuti Beatiſsimæ Virgini Deiparæ erat ſingulariſsime addictus, ita quando erga eam maiori æſtuaret piæ deuotionis affectu, actus diuino ſpiritu erupit in ſuauiſsimum illud, religioſiſsimumq; Canticum, cuius initium eſt: *Salue Regina, Mater Miſericordiæ.* à ſancta Matre Eccleſia approbatum, & vſurpatum; quod mira iubilatione exundans, ipſos cantantes, immo & Audientes iubilanti cumulat hilaritate, varijſq; conſolationibus eximijs, quemadmodum alibi ſumus mox dicturi; In huius exultantis cantici laudem plura tum pia, cum vtilia perorauit D. Bernardus, præclariſſimus Beatæ Virginis Deiparæ deuotus, habitis de eo ad Monachos ſuos aliquot concionibus, & inter cætera eius præconia, quæ Spiritum commendant Auctoris, & formam nobis illud digne vſurpandi tradunt, vt eiuſdem iubilum fructuoſum ſentire valeamus, hæc prolequitur: *Dulce canticum, nobiliſſimum melos, à ſummis labijs effuſum venit, à Sanctis compoſitum, à Sanctis inſtitutum, digne frequentabitur etiam à Sanctis, & vere niſi à Religioſis, & effe-*

Trithem. l. de ſcrip. Eccleſ.

Canticum Salue Regina quando & à quo cōpoſitum.

D. Bern. ſerm. 1. de Salue Regina.

Ctu.

Cantici Sal ue Regina, ſuauitas, & vtilitas à quibus ſentiatur.

ctione ſancta feruentibus, nec ſubtiliter intelligi, nec efficaciter poterit decantari, tam eſt ſuaue ad gratiam, tam fæcundum ad ſenſum, tam profundum ad myſteria; Tale enim eſt, quod à nobis conſiderari, & diſcuti, pro vt dignum eſt, non valeat; ex eo autem, quod ſuauiter ſonat, mulcet affectum, & de ſenſuum vbertate, mentem impinguat, & in Sanctam Sanctorum, Aduocatam ſcilicet noſtram, dum eam quaſi præſentem ſalutat, omnia interiora noſtra medullitus inflammat; Opportet enim vt nobis præſentem eſſe dicamus, quam præſentem ſalutamus, & totam animæ noſtræ trinitatem in eam dirigamus, quam tam deuotis precibus exoramus; Agnoſcit certe, & diligit diligentes ſe, & prope eſt inuocantibus ſe. Immo dum aliquando Canticum iſtud in Sancti viri gratiam decantaretur, ipſe interna actus iubilatione addidit pro concluſione pauca illa ſuauiſsima verba: O' *Clemens, ò Pia, ò dulcis virgo Maria.* ab vniuerſali deinde Eccleſia recepta, & deinceps vſurpata. Huius additionis euentus fuit huiuſmodi; Spiram, quæ Germaniæ Imperialis eſt ciuitas, peruenerat D. Bernardus, tamquam Apoſtolicæ Sedis Legatus, à Clero, & populo exceptus eſt ingenti lætitia, & ad primariam Aedem Deiparæ ſacram deductus; Quia autem ab omnibus cognitus erat ſingularis cultor B. V. Deiparæ, & cantico: *Salue Regina.* apprime addictus; In ipſo Templi ingreſſu exceptus fuit Bernardus ab hilari Clero cum huius ſacri Cantici ſuauiſsima modulatione; Subſtitit Sanctus Legatus ad audiendum canticum; quo expleto in genua procumbens tribus in locis alta exclamauit voce prædicta verba; in primo quidem: *O Clemens.* in altero: *O Pia;* in tertio: *O dulcis virgo Maria.* In cuius rei memoriam hæc ipſa verba tribus æneis inciſa laminis, iiſdem locis humi poſitis, quibus Sanctus vir cecinit, etiam num Spiræ videri, aſſerunt Scriptores. En igitur quanta iubilatione Sancti viri cantica recitent, ac meditentur, quando vera ſunt deuotione intus affecti ſiue erga Deum, ſiue erga Deiparam Virginem.

Io. Naucl. vol. 1. chronol. Gen. 89.

Hinc ipſe Pſalmographus, quando voluit prouocare alios ad pſallendum, ſtuduit in eis excitare exultationem cordis, illam adhortans grauibus verbis: *Venite exultemus*

Do-

Domino, Iubilemus Deo ſalutari noſtro. quibus verbis vtimur, quando ad pſallendum ingredimur, & officium diuinum aggredimur in ipſo exordio precū nocturnarum; vtinam quemadmodum verbis pronuntiamus, ita re, & opere exequamur Dauidicam hortationē; certi enim eſſemus; placitas tunc futuras, & charas Deo noſtras hymnodias; Notauit in his verbis D. Auguſtinus, quod non excitamur ſimpliciter ad exultandum, & iubilandum, cum inueniatur exultatio, & iubilatio carnis, ſenſus, & ſæculi, quæ ſpiritum deſtruunt, non autem adiuuant, ſed dixit exultandum Domino, & iubilandum Deo: *Inuitat, ait Auguſtinus, ad magnas epulas exultandi non ſæculo, ſed Domino; niſi enim eſſet in hoc ſæculo exultatio mala, quæ diſtinguenda eſt ab exultatione bona, ſufficeret dicere: venite exultemus, ergo exultatio mala eſt, exultare ſæculo; exultatio bona eſt exultare Deo, pie debes Domino exultare, ſi vis ſecurus mundo inſultare.* ex hac exultatione erga Deū, proficiſcitur Iubilatio erga ipſum Deum.

Cordis exaltatione ingrediendū eſt ad pſalmodiam.

Exultatio ſæculi non eſt bona.

Hic namq; Iubilus ſicut à paucis forſan obtinetur; ita donum Dei eſt, & ortum ſuū ducit ex ſtudio Deo placendi; & ex corde vere Deum diligenti, quemadmodum magis aperte declarauit Dauid pſalmo trigeſimo nono: *exultent, & lætentur ſuper te omnes quærentes te, & dicant ſemper magnificetur Dominus, qui diligunt ſalutare tuum.* quod pronuntiatum, quia altam continet doctrinam repetitur iiſdem verbis alio pſalmo, vt magis cognoſcatur vera cauſa, & origo exultationis, & iubilationis; quæ nimirum eſt tum inquiſitio, tum dilectio Dei; omnes enim quærentes, & diligentes Deum exultant, & lætantur magnificantes eum; Hanc habentes exultationem numquā hymnodiam aut faſtidiunt, aut omittunt, ſed hilares, & volentes eam explere ſtudent, ac ſatagunt. Huius effectum conſpicere nobis licuit in Religioſo ex noſtris non ſine magna omnium conſolatione; cuius grata memoria nunc etiam delectabit; Is fuit Petrus Maria Seſſa Sacerdos non infimæ doctrinæ, qui ſicut Humilitatis Chriſtianæ amore ſupplex obtinuit à noſtris Superioribus Ianitoris officium, quod non niſi Conuerſis ſolet adſcribi, id expleuit per annos

Cordis iubilatio vnde habenda.

Pſal. 69.

Petri Mariæ Seſſæ pietas, & iubilatio.

vigintiquinq; , & vltra, magno ædificationis exẽplo apud omnes, qui eum nouerant in vrbe Mediolani; omnes enim ſæculares aduentantes ad noſtrum Collegium hilari ſemper, placidoq; excipiebat vultu, eis iniungens, vt dum ſe conferret ad Sacerdotes vocatos perquirendos, vel in aliquam ex pijs Imaginibus prope Ianuam appenſis conſpicerent; vel librum, quem offerebat rerum ſpiritualium, legerent; quod ſi forte ob aliquam occupationem vocatus Sacerdos eſſet aliquantulum expectandus, hic Humilis Ianitor, ſæculari illi ſe iungebat vel colloquia ſpiritualia trahens, vel in vicinam noſtram Eccleſiam cum eo ingrediens, docebat aut orandi, aut peccata rite confitendi modum, aut capita Doctrinæ Chriſtianæ præcipua, iuxta captum aduentantium ſe accommodans; ita quando ſtatæ horæ pſallendi in Choro adueniebant, ad primum campanæ ictum, quaſi ad Angelicam, ſiue cæleſtem vocem aſſurgens, hilaris properabat quærens ſocium à ſuperiore ſubrogatum, cui Ianuæ clauem renuntiaret, vt ad alterum campanæ ſignum expeditus nulla interpoſita mora poſſet ad Chorũ accedere; Mira cõſpiciebatur in hoc Religioſo iubilatio in ingreſſu Chori; iubilans canebat in progreſſu, iubilans quoq; viſebatur in egreſſu, Numquam vidimus triſtem, numquam remiſſum, ſed exultantem, quaſi dixerim exſilientem, dum caneret; Et ſicut Deus ab hoc ſeruo ſuo dum viueret tanta cum hilaritate, & iubilo fuit laudatus, ita eidem ipſe voluit rependere honorem, illud Dauidicum explens: *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. nam tempore mortis hilaris viſus eſt expirare; Et audita eius morte per vrbem, conuenerunt ad Eccleſiam noſtram D. Alexandri, vbi eius cadauer de more expoſitum iacebat, quotquot omnis ſexus, omnis ordinis eum ante nouerant, præſertim qui tunc erat Mediolanenſis ſtatus Supremus Cancellarius, lacrimis eius mortem deplorantes dicebãt: *Sanctus mortuus eſt* (hoc nomine eum, dum viueret appellabãt) vnuſquiſq; certatim manu & calculis precatorijs tangere ſtudebat, fruſtula veſtium, capillos, barbam, ex pia deuotione præcidebat; Huius viri iubilatio ſicut nos ob-

Pſal. 138.

le-

lectat ſola recordatione, ita etiam confundit, & pungit, & ad ſanctam ſolicitat æmulationem.

Niſi nobiſcum valeant huiuſmodi exempla eorum, qui noſtri generis, ſtatus, & ætatis fuerunt, valeāt ſaltem exempla auium ratione expertium, & pudeat aliquando Religioſos non exequi maiori, alacriorique ſpiritu, quod facere nouerunt aues diſcurſu, rationeq; carentes; has enim videmus tum volatu, tum Cantu implere aerem exultatione, quaſi Deum factorem laudantes; Hoc exemplum ad noſtram æmulationem vrgebat D. Ambroſius, quis enim hominis ſenſum gerens non erubeſcat ſine pſalmorum celebritate diem claudere, & adoriri, cum etiam aues ſolemni iubilatione, & dulci carmine ortus dierum, ac noctium proſequi non ceſſent? Ad hanc cordis iubilationem acquirendam non mediocriter iuuare poterit qualitas, & diſpoſitio animi in primo ingreſſu; Nam qualis vnuſquiſq; ſe componit in ingreſſu hymnodię, talis vt plurimū proſequi ſolitus eſt vſq; ad finem; qui tepidus, vel remiſſus aggreditur hymnodiam, tepide, remiſſeq; ad finem vſq; progreditur, immo ſemper potius vergit in deterius iuxta noſtræ naturæ corruptę condicionem: Hinc illud Dauidicum conſilium ad omnes pias perſonas Deum exorare, & laudibus celebrare cupiētes: *Introite in conſpectu eius in exultatione.* cognoſcens S. Rex vim initij operum humanorum, illud hortatur, & ſuadet tamquā fundamentum pręcipuum omnis perfectionis in hymnodia; Qui item ſtudebunt illi munditiei cordis, de qua in ſequenti capitulo agemus, facilius hanc iubilationem in ipſo ingreſſu obtinebunt, & in progreſſu tum ſuſtinebunt, tum etiam augebunt; Iubilatio enim comes videtur puritatis, & munditiei; quo pertinet illud Eccleſiaſtes pronūtiatum vere aureum: *Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei.* quem locum Salonius ad animæ cuſtodiam applicat, quando ad Deum laudādum quis accedit, vt mundas preces effundat, & eſt ſenſus: cuſtodi greſſum mentis tuæ, ne offendas in malis cogitationibus, vt oratio tua pura dirigatur ad Deum; expendere poſſumus etiam verbum illud: *Ingrediens.* quo ſigni-

Auium volatus hilaris, & cātus alacris æmulandus.

D. Amb. l. 5. hexam.

Initij qualitas ꝓgreſſum declarat.

Pſal. 99.

Ingreſſus ad diuinas laudes qualis eſſe debet.

Eccle 4.

Salonius to 1. biblioth.

gnificatur maximi eſſe ponderis in huiuſmodi cum Deo conuerſationibus qualitatem primi ingreſſus, ex quo pendeat qualitas progreſſus.

C A P. VIII.

Qua cordis puritate ad hymnodiam accedendum.

ELEGANTEM habuit homiliam D. Chriſoſtomus circa munus altiſsimum laudũ diuinarũ, dum præ manibus haberet illam Dauidis vniuerſalem omnium populorum inuitationem ad hoc explẽdum munus; *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.* quam homiliam refert Sixtus Senenſis in ſua bibliotheca; in ea S. Doctor validiſsimis comprobat argumentis præcipuam laudationum vim in animi puritate ſitam eſſe, vrget in primis exemplum ſimilium laudum à Deo mortalibus commonſtratum, quando auditi ſunt ab Iſaia propheta Angeli ſublimiores Deum hymnis celebrãtes; tunc enim cognoſcens propheta, quantum humana condicio diſtet ab Angelica puritate, dixit: *Væ mihi, quia vir pollutus labys ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* ex quo euentu ſtatuit concluſionem hanc D. Chriſoſt. *Opportet itaq; Angelum fieri, & ita laudare Deum, vt gloriam eius per rectam noſtræ vitæ inſtitutionem illuſtretur.* & ſicut tanta hæc puritas cordis, vt Angelorum puritatem aſſequatur, eſt admodum rara, ita magis difficile redditur munus laudationis: licet aliquis crederet maxime facile; *Non ergo hanc Dei laudem, ait Chriſoſtomus, rem eſſe leuem exiſtimemus, ſed nitamur, vt ante os noſtrum vita noſtra ipſum laudet.*

Pſ. 116.

Sixt Senẽſ. l. 3. biblioth. ſacr.

Iſ 6.

Angelorũ puritas nobis proponenda.

Deum laudare rite eſt difficile.

Hymni itaq; noſtri tunc Deo gratiores offerẽtur, quando à laudatis viris, nimirum à viris iuſtis, & ſanctis ſaltem Sanctitatis, & Iuſtitiæ ſtudioſis exhibebuntur; nam ſicut non cenſetur ſpecioſa laus in ore peccatoris, ex Auctore Eccleſiaſtici; ita rectos decere laudationem Dei docuit, & prædicauit hymnographus, inter alias rationes afferens,

Eccli. 15.

Pſ 32.

quia

quia ita in laudatoribus neceſſaria videtur puritas, & ſanctitas, ſicut pura & ſancta eſt materia hymnorum: nimirum eloquia Dei, & opera ipſius, quæ puriſsima ſunt, & ſanctiſsima: *quia rectum verbum Domini, & omnia opera eius in fide.* vbi non adeſt hæc totius hominis rectitudo, & ſanctitas, ſola vox nihil obtinere poteſt. Hinc D. Auguſtinus hortabatur pſallentes his verbis: *Cum laudatis Deum, toti laudate, cantet vox, cantet vita, cantent facta.* Si ipſi Idololatræ exigebant à ſuis Sacerdotibus ad ſacrificiorum oblationem deputatis munditiem, & nitorē veſtimentorum, alioquin arcebant eos ab hoc ſacrificandi munere, vt de illis pronuntiauerit Poeta —— *puraque in veſte Sacerdos.* Quanto magis requiri decet in noſtris miniſtris ad cultum Dei deputatis tum animi, tum corporis munditiem, & puritatem, qui Deum verum laudare debent: cordium inſpectorem, & amatorem?

Cordis mūdities eſt neceſſaria in pſallente perfecto.

D. Aug. in pſ. 148.

Munditics veſtium, & nitor requiritur in Dei miniſtris.

Quando Principibus magnis volumus offerre aut tributum, aut donum, ſolemus exponere vaſa, quæ poſſidemus inſigniora, & pretioſiora, vel aurea, vel argentea, vt oblatio appareat gratior in ipſo ingreſſu; laudes quoq; hymni, & preces, quas Deo altiſsimo offerre decernimus, quamuis ſint ex ſua condicione inſignes, perfectiores tamen apparebunt, & gratiores, ſi vas opportunum aureum, aut argenteum, non ligneum, nec etiam vilius, aut turpius aderit; ſi nimirum cor pſallentium ea puritate, & candore nitere ſtudeat, quemadmodum decet miniſtrum Dei. Hāc vaſis ſimilitudinem Hugo Cardinalis fuiſſe à Dauide ſignificatam, & requiſitam putat in illis verbis; *Confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam.* intelligens in ſenſu allegorico pro vaſis Clericos, ſiue Miniſtros in Choris pſallentes, aduertitq; ex doctrina Apoſtoli Pauli vaſorum myſticorum alia eſſe in honorem, alia in contumeliam; nouimus enim ex ſcripturis illos fuiſſe vaſa iniqua, & contumelioſa, qui à ſanctiſsimo Patriarcha inter alios filios ob morum prauitatem dicti ſunt: *Vaſa iniquitatis*, contra vero nouimus Paulum ob nouitatem mundiſsimæ vitæ adeptæ appellatum fuiſſe à Deo; *Vas electionis*. ſtudere itaq; vnuſquiſq; de-

Pſ. 70.

2. Tim. 2.

Mundi corde vaſa sūt electa.

Gen. 49.

Act. 9.

debet munditiei & puritati cordis, vt vas electionis, & honoris redditus, offerre valeat Deo dignos & gratos hymnos certus, quod ſicut Dei conſpectu gratiores exhibebit preces, ita à Deo citius exaudietur.

Columbæ alæ expetūtur à Dauide orante

Pſal. 54.

Expendere ad hanc rem non erit ingratum, nec inutile Sācti Hymnographi pium votum, vt ſuas preces acceptiores Deo valeret offerre, illud inquam votum obtinendi alas columbæ: *Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ.* Non enim vacare myſterio putanda ſunt hæc verba, quaſi prolata more Poetarum, qui carminibus, & verbis ſuis auium alas aliquando exoptare audiuntur, vt ſuos affectus citius ad deſtinatum mittant ſcopum; Myſterium itaq; agnoſcendum eſt ad rem noſtram opportunum; De precibus itaq; & hymnis ſicut eſt ſermo, ita columbæ condiciones ſunt aptæ. In primis columba cognoſcitur animal gemitui deditum, & ideo in Sacris literis ſimbolum fuit meditantium cum gemitu, iuxta pronuntiatum Ezechiæ regis Iſrael: *Meditabor vt columba.* cuius gemitus & meditatio ſunt tam placitæ Deo, vt anima huiuſmodi exercitio meditationis intenta dicta ſit Columba electa Dei: *Vna eſt columba mea.* ſiue etiam dicere poſſumus, quod ſicut columba ob nitorem, quem diligit in ſe, eſt puritatis ſimbolum, & munditiei, ita aptiſsimum eſt animal ad perferenda vota orantium Deo; Nouerunt enim militaris rei periti, cuiuſmodi erat Sanctus Dauid, ab incluſis, & obſeſſis intra mænia adhibitam fuiſſe columbarum operam ad monendum amicos per literas auium iſtarum collo alligatas, de rerum ſtatu, & de neceſſitatibus obſeſſorum; hac arte vſi Hircius & Brutus in obſidione Mutinenſi literas miſerunt ad auxiliares amicos, dum eorum res maxime periclitaretur, & pene deſperaret, & auxilia opportuna obtinuere; quemadmodum ab alijs quoq; ob alias cauſas factitatum eſſe prodiderunt Hiſtoriæ omnibus obuiæ; Dauid itaq; ſui periculi conſcius, dum in hac vita degeret, varijs periculis obnoxia, ſicuti hymnos, & pſalmos vſurpare non omittebat, quaſi literas miſſurus ad Deum, Columbæ alas exoptabat, hoc eſt puritatem, munditiem, nitoremq; colum-

Columbæ condiciones aptæ orantibus.

Iſ 38.

Cant. 6.

Columbæ perferūt literas collo alligatas.

Plin. l. 10. c. 37.
Aelian. l. 9. c. 2.
Varo de re ruſt. c. 27.
Sabellic. Aencad. 9. l. 9.
Aldrouād. l. 15. ornit.

bi-

binam, confidens quod citius exaudiretur: *Quis mihi dabit pennas, ſicut columbæ.* ò veræ columbæ quotquot eſtis animi puritate nitentes, pſalmodiæ ſtudioſi; vos cantu volatis, & meditatione; auxilium vobis, alijſq; imploratis, liberationem à multis periculis ſolicitatis, & obtinetis: *Bona vita, aiebat D. Ambroſius, volare facit orationem, & dat alas precibus ſpirituales.* D. Ambr. in pſ. 118. ſerm. 22.

Niſi velimus dicere cum eodem D. Ambroſio, quod bona vita dirigit orationem ad Deum, ſicut dirigitur nauis ad portum omnibus inſtructa prouiſionibus; Cuius flabra ſint iuſtitia; flamina ſapientia; remigia deuotio, & fides; ſubſidia innocentia, & puritas; His virtutibus ornati ſunt illi recti, qui ad hymnodiam poſſunt animo fidentiori accedere, & de quibus dicitur: *Rectos decet collaudatio.* ſeu vt Aquila legit: *Rectis ſpecioſa ſit hymnorum decantatio.* Pſal. 32. Peccatorũ laudes Deo ingratæ.

Nullo autem modo placere poſſunt Deo hymni ore peccatoris oblati; nam Dominus noſter, & Sancti Apoſtoli, ſi aliquando à Dæmonibus laudari contingeret illas reſpuebant laudes, increpantes immundos Spiritus, eiſq; ſilentium imponentes, ſed omiſſis Dæmonibus, conſtat fuiſſe acerbiſſime increpatos quoſdam Iniquos per hymnographum, quia vſurpare auderent diuinas laudes: *Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meũ per os tuum.* Pſal. 49. Nos homunciones reſpuimus aliquando ſententias etiam vtiles ab improbis profectas, nec illis fidem præſtamus, aut auctoritatem, quia apud nos illa improbitas aufert prorſus, vel ſaltem minuit auctoritatem, & fidem dictorum: vnde & proditum eſt de Lacedemonijs, quod adeo odiſſent improbitatem in ſuis Ciuibus, vt ſi quis vitio aliquo infectus, conſilio publico intereſſet, pronuntians ſententiam Reipublicæ vtilem, nollènt eam prius recipere, aut approbare, niſi ab aliquo viro cognitæ probitatis iterum proponeretur; quomodo non credemus idem multo firmiori fundamento nobis eueniendum apud diuinam maieſtatem, cui odio ſunt impius, & impietas eius? Numquam acceptæ erant Deo improborum laudes, quamuis Improborum dicta nullius sũt auctoritatis apud viros graues. Plutarc. de audit. Laced & de ciuil. inſtit. Aul. Gel. l. 18 c. 3. Impij Deo inuiſi.

ſint

ſint natura ſua altæ, & ſublimes iuxta illud Dauidis celebre pronunciatum: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* vbi conſulto dixit Propheta: *Si aſpexi.* quod tunc euenit, quando quis videns & attendens ſe aliqua iniquitate obligatum non deponit voluntatem peccandi, ſed voluntarie perſeuerat in illa; tunc enim certum eſt, non exaudiendum eſſe à Deo, quia ſi de graui agitur peccato, quod dicitur læthale, conſtat quod meritum nullũ, nullumue gratiæ augmẽtũ obtinetur per illas preces in peccato expletas, cum meritum ſupponat gratiam; Si etiam agatur de peccato leui, ſeu quod dicitur veniale, etiam iſtud, quia eſt voluntarium, impedit ſpirituales mentis refectiones, quas ſentiunt, & experiuntur amatores puritatis.

Pſal 65.

Non ideo excuſari debent ab officij diuini recitatione, nec à Chori frequentia, qui peccati mortalis labe ſe vident infectos, nam per peccatum non impeditur obligationis ſatisfactio, & licet peccatores nullum inde meriti fructum pro ſe reportent, poſſunt tamen alijs obtinere, quod poſtulant; præſertim quia in perſolutione hymnodiæ induunt Eccleſiæ perſonam, eiuſq; vtuntur orationibus, & precibus; Eccleſiam namq; conſtat ſemper eſſe Deo gratiſſimam, & dilectiſsimam tamquam Sponſam Sponſo; licet odio habeatur miniſter indignus, qui polluto corde profert hymnos, & preces; quemadmodum dicetur libro ſequenti, verum expediret ante hymnodiæ ingreſſum mutare voluntatem, immo & concipere actum aliquem contritionis, quando copia non ſuppeteret Confeſſionis Sacramentalis; ne labor, & opus tantæ dignitatis omnino amittatur quoad fructus; diximus .n. alias, quod etiam peccatores (ſi voluntatem deponant peccandi) à Deo exaudiantur ad propriam vtilitatem.

Pſallentes ex officio etiam in peccato exiſtentes poſſunt alijs impetrare, vti miniſtri Eccleſiæ.

Lib 3 c. 2.

Lib 1. c 19.

Qui etiam vitioſo aliquo habitu nouerunt ſe affectos, nec hucuſq; emendare ſtuduerunt, deberent ante acceſſum ad hymnodiam idem elicere propoſitum emendationis, ne à Deo deſpiciantur, & reprobétur in hoc miniſterio, quod exigit puritatem non ſolum à vitijs, ſed etiam ab habitibus vitioſis.

Fer-

Feruentiores quoq;, qui ſedulam nauant operam perfectioni, licet ſibi conſcij non ſint de peccato, quia tamen cum Paulo Apoſtolo dicere poſſunt: *Non in hoc iuſtificatus ſum.* timentes accedere cum aliqua macula, orationes particulares adhibendas ſibi præſcribere ſtudeant opportunas, vt cordis munditiem à Deo valeant obtinere; vnuſquiſq; autem ſibi eligere poteſt illam precum formulam, quam ſibi magis congruere cognoſcit; Nos aliquando vſi ſumus illa breui, ſed appoſita ad rem oratiuncula, quam ante Euangelij recitationem in Miſſæ quotidiano Sacrificio vſurpat omnis Sacerdos: *Munda cor meum, ac labia mea omnipotens Deus, qui labia Iſaiæ prophetæ, calculo mundaſti igni to, ita me tua gratia miſeratione dignare mundare, vt digne, ac competenter laudes tuas valeam enuntiare.* Multum valebit hæc oratio, ſi rite ex animo exerceatur, forſan enim exaudietur, ſicuti exauditum eſt votum illius Prophetę, qui in hac oratione recolitur; huic enim, quia excruciabatur, videns ſuam impuritatē, collatam præſertim cum Seraphinorum, quos audierat, puritate, affuit ſtatim Angelus purgans, & linguam, & cor, & mentem: *Ecce tetigit hoc labia tua, auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* ſicut idem eſt Deus, eadem quoq; nobis præſtare paratus eſt dona alijs aliquando facta, immo & maiora, ſi quantum eſt ex nobis, diſpoſitionem opportuniorem exquiremus.

Preces adhibendę ante diuinum officium.

Oratio ante diuinum officiū opportuna.

Iſ. 6.

Opportuna etiam eſſe poteſt illa Dauidis precatio, qua ſibi poſtulabat reſtitui priſtinam cordis tum puritatem, tum rectitudinem, quam aliquando delinquens in legem Dei amiſerat, vt mereretur digne proſequi incæptum munus celebrandi laudes diuinas: *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.* hæc oratiuncula ſicuti breuior, ita forſan efficacior ad finem, quem intendimus; Non omittamus nos, quas poſſumus diligentias, & diſpoſitiones opportunas, Deus quoque non obliuiſcetur miſericordias ſuper ſeruos ſuos, ipſe diriget cor, diriget mentē, diriget verba, & ſi opus erit, nouū cor, nouam mentem, nouos conferet affectus, ſicuti felici Catarinæ Senenſi; hunc verſiculum frequenter ex animo recitanti eueniſſe ſcripſerunt hiſtoriæ.

Pſal. 50.

Corda mutat Deus.

CAP.

CAP. IX.

Cordis tranquillitas gratiorem Deo reddit hymnodiam.

VT perfectius expleātur Diuinæ laudes, ſicut animi diſpoſitio, eſt pręcipue attendenda, ita deceret animum eſſe ab omni moleſta paſsione, ab ira pręſertim liberum, vt capax eſſe queat recipiendi diuinas illuſtrationes, & illuminationes; Nam cor aliqua inordinata affectum paſsione incapax eſt omnis boni motus tā in intellectu, quam in volūtate; affectu enim illo, quaſi nube aliqua, aut caligine & impeditur, & obſcuratur, ne Diuinarū rerū lux, & calor ad animū penetret; D. Thomas agens de donis Spiritus Sācti, qui animū hominis perficiunt, & afficiunt ad diuina, cum docuiſſet cæcitatem mentis oppoſitam eſſe illi dono Spiritus Sancti, quod dicitur Intellectus; tradit hanc cæcitatem ex duplici præcipue capite oriri, nimirum vel directe, quando quis voluntarie, & ſpontanee mentem à conſideratione Diuinorum auertit, quia nolit intelligere, vt bene agat; vel indirecte, quando animus varijs diſtrahitur, & occupatur affectibus terrenis, ac paſsionibus inordinatis, Inde emanauit commune proloquiū circa paſsionem iræ: *Ira impedit animum, ne poſſit cernere verum.* & ſicut non habitat Sapiētia in corpore ſubdito peccatis, & paſsionibus, ita animi tranquillitas maxime confert ad rerum Diuinarum intelligentiam, & guſtum; quemadmodum recte docuit Abbas Theodorus apud Caſsianum; Hic enim verus religioſus, ſicut ob ſtudium purgandi cor à paſsionibus mirabiles circa diuina illuſtrationes recipere dignus fuit in oratione, ita grauiter hortabatur animi puritatem eſſe omni ſtudio quærendam ab omni paſsionis inordinatæ affectu ob hanc rationem, quia his paſſionibus expulſis, cordis oculi qua ſi ſublato velamine ſacramenta percipere poterunt Scripturarum; quæ antea vitio noſtro, quaſi velamine oculos obnubente reddebantur obſcura.

Cor

Paſſiones nubes ſunt animi.

D. Tho 2. 2. q. 15. ar. 1

Paſſiones inordinatæ impediunt dona Spiritus Sancti.

Sap. 1.

Caſſian l. 5. inſtit c. 34.

Scripturarū intelligentia obtinetur cordis puritate.

Cor turbatum paſſionibus, eſt ſicut aqua turbata, in qua degentes Piſces reſpicere non valent nec aeris claritatem, nec retium inſidias; Ideo Diabolus, quando facile impedire intendit fructum hymnodiæ, quaſi aſtutus piſcator turbare conatur pſallentium corda aliqua paſsione, præſertim iræ, quæ frequentior in homine, & facilior excitatur; certus quod inde plurimos obtinebit effectus ingratos; obtinet ſaltem hoc, quod ingrata redditur Deo melodia ob cordis diſſonantiam ex iracundia profectam; tunc enim tantummodo vera à nobis profertur vocis, & cantus melodia, quando cor exiſtit in ſuis affectibus conſonum; Id exigere volebat Dauid à nobis in illa ſua hortatione: *Cantate, exultate, & pſallite, pſallite Domino in cithara.* quæ verba, ſi recte attendantur, omnẽ à nobis excludunt inordinationem paſsionis; Nam in verbo: *Canite.* vocis modulatio oſtenditur; in verbo: *Exultate.* lætitia exprimitur cantantis: in verbo: *Pſallite.* materia offertur occupationis; in verbo: *Cithara.* morum & paſsionum perfecta declaratur conſonantia; ſicut enim Cithara pluribus conſtans chordis, tunc gratum, ſuauemq; reddit ſonũ, quando chordæ ſunt inter ſe conſonæ, & concordes; ita animus humanus tunc gratum edit ſonum in ſuis operationibus, quando omnibus virtutibus ornatus ſedatas, & ad virtutis regulam conformes tenet paſsiones; Hanc virtutum, animiq; conſonantiam intellexit in hac cithara à Dauide propoſita D. Hieronymus, vel quicunq; alius ſit ſub nomine Hieronymi commentator ſuper hunc pſalmum. Poſſumus etiam aduertere aliud myſterium ad hanc rem opportunũ in geminatione huius verbi: *Citharæ.* quod vſurpat Dauid dicens: *In Cithara, in Cithara.* quia ſcilicet talis debet adeſſe conſonantia in laudante Deum, vt vtraq; cithara hominis, ſeu vtraq; portio hominis interior, & exterior ſit recte conſona, nec vllam chordam affectus, aut motus diſcordem habeat.

Iram excitat Diabolus, vt fructum pſalmodiæ impediat.

Irati cordis damna.

Pſal. 95.

Morum, & affectuũ cõſonãtia gratiorem reddunt pſalmodiam.

D. Hieron. in pſal. 97.

Huius animi tranquillitatis, ſicut extitit egregius Doctor Dauid, illam ſuadens aptis allegorijs, ita præcipuus fuit ſtudioſus aſſecla, ne eius hymni à Deo deſpicerentur:

Mira profectò fuit huius bellicoſiſſimi viri cum omnibus manſuetudo, quæ abire quaſi in prouerbium viſa ſit inter homines; Et appellari ipſe meruerit vir omnis manſuetudinis; quaſi dicatur in ea altiori, ſublimioriq; manſuetudine reſplenduiſſe, quæ maior poteſt reperiri; Niſi etiam velimus dicere, quod dictus ſit omnis manſuetudinis, quia in ſe vnitos habuerit omnes gradus manſuetudinis perfectiores, in alijs viris inſignibus diſperſos, quos omnes alte ſuperauit; Ideo dicitur pſalmo centeſimo trigeſimo primo. *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* Hanc virtutem non ſemel oſtendit Dauid erga hoſtes, quos habuit plurimos, ſibi verbis, & opere inſidiantes; Saulem infeſtiſſimum Regem; Abſalonem ingratiſſimum Filium; & Semei contumelioſiſsimũ ſeruum; omnibus tamen capitales iniurias, quas facili negotio poterat vlciſci, liberaliſsime condonauit.

Manſuetudo cordis mira in Dauide bellicoſiſſimo.

Pſ. 131.

Pſ. 55. Manſuetiſsimus hic vir, dum aliũ pſalmum eſſet inſcripturus, in quo de ſuis perſecutionibus, quas patiebatur, agere intendebat, poſuit hæc verba: *Pro Columba muta.* ſic enim legitur titulus à D. Hieronymo, vbi vulgatus legit: *Pro populo.* vere Columba Dauid innocentiæ ſtudioſus; Columba manſueta abſq; amaritudinis felle; Colũba muta, in aduerſis ſilens, manſuetudini ſtudens; Silens, & eloquens Dauid erat, ſilens in aduerſis æquo animo ferendis, obmuteſcebat enim: *Cum conſiſteret peccator aduerſum ſe.* Eloquens autem in hymnis Deo ſuo decantandis; Cognoſcebat Dauid huius virtutis vim mirã cum Deo, qui humilium, & manſuetorum libenter audit preces, Ideo ſicut huius virtutis fuit ſtudioſiſsimus amator, ita huic ſoli confiſus poſtulare auſus eſt Templi ædificationem, quam maxime cupiebat, vt melius vacare poſſet ſuis hymnodijs;

Manſuetorum oratio Deo grata.

Pſ. 38.

Pſ. 131. Totus namq; eſt in illo pſalmo, vt poſtulet hanc gratiam non proponens merita præcedentium Patrum; nõ ſtirpem ex progenatione Sanctorum deductam; non promiſsiones à Deo habitas de naſcituro Meſsia; non deniq; titulum aliquem ſpecioſiorem; ſed tantum eminentiam propriȩ manſuetudinis: *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.*

eius. & ob huius virtutis remunerationem, ait S. Chriſoſtomus, petijt Templi conſtructionem, vt Dei cultus maxime propagaretur; putans Dauid facilius hoc medio obtinere effectum poſtulatum; quia nouerat Deum libenter reſpicere manſuetos, & eorum beneuolentius audire laudes, & orationes.

Manſuetorum preces citius exaudiuntur.

Nec ſolum facilius, & citius exaudiuntur preces manſuetorum, ſed alijs etiam cumulantur manſueti maioribus bonis, licet non poſtulatis, ſicut enim qui hanc virtutem profitentur, facile omnibus cedunt, potius ſibi ipſis damnum aliquando eligentes, vt concordia conſeruetur; ita Deus hos largius varijs cumulare ſolet beneficijs ſingularibus; Expendebat ad hanc rem D. Chriſoſtomus illuſtre illud manſueti cordis exemplum, quod prioribus mundi ſæculis à Sanctiſsimo Patriarcha Abrahamo fuit mundo traditum; quando ne orta diſſenſio inter paſtores ipſius Abrahami, & paſtores Lot Conſobrini paſcuorum cauſa, ne inquam à ſeruis ad Dominos diſſenſio migraret; ſanctus Abraham ſtatuit potiorem paſcuorum terram cedere alteri, & ad huius arbitrium omnem eligendi facultatem referre, modo omnis diſcordia tolleretur: *Ne quæſo, ait Abraham, ſit iurgium inter me, & inter te; & inter paſtores meos, & paſtores tuos, fratres enim ſumus, ecce vniuerſa terra coram te eſt. recede à me obſecro, ſi ad ſiniſtram ieris; ego dexteram tenebo, ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam*. Tantæ fuit vis apud Deum hæc manſuetudinis declaratio, vt ſtatim res Abrahami cęperint feliciſſimos habere progreſſus, & in dies magis magiſq; excreſcere in melius.

D. Chriſ. hom. 34. in gen.

Gen. 13.

Manſuetorum apud Deum merita præclara.

Quicunq; hac manſuetudine ornatur, poteſt verus dici Diſcipulus Chriſti, hac enim quaſi proprio ſigno ſuos inuit, & diſtinguit ab alijs Deus, quemadmodum declaratur ab ipſo Chriſto dicente: *In hoc cognoſcent omnes, quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem*. tunc enim elucet vera manſuetudo, quando offertur occaſio tolerandi à fratre aliquod probrum, aut conuicium, aut damnum; & tunc eſt vera manſuetudinis perfectio, quando offenſa patitur ſilens, & læta. Hanc ſtudet Dæmon omni conatu,

Manſuetudo eſt nota diſcipulatus Chriſti.

Io. 13.

Manſuetudinis perfectio in quo ſita.

& arte auferre omnino, vel aliquo modo ſaltem turbare, quia cũ non valeat omnes ab hymnodiæ frequentia auertere, ſaltem conatur reddere hymnodiam Deo ingratam, cuiuſmodi eſt illa, quæ animo ira turbato expletur; Nouit hoſtis malignus reſpui à Deo omnes iracundorum oblationes, ſicut in ipſo mundi ortu obtinuiſſe gloriatus eſt in ſacrificijs oblatis à Caino, quæ à Deo negligebantur, immo reiciebantur: *Non reſpexit Dominus ad Cain, & ad munera eius*. quia is oderat fratrem Abelem, iramq; aduerſus eum retinebat.

Iracundorũ preces à Deo reſpuuntur.

Gen. 4.

Hinc præclara illa D. Bernardi ſententia, & admonitio ad religioſos viros: *Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat poſtulata, hoc eſt, ſi aut mala quiſquam committit; aut ſi delinquenti in ſe debita non dimittit*. En quod D. Bernardus paria facit hæc duo: committere malum, & non dimittere; Sed ante Bernardum vrgebat Paulus Apoſtolus hanc hortationem ſuis Diſcipulis, ne vnquam accederent ad Deum exorandum cum aliquo motu iræ, aut cum diſcordia, & turbatione: *Leuantes puras manus ſine ira, & diſceptatione*. ibi autem ſermo erat de oratione ad Deum, à qua excludendam iubet omnem iram; atq; diſceptationem; iram dicit, quæ coniungitur cum deſiderio vindictæ; diſceptationem addit, vt tollat omnem illum cogitationum conflictum, quæ ex ira concepta ſolent oriri in animo, dum ſecum quaſi diſceptat iratus de modo vindictæ faciendæ; hæc omnia deponẽda iubet Paulus antequam ad orationem quis accedat: *Volo vos orare ſine ira, & diſceptatione*. Huic Pauli Apoſtoli doctrinæ concinit Aphoriſmus duplex Apoſtolici aſſeclæ, venerabilis noſtri Zacariæ docentis, & dicentis: *Iratus nequit Deum perfectè orare, quamuis voce exteriori inuocet illum. Sicuti homo pace fruitur in Spiritu ſancto, ita ab iracundo diſcedit Spiritus ſanctus.*

D. Ber. l. de conſc. c. 51.

Ira impedit orationis fructum.

2. Tim 2.

Antõ. Maria Zac verbo ira. n. 2. & 16.

Conſulendi ſunt pſallentes, ſi quando ex infirmitate, aliquam iræ turbationem incurrant, vt ante hymnodiæ ingreſſum ſtudeant, reconciliati omnem deponere iram, & ſi opus eſt prius ſanctificent cor ab illa paſsione medio aliquo opportuno pietatis remedio; ſimile aliquando

reme-

remediū conſuluit Deus populo ſuo dilecto, & Moyſi, antequam oraturus, & ſacrificaturus, in montem aſcenderent. Nam lege cauit, vt populum ipſum prius ſanctificaret, et expiaret: *Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, lauentq; veſtimenta ſua.* Hanc legem conſiderans D. Greg. Niſſenus colligit à nobis exigi cordis ab omni paſsione, & vitio purificationem, vt noſtræ orationes ſint Deo acceptæ. Sed ne veteribus tantum remedijs inhærere videamur, offero recentiora nobis Eccleſiæ Chriſti filijs tradita ab ipſomet Chriſto Domino; Conſulebat Dominus ſacrificaturis, vt licet iam ad Altare acceſsiſſent, ſi ibi quoq; occurreret memoriæ aliquis indignationis iam prætericæ, nondum tamen reconciliatione extinctus motus iræ; licet manum, & operam iam haberent ad ſacrificium admotam, potius tamen ab ipſo Altare prius recederent ad reconciliationem obtinendam à Fratre, quam ſacrificium perficerent: *Vade prius reconciliari fratri tuo, tūc veniens offeres munus tuum.*

Exodi 19.

D Greg. Niſſen. hō. 1 in cant.

Ante orationem deponēda ira.

Mat. 5.

Ingrata omnino, immo odioſa eſſe omnia noſtra Sacrificia Deo oblata omnibus ſatis iam conſtare debet, vti tandem aperte declaratum eſt ab Auctore Eccleſiaſtici dicente fruſtra quærere miſericordiam à Deo; qui proximo ſuo denegat amorem, ei reſeruans iram. Profero hoc loco exemplum Sanctiſsimi, pijſsimiq; Doctoris Eccleſiæ Hieronymi, qui non audebat, immo verebatur Templum Dei ingredi, quando aliquo iræ motu pulſaretur; & quod magis eſt, etiam quando nocturnam phantaſmatis illuſionē paſſus eſſet; audiamus eiuſdem ſancti Doctoris verba, quæ nobis timorem, & pietatem inijcient: *Ego confiteor timorem meum, ne forſitan de ſuperſtitione deſcendat; quando iratus fuero, & aliquid mali in animo meo cogitauero, & me nocturnum phantaſma deluſerit, Baſilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & corpore & animo pertremiſco.*

Eccl. 28.

Iracundorum ſacrificia Deo odioſa.

D. Hier. I. contra vigil.

Deponenda itaq; eſt Ira à pſallētibus, immo debet omnino à choris, & hymnodia exulare, tū vt gratiores reddātur preces: tū etiā ne admittatur ea cōditio, quæ ex diametro aduerſa eſt hymnis, & choris; chorus enim dicit plu-

Ira à choris exulare debet.

rium

rium cantantium ſocietatem concordem, qui eodem animo & conſonantia, licet vocibus diſcrepantibus, & ſonis differentibus, eumdem vnum laudent, concelebrent, & exorent Deum in hymnis & confeſsionibus. Hymni ipſi concordiam ſuadent, vna enim ex præcipuis cauſis, cur voluerit Deus ſuas laudes eſſe metro compoſitas, non ſine melodiæ ratione, fuit, vt intelligeremus nos debere nobis ipſis, & alijs eſſe conſonos; numquam vero nec à nobis, nec ab alijs diſsidentes; alioquin boni, aptiq; cantores dici non poterimus.

Animi cōcordiam ex quibus hymni, & chorus.

Concludamus quod ſi pſallentes depoſita omni ira Deum exorabunt, & benedicent, ſicuti ab Angelis Sanctis viſitabuntur, ita perfecti erunt laudatores; vbi enim concordia viget animorum, aiebat D. Bernardus, ibi adſunt Angeli Sancti effecti ſocij pſallentium: *Credimus* (ait Sanctus vir) *Angelos Sanctos afflare orantibus, offerre Deo preces, & vota hominum, vbi tamen ſine ira, & diſceptatione leuari puras manus perſpexerint.* vbi concordia animorum viget, ibi ait D. Auguſtinus exiſtit vera ratio benedicendi, & laudandi Deum, affertq; verba Dauidis ex pſalmo centeſimo trigeſimo ſecundo, qui totus eſt in recenſendis virtutibus Sanctæ Concordiæ inter fratres; vbi pro concluſione dicitur: *Quoniam ibi mandauit Dominus benedictionem.* ſuper quæ verba exquirit Auguſtinus vbi mandauit? & ſibi reſpondens ait: *In fratribus, qui habitant in vnum, ibi præcepit benedictionem, ibi benedicunt Dominum, qui habitant concorditer.* & ibi proſequitur Auguſtinus oſtendere, quod in diſcordia nulla profertur, nec offertur vera benedictio Deo: *Nam in diſcordia non benedicis Dominum.* dicere volens, quod cor ira infectum, non valeat benedicere Dominum, licet ore proferat verba benedictionis; Et qui non recte offert benedictionem Deo, non erit dignus benedictione, quam Deus offert concorditer habitantibus in vnum, nempe æternam etiam vitam in ſæculum: *Quoniam illic mandauit benedictionem, & vitam vſq; in ſæculum.* Deum itaq; animo puro ac recte benedicamus, vt ab eo recipiamus vitam, & benedictionem æternam.

Angeli diligunt concordes animo.

D. Bern. ſerm 7. in cant.

D. Aug in pſ. 132.

Concordiæ fratrum merita apud Deum.

Irati nec Deum benedicunt, nec à Deo benedicuntur.

CAP.

CAP. X.

Cordis humilitas eſt hymnodiæ præcipua virtus.

INTER plurimas, quæ de Sancta Humilitate celebrari poſſunt inſignes condiciones, ea cenſenda mihi videtur magis præcipua, quam poſſidet erga preces, & laudes Deo oblatas; quicunq; enim ex vero humilitatis ſenſu, confiteri nouerunt propriam vilitatem, & (Humilitas vim cõfert precibus.) neceſsitatem, quam habent diuinæ gratiæ, & auxilij ad opera omnia; ſicut prompti ſunt, & frequentes ad Deum inuocandum, & laudandum, vt gratiæ auxilia obtineant; ita facilius ad Dei admittuntur ingreſſum, aures illius penetrant, & poſtulata obtinent; Hanc humilitatis inſignem condicionem, & prærogatiuam declarauit hymnographus dicens: *Ne auertatur humilis factus confuſus, pauper, & inops laudabunt nomen tuum.* (Pſal. 73.) quaſi dixerit; humiles numquam à Deo recedunt confuſi, quando offerunt preces, quia iſti ſunt veri, & perfecti cãtores diuinarum laudum; (Humiles ſunt veri cãtores diuinarũ laudum.) vbi ad rem noſtram recte ait Caſsiodorus, hinc cognoſci felicem dicendam inopiam, & paupertatem humilium; quoniam declaratur apta ad Deum laudandum, & celebrandum: Mutus eſt ſi pſallat ſuperbus, pauper autem & inops laudant Dominum, etiam cum videntur ſilere. Hunc eumdem Dauidicum textum expendens S. Abbas Iſaac, ſicuti eum confert cum illa Euangelica Beatitudine à Domino noſtro Seruatore aſſerta, quæ inter cęteras (Caſſiã. coll. 10. c. 10.) Beatitudines primatum tenet: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* (Mat. 5.) ita de humilibus eum intelligit dicens: *Quæ maior, aut Sanctior poteſt eſſe paupertas, quam illius qui nihil in ſe præſidij, nihil virium habere cognoſcẽs, de aliena largitate quotidianum poſcit auxilium, & vitam ſuam, atq; ſubſtantiam ſingulis quibuſq; momentis diuina ope intelligens ſuſtẽtari verum ſe mendicum Domini non immerito profitetur, ſuppliciter ad Deum quotidie clamans. Ego autem mendicus ſum, & pauper, Deus adiuua me,* (Pſal. 39.) *& ſic ad illam quoq; multi-*

ſor-

formem ſcientiam Dei, ipſo illuminante conſcendens, incipiat deinceps ſublimioribus, ac ſacratioribus myſterijs ſaginari. Hæc docebat præclarus Doctor, vt oſtenderet, quod humiles aptiores ſunt diuinis myſterijs, & illuſtrationibus. Magna profectò humilium prærogatiua eſt iſta, quod nimirum libenter, ac beneuolenter à Deo audiantur, & exaudiantur.

Superbi à diuinis decātandis laudibus reiciantur.

Si quis ſublimem Angeli intellectum poſsideret, & Angelica eſſet ſapiētia præditus, ideoq; ſciret altiſsimas proferre laudes; ſi tamē ſuperbia aliqua eſſet infectus, reſpueretur, reiceretutq; à Deo; Non.n. attendit cęlū in pſallentibus intellectus ſublimitatē, ſed animi humilitatē; cauſam hoc loco libeat expendere, cur cum Deus omnipotens Angelorum creationem decreuiſſet ad hunc præcipuū finem, vt eſſent iſti ſuarū laudum perpetui cantores, alios tamen eiecerit, & loco, & officio; alios vero retinuerit, & confirmauerit; cauſa enim fuit, quia illi, cum ſuo Duce Lucifero ſuperbia pleni cum ſapientiam, tum cætera dona ſibi ipſis tribuebant, non Deo auctori; alij vero humillima ſubmiſsione Auctorem Deum coluerunt, & celebrarunt; Hanc cauſam detegit, & pulchre deſcribit ſanctus Propheta Ezechiel loquens de iſto Angelorum caſu infelici ſub typo, & nomine Regis Tyri: *Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo, perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te.* quem caſum conſiderans D. Bernardus declamat contra hanc elationem animi, quando quis ſibi tribuere audet, quæ ad Deum ſunt referenda, aitq;: *Perdidit ſapientiam, cum fecit ſuam; proprietas in cauſa eſt, quod ſibi ſapiēs fuit, quod nō dedit gloriam Deo, quod nō retulit gratiā pro gratia, quod non ſecundum veritatem ambulauit in ea, ſed ad ſuā eam retorſit voluntatem; iſtud eſt, cur eam perdidit, etenim ſic habere, perdere eſt.* En elationis, & ſuperbiæ pręmium, amiſsio cœli, iactura felicitatis, eiectio à munere laudandi; ſi autem Deus, aiebat D. Petrus, Angelis peccantibus non pepercit; quanto minus attendet pſallentibus ſuperbis, & elati animo? certe reſpuentur, eijcientur, & punientur, Angeli humiles perſeuerant in officio, audiunturq; omni tempore ſine requie glorias altiſsimi conditoris celebrare, & de-

Angelorū reproborū caſus propter ſuperbiam.

Ezech. 28.

D. Ber. ſer. 70. in cant.

Humilitas in Angelis bonis reſplendet.

cantare; homines item humiles libenter audiuntur à Deo pſallentes; vti vere, & prudenter pronuntiauit ſancta Iudith dicens: *Nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi, ſed humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.* Iudith 9.

Humilium oratio penetrat nubes, ad Dei thronũ conſcendens, oculos, & aures Altiſſimi ad ſe pertrahit, nec diſcedere nouit ſine gratiæ poſtulatæ conceſſione, quaſi dixerim quod humilium mortalium hymni, & preces maiori reſpiciantur beneuolentia, & amore à Deo, quam ſublimiorum Angelorum eædem laudes, & preces; verum ne humilitatis pulchritudine captus audere hic videar nimis, proferam D. Bernardi ſenſum, cui acquieſcere facilius poterit vnuſquiſq; Hic ſanctus vir ſacrorum euentuum profundiſſimus ſcrutator, expẽdens eam mirabilem Chriſti Domini reſpõſionem, quã dedit Sacerdotibus, & Scribis mirantibus, cur acclamationes puerorum admiſiſſet, dum Ieruſalem ingrederetur; clamantes enim pueri dicebant: *Oſanna filio Dauid.* Dixit tũc Dominus: *Numquã legiſtis; quia ex ore infantium, & lactẽtium perfeciſti laudẽ?* deſumens citata verba ex Dauidicis pſalmis; vt comprobaret non fuiſſe reſpuendas laudes has pueriles; Hanc itaq; reſponſionem expendens D. Bernardus vim faciens in illo verbo: *Perfeciſti.* declarare non veretur laudes humilium præferendas aliquo modo laudibus ipſorum ſublimium Angelorum, ex ea ratione, quia aſſeruerit Dominus perfectionem laudum omniũ ſitam eſſe in laudibus paruulorum, & infantium. Conferens itaque S. Bernardus laudes ab Angelis Deo Incarnato, & nato oblatis, quando dixerunt: *Gloria in excelſis Deo.* cum laudibus à pueris, & infantibus oblatis Chriſto Domino Ieroſolymã ingredienti circa vitæ finem, concludit has fuiſſe perfectiores illis, quia hoc dignantur honore ab ipſo Domino dicente: *Numquam legiſtis, quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem?* Magnas quidem confitetur S. Doctor, & altas eſſe dicendas laudes illas Angelorum, ſed has pueriles eſſe dicendas altiores, & maiores: *Magna quidem, ait* (nimirum laus Angelorum) *ſed audeo dicere nec dum perfecta laus, donec veniat, qui dixit: ſinite*

D. Ber. ſer. de ss Innoc

Pſ. 8.

Humilium laudes præferendæ sũt aliquo modo Angelicis laudibus

paruulos venire ad me, quia talium eſt regnum cælorum. Licet autem nomine infantium, & lactentium intelligi commode ad literam queant, qui vere ſunt tales ætate; Nihilominus ſcitum eſt nomine paruulorum intelligi præcipue veros humiles propter morum ſimilitudinem; ſicuti enim infantes matribus, nutricibuſq; omnino adhærent, nec patiuntur ab ijs medicum tempotis ſeparari, alioquin in lacrimas ſtatim erumpunt; ita veri humiles, conſcij propriæ imbecillitatis, Deo in omnibus fidunt, nihil ſibi tribuentes, & ob hanc fiduciam à Deo nequeunt auelli, & à Deo viciſsim diliguntur.

Humilita tis cum infantibus ſimilitudo.

Humiles itaq; ij vere dicendi ſunt, qui ſibi viles videntur, nam vera humilitas contemptum ſui in primis operatur, iuxta humilitatis definitionem a D. Bernardo traditam, dicente humilitatem eſſe virtutem, qua homo veriſſima ſui agnitione ſibi ipſi vileſcit; Et quemadmodum de ſe ipſis humiliter ſentiunt, ita etiam numquam de ſe magnifice aut loquuntur, aut iactant; & hi propter hanc cauſam Deo placuerunt, ſiue pro ſe, ſiue pro alijs deprecantes; Danielem illum recolamus, qui magnus fuit altiſsimi Dei ſeruus, quiq; meruit non ſemel maximis cumulari gratijs, & beneficijs tam pro ſe, quam pro populo ſuo poſtulatis; Si quis percunctetur: quam ob cauſam meruerit apud Deum tantam auctoritatem; Reſponderem ob hanc in loquendo de ſe, deq; ſuis rebus humilitatem; is enim beatus vir, cum ſibi oblata eſſet occaſio declarandi ſuam Regiam ſtirpem, ex qua ortum ducebat, mira ſobrietate, & modeſtia declinauit: deſcribebat enim hiſtoriam de rebus, quæ ſibi, alijſq; hæbreis apud Regem Chaldeorum acciderant præmittens ordinationem a Rege factam Præpoſito domus, vt eligeret ex filijs Iſrael, & de ſemine Regio pueros, qui poſſent ſtare in palatio Regis, cum deueniſſet narratio ad nomina puerorum iſtorum electorum, quia ipſe vnus erat ex illis dixit: *Fuerunt ergo inter eos de filijs Iudæ Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias.* tacens ſemen Regium, ne iactaret ſanguinis clariſsimi ſtirpem; Hanc humilitatis modeſtiam obſeruauit S. Theodoretus & lucu-

Humilitas parit cōtēptum ſui.

Humiles de ſe ipſis demiſſe loquuntur.

Danielis humilitas quanta.

Dan. 1.

cu-

culenter deſcripſit his verbis: *Licet mentis illius intueri modeſtiam, cum enim ſupra dixerit imperaſſe Regem, vt eligerentur è ſtirpe Regia iuuenes forma conſpicui, & magnitudine decori, & hic perſonarum nomina poſuerit, tribus Iudæ ſimpliciter mentionem fecit; & Regiam cognationem occultauit.* Iſtius generis humiles facilius à Deo exaudiuntur, quia quo vilius de ſe ipſis loquuntur, eo magnificentius de Deo verba faciunt.

Hæc eadem cauſa, nimirum humilitas cordis vera, fuit origo primaria, cur Dauid euaſerit præcipuus diuinarum laudum cantor inter homines mortales, immo Doctor, & Dux omnium excellentiorum laudantium Deum; verus namq; humilis fuit, quemadmodum varijs declarauit occaſionibus; ſed præſertim dum à pueritia edoctus omnia opera bona Deo ſoli accepta referre, numquam autem ſibi, canebat poſt vnamquamq; actionem, felicemq; euentum, aliquem hymnum ad Dei honorem; Immo ipſos hymnos decantatos, ne quis illi adſcriberet, Deo ſoli acceptos retulit ſolemni, & publica proteſtatione; *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* quaſi dicere volens, ſicut prudens ſermo non eſt tribuendus linguæ, ſed menti, à qua omnis ſermo proficiſcitur; Et caracterum elegantia non calamo pingenti, ſed manui eſt adſcribenda, ita quæ ego vmquam aut dixi ore, aut calamo deſcripſi, Deo ſoli auctori refero; Hanc Dauidis humilem ſubmiſſionem videtur obſeruare D. Bernardus dicens ſuper eadem verba citata: *Laudatur de bona literæ tornatura manus, non calamus, fateor, vt multum tribuam mihi, lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* etiam iuuenis quando generoſe occurens vrſis, & leonibus, qui in ſuas oues inuadebant, eos mira facilitate Dauid occidebat, numquam propriæ fortitudini adſcribere potuit facinora, ſed Deo ſoli referebat; Quinimmo hac eadem fiducia fretus propter præteritas à Deo receptas vires, ſubire non dubitauit Monomachiam cum Golia, inuocato prius Dei nomine: *Tu venis ad me in clypeo & haſta, ego autẽ in nomine Domini exercituum.* & vt rationem tantæ fiduciæ traderet, attulit præteritas

Dauidis humilitas mira.

Humiles Deo omnia referũt.

Pſal. 44.

D. Bern. ep. 135

Humilis nihil ſibi tribuit.

à Deo acceptas gratias contra vrſos & leones, atrociſſi-
1. reg. 17. mas feras: *Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrſi, ipſe me liberabit de manu Philiſtæi huius.* Huius ſuæ conſuetudinis tenacisſimus obſeruator ſtatim poſt victoriam de Gigante reuectam, gladium, quo Philiſtæum obtruncauit, ad Dei tabernaculum ſuſpendit, quemadmodũ tra-
Ioſeph.l.6. antiq. c.11. didit Ioſephus libro ſexto antiquitatum, capite vndecimo; & colligi etiam videtur ex ſacra hiſtoria regum, dum dicitur, quod gladius iſte fuiſſet vna cum Ephod apud ta-
1. reg 21. bernaculum; quando dixit Sacerdos Dauidi: *Ecce hic gladius Goliath Philiſtæi, quem percuſſiſti in valle Terebinthi, eſt inuolutus pallio poſt Ephod.* ob tantam igitur humilitatem, egregius extitit Dei laudator.

Humilitas eſt diuinarũ gratiarũ receptaculum. Ad huiuſmodi humiles facillime omnes cæleſtes confluunt gratiæ, & ſi quæ vnquam à Deo ſunt hominibus conferendæ gratiæ, hæ ad humiles decurrunt, ſicut aquæ ſolent defluere facili negotio ad conualles, montes ſic-
Pſal. 103. cos relinquentes; teſtante hymnographo: *Qui emittis fontes in conuallibus.* quem locum de humilibus intelli-
D. Greg. in lib. 1. reg. c. 6. git D. Gregorius: *Vallis, ait, in ſacro eloquio æſtimationem deſignat humilium.* vbi pergit docere, quod aquæ cœleſtium gratiarum mentibus per humilitatem diſpoſitis infunduntur; Hinc Dauid quando poſtulabat aliquam gratiam à Deo, ſolitus erat humilitatis diſpoſitionem obijcere, cõfidens, quod certius, & citius foret exaudiendus; Nota eſt, & familiaris illa deprecatio ad veniam
Pſal. 124. peccatorum obtinendam: *De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.* cuius orationis prima verba ſunt humiliantis ſe ad vallium profunditatem; vbi enim dicitur in noſtra vulgata lectione: *De profundis.* legi appo-
Animi elatio Deo odioſa. ſite poteſt cum aliquibus: *De vallibus.* Si nos à Deo non audimur, nec noſtræ laudes ſunt Deo acceptæ, cauſa aderit in corde noſtro, nempe elatio aliqua, ac ſuperbia, quæ ſemper fuit Deo odioſa; Deum namq; ſuperbis reſiſtere, humilibus dare gratiam tradunt omnes Scripturæ; conuenit itaq; pſallentes eſſe humilitatis ſtudioſos, vt gratiores offerre valeant Deo preces, & laudes, atq; etiam vt valeant

de-

deguſtare myſteria in pſalmis contenta; Memores tandem omnes pſallentes ſint illius Phariſæi in templo orantis ſublimibus gratiarum actionibus: *Gratias ago Deo meo, quia non ſum ſicut cæteri.* qui ob ſuperbiæ elationem fuit reprobatus; Et humilis Publicani, qui pro ſuis peccatis mira animi ſubmiſsione deprecabatur, paucis quidem, ſed efficacibus verbis: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* hic proinde meruit iuſtificari; & huius potius humillimam demiſſionem in vultu, oculis, & verbis ſtudeamus æmulari, quam inflati Phariſæi glorioſam, phaleratamq; orationis elationem, ne cum hoc reprobemur, ſed cum illo approbemur. Vera namq; ſemper erit illa doctrina inſignis, quam tradebat venerabilis Pater noſter Zacaria in ſuis Spiritualibus Aphoriſmis, dum de ſancta humilitate præclare diſſereret, dicens: *Si dari poſſet peccator humilis, & iuſtus ſuperbus potius Deo placitus eſſet peccator, quam Iuſtus.* Tanta eſt enim vis humilitatis, vt ſicut vna cum peccato nequit conuenire, ita poſſet peccatorem reddere gratum.

Luc. 18.

Humilis peccator approbatur; Iuſtus ſuperbus reprobatur.

Ant. Maria Zac. in Aphor. verb. Humilitas n. 44.

CAP. XI.

Cantus muſicus hymnodiam non dedecet.

ERRANT grauiſsime, qui Muſicos cantus ad diuinum cultum importunos aſſerētes, eos ab Eccleſia explodere nituntur; iſti vel aliquo ſunt errore decepti, vel graui paſsione ſunt infecti; nam ratio, & auctoritas muſicam melodiam comprobat tamquam opportunam, immo, & piam, & vtilem; Pietas in primis ſuaderi facile poteſt ex diuina approbatione tam aperta, vt nequeat in dubium reuocari à cordatis viris; Deus ipſe in primo Templo, quod ſibi conſtruendum in terris decreuit non ſolum concentus admiſit muſicos, ſed ſignis beneuolentiæ ſingularibus comprobauit; Illud præcipue offero teſtimonium, quod tamq; cæteris illuſtrius deſcribitur à Sacro Hiſtorico ſingulari quadam diligentia; quando nimirum à glorioſiſsimo Salomone dedicatio primi Templi

Muſicus concentus in tēplis pius eſt & vtilis.

2 p. 2.

iam

Deus muſicam modulationem comprobat. iam erecti, & perfecti celebraretur; ſicut enim ea die facta eſt Arcæ teſtamenti ex arce Sion ad Templum ſolemniſsima translatio, ita talis magnificentia, & maieſtas interceſsit, vt ſimilis numquam nec antea, nec poſtea viſa ſit, quam luculenter deſcriptam tradidit Tobias Corona in ſuis Sacris Templis; tum propter Regis Salomonis auguſtiſsimam Maieſtatem, qui præſens cum omnibus ſui Regni proceribus, & principibus voluit adeſſe; tum propter populi concurſum pene innumerabilem ex omni Regni parte coactum; tum propter Sacrificiorum prope infinitorum oblationem: *Immolabant oues, & boues abſq; æſtimatione, & numero.* tum propter pretioſiſsimum operimentum fere inæſtimabilis valoris poſitum ſuper arcam; In hac itaq; ſolemniſsima translatione adfuerunt Muſici cantores, qui voce, organis, citharis, & alijs inſtrumentis concinebant Dauidis hymnos, taliq; ſuauitate Templum replebant, vt cum animos adſtantium afficerent maxima admiratione, tum Deum ipſum, quem laudabant, mirifice oblectarent; Ad cuius rei euidentius teſtimonium, voluit Deus ſenſibili ſigno hanc ſuam comprobare complacentiam, implens illud Templum nube, ſeu caligine quadam leui, quæ erat indubitatum Diuinæ præſentiæ ſignum, iuxta promiſsionem ab ipſo Deo factam Moyſi, veniendi ad ipſum in caligine nubis; & deſcendendi in nube ſuper oraculum. Quis igitur reprehendere audebit Eccleſiaſticos muſicæ concentus in vſu hymnodiæ, quando Deus ipſe in ijſdē complacuiſſe declaratus eſt: Immo ob hanc cauſam voluit Deus Dauidē inſigniorē hymnorū auctorē artē callere muſicam; & metro, & numero hymnos cōponere; addā, quod ob eādem causā voluit primū omniū hymnorū, quem nouimus ſcriptū ad Dei gloriam, muſica decantari modulatione, quādo vtriuſq; ſexus ordinati chori decātauerunt: *Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt.* vt nimirum inde prouocarentur cæteri ad eamdem canendi formam proſequendam.

Tob Corona par. 1. c. 21. de ſacr. Templ.

Deus in nube apparere ſolitus.

Exodi. 19 Leuit 16.

Muſicæ peritus erat Dauid.

Exod. 15.

Quam formam vti vere piam non ſolum amplexa eſt, ſed diligenter imitata noſtra noua Eccleſia, cantum admit-

mittens, ſiue quem dicunt Figuratum; ſiue Firmum; ſiue etiam Vniſonum, qualem nos Clerici Regulares obſeruamus in noſtris hymnodijs: Nam ſicut ex Hæbreis primi deſumpti ſunt fundatores Chriſtianæ Eccleſiæ, ita Hæbreorum pium vſum retinuerunt, & frequentarunt; quemadmodum teſtatum reliquit de primis Chriſtianis Philo Iudæus dicens: *Non ſolū ſubtilius intelligunt hymnos veterum, ſed ipſi faciunt nouos in Deum, omnibus eos & metris, & ſonis honeſta ſatis, & ſuaui compage modulantes.* Quem vſum tamquam pium non dedignati ſunt Religioſiores primi Imperatores non ſolum ſua præſentia aſſiſtentes in Templis comprobare, ſed etiam in propria perſona exercere; De Theodoſio iuniore pijſſimo Imperatore ſcriptum reliquit Socrates grauiſſimus Auctor, quod primo diluculo vna cum ſororibus ſuis ſurgeret ad hymnos alternatim concinendos.

Pſalmorū cantus varius in Eccleſia.

Socrat. l. 7. c. 22.

Qui virtutes cantus non intelligeret, admirabundus conſideraret, quam ob cauſam, cum poſsint hymni, & laudes offerri Deo ſine cantu, ſola ſimplici recitatione qua ex animo fiat, nihilominus ſuadeatur ab ipſo Pſalte non ſemel cantu expleri: *Cantate Domino canticum nouum*: in mo cantu alacri, & iucundo: *Cantate exultate, & pſallite.* ſed omnis ſtatim dubitatio ceſſat, cum inde dignoſcitur, quod multiplices ſint modulati cantus vtilitates, vti teſtantur ſancti Eccleſiæ DD. profero D. Iuſtinum Martyrē, qui de Eccleſiaſticis diſſerens concentibus ſermonem extendit ad vtilitates eorum enarrandas dicens: *Excitat hæc cum voluptate quadam animum ad flagrans eius, quod carmine celebratur, deſiderium: affectiones, & concupiſcentias carnis ſedat; cogitationes malas inimicorum, quos cernere non eſt, amolitur; Mentem ad fructificationem Diuinorum bonorum rigat; pietatis decertatores generoſos, & fortes per conſtantiam in rebus aduerſis efficit; omnium rerum, quæ in vita triſtes, & luctuoſæ accidunt, pijs affert medicinam.* Hic ſanctus vir pietatem vſus iſtius ſimul cum vtilitate eiuſdem coniungens, vtrum q; celebrat.

Pſal. 95. & 97.

Muſices vis, & vtilitas.

Sed vtilitates cantus Eccleſiaſtici melius cognoſci pote-

te-

Cantus eccleſiaſtici quantæ vtilitates. terunt ab vnoquoq;, ſi attendantur ea, vel quæ in nobis ipſis experimur euenire; vel quæ ab alijs fide dignis ſunt deſcripta; Primo namq; ex cantu excitantur fideles ad huiuſmodi laudes tum explendas promptius, tum auidius audiendas, & ad alios pius affectus ſentiendos; Pulchre ad hanc rem aiebat D. Chriſoſtomus, Deum ideo voluiſſe pſalmos eſſe compoſitos metro, & modulatione ſuaui decantari, vt animi delicatiores ad diuinas laudes tum audiendas ab alijs; tum ore proprio reddendas excitarentur. Nihil enim in rebus humanis reperiri poteſt aptius ad leniendum laborem actionum, quam modulatio vocis opportune adhibita: *Immo nihil* (ait Chriſ.) *animam æque erigit, & alatam quodam modo efficit, & à terra liberat, & exoluit à vinculis corporis, & amore ſapientiæ afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat, perficit, vt verſus modulatus, & diuinum canticum numero compoſitum.* Inde paullatim progreditur S. Doctor ad comprobandum, quod omnis labor facile vincitur modulatione carminum: *Nam etiam infantes ab vberibus pendentes, ſi fleant, & affligentur, hoc cantu ſopiuntur; viatores quoq; iugalia animalia ducentes, cantu aliquo, itineris, & meridiei moleſtias conſolantur; Agricolæ, quoq; & vindemiatores hoc cantu duros labores hilariter ſuperant; Nautæ etiam remos impellentes eodem cantu ſuum explent ſuauiter opus; Mulieres quoq; texentes, & confuſa ſtamina radio diſcurrentes ſæpe quidem & per ſe ſingulæ, ſæpe etiam omnes concorditer laboris moleſtiam canendo eludunt.* Si itaq; labor omnis in actionibus corporis externis ſuperatur per cantum, idem etiam labor ſuperabitur medio cantu in Diuinarum laudum munere explendo.

D. Chriſ. in pſ. 41.

Cantus muſicus labores lenit.

Muſicus cantus omnem duritiam emollit.

Idcirco volens Deus gratiorem, ſuauioremq; hūc reddere laborem mortalibus, coniunxit melodiam prophetiæ, vt omnes numero verſus delectati cum magna animi alacritate Sacros ei hymnos emittant; Si enim laboris obtinent victoriam cantica profana, quæ ſæpe damnum, & exitium poſſunt animæ afferre, ſicut & afferunt, eandem certe victoriam obtinere non erit dubitandum cātica Diuina, quæ à Deo fuere hominibus conceſſa, vt ex eis ſimul

Cātus profanus exitioſus.

ca-

caperetur voluptas, & vtilitas; per hæc tollitur omnis labor tum contemplãtionis, tũ actionis, & ſpiritus, animiq; progreſſus maxime adiuuatur; Nam ex pſalmorum cantu putat B. Chriſoſtomus oriri tum Sanctificationem, tum etiam veræ Philoſophiæ occaſionem, quia verba animum purgent, & Spiritus Sanctus in canentium animas deſcendat facilius, præſertim quando pſallentes intelligentiam poſsideant hymnorum; Et ad ſuam comprobandã ſententiam adducit S. Doctor illa Pauli Apoſtoli verba: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu Sancto,* quomodo autem obtineri queat hęc Spiritus Sancti plenitudo, ſubditur his verbis: *Loquentes vobiſmetipſis, in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* hortando nimirũ pſalmorum modulationem; expendens autem D. Chriſoſtomus verba illa: *In cordibus veſtris.* quid ſibi velint, ait idem eſſe, ac cum intelligentia: *Vt non os verba loquatur, & mens extra verſetur, maxime diuagans, ſed vt lingua ab anima audiatur.* non ideo tamen hoc priuari fructu dicendi ſunt idiotæ canentes, quia ſenſum non percipiunt; ſed dicendum eſt, quod licet non tãtam digni ſint obtinere fortaſsis Spiritus gratiam, tamen ſanctificabitur etiam in eis lingua per verba illa ſancta, ſi dicãtur prompto, attentoq; animo.

Eph. 5.

Pſalmorum intelligentiã magnã vim poſſidet.

Adeſt etiam vtilitas audientium, qui cantu illo quaſi quadam ſancta illecebra alliciuntur ad Templa, vt horas diei ſanctè expendant; Multi enim ad Templa non accederent, niſi hanc piam modulationem eſſent audituri; & dum muſicis concentibus attendunt, quot tunc mala deuitant? quoties multi ad meliorem frugem conuerſi ſunt? quoties multi pij ad maiores virtutis progreſſus excitati ſunt? Non male ſcripſit quidam, quod huiuſmodi pius concentus motus diuinos, & admirabiles animis hominum incutiat, eoſdemq; ad ſtudium pietatis, ac deuotionis accendat, curis rerum mortalium, & caducarum omnino liberet, in obliuionem mundi pellat, ad contemplationem deniq; cæli rapiat; Hinc alius muſicam modulationẽ non ſine fundamento ſic de ſe loquẽtem introduxit.

Cãtus pſalmorum audientes allicit.

Melodiæ miri effeſtus in animis mortalium.

Vinco, flecto, rego, cantu, dulcedine, plectro;
Dira cruenta, feros, tartara, monſtra, viros;
Languentes releuo, morituros excito, mæſtos
Erigo, pſallentes munio, vinco Deos.

Et quotquot vnquam aut ficti, aut veri deſcripti ſunt effectus ad animi mores componendos viſi inter mortales, poſſunt ſimplici veritate transferri ad pium concentum in noſtris Templis expletum; quia ſimiles, immo etiam maiores effectus ex pſalmorum cantu in animis mortalium aliquando deriuati ſunt.

Muſices animi affectus commouet.

Prodiderunt antiquæ Ethnicorum hiſtoriæ Empedoclem modulationis vſu repreſsiſſe iuuenem ruentem in cædem; Pythagoram iuuenē vino calidum amoris æſtu percitum, iam iam in libidinum voraginem ruiturum, præmiſſo cithariſta tranquillaſſe, & ad mentem ſaniorem reduxiſſe. Antigenidem Alexandrinum remouiſſe Alexandrum Magnum ab epulis, & ad arma capienda commouiſſe, quaſi coegiſſe ſola modulatione: Timotheum eumdem Alexandrum, quando ira diriori agebatur adhibito concentu reddidiſſe Agno mitiorem. Achillem effrænes iras, tamquam in animo debacchantes vnius cantus ſuauitate compeſcere ſolitum fuiſſe. Agamemnonē Troiam profectum, vxori ſuæ muſicum excellentem tradidiſſe, vt eius modulatione delectata adulteris non aduerteret: Beſtias etiam tradunt eſſe concentu vel mitigatas, vel incitatas; vti cum Delphinis ab Arione actum eſſe ſcribitur, qui eos ſibi conciliauit; Et de Equo ad tubæ ſonitum excitato proditur à S. Iob capite trigeſimo nono; Caium etiam & Gracchum hac modulationis arte Romanum populum ſæpiſsime ad ſuam voluntatem flexiſſe. Verum alios longe maiores effectus quotidie in Eccleſia noſtra ex pſalmorum cantu euenire ad animorum vtilitatem licebit facile cognoſcere, tum ex ijs, quæ de Pſallente Dauide deſcribit ſacra Hiſtoria nāquoties Rex Saul à Dæmone arreptus vexaretur, à Dauidis pſalmodia liberabatur; tum ex ijs, quæ de ſe ipſo ſcribit, & confitetur D. Auguſtinus: *Cum reminiſcor, inquit, lacrimas meas, quas fudi ad cantus Eccleſiæ tuæ in*

Muſicæ vi expulſus dæmon.

1. Reg 16

D. Aug l. 10 confeſ. c 33.

pri-

primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc ipſo commoueor, nõ cantu, ſed rebus, quæ cantantur, cum liquida voce, & conuenientiſſima modulatione cantantur, magnam inſtituti huius vtilitatẽ agnoſco.

Hinc non minus ſcite, quam vere aſſeruit Grauis Auctor ex noſtri Ord. Religioſis, quod *Pſalmodia ſi ſapienter, ſi attente, ſi feruenter, ſi deuote exercentur, non Tygres, ſed efferatas mentes permulcet, non quidem ſaxa, verum corda, ipſis enimuero lapidibus duriora, motu, & vita donant; Non ſyluarũ robora, ſed pectora mortalium, animo potius, quam loco mouet: Non inferos recludit, ſed cælos veriſſime patefacit; delet crimina, non vincit monſtra.* Chriſtoph. Giarda in ſua Ape Relig. l. 2. c. 7.

Si itaq; tollantur abuſus, qui in Eccleſiaſtico poſſunt irrepere cantu, ſicuti cum de defectibus libro ſequenti agemus, admonebitur, nihil eſſet in modulationibus pſalmorum reprehendendum, ſed vberrimi inde fructus, & vtilitates perciperentur à mortalibus, quando enim cantus eſt grauis, & pius, ac laudibus Dei accommodatus, ita vt verba ſuauiter audiantur, & ſenſus queat ab intelligentibus percipi, quemadmodum à viris ſanctis deſideratur, qualiſq; graui Synodali Decreto à S. Carolo præſcribitur ſuæ Eccleſiæ Mediolanenſi, varias ſpirituales operaretur vtilitates in animis tum canentium, tum audientium; Non ne & Angeli ipſi ad animos hominum in Deum excitandum modulatione cantus, tamquã medio aptiori vſi aliquãdo ſunt? Teſtẽ profero illã ſuauẽ modulationẽ altiſsimi hymni: *Gloria in excelſis Deo.* quã læti expleuerunt ſuper natum Chriſtum Dominum, deſcriptam ab Euangeliſta Luca, quæ potuit etiam rudes paſtores excitare, immo & compellere, vt ad viſendum Chriſtum ſe conferrent, & laudantes reuerterentur ad greges: *Reuerſi ſunt laudantes Dominum.* Si itaq; muſicum cantum adhibuere ad Dei laudes celebrandas Sancti viri Mulieres, Patriarchæ, & Angeli ſublimes, cur nos quoq; eãdem non amplectemur, & comprobabimus? Aſcendentes igitur Templũ Domini, laudemus Deum noſtrum in pſalterio, & cithara, in tympano, & choro, in cordis, & organo, in cymbalis bene ſonãtibus in cymbalis iubilationis, cantemus, exultemus, & pſallamus; Omnis Spiritus laudet Dominum.

D. Carol in Synodo anni 1565. ca. de muſica.

Muſicã Angeli adhibent.

CAP. XII.
Amor Dei hymnodiæ ſolicitat cantum.

Amor muſicam docet, acuit, & ſuſtinet.

VBI cor amat lingua clamat, dixit Antiquitas, hinc illud in ſchola Platonis proloquiũ: Amor muſicam docet; Nec vmquam vllus cantus potuit ſine amoris aliquo impulſu aut produci, aut productus diu durare; quis enim excitare poteſt matrem ad cantum, vt lactẽtem prolem, ac vagientem placet; niſi Amor? quis philomelas, luſciniaſq; ſuauiter replere cantibus, & modulationibus aerem docuit verno tempore, dum fœcunditati operam præſtant, niſi Amor? Amor itaq; muſicam docet; Et ſicut verum eſt hoc pronuntiatum in omnibus naturæ operibus, quod longum eſſet varijs adductis exemplis comprobare, ita veriſſimum eſt in munere diuinarum laudum, vbi enim amor Dei vigebit, vigere etiam cognoſcetur frequentia, & impulſus ad hymnorum cantum; vbi vehementior aderit amor, vehemẽtior quoq; reperietur impulſus ad hymnodiæ vſum.

Qui Deum diligũt, honorem, & cultum eius quærunt.

Quicumq; ſemper vero in Deum ferentur affectu, ſicut cupient Dilecto ſuo omnem laudem, & honorem, ita ſtudebunt pro viribus hymnis illum colere, & celebrare, immo ſi poſſent, quod vellet animus, cuperent maiorem facere ipſum maximum, infinitumq; Deum; circumfertur ad hãc rem emphaticus quidam D. Auguſtini erga Deum affectus, dum maximo æſtuaret in Deum amore; vt etiam ſi ipſe Auguſtinus Deus eſſe potuiſſet, nihilominus ſe adeo complacere in Dei perfectiſsimis attributis, quod paratus eſſet libens volens ſeipſum ſpoliare tanta dignitate, vt Deo ſuo illam concederet; Ego tamen fateor veritatem, hunc affectum, qui tam vulgaris eſt apud Scriptores, nondum potui reperire inter ſcripta Auguſtini. Magni ſimiles affectus erga Deum, quoad laudationum vſum viſi à nobis ſunt in Sancto hymnographo, qui licet ſciret Deum eſſe magnitudine infinitum, cui nulla poteſt fieri magni-

D. Auguſtini affectus in Deum dilectum.

tudi-

tudinis acceſſio, tamen quando amore ardebat vehementiori in Deum, non ſolum ſtatim ad hymnos concinendos ſe recipiebat, quos vt plurimum exorditur à laudatione, vnde & nomen traxerunt hymni, ſed etiam verba eligebat apta, quæ ſi fieri poſſet, maiorem redderent Deum amatum, ac dilectum, vſurpans præſertim verba magnificandi Deum: *Laudabo nomen Dei cum cantico, magnificabo eum in laude.* & alibi: *Magnificetur Dominus.* quod verbum innuit deſiderium augendi magnitudinem Dei, non quia poſsit aliqua Deo fieri acceſsio ſiue quoad ſubſtantiam, ſiue quo ad perfectiones; alioquin non eſſet Deus, nec infinitus, nec quidquid eſt in Deo, Deus eſſet, contra omnem veram Theologiam; Sed verba ſunt eximij affectus in Deum, qui cupit etiam, quod fieri nequit; valde autem ſunt Deo gratæ huiuſmodi animi declarationes, nam Deus potius animum pendit, quam cenſum.

Pſal 68. & 39.

Deus potius animũ pendit, quã cenſum.

Eumdem amoris affectũ viſi ſunt exhibere omnes animi ſpiritu, & feruore pleni, & iuxta feruoris plenitudinem, plenior quoq; affectus declaratio viſa eſt in illis; hinc præcipua verba ex ore Virginis Deiparæ profecta ſtatim poſt Incarnationis myſterium in eius vtero peractum, fuere in Dei magnificationem declarandam: *Magnificat anima mea Dominum.* vbi licet etiam aduertere ſenſum illius verbi: *Magnificat.* in quo latet etiam ſpecialis prærogatiua animi illius amore feruentis; Non enim dixit: Magnifica anima mea Dominum; quaſi excitans animum ad laudes Dei, quemadmodum cæteris Sanctis dicere opus eſſet, quia non ſemper actu poterant omni tempore laudare Deum; ſed colligere prius cogitationes, & animum ad ſeipſum reuocare ab alijs occupationibus neceſſe erat, inuitantes ſpiritum proprium, & dicentes cum Dauide: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.* Sed ipſa ſemper tam in itinere, quam in oratorio; tam vigilans, quam dormiens, ait D. Ambroſius, actu Deum ſuum hymnis laudabat, & magnificabat: proinde ſola dicebat: *Magnificat anima mea Dominum.*

B. V. Deiparæ affectus ſingularis in Deum.

Animi B. V. Deiparæ prærogatiua.

Nec ſolum ipſi, qui ex animo Deum diligunt, ſunt lau-

dibus

Diligentes Deũ cupiũt auxilium ſociorum ad Dei laudes.

dibus illius frequentes, & ſoliciti, ſed exoptant alias creaturas ſibi aſſociatas ad eamdem explendam laudationem, immo eas inuitant, & accerſunt; quemadmodum tres Pueri in Babylonica fornace conſtituti ad noſtrum exẽplum prouocare ſtudebant omnes creaturas à Deo factas, vt ſecum Deum communem omnium conditorem celebrare non recuſarent: *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.* quaſi impares ſe declararent operi tanto, cum Deus infinitis modis maior ſit omni laude. Eumdem inuitandi ſocias creaturas modum ante hos præclariſsimos Iuuenes exercuerat Sanctus Rex Dauid præſertim vltimis ſuis hymnis, prouocans omnes creaturas exiſtentes in cęlis, in aere, in terra, & ſubtus terram: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelſis.* alias etiam voluiſſet omnes amicos, & notos ſibi vnitos, & ſocios ad hoc munus hymnodiæ dicẽs: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum.* eũdem affectum videmus obſeruatũ ẽt à profanis amatoribus, qui vt amoris ſui vehementiam teſtentur, implent chartas ſuſpirijs, & proſopopæis etiam ad inanimata, inuitantes omnia ad laudes dilectæ creaturæ proſequendas; Immo apud omnes homines argumẽtum præcipuum veræ dilectionis, & æſtimationis reputatum fuit deſiderium, & ardor circa laudes rei dilectæ, & æſtimatæ; quo enim magis quis æſtimare, ac diligere alium cognitus eſt, tanto etiam vehementius quærere viſus eſt ab alijs auxilium ad eumdem celebrandum, & laudandum. Huius affectus inſigne exemplum propoſuit nobis Chriſtus Dominus in illa muliere, quæ ob inuentam à ſe drachmam, quam prius amiſerat, conuocauit vicinas, & amicas, vt omnibus communicaret rei chariſſimæ deperditæ recuperationem, & ab omnibus exigeret oſtenſionem lætitiæ maioris: *Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram.* Et in illo paſtore, qui ob inuentam à ſe dilectiſsimam ouem, conuocare ſtuduit omnes paſtores regionis illius, vt omnibus cõmunicaret proprium gaudium, & ab omnibus reciperet maioris lætitiæ oſtenſionem: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ perie-*

Dan 3.

Pſ. 148.

Pſ. 33.

Cordis affectus erga res dilectas.

Luc 15.

rie-

uerat. ob hunc communem omnium hominum affectum, & deſiderium acquirendi ſocios, ad laudandum Deum, aſſerere non dubitauit S. Auguſtinus ad ea verba citata Dauidis: *Magnificate Dominum mecum.* quod ſi veri amantes Dei reperirentur, adeſſent illis multi alij laudatores Dei ipſius, eorum exemplo, & prouocatione excitati, & ſolicitati: *Si amatis Deum, rapite omnes ad amorem Dei qui vobis iunguntur, & omnes qui in domo ſunt veſtra.* & iterum ſubdit: *Excitate in vobis amorem fratres, & clamate vnicuiq; veſtrum, & dicite: Magnificate Dominum mecum; ſit in vobis iſte feruor.*

Veri amãtes Dei ſe ipſos, alioſque ſtudẽt ad diuinũ amorẽ excitare.

Ego aſſerere non dubitarim, quod ſi aderit feruor amoris in Deum, aderit quoq; & deſiderium, & ſtudium Diuinarum laudum; & ad menſuram dilectionis, & feruoris procedet ſtudium laudationis tum in ſe, tum in alijs; & tantum aberit, vt hymnodiæ in choris ſtudioſos quis poſſit appellare inutiles, quin potius eos celebraret veros Dei amatores, quemadmodum S. Auguſtinus expendens illam Dauidis locutionem ad omnes gentes, vt Deo cantica ſemper noua decantare, & adhibere ſtudeant: *Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra.* acute concludit hunc cantum à feruenti amore originem trahere ſuam dicens: *Cantare amantis eſt, vox huius cantoris, feruor eſt Sancti amoris; amemus, gratis amemus, Dominum enim amamus, quo nihil melius inuenimus, ipſum amemus propter ipſum, & nos in ipſo, tamen propter ipſum.* & ſicut Amor eſt cauſa cantus hymnorum, ita hymnorum cantus nutrit amorem, & alter alterum inuicem promouet, ideo Dauidici hymni varijs ſcatent affectibus amoris tum in Deum laudatum, tum in mandata & legem eius, tum in virtutes omnes; quibus auditis, aut decantatis excitatur animus ad huiuſmodi affectus eliciendos.

Pſal 95.

Amor gignit cantũ, cantus nutrit amorẽ.

Dauid vt Deo ſuo, immo potius mundo, quam Deo declararet ſui amoris magnitudinem, quia mundus penetrare non valet cordis affectum, dicebat ſe cantaſſe hymnos omni conatu cordis: *Clamaui in toto corde meo.* vbi dignum eſt conſideratione illud adiunctum: *Toto.* non enim vaca- Pſal. 118.

re

re myſterio putandum eſt, alioquin ſatis fuiſſet dicere in corde; totum cor dicit, vt oſtendat ſe cantare conſueuiſſe omni cordis ſui portione; ſunt namq; ex pſallentibus, qui altera tantum cordis parte, nimirum ſubtilibus, & altis ſpeculationibus pſallunt, ſed abeſt pars melior ipſius cordis, nempe amor, & affectus: Qui acuto pollent intellectu, faciles ſunt ad pulchras ſpeculationes exercendas ſuper hymnis, quos concinunt; ſed ſi ardore amoris, & affectus carent, dicere non poterunt ſe clamaſſe in toto corde. Melius explicabo hanc doctrinam præclara Diui Bernardi conſideratione, dum inuehitur in Luciferum, quia cum ſubtiliſſimo, & ſublimiſsimo ornatus eſſet intellectu, frigidiſsimo tamen iacuiſſet affectu, ideo reprobatus à Deo, & à cælo eiectus fuit: *Tu habuiſti miſer lucem, ſed ardorem non habuiſti, bonum erat tibi, ſi ignifer magis eſſes, quam Lucifer, ne tam immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus, ipſe frigidam quoq; eligeres regionem* (nempe Aquilonarem intelligere volebat S. Doctor) quia frigidiſsima eſt, nam dixerat Lucifer: *Sedebo in lateribus Aquilonis*. Si itaq; Angelo tam ſublimi nihil profuit fulgor ſine ardore, neq; in nobis Deo placebit acumen ingenij alta ſpeculantis, ſi deſit ardor voluntatis; totum igitur cor adhibent feruentes laudatores, vti adhibebat Dauid dicens: *Clamaui in toto corde meo*. quod videtur innuere voluiſſe D. Ambroſius ſuper hęc verba dicens toto corde idem eſſe, ac cogitationum ſublimitate, concentuq; virtutum.

Cordis humani portiones duæ.

D. Bern. ſerm. 3. de verb. Iſai.

Iſ. 14.

Ingenij acumen ſine voluntatis ardore nullius eſt apud Deum meriti.

Horum amantium cantus numquam languet, ſemper feruet, nec vllo aut ſtudiorum, aut occupationum impedimento minui poteſt, in medijs etiam tormentis exercetur, & tenetur; etiam ſi Deus ſe aduerſum, & iratum ſemper oſtenderet: quemadmodum de felici illo Propheta, qui ſicut ob claram myſteriorum noſtræ fidei locutionem nomen Euangelici à D. Hieronymo eſt adeptus, nimirum Iſaias, qui tanta claritate loquitur de myſterijs ad Chriſtum Dominum, & ad Eccleſiam ſpectantibus, vt potius præterita deſcribere, quam futura prędicere videatur; ita moribus, & vita fuit talis, qualis in Chriſti aſſeclis deſide-

Amoris erga Deum indicia.

ra-

ratur, prȩſertim in laudibus Deo concinendis omni tempore, etiam dum ſibi cognoſceret Deum iratum atq; aduerſum: tunc enim hymnum celeberrimum illi decantauit dicens: *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi*. magnum id fuit indicium amoris erga Deum: Soli frigidi, & remiſsi cantum aut reprehendunt, aut faſtidiunt, aut fugere etiã, & declinare ſtudent; veri itaq; diligentes Deum, hymnodiæ cantum ſuſtinent, & promouent; ſicut etiam à Deo carius audiuntur, & citius exaudiuntur; non enim apud Deum ſolus attenditur vocis clamor, ſed amor cordis; quemadmodum eleganti rithmo prodidit Antiquitas.

Iſ. 12.

Tepidi cantum hymnorum detrectant.

Non vox ſed votum, non chordula muſica, ſed cor,
Non cantans, ſed amans cantat in aure Dei.

Qui rithmus ob elegantiam translatus eſt à Gloſſa ſuper capitulum: Cantantes; vbi agitur de diſpoſitionibus ad pſallendum opportunis: Qui enim diligunt Deum, ab ipſo quoq; diliguntur Deo; Et qui amore ardentes cantant, iſti vtuntur apta illa lingua, quæ ſola apud Deum intelligitur: Si amor non adſit, etiam ſi Angelorum linguam, & cantum quis habeat, nil magis à Deo percipietur; quam æs tinniens ab homine percipiatur iuxta doctrinam Pauli Apoſtoli dicentis: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonãs, aut cymbalum tinniens.* Immo, & inter Angelos ipſos, qui feruentiores ſunt in Dei amore, frequentiores etiam auditi ſunt ab hominibus ad Dei laudes concinendas, & proximiores Deo exiſtunt, & nomen ab amoris ardore obtinuerunt; Seraphim namq; dicuntur, & Seraphim fuere, qui auditi ſunt ab Iſaia decantantes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.*

Diſt. 92.

Amantis lingua percipitur à Deo.

1. Cor. 13.

Seraphini proximiores ſũt Deo.

Feruidi igitur amatores Dei numquam à diuinis laudibus poſſunt ſe ſubtrahere, ſed prompti, & alacres ad illarum frequentiam accedunt: Cuius rei illuſtre exemplum nobis reliquit Beata Virgo Colleta magni in Deũ feruoris Religioſa; Hæc enim tanto in Deum ardebat amore, vt licet non mediocri laboraret morbo, numquam tamen paſſa eſt à Diuinis laudibus, & à choro abſtinere, neq; propter ſororum paucitatem potuit de illis aliquid minuere;

Sur 6. Martij.

Veri amatores Dei nequeunt abſtinere à choro.

ſed etiam ſi adeſſent cum ipſa duę tantum, vel tres aliæ Sorores, preces canonicas omnes ſolemniter explere volebat; Nunquam item, quod eſt mirabile, in diuinis perſoluendis officijs vllum vel tædium, vel laborem ſenſit, immo quanto ea prolixiora eſſent, tanto ipſi gratiora videbantur; quod ſi aliquādo experiretur aliquam deſolationem, mox inchoato officio, confortata pſallebat maximo ſpiritus feruore, perinde ac ſi ante oculos ſuos ſummi Dei conſpiceret glorioſiſſimam faciem. En feruoris effectus in corde Deum diligente; poſſideat igitur aliquando hic amor omnium pſallentium corda, quia tunc tota Eccleſia in terris viuens imitabitur Eccleſiam triumphantem in cœlis, vbi ſicut ardet amor, ita viget hymnorū feruidus cantus ſine vlla requie, aut labore ad gloriā Altiſsimi Dei, qui ſit benedictus in ſæcula.

CAP. XIII.

Miniſtrorum canentium ſanctitas maiorem tribuit vim hymnodiæ.

LICET omnes miniſtri Eccleſiæ ad hymnodiam in Choris deputati, ſint ad id munus explendum apti, & dum orant nomine Eccleſiæ ſemper ſint Deo accepti; dignitatem tamen maiorem miniſtrorum, in quocunq; iſti ſint gradu, vim augere hymnodiæ pro comperto ſupponunt omnes catholici DD. qui itaq; digniores erunt ſiue inter Sacerdotes, ſiue inter Leuitas, ſiue inter Clericos ſimplices, ſiue inter quoslibet alios Miniſtros ad hoc pſallendi munus inſtitutos, facilius, ac promptius à Deo exaudientur. Digniores appello non gradu, ſed ratione caritatis, & gratiæ, quæ in anima reſident, & reddunt aliam animam alia digniorem coram Deo, iuxta illud Apoſtoli Iacobi pronuntiatum: *Multum valet deprecatio iuſti aſſidua.* cui teſtimonio innixus Summus Pontifex Alexander ſcripſit de Sacerdotibus, quod quanto digniores fuerint, tanto facilius pro neceſſitatibus, pro quibus cla-

Iuſtorum preces gratiores ſunt Deo.

Alex. 2. ep. 2. 1. q. 1. Ipſi Sacerdotes.

clamant exaudiuntur; Quam Pontificis doctrinam inuluſſe reprehendunt hæretici; quia ſicut oderunt veram iuſtitiæ, & gratiæ ſanctitatē, ita eiuſdem vim negare nō erubeſcunt; verū quidquid blatterent iſti Sanctę Eccleſiæ hoſtes, inhæreamus nos non ſolum ſcripturis Apoſtolicis, ſed etiam ipſi rationi euidenti; Nam etiam apud Politicos, diſcrimen agnoſcitur inter virum, & virum, etiam ſi ab eodem Principe ad idem munus eligatur; Nouimus omnes, quod inter Nuntios, ſeu Oratores à Regibus miſſos, illi cenſentur ad munus legationis aptiores, qui eloquentiæ dono præditi, ſciunt negotia prudenter & apposite agere; & Principis ſui ſenſum apte proferre, & explicare; ſi inſuper peculiari valeant gratia apud alium Principem ad quem ſunt miſsi, & apud eius primarios Miniſtros; huiuſmodi enim Oratores, & Nuntij ſolent felicius expedire aſſumptā negotia; Eodem omnino modo philoſophandum eſt à nobis circa Miniſtros ad Deum exorandum deputatos; licet enim omnes ſint veri Miniſtri, & omnes eodem legationis fungantur munere pro populis ad Deum, nam hoc nomine Legatorum vocantur ab Apoſtolo Paulo Miniſtri Eccleſiæ, qui tamen maiori apud Deum pollebunt gratia, quia iuſtiores, & ſanctiores ſint alijs, iſti ſine dubio facilius exaudientur; Hæc autem ſimilitudo Nuntij eloquentis exprimit aptiſsime munus noſtræ orationis Deo oblatæ, vti diſerte demonſtrare ſtudet Pariſienſis in ſua Rethorica diuina, dum diſſerit de oratione, & virtutibus illius.

Principum Nuntij aptiores ob eloquētiā.

Pſallentes munere funguntur Legatorū apud Deū.

2. cor. 5.

Pariſ. de reth. diu. c. 38.

Huic vitæ ſanctitati, & gratiæ acquiſitioni, ſtudere deberent, quotquot ſunt in Eccleſia Dei Miniſtri, quia ſicut laicorum facultatibus viuunt, immo ad hunc præcipuum finem inſigniores Eccleſiæ redditus fuerit relicti, vt inſtituerentur perpetui miniſtri Diuinarum laudum, qui, dum laici ſuis diſtenduntur negotijs, dum ludunt, dum rident, dum dormiunt, pro ipſorum incolumitate Deum exorent, ita debent ſanctiori vitæ diſciplina ſe diſponere, vt à Deo facile, & prompte exaudiantur; Vnde non mediocris culpæ fiunt rei, pœnas aliquando debitas ſubituri, qui ſuæ obligationis obliti, aut magna morum relaxatione vi-

Redditus Eccleſiaſtici inſtituti ſunt à Laicis, vt diuina obeantur officia.

tiunt, aut omnino ab hymnodia ſe ſubducunt.

Vrgebat S. Anaſtaſius, quem refert B. Theodoretus in dubijs ſcripturæ, illa verba Oſeæ ad miniſtros Templi, qui peccata populi comedunt, & dicebat: *Hinc docemur quod nos veſcentes ijs, quæ offeruntur à populo, & pro eis preces non diligenter offerentes Deo, pœnas dabimus.* Huc ſpectat illud commune Canoniſtarum proloquium: *Beneficium datur propter officium.* vnde qui non perſoluit officium, priuandus etiam cenſetur beneficio, nam magna eſt relatio officij ad beneficium, & beneficij ad officium. Quod maxime fundatur in Sacris literis, in quibus conſtat, quod omni ætate, & apud omnes nationes conſtituti fuere à laicis redditus pingues miniſtris Templorum, vt libere ſine moleſtia poſſent iſti orationi, & Sacrificijs vacare. Legitur de Sancto Rege Ezechia, quod poſt conſtitutos Miniſtros, qui in officijs ſuis Domino deſeruirent canentes, & confitentes, conſtituit eodem tempore, & decreuit dari eis à populo redditus ad victum vt poſſent vacare Domino. Idem reperiemus factitatum etiam apud Barbaras nationes, etiam à primis mundi ſæculis, quando adhuc nullum in mundo extaret vero Deo Templum erectum; ſicut enim tūc aderant miniſtri Dijs colendis deputati, ita fuere ex redditibus populorum pia, ac liberali munificentia prouiſi, vt rebus ſacris, melius dixerim ſuperſtitioſis, falſorum Deorum vacare liberius poſſent: Hanc exemplarem pietatem obſeruauit Torniellus in Pharaone Rege Aegypti, qui ſicuti erat veræ expers religionis, non ita ab omni pietate ſaltem apparenti fuit alienus, tempore præſertim illius famis vniuerſalis, quæ omnem afflixit terram per annos ſeptem, cùm omnes confugerent ad Aegyptum (vbi ſolum ex prouidentia Sanctiſsimi Ioſephi, qui penuriam prędixerat, venalia diſpenſabantur frumenta) ſe ipſos & terras proprias vendentes Regi in ſeruitutem, vt vitę alimenta obtinerent; Non tamen pati potuit Rex ille quamuis barbarus, terram Sacerdotum venundari, quin immo ſtatuit illis alimenta gratis ex horreis publicis.

Dum igitur populi benefici, & liberales exiſtunt in Eccle-

Oſeas 4.

Beneficium datur propter officiū. C. ſi quis ſacerdotum & c. eos etiam q. 11. diſt. 12.

2. par 31.

Sacerdotes Idololatriæ laicorū redditibus ſuſtentabantur.

Torniell. an. mundi 232.

Gen. 47.

cleſiaſticos, vt iſti pro ſe Deum exorent, pudere deberet eos, qui tantæ obligationis obliti, torpeſcunt in munere tam ſtricti iuris; nec ſtudent ſe cōponere, vt & muneri ſuo faciant ſatis, & citius à Deo exaudiantur. Offenditur ab iſtis non ſolum ipſe Deus, ſi non perſoluatur illi debitum tributum; ſed etiam ipſe læditur proximus, pro quo ex iuſtitia debetur orationis oblatio. Multis timeo grauem illam comminationem à D. Bernardo prolatam: *Væ tibi clerice, mors in olla, quia populi conſtat eſſe peccata, quæ comedis, ſumptus Eccleſiaſticos gratis habere reputas*. Caueant ſibi, qui maiores, pinguioreſq; poſsident redditus, ſi negligenter munus ſuum explere inuenientur; ſi enim onus maius excreſcit, vbi maius exiſtit emolumentum, non erit forſan coram Deo à veritate alienum, illud quorumdam Doctorum non mediocris gradus pronuntiatum; quod nimirum plura beneficia poſsidentes, pluries quoq; teneantur recitare canonicas preces; Hoc tamen nos non aſſerimus; ſed tantummodo recolimus, vt inde arguatur, magnam eſſe impoſitam miniſtris Eccleſiaſticis obligationem, etiam ex hoc ſolo titulo reddituum, ad ſanctitatem vitæ procurandam, & ad muneris ſui perfectam abſolutionem.

Pſallentiū error, quando cordis ſanctitati non ſtudēt.

Huic autem ſanctitatis ſtudio impenſius tenentur illi miniſtri, qui ratione ſtatus ad maiorem vitæ perfectionem ſunt à Deo vocati, nimirum Regulares perſonæ à ſæculo eductæ, & ad religionis felicem ſtatum adductæ; hi enim ſicut ex peculiari Dei gratia ad ſortem Sanctorum ſunt vocati, nulla ipſis impoſita cura nec de nundinis, nec de negotijs, non de victu, non de veſtitu, non de liberis, nec de vxoribus, non de ſanguine, nec de carne; ita etiam maioribus donantur redditibus, & poſſeſsionibus: copioſiuſq; in Monaſterijs aluntur, vt cunctis ſolicitudinibus liberi exactiori cultui Diuino poſsint ſedulo vacare; atq; ſtrictiori obſeruatione tum Diuinorum præceptorum, tum ſui ordinis inſtitutorū ſanctiorem vitam profiteri, & orationes perfectiores pro populis offerre Deo valeant. Quaſi dixerim, quod inter alias cauſas, ob quas Deus optimus permittit viuere improbos, & malos in mundo, hæc forſan ſit non poſtre-

Regulariū perſonarū maior ad ſanctitatem obligatio.

Impij cur à Deo permittantur viuere.

poſtrema, vt iſti ſuis bonis temporalibus adiumento ſint perſonis Religioſis, quæ diuino incumbunt cultui, vt expeditius poſſint ſuo muneri facere ſatis; ſicuti contra ipſi improbi cognoſcentes vias ſuas malas, timẽteſq; ſibi aliquod malum à Deo vindice iuſto ad orationes, & vitam bonam illorum confugiant, vt à Deo tum ſuſtineantur, tum aliquando efficiãtur digni miſericordiam conſequendi; ideo eleemoſinas, facultates, & propria bona Religioſis, ſanctioribuſq; perſonis libenter offerunt, vt ipſorum orationibus Deus in ſe miſericorditer reſpiciat; Nam certum eſſe cognoſcimus, quod pro vno iuſto orante, plurimis impijs parcere ſoleat Deus; quemadmodum pro vno Abrahamo omnes gentes benedictionem ſalutis à Deo recipere meruerunt, iuxta illud: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* & quemadmodum vnus Eliſeus dictus fuit: *Currus Iſrael, & auriga eius.* quia ſuis precibus, & meritis totum Iſraelitarum regnum ſuſtentabat, ne à vindice Deo puniretur. Dũ itaq; Deus liberalior erga Religioſas perſonas ſuæ Prouidentiæ benignitatem præbet; dumq; populi ipſi conſilia Dei exequentes ſuas facultates religioſis perſonis largiſſime communicant, maior profecto inde religioſis conſurgit obligatio vitam ſanctiorem exercendi, & orationes fundendi frequentiores, vt Dei, & populorum reſpondere valeant intentioni. Ad religioſos omnes liceat nunc mihi omnium religioſorum minimo, offerre adhortationem huic rei opportunam, quam confidentius vſurpabo, quia ne minimum quidem apicem proferam ex me, non enim tantum mihi licentiæ aſſumere auderem, ſed verba Sanctorum virorum quos ſcimus Deo apprime gratos, poſſum adhibere.

Iuſtorũ precibus ſuſtinentur impij.

Gen 22.

4. Reg. 13.

Religioſæ perſonæ frequentiori orationi ſtudere tenẽtur.

Illam itaq; hoc loco recolamus grauem cohortationem, quam ſanctiſsimus Dux populi hæbrei Ioſue habuit ad totum populum, ne dum in terras, & regiones omnium benedictionum copioſas aliorum populorum eſſent Dei benigno fauore introducti, vbi tot tantiſq; bonis abſq; labore perfruebantur; Ne inquam Dei obliuiſcerentur benefactoris, ſed eum colentes corde magno, timerent, atq;

di-

diligerent, eiq; ex animo ſeruirent: *Dedi vobis*, ait, *terram, in qua non laboraſtis, & vrbes quas non ædificaſtis, vt habitaretis in eis, vineas, & olueta, quæ non plantaſtis; Nunc ergo timete Dominum, & ſeruite ei perfecto corde, atq; veriſſimo.* vnuſquiſq; noſtrum ſibi ipſi ſuggerat, quod vere in terrã lacte, & melle manantem introductus à Diuina Miſericordia, aliena bona poſsidet abſq; labore: inde enim cognoſcet ſe teneri ad ſanctitatem, & perfectionem vitæ impenſiori cura obtinendam, & acquirendã, ne ingratus ſit Deo tam liberali; De nobis altiori ſenſu dicta ſunt illa verba Dauidica: *Dedit illis regiones gentium, & labores populorum poſſederunt, vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirãt.* vbi aduertenda illa cauſalis particula, *vt*, quæ oſtendit, & declarat finem, ac intentionem Dei donantis hæc bona. Huic textui Dauidico inhærens D. Gregorius admonebat, quod ſi quis Deum tot bona largientem non recognoſceret bonorũ operũ executione, & ſtudio, timere iuſte poſſit, ne vnde nutritus pie creditur, inde iuſtius damnetur.

Ioſ. 24.

Religionis ſtatus ſimilis Terræ lacte & melle manãtis.

Pſal. 104.

D. Greg 3. p. paſtor. admonit. 27.

Qui Religioſi reſpondere nõ ſatagunt obligationi ſanctitatis, nec proprij inſtituti obſeruationes, & regulas cuſtodire curant, ſicut grauius quam laici Deo ſuo ingrati peccant, ita iram eius ſibi acriorem prouocare non deſinunt: vt timere valde ſibi debeant magnum aliquod iudicium; Quos enim Deus videt abuti acceptis commoditatibus ad alium finem, quam ipſe conceſsit, iratus iuſte punit, priuans eos bonis iam datis. Caueant religioſi minas illas ab eodem ſancto Duce Ioſue factas populo legem Dei non cuſtodienti; nimirum fore, vt Deus eos auferret de regione illa, quam conceſſerat, pingui, atq; electa: *Sicut ergo* (Deus) *impleuit opere quod promiſit, & proſpera cuncta venerunt, ſic adducet ſuper vos quidquid malorum comminatus eſt, donec vos auferat, atq; diſperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis, eo quod prætererітis pactum Domini Dei.* vere pactum tranſgrediuntur Religioſi, qui vitam profeſſioni emiſſæ non conformant. Nam Deus videtur tradidiſſe nobis ſtatum Religionis eo pacto, vt perfectioni vitæ, & morum ſtudeamus, & orationi feruentiori, & fre-

Religioſorum negligentiorum pœnæ acriores.

Ioſ. 23.

quen-

quietiori pro populis incumbamus; ſi itaq; inuenerit Deus aliquos huic obligationi non reſpondere, poterit iuſte illos punire aliqua diſperſione, quemadmodum comminatus eſt per Ioſue, & re ipſa videmus expletum in populo hæbreo. Saltem multi Religioſi audituri ſunt opportuno tempore obiurgationem illa acrem, quam protulit Ieremias nomine Dei ad populum electum, & ad Sacerdotes illius gentis: *Induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius, & optima illius, & ingreſſi contaminaſtis terrã meam, & hæreditatem meam poſuiſtis in abominationem, ſacerdotes non dixerunt; vbi eſt Dominus; & tenentes legem neſcierunt me, & paſtores prævaricati ſunt in me, & prophetæ prophetauerunt in Baal, & idola locuti ſunt, propterea adhuc iudicio contendam vobiſcum.* Ne quæſo obſurdeſcamus vocibus iſtis, quæ ſi attendantur, in nos Religioſos tepidos, ac negligentes apposite vrgent; Memores, quod vbi maior extitit gratia, ibi etiam grauior adeſſe debeat pœna, ſi gratia non proſit ad ſalutem. Concedere dignetur Dominus noſter vnicuiq; Religioſo, vt quod ore quotidie profert, dum canit, vel recitat: *Legem pone mihi Domine viam iuſtificationum, & exquiram eam ſemper.* opere ipſo aliquando expleat, & vita, exemplo, precibus, & hortationibus populos ad meliora prouocet, tunc enim ſicut vita reſpondebit ſtatui, ita preces maiorem apud Deum vim poſsidebunt.

Dei minæ ad malos Sacerdotes.

Ieremi 4.

Maior gratia niſi proſit ad ſalutẽ, maiores exigit pœnas.

Pſal. 118.

CAP. XIV.

Plurium cantantium ſocietas confert hymnodiæ varias vtilitates.

CVM ratio Chori, in quo diuinæ perſoluuntur laudes, exigat plurium ſocietatem concordem, qui eodem animo, & conſonantia, licet diſcrepantibus vocibus, alternis verſibus, & vicibus eumdem celebrent, & precentur Deum hymnis, & canticis, præſtat videre, ac conſiderare, quanta ex hac concordi plurium ſocietate proficiſcantur bona, atq; vtilitates; hæc enim co-

Chori vſus plurima cõfert pſallẽtibus bona.

cognitio plurimum conferet ad Chori amorem, & frequentiam promouendam: Tria autem præcipua bona ex hac vnione profecta poſſumus attendere; nimirū vſum cantus faciliorem, inſuper Dei maiorem delectationem; tandem precum vim efficaciorem.

Cantus itaq; vſus redditur facilior ex alternatione verſuum, qui modo ab vna Chori parte, modo ab alia dicuntur; dum enim alij cantant, quieſcunt alij, & hi ſtatim feruentiores redeunt ad cantum, dum illi quieſcunt. Hac alterna canendi forma ad noſtram informationem, vti ſuperiori diximus libro, vtebantur Seraphini ab Iſaia in antiqua Eccleſia, & à D. Ignatio Epiſcopo & Martyre in noua Eccleſia auditi, canētes alter ad alterum hymnos Deo Altiſsimo; hac enim forma expletur ſuauius illud onus, quod alias eſſet & laborioſum, & graue, propter prolixitatem pſalmorum, & precum, quando ſemper ab ijſdem vocibus ſine vlla quietis interpolatione concinerentur. **Cantus pſalmorum facilior in choris.**

Hac eadem alternationis, ſeu viciſsitudinis forma in onerum deportatione nouerunt vti ipſa animalia rationis expertia, ab ipſa natura edocta, vt ſuauiora reddantur onera portanda; De Ceruis prodiderunt graues ſcriptores, quemadmodum refertur à D. Auguſtino, quod dum paſcua mutare volentes fretum aliquod tranare opus habēt, quia onere cornium valde premuntur, à quo poſſent ex latitudine tractus Maris facillime tandem demergi, ita ſe ordinare nouerunt, vt vnus poſt alium poſitus collocet caput ſuum præ graue ſuper anteriorem ſibi ſocium; Et ne qui prior alios antecedit onere preſſus demergatur, quia nulli præcedenti caput ſuum poteſt inclinare; ſolent vicibus alternis officium Ducis ſubire, ac ſuſtinere; ita vt qui prior anteceſsit per aliquod freti ſpatium, iam ſui capitis onere laſſatus, poſt omnes ſe recipiat, vt caput ſuum reclinet ſuper vltimum Ceruum; interim alius Ducis fungitur munere, donec laſſatus recedat poſt omnes ad quieſcendum; Et hac alterna mirabili viciſsitudine ſuauiſsime perueniunt ad litus intentum; Quod itaq; nouerunt explere Cerui in fretorum, & fluminum tranſuadatione, idem ob-

Ceruorum induſtria in fretis tranſuadendis

Hom 21. de verb. Apoſt. & l. 83. qq. q. 71.

ſeruant Eccleſiaſtici in officij diuini, & cantus exercitatione; alternis enim verſibus explent ſuum munus mira ſuauitate ob interpoſitam quietis viciſsitudinem.

Secundo loco iſta pluralitas, & varietas cantantium maiorem Deo exhibere dignoſcitur delectationem, ob eam rationem, quia exhibent muſicæ modulationis perfectum exemplar; ſicut enim muſica modulatio ex plurium vocum concordi diſcordia coaleſcit, in ea enim adeſſe debent voces graues, acutæ, altæ, & variæ, omnes tamen eumdem reddunt ſuauem concentum; ita dum in Choris Eccleſiaſticis plures conueniunt pſallentes, qui ſunt varij tum temperamenti, tum ætatis, tum gradus, tum aliquando etiam Patriæ; nihilominus reddunt eoſdem hymnos, eaſdemq; preces, orationes, & ſonum, quando præſertim omnes ſunt vera caritate coniuncti, dici poterunt ſuauiſſimam modulationis, & muſicæ formam referre Deum valde delectantem. Hoc ſenſu dixit S. Auguſtinus: *Quod multi homines caritatis vinculo colligati, vnus ſint homo, & ipſorum vnius hominis vox in pſalmis plerumq; auditur, & ſic clamat vnus tamquam omnes, quia omnes in vno vnus ſunt.*

Pluriũ pſallentiũ concordia Deo eſt gratior.

D. Auguſt. præfat. in pſ. 69.

Quantum autem delectetur Deus hac cantantium diuerſa condicione, & qualitate in vnum conſpirante, poſſumus recte colligere ex varijs ſacri Euangelij, & Apocalypſis locis; Nouimus enim ex Euangelio magnas, miraſq; promiſsiones factas à Deo fuiſſe pluribus orantibus in vnũ coactis; ſemel promiſit Chriſtus Dominus ſe conceſſurum quamlibet petitionem emiſſam à pluribus concordibus in fundenda oratione: *Dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcumq; petierint, fiet illis.* tunc autem ſermonem fuiſſe de petitoria precatione ab hominibus ad Deum offerenda docet Caietanus ad eum locum. Addidit ſtatim Chriſtus Dominus aliam promiſsionem, nimirum promiſit ſuam Diuinam præſentiã ijs, qui ſimul vniti ad orationem conueniſſent: *Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* In cuius præſentiæ, & aſsiſtentiæ figuram poſſumus recolere ſitum ex Diuina ordinatione Altari incenſorum

Variæ gratiarum promiſſiones orãtibus in vnũ factæ.

Mat. 18.

de-

deſignatum, nempe coram Arca Domini, dixerat enim Deus: *Altare aureum, in quo adoletur incenſum coram Arca teſtimonij.* Non ſine myſterio voluit Deus collocandum Altare incenſorum coram Arca, in qua Deus aderat præſens: Figura iſta fuit Diuinæ præſentiæ promiſſæ orantibus in vnum collectis; quis enim modo neſciat Altare incẽſorum, quod aureum erat, deſignare orationẽ caritati coniũctam? nam aurũ eſt ſimbolum caritatis; incẽſum autẽ orationis; ſi.n. Oratio, ex D. Dionyſij doctrina dicitur eleuatio mentis in Deũ, etiam incenſum in Deũ dirigitur, vnde vtrũq; ſimul in pſalmis à Dauide copulatur: *Dirigatur Domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* cũ igitur Deus promittat, & exhibeat ſuam præſentiam hiſce orationibus coniunctim à pluribus oblatis, concludere nouit animus magnam ex hiſce orationibus delectationem Deo deriuari.

Exodi 40.

Altare incẽſorũ typus eſt orationis caritate feruen

Pſal 140.

Quinimmo ſi dicamus delectationem iſtam non eſſe valde diſſimilem ab ea, quam in empyreo Cœlo haurit Deus ex hymnodijs Beatorum; Forſan non dicetur quidquam hiperbolicum, ſed ſimpliciter verum; Nam prodidit D. Ioannes, quod ſolemniores, & gratiores hymnodiæ Deo oblatæ in cęlis expleantur à quatuor Animalibus ſimul vnitis, ſed diuerſæ naturæ, condicionis, & formæ: nimirum à Leone, Vitulo, Homine, & Aquila; quæ animalia requiem non habebant die ac nocte dicentia hymnũ Triſagion: *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat qui eſt, & qui venturus eſt.* qua voce emiſſa quia gratiſſima eſt Deo, ſtatim applaudunt viginti quatuor alij Seniores, illis Animalibus ſe iungentes exclamantes alium hymnum: *Dignus es Domine Deus noſter, accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant; & creata ſunt.* En quomodo delectatur Deus laudibus profectis à creaturis diuerſæ ſpeciei, & condicionis, vt cognoſcantur ex hiſce narrationibus, quod tũc gratiores redduntur laudes, quando à pluribus in vnum coactis explentur, & offeruntur: Hinc illa Tertuliani ſententia: *Coimus in cœtum, & congregationem, vt ad Deũ quaſi facta manu ambiamus orantes.*

Laudes cariores Deo in cœlis à creaturis diuerſis offeruntur.

Apoc. 4.

Apoc 4.

Tertio ex hac plurium caneutiũ in choris vnione prouenit precũ vis efficacior, tanta enim pollent apud Deum auctoritate preces vnitæ plurium perſonarum, vt ſi quod petitur, ſit honeſtum, obtineatur citius, & certius ab iſtis; licet enim omnes preces, quæ puro fiunt corde à ſingulis priuatim orantibus, eſſe poſſint, ſæpeq; ſint Deo gratæ; Nihilominus facilius reſpuentur à Deo, quã orationes multorum ſimul precantium. Expendere ſolebat ad hoc inſtitutum Origenes illam petitionem tanti ponderis oblatam à Sponſa in Canticis, cum dixit: *Oſculetur me oſculo oris ſui*. Magna certe petitio, quæ nimiam redolet familiaritatem; quia tamen fiebat à Spõſa, ideſt ab Eccleſia, quæ plurium fidelium dicit congregationem, fuit illico exaudita; præſentem enim habuit Sponſum deſideratum, cũ eo colloquia trahens ſuauia: *Meliora ſunt vbera tua vino*. ex quibus verbis acute colligit Origenes prẹſentiam Sponſi, cum non amplius per modum optantis, ſed præſentis eum alloquatur: vnde conſtat promiſsionem illam fuiſſe expletam, quam Dominus per Iſaiam pronuntiauit: *Adhuc te loquente dicam, ecce adſum.*

Multo ũ ſimul orantium preces non reſpuuntur.

Cant 1.

Orig hom in Cant 1.

Iſ. 58.

Ad eamdem rem confirmãdam elegantes rationes congerit B. Chriſoſtomus Homilia de Incomprehenſibili Dei natura; Poſtquam enim pronuntiauit preces in templis factas eſſe Deo gratiores ratione ſanctitatis loci, affert etiã vnionem plurium orantium: *Vbi, inquit, tot Patres, vbi clamor felici ſocietate, excitus ad Deum immortalem refertur*. In hac ſocietate vult D. Chriſoſtomus eſſe efficaciam maiorem propter illam vnionem: *Eſt enim in hoc plus aliquid, videlicet concordia, conſpiratio, copula amoris, & caritatis*. Expendere ſolebat Doctor Egregius orationem illam factam à fidelibus ſimul vnitis in prima naſcente Eccleſia pro incolumitate Petri, qui erat ad ſupplicium ex Regis Herodis Decreto euocandus die poſtera: *Cum enim oratio fieret ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo*. ecce Angelus Domini adſtitit ſoluens catenas, & carceres aperiens, ſoſpitemq; educens Petrum in libertatem; ex hoc euentu appoſite concludit D. Chriſoſtomus magnã vim, & efficaciam

S. Chriſoſt. hom. 3. de incõp Dei Nat.

Loci ſanctitas, & vnio orantiũ vim auget precib

Act. 12.

Preces Eccleſiæ liberãt Petrum è carcere.

pre-

precum à communi aliquo Eccleſiæ conuentu factarum: *Quod ſi Petro Eccleſiæ oratio profuit, & columnam illam, ac firmamentum noſtræ Religionis carcere liberauit; cur eius vim tu contemnis?*

Quando videt Deus pluriũ affectus ſimul vnitos, quaſi videtur coactus exaudire, quemadmodum aliquando euenire conſpicimus inter nos mortales, ſæpe enim clamor populorum deprecantium, gratiam pro reo ad mortẽ addicto, extorquere ſolet; Euentum præcedentibus ſimilem libet aduertere in deſtructione Ierichuntis, non enim ſine myſterio voluit Deus, quod non prius corruerent illius vrbis muri, niſi poſt clamorem ſimul vnitum totius populi: tunc enim ſtatim muri demoliti iacuerunt: *Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, muri illico corruerunt.* qui effectus non acciderat, nec prima, nec ſecunda, nec tertia die vſq; ad ſeptimam, quia totus populus non vociferauerat; ſicuti tandem vociferauit in vltima præſcripta die. Hunc euentum conſiderans Origenes concludit maiorem inde cognoſci vim communium orationum.

Precũ vnio cogit Deũ.

Ioſ 6.

Iericho deſtruitur clamore.

Orig. hom. 7 in Ioſue.

Quia res iſta eſt maxime iucunda, libet diffuſius eam comprobare alijs euentibus præclaris, quos vidit noſtra Eccleſia Catholica; Recolamus itaq; hoc loco orationem illam Apoſtolorum, & Fidelium ſimul congregatorũ vna cum Sanctiſsima Virgine Deipara, dum prima ipſius Eccleſiæ iacerentur fundamenta; Nam orantibus omnibus vnanimiter in cœnaculo Sion, adfuit repente de cœlo Spiritus Sanctus igneis flammis, qui illos felices orantes accendit, & incendit, immo ſuauiſsime aduſsit: Hic euentus non ea tantummodo accidit vice, ſed iterũ ac ſæpe, quando primi illi pij Fideles vniti orabant; Inſigniorem quemdam alium euentum deſcribunt Sacræ Hiſtoriæ, quãdo Fidelibus quibuſdam ſimul cum Apoſtolis in oratione coniunctis, dum vnanimes dicerent: *Domine tu qui feciſti cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, qui Spiritu Sancto per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti &c. Nunc Domine reſpice in minas eorum, da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum.* vix peracta oratione motus factus eſt in illo loco ve-

Spiritus S. precib obtinetur.

Act 4.

re

te beato, adfuitq; ſuper illos orantes Spiritus Sanctus, qui illos repleuit.

Nec poſterioribus temporibus ſimiles euentus denegati ſunt alijs orantibus ſimul iunctis non tam loco, quam animo, & affectibus. Nam anno 1247. in Conuentu Montiſpeſſulani in Gallia, dum ad generalia Comitia ex omnibus orbis partibus frequẽtiores conueniſſent Religioſi Ordinis Prædicatorum, & in Choro die Sanctiſsimæ Pentecoſtes eſſent vnanimiter expleturi Horam Tertiam ad Hymnum: Veni Creator Spiritus; Ecce viſus eſt Spiritus Sanctus deſcendere in ignea claritate ſuper Pſallentium Chorum, implens eorum corda diuino ardore. Et vt maioribus cumularentur donis veri illi pij Religioſi viſa deinde etiam eſt B. V. Deipara, benigne reſpiciens eoſdem Religioſos, dum enim congregati in Eccleſia cantarent deuotiſſimum hymnum, ſeu canticum: Salue Regina, affuit Sanctiſſima Deipara, filium Deum geſtans inter brachia, poſitaq; ante fratres; ad illa verba: *Et Ieſum benedictum fructum ventris tui.* oſtendebat ſingulis fratribus eumdem filiolum: cum ad ea verba peruentum fuit: *O dulcis virgo Maria.* quando iſti caput profunde inclinarent, ipſa reſalutans fratres, ſe inclinabat. Quod illis tunc contigit viſibiliter, contingere ſæpe inuiſibiliter credendum eſt animis recte diſpoſitis, ac præparatis inter orandum, & pſallendum. Quod ſi fortaſſis non ſemper concedatur huiuſmodi gratia, non idcirco virtus Spiritus Sãcti credi debet imminuta, vel Diuina Miſericordia ſuper pſallentes abbreuiata, ſed id noſtris euagationibus, aut alijs prædominantibus in corde paſſionibus eſt adſcribendum; Melius itaq; ſemper eſt orare cum alijs coniunctim, quam ſolum, etiam ob eam cauſam, quia quod aliquando immo ſæpe non auderet quis petere, ſuæ vilitatis conſcius, id obtinere merebitur ex petitione facta ab alijs ſocijs, qui fortaſſis gratiores Deo ſunt, & magis accepti; Nam dum ſinguli orant pro omnibus, aiebat D. Ambroſius, ſequitur vt omnes orent pro ſingulis; Hinc fit, quod cognoſcentes tot, tantaq; bona ex ſocietate pſallentium profecta, omni ſe-

Vmbertus l. 1. Ferdin. Caſtil. p. 1. l. 1. c. 61.

Spiritus S. deſcẽdet ſuper pſallentes pios.

B. Virgo Deipara oſtendit ſe orantib. vnitis.

D. Anton. 3. p. hiſt. tit. 23. c. 3. § 1.

D. Ambroſ. l. de Cain, & Abel c. 9.

poſi-

poſita alia cura, ſtudeant intereſſe Choro ad Diuinas perſoluendas laudes vna cum alijs; vel ſi in itinere neceſſario reperiantur, ſolent in ipſis locis hoſpitij, ſocios adhibere ad recitationem officij; quemadmodum à noſtro Epiſcopo Doſſenio obſeruauimus factum, dum viſitationis gratia ſiue ad noſtros Religioſos, ſiue ad Religioſos Fullienſes proficiſceretur; quemadmodum etiam obſeruare ſolitum ſcribūt D. Dominicum in ſuis itineribus; quod idem etiam hodie obſeruatur à multis pijs Religioſis, qui nouerunt fructus magnos ex hac ſocietate prouenientes. Piæ perſonæ ſtudent recitare officium vna cum ſocijs.

CAP. XV.

Vigiliæ nocturnæ ab hymnodiæ ſtudioſis obſeruandæ.

QVIA Eccleſia noſtra hymnodiæ, & orationibus nocturno tempore Deum præueniens, illiq; clamans diligentiſsime vacare numquam deſtitit, idcirco ſemper cariſsima fuit Deo, qui ſummopere delectatur huiuſmodi obſequijs; quemadmodum ex varijs Scripturæ Sanctæ locis licet colligere, & cognoſcere; Nam Sponſa Canticorum quærebat per noctem maximo ſtudio Dilectum ſuum, & hic ad eam aduenire ſatagebat eodem tempore noctis, plenum ferens caput rore, & cincinnos guttis noctium. Hinc Iſaias ad Deum confugiebat nocturnis horis: *Anima mea deſiderauit te in nocte.* & Ieremias ſolicitabat ſeipſum, & alios fideles ad noctis vigilias cuſtodiendas, vt Deus melius laudaretur: *Conſurge lauda in nocte, in principio vigiliarum.* Hæc nāq; præuentio indicium eſt animi vehementer ſoliciti & anxij erga Diuinas laudes: explicabat ad hanc rem appoſitiſſime D. Ambroſius verba illa hymnographi: *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* quo loco loquebatur Sanctus Rex de nocturnis precibus ad Deum ſuum directis; confert autem S. Ambroſius hoc ſtudium Dauidis cum ſtudio Sponſæ in Canticis quærentis per noctem Dilectum; & vtriuſq; ſolicitu-

Tempus nocturnū aptiſſimū orationi.
Cāt. 3. & 5.
Iſai. 26.
Ierem. thren. c. 2.
D. Ambr. in pſa. 118.
Nocturnæ preces Deo gratiores.

citudinem noſtræ accommodat Eccleſiæ dicens: *Audi Eccleſiæ vocem quærentis etiam in noctibus Chriſtum.*

Nocturnis vigilijs priſci Chriſtiani frequentes

Hæc ſolicita præuentio fidelium ad nocturnas vigilias tanto ardore vigebat in primitiua noſtra Eccleſia, vt omnes omnino ad eas conuenirent; cuius veritatis teſtes luculẽtiſſimos habemus ipſos noſtræ Religionis hoſtes præcipuos; Nam Plinij Iunioris extat epiſtola ad Traianum de moribus Chriſtianorum agens, in qua teſtatur ſe in Chriſtianis nihil obſeruaſſe culpa dignum, niſi quod ſuo Chriſto antelucanos canerent hymnos: Huius epiſtolæ meminerunt Tertulianus, Euſebius, Nicephorus, & alij Eccleſiaſtici Scriptores.

Plin. ſec. ep. ad Traian. Tertul in apol. c 2. Euſeb. l. 3. c. 26. Niceph. l. 3. c. 17.

En quantæ ſemper habitæ ſint exiſtimationis in Eccleſia noſtra à viris Apoſtolici-feruoris nocturnæ hymnodiæ; Qui feruor non ſolum Apoſtolorum tempore, ſed etiam per multa poſteriora ſæcula feliciter perdurauit: Nam D. Hieronymi ætate adeo florebant nocturnæ hymnodiæ, vt nefas putarent ſine cauſa neceſſaria abeſſe; & tanta animorum conſenſione, ac deuotione hymni Deo perſoluebantur ab illis fidelibus, vt dicere licuerit D. Hieronymo nocturnarum vigiliarum inſigni defenſore: *Tota Eccleſia nocturnis vigilijs perſonabat Chriſtum Dominum, & in diuerſarum gentium linguis vnus in laudibus Dei ſpiritus concinebat*:

D. Hier. ep. 48 ad Sabin.

Nocturnarum vigiliarum hoſtes hæretici.

Tuetur S. Doctor harum vigiliarum ſanctam inſtitutionem aduerſus maledicta cuiuſdam hæretici, qui licet nominaretur Vigilantius, potius dici deberet per antitheſim Dormitantius, qui eas, & vanas, & in Deum iniurioſas appellabat, & improbabat. Contra hoc monſtrum validiſſimis pugnauit rationibus, & argumentis D. Hieronymus vindicans ſacras nocturnas vigilias à calumnijs impijſſimi Hæretici. In eamdem ſententiam plura ſcribit S. Auguſtinus Eccleſiæ collumen, vt nõ ſolum collaudaret hoc pium inſtitutum ſuis diæceſanis, ſed etiam animaret ad frequentationem vigiliarum; verum in his longius immorari non eſt huius loci.

Illud ad nos, qui Religioſiores ratione ſtatus eſſe deberemus, ſpectat, vt vigiliarum nocturnarum obſeruantiam

ſartam

ſartam tectamq; tueamur, nam ſicut in cęteris fidelibus laicis ſola pietatis frigeſcentis cauſa, non autem ob aliquod Eccleſiæ decretum abijt in diſſuetudinem hæc pia obſeruantia, ita nos ad cultum Dei promouendum deſtinati, deuote, prompte, ac ſtudioſe ſomnum oculis præripientes hanc ſuſtineamus, alioquin ſi in nobis etiam deficiet, prorſus extincta iacebit in Eccleſia: Illud itaq; nobis ſit curę, ò Religioſi, quotquot eſtis ſiue viri, ſiue fœminæ, quod dicebat Apoſtolus Paulus ad fideles Corinthios, dum illos adhortatur, vt ſe Dei dignos Miniſtros oſtenderēt, dicens: *In oībus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros.* inter alia opportuna media enumerat, ac ſuadet vigiliarum obſeruationem: *In vigilijs.* ex quibus verbis occaſionem deſumit Turrecremata dicendi, quod non ſit verus Dei miniſter, qui refugit ſacras vigilias; Sicut contra, qui laudibus Dei nocturnis vigiles adeſſe ſtudent, ſicut Angelorum cœleſtium aſſumunt officium, ita eorumdem nomina ſibi promerentur; Nam inter Angelorum Sanctorum nomina à Propheta Daniele vſurpata, & tradita inſigne fuit nomen vigilis: *Et ecce Vigil, & Sanctus de cælo deſcendit.* vbi D. Hieronymus admonet eo nomine fuiſſe à Daniele appellatum Angelum ſibi amicum, quia Angeli ſemper vigilant, & ad Dei imperata exequenda ſunt ſemper parati; Deinde ſubdit eamdem nominis ſortiri felicitatem, qui nocturnis Dei laudibus adeſſe ſtudent ex mortalibus, vnde & nos, ait, crebris pernoctationibus imitamur Angelorum officia.

Vigiliarum nocturnarū obſeruatores Regulares.

2. Cor. 6.

Angeli ſēper vigilāt.

Dan. 4. D. Hier.

Has vigilias obſeruare maxime decet Eccleſiā, quæ veluti caſtrorū acies ordinata hoſtibus terribilis eſſe deſcribitur; idcirco more militiarum conuenit vigilias, & excubias obſeruare, non quidem vt corpora, vel res externas cuſtodiat, quemadmodum armis cuſtodiunt milites ſtipendiarij à Principe poſiti; ſed vt hymnis, & orationibus paratas hoſtis communis inſidias excludat. Ad nos Eccleſiaſticos ſpectat imitari militum ſæcularium vigilias, vt expleatur id, quod non ſemel à Chriſto Domino pronuntiatum eſt de vigilijs huiuſcemodi militaribus. Sicut enim notæ ſunt quatuor noctis vigiliæ in caſtris exercituum ab

Cant. 6.

Eccleſia Dei more militiarum excubat ad animarum cuſtodiam.

Militum vigiliæ nocturnę quatuor.

antiquis diligentiſſime obſeruatæ, quarum vnaquæq; ternis horarum ſpatijs explebatur, de quibus agunt Scriptores de re militari agentes; Ita Dominus noſter meminit ſecundæ, & tertiæ vigiliæ apud D. Lucam, & quartæ vigiliæ apud D. Marcum vt nos excitaret ad vigilantiam. Pudere nos deberet, aiebat D. Chriſoſtomus, quando patimur nos Chriſti militiæ initiatos, negligentiores, tardioreſq; vigilijs ſpiritualibus adeſſe, quam ſint milites laici ſuis vigilijs à Principe politico decretis, hi enim nec labori parcunt, neq; ob pluuias, aut gelu abſtinẽt ab officio circumeundi muros, propter loci, & ciuium incolumitatẽ. Eo magis erubeſcere deberemus, quia faciliores nobis sũt indultæ huiuſmodi vigiliæ, reſpectu earũ vigiliarũ, quas obſeruabant priſci Religioſi; illi enim pluries ſurgebant ad hymnos qualibet nocte, quater nimirum iuxta quatuor vigilias; quarum vnicuiq; vnum ex nocturnis Diuini officij aſsignabant; Primum nocturnũ Primæ Vigiliæ; Secundum nocturnum Secundæ Vigiliæ; Tertium nocturnum Tertiæ Vigiliæ: Laudes autem Quartæ Vigiliæ. Noſtris autem temporibus indulgens Eccleſia noſtræ humanæ imbecillitati, quæ videtur deterior effecta, ad vnicam tantum noctis vigiliam, ſiue media nocte: ſiue poſt mediam noctem, ſiue ante auroram reduxit hanc nocturnam vigiliarum cuſtodiam; qua vnica vice omnes nocturnos canere ſimul cum laudibus iam eſt cõmunis vſus, quemadmodum teſtatur experientia.

Veget. l. 3. de re milit. c. 8

Luc. 12.

Marci 6.

D. Chriſ hom. 26. in act. ap.

Nocturnæ preces ſeparatim explebantur in antiqua Eccleſia.

In eos, qui ſomni, quietiſq; amantes, inuiti ſurgunt ad nocturnas hymnodias, eam rationem adducentes, quod nox ad quietem, & ſomnum ſit à Deo facta, validiſsimis argumentis, & exemplis inuehitur D. Chriſoſtomus; Primo vrget exemplum operariorum, manualium, & mercatorum, qui medijs conſurgũt noctibus ad opera artis exercenda: vt proinde non ſit admittenda excuſatio eorũ, qui afferunt labores, & occupationes præcedentis diei: *Nam quantumcumq; laboraueris, ait S. Doctor, non laborabis quantum ærarius malleum tam grauem ex tanta demittens altitudine ſcintillas, & fumum toto ſuſcipiens corpore laborat, & tamen maio-*

D. Chriſ. hom. 26 in actã.

Argumenta ad vigiliarum cuſtodiã ſuadendam.

rem

xem partem noctis in hoc opere abſumit. Suggerit deinde Regis potentiſsimi conſuetudinem, qui media nocte ſurgebat ad confitendum Deo, & lauabat per ſingulas noctes lectum ſuum; licet tantus Rex per diem eſſet in regni administratione, in publicis negotijs expediendis, in ſubditorum litibus audiendis, in Principum aliorum legatis excipiẽdis occupatus: Nihilominus poſt aliquas ſomni horas ſurgere ad vigilias noctis non grauabatur; & ſicut aliquando ſe facturum ſpopondit Deo dicens: *Si memor fui tui ſuper ſtratum meum, in matutinis meditabor in te.* quod idem eſt, in ſenſu hæbreorum, ac ſi dixiſſet: *Per ſingulas vigilias meditabor in te*. vti obſeruat D. Hieronymus hæbraicæ phraſis peritiſſimus, ita ad vnguẽ obſeruare ſtudebat: *Media nocte ſurgebam ad confitendum nomini tuo*. quantumcumq; ſis delicatus, non es profecto delicatior illo Rege: quantumcumq; ſis diues, non es ditior illo; ſurgere igitur debet vnuſquiſq; libenter, & oculos præuenire in confeſſione, Deumq; ſibi acquirere propitium, quoniam Deus plus nocturnis placatur orationibus ob hanc rationem, quia videt nos nobis ipſis arripere tempus quietis, vt illi vacemus; Et quia etiam animus tunc eſt purior, leuior, ac ſubtilior; tum etiam quia tenebræ ipſæ, & ſilentium omnium rerum, compunctioni fauere cognoſcitur; ſi item cœlum ſuſpiciamus, videbimus ſtellarum choros, ſeu choreas, Deum ſcintillantibus radijs celebrare, & laudare.

Vigiliarum nocturnarũ ſolicitus obſeruator Dauid.

Pſ. 62.

Pſ. 118.

Nocturnis precibus delectatur Deus.

Nec deſunt inſignia myſteria diuinitus operata, quæ ſi conſiderationi objiciantur, poterunt animum ad vigilias promptiores excitare: Noctis namq; tempore ab Angelo exterminatore percuſſa eſt Aegyptus ſomno ſepulta. Noctis item tẽpore Virgines Prudentes in Euangelio cum Sponſo ingrediuntur ad nuptias. Noctis etiam tempore creditur ab Eccleſia Verbum Incarnatum ex ſinu Virginis Matris poſt nouem decurſos à conceptione menſes prodijſſe, iuxta illud Sapientiæ: *Dum quietum ſilentium continerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus Domine de cælis, e regalibus ſedibus venit*. Addamus deniq; eundem Chriſtum Dominum pernoctaſſe nõ ſemel

Myſteria à Deo peracta nocturnis horis.

Exodi 11.

Sap. 18.

in oratione, non quidem neceſsitate, aut indigentia compulſum, ſed vt formam imitationis præſcriberet ſuis.

Pſ.76

Diligentia quanta in vigilijs nocturnis obſeruandis.

Quanta autem diligentia ſint obſeruandæ huiuſmodi vigiliȩ docuit hymnographus illis verbis : *Anticipauerunt vigilias oculi mei*. quæ verba innuunt ſolicitudinem, & diligentiam præcipuam; ita vt non deceat virum feruidum expectare ictum campanæ vocantis, ſed potius præuenire, ideo alia verſio legit: *Solicite ſtetit oculus meus in vigilia*. Hinc D. Hieronymus vel quicunq; alius ſit auctor nomine Hieronymi in hunc pſalmum facit hanc illationem. *Ergo Monachus, qui non vigilat, non poteſt hunc verſum dicere*. Noſter Coſmas Doſſenius adeo ſolicitus aduolabat ad nocturnas vigilias, quas nos obſeruamus in noſtro ordine ante aurorã per duas circiter horas, vt ſtuderet ſæpe præuenire ſonum cãpanæ; quod vt facilius exequi poſſet culcitram e cubili amouit, ne lanæ mollitie detentus, pigrior conſurgeret, & ſolius paleæ duritie impulſus expeditior eſſet.

Nocturnarum vigiliarum merita magna.

Qui nouerunt expeditiores, alacrioreſq; eſſe ad harum vigiliarũ frequentiã, magnã ſibi cõparant copiã meritorũ, tũ propter operis excellentiã, tũ etiam propter maiorem, quam ſibi inferunt vim, ad vincendam naturæ, & ſenſus repugnantiam; Sic etiam magnum ſibi amittunt meriti præmium, qui vt ſenſibus indulgeant, aliquo prætextu ſomnum & quietem continuant, Referam hoc loco miram viſionem, quam Deus Optimus Maximus tempore B. Dorothei concedere dignatus eſt cuidam Religioſo ſacrarum vigiliarum ſtudioſo, nomine Dioratico; Is enim quadam nocte, dum ad ſacras laudes ſurrexiſſet, & in Eccleſia adeſſet, vidit circa hymnodiæ initium exeuntem è Sacrario quemdam Senem veſte ſplendida indutum, & paruum Calicem in manu tenentem cum ſua Hoſtia; hic Senex, tincta prius Hoſtia in calice, Chorum obambulans Fratres omnes ibi exiſtentes obſignabat; Sedes autem eorum, qui aberant, alias obſignauit, alias pertranſijt abſq; vllo ſigno; Deinde redijt in Sacrarium; Ex quo iterum circa finem hymnodiæ exiens eamdem ſignorum formam tum

Ex B. Doroth bibl. PP. tom 2.

Vigiliarum nocturnarũ ſtudioſi ab Angelo Dei ſigno cæleſti decorantur.

ſtra-

fratrum præſentium, tum aliquarum ſedium repetijt Mirabatur Dioraticus hoc factum non intelligens, quid ſibi vellet; Ecce autem Senex, dum rediret ad ſacrarium, pertranſibat prope Religioſum admirabundum; qui audax effectus genibus flexis humiliter obſecrauit Senem, vt horum ſignorum declararet myſteria; Cui Senex reſpondit: Ego ſum Angelus Dei delegatus ad obſignandos Fratres diligentes, & feruidos, quos à principio vſq; ad finem pſalmodiæ reperio. Interrogatus, cur aliquorum abſentium ſedes obſignaſſet, aliorum vero minime; Reſpondit, quod ſignaſſet ſedes eorum abſentium, qui promptiſſimi, & paratiſſimi erant conuenire, ad hymnodiæ vigilias, ſed alij erant, vel neceſſitate impediti, vel ex obedientia obdormiebant, hi enim animi propoſito aderant, proinde à Deo benedictionis ſigno dignabantur; at qui potuiſſent adeſſe, ſed deſidia, & torpore victi non conuenerant, tamquam indigni tali ſigno cęleſti omittebantur. Contemplamini, ait Auctor, quale nobis donum miniſtret, & offerat, qui nos ad vigilias, & laudes Dei excitat; Curate Fratres Angelicum ſignum non amittere, at ſi contigerit aliquem ex vobis dormitare, fueritq; ab altero excitatus, ne moleſte feratis, ſed potius gratias agite ei, quicunq; ille ſit.

Deſides ad nocturnas vigilias ſignum benedictionis Angelicæ amittunt.

Magnam tandem obtinebit vim, ad hanc excitationem promouendam, exemplum aliorum conſurgentium ad eaſdem vigilias, tum in ſuo, tum in alijs ordinibus, multos enim habemus in Eccleſia religioſorum ordines, qui nocturnas tuentur omni ſtudio ſacras vigilias; cuiuſmodi eſt ordo Carthuſianorum, qui eamdem ſurgendi legem ab initio fundationis ſuſceptam retinuere inuiolatam; item ex Ordine S. Franciſci, tum eos, qui dicuntur Capucini; tum qui ſunt ſtrictioris Obſeruantiæ; tum Moniales eorumdem Ordinum; item Carmelitas diſcalceatos à S. Thireſia inſtitutos, ſeu potius ad priſtinam Carmeli diſciplinam reſtitutos; & alios plures, quos recenſere longum eſſet: Expedit hos, alter alterum ſibi proponere ad ſui ipſius excitationem. Quod alij exequi potuerunt, tu non poteris exequi? Hunc ſtimulum ex aliorum exemplo ſibi adhibi-

Regulariũ ordines nocturnas vigilias cuſtodientes multi.

hibitum vrgebat Auctor ille vere pius, vere deuotus, ac ſemper vtilis, quicunq; ille ſit, ſiue Thomas à Chempis: ſiue Ioannes Gerſon, ſiue Geſſen, qui aureum ſcripſit libellum de Imitatione Chriſti, omnibus viris verę virtutis ſtudioſis valde familiarem, dicens: *Attende Cartuſianos, Ciſtercienſes, & diuerſæ religionis Monachos, & Moniales, qualiter omni nocte ad pſallendum Domino aſſurgunt, & ideo turpe eſſet, vt tu debeas in tam ſancto opere pigritare, vbi tanta multitudo Religioſorum incipit Deo iubilare.*

De imit. Chriſti l. 1. c. 25.

C A P. XVI.

Vigilias matutinas colunt hymnodiæ ſtudioſi.

AGENDVM nunc eſt de alia ſpecie vigiliarum quę ſicut proxime ſequuntur ad vigilias nocturnas, ita communiores ſunt, tum ijs qui media nocte non ſurgunt, nam ſaltem plurimi circa auroram, prius tamen quam hæc naſcatur, conueniunt ad Diuinum explendum officium; tum etiam ijs, qui aſſurgunt ad continuandum officium iam media nocte inceptum; omnes iſti alacres eſſe debent ad has vigilias colendas, & exercendas; Nam de iuſtis pronuntiauit ſapiens, quod ſoliti ſint ſtudere orationi ſummo mane: *Cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecabitur.* quaſi dixerit, quod iuſtorum oculi præuenire ſtudent lucem diei, vt prius aſpiciant Deum, quam diem; & ſicut vigilia matutina eſt precibus, ac contemplationi opportunior omnibus alijs diei horis, ita eſt valde grata Deo, & in Scripturis ſummopere commendatur. Aptius aſſero orationi tempus matutinum ob varias rationes; nam animus tunc exiſtit ab omni impedimento magis liber, cum nec ciborum pondere, nec negotiorum phantaſmatibus aut grauetur, aut offendatur; ſed (verbis vtar D. Bernardi) tunc ſumus à curis exterioribus ieiuni, & ſpiritus noſter ſobrius inuenitur; vnde à D. Chriſoſtomo dicuntur homines eo tempore

Alacritas ad vigilias antiſ, ādas eſt ſignum Iuſtorum.

Eccl 39.

Matutinū tempus cōtemplationibus opportunum.

D. Bern de vita ſolit.

D Chriſ. hom 69 in Mat.

pore integri, ſobrij, vigilantes, quia nec grauedo capitis, nec rerum cura, nec quidquam huiuſmodi eos, quaſi Angelos in cœlis verſatos perturbat.

Hinc eſt, quod hoc tempus matutinum Deo ſit cæteris gratius; in cuius rei figuram tradiderat Deus priſcis Templorum Miniſtris hanc legem circa nutrimentũ ignis perpetui: *Ignis autem in altari ſemper ardebit, quem nutriet Sacerdos ſubijciens ligna mane per ſingulos dies*. ſuper quem locum ſcribens Iſichius, poſtquam conſiderauit hanc legem accommodatam Cordi noſtro, in quo tamquam in Altari ardere ſemper debeat Amor Dei, vt oſtendat, quænam ligna ſint aptiora ad eſcam, & quo præſertim tempore ſint adhibenda, ait, quod ſicut materia ignis ſunt ligna, quæ mane ſunt componenda, ita nobis ſunt materia ſubminiſtrationis ſpiritus, diuinæ legis teſtimonia, & ſacrorum eloquiorum meditatio; Ergo hæc mane in lumine componere debemus, ideſt in vigilia, & ſobrietate animæ. Mane igitur Deus exquirit à nobis lignorum compoſitionem, vt ignis nutriatur in cordibus noſtris, quæ enim mane offeruntur, ſunt illi gratiora. Ad quam rem hymnographus opportune dicebat: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua*. ex quibus verbis deſumit cohortationem D. Ambroſius, dicens: *An neſcis ò homo, quod primitias tui cordis, ac vocis quotidie debeas?* & poſtquã oſtendit, quod Dauid duo præcipua tempora colebat, nocturnum ſcilicet, & antelucanum ad ſuos hymnos Deo fundendos, tandem hortatur ad colendum tempus matutinum dicens: *Graue eſt, ſi te otioſum in ſtratis radius Solis orantis inuerecundo pudore conueniat, & lux clara ferat oculos ſomnolento adhuc torpore depreſſos*. Multas ibi S. Doctor congerit rationes opportunas ad animi religioſioris excitationem, vt præuenire ſtudeat ortum lucis, quia gratiſsimum ſit tempus illud antelucanum ad Deum laudandum hymnis, & confeſſionibus: nam præuenientes diẽ merentur inuenire Deum ſibi propitium; cui ſententiæ concinit ipſius Dei pronuntiatum: *Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilauerint ad me, inuenient me*. quo textu D. Bern. vrgebat ſuos religioſos,

Iſichius in Leuit. 6.

Matutinæ preces à Deo ordinatæ.

Pſal. 118.

Primitiæ cordis Deo cariores.

D. Bern. ſerm. 69 in cant.

Prou. 8.

vt Deo ſtuderent vigilare, quia quo, ſoliciriores erũt Deo, Deum ſibi ſolicitiorem inuenient, nam hanc in nobis ipſe diligit ſolicitudinem: *Vide quomodo non ſolum de amore ſuo te certum reddat, ſi quidem tu amas illum; ſed etiam de ſolicitudine ſua, quam pro te gerit, ſi te ſenſerit ſolicitum ſui, vigilas tu, vigilat & ille; Conſurge in nocte in principio vigiliarum tuarum, accelera quantũuis etiam ipſas anticipare vigilias, inuenies eum, non præuenies.* Hanc Dei ſolicitudinem, & dilectionem erga animos vigiliarum ſtudioſos mirabatur S. Iob, & verbis magnificis celebrabat: *Quid eſt homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum, viſitas eum diluculo, & ſubito probas illum.* Qui recte cognoſceret hanc Dei ſolicitudinem erga ſolicitos ad conſurgendum, numquam omitteret vigilias matutinas, immo eas præuenire ſluderet, certus quod Deum ſolicitiorem erga ſe acquireret.

Deus miris proſequitur fauoribus vigiliarum ſtudioſos.

Iob. 7.

Angeli ipſi, qui omni tempore ſunt Diuinarũ laudum ſtudioſi, videntur circa tempus Auroræ ſtudioſiores; cuius ſtudij ardentioris videtur Deus locutus ad ſuum Iob illis verbis: *Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* vbi pro filijs Dei iam aduertimus intelligi Angelos, quorum laudes iunguntur cum laudibus, quas dicunt Deo cæli, & aſtra tempore matutino; quaſi hæ gratiores ſint Deo, quam aliæ per diem oblatæ: Hinc forſan accidit, quod Angelus ille, qui per integram noctem luctauerat, cum Patriarcha Iacob, cum aduertiſſet vicinam eſſe Auroram, clamare cœpit: *Dimitte me, Aurora iam aſcendit.* Si quis percunctetur, quam ob cauſam, appropinquante Aurora, ſolicitare cœperit Angelus iſte diſceſſum; Reſpondet Lyranus, quia tempus illud ab Angelis maxima diligentia obſeruatur ad Dei laudes intenſius peragendas; quaſi dicere voluerit Angelus; Ne me amplius detineas, & impedias ab hoc opere, quia tempus eſt, vt cantem laudes Dei cum alijs Angelis ſocijs. Qui itaq; ex mortalibus alacriores erunt ad hymnodiam ſummo mane explendam, ſimiles erunt Angelis Sanctis, qui eodem tempore ſolicitiores ſunt ad eiuſdem operis exercitium: Hoc argumentum attendant præcipue noſtri Ordinis Religioſi, debet enim nos maxi-

Auroræ tẽpus etiã ab Angelis obſeruatum.

Iob. 38.

Gen. 32.

maxime prouocare, qui ante Auroram ſurgere ſolemus ad preces explendas matutinas in Choris: ſi enim alacres fuerimus ad opus, chorum faciemus vnà cum Angelis ſanctis: *Ecquid igitur, ait D. Baſilius, beatius, quàm hominem in terra concentum Angelorum imitari? ineunte ſtatim die in orationes ire? in hymnis, & canticis creatorem venerari?* S. Iob, qui hoc Angelorum officium nouerat, ex Dei inſtructione modo citata, ſacrificia ſua ſolebat ſummo mane Deo offerre pro incolumitate filiorum ſpirituali: *Conſurgenſq; diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.* D. Baſil ep. ad Greg. Naz. Iob. 1.

Ex Apum ardore, quæ ſolicite relinquunt aluearia matutina luce ad gemini, aut triplicis bombi ſonum, vt opera mellis conficiant, ducit argumentum opportunum ad Religioſos excutiendos à ſomno, & excitandos, vt alacres ſurgant ad vigilias matutinas Chriſtophorus Giarda in ſua Ape Religioſa, ne homines vincantur ſolicitudine ab animalculis vilibus. Apum vigilantia nos excitat. L. 3. c. 10.

Non ſpernendum profecto hoc priuilegium, quo gaudent viri religioſi, qui à Deo ſumunt diei, & operationum felix initium; primi enim greſſus ſunt ad Templum; primę voces ſunt in Dei laudes; primæ cogitationes ad Deum diriguntur, felices prorſus Religioſi; inde ſibi futura poſſunt promittere feliciora, & fauſta: Feliciores expectent progreſſus diei, qui primordia tam ſancta auſpicantur: Hanc felicitatem nouerunt, licet conſequi non potuerunt Gentiles, & Ethnici, libuit enim ſcribere Marco Tullio, quod à Ioue, & à cæteris Dijs immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia. Idem ante ipſum docuerat Plato in ſuo Timæo dicens; quod omnium magnarũ rerum à Dijs immortalibus ſint ducenda initia. Quod iſti cognouerunt, & docuerunt nos tenemus, & exequimur maxima cum vtilitate, quod luculenter tradebat Religioſis B. Laurentius Iuſtinianus dicens: *Omnes Chriſti ſerui, & cuncti Deo placere cupientes, primordia diei, & actionum conentur conſecrare Altiſſimo, quatenus cætera ſecutura opera à ſuo non declinent principio, vnde mox, vt à ſomno euigilant, ſemper cor ſurſum erigere contendant, prima vox, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet* Diei initiũ offerũt Religioſi Deo ſuo. A Deo capiẽda actionum humanarum initia. B. Laur. Iuſt. de diſc. c. 10.

net laudem, ignitam ad Deum dirigat ſupplicationem. Hinc in vno hymnorum matutinalium clamamus Deo: *Te lingua primum concinat. Te mentis ardor ambiat, vt actuum ſequentium. Tu ſancte ſis exordium.*

Fer. 2. ad matutin

Ciborum nimietas vigilias impedit.

Cauendum ab omnibus, quæ poſſunt ab hymnodia matutina auertere, multa enim ſunt, quæ illam queunt impedire: primo enim adeſt victus nimietas, ſi nimirum veſpertina refectio fuerit largior, quam par ſit; ciborum enim indigeſtio non permittit vigilantiæ alacritatem, ſed impedit, ac diſtrahit. Hinc D. Hieronymus, vt confirmaret Euſtochium in antelucanis hymnodijs, & precibus, quibus iam diligentiſſima erat, vt idcirco eam appellaret cicadam noctium, hortabatur ſobrietatem veſpertinæ refectionis: *Ad orationem tibi de nocte ſurgenti, non indigeſtio ructum faciat, ſed inanitas*: En ſanctorum Patrum diligẽs cura in tradendis opportunis præceptis ad vitam religioſe tranſigendam, nec dedignantur ſcribere, vt caueamus ab onere ciborum, ne ob indigeſtionem fiant ingratiſsimi ructus, non ſine Dei offenſione, & concinentium ſociorum faſtidio, ac ſtomacho.

D. Hieron. ep 22.

Ciborũ indigeſtio cõtraria vigiliæ.

Non idcirco continuum indicitur ieiunium religioſis, qui ad vigilias conſurgere tenentur, ſed cauendũ dicimus ab onere ciborum, quibus grauetur ſtomachus, & mens obruatur ab aſcendentibus fumis; eam victus temperantiam deceret religioſum animum obſeruare, quæ ſtatim etiam poſt cibi ſumptionem relinqueret ſpatium, & commoditatem orandi; errant profecto illi Religioſi, qui animi relaxandi gratia ita cibis grauantur, vt animus oppreſſus iaceat, & hymnodiæ reddantur difficiles, immo inepti. Pręclarum ſobrietatis exemplum nobis offert Sacra Hiſtoria in Anna Samuelis Matre, quę ſicut fuit orationi frequẽs, ita erat tam ad orandũ parata, poſt cibi ſumptionẽ, quam in Aurora, immo obſeruat Scriptura, quod huius oratio feruentior fuerit facta poſt expletum prãdium in Silo, vbi erat arca Domini, & tunc obtinuit à Deo peroptatam, & diu poſtulatam prolem: nec ſolum feruentior fuit huiuſmodi oratio, ſed etiam prolixior, nam à prandio expleto du-

Ciborũ fumis mens obſcitur.

Sobrietas Religioſa qualis.

1. Reg. 1.

durauit vſq; ad aduentum Heli, qui eam obſeruans, prius reprehendit, putans ebriam; poſtea conſolatus eſt dicens: *Vade in pace, Deus Iſrael det tibi petitionem tuam, quam rogaſti eum.* quæ ſacerdotis precatio fuit prophetia cum effectu ſecuto. Admiratur D. Chriſoſtomus ſobrietatem, & temperantiam Annæ, dum potuerit facillime à prandio ſtatim orare, immo orationem prolixam, coniunctam lacrimis, & affectibus non vulgaribus, eamq; vrget nobis in exemplum: *Quod omnes faciũt tẽpus relaxationis, illa fecit tempus deprecationis; poſt epulas adeo intẽte orauit, vt donũ acciperet ſupra naturã, poſt conuiuium accurrens ad orationẽ, mentẽ præ ſe tulit ſobriã, ac vigilãtẽ.* Proſequitur idẽ S. Doctor amplificare hoc factũ ea orationis dignitate, quam exigebat tã illuſtre exemplum, pauca tantũ illius verba hic ſubijciã ad noſtram excitationem, & vtilitatem: *Mihi videtur etiam cum ad menſam ſederet leuiter refecta, nec vllis cibis grauata fuiſſe, non enim tot alioqui lacrimas emiſiſſet, ſi enim nos ſobrij exiſtentes, & ieiuni, ita difficiles oramus, multo minus illa poſt menſam ſic oraſſet, niſi etiam in menſa ieiunijs aſſueuiſſet.* Non itaq; reprehenduntur iuſtæ quædam ad animum relaxandum refectiones etiam religioſioribus perſonis conceſſæ, quibuſdam anni temporibus, ſed reprehenſione non carent, qui in huiuſmodi refectionibus ſe plus iuſto onerant, ita vt ad matutinas vigilias, & ad alia mentis opera difficultatem ſentiant, & repugnantiam, immo & apertam alienationem.

D. Chriſ. hom. 1. de Anna.

Annæ Matris Samuelis ſobrietas mira.

Sicut itaq; magnopere cõducit ad hymnodiam maiori attentione, & affectu explendam ſobrietas victus, ita repletio maximum affert impedimentum, & damnum, quia ab onere ciborum mens offuſcatur; Hanc cognouerunt veritatem illuſtriores Philoſophi, qui inter Ethnicos nomen ſapientum ſunt ſortiti. De Apollonio philoſopho, qui ſemper à vino per totam abſtinuiſſe vitam dicitur, refert Volateranus, quod ſoleret pronunciare, vt qui vellet cum Deo habere comercium, haberet à vino diuortium. Sed audiamus noſtros Sacros Doctores, qui Diuino colluſtrati lumine ſunt locuti, inhærentes Diuinis Sacræ Scrip-

Ciborũ repletione multa gignuntur mala.

D. Ambr. l. de Elia. Iſ. 5.

turæ doctrinis. D. Ambroſius expendens verba Iſaiæ: *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, vinum in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis.* ait: *Non immerito væ illis, qui mane ebrietatis potum requirunt, quos conueniebat Deo laudes referre, præuenire lucem, & vacare orationi.* Idem S. Doctor conſiderans illud Apoſtoli Pauli monitum ad Epiſcopos: *Ne ſint vinolenti.* ait non tam vetare voluiſſe inebriationem, quam vini delectationem; verebatur Apoſtolus, ne amara fieret oratio, cui vinum dulce eſſet; nam orationes, quæ vinum ſapiunt, Deo placere nequaquam poſſunt, cum neq; nos homines libenter admittimus ad colloquium viros vino, aut plenos, aut recentes.

Vini vſus immoderatus orationi obeſt.

Diaboli aſtutia ſuadet aliquibus infirmitatem.

Cauendum item ab aſtutia, & inſidijs Diaboli, qui aliquando infirmitatem fingere nouit, vbi vere illa non reperitur; ſcit enim aſtutus hoſtis aliquibus proponere periculum proximum ſaluti, ſi ad hymnodiam ea hora conſurgerent; Quam ſuggeſtionem facile credendam ſuadet ijs, qui nimio proſequuntur amore hanc vitam; & hac arte multos ab hymnodia retrahit; qui ſi aliquam ſibi ipſis inferrent vim, hoſtem ſuperarent. Hanc veritatem poſſumus ex caſibus aliorum diſcere, & cognoſcere; & cautiores effecti nobis ipſis conſulere: recolamus caſum illum, qui Ciſtercienſi Monacho accidiſſe narratur, quo voluit Deus notum fieri omnibus pſallentibus; quod multorum infirmitates potius ſint imaginariæ, quam veræ, artificio tamen Diaboli ad viuum repreſentatæ tamquam veræ, & reales: reddiderat Diabolus quemdam Monachum adeo ſuæ ſalutis amantem, vt quoties eſſet ad vigilias matutinas ſurgendum ſtatim ex timore vigiliarum perfunderetur magno ſudore, quem ſicut credebat ex infirmitate prouenire, ita curare eum ſtudebat diligentiori operimento, conuertens ſe ad alteram lecti partem, ſicut oſtium, ait Sapiens, vertitur in cardine ſuo; Nocte igitur quadam ad ſignum campanæ, quando alij ſurgunt, ac feſtinarent ad Diuinum officium, deſiderio ſurgendi actus cæpit ſe erigere ſuper lectũ, ſed ſtatim ſe iterum ob timorem ſoliti ſu-

Infirmitate imaginaria detenti Religioſi in lecto.

Cæſarius l. 4. c. 28.

Prou. 26.

doris reclinabat, dumq; ſic pugnaret inter deſideriũ ſurgendi, & voluntatem quieſcendi, ecce vox de ſub lecto clare dicens; Noli ſurgere, noli tuum interrumpere ſudorem, quia tibi nocebit. Intellexit tunc monachus ille ſe deceptum hucuſq; fuiſſe à Diabolo, excutienſq; ſe ab illo imaginario ſudore, numquam in poſterum timori vano conſenſit. En itaq; quoties decipimur à Diabolo ſub ſanitatis prætextu, vel ſub infirmitatis timore, qui verus non exiſtit; Niſi iſte Diabolus, qui monachum deceptum tamdiu tenuerat, ſe ex Dei iuſſione manifeſtaſſet, miſer Religioſus in ſua perſeueraſſet imaginatione, & errore. Diſcamus aliquando fallacias hoſtis aſtuti, nec patiamur ſpoliari ab eo tantis meritis, quæ cæteri alacriores adipiſcuntur; qui etiam quo ad ſanitatem fiunt validiores, confortante eos Deo, cui colendo ſe deuouerunt. Ad vigilias alacres euadunt validiores.

CAP. XVII.

Corporis motus, & diſpoſitio opportune ſeruandi in hymnodia.

QVÆ ad hymnodiæ rectum vſum ſunt inſtituta, quamuis in ſeipſis minutiora, vti inclinationes, genuflexiones, pectoris tunſiones, ſigni Crucis vſus, & huiuſmodi alia, non ſunt ſpernenda tamquàm leuia, nam omnia iſta reſpectu finis, ad quem diriguntur, alta ſunt, & ſublimia, Ad quod inſtitutum habemus à D. Auguſtino præclaram doctrinam circa effectũ ſimiliũ motuũ, probat enim S. Doctor motus corporis opportunos in orationibus miro modo iuuare Spiritus orantis excitationem, nimirum ad orandum feruentius; Deus quidem non indiget illis motibus, aut ſignis, vt ipſi pandatur animus orantis, nota eſt enim Deo omnis noſtræ voluntatis inuiſibilis affectio, & intentio; Sed Spiritus noſter interior ex illis motibus exterioribus aſſurgit ad varios vtiles affectus feruoris, attẽtionis, & perfectionis in oratione; ait eandem S. Auguſtinus: *Neſcio quo modo,* Spiritus orantis iuuatur à corporis motibus. D. Aug l. de cura pro mort. c. 5.

cum hi motus corporis fieri, niſi animi motu præcedente, non poſſint, eiſdem rurſus exterius viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit augetur, ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent iſta, præceſſit, quia facta ſunt, creſcit. Addere libet, quod viciſſim hi motus externi, creſcente intus Spiritu, fiunt humiliores, reuerentiores, ac feruentiores; hæc enim intercedit inter corporis ſenſus, & animi potentias connexio, vt alter alterum iuuet, & excitet opportune; ſicut etiã ijdem exteriores motus à populo viſi ad eiuſdẽ populi excitandam reuerentiam conducunt; ob quem fructum aiebat alibi idem D. Auguſtinus ſe approbare Eccleſiæ conſuetudinem canendi hymnos in publicis Templis coram omni populo, vt per oblectamenta aurium animus infirmior in affectum pietatis aſſurgere ſtudeat.

Corporis, & animi cõſenſio in affectibus.

Idem l. 10. conf. c. 33.

Si de priuata vniuſcuiuſq; oratione ſermo eſſet, nil referret de motibus corporis agere, quia nullus priuatę orationi præſcriptus eſt modus quo ad corporis geſtus, ſiue ſtans, ſiue pronus, ſiue ſedens quis priuatim oret, parum aut nil refert, nam varios adhibitos fuiſſe cum à Domino, tum ab Apoſtolis & Sanctis viris nouimns modos orandi, ex Euangelio, Chriſtus Dominus aliquando ſubleuatis orauit oculis verſus cœlum ad Patrem; alias procidens in terram orauit eumdem Patrem; aliquando poplite flexo, & poſitis genibus orauit in eodem horto, quemadmodum etiam factum deinde eſt à D. Stephano dum lapidaretur, & à S. Petro Apoſtolorum Principe, dum orans reuocare vellet ad vitam Tabitham; Et à S. Paulo (ca poſtolo, dum exoraret pro nouis Chriſtianis Spiritus Sancti plenitudinem; Quemadmodum etiam omnis locus priuatæ orationi eſt opportunus, & omnis etiam temporis, & horarum qualitas; Nam Sanctos vbiq; priuatim oraſſe iuxta temporis occaſiones narrant Scripturæ. Iudith in domo propria ſuas explebat orationes induta cilicio; In fornace ignis orauerunt tres pueri Hæbrei; In ventre piſcis orauit Ionas magno affectu. In priuatis itaq; orationibus, modo adſit pietas, & attentio quilibet orandi modus aptus cenſetur, ſiue voce, ſiue mente, ſiue hæ verborum formæ

Priuatæ orationes nullũ certũ exigũt corporis ſitũ.

Io. 17. Marci 14. Luc. 22. Act. 7. Ibid c. 9 Eph. 3.

Loci quælibet conditio eſt priuatis orationibus opportuna.

Iudith 9. Dan. 3. Ionæ. 2

ſiue

ſiue aliæ adhibeantur; ſiue vno, ſiue alio tempore; ſiue hoc, ſiue illo loco, ſiue iſto, ſiue diuerſo corporis ſitu; At quia agimus de publica oratione, & hymnodia, obſeruanda ſunt & loca, & tempus, & geſtus, & verba opportuna, ne rei fiamus alicuius culpæ, ſiue ſuperſtitionis, ſiue irreuerentiæ; non ſine noſtrarum animarum iactura.

Oratio publica loca, tempus, geſtus, & verba obſeruare debet opportuna.

Sicut itaq; Deus à nobis coli debet, non ſolum affectibus animi, ſed etiam actibus externis corporis, vt quemadmodum corpore, & anima conſtamus, ita cor & caro noſtra in Deo exultantes, eum colant: idcirco veri Dei cultores, maxima diligentia ſtudent omnibus ritibus obſeruandis; tunſioni pectoris; genuflexionibus, & inclinationibus: nam vnuſquiſq; horum rituum peculiare aliquod myſterium continet; Tunſo pectoris exempli gratia, quæ modica res eſſe videtur, eſt graue indicium, quod pulſetur cor interius; & homo hoc actu proteſtatur ſe intus pungere cor, vt defleat ſua errata, & lacrimis ea deleat iuxta illud Eccleſiaſtici: *Pungens oculum deducit lacrimas, & qui pungit cor, profert ſenſum.* Hinc D. Cyprianus expendens illum actum Publicani, qui in Euangelio percutiebat pectus ſuum dicens: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* aſſerere non dubitat, quod illo actu percuſiſſet peccata in corde incluſa, vnde meruit veniam.

Rituum Eccleſiaſticorũ obſeruãtia cuſtodiẽda.

Eccli 22.

D. Cipr de orat. dom.

De genuflexionibus proditum eſt à Tertulliano, quod in maxima haberentur veneratione apud antiquos Chriſti cultores; nam deſcribens ſtationes, quæ frequentiſſimæ erant apud fideles illius temporis, præſertim qualibet Feria quarta, & ſexta, ad quas conuenirent non ſoli Eccleſiaſtici, ſed etiam omnes Laici; tandem ait, quod pſalmi, & hymni concinebantur de geniculis, niſi aliud ſuaderet ratio temporis, quia nimirum à die Paſchæ ad Pentecoſtem, quod tempus lætitiæ, & exultationi ob Domini Reſurrectionẽ conſecratur, à geniculationibus abſtinebant; quod etiam die Solis, ſiue Dominica, quæ eidem Reſurrectioni eſt ſacra, per totũ annum obſeruabatur; Ideo ſcripſit idem Tertullianus: *Die Dominica nefas ducimus de geniculis adorare eadem immunitate à die Paſchæ in Pentecoſten gaudemus.* Non

Tertul. l de orat.

Genuflexiones æſtimãdæ.

Idem l de corona mil.

gra-

grauabantur illi fideles feruidi genuflexionibus, quas cognoſcebant opportunas ad maiorem humilitatem oſtendendam: ad miſericordiam Dei facilius obtinendam, & reuerentiorem illi honorem præſtandum.

Capitis inclinationes ad Doxologiam quanti faciendæ.

Capitis quoq; inclinationes, ſicuti eumdem finem reſpiciunt, ita ſunt magna diligentia obſeruandæ à pijs pſallentibus, quando verba prolata id exigunt; quia teſtantur magnã cordis reuerentiã erga Deũ laudatũ; eas præſertim par eſt obſeruare omni ſtudio, quę in fine cuiuslibet hymni pręſcribuntur, ad Doxologiã maiori humilitate, qua poſſumus, dicendam: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. in his enim præclari latent fructus tum ad Dei noſtri honorem, tum ad inclinantium vtilitatem; ſi enim quod voce, & ore proferimus, ex animo dicimus, Primo reddimus Deo, quod ipſi ſoli vere debetur, honor nimirum, & gloria, & proteſtamur ipſum eſſe fontẽ, ac originem omnis noſtri boni, nil boni nobis adſcribẽtes; Imitamur tunc inſigne facinus Ioab Ducis exercituum Dauidis Regis, qui noluit ingredi vrbem Aquarum, quã obſidione ſtrinxerat vſq; ad certiſſimam euerſionem, ſed mittens ad Regem ſuum monuit, vt veniens caperet vrbem, & gloriam victoriæ ſibi aſſumeret: *Ne cum à me vaſtata fuerit vrbs* (ait fideliſſimus Dux) *nomini meo aſcribatur victoria*. Huius qualitatis pij fideles, qui Deo Altiſſimo omnem gloriam, & honorem ſtudent deferre, repreſentantur in illis animalibus, quæ antiquitus à Deo, & lege concedebãtur ad vſum, & cibum populi hębrei, quia vngulam findunt; nam etiam hi nouerunt vngulam findere, dum ſibi vtilitatem Deo autem gloriam in ſuis intendunt actionibus; Et ex hac eadem gloria, ſi ex animo tribuatur Deo, præſidium nobis, & remedium acquirimus aduerſus cõmunem illum mortalium morbum, qui dicitur Gloria humana; quæ nulli parcit ſtatui, nullum horret locum, numquam penitus iacet, ſed in victores acrius inſurgere conſpicitur, vti luculenter aſſeritur, & oſtenditur à Caſſiano; Huic itaq; communi morbo depellendo validiſſimum remedium habẽt, adhibentes hanc proteſtationem ex animo; *Gloria Patri, & Fi-*

Deus cognoſcendus vnica omnis noſtri boni origo.

2. Reg. 12.

Gloria humana eſt morbus cõmunis, & difficilis Caſſian lib. 11. inſtit.

& Filio, & Spiritui Sancto. quodcunq; aliud remedium videtur leue, ac exile; ſi enim pugnare volueris bonis operibus, immo ex illis inualeſcit acrior hoſtis ad luctam; Nam ſicut cætera vitia ex malo ducunt originem, ita hoc humanæ gloriæ vitium ex bonis maxime procedit, immo nutritur, augeturue actionibus; hinc eſt quod peccatores, & male viuentes vix hoc cenodoxię vitio tenentur, niſi iſti de numero eorum ſint, qui gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, quod indicium non obſcurum exiſtit vltimæ reprobationis; Facile itaq; ac validum remedium eſt frequens, & deuota repetitio huius concluſionis pſalmorum: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*.

Poſſet item quis deuota frequentatione huius Doxologiæ ad eam peruenire felicitatem, vt gloriam Dei, tam ardenter amaret, & coleret, vt ſeipſum omnino deſpiceret; quę deſpicientia recte dici poſſet vera animi felicitas; quia ex D. Bernardi ſenſu, ſummum virtutis culmen obtinet, qui Sanctus ſeipſum non nouit Sanctū; qui magna operans ſeipſum magnū ignorat; qui honoratus ſeipſum contemptibilem reputat: *Magna, & rara virtus profecto eſt*. exclamat D. Bernardus in eo ſermone, qui totus eſt de gloria, & laude ſemper Deo tribuenda ad imitationem Angelorum, qui diſtinguere nouerunt, quid Deo, quid hominibus ſit tribuendum; Deo namq; gloriam dixerunt; hominibus pacem: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*.

Animi felicitas ſita in ſui ipſius deſpicientia.

D. Ber. ſer. 13. in cant.

Luc. 2.

Inſuper hac eadē proteſtatione ſupplere poſſumus multos defectus in ipſa præſertim hymnodia admiſſos: Si quis enim in fine pſalmi aduerteret ſe fuiſſe per totum pſalmum mente diſtractum, & reſipiſcens ſtuderet ea verba peculiari affectu proferre: *Gloria Patri, & Filio, &c.* hæc eſſet quædam proteſtatio valde proficua referendi in Dei Trini, & vnius gloriam, & honorem, quidquid in pſalmo expleto recitauit, & cecinit. Si item deſumus aliquando obligationi laudandi Deum, tunc per iſta verba ſi hac proferantur intentione, aliquo modo ſupplemus; dum Deo optamus gloriam, & honorem; non per vnum, aut duos; vel

Defectus multi ſupplentur deuota recitatione Doxologiæ.

tres, vel plures annos in recompenſationem omiſsionum ſed in perpetuas æternitates, immo in æternum & vltra, vti dicere ſolebat Moyſes, quod etiam dicitur à nobis ea phraſi: *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum.* Non quia plura æterna inueniantur, quorum vnum ſit altero longius, ſed quia animi affectus nō poteſt ſe aptius explicare, niſi optet maiora, quam re ipſa poſsint obtineri: huiuſmodi autem vota ſicuti ſunt propria eorum, qui vere diligunt Deum, ita frequentia erāt Dauidi, cuius vnicum proferam teſtimonium, quando dixit: *Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſeculo, & vſq; in ſeculū.* vbi S. Hieronymus legit: *Ab æterno vſq; in æternum.* Si quando gloriam, quam Deo totam debemus, nobis ſaltem ex parte vſurpamus, fraudantes Deum noſtrum, quod vitium erat Pharisæi illius, qui ſeipſum, & opera ſua iactabat, & aliquando ad nos etiam pertranſit, vti obſeruat D. Bernardus, nunc videmur reſtituere, quod impie abſtulimus, ſi dicamus ex animo: *Gloria Patri, & Filio, &c.* caput inclinantes magna cum reuerentia.

Exodi 15.

Gloria Deo debita aliquando ab homine vſurpatur.

D. Bern. loc. cit.

Pudeat nos aliquando conſpici irreuerentiores cū Deo alloquentes, quam ſimus cum hominibus: nam ſi homini mortali, quia Princeps ſit, immo & Miniſtro huius, quia conſtitutus eſt in dignitate cum aliqua iuriſdictione, quæ nos, reſq; noſtras queat attingere, ſolemus tantam reuerentiam exhibere, vt in terram vſq; aliquando proſternamur, quid par eſt præſtare Deo ipſi, qui omnium Monarca, & Princeps exiſtit, quando alloquimur eum? memoria recolere expedit, quid Aegyptij erga Ioſephum Hebræum, filium Patriarchæ Iacob obſeruabant, quia liberauerat totum Aegyptum à periculo famis, & quia poſt Regem primus in auctoritate, & iuriſdictione fuit declaratus; narrat Scriptura, quod omnes cuiuſcunq; gradus, honore ſingulari proſequebantur Ioſephum, aſſurgentes, caput profunde inclinantes, immo ad terram vſq; procidentes. Qua igitur reuerentia par eſſet creaturæ ſe Deo Creatori omnipotenti ſiſtere, quando eum alloqui, colere, & adorare intendit? vel non nouit, qui irreuerenter coram Deo ſuo

Aegyptiorum reuerentia erga Ioſephum.

cantat, quanta ſit eius maieſtas, potentia, magnitudo; vel reprobus eſt, & maledictus.

Veri cultores Dei tempore hymnodiæ declarant & geſtu, & modo corporis, ſe Deum præſentem alloqui, & exorare, componentes vultum, oculos, veſtes, totum deniq; hominem: Deberet nos Clericos Regulares valde prouocare, immo vrgere ad hanc compoſitionem viuum exemplar, quod ſepe videre, & contemplari licuit in noſtro Ludouico Merlino, quem ſuperioribus annis credimus tranſiſſe ad claram Dei fruitionem, ob miram tum vitæ innocentiam, tum Regularis diſciplinæ obſeruantiam, quam vſq; ad extremum ſpiritum tenuit; Hic feruidus vir, ſicut omnium virtutũ fuerat ſingularis amator, ita in his, quæ ad diuinum pertinent cultum, omni ſtudio nitebatur faſtigium ſupremum aſſequi, vt Deum ſuum perfectiſsime coleret, tanta præcipue vultus, oculorum, & totius corporis compoſitione ad Chorum accedebat, hymnodiæ vacans, vt aſpicientes in eum ſeipſos componere cogerentur inuiti: qualitas vultus oſtendebat, quali reuerentia, & attentione in Deum præſentem ſuas referret laudationes. Audiamus omnes aliquando, & re ipſa exequamur Dauidis inuitationem ad nos clamantem: *Venite adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos, quia ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius.* ipſe enim reſpiciet nos, & exaudiet, & conſolabitur in æternum.

Religioſa compoſitio tempore diuini officij quanta eſſe decet.

Pſ. 94.

C A P. XVIII.

Virginum hymnodia eſt valde chara Deo.

PSALLENDI opus, quo magis Deo, cælitibuſq; acceptum, & carum exiſtit, eo magis Sathanæ, & inferno eſt ingratum; quia ſicut in pſalmis diuinæ concinuntur laudes, quæ Deo ſunt apprime gratæ, ita Dæmones, & omnes inferni habitatores, qui blaſphemias in Deum euomunt ex rabie, laudes execrãtur Diuinas; Tor-

quentur, arbitror, Dæmones Religioſorum virorũ, & piarum fœminarum deuota hymnodia, hinc tot Sathanæ conatus ortum habent ad retrahendos mortales à Chori frequentia, ingreſſu, aſsiſtentia, ſaltem ad prouocandum vel tædium, vel mentis euagationem; hinc illæ inuectiuæ per homines malos in libris euulgatæ contra Puellas, & Sanctimoniales in Choris pſallentes, quia non ſint tanto muneri aptæ, cum non intelligant, quid recitent, & varios admittunt errores in pronuntiatione, verba mutantes, quæ ſenſum abſonum, ac contrarium reddunt. Verum quidquid effutiant iſti Sathanæ miniſtri aduerſus hanc piã conſuetudinem, quam nos Catholici ſuſtinemus tamquam venerabilem, ac Sanctam; aſſeramus nos hymnodiam etiam à Puellis, & Virginibus ignaris oblatam eſſe Deo apprime gratam, & acceptam: Nam ſequimur ſanctorum DD. irrefragabilem auctoritatem, immo & Sacræ Scripturæ, præſertim Chriſti Domini Seruatoris, à quo probationes exordiemur.

Chriſtus itaq; Dominus, vt mundo declararet, quam ſint ſibi, & cœlo gratæ laudes ſimplicium animorum puritate integritatis nitentium, ſolemniter approbare voluit laudes illa à Ieroſolymitanis pueris prolatas, dum canerent: *Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini*. (Mat. 21.) quas ſuperius cum de humilitate eſſet ſermo, expẽdimus; Hoc loco conſiderandi ſunt ad rem noſtram gradus proferentium laudes, quos Deus approbat allatis illis a ſe Dauidicis verbis: *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem*. (Pſ. 8.) Primo enim infantes nominati ſunt, in quo gradu comprehenduntur ij, quibus poteſt adeſſe libera, & expedita locutio, ſaltem circa ea, quæ didicerunt à domeſticis ad vſum magis neceſſarium. Nam infantiæ ætas comprehendit primum ſeptennium, in quo locutio expedita obtinetur. In ſecundo gradu conſtituti ſunt lactentes, qui vix nouerunt proferre quaſdam voces inarticulatas; vt intelligeremus, quod Deo gratæ ſint omnes laudes ex corde puro exeuntes, abſq; vllo diſcrimine, an illæ proferantur cum intelligentia, vel ſine intelligẽtia; Nam ſibi acceptas

de-

declarat etiã eas primas voces, quas lactentes à matribus, & nutricibus hauſtas cum lacte reddere diſcũt: Ieſus. Maria. Si itaque has non aſpernatur laudes Deus, immo eas reputat, vt alibi dicebamus, complementum, & perfectionem ſuæ laudis; attendens magis ad innocentiam vitæ, & ad puritatem, integritatemq; corporis; quanto acceptiores erunt dicendæ Virginum adultarum laudes, quæ licet ſenſum non aſſequantur verborum, nouerunt tamen laudes eſſe Dei altiſsimas à Spiritu S. profectas; & integritatem immaculatam corporis, animiq; ſeruare ſtudent? In ſuis laudatoribus attendit Deus magis innocẽtiam vitæ, quã ſcientiam.

Hæretici impugnantes harum Sanctimonialium laudes Dæmonis ſequuntur ſuggeſtiones; nos Catholici ſequimur Dei approbationes, & cõmendationes; oderunt hæretici virginum laudes, eaſq; perſequi ſtudent, quia oſores ſunt puritatis, & turpitudinis amatores, Diabolum magiſtrum imitati, qui Virginitatis ſemper fuit acerrimus hoſtis; quemadmodum aliquando declarauit B. Vicentio Ferrerio, cuius euentum ſtrictim perſtringam: Hic Sanctus vir quadam die legens librum S. Hieronymi de virginitate Beatæ Mariæ, orabat Sanctiſsimam Deiparam, vt ſibi eſſet auxilio, & præſidio ad propriam cuſtodiendam Virginitatem, oranti facta eſt illico vox clara: Nõ omnes poſſumus eſſe Virgines, & licet tu hucuſq; Virgo permanſeris, in poſterum tamen tam honorato nomine non gaudebis. Ad hæc verba miratus Vincentius, cogitabat quomodo ab ore B. Mariæ Virginis potuiſſent proferri: non enim poterat ſibi perſuadere talẽ vocem à Deipara profectam eſſe, quia ipſa ſoleret amare, cuſtodire, confortare, animare Virginitatis cuſtodes: Genua igitur flectens Beatiſsimam Virginem Mariam exorabat, vt dignaretur aliquo modo declarare, quid ſibi vellet hæc terrifica vox, Ecce illico Deipara lumine colluſtrans cellam huius ſancti religioſi, eum ſic alloquens: verba illa ad te paulo ante facta Diaboli fuerunt, qui tibi proponit bonorum operum difficultatem, vt territus ab incæpta virtute deſiſtas, tu autem cautus eſto, & conſtanti animo perſeueres, & quamquam tibi crebras parabit inſidias, ac frequenter

Virginitatis oſor Diabolus.

Pet. Ranz in vita l. 1 c 12.

B. V Deipara diligit Virgines.

ter conabitur Diabolus, vt periclitetur Virginitas tua, vtq; cæteræ virtutes, quæ in te ſunt corruant, tamen ne diffidas, ſpera ſemper in Domino, quoniam ipſe erit clypeus tuus, quo non ſolum arma Diaboli poteris facile contemnere, ſed etiam ipſum, cunctaſq; artes & verſutias eius magno animo ſuperabis. His dictis diſparuit viſio Glorioſa, & in animo Vincentij tantus exortus eſt inde feruor, vt non terreſtris homo, ſed cœleſtis Angelus eſſe videretur. Mirum itaq; non ſit, ſi hæretici virginum catholicarum puritatem, & laudes oderint, cum Patrem, ac præceptorem ſequantur Diabolum turpitudinis amatorem, & ſolicitatorem. Audiamus nos, & dicamus vna cum hymnographo, inuitante ad hymnodiam explendam omnis generis homines, non tantum ſapientes, ſed & pueros ſimplices, & Virgines ignaras: *Iuuenes, & virgines, ſenes cum iunioribus laudent nomen Domini.*

Pſal. 148.

Tantum abeſt, vt virginum puellarum laudes ſint Deo ingratæ, vt immo auſim dicere eas gratiores, quam ſapientum, & Theologorum; idq; non aſſerimus gratis, ſed Sacrarum Scripturarum, quæ certiſſimæ ſunt, præſidio fundati: Docent enim Canonicæ Scripturæ, quod laudes Virginum certis inſignioribus ſolemnitatibus à Deo eligantur præ cæteris, & diligantur, ita vt nemo ad huiuſmodi laudes cōcinēdas admittatur, niſi is fuerit Virgo; Profero Ioānis Apoſtoli luculentiſſimū teſtimoniū, qui ſicut Virgo fuit à Deo electus, & præ cæteris magis dilectus, ita eorum præcipue, quæ ad Dei gloriam ſpectant, & in cœlo exercentur, vbi perpetuæ laudes concinuntur, ſingularem obtinuit ex priuilegio cognitionem; Is itaq; refert quod Virginum voces canentes canticum quoddam adeo validæ, & potentes exiſtant in cœlis, vt tonare viderentur; talem nihilominus melodiæ ſuauitatem reddentes, vt viderentur eſſe ſicut citharedorum citharizantium in citharis ſuis. Præterea quod tale canticum coram ſede Agni Diuini, quatuor Animalibus, & vigintiquatuor Senioribus perſolueretur; Et quod nobilius eſt, nemo alius Sanctorum omnium poterat illud proferre, aut vſurpare canticum,

Virginum laudes à Deo præ cæteris diliguntur.

Apoc 14.

Virginitatis priuilegia præcipua apud Deum.

eum, niſi ſoli Virgines; tandem quod iſti felices cantores numquam à latere Agni diſcedant, ſed ſemper comitentur, quocunq; eum pergere contingat; non ob aliam cauſam, niſi quia Virginitatem coluerunt: *Virgines enim ſunt.* En quot ſingularia priuilegia ſanctam ſequantur Virginitatem. Oderint itaq; Diabolus, & miniſtri eius Virginum hymnodias, quantum velint; ſatis erit Virginibus Puellis ſe certas eſſe Deo maxime placere; & ab ipſo approbari, & ab hymnodia terreſtri ad cæleſtem in perpetuas æternitates eſſe transferendas.

Approbant, & commendāt Virginum Sacrarum hymnodias Sancti Patres Auguſtinus, & Hieronymus, qui præcipua Eccleſiæ lumina fuere; celebrantur à D. Auguſtino fœminæ illæ Africanæ, quæ in Victoriana Villa non longe ab Hippone conuenire ſolebant ad hymnodiam dicens: *Ad veſpertinos illuc hymnos, & orationes cum ancillis ſuis, & quibuſdam Sanctimonialibus ex more Domina poſſeſſionis intrauit, atq; hymnos cantare cæperunt.* Eaſdem commendat D. Hieronymus, varijs in locis, ſed præſertim dum ſermonem habet de Virginibus à S. Paula fundatis, & inſtitutis, quia in monaſterio viuentes mane, hora Tertia, Sexta, Nona, Veſperi, Noctis medio pſalmos concinebant, nec liceret cuiquam Sororum ignorare pſalmos. Immo aliquando ſuadebatur hymnorum vſus Virginibus ab hoc S. Doctore; nam agens de inſtitutione filiæ, ſcribens ad Lætam inter alia hortatur pſalmodiæ vſum frequentem non ſolum per diem, ſed etiam per noctem: *Præponatur ei, ait, probæ fidei ac morum pudicitiæ Virgo veterana, quæ illam doceat, & aſſueſcat exemplo ad orationes, & pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere; Tertia, Sexta, Nona hora ſtare in acie, quaſi bellatricem Chriſti, accenſaq; lucerna reddere ſacrificium veſpertinum.*

Nec ſolum ætate iſtorum ſanctorum PP. aderant iam in Eccleſia Dei Virginum cœnobia ad Dei cultum deſtinata, ſed in ipſis initijs naſcentis Eccleſiæ teſtantur Scriptores fuiſſe à Sanctiſsima Deipara inſtitutum Collegium cœtum viginti Virginum, quæ ab eadem Deipara inſtructæ ad Dei cul-

D. Aug. lib. 22. ciu.

Virginum pſalmodiæ à Sanctis PP. laudatæ.

D. Hieron. in epitaph.

D. Hieron. ep. 7. ad Lætam.

Lombard. diſt. 18 q 2.

Virginum Sanctimonialiũ Dux & Inſtitutrix B. V. Deipara.

cultum promouendum regebantur; Glorientur itaq; Virgines Sanctimoniales ortum ſui inſtituti cognoſcentes à Sanctiſsima Dei Genitrice, quam non ſolum habent exemplum, & ſpeculum, ſed & Ducem, & Magiſtram, æmulariq; ſtudeant eius probitatem, feruorem, diſciplinam, ac diligentiam præſertim in diuinis conſectandis laudibus.

Virginum preces regna tuētur.

D. Greg. l. 6 ep. indic. 25. c. 187.

Euſeb. l. 4. de vita Cõſtantini.

Nouimus ex hiſtorijs fide dignis, quod Virginum gratia tanti apud Deum æſtimetur, vt Ciuitates, immo Prouinciæ, & ampliſsima Regna fuerint à multis cladibus præſeruata propter Virginum preces. Huius rei luculentiſsimus eſt teſtis D. Gregorius Magnus, qui ſcripſit, ſe certo credere Vrbem Romam remanſiſſe integram ab impiorum Longobardorum gladio propter orationes, lacrimas, & abſtinentiam Monialium, quæ ad numerum trium milliũ tunc in ea Vrbe cenſebantur; Nec dubitat Sanctus Pontifex aſſerere, quod ſi ipſæ Virgines nõ fuiſſent, nullus iam in Vrbe per tot annos Longobardorum gladio potuiſſet ſupereſſe. Nouimus etiam, quod Magnus Conſtantinus tanta coleret veneratione Virgines, quia in illis arbitrabatur Deum habitare, cui illæ ſe deuouerant, vt ſi quando eas obuiam haberet, adoraret magna reuerentia.

Preces ſunt eiuſdem valoris in ore idiotæ, & docti.

D. Ant. 3. p. hiſt. tit. 23. cap. 9. §. 1.

Quod adducunt Sectarij contra Monialium hymnodiam, quia latinam linguam non calleant iſtæ, nullius eſt momenti, quia poſſunt in Horis recitandis, habere deuotionem, & attentionem ad Deum, qui illis hymnis, & precibus adoratur, & colitur; De ſenſu autem verborum ſatis eſt, ſi, vti alias monuimus, perſonæ idiotæ eum intendant, quem docti nouerunt, nec enim ab idiotis alia maior attentio requiritur, & exigitur; Immo plus aliquando merentur, & impetrant huius generis idiotarũ preces, quam doctiorum, ſi eas maiori expleant deuotione, & pietate: hinc rogatus D. Iordanes, an Deo placitę eſſent Idiotarum preces, reſpondiſſe fertur dignam ſancto viro ſimilitudinem. Sicut lapis pretioſus tantum valet in manu eius, qui ignorat virtutem illius, quantũ in manu aurificis, ac gemmarij, qui pretium nouit, ſic & preces tantum valent in ore indocti, qui eas non intelligit, quantum in ore docti, qui intelligit.

Miram

Mitam viſionem referunt Annales Germaniæ ad comprobandam meriti dignitatem, quam habent Virginum laudes, & hymnodiæ apud Deum; Nam in quodam Monaſterio Virginum apud Saxoniam, vbi plures Religioſæ ſanctè viuebant, quædam Virgo ob vigilias, abſtinentias, & diſciplinas viribus attenuata, varijs affligabatur infirmitatibus, numquam tamen abſtinebat à Chori frequentia tam diurna, quam nocturna; hæc Monialis cum ad diuinum nocte quadam conueniſſet officium circa Tertij nocturni finem fere paſſa eſt, ob virium debilitatem, animi deliquium; quapropter iuſſa fuit ab Abbatiſſa, vt è Choro exiret itura ad lectum, at hæc ægreferens diſceſſum poſtulabat dilationem ſaltem vſq; ad finem cantici. *Te Deum laudamus* .mox decantandi: Non acquieuit Abbatiſſa: immo ſolicitauit diſceſſum: tunc abſq; mora egreſſa eſt hæc Monialis, vt iuſsioni pareret, verſus cellam pergens; ſubſtitit autem in clauſtro, vt audiret cantari ab alijs ſocijs, canticum: *Te Deum*. quod ipſi negatum erat, quando itaq; audiuit prima huius cantici verba enuntiari in Choro oculos in ſublime eleuauit, vt ſpiritu Deum laudaret, vna cum cæteris ſororibus canentibus: Ecce ſuper Chorum Monialium vidit cælos aperiri; & ad ea verba: *Tibi omnes Angeli, tibi cæli, & vniuerſæ poteſtates, Tibi Cherubim, & Seraphim inceſſabili voce proclamant*. vidit omnes Angelorum Choros ante Thronum Diuinæ Maieſtatis proſtratos adorare Deum Trinum, & vnum, & Agnum ad dexteram Patris ſedentem: dicentes clara voce: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, Pleni ſunt cæli, & terra Maieſtatis gloriæ tuæ*. Ad ea autem verba Monialium canentium: *Te glorioſus Apoſtolorum chorus*. Conſpexit ſanctos Apoſtolos, & Euangeliſtas coram Sanctiſsima Trinitate proſtratos eamdem explere adorationem, eademq; verba dicere ab Angelorum Choris recitata: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, Pleni ſunt cæli, & terra, &c.* Ad verba: *Te Prophetarum laudabilis numerus*. Vidit omnes Patriarchas, & Prophetas eadem, qua cæteros præcedentes Sanctos, proſtratione adorare infinitam Dei Trini, & vnius

Apud Paulum Polum in ſuo rationali horarũ canonicarũ c. 8.

Canticum Te Deum laudamus quanti meriti ſit.

Maieſtatem, dicẽtes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, &c.* Ad verba: *Te Martyrum candidatus laudat exercitus.* vidit innumeram multitudinem Martyrum, Confeſſorum, Virginum eãdem prorſus adorationem, proſtrationem, & cantum explere, quam alij iam Sanctorum Chori expleuerãt. Ad ea autem verba: *Te per orbem terrarum ſancta confitetur Eccleſia.* vidit Chorum ſuarum Monialium aſſumptum in cœlum, & vna admiſtum Choris Sanctorum, & Sanctarum triumphantium adorare Deum Trinum, & vnum, varijs exultationis, & lætitiæ ſignis vſq; ad finem cantici: quo expleto vidit claudi cęlum, putans autem illic permanſiſſe ſuas Sorores aſſumptas, greſſum recepit verſus Chorum, vt videret, quid factum eſſet de Monialibus; quas audiens proſequi: *Deus in adiutorium meum intende.* vt laudes cantarent, intellexit eam ſibi oſtẽſam viſionem, vt cognoſceret, quanti eſſent meriti illarum Virginum hymnodiæ, dum eorum voces pia deuotione prolatæ vnirentur cum vocibus cęleſtium Spirituum, & Sanctorum regnantiũ in cęlis.

Studeant itaq; Virgines omnes in clauſtris degentes ſe componere, & diſponere ad hymnodiam maiori, qua poterunt, deuotione, & attentione exercendam, iungentes ſuas preces Sacerdotum precibus, qui eodem pſallũt tempore per Eccleſias orbis, intentionemq; dirigentes ad eum finem, quem Eccleſia, cuius nomine pſallunt, ſibi præſcribit, placitæ namq; erunt, & acceptæ Deo, meritumq; inde conſequentur, ac reportabunt.

C A P. XIX.

Animum à curis externis liberum ſanctioribus anni temporibus vellet hymnodiæ vſus.

DILECTVS Canticorum Sponſus, vt declararet, quo animorum genere præ cæteris delectetur, & quibus magis ſe coniungi ſolitus ſit, concedens ſuas viſitationes, ſub conſuetis metaphoris diſſerens pronuntiauit: *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.*

Cant 4.

*thuris.*ſuper quo textu apposite D.Gregorius Magnus ſcripſit per mõtem myrrhæ, & collem thuris intelligendos eſſe animos, qui præmiſſo ſtudio mortificationis aſcendere nouerunt ad ſtudium Sanctæ orationis: Mirrha namq; ob ſuam amaritudinem eſt ſymbolum mortificationis; thus vero fuit ſemper ob ſuum odorem ſymbolum orationis: *Ad montem ergo myrrhæ* (ait D. Gregorius) *& ad collem thuris ſponſus vadit, quia eos familiariter viſitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas, & humiles orationes ſuauiter redolere perſpicit.* Ex hoc textu poteſt vnuſquiſq; hymnodiæ ſtudioſus cognoſcere cauſam, cur aliqui hauriant plures ex hymnorũ vſu delectationes, & fructus; quidam autem modicas, vel nullas; alij potius ſentiant faſtidium: In prõptu namq; aderit cauſa ex hoc textu Canticorum: Dominus enim noſter à quo & fructus, & delectationes ſunt expectandæ, ſuas non concedit viſitationes, niſi ijs, qui prius nouerunt ad collem myrrhæ ſe recipere; niſi nimirum ſciant aliquando præmittere quemdam ſeceſſum quaſi ad montem, in quo mortificationis ſtudium exercentes, myrrham dabunt, vbi namq; plus myrrhæ reperietur, ibi frequentior communicabitur viſitatio Dei in colle thuris. Ad quam rem venerabilis noſter Pater Zacaria, dum de oratione, in qua ipſe valde excellebat, diſſereret, appoſite tradebat Aphoriſmum vere pretioſum: *Si vis recte orare, prius debes à ſæculi curis elongari, & à proprijs expurgari paſſionibus, quæ ab anima fiduciam auferunt orationis.*

Mortificatio ſenſuũ præuia debet eſſe perfectæ orationi.

Ant. Mar. Zac in aphor. v. oratio n. 4.

Si itaq; mortificationis ſtudio cor noſtrum à curis externis aliquando ſaltem nouerimus ad Deum colligere, tunc Dominus noſter viſitabit cor noſtrum in hymnodijs, & precibus, quaſi montem myrrhæ, & collem thuris. Nam ſicut mortificationis ſtudium purgat cor à curis externis, ita hymnodia inuitat Domini aduentum, & præparat in corde pſallentis dignam Deo habitationem, quemadmodum tradidit idem S. Gregorius alibi dicens: *Vox etenim pſalmodiæ cum per intentionem cordis agitur, per hanc Omnipotenti Domino ad cor iter paratur, vt intentæ menti, vel prophetiæ myſteria, vel compunctionis gratiam infundat.* Quod pronunciatum

Mortificationis ſtudio cor diſponitur ad Dei viſitationes.

D. Greg. hom. 1. in Ezech.

tiatum comprobare nititur S. Doctor, teſtimonio Dei per hymnographum dicentis: *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.* explicans, quod in pſalmodia quaſi in Sacrificio laudis aperiatur, & paretur via in corde ad ſalutare Dei, hoc eſt ad Ieſum, qui eſt ſalus noſtra, quia in hæbrea phraſi idem ſit Ieſus, ac ſalutare; cui dum cantamus iter facimus, vt ad cor noſtrũ veniat, & ſui amoris gratia nos accendat; En quot bona, & dona docet S. Gregorius ex recto hymnodiæ vſu ad corda pſallentium proficiſci, nimirum prophetiæ, compunctionis, & amoris.

Pſalmodiæ rectus vſus præparat animum diuinis conſolationibus.

Addamus nos, & dicamus inde proficiſci dona omniũ virtutum, quæ tantæ eſſe poſſunt, vt in admirationem trahant etiam ſpiritus cęleſtes; quemadmodum nouimus eos admiratos animam Canticorum, quę ob frequentes viſitationes Sponſi in monte myrrhę, & colle thuris receptas, adeo excellait in omni virtutum genere, vt dicere auditi ſint: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris piguentarij.* quibus verbis oſtendunt Angeli cæleſtes admirationem non modicam ob inſigniorum virtutum congregationem quam obſeruarunt in ea anima profectam ex myrrhæ, & thuris vſu, quæ duo aromata tantummodo nominantur proprio vocabulo, dum cætera ſub generaliori voce comprehenduntur: *Et vniuerſi pulueris pigmentarij.* quia cæteræ virtutes ex mortificatione, & oratione ortum habent.

Cant. 3.

Angeli mirantur perfectorũ virtutes eximias.

Nec vacare myſterio dicendum eſt illud verbum: *De deſerto.* quod Angeli vſurpant in ſuo elogio, per eum namq; declaratur, quanta debeat eſſe animi ad has virtutum omnium fragrantiam nitentis puritas à curis externis; debet enim tanta eſſe, quanta in deſertis locis obtinetur; ea nimirum deberet eſſe cogitationum omnium intentio in Deum, quæ in ſolitudine, & deſertis facile acquiritur, nullum mundi affectum, aut cogitationem admittens, ſed omnia viſibilia obiecta à corde ſuo dimittens. Verum ad hanc ſolitudinem cordis acquirendam, ij tantum poterunt eniti, ac contendere, qui mortificationis ſtudio ſciũt

Senſuũ libertas animi attentionẽ ad Deũ auffert.

ſeip-

ſeipſos ab his, quæ neceſſaria non ſunt, quibuſdam ſaltem anni temporibus, viriliter auocare, ac ſubtrahere; Qui enim ſenſus ſuos permittit libere ad quodlibet obiectum etiam non neceſſarium vel muneri, vel ſtatui, applicare, is etiam in choro exiſtens corpore, mēte verſabitur in foro, & in negotijs, nec dici poterit, quod de deſerto aſcendat.

Nouerunt magnum huius ſolitudinis bonum, qui in Eccleſia Dei, vt Diuinarum contemplationi vacent perfectius, ſe ad eam omni ſtudio colendam, non per aliquod anni tempus, ſed per totum vitæ ſpatium ſæculo relicto tradiderunt: in quo genere excelluerunt Monachorum ordines vitam profitentes contemplatiuam, inter quos primum cenſetur obtinere locum Carthuſiani ordinis ſectatores generoſi, qui Sanctæ ſolitudinis tenaciſſimi, ac rigidiſsimi cuſtodes, ſicuti per eam multis iam ſæculis maxime florent in Monaſticæ diſciplinæ viridi obſeruantia, vnde illud ſibi encomium ſunt promeriti: *Per tria ſi, ſo, vi, Carthuſia permanet in vi.* nimirum per ſilentium, ſolitudinem, & viſitationes; ita ſuauitate animorum ſingulari maiorem diei partem in Sacræ hymnodiæ ſtudio, & in Diuinæ contemplationis dulcēdine explent.

Carthuſiani ſolitudinis bona experiuntur.

Nouerunt etiam illi Religioſi viri, qui non ſolam contemplatiuam, ſed etiam ſimul actuoſam exercētes vitam, ſoliti ſunt mortificationis ſtudio ſolitudinem quandam imitari, dum reſecare à ſe ſtudent, quidquid ad ſui ipſius, aut proximi neceſſariam nō pertinet vtilitatem; licet enim viuant, & conuerſentur inter homines, ſobrietatem tamen animi ſcientes adhibere, videntur quaſi, in ſolitudine vitam agere. Illi præſertim huius generis Religioſi ſentiūt huius ſolitudinis beneficium, qui ſemel, aut bis in anno ab actuoſa, & tumultuoſa vita ſeipſos auocare ſoliti ſunt, neceſſaria etiam dimittentes, vt ſe totos recipiant ad interiorem proprij animi occupationem; hi enim ſolitudinis quandam formam ſibi conſtruunt etiam in media vrbium frequentia: ſolitudinem autem non loci, ſed cordis; omnino abſtinentes à curis omnibus externis, ſiue aliorum, ſiue etiam propriæ domus, vt hymnis, orationibus, ac medi-

Mortificationis ſtudium magna cōfert bona.

Cordis ſolitudo ad Deo orandum valde conducit.

ditationibus maiore animi attentione, & conatu vacent. Tunc experiuntur, quantum vtilitatis proficiſcatur ex hac cordis ſolitudine, quantumq; facilitatis acquirant ex ſenſuum collectione ad Deum orandum, & contemplandum.

Otium negotioſum eſt ſolitudo

Plut. in Scipione maiori.

Qui huiuſmodi ſciunt ſe tradere ſolitudini, ſi alicui viderentur tunc in Chriſtiana republica otioſi, quia ſe ſubduxerint à ſolitis negotijs proximorum: à cordatis viris cenſebuntur, & dicentur otium quidem exercere, non otioſum, ſed omni negotio fructuoſius; & de ipſis iure poterit aſſeri, quod olim de Africano Scipione, viro bellicis rebus, & regiminis prudentia maximè claro, ſcriptum reliquit ad eius laudem Plutarchus, ab eiuſdem Scipionis ore acceptum; quod nimirum dicere de ſe ipſo aliquando ſolitus eſſet: *Numquam ſe minus otioſum, quam cum otioſus, nec minus ſolum, quam cum ſolus eſſet.* quia hic præclarus vir ſicuti pro Reipublicæ beneficio, quando tempus, & neceſſitas exigeret, nouerat omnia tum belli, tum pacis munera obire, ita à cætu hominum interdum ſe auocans, in ſolitudinem concedebat, non idcirco tamen putans tunc temporis minus prodeſſe Reipublicæ, quamuis ſolus, & otioſus eſſet, quam tempore munerum; quia etiam ſolus cogitationes eo directas habebat, vt meditaretur modos Romanam rem amplificandi.

Religioſorum volũtarius ſeceſſus quantæ ſit vtilitatis

Idem melius altiuſq; de Religioſis, & pijs viris aſſeri debet, qui cum reliquam anni partem in vtriuſq; vitæ operationibus ſe exerceant, plus actuoſæ, quam contemplatiuæ tribuentes, vt proximi ſalutem promoueant, in illo ſaltem iuſto ſpatio, quod ſibi ſolis eligunt, ac decernunt, vt toti diuinis vacent rebus, Sanctum otium aſſumunt omni negotio magis fructuoſum, immo ipſis negotijs mox reſumendis fructuoſiſſimum; ſicut enim tunc animus à curis externis ſequeſtratus faciliore ſuauitate erigitur in Deum, cui ſoli diuturniore poteſt attentione, & affectu vacare, ita ex hac cum Deo conſuetudine plurima reportat beneficia ad ſui ipſius, & proximi maiorem vtilitatem.

Hoc genus vtilis, operoſiq; otij oſtenſum nobis eſt ad imitationem in Sanctiſsimo Moyſe Diuinitus ad populi

fide-

fidelis vtilitatem electo; hic enim vir, vt onus regiminis ſibi commiſsi poſſet felicius ſuſtinere, ac proſequi, fuit à Deo ad montem euocatus, relicta prius omni populi externa cura; in eoq; mõte moras traxit quadraginta dierum ſolus, cum Deo agens, vbi quidem verũ otium habuit, ſed negotioſum, & vtile; quia à Deo, quo cum colloquia trahebat, hauſit præcepta, documenta, & ſcientiam ad maius bonum, & vtilitatem populi commiſsi; Inde enim reportauit tabulas legis, Diuini item cultus, ritus, & ceremonias, & tam cordis, quam capitis illuſtrationem. Quod etiam conſiderans D. Ambroſius, & cũ eo Scipionis Africani conferens, ſicuti in Moyſis otio declarat antiquitatem maiorem, ita etiam laudat maiorem vtilitatem: *Cuius autem maiora negotia, quam huius otia* (ait B. Ambroſius) *qui quadraginta diebus poſitus in monte totam legem complexus eſt, & in illa ſolitudine, qui cum eo loqueretur, non defuit.*

Solitarij loquitus Deus.

D. Ambr. L. 3 offic. c. 1.

Felices, qui nouerunt huius ſanctæ ſequeſtrationis imitationi operã dare; non ſolus enim hymnodiæ rectus vſus, ſed etiam omnis virtutis profectus, magnam hauriret vtilitatem. De noſtro Alexandro Saulio, cuius vitæ Sanctitas non ſolum apud noſtrum ordinem, ſed etiam apud totam Chriſti Eccleſiam nota eſt, & celebris, ob inſignes virtutes, quas tum in regulari vita, tum in Epiſcopali dignitate exiſtens ad publicum bonum exercebat, teſtatum habemus, quod tamquam alter Moyſes, vt animas ſibi concreditas poſſet facilius, & ſecurius dirigere ad viam ſalutis, dum in inſula Corſicæ Epiſcopus eſſet, cuius etiam dictus eſt Apoſtolus, non contentus ſolito hymnodiæ vſu, quam cum ſuis Canonicis in Choro ſemper explere conabatur, ſolus in proprio Oratorio alium præterea hymnorum numerum recitare quotidie voluit genibus ſemper poſitis, & aperto capite, ex quo non ſemel prodire viſi ſunt clariſsimi lucis radij, ſed inſuper ad montem ſolitudinis ſe recipiebat ſemel ſaltem in anno, nimirum ad Clauſtra Religioſorum, quibus cum per id temporis omni regiminis cura in Vicarium reiecta, vitam cõmunem agebat tam in victu, quam in diſciplina Chori; Conueniens cum ce-

Alexandri Saulij annui receſſus.

Paul. Bellõ. orat. de Alex. Sauli

teris.

teris Religioſis, qui vt plurimum erant vel Capuccini, vel obſeruantiæ S. Franciſci, ad omnes horas Canonicas, tum diurnas, tũ nocturnas. Quem morem retinuit etiam translatus ad Ticinenſem Epiſcopatum, ſtatis Anni temporibus ſe ipſum recipiens ad noſtri ordinis Collegium, vbi nihil de regulari diſciplina remittens per plures dies Deo, Diuiniſq; vacabat rebus, maioriq; ſtudio virtutibus animi colendis operam dabat. Quem autem fructum inde ſibi compararet ad vitæ perfectioris ſanctitatem, oſtẽdunt miri effectus, quos omnipotens Deus ad populorum eius nomen inuocantium, vtilitatem quotidie operari dignatur. Quemadmodum teſtantur innumeræ fere tabellæ tum ex argento, tum ex pictura à populis oblatæ, quę in Cathedrali Papiæ Eccleſia appenſæ conſpiciuntur, vtinã qui hæc cognouerunt, ſtudere aliquando decernant vitæ puritati, & ſenſuum opportunæ collectioni, vt progreſſus in dies maiores mereantur adipiſci, & comparare; & ſicuti per anni circulum ſanctiora quędam tempora nobis offeruntur, quia tunc ſanctiora recoluntur myſteria, ita attentione, pietateq; maiori hymnodię vſui incũbamus, animum prorſus liberum ab omni alia occupatione colligentes in vnum Deum, quem colimus, & veneramur; Quo pręſertim tempore deberent pij pſallentes omni ſtudio, & opera incumbere, vt eas recte pſallendi conditiones hoc libro deſcriptas, omni expleant, ac exerceant perfectione, quas, vt facilius memoriæ commendentur, ſequentibus verſibus comprehenſas ſubijcio.

Theſaur. Theol ver. horæ canõ.

Cum Domino pſallis, pſallendo bis tria ſerues;
Mens ſit ſublimis, pes iunctus, viſus in imo;
Erige cor ſurſum, profer bene, percipe ſenſum;
Dum licet, in medio fac pauſam, nec trahe finem;
Et non poſterior verſus prius incipiatur;
Donec anterior perfecto fine ſonetur.

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTIVS ECCLESIASTICAE HYMNODIÆ

De defectibus in hymnodia cauendis.

C A P. I.

Quantum expediat pſallentibus ab omni genere defectus cauere.

SICVT vera, ac perfecta ratio hymnodiæ, laudans inuocat Dominum, eumq; exorat, nec aliud ſit pſalmodia quam oratio cum melodia, vti aduertit Lyranus ad ea verba Apoſtoli Pauli: *Orabo ſpiritu, orabo & mẽte; pſallã ſpiritu, pſallã & mẽte.* ita huic melodioſæ orationi nõ ſemel euenire poteſt ille infelix exitus, quem alter Apoſtolus eueniſſe ſcripſit fidelibus quibuſdam dicens: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis.* Quod monitum, ſi recte expendatur, docebit nos condiciones ad rectum hymnodię vſum ſpectantes. Aduertendum namq; eſt, non dixiſſe Apoſtolum iſtum, ideo non fuiſſe eos Chriſtianos exauditos, quia mala peterent, vti contingit aliquando peti ab improbis, qui vindictam, aliaſue turpes ſatisfactiones petunt; ſed quia male petijſſent; poſſunt enim peti à Deo bona, ſed male, quo caſu orationes, & preces nil operantur, quaſi non fuiſſent factę, nam illud habemus ſolemne in iure proloquium: paria eſſe aliquid non facere, aut non facere recte, ſeu legitime quoad ſubſtantialia. Ne itaq; noſtræ hymnodię fructus & defectus depereant ob defectus, qui in illa admitti poſſunt, expedit ad complemen-

Lyran. in 1. Cor. 14.

Iacob. 4.

In oratione poſſunt peti bona male.

tum noſtri inſtituti operis oſtendere, à quibus defectibus ſit præcipue cauendum, ne male expleatur hymnodiæ exercitium.

Defectus cauendi, cum alij ad eſſentiam, ſeu ſubſtantiam pertinere poſſint, alij autem ad modum, ſeu qualitatem, & ab illis ex neceſſitate ab iſtis ex perfectione ſit abſtinendum, vtriq; ſunt à nobis declarandi, quia omnibus pſallentibus debitores ſumus non ijs tantum, qui præcepti rigorem reſpiciunt, ſed etiam illis, qui perfectionis ſtudioſi ad ſupremum pſallendi gradum nituntur. De omnibus præſtat agere, vt omnes queant caueri; Nec vanum, aut ſuperfluum cenſere quiſquam debet, ſi audiet reprehendi etiam leuia & minima errata, quia nec minima, nec leuia reputanda ſunt, quæ in Choris ſiue ſtudioſe, ſiue ex negligentia, ſiue ex inaduertentia, ſiue ex quacunq; alia cauſa admittuntur; quæ enim alias eſſent leuia aut ratione materiæ, aut ratione ſuæ condicionis, magna & grauia habenda, ſunt à cognoſcentibus tum ſublimitatem operis, quod perſoluunt; tum loci ſanctitatem, in quo morantur, tum dignitatem Dei, quem alloquuntur pſallentes, creſcere namq; erratorum grauitatem ex hiſce capitibus communis eſt Theologorum ſenſus; Hinc quæ in ſæculi hominibus vel leuia putarentur, vel etiam nihil, ea in monaſterijs, & perſonis Deo dicatis grauiora ſemper fuere reputata à Sanctis viris; quemadmodum aſſerere ſolita erat S. Paula Romana; Loci item ſanctitas auget delicti grauitatem, & quod in locis profanis eſſet ſimplex peccatum, fit propter Eccleſiæ ſanctitatem ſacrilegium; Reſpectu item Dei, ad quem dirigitur hymnodiæ cultus, grauiora cenſentur coram ipſo commiſſa delicta, ſicut grauius quoq; puniuntur in foro humano, quæ in oculis Principum commiſſa probantur. Nulla itaq; in Choris commiſſa errata dicenda ſunt leuia, nec item leges ad hos minutiores cauendos defectus traditæ, dicende ſunt leues, quia ſpectant ad Dei cultum perfectum, & abſolutum.

Defectus pſalmodiæ etiam leues æſtimandi.

In operibus Dei nullum erratum leue.

Ex D. Hieron ep. 27. ad Euſtoch.

Delictorū grauitas ex quibus augeantur capitibus.

Hinc prodierunt in Dei Eccleſia tot ordinationes à Religioſis præſertim viris ſanctæ perfectionis vere ſtudioſis

ada-

adamuſsim obſeruatæ circa Chori, & hymnodiæ diſcipli-nam, vt Diuinæ expleantur laudes ea pietate, quæ tantum munus decet. Minutiora profectò ſunt, quæ ad hanc rem præſcripta habemus, & Dei gratia hucuſq; obſeruamus in noſtra Congregatione nos Clerici Regulares, vti qua munditia veſtium, & crepidarum ſit ad Chorum conueniendum; qua modeſtia in Chori ingreſſu ſumenda Aqua benedicta; Quo modo, & quando ſtandum, aut ſedendum: quo item modo, & quando manus iungendæ; quo ordine tum in accendendis, tum in extinguendis luminibus ad altare incipiendum; quia nimirum à vicinioribus Sanctiſſimæ Eucariſtiæ Tabernaculo ſit exordienda illuminatio, à remotioribus vero extinctio; quo modo manus tenendæ à Lectoribus in medio Chori; item quo modo excreatus ipſi, & neceſſariæ narium purgationes faciendæ, ne quemquam offendant, qua item aduertentia expuendum, ne aut ſolum, aut ſubſellia fœdentur. Statutas etiam habemus cuiq; lapſui pœnas, ab vnoquoq; ſtatim explẽdas; Nam qui, ſiue Sacerdos, ſiue Clericus, vel in pronuntiatione, aut in munere aliquo manifeſtum committit errorem, ſtatim abſq; monitione vlla procumbens, terram deoſculatur, qui vero ad pronuntiandos verſiculos horarum explet munus, ſi errare contingat, ſtatim in fine hymnodiæ in medio Chori poſitus, brachijs extẽſis in modũ Crucis tamdiu manet, donec à ſuperiore fiat ei aliquo ſigno poteſtas ſurgẽdi; alia item his minutiora, ſed nõ ſuperflua habemus; ſicut enim in Diuinis numquam ſatis poteſt ab homine fieri, ita nullæ diligentiæ quamuis minutiſſimæ habendæ ſunt aut inutiles, aut nimiæ; nec multo minus appellandæ erunt Iudaicæ ſuperſtitiones, quemadmodum aliquando ex ore negligentiorum excidere contingit non ſine graui Diuini cultus iniuria.

Minutiores ritus obſeruandi à pſallẽtibus.

Regulæ de diſcipl. chori apud cler. reg. S. Pauli.

Cultus diuinus diligentiam exigit ſingularẽ.

Idcirco Sancti viri ſoliti fuere magna animaduertere ſeueritate in eos, qui tempore hymnodiæ aliquem admitterent lapſum; vti hiſce noſtris temporibus de B. Aloyſio Bertrando proditum eſt; qui dum conuentum regeret, ſolebat feria ſexta in capitulo culparum tanto rigore repre-

Vincent Iuſtin. in vita

hendere, & punire errata in Choro, ſicut alia huiuſmodi minutiora circa regularem diſciplinam, vt dies videretur Iudicij. Immo quod magis eſt, & quod magis conducit, ad cognoſcendum hanc in Diuino cultu exactam diligentiam non eſſe dicendam aut vanam, aut nimiam, Deus ipſe varijs, ac grauiſſimis pœnis voluit aliquando in rituum ſacrorum tranſgreſſores animaduertere: Terribile eſt, quod narratur de quodam Monacho, dum cum alijs in Choro exiſtens ad ſolemnem Miſſam decantandam caput non inclinauit ad ea verba ſymboli: *Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt.* Nam ſtatim ex diuina ordinatione affuit Dæmon Iuſtitiæ Diuinæ ſatelles, illi Monacho alapam grauiſsimam impingens, & clara voce dicens: Monache ingrate, quomodo ſic ſtas erecto collo, cur non inclinas cũ cæteris monachis, Nonne audis, quod cantatur factum pro te? ſi propter me miſerum id feciſſet Deus, Ego illi perpetuo inclinarem. Mitior tamen eſt hæc pœna: duriores, ſeuerioreſq; ſunt illæ, quæ infliguntur poſt hanc vitam mortalem, Religioſis negligentioribus in ijs, quæ ad hymnodiam pertinent.

Rituũ negligẽtiæ à Deo puniũtur.

Spec exẽp. diſt. 9. c. 75.

Caſum deſcribunt hiſtoriæ S. Franciſci de quodam Religioſo, qui à duobus amicis viſus eſt poſt mortem inter compedes ignis conſtrictus maximo torqueri ardore; interrogatus ob quam cauſam tali pœnæ eſſet addictus, reſpondit ob negligentias in Diuini recitatione officij commiſſas, in eodem loco, vbi apparitio iſta fiebat, nimirum in Choro. En quanti ſunt faciendæ diligentiæ in ritibus etiam minutioribus obſeruandis, dum agitur de cultu Diuino; Non igitur dicenda erunt leuia errata, propter quæ Deus tam duras infligit pœnas, quales ſunt pœnæ ignis purgatorij: Simili namq; argumento D. Bernardus aliquando oſtendebat Monachis ſuis grauitatem erratorum circa cuiuslibet exterioris diſciplinæ obſeruantiam in monaſterijs, & circa negligentias leuiores, dicens: *Scitote quia poſt hanc vitam in purgabilibus locis centuplicitur, quæ fuerint hic neglecta, redduntur vſq; ad nouiſſimum quadrantem; ſcio ego quia durum eſt homini diſſoluto apprehendere diſciplinam;*

Chron. S. Franc. 4. p. c. 59.

D. Ber. ſer. in obitu Humberti.

Purgatorij grauitas pœnarum.

ver-

verboſo ſilentium pati, vagari ſolitum permanere, ſed durius, & multo durius erit futuras illas moleſtias tolerare.

Hanc ob cauſam nō dedignati ſunt ſummi viri omnem operam nauare in tradendis præceptis ad minutiores, quoſq; ritus in hoc munere diuinarum laudum obſeruandos ſpectantibus; Glorioſiſsimus Dauid hymnorum præcipuorum Auctor non recuſauit hanc dignationem, docens in vltima ſenectute, vti ſuperius diximus, leuitas decantare pſalmos à ſe compoſitos. Sanctiſsimus Doctor Bernardus ſacræ hymnodiæ ſtudioſiſsimus non ſolum Monachos ſuos ad perfectionem cæterarum virtutum ſolicitabat, ſed etiam ad huius Sancti muneris exactiſsimum ſtudium, deſcendens ad minutiores quaſdam qualitates, vt admirationem non modicam relinquat legentibus, nam deſcendit ad modum pronuntiandi verba, immo etiam ad modum ſoni, qui in pronuntiatione contingere poſſet ingratus: huius Sanctiſsimi Patris verba afferam ad noſtram æmulationem: *Vos moneo dilectiſſimi, pure ſemper, ac ſtrenue Diuinis intereſſe laudibus, ſtrenue quidem, vt ſicut reuerenter, ita & alacriter Domino aſſiſtatis, non pigri, non ſomnolenti, non oſcitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidiata, non integra tranſilientes, non fractis, & remiſſis vocibus, muliebre quidquam balba de nare ſonantes, ſed virili, vt dignum eſt, & ſonitu, & affectu voces Sancti Spiritus depromentes.* Si igitur tanta diligentia vigilandum eſt circa obſeruationem eorum rituum, qui ſolam hymnodiæ qualitatem reſpiciunt, quam diligentiam par eſt adhibere circa ea, quæ vitiare poſſunt ſubſtantiam, nimirum vel intentionem, vel attentionem, vel integritatem? Nihilominus tutius eſt cauere à minutioribus defectibus, vt grauiores facilius euitentur; vt autem omnes caueantur, de omnibus eſt inſtituendus ſermo opportunus.

L. 1. c. 9.

Sanctorum virorū diligentia in rituum obſeruatione.

D. Bern. ſerm 47. in Cant.

C A P. II.
De defectibus circa intentionem.

IN ipſo hymnodiæ ingreſſu contingere poſſunt varij defectus circa intentionem, quam vnuſquiſq; pſallentium debet habere rectam, ſi munus ſuum explere velit abſq; culpa. Hæc intentio eſt actus voluntatis, qui alio nomine dici poteſt finis pſallentium; Niſi autem adſit intentio, & finis aut orandi Deum, aut propriæ obligationi ſatisfaciendi, talis recitatio, non ſolum nullius erat valoris apud Deum, ſed etiam grauis culpæ fiet rea; eſt enim omnino neceſſaria intẽtio opportuna. Sicut officium Diuinum ab Eccleſia eſt inſtitutum ad orandum, & laudandum Deum, ita eadem intentione debet ab Eccleſiaſticis perſonis expleri. Si quis Breuiarium legeret ad alium finem, vel vt tempus in ea lectione conſumeret, vel vt pſalmis ſtuderet, vel vt curioſitati ſeruiret, is vtiq; non diceretur orare; neq; præcepto ſatisfaceret: quia licet verba illa ſint directa ad Deum, tamen cum ad Deum nõ referantur à legente, non poterit magis dici, quod Deum tunc alloquatur, aut exoret, quam Deum alloquatur, & exoret, quando alios libros de Deo tractantes legit; De huiuſmodi legente poſſet vere dici, quod hymnos recitet Deo labijs doloſis, ſeu lingua mendaci; Nam quod ore profert, cordis intentione non dirigit in Deum; quem reputabat grauem reatum ſanctus hymnographus, & abhorrebat, & deteſtabatur, idcirco non dubitauit dicere Deo ſe numquam fuiſſe in eo vitio, quia ſtuduerit ſemper rectæ intentioni proponendæ: *Auribus percipe orationem meam non in labijs doloſis.* Neceſſaria eſt itaq; intentio exorandi, aut laudandi Deum, ſicuti intendit Eccleſia, quæ præceptum impoſuit.

Pſallentiũ intentio qualis eſſe debeat.

Pſal. 16.

Verum ne hinc pateat timidioribus aditus afflictionis circa hanc intentionem, aduertendum eſt, quod ſicut intentio hominis ad huiuſmodi actiones duplex eſſe poſsit,

ni-

nimirum aut explicita, aut implicita, ita alterutra iſtarum cenſetur ſufficiens ad valorem, & ſatisfactionem. Qui nouerũt ad quamlibet hymnodiæ horam renouare actualem intentionem ad Deum exorandum, iſti ab omni defectus periculo longiſſime abſunt, perfectius item, ac vtilius munus ſuum explent; Sed ad hanc intentionis altiſsimam perfectionem, quæ etiam viris Sanctis eſt aliquando difficilis ob naturæ vitiatæ condicionem, non obligantur omnes; Satis namq; cenſetur, ſi adſit virtualis intentio virtualis intentio dicitur illa, quæ ex virtute prioris intentionis dependet, vt ſi quis ſummo mane ſtatuiſſet ea die explere officium Diuinum, is licet accederet ad ſingulas horas tempore ſuo recitandas abſq; alia actuali intentione, is virtute illius primi actus dicitur habere virtualem intentionem; actus enim hominis ab initio diei elicitus dicitur durare tam ad meritum, quam ad demeritum per totum diem, niſi actu contrario retractetur; Hæc item intentio virtualis reducitur ad poſitum caput primæ intentionis, nempe ad explicitam; eſt enim explicita, ſed virtualis.

Intẽtio virtualis quæ.

Altera tandem datur intentio, quæ dicitur implicita, & hæc ex bona conſuetudine ortum habet, vt quando quis ſolitus eſſet horas ſuas recitare ad Dei honorem, licet aliquando ad primam officij diuini recitationem accederet abſq; præcedente explicita intentione, & audito ſigno conueniendi ad chorum, omiſſis omnibus occupationibus pergeret ad Eccleſiam, vt cum alijs cantaret, is diceretur habere implicitam intentionem ad Deum, & ad ſuam obligationem; Nam ſi interrogaretur, cur ad hoc ſignum campanæ cubiculo, aut negotio relicto Eccleſiam verſus progrediatur, vtiq; reſponderet: vt meæ ſatisfaciam obligationi. Idem etiam aſſerendum videtur, euenire, quando quis Breuiarium in manibus ſumens aperit, vt vel ſolus, vel cum alijs recitet, hic dicitur habere intentionem implicitam, ſi enim interrogaretur de cauſa talis ſumptionis, reſponderet illico, vt ſuæ ſatisfaciat obligationi. Hæc implicita intentio iudicatur ſufficiens, vt opus culpa vacet, vt etiam meritum comparetur, & etiam vt poſtulata

Intẽtio implicita qualis ſit.

in.

in oratione obtineantur; Niſi hi effectus impetrationis,& meriti impediantur ex ſuperueniente alio defectu.

Intentio eſt oculus humani cordis.

Nunc ſermo eſt de ſola intentione, quæ eſt neceſſarium fundamentum bonæ, & recte pſalmodiæ, & omnis orationis tam ſimplicis, quam modulatæ; hæc enim intentio eſt ille oculus humani cordis, de quo Dominus noſter in Euangelio pronuntiauit,quod ſi fuerit ſimplex,totũ etiam corpus reddit lucidum; Si autem nequam fuerit, etiã corpus reddit tenebroſum, vnde D. Bernardus de intentione agens appellare eam non dubitat faciem animi humani, quia ex qualitate intentionis coram Deo rectitudo operis, ſicut ex facie pulchritudo corporis ab homine æſtimatur. Expendebat tunc S. Doctor illa Canticorum verba: *Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis*. ſicut itaq; in facie adſunt duæ genæ, ita in intentione conſiderantur duæ qualitates, res nimirum, & cauſa; ideſt quid intendatur, & propter quid; & ex his duabus qualitatibus vniuſcuiuſq; animę vel decor; vel deformitas iudicatur; quæ anima ambas has qualitates rectas poſsidet, hanc ſibi meretur à Deo, & ab Angelis laudem: *Pulchræ ſunt genæ tuæ*. quæ autem anima caruerit altera harum qualitatum,non pulchra, ſed deformis cenſebitur; quæ neutram habebit, multo deformior reputabitur; Ita proloquitur D. Bernardus, vt ſuos Religioſos doceret, quanta intentionis puritate deberent ad bona opera facienda ſe præparare, vt laudem à Deo conſequi mererentur.

Luc 11.

Eſt etiam facies animi.

D. Ber. ſer. 40. in cant.

Cant. 1.

Intentio bona vitiatur ex malo fine ſuperueniente.

Pergit docere ibi S. Bernardus, poſſe aliquando bonam intentionem reddi deformem ex aliquo malo fine, qui illi ſuperueniat, ſicuti in facie pulchra aliquando ſuperuenit næuus, aut macula ex accidente aliquo; Inter quas maculas ſuggerit illam quandoq; familiarem etiam viris iuſtis, quando quis ad Deum intendens, non tamen propter ſolum Deum explet bona opera ſua: *Intendere autem in Deum, ſed non propter Deum, hypocritæ plane animæ eſt, cuius & ſi vna facies decora videtur, quæ ad Deum qualicunq; intentione reſpiciat, ipſa tamen ſimulatio omne decorum in ea exterminat*. Ex hac doctrina habemus poſſe intentionem principalem boni

ni

ni operis deturpari ex alijs adiunctis finibus, & intentionibus: vt ſi quis ad rem noſtram adiungeret intentioni orandi, finem vtilitatis temporalis, deprauaret bonitatem perfectam operis, eamq; redderet vitioſam; vt ſi Canonicus, vel alius de Clero, accederet ad Chorum præcipue ob ſtipendium diſtributionum, quas conſecuturus eſt ex officij recitatione, intentionem primariam deprauaret, redderetq; vitioſam, & culpæ non modicæ ream, quia licet vere oret, male tamen orat, ex mala circumſtantia adiuncta. Si item quiſpiam alius Chorum adiret, vt Prælati ſui effugiat reprehenſionem, aut pœnas à regula, vel Superiore ſtatutas, is vtiq; deprauaret bonam orandi intentionem, eamq; redderet vitioſam, quia potius timore pęnæ, & reſpectu humano mouetur, quam amore Deum laudandi; qui timor dicitur ſeruilis, & vitioſus. Si item alius Choro frequens adeſſet, vt bonus haberetur, is etiam deprauaret rectam intentionem, eamq; redderet deformem, ac vitioſam.

Fines varij vitiantes intentionem.

Si quoq; alius ad Chorũ accederet, vt aliorum gratiam ſibi conciliaret, is etiam intentionis rectitudinem deprauaret, eamq; redderet vitioſam; Et de his omnibus dici poterit, quod de oculo nequam, qui totum corpus reddit tenebroſum, aſſeruit Dominus: Nam hæ intentiones prauæ, licet non auferant ſubſtantiam operis, quoad præcepti obſeruationem, totum tamen opus reddunt tenebroſum, quo ad meritum, & quo ad alios fructus ſpirituales; immo & ingratum redditur ipſi Deo, propter peccatum ex malo fine adiuncto admiſtum; omnia namq; hominis opera, ſicuti ex fine deſumunt naturam, & ſpeciem; ita opera quæ ex ſui natura ſunt bona, bonitatem amittunt, ſi adſit malus finis, hic enim ſuam illi operi communicat deformitatem. Magna porro hominum quorumdam ſtultitia, qui laborem ſubeunt non leuem ſine vllo fructu Spirituali, contenti ſolo temporali lucro diſtributionum, vel boni nominis vel inanis gloriolæ, vel humani fauoris. O nos miſeros, qui æterna amittimus pro temporalibus: ſpiritualia pro materialibus; pretioſa pro vilibus. Non idcirco tamen

Hominis opera ex fine deſumũt conditionem.

Preces pſallentium offerũtur nomine Eccleſiæ.

Eccleſia priuatur fructu impetrationis, quem ipſa intẽdit, decernens horum officiorum vſum; Nam eius intentio perfectiſſima eſt, & perfectiſsime dirigitur in Deũ, quamuis miniſtri ipſius ad terram deflectant: Semper namq; ex parte Eccleſiæ ſponſæ, quæ has iuſsit preces, Deus ſe maxime glorificatum reputat; ſicut etiam euenit in eleemoſinis, quę mittũtur à Domino recta intẽtione, non .n. amittitur fructus, quamuis famulus eas deferens, moueatur ab alio fine iniquo; Preces enim diuini officij offeruntur Deo nomine Eccleſiæ, non autem ſolius miniſtri particularis, quemadmodum diximus alibi.

Lib 1 c 19. & l. 2. c 8.

Cordis intentio ex quibus dignoſci queat indicijs.

Non eſt difficile cuilibet cognoſcere proprij cordis intentiones, ſi recte diſcutere velit opera ſua, non enim deſunt indicia vehementia, ex quibus licet animaduertere proprios affectus; Qui ad Chorum alacris procedit, quando nouit adeſſe Prælatum, vel alium, qui eius nomine obſeruat abſentes, is indicia habet non obſcura, quod ad oculum ſeruit, non autem ex ſolo Dei amore, & honore mouetur; ſi præſertim abſq; legitima cauſa ſe ſubtrahit à Choro, quando nec Prælatus, nec alius ab eo ſubſtitutus, adeſt. Si item alius promptus adeſſet, quando nouit ſe aliorum gratiam, vel bonam opinionem conſecuturum, alioquin excuſationem conueniendi afferret, is indicium habet non obſcurum, quod ex vano fine mouetur. Si Canonicus libentius ad Chorum accedit, quando nouit diſtributiones futuras pinguiores, quo tempore non accederet, ſi eſſent tenuiores, licet nullam tunc haberet iuſtam excuſationis cauſam, vel ſi ſolitus ſit non ingredi Chorum niſi inchoata hora; & vix adeſſe curat illi pſalmorum numero, ijſq; muneribus, quæ neceſſaria ſunt, vt poſsit lucrari diſtributiones; is indicium apertum habet, quod potius lucri cauſa, quam Dei amore, aut honore conueniat. Maximum itaq; ſtudium adhibendum eſt circa hanc intentionem dirigendam in Deum ne amittamus maiora, & pretioſiora pro vilibus, & ludicris bonis; immo ne laborantes ſine fructu, & merito, magnam nobis ipſis comparemus pœnarum obligationem pro futura vita.

Quia

Quia autem aſſeruimus Eccleſiam non priuari ſuis fructibus ſpiritualibus ob vitioſam miniſtri particularis intentionem; opere pretium erit hoc loco ſtrictim declarare, quo modo horæ Canonicæ dicantur eſſe Eccleſiæ, non autem recitantium; melius enim cognoſcetur dignitas huius officij diuini; Dicitur itaq; officiũ diuinũ eſſe Eccleſiæ non autem recitantium; quia ordinatum eſt à publica poteſtate; & Miniſtri ab Eccleſia deputati recitant non proprio, ſed ipſius Eccleſiæ nomine; & in his duabus conditionibus ſita eſt ratio publicæ, & vniuerſalis orationis; quæ dicitur eſſe oratio Eccleſiæ non autem ipſius recitantis; hinc eſt, quod in hiſce precibus recitantes etiam ſi ſoli recitent, dicunt: *Oremus, Benedicamus Domino.* ſibi etiam ipſis reſpondentes, quod reſponderetur, quando cum alijs orarent. Hinc etiam fit, vt ſi Laicus perſoluat eaſdem preces canonicas etiam in Templo cum alijs Eccleſiaſticis, ob deuotionẽ erga preces ab Eccleſia ordinatas, non tamen dici poterit nec Miniſter Eccleſiæ, cum non ſit ab ea deputatus; nec publicam perſoluere orationem, quia non eſt de corpore Miniſtrorum, ſed dicetur priuatim orare: Deinde ſi laicus iſte careat debita intentione ad Deum, nec ſibi ipſi obtinebit, quæ poſtulantur, nec alijs, quia orat in peccato; At orationes publicæ Miniſtrorum Eccleſiaſticorum ſemper poſſunt & impetrare, & ſatisfacere ad beneficium aliorum, quamuis improbi ſint, & indigni; Satis enim eſt, quod Eccleſia, cuius nomine offeruntur, ſit Deo grata; Hinc ea præclara verba ad rem noſtram opportuna, quæ habentur in quadam Collecta à Sacerdotibus ad ſacrum altare celebrantibus vſurpata, mirifice declarantia precum Eccleſiæ dignitatem, & meritum apud Deum; quæ ſine dubio gratiores cenſentur, quando à Miniſtro etiam grato offerũtur; verba Collectæ ſunt iſta: *Purifica nos miſericors Deus, vt Eccleſiæ tuæ preces, quæ tibi gratæ ſunt, pia munera deferentes, ſiant expiatis mentibus gratiores.* En Eccleſiæ, & miniſtrorum opera diſtincta in munere precum, quæ in Sacrificio Altaris adhibentur, præter Sacrificium, quod ſemper eſt gratum ratione operis vt dicitur

Pſallẽtes ex officio cur dicãtur nomine Eccleſiæ orare.

In miſſa fer. 5 Dom. 4. Quadr.

tur operati. Studere itaq; debet omnis pſallens huic puritati intentionis, vt careat omni vitio; ne ob defectus admiſſos, dum alijs proderit, ſibi ipſi noceat, quod eſſet magna dementia: Cauendi præterea etiam ſunt Attentionis defectus, quod declarabimus deinceps; interim ſupponendum eſt illud intercedere inter Attentionem, & Intentionem diſcrimen; quod Intentio pertinet ad voluntatem, & dicitur etiam Propoſitum pſallendi, ſeu precandi; Attentio autem eſt actus Intellectus, quæ proprie eſt aduertentia mentis ſiue ad verba, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue ad Deum, de qua præcedenti actum eſt libro, nunc autem de eiuſdem defectibus eſt diſſerendum.

Intēt onis & Attētionis diſcrimen.

CAP. III.

Attentionis defectus quales.

TANTA eſt in Attentione vis poſita ad onus Diuini officij recte explendum; vt ſi illa deſit voluntarie, corruat omnis labor aſſumptus à cantantibus, & recitantibus canonicas preces; Ideo Dauid huius Attentionis acquiſitioni maxime ſtudebat; modo illam excitans in principio orationis; Modo illam à Deo poſtulans; modo illam reuocans, ſi quando abiret; Quantum ad excitationem noti ſunt pſallentibus varij affectus huius Sancti Prophetæ ad animam propriam, eam interpellans vt ſe ad recte pſallendum componeret, ac excitaret; huius generis inſignior affectus videtur ille à D. Gregorio Nyſſeno obſeruatus ad ea verba: *Exurge gloria mea exurge pſalterium, & citharā.* vbi Dauid ſicuti agebat de ſuaui hymnorum decantatione in Dei honorem, & gratiarum actionem ob ingentia ab ipſo Deo accepta beneficia, ita exclamabat: *Exurge pſalterium & cithara.* qui textus ſi quantum ad literam attenditur, inuitat per figuram proſopopæiam inſtrumēta iſta inanimata ad pſallendum apta; at à D. Gregorio ad ſenſum myſticum transfertur; & in ijs duobus inſtrumentis conſiderat duplicem hominis

Dauidis ſtudium circa Attētionē.

Pſal. 56.

Attētio vera exigit oris, & cordis vniomē.

por-

portionem, internam nimirum & externam; quam Dauid excitare volebat ad harmoniam, & concentum Diuinarum laudum; Nam ſicuti in manu Dauidis illa duo inſtrumenta conueniebant concorditer vnita ad laudandum Deum; Ita niſi cor & os concorditer vniantur in hymnodia, minime iſta poterit Deo eſſe grata, & placita; quemadmodum grauiter aſſeruit B. Laurẽtius Iuſtinianus, dum loqueretur de oratione, cuius verba ſubtexo ad maiorem fidem: *Ipſa eſt ſuauiſſima orationis harmonia, quando vox cognoſcitur animo conſonare; Nam ſi hæ duæ res diſcrepabili ſibi varietate diſſentiant, nequaquam poſſunt gratam Deo orationis facere cantilenam.* Vt autem poſſet Dauid, quam ſibi proponebat attentionem Deo conſeruare, quia nouerat omnem humanam diligentiam futuram inutilem, niſi Deus ſuam præſtaret benignam miſericordiæ gratiam, Deum humiliter exorabat, vt hanc ſibi concederet gratiam orandi ſine euagatione mentis; & dicebat: *Dirigatur Domine oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo:* directam poſtulabat in Deum ſuam orationem, non diſtractam; Incenſoq; ſimilem volebat, quia fumus illius aromati, niſi vi maiori impediatur, in ſublime recta tendit, nec deorſum flectitur: quod ſi oratio externis deprauetur cogitationibus, ait S. Hilarius, non dirigitur ad Dei cõſpectum tamquam fumus incenſi; recte autẽ expoſcitur, & expectatur à Deo hæc cordis perfecta attentio, quia ſolius eſt Dei donum. Hinc alij Sancti viri, vt ſe ad attentam diſponerent orationem, Dauidem imitati, hanc attentionem à Deo exorabant. De S. Gregorio Magno refertur, quod numquam ſe aut ad Diuinarum literarum ſtudium, aut ad orationem conferre ſolitus eſſet, niſi præmiſſa oratione ad Deum, vt compeſcere dignaretur vim, & inſidias Diaboli, qui ſemper adeſt paratus orare cupientibus, vt eos puluere terrenarum cogitationum conſpergat. In cuius rei figuram deſcribitur in Sacra Geneſi, quorumdam populorum, qui dicebantur Allophyli, maxima in Sanctum Iſaac animi peruerſitas; nam hic Sanctus vir foderat ſibi aquæ puteos ad ſitim explendam, ſed Allophyli eoſdem puteos terræ congerie reple-

B. Laur. Iuſtin. in ligno vitę de orat. c. 6.

Attẽtio animi à Deo poſtulãda.

Pſal. 14.

S. Hilar. in pſal. 140.

Oratio attẽta ſimilis Incenſo.

Gen. 26.

ple-

Diabolus ſtrictionem cordis excitabat. pleƀant, vt aquam impedirent inuentam. Hanc Allophylorum improbitatem Dæmonibus accommodat idem S. Gregorius, dum oſtendit, quod à malignis ſpiritibus ſoleret importunis cogitationibus affligi, quando ad Diuinarum ſcripturarum contemplationem ſe conferret. Immo tradit eamdem moleſtiam paſſum eſſe Dauidem in ſuis ad Deum precibus, vt exclamare cogeretur: *Declinate à me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei.* quam orationem conſulerem his, qui aduertunt in ſe ipſis cogitationũ externarum importunam vim tempore Diuini Officij; ſicut enim Dauid illa oratione dæmones fugabat, ita eoſdem fugabit à nobis hæc oratio, ſi recte vſurpetur.

D. Greg. li. 7. mor. c. 8.

Pſ. 118.

Euagantes voluntarie non ſatisfaciunt recitationis obligationi. Qui itaq; propriæ obligationis obliti ex propoſito euagantur; vel euagationes voluntarie tolerant, cuiuſmodi ſunt multi, qui ita ad alia diſtrahuntur ſuis cogitationibus, vt neq; memores ſint, an recitauerint, & an fuerint cum alijs in Choro; Nam mente euoluunt tempore Diuini officij negotia, lites, pecunias, ac ſi eſſent in foro, & in nundinis; hi omnem fructum impediunt, nec ſatis præcepto faciunt; immo & peccatum committũt, iuxta doctrinam Sancti Thomæ. De quibus poterit dici, cum S. Cipriano: *Quomodo te audiri poſtulas, cum tu ipſe non audias? vis eſſe Deũ memorem tui, cum rogas, quando tu ipſe memor tui non ſis?* Numquam dici poterunt orare Deũ, qui mente à Deo aliena pſallunt; Hinc D. Chriſoſtomus expendens quod dicitur de Anna Matre Samuelis, quod ſcilicet oraſſet in conſpectu Domini, ait, quod nõ ſit dicendus orare in conſpectu Domini, qui cogitationibus inutilibus vagatur per domum, & per forum; tandem concludit: *In conſpectu Domini orat, qui orat vndiq; colligens mentem ſuam, nihil habens cum terra comercij, ſed ad ipſum Deum totus commigrans, omni cogitatione humana ab animo depulſa.* Quam doctrinam repetit S. Doctor ad eã verba Apoſtoli Pauli: *Implemini Spiritu Sancto, pſallentes in cordibus.* expendens vltimum verbum, *in cordibus*, quod explicat idem eſſe, ac *cum intelligentia, vt non os quidem verbum loquatur, mens autem extra verſetur, ſed vt lingua ab anima audiatur.* innuere volens, quod aliqui ita

D. Tho 22. q. 83. ar. 13.

1. Reg 1. D. Chriſoſt. hom. 1. de Anna.

Ad Eph. 5.

cen-

cantant, vt non audiantur ab anima ipſorũ pſallentiũ, quia non attendunt nec ad ſenſum, nec ad verba.

Dum has doctrinas SS. Patrum attẽdo, ſatis mirari non poſſum ſenſum eorum, qui concedunt poſſe nos obligationi recitationis ſatisfacere ſola integra verborum prolatione, licet mens voluntarie euagetur; Nondum aſſequi potui, quomodo iſtorũ ſenſus cohæreat doctrinæ SS. Patrum Eccleſiæ; Magis conſona Sacris Scripturis tradebat documenta Sanctus Abbas Iſaac, qui diſſerens de Mentis Euagationibus, dum pſalmi decantantur, concluſit: *Numquam orat, quiſquis etiam flexis genibus euagatione cordis qualicunque diſtrahitur.* Caſſiã. coll. 10. c. 13.

Ridentur à Dæmonibus huiuſmodi preces voluntarijs euagationibus expletæ, quia nouerunt non eſſe eas veras preces; vſurpare ad hanc rem ſolitus erat D. Bernardus illa verba Hieremiæ: *Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbatha eius.* pro Sabbatho intelligens quietem pſallentium, & orantium, nam iſti corpore quieſcunt, ſed corde, animoq; vagantur; Et reputantur coram Deo tamquã abſentes etiam corpore, iuxta illud celebre iuriſtarum proloquium: *Abeſſe dicitur, qui licet corporaliter præſens ſit, abeſt tamen animo, & intellectu*; Riſus itaq; Dæmonibus hoſtibus prouocatur. Ridentur à Diab. pſalmodiæ euagationibus expletæ. Thren. 1. D. Bern. de interiori domo c. 70.

Deo item non modica irrogatur iniuria huiuſmodi voluntarijs euagationibus; quemadmodum ſi quis cauſam aliquam acturus cum Principe viro, ſtatim vel in ipſo ingreſſu, vel in progreſſu ſermonis auerteret faciem, & diſcurſum, oculos etiam huc illucq; diuertens; is profecto iniuriã cenſeretur irrogare Principi, cui adſtat, & ſibi prouocaret eius iracundiam; ita qui acturus cum Deo de rebus altis, de peccatorum remiſsione, de gratia obtinenda, diuertit cor, & cogitationes ab ipſo Deo, iniuriam cenſebitur grauem Deo irrogare, eiuſq; ſibi prouocare iuſtiſsimam iram; videtur enim homuncio, vel irridere Deum, ſicuti irridebant Iudæi Chriſtũ Dominũ, dũ genua flectentes, aue dicerent non honoris, ſed ludi gratia; vel ſaltem vt mitius loquar, videtur velle cũ Deo cordium ſcrutatore Voluntariæ euagationes Deo iniurioſæ, ſunt.

agere

Politici ſimolãt amicitiã, quam non habẽt.

agere eodem modo, quo cum alijs hominibus ſuæ conditionis agere ſoliti ſunt homines verſuti, & impij, præſertim Politici in aulis Principum verſantes, qui licet oderunt aliquem, exterius tamen ſe oſtendunt amicos, ſigna exhibentes amoris, & honoris, aperiendo caput, manũ, quoq; ad os, deductam oſculando; verba humilia proferendo; intus tamen odio ardent, nullo ſaltem veri amoris ſenſu afficiuntur, quemadmodum illis ſignis oſtendere conantur. Hoc nefas reputat ſibi Deus, quia quaſi homo corda non videns, nec ſcrutans renes tunc declaretur; De quo delicto conqueſtus eſt aliquando Deus per hymnographum: *Dilexerunt eum in ore ſuo.* vel vt legitur in pſalterio Illyrico: *Oſculati ſunt eum labijs ſuis; cor autem eorum non erat rectum cum eo.* Hæc quærela non dirigitur tantummodo ad eos, qui cogitationes omnino terrenas admittunt, dum preces perſoluunt, ſed etiam ad eos, qui cogitationes admittunt bonas quidem ex obiecto, quia ſunt de Deo & de rebus Diuinis quales eſſent illæ, quæ ad materiam concionis, vel ad Thologiæ ſtudiũ poſſent ſpectare. Si cui enim inter pſallendũ occurreret aliqua cogitatio opportuna concioni, quã præparat; vel lectioni Scholaſticæ Theologiæ, quam exercet; & libens ac volẽs in ea moraretur; Quãuis bona ſit huiuſmodi cogitatio, quia tamen ſpeculatiua eſt ad Diuini officij rem non pertinens; nec enim ad Deum orandum, & alloquendum inſeruit, ſed potius ad ſciendum, & ad ſtudendum, ideo non ſatisfacit muneri, ſed peccati efficitur reus huiuſmodi cogitationes admittens; aliquando à Deo puniendus graui pœna, niſi emendetur; valde enim iraſci ſolet Deus euagantibus, & in eos ſeuere animaduertit, quando emendationi non ſtudent.

Pſ. 77.

Cogitationes ſtudiorum tẽpore pſalmodiæ attendæ.

Voluntarie euagantes à Deo puniſſi.

Nota omnibus eſſe deberet vindicta, quã Deus de quodam Virginum Collegio ſumpſit, quia attente non recitabant Diuinas preces; cuius euentum hoc loco deſcribam ad noſtram eruditionem: In Collegio Virginum, quæ ſub regimine, & cuſtodia S. Lutgardis viuebant, Diuinæ preces perſoluebãtur culpabili mentis euagatione; Quod intelligens Lutgarda, quæ infirma decumbebat, graui ad-

monitione non ceſſabat reprehendere, vt emendationem ſuaderet; Verum nihil obtinuit Sancta Virgo; quare ſex ante obitum ſuum menſibus, vocatis ſororibus, prædixit illis, quia nullam viderat emendationem, mox futuram aliquam Diuinæ iræ grauem vltionem his verbis: *Scio equidem, quod poſt deceſſum meum culpam hanc manus Domini in ſororibus vindicabit, & tunc memores verborum meorum caſtigatæ cum multa humilitate ſe corrigent, & Dominus mox retrahet manum ſuam, quam iam extēderat ad vltionem.* exitus prædictionem comprobauit, nam vbi illa exceſſit è vita, illico dira peſtis inuaſit in illud monaſterium, & breuiſſimo temporis interuallo quatuordecim probatiſſimæ Sorores extinctæ ſunt; quia autem cæteræ ſorores infirmæ emendationem promiſerunt, & opere expleuerunt recitantes in poſterum Diuinum officium qua, par eſt, attentione, Dominus manum ſuam retraxit, & peſtis illico euanuit. Quod Deus illis Virginibus indeuotis exequi ſtatuit, credendum eſt ſæpius quoq; euenire tum totis capitulis, collegijs, conuentibus, ſeu monaſterijs, tum etiam ſingulis perſonis, ſine debita attentione pſallentibus, cum videamus plurimas mortes immaturas aliquando accidere etiā perſonis magnæ condicionis non ſine iactura tum publicæ, tum priuatæ rei, licet tunc ignoremus cauſam huiuſmodi euentuum, vtinam cauſa non ſit hæc euagatio culpabilis in Diuini officij recitatione, quæ Dei iram concitans ob grauem, quæ ei irrogatur, iniuriam à vili creatura; extorquet ab ipſo vindictam.

Monialeæ voluntarie euagantes in diuini officij recitatione ſeuere à Deo puniuntur.

Surius Iunij 16.

Multi Eccleſiaſtici morte puniūtur ob voluntarias euagationes.

Quæ hucuſq; dicta ſunt, intelliguntur de euagationibus, quæ culpa noſtra aut admittuntur, aut tolerātur cum aduertentia; quæ enim euagationes accidunt nobis præter mentem, & præter conſilium, immo contra voluntatem, etiamſi per totū officiū durarent, non imputantur ad culpā, nec fructū impediunt orationis, vti recte docebat S. Baſil. quia ex naturę infirmitate à peccato debilitatę oriūtur, nec volūtas illis aſſentitur, ſed repugnat; verba D. Baſilij ſunt iſta: *Si debilitatus à peccato fixe nequis orare, quantumcunq; potes, te ipſum cohibeas, & Deus ignoſcet, eo quod non ex*

Euagationes mentis inuoluntariæ non auferunt meritum.

negligentia, ſed ex fragilitate non potes, vt oportet aſſiſtere coram eo. In hoc igitur collocandum eſt ſtudium, vt reſiſtamus, quando aduertimus euagationes, ſi enim permittantur, tunc aliud ore, corde aliud profertur; & dum lingua exoraret Dominum, animus peccato inficeretur, quod Deus auertat ab omnibus.

C A P. IV.

De alijs euagationum defectibus, & remedijs.

FREQVENS euagationum origo, ni fallor, dicenda eſt nimia ſolicitudo, & anxietas ad res, ſtudia, occupationeſq; externas, quas vnuſquiſq; habet familiares, hæc, quando quis ad orationem ſe confert, illico offert negotia expedienda; modum ſuggerit conſequendi finem intentum, condiciones aperit opportunas rei; cor deniq; phantaſmatibus replet, ſuaui quadam arte mentem à Deo diuertens. Ehu nos miſeros; quot negotia tam publica, quam priuata eo tempore cordi occurrunt, quæ nos perturbant ſine fructu, immo cum iactura animæ noſtræ; Niſi itaq; ſtudeat vnuſquiſq; occurrere huic anxietati, ac ſolicitudini, omnem ſuam in Deum reijciens cogitationem ſiue ad corpus, ſiue ad domum, ſiue ad res, ſiue ad negotia, ſiue ad ſtudia ſpectãtem, antequã ad Diuinum ſe conferat officium; ne vnum quidem verſiculum poterit recitare abſq; euagatione. Statuant igitur omnes pſallentes apud ſe hanc certiſſimam veritatem, quod ſi Deo confiſi omnẽ in ipſo ſolicitudinem tum noſtri, tum rerum noſtrarum depoſuerimus, nil aliud mentis oculis proponere omnino volentes, niſi ipſum Deum, cui intendimus vacare; ipſe Deus feliciorem, optatioremq; concedet, & nobis, & noſtris, & publicis rebus euentum.

Solicitudo anxia ad res, & ſtudia fouet mẽtis euagationes.

Sperãtium in Deo magna fælicitas.

Expendebat ad hanc rem D. Auguſtinus illam promiſſionem ſuauitatis, amoriſq; copioſam, quam Deus dilecto populo ſuo fecerat, vt eum animaret ad exeundum ter in anno è domibus, & adeundum ad Tabernaculum oratio-

D. Aug. q. 161. in Exod.

nis gratia; Promiſit enim ei omnimodam ſecuritatem ab omni periculo rei familiaris, & publicæ tempore abſentiæ, dicens: *Nullus inſidiabitur terræ tuæ aſcendente te, & apparente in conſpectu Domini Dei tui ter in anno.* Magna certe promiſsio. Sed quæſo ad quid talis promiſſio ſecuritatis? Reſpondet D. Auguſtinus eam factam eſſe à Deo, ne domorum, & rei familiaris, immo & publici boni ſolicitudo eos à Diuino cultu, & ab oratione diuerteret, aut exturbaret: nam anxietas propriarum ſubſtantiarum, ne aliquod paterentur damnum; & ſolicitudo Reipublicæ, ne ab hoſtibus vicinis inuaderetur, illos à Deo diuertiſſet: *Hoc vult Deus intelligi* (ait Auguſtinus) *vt ſecurus, quiſq; aſcenderet, nec de terra ſua ſolicitus eſſet, Deo promittente cuſtodiam.* Declarare voluit Deus, quam obtineat vim in noſtris cordibus ſolicitudo, & anxietas rerum, & ſimul oſtendere quanta ipſe cura cuſtodiat res noſtras, ſi nos de ipſo ſoliciti ſimus, omnem noſtram ſolicitudinem ob eius cultum deponentes. En itaq; mira Dei prouidentia, & cura erga eos, qui corde attento, animoq; deuoto ad Chorum accedunt: ſecuri ſunt ab omni inſidia, ab omni violētia, ab omni incurſione, ab omni deniq; moleſtia.

Exodi 34.

Mira Dei prouidentia erga deuotos pſallentes.

Hæc ſolicitudo, niſi hoc remedio curetur, nulli parcit, neq; Religioſoribus perſonis, aggreditur enim cor pſallentium, & à Deo illud diuertens pertrahit ad res etiam religioſo corde indignas: Huius miſeriæ euentum inſignem referunt hiſtoriæ ſacri ordinis Prędicatorū in vita Angelici Thomæ Aquinatis, qui ſicut nouerat coniungere literarum occupationes, & Diuinorum officiorum aſſiduum ſtudium, ita aliquando in Choro exiſtens Neapolis Diuino lumine colluſtratus penetrauit cor alterius Religioſi pſallētis, qui Dæmonis aſtu ſolicitus de cibo mox ſumendo mentem ad illum conuerterat, varias ſuper eo cogitationes trahens. Acceſſit ad huius aurem B. Thomas ſecreto illi dicens, Ne turberis ſolicitudine illius cibi, quia ſolus eum comedere non debes; Ego namq; expleto officio Diuino me offero ſodalem. Rubore ſuffuſus ille Religioſus errorem euagationis cognouit, ac reſipuit ab illo. Cauen-

Ferd. Caſt. p. 1. l. 3. c. 27.

Cogitatio de cibo ſumēdo ſorda Religioſa aliquando exturbat.

dum itaq; ab omni ſolicitudine extranea: & ſi fieri poſſet, debet homo, quando ad Chorum accedere parat, antea prius deponere non ſolum omnes occupationes, ſed etiam cogitationes cæterarum rerum, vt facilius queat in Deum aſſurgere, illiq; ſoli vacare; quæ cogitationum depoſitio figurata fuit in ritu, quem obſeruabat Aaron acceſſurus ad Deum exorandum, hic enim ante ingreſſum laneis depoſitis, induebatur lineis; quem ritum expendens S. Iſidorus Peluſiota credit, voluiſſe nobis ſignificare deponendos eſſe à nobis de memoria tumultus externos, quādo ad orandum accedimus. Huius rei nobis inſigne præbuit exemplum Monachus ille verus hymnodiæ ſtudioſus apud Climachum, qui à Sancto Abbate ſæpius obſeruatus cæteris religioſis attentior Diuino officio, & præſertim initio officij videbatur geſtum, & vultum componere, quaſi alium alloquens; Interrogatus à Prælato, quid ſignificarent illi geſtus, reſpondit: Ego ſemper initio Diuini officij colligere ſtudeo omnes cordis cogitationes, & coram me poſitus, ſic alloquor meas cogitationes, & affectus: *Venite adoremus, & procidamus ante Dominum, qui fecit nos, quia ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius.* inde hauriebat hic Religioſus ſingulare auxilium ad proſequendum opus ea attentione; quæ homini mortali conuenire poteſt. Ad nos igitur pertinet operam nauare, vt ſenſus omnes colligamus in Deum, inuitantes ad imitationem huius Monachi potentias, tam internas, quam externas, rationem, memoriam, oculos, aures, mentem, totam deniq; ſubſtantiam noſtram, vt in Deum vniantur, ac intendant; tunc enim miſericors Deus ſua gratia dignabitur concedere, quod nobis magis expedire iudicabit; Si nihilominus vrgebunt importunæ cogitationes, non idcirco fructus amittetur, vti paullatim dicemus.

Deponenda omnis externa cogitatio ante chori ingreſſum.

Exod. 28.

S. Iſid lib. 1. ep. 45.

Io. Clim. in ſtat ſpir. grad. 4. & 8.

Cogitationes mentis quomodo colligendæ in Deum.

Aliud remedium maxime opportunū ad continendas, quantū humanæ licet infirmitati, vagas cordis cogitationes, quæ recte dici queunt omni volucre velociores, viſum eſt illud conformandi animum ijs; quæ cantantur, & recitantur vel in pſalmo, vel in lectione, vel in oratione; vt quan-

Mentis conformitas ad ea quæ pſalmis recitantur, attentionem adiuuat.

quando Diuinum aliquod attributum celebrant, tunc illam perfectionem ita animus concipiat, vt approbet tamquam Deo valde opportunam, eamq; cupiat ab omnibus cognoſci, & celebrari. Si ſupplicia concinat illata impijs, debet animus timorem cõcipere, atq; tremorem; Si humilitatis, caritatis, patientiæ, fideiq; laudes celebret, tunc animus earũ virtutum in ſe concipere ſtudeat deſideriũ; hinc dixit D. Auguſtinus: *Si orat pſalmus, orate; & ſi gemit, gemite; & ſi gratulatur, gaudete; & ſi ſperat, ſperate; & ſi timet, timete; omnia enim, quæ hic conſcripta ſunt, ſpeculum noſtrum ſunt.* ſpeculum dixit S. Auguſtinus, quia ſicut à ſpeculo omnes obiecti tum figuræ, tum motus redduntur, ita animus noſter debet omnes affectus, quos legit, & canit in Diuino officio reddere. D. Aug. conc. 3. in pſ 30.

Si nihilominus euagationes mentis pulſent animum, ſtatim ac aduertimus, ſtudendum eſt reuocationi animi ad Deum, & ad rem, quam agimus, pugnando cum hoſte maligno viriliter & generoſe; Neq; enim Anima Canticorum potuiſſet ſecure requieſcere, niſi habuiſſet ſexaginta viros fortes ad lecti Salomonis cuſtodiam: *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi.* Lectulus Salomonis, in quo anima quieſcit, eſt locus orationis, quia oratio eſt quædam animi dormitio, quæ, aiebat D. Bernardus, ſenſus ſopit, non abducit; verum niſi adſit fortitudo animi ad repellendas euagationes, facile excutietur ſomnus, ſicuti niſi adfuiſſent illi fortes ad lectulum Salomonis, neq; ſomnus extitiſſet quietus, ac placidus. Adſit itaq; fortitudo, & omnia in pace peragentur; quia licet euagationes non ceſſarent, dum tamen non admittuntur, ſed viriliter repelluntur, æque placitæ erunt orationes iſtæ cum pugna, quam aliæ factæ in pace; Nec enim minus fuit gratũ Deo Sacrificium ab Abrahamo oblatum, quando aues importunas abigebat, à quibus moleſtiam patiebatur, quam fuerint alia ſacrificia ab eodem oblata abſq; vlla moleſtia, immo de illo ſingularem contexuit memoriam Sacra Hiſtoria.

Mẽtis euagationibus generoſe reſiſtẽdum.

Cant. 3.

Oratio eſt quædã animæ dormitio.

Gen. 15.

Mentis euagationes paſſi ſunt ſancti viri.

Affliguntur quidam, immo anxie torquentur ob huiuſmodi mentis euagationes, quaſi id ſignum exiſtat animi à Deo reprobati; quod tamen falſiſſimum eſſe liquet tum ratione, quia non euagatio, ſed conſenſus eſt culpæ reus: tum exemplo euagationum, quas nouimus paſſos eſſe prædeſtinatos etiam inſignes; qui cogebantur deflere miſeriam, cui ex naturæ peccato vitiatæ neceſsitate ſubijciebantur; Nonne & ipſe hymnorum Auctor coactus eſt aliquando dicere: *Et cor meum dereliquit me?* Tanta eſt enim cogitationum noſtrarum velocitas & agilitas, vt nobis etiam nolẽtibus adueniant; nec inueniri poſſunt aut cancelli, quibus illæ includantur, ne exeant; aut obices, quibus impediantur, ne aggrediantur; At in his euentibus, potius patimus, quam agimus, & licet in nobis fiant, quia tamen contra volũtatem accidunt, fieri dicuntur ſine nobis, nimirum abſq; noſtro conſenſu, qui ſolus eſt cauſa, vt aliqua dicantur fieri ab homine, vt homo eſt; Et hoc in ſeipſo deflebat Vas Electionis Paulus, dicens multa in ſe reperiſſe, quæ tamen à ſe non eſſent facta: *Non enim quod volo bonum, hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago; Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud.* De hiſce actibus loquentes Theologi, dicunt eos eſſe actus hominis, quia in homine fiunt, ſed non eſſe actus humanos, quia carent illo conſenſu, qui hominis eſt proprius actus.

Pſal. 39.

Cordis cogitationum velocitas.

Quæ in nobis fiunt contra voluntatẽ fieri dicuntur ſine nobis.

Rom 7.

Hanc eamdem miſeriam deflebat D. Bernardus, qui videbatur ex ſpeciali gratia, obtinuiſſe à Deo donum illi ſoli vacandi abſq; vlla mentis euagatione, ita vt integros dies iter fecerit ſecus flumina, nec tamen ob mentis cum Deo vnionem aduerterit aquas vicinas; Iſte nihilominus ait: *Loquitur mihi Deus in pſalmo, & ego illi, nec tamen cum pſalmum dico attendo, cuius pſalmus ſit; Deum precor, vt meam orationem exaudiat, quam ego, qui fundo, non audio; Deprecor illum, vt mihi intendat, ego vero nec mihi, nec illi intendo, ſed quod deterius eſt, immunda & inutilia in corde verſando, fætorem horribilem eius aſpectibus ingero.* Eamdem deplorans deſcribit miſeriam D. Hieronymus dicens: *Creberrime in oratione mea aut per porticus deambolo, aut de fænore computo, aut abdu-*

D Bern. de Inter domo c. 8.

D. Hier. dial aduerſ. Lucifer.

ctus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubeſcenda ſunt gero. Eamdem mentis ſuæ euagationem deſcribebat deuotus Monachus Aegyptius, in Scithica Eremo degens, dum à venerando Abbate Iſaac humiliter expoſceret opportunum remedium dicens: *Cum orat* (mens ſcilicet) *pſalmum, aliquam recolit lectionem; cum decantat, aliud quid meditatur; quam textus ipſius continet pſalmi; cum lectionem recitat, faciendum aliquid voluit, factũue reminiſcitur.* Profectò iſti viri ſancti patiebantur has cordis euagationes, & phantaſmatum pugnas contra voluntatis conſenſum, nec liberum erat, ab iſtis cauere; Nos igitur, qui ſumus viliſsimæ creaturæ, à ſanctitate maxime diſtantes, putabimus immunitatem hanc obtinere ab huiuſmodi miſeria? poteſt Deus, ſi velit, concedere hoc donum, quod pluribus aliquando concesſit, & his nouiſsimis diebus conceſsit animæ fælici B. Ludouici Gonzagæ, qui proinde nullas vmquam paſſus eſt in oratione euagationes; Quod certe fuit priuilegium ſingulare, & rarum. Humiliemus itaq; animas noſtras in conſpectu Dei, & quando vrgebunt importunæ cogitationes, dicamus cum Rege ſancto: *Domine vim patior, reſponde pro me.* ſi enim humiliter patiemur hanc pugnam, nũquam conſentientes, magnum meritorum nobis comparabimus cumulum.

Caſsian. coll. 10. c. 12.

Sancti viri deſſ bant mẽtis euagationem.

Virgil Cepar. in vita.

Iſ 38.

Opportune tradunt rei ſpiritualis Patres, quod in quibuslibet moleſtiæ importunæ caſibus, ſiue cogitationes ſint odioſæ contra proximi caritatem; ſiue turpes contra animi puritatem, & honeſtatem; ſiue quod peius eſſet, & quandoq; euenire ſolet opera Diaboli, impiæ, & & blaſphemæ contra Dei honorem, Fidem, Religionem, & Sanctos, nullus debeat omittere aut cantum, aut attentionem eorum quæ concinit, vel recitat, vt ad earum cogitationum expugnationem ſe transferat; ſed melius eſſe nihili facere illa phantaſmata, quaſi eſſent tot catellorum latratus, qui viam pertranſeuntes aggredi ſolent; ſicuti itaq; nemo iter faciens catellis huiuſmodi latrantibus, vel animum, vel operam applicat, vt eos ſilere cogat, ſed iter proſequitur ſuũ; ita debet animus religioſus ſe ipſum

Cogitationum importunitas quomodo vincenda.

com-

componere, dum ſacræ vacat hymnodiæ, oculos nimirum & faciem conuertens ad ea, quæ concinit, nihil omnino aduertens ad ea, quæ ſuggerit, aut naturæ affectio, aut Diabolus, qui id conatur, vt animus perturbatus hac moleſtia, & conflictu omittat ſanctam, vtilemq; occupationé; Quod ſi hoſtis malignus viderit ſuas artes, & conatus à nobis deſpici, quia proſequi non deſiſtimus ab opere incæpto, victus diſcedet, nec deinceps huiuſmodi animos generoſos, à quibus nil potuit obtinere, vel numquam, vel admodum raro aggredi audebit iiſdem tentationibus; Si autem importunus hoſtis nihilo ſecius à ſuggeſtionibus deſiſtet, animo tamen non cadat deuotus animus, ſed opus proſequens patienter ſuſtineat pugnam, inde vberiores meritorum fructus reportabit.

C A P. V.

Oculorum curioſitas arcenda à choris.

Oculorum aſpectus euagationes fouet.

NOVERVNT omnes hymnodiæ profeſſores, quanta oriuntur damna ex oculorum, & aſpectus licentia, quæ ſola niſi reprimatur, ſufficit ad cordis euagationem fouendam ob multitudinem, & varietatem obiectorum, quæ offeruntur obtutui; & inter omnes humanos ſenſus, validior ad animum ſpoliandum omni pio affectu ſemper ab omnibus habitus, & cognitus fuit oculus, qui teſte Ieremia propheta deprædatur animam etiam ſanctorum: *Oculus meus deprædatus eſt animam meam.* (Thren. 3.) quo namq; fertur oculi obtutus, ferri quoq;, immo rapi animi intentionem, attentionem, affectumq; experientia oſtendit. Magna vis oculorum ad diuertendum animum & ferendum extra ſeipſum, & auertendum à Deo; hinc D. Hieronymus in citatum locum Ieremiæ ait: *Interiorē fructum per exteriorem viſum perdidit* (vel propheta, vel populus nomine prophetæ ſignificatus) *per oculum corporis pertulit prædam cordis.* Deinde hortatur cuſtodiam oculorum, vt mens interior conſeruetur ab euagationibus: *Quantali-*

bet

bet grauitate mens vigeat, carnales tamen ſenſus pueriliter exterius perſtrepūt, & niſi interioris grauitatis pondere, & quaſi iuuenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæq; & leuia mentem eneruem trahunt. Sanctus Dauid dum hymnos ſuos diceret Deo, hanc etiam à Domino expoſcebat gratiam, vt poſſet oculos cohibere ab omni exteriori obiecto: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Deum inuocabat cuſtodem ſuorum oculorum, vt declararet, quod vix homo ſit huic muneri ſufficiens, tanta enim eſt naturæ vitiatæ curioſitas, & inclinatio ad circumſpiciendū, vt nequeat quaſi homo ex ſe oculorum impetum continere, niſi Deus ſpeciali cōcurrat auxilio. Nec myſterio vacat illa dictio: *Vanitatem.* non dixit obiecta terrena, ſed vanitatem, quia obiecta viſus apta ſunt implere animum vanitatibus, & leuitatibus, quæ eum lædunt.

Pſ. 118.

Oculorum obiecta animū implent vanitatibus.

Oculi corporis traditi ſunt ab Auctore naturæ, vt mens facilius, & citius iuuaretur ad ſcientiarum acquiſitionem, ſi opportune adhibeantur vbi, & quando eſt neceſſe illos adhibere; & ſi libertati dimittantur abſq; recti iudicij regimine, tunc non proſunt, ſed obſunt menti; ſunt enim quędam humanę occupationes etiam ad animum ſpectantes internum, quæ ab oculorum viſione damnum, vel ſaltem impedimentum hauriunt, ſicuti oculorum collectio eas mirifice iuuat, ac promouet; omnis contemplatio ſiue ſit de rebus naturalibus, ſiue de ſupernaturalibus melius iuuatur oculorum collectione, quam viſione; hinc ſtudioſiores loca quærunt obſcuriora, & remotiora, ne diuertantur; Democritus magni nominis Philoſophus, vt certius, ſubtiliuſq; ſecreta perquireret naturæ, & quam minimum animus à cogitationibus abduceretur, ſibi ipſi oculos arte quadam ſine dolore reddidit cæcos; cognouerat hic vir contemplationi damna ab oculis profecta; ſed ignorauit, vel potius noluit aduertere modū oculos cohibendi abſq; cæcitatis violēto, ac culpabili remedio; Nullus enim licite poteſt, abſq; maiori aliqua neceſſitate priuare ſeipsū membris à Deo obtentis in ſui formatione. Poteſt quilibet homo, rationis imperio, & ſtudio mortificationis vſum

Oculi ab auctore naturæ dati ad ſcientiarum acquiſitionem.

Laert. in vita Cicero de finib. & Tuſcul. 5.

Nemo eſt dominus ſuorū membrorum.

Mortificationis ſtudium oculorum frænum.

oculorum ad libitum cohibere, quando ſcilicet cognoſcit ſibi melius futurum, ſi non videat, quam ſi videat.

De Sancto Iob notum eſt, quod vt ſe oſtenderet Dominum ſuorum ſenſuum, oculorum præſertim, ſicuti nouerat, ex quo obiecto magis poſſet offendi, ita præceptor cauit, ne vmquam in illud oculi obtutus figerent: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem de virgine.* vbi attendenda eſt connexio cogitationis cum oculorum viſione; oculi enim intuitum ſequitur ſtatim cogitatio cordis, nec iſta poteſt ab illa ſeparari; Faciliuſq; eſt homini cohibere vſum oculi, ne aſpiciat, quam prohibere cogitationem cordis circa obiectum ab oculo viſum: vnde D. Hieronymus conſiderans hanc Iobi determinationem pronuntiauit: *Vt munda mens in cogitatione ſeruetur, deprimendi ſunt oculi, quaſi quidam raptores ad culpam.* Habemus iudicium, & rationem, quæ poſſunt oculis imponere frænum, eoſq; dirigere, quando videre, & quando non videre expedit.

Iob. 31.

Cogitationes ſequuntur oculi aſpectum.

Contemplatiui oculorum cuſtodiæ ſtudēt.

Sicut omni contemplationi prodeſt oculorum collectio, ita maxime prodeſt rerum Diuinarum meditationi, vnde illuſtriores contemplatiui, maximo ſtudio, & cura vigilant circa oculorum curioſitatem arcendam, præſertim tempore diuinarum precum, ne mens, quæ tota in Deum debet eſſe intenta, ab obiectis diuertatur ad inutiles cogitationes, nam quę oculis fiunt obuiam, ſicut ſpecies ſui emittunt, & figuras, ita per oculos, quaſi per feneſtras animū ingrediuntur, vt omnis docet philoſophia, eumq; occupant tāta vi, vt vix nullus remaneat locus pſalmorū meditationi. Peccat itaq;, qui gyrouagis oculis modo parietes, modo fornicem Chori, modò canentes, modo ingredientes, & exeuntes adſpicit.

Oculorum curioſitatis excuſatio improbatur

D. Bern de gradib. humil.

Qui vt excuſationem afferant ſuæ curioſitatis, dicunt nullum eſſe peccatum, aut culpam in vſu libero oculorum, cum eos conceſſerit Deus, vt videamus obiecta audiant D. Bernardum, qui curioſitatem oculorum collocans in primo ſuperbiæ gradu conſiderat caſum illius ſtragis, quam omnes nouerunt in prima noſtra parente Eua; ponit itaq; S. Pater curioſitatis obiectionem ab ipſa Eua factam, deinde

de reſpondet dicens ſuam ſententiam: *An non licet oculos, quo volo, leuare, quos Deus in mea poſuit poteſtate? Ad quod Apoſtolus: omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt; Et ſi culpa non eſt, culpæ tamen indicium eſt; Et ſi culpa non eſt, culpæ tamen occaſio eſt; & iudicium commiſſæ, & cauſa eſt committendæ; Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum ſerpens illabitur, blande alloquitur, blandicijs rationem, mendacijs timorem compeſcit, auget curam, dum incitat gulam, acuit curioſitatem, dum ſuggerit cupiditatem: offert tandem prohibitum, & aufert conceſſum; porrigit pomum, & ſurripit paradiſum.* En quot mala ex libera oculorum curioſitate non ſoli Euæ, ſed omnibus poſteris profecta aduertit S. Bernardus; Non videre igitur præſtat magis, quam videre tempore quarumdam occupationum; Immo forſan aliquando præſtaret magis carere omnino videndi facultate, quia talis carentia altiora bona cordi conferret, vel ſaltem non auferret.

Curioſitatis oculorũ damna.

Cęcitas oculorum quãdoque vtilior, quam ſanitas.

De S. Lutgarda ſcribit Surius, quod cæca ex quadam infirmitate, digna reddita eſt frequẽtioribus, altioribuſq; Diuinis viſionibus, quam antea, & tandem intellexit ſe ob hanc patienter, & humiliter toleratam cæcitatem eſſe euaſuram pœnas Purgatorij poſt huius vitæ mortalis deceſſum; tum etiam plura viſuram in cœlis, quam vidiſſet, ſi oculos ſanos ſemper habuiſſet. S. Hieronymus, qui Didymo cæco vſus erat præceptore in Diuinis literis ſolabatur eum, quia mentis oculos clariores haberet ad Diuina cognoſcenda, quam plures alij Doctores, qui oculorum ſanitate, & acumine gaudebant, eumq; cognominabat ſuum videntem. Hæc eadem beneficia poterit vnuſquiſq; oculorum lumine gaudens obtinere, ſi nouerit vſum viſus opportune dirigere, quando ad Diuinas preces explendas accedere debet,

Ruffin l. 2. hiſtor.

Modus oculos colligendi, ne diuagentur, multiplex eſſe poteſt; Quorum potior eſt, ſi recitans oculos fixos tenere ſtudeat in librũ pſalmorũ, nec patiatur illos amouere ob quamlibet cauſam, etiam ſi ſtrepitum audiat: quem modum obſeruant omnes attentionis ſtudioſi. De noſtro Antonio Pagnio accepi à Sacerdotibus fide dignis,

quod etiam ante noſtræ Religionis ingreſſum, quando Canonicus cum alijs in Choro preces perſolueret Diuinas, oculos ſemper in pſalterio defixos teneret, nec vmquam dimouere eos patiebatur, vt attentionem ad Deum quem exorabat, & laudabat, tutiorem conſeruaret, omnia enim Dei opera pius vir, perfectiori, quo poterat modo, ſtudebat explere. Magnum profecto adiumentum ad attentionem affert hæc oculorum intentio ad librum; hinc ſummi Pontifices, vt Religioſos ad hoc remedium adhibendum excitarent, nonnullas gratias, & Indulgentias conceſſerũt recitantibus ex libro; præſertim, quia præter attentionem faciliorem, aliæ etiam inde vtilitates deriuant, nimirum certitudo, quod nihil ſit omiſſum, nihilue deordinatum, quæ certitudo timidioribus magnam tribuit quietem.

Recitantes ex libro oculorum arcét curioſitaté.

Compend. priu. mendic. verb. Indulg.

Huic ſimilis eſt alter modus, quem pij animi obſeruãt, nimirum oculorum aſpectus in aliquam piam Imaginem; quantum enim poſsideat virtutis ad animum colligẽdum in Deum Sacræ Imaginis intuitus ratio, & vſus comprobare poteſt; Ratio ſuadet obiecta admota potentiæ magis eam mouere, quam diſtantia; & quæ ſubijciuntur ſenſui, maiorem obtinere vim, quam inuiſibilia, cum enim ſimus corpore circumdati, magis afficimur rerum viſibilium obiecto, quam ſolis ſpiritualibus meditatione cogitatis, cum itaq; Imago vel Chriſti Domini, vel alterius obiecti Diuini proponitur oculis, facilius imprimitur mẽti, quod obijcitur, & repreſentatur per eam Imaginem. Vſus etiam piorum ſuadet eamdem rem: nam piæ perſonæ ſolent deuotas Imagines oculis proponere, & in eas obtutum defigere, vt earum auxilio eleuetur animus in Deum, vel in B. Virginem Deiparam, vel in Chriſtum Dominum illis Imaginibus aut ſculptum, aut depictum, & illis obiectis excitatus attentionem reſumat, ſi eam amiſerat; vel ardentius continuet, ſi iam tenebat. Inſigne huius pij vſus exẽplum, quod Deus voluit miris ſignis comprobare, licet aduertere in Sancta Heduuige Duciſſa Opulentis Magnæ Poloniæ, quod exemplũ maiorem obtinuit vim, & auctoritatem ex canonizatione huius Sanctiſſimæ Mulieris noſtris tempo-

Piarũ Imaginum intuitus pluri-mas confert vtilitates.

Piæ Imaginis geſtatio nis mirum exemplum.

ribus peracta: De hac igitur Sancta, vereq; pia Heroina, narratur, quod ſicut magno deuotionis, & amoris ardore afficeretur ad B. Virginem Deiparam, ita ne eiuſdem memoria, & cultus vmquam ex animo excideret, aut ne ſaltem langueſceret, ſemper inter digitos manus ſibi propoſuit deferendam paruam eiuſdem Sanctæ Dei Genitricis Imaginem, vt frequens in eam oculos figens excitaretur ad eam colendam, adorandam, & diligendam vehemētius; voluit autem Deus hoc Heduuigis pium ſtudium tot tantiſq; mirabilibus ſignis comprobare, vt nullus dubitandi locus de eiuſdem mulieris pietate nobis relinqueretur; Nam ſi aliquando ad Heduuigem infirmi ducerentur, vt pro ipſis Deum exoraret, hæc erga eos extendens Sanctiſſimæ Dei Matris Imaginem, ſignum benedictionis impertiebatur, & omnes confeſtim ſanabantur. Mirabilius forſan illud cenſebitur, quod viginti quinq; annis poſt eiuſdem Sanctæ Mulieris obitum viſum eſt; nam dum eius ſepulchrum inuiſeretur, vt de cadaueris ſtatu poſt tot annos ſepulti in terra, cognoſceretur condicio, cum reliqua conſumpta eſſet caro, ſacri, & integri reperti ſunt tres digiti, qui, dum ipſa viueret, Imaginem B. Dei Matris deferebāt. Et ne res poſſet alicui patere oppoſitioni, inter eoſdem digitos reperta eſt ſana, & integra Imago, quam viuens portabat, infirma numquam dimiſit, morienſq; ita perſtrinxit, vt nulla potuerit vi diuelli; & cum ipſa fuit neceſſum ſepulturæ mandari, vt ex tam illuſtri ſigno cognoſceremus Deo, Diuiſq; cœleſtibus placitum eſſe hoc obſequiū, hinc inter noſtros Religioſos, quos nouimus multos, viget conſuetudo habendi inter librum Breuiarij varias pias Imagines ad cuiuſq; ingenij, & affectus opportunū auxilium, in quibus oculorum intuitus facillime ſiſtat; Immo etiam intra noſtri Chori ſepta, profitemur habere piam aliquam Imaginem è loco omnibus conſpicuo pēdentem, in quam eleuantes à terra, vel à libro oculos, obtutum facile conijciant: Nec quiſquam hactenus aſſeruit ſe ab huiuſmodi pijs Imaginibus aliquam animi euagationem paſſum eſſe, ſed omnes fatentur maxima inde ad pietatis in Deum, & attentionis haurire adiumenta.

Surius in octobri.

Imago Virginis Deiparæ ſanitatem largitur infirmis.

Piorū vſus adſpiciendi in pias imagines, dum cantant officium.

Oculis clauſis pſallere vtile.

Alij vero ſoliti ſunt oculis pſallere clauſis, dum memoria illos iuuat, qui modus etiam eſt opportunus, ne mens ab obiectis externis diſsipetur, quilibet itaq; iſtorum modorum inſeruit attentioni excitandæ, fouendæ, & augendæ, & euagationibus impediendis: Nam ex oculorum libertate oriri multa damna eſt neceſſe; quæ etiã aliquod ſcandalum gignere poſſunt; vti quando ex duorum canentium congreſſu oculorum, alter alterum excitat ad riſum, vel aliam grauiorem paſſionem, quæ nec locum, nec tempus, nec munus decent.

C A P. VI.

Defectus celeris pronuntiationis.

QVANDO Dauid concinne, & compoſite hymnos ſuos decantauerat, lætitia plenus ita exultabat, ac ſi obtuliſſet gratiſsimas, electiſsimaſq; hoſtias, quas nouerat apprime Deo gratas; immo nomine hoſtiarum appellabat ſuam hymnodiam, dicens: *Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis.* hoſtiã vociferationis dixit ſuos pſalmos, quia eos voce valida proferebãt, ac decantabat, coniungens voci externæ internam cordis meditationem, & contemplationem, non enim ſola verborum prolatione contentus canebat, ſed quod ore proferebat, corde meditabatur; & quod meditabatur corde, voce canebat; & hac modulata meditatione Deum colebat: id quod innuere voluit illo verbo, *circuiui*, quemadmodum recte explicat D. Auguſtinus dicens, circuitum iſtũ non corporis fuiſſe, ſed mentis, & cordis per opera Dei inſigniora gradientis cõſideratione, & meditatione; In his enim operibus, dum animus meditatur conditoris infinitam Maieſtatem, Potentiam, Sapientiam, ob ingens gaudium exultabundus canit hymnos, immolatq; Deo hoſtiam vociferationis, ſeu vt legit D. Auguſtinus, *iubilationis*, cõiungebat itaq; S. Dauid circuitũ immolationi, quia meditationem cordis non ſe-

Pſ. 26.

In Dauidis pſalmodia cordis meditatio, vocis prolatio cõiungebatur.

ſeiungebat à cantu vocis; tanta namq; grauitate, tarditateq; moderata ſuas modulationes explebat; vt poſſet mens ſuauiter proſequi vocem oris abſq; moleſtia, aut confuſione; Immo dixerim quaſi tantam fuiſſe Sancti Regis tarditatem pronũtiationis, vt lingua ipſa, ſi ratione fuiſſet prædita, potuiſſet meditari, & contemplari verba prolata; hac hyperbolica vtor locutione imitatus Dauidem ipſum, qui eamdem adhibuit dicens: *Lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam*. quod profecto aſſerere non potuiſſet, ſi feſtinanter verba protuliſſet; moderata enim tarditas adiuuat meditationem, ſicut feſtinata pronuntiatio impedit cordis conſiderationem, quæ eſt hymnodiæ non ſolum melior pars, ſed ſubſtantia principalis.

Tarditas moderata ſeruit meditationi.

Pſ. 70.

Culpæ non modicæ fiunt rei, qui diuini officij recitationem accelerant, ob multa grauiaq; incommoda inde profecta: iniuria enim Deo irrogatur, recitantibus item euenit damnum; In primis autem iniuria irrogatur Deo, qui ſurripi ſibi videt à creatura, quod ſibi debetur; Duo namque ſurripiuntur Deo à recitantibus feſtinanter; verba nimirum, & tempus; verba quidem, quia præcipiti illa feſtinatione multa degluriuntur verba; alia non proferuntur integra, ſed dimidiata, alia penitus omittuntur, confunduntur alia; præſertim quando vna Chori pars incipit verſiculum ante finem alterius; Temporis item partes plurimæ Deo debitæ ſurripiuntur, tempus enim illis verbis deglutitis, omiſſis, & dimidiatis reſpondens, quod erat Deo deſtinatum, ſicut & verba erant, ſurripitur; tempus item pauſarũ, quod tum in medio, tum in fine verſiculi eſſet obſeruandum, vt decentior, & commodior reddatur pſalmorum cantus, quemadmodum decernunt omnia Sacra Concilia, impie ſurripitur Deo; ab omnibus enim concilijs, & nouiſsime ab Oecumenico Tridentino exigitur à pſallentibus in Choro, vt Dei nomen laudent reuerenter, diſtincte, & deuote; quæ omnes condiciones tolluntur ex nimia feſtinatione & celeritate pronuntiationis.

Damna ex celeri pronũtiatione.

Feſtinãte pronuntiantes Deo ſurripiũt tempus, & verba.

Trid. ſeſſ. 24. c. 12. de ref.

Qui hoc precipiti modo Diuinum explent officium, dici recte queunt fures ſacrilegi, quia & verba, & tempus

Feſtinãte recitãtes ſũt fures ſacrilegi.

Dei

Dei laudibus deſtinatum iniuſte ſurripiunt, quæ furta ſi multa ſunt, & frequentia, ad læthalem peruenire poſſunt culpam, quia præceptum in re graui violatur; ſi autẽ modica, & pauca, ſaltem ad venialem culpam aſcendent; ſed ſiue modica, ſiue multa, furta tamen ſunt in rebus ad Deum ſpectantibus, ſeuere aliquando punienda: Nã Deus comminatus eſt, ſe ea iudicaturum per Iſaiam prophetam dicens: *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſto.* Audiant hæc Dei verba pſallentes præcipites, nouerintq; ſe odio haberi à Deo, quia rapinam committunt in hymnodia, quam diximus reputari apud Deum loco holocauſti, vt victinæ medullatæ, & electæ. Dum autem odio habentur, non poſſunt expectare niſi damna, & pœnas grauiſsimas; & iure quidem merito, quia Dei honori & cultui præferunt commodum proprium; ſiue enim accelerent recitationem, vt negotijs tam publicis, quam priuatis; ſiue etiam vt ſtudijs, lectionibus, concionibus; ſiue quod grauius eſſet, vt ludicris, vtinam etiam non turpibus, operam dare queant, hoc certum eſt, quod omnes Dei honorem paruipendunt, ac ſpernunt.

Feſtinata recitatio à Deo ſeuere plectenda. Iſ. 61.

Nullus item excuſatione eſſet dignus ob eam rationem, quia alijs explẽdis orationibus tempus reliquum aſsignauerint, quas ad ſuam animi deuotionem elegerunt; Iſti enim grauiſsime errant ſub ſpecie boni, quod tamen vere non eſt bonum; nullas namq; orationes hoc præcipiti modo explent, nec obligatas, nec voluntarias; Melius vtique eſſet, & Deo gratius, ſi quis obligationi perfecte reſponderet omittens voluntarias preces; quam pro voluntarijs explendis, ſi omitteret rectam obligatæ precis recitationem; Hac arte Diabolus plurimos decipit; Hinc dicebat S. Hieronymus: *Non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum.* deinde deſcendit ad caſum noſtrum de pſalmorum recitatione aſſerens: *Melior eſt quinq; pſalmorum declaratio cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quam totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia.*

Orationes voluntariæ omittendæ ſunt pro neceſſarijs.

D. Hieron. In reg. monach de cõtempl. & orat. relatus in decr. diſ. 5. de conſe. 24.

Adeſt etiam ſcandalum populi, qui audiens hanc præcipi-

cipitem recitationem, non ſolum nō excitatur ad Dei laudes, nec ad compunctionem, nec ad alium pium affectum, quemadmodū inſtitutio publicæ hymnodiæ requirit; ſed immo offenditur vidēs Dei honorem ſpretum ab illis Miniſtris, qui deputati ſunt ad Dei honorem promouendum; cognoſcunt etiam laici, quam indecorum ſit orantes, & alloquentes Deum tantam vſurpare feſtinationem, vt nec intelligātur ab audientibus, nec etiam intelligant ſeipſos, qui pſallunt. Si enim graue reputaretur crimen illius hominis, qui Regem allocuturus tanta celeritate verba proferret, vt non poſſet loquentis ſenſus percipi; quod crimen reputabitur apud Deum, alloqui ipſum eadem, immo ſolicitiori feſtinatione? Audiuntur (proh dolor) quidam pſallentes tanta velocitate percurrere diuinum officium, vt nullum verbum intelligatur ab ijs, qui eo tempore Eccleſiam ingrediuntur. Iſti recitantes ſatis ſuperq; oſtendunt, quod nulla interiori erga Deum afficiantur deuotione; Nam non minus grauiter, quam vere tradebat Venerabilis noſter Pater Zacaria illum præclarum Aphoriſmum: *Quando opus ex vera expletur cordis deuotione, tūc delectationem, diligentiam, maturitatemq; gignit in operante; quando autem expletur ob ſolā exteriorem ſatisfactionem, tunc tædium, incuriam, ac triſtitiam affert, & magis attenditur exitus celer, quam perfectio operis.* Iſti manifeſte declarant ſe Deo nihil attendere, ſed tantummodo eo dirigere omnē cogitationē, vt quamprimum expediti ab onere Horarum Canonicarum, lucrari queant diſtributiones; vere miſeros appellarim huiuſmodi pſallentes, quod enim credunt lucrum, aliquando ſentient maximum fuiſſe detrimentum, grauiſſimamq; iacturam; omnis enim illa celeritas in ipſorum recitantium perniciem conuertetur.

Ant. Mer. Zac. in aph. v. deuotio n.8.

Damnum ſpirituale ex celeri pronuntiatione.

Ille Deus, qui odio habet rapinam in holocauſto, ſicut iuſte diligit iudicium, ita opportuno tempore iuſtitiam exequetur; & lucrum, quod aliquibus lætitiā affert, ijſdem conuertendum eſt in luctum; quibus poſſet iuſte dici, quod aliquando dixit vir Sanctus quibuſdam Clericis, qui Choro exeuntes læti inter ſe gloriabantur de fine officij: *Bene*

Saccus Diaboli plenus verbis male prolatis in diuino officio.

Cæſar. l. 4. c. 9.

quidem cantaſtis, ſed plenum Saccum cantaſtis. mirantibus his & interrogantibus, cur hoc dixiſſet, expoſuit, quod vidiſſet Dæmonem quemdam in loco eminenti ſtãtem, dũ ipſi canerent in Choro, qui Saccum magnum, & longum manu ſiniſtra tenebat, in quem voces cantantium manu dextera mittebat. Iſta verba conſeruabant Dæmones tamquam miniſtri Dei iuſtiſſimi Iudicis, qui tempore opportuno erat vindictam ſumpturus de hac culpa.

Damnum itaq; non modicum ſibi inferunt feſtinanter recitantes Horas Canonicas, nocent enim ſibi ad futuram æternitatem gloriæ, quia vel omnino illa priuabuntur, ſi culpa fuit grauis; vel ſaltem ad tempus aliquod differetur eius conſecutio, ſi nimirum culpa fuit venialis; tot enim gloriæ gradus ſibi adimunt, quot temporis partes in vſu hymnodiæ auferunt Deo; Nam ſi ad cuiuslibet operis noſtri in hac vita reſpondere voluit Miſericordia Diuina præmium proportionatum in futura, vt actibus humilitatis gradus exaltationis; paſſionibus delectationes; mortificationi conſolationes, & his ſimilia, ita hymnis hic recitatis, & tempori in his recitandis conſumpto reſpondere debebit ſuauitas hymnodiæ, & delectatio in futura vita: His vero, qui tempus ſurripiunt debitum hymnodiæ auferet Deus, vel ſaltem differet tempus viſionis beatæ, quæ dilatio ab his, qui gloriæ ſublimitatem cognoſcunt, cenſetur tam magna pœna, vt nulla huic poſſit æqualis in hac vita reperiri; quemadmodum Doctiſſimus Guglielmus Pariſienſis aliquando tradidit, expendens grauitatem pœnæ, quam ſibi comparant mortales ob venialium culparum commiſſionem, dum à Deo ad Purgatorij flammas deſtinantur ad purgandas huiuſmodi culpas; Expendit autem ſolam pœnam, quam Theologi dicunt, damni; qua differtur viſio beata; & dicit: *Quia melior eſt dies vna in atrijs Dei ſuper millia, peccatum veniale, quod per diem vnam detinet animam humanam in Purgatorio, aufert ei gloriam vnius diei, & gaudium in cæleſti beatitudine; huic autem damno non eſt comparabilis vel denſitas tenebrarum, vel elongatio maior à viſione Dei*. En quantum ſibi noceant nimis veloces pſallentes, vt citius.

Pœnæ Purgatorij grauitas ob gloriæ dilationem.

Guglielm. Pariſ. trac. de vitijs, & peccat.

tius ſe expediant à Dei laudibus; tardius enim in pœnam huius velocitatis tranſibunt ad gloriæ fruitionē, quæ eſt maxima pœna, maximumq; damnum.

Nec dubitare debemus de huius iuſtitiæ ſeueritate, cum exempla habeamus quotidiana ad noſtram eruditionem à viris fide dignis deſcripta; Mirum hoc loco referam euentum cuiuſdam viri & dignitate, & ſanctitate inſignis, qui ob nimiam ſolicitationem in recitandis horis canonicis adhibitam, licet cauſam haberet non leuem, fuit à Deo Purgatorij pœnis addictus. Hic fuit S. Seuerinus Colonienſis Epiſcopus, qui cum Imperatori eſſet ob prudentiam, & in negotijs agendis dexteritatem apprime acceptus, cogebatur quotidie ad Aulam accedere, quamobrem vt eſſet expeditior à ſuis cum Deo obligationibus, ſolebat ante diſceſſum è domo omnes Diuini officij horas ſummo mane explere; & ob hanc ſolicitationem fuit ab ira Dei vindice coactus ſubire acerbiſsimas pœnas; poſt mortem enim cū quidam Clericus huius Epiſcopi iter faciens, eſſet tranſiturus cuiuſdā fluminis vadum, vidit coram ſe proprium Epiſcopum nuper mortuum, in eo flumine manentem; Miratus Clericus huius rei, interrogauit, cur ibi maneret; Epiſcopus ait, extende manum, cognoſces ex effectu ſtatum meum; Extendit ille manum ad Epiſcopum in aqua iacentem, talemq; paſſus eſt ab aqua ardorem; ac ſi ignem validiſsimum tetigiſſet, qui manum cute, & carne ſpolians reliquit tantummodo oſſa nuda; tunc magis & ſtupens, & dolens Clericus interrogauit, quo modo vir tanti nominis apud omnes in loco iaceret tantorum cruciatuum? reſpondit Epiſcopus id eſſe propter nimiam ſolicitationem Diuini officij, vt Imperatori deſeruiret; Nolens autem Epiſcopus Clericum iſtum diſcedere afflictum ex manu decorticata ſubdit; Oremus Dominum, vt vt manum ad priſtinam reſtituat ſanitatem, ſtatimq; conualuit Clericus; cui tandem dixit S. Seuerinus: Moneas quæſo omnes propinquos, & pias perſonas, vt pro me exorent, & ſacrificia offerant ad Deum; his enim orationibus expletis aſcendam ad gloriæ Diuinæ fruitionem. En dam-

S. Petr. Dā. ep. ad Deſid c. 7.

Grauis pœna à Deo inflicta feſtinanter recitāti officiū.

num ex nimia acceleratione precum diuinarum etiam ex cauſa, quæ apud homines iuſta cēſeretur, profectum. Quid ſibi ſpondere poterunt ij, qui ex feſtinata recitatione & verba, & tempus Deo ſurripiunt, in publica præſertim hymnodia, in qua adeſſe poteſt ſcandalum laicorum audientium? Caueant ſibi, qui præſunt, nec corrigunt huiuſmodi abuſus, ipſis enim grauior imputabitur culpa, grauiſsimumq; ſubibunt Dei iudicium, vt in ſe ipſis luant debitis cruciatibus, quod in alijs indulgenter tolerant, vigilare in hac re cõuenit. Superiores omnes, Epiſcopos præſertim, Prælatos, Antiſtites, & Chori Præfectos, ne in Choris ſuis huiuſmodi irrepāt abuſus; alioquin ipſis præſertim coram Deo imputabitur omnis admiſſus error, iuxta Summorū Pontificū Decreta, quę ſtatuunt ſocios habendos eſſe criminum, qui iſtis non obuiant; eoſq; errores approbari, quibus non reſiſtitur; immo & foueri errantes, quando qui poteſt impedire, negligit; Sibi itaq; proponant Superiores Eccleſiarum Dei honorem, templi reuerentiam, populorumq; ædificationem, ac vtilitatem; viriliterq; ſtudeant abuſibus iſtis repugnare, ne ſenſim ingrediantur; & ſi qui iam ſint introducti, omni eos ſtudio auferre conentur, vt moderatam tueantur religioſam, piamq; tarditatem. Secum aliquando recolant Epiſcopi, & Prælati, Magnum illum Gregorium, qui fuit Eccleſiæ non ſolum Doctor præclariſsimus, ſed & Pontifex Summus, non reputaſſe indecorum tantæ dignitati non ſolum aſsiſtere Clericis Diuina officia in Templo peragentibus, ſed inſuper operam, & ſtudium collocaſſe, vt cantus ea, qua par eſt dignitate, forma, & grauitate expleretur, docendo, admonendo, immo, ſi opus erat, corrigendo errantes tum verbis, tum virga, quam teſte Petro Diacono ſemper in Choro tenebat; Nec poterat Sanctiſsimus Pontifex ab hoc munere impediri à podagra, qua ſæpe laborabat, nam ſuper lectulum, in quo iacebat, delatus intereſſe Diuinis volebat. Tanta erat huius ſanctiſsimi Doctoris, & vigilantiſsimi Pontificis erga Diuini cultus officia ſolicitudo, & obſeruantia; Quod igitur decuit Summum Eccleſiæ hierarcham, cur de-

Diſ.83. c error c. quid enim c. conſentire.

Epiſcoporū & Prefectuū chori granis obligatio.

dedecere putabunt alij dignitate, doctrina, ſanctitateq; inferiores?

CAP. VII.
De violati ſilentij defectu.

SEMPER in Templis Deo dicatis, ſilentij obſeruatio fuit inter præcipuas in homine ad Deum colendum requiſitas conditiones enumerata; immo in Templis ipſis Paganorum adeo ſtudioſe parcebatur verbis, vt violatæ religionis cenſeretur delictum, ſi rumpi ſilentium aliquo ſonitu contigiſſet, vti luculenter ſcripſit Arianus ſuper doctrina Epicteti; quinimmo vt excitarentur ad ſilentium illi Pagani, edicebatur ante initium Sacrorum per præconem illa vox: *Fauete linguis.* vti notauit, & declarauit Seneca agens de ſilentio, quo peragebantur Sacra in Templis Romanorum. Sed quidquid fuerit obſeruatum ab Ethnicis in ſuis Templis, quæ potius profana, & impia, quam pia & ſacra erant; ſi ad Templa veræ, ſanctæq; Religionis reſpiciamus, cognoſcemus tanta veneratione fuiſſe in eis apud pios Dei cultores obſeruatum ſilentium, quanta decet loci ſanctitatem.

Silentij rigor in Tēplis Paganorum.

Arian. l. 4. c. 11.

Seneca l. de beata vita c. 26.

De primo Templo, quod ſibi Deus inter mortales conſtrui voluit, ſcribens Ariſtæas antiquiſsimus Auctor, prodidit ſilentium à Sacerdotibus, & Miniſtris cultum fuiſſe vſq; ad ſtuporem: *Miniſterium Sacerdotum, ait robore, decore, & ſilentio cuncta ſuperabat: ſilentium tantum ineſt, vt cum Septingenti fere Miniſtrorum continuo adſint, & offerentium libamina multitudo ingens, ne vnum quidem hominem in loco verſari putes, ſumma namq; veneratione cuncta, & magna Dei pietate perficiuntur.* Summopere mirabatur Ariſtæas in illis fidelibus pijs, & miniſtris ſilentij obſeruationem, eamq; celebrare coactus eſt. Huius ſilentij imitatio ad noſtra Templa poſt Diuini Verbi in carne aduentum translata eſt, & per multa ſæcula magno viguit rigore; ſicut etiam nunc à pijs perſonis ſuſtinetur; Nihil enim à Sanctis PP. magis

Ariſtæas l. de 72. interpret. c. 7.

Templi Ieroſolymitani ſilentiū mirum.

S. Ambroſ lib 3. de Vir. inculcatur fidelibus, & miniſtris ad Templa accedẽtibus, quam ſilentium: *Magna virtus, ait S. Ambroſius, eſt tacendi, in Eccleſia præſertim. Nihil tã congruũ Eccleſiæ, quã ſilentiũ, ait S. Chryſoſtomus; Templis omne ſilentium debetur, inquit S. Iſidorus Peluſiota.* Ob hanc ſilentij virtutem in Templis magno rigore obſeruatam laudabat S. Gregorius Nazianzenus ſanctam Nonnam Matrem ſuam, quia numquam in ſacris Templis fuerit illius audita vox, exceptis neceſſarijs, & myſticis verbis; Quæ autem eſſent neceſſaria, & myſtica verba explicat Elias Cretenſis ea, quæ à laicis in Templo ad ea, quæ Sacerdotes cantabant, apte, & opportune accinebãtur, tunc tẽporis enim plebs omnis in Templo quædam verba reſpondebat Sacerdotibus in Choro cantantibus, ſicuti nunc etiam in quibuſdam locis mos ſeruatur.

S. Chryſ hõ. 38. de pop.
S. Iſid pe luſ ep 45.
S. Greg. Naz or 19. laudem Patris.

Cuſtodiebatur hoc ſilentium præcipuo cultu à Monachis, & Religioſis antiquioribus in Aegypto degentibus, de quibus mira ſcribit Caſſianus vir omni exceptione maior, præſertim tempore hymnodiæ; verba huius ſcriptoris proferam, vt maior dictis fides tribuatur: *Cum igitur prædictas ſolemnitates, quas illi ſynaxes vocant, celebraturi conueniunt, tantum à cunctis ſilentium præbetur, vt cum in vnum tam numeroſa multitudo fratrum conueniat, præter illum, qui conſurgens pſalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adeſſe credatur.* Concilia etiam, & PP. non omiſerunt prouidere opportunis decretis huic obſeruationi ſilentij; Extat hac de re decretum in Concilio Toletano ſecundo translatum inter iuris decreta à Gratiano, quo cauetur, vt in loco benedictionis ſilentium cuſtodiatur; Quis autem intelligatur à PP. per locum benedictionis, licet ex contextu appareat eſſe locum ſynodi, tamen Martinus Nauarrus extendit ad Chorum, vbi hymnodia exercetur; eædem enim rationes in illo decreto allatæ militant etiam in loco hymnodiæ, quia nimirum ſilentium ad Religionis virtutem colendam eſt prorſus neceſſarium, iuxta Apoſtolicam doctrinam B. Iacobi dicentis: *Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrænans linguam ſuam, huius vana eſt religio.*

Caſſian. l. 2. c. 10
Monachi in Aegypto ſilẽtij cuſtodes ſeueri.
Cap in loco 5. q 4.
Nauar. de or c. 17.
Silentij cuſtodia actus eſt Religionis
Iac c. 1.

Qui

Qui itaq; verba inter pſallendum miſcent, ſicut Religionis virtutem offendunt, ob ſilentij violationem, ita magnæ irreuerentiæ fiunt rei apud Deum, quem in pſalmis alloquuntur. Magnum profectò irreuerētiæ delictum cenſerent homines, ſi quis Principem alloquens de re ſeria, inter loquendum miſceret verba cum ſeruo aliquo præſente; quod maius cenſeretur delictum, ſi verba eſſent leuia, ludicra, & indecentia. Proh dolor, quot nunc in Choris, dum altiſsimo pſallunt Deo, qui Areopagitis taciturniores eſſe deberent, audent verba inutilia, ridicula, & indecora miſcere, quæ profectò non auderent coram viro graui; multo minus coram Principe, aut Rege magno, aut etiam coram Prælato proferre; pœnas vtiq; graues ſubituri iuxta culpæ grauitatem in iſtos inuehitur D. Baſilius ad ea verba hymnographi: *Et in Templo eius omnes dicent gloriam.* dicens: *Audiant hæc pſalmi verba, & confuſi ſubpudeſcant ij, qui in Templo prolixiſſima intexunt colloquia, quid dicit pſalmus? qui in Dei eſt Templo, non maledicentiam, non vanitatem, ac de obſcœnis rebus diſertos ſermones pronuntiet, ſed in Templo eius quiſq; dicet gloriam.* Pœnæ omnes hiſce ſilentij violatoribus inflictæ à Deo, licet non ſemper ſint nobis cognitæ, aliquando tamen quædam ipſarum fuere à Sanctis viris deſcriptæ, vt non omnino ignorarentur; De quodam ſcripſit D. Bonauētura, qui pœnis Purgatorij grauiſsimis fuit addictus ob conſuetudinem loquendi inter pſallendum. Nemo conqueri iure poterit de nimia pœnarum ſeueritate, nimis enim offenditur Diuinæ Maieſtatis honor, & decor à vili creatura.

> Silētij violatio in choris graue delictum.
>
> Pſ 28.
>
> Violati Silētijs pœna à Deo.
>
> D. Bonau. in ſpec. diſcipl. c. 10.

Tanta debet eſſe obſeruatio ſilentij in Choro, vt nec licita ſit illa ſubmiſſa locutio, ſeu muſsitatio, quam aliqui faciunt, dum altera Chori parte dicente verſum, iſti ſubmiſſe vel eumdem verſum, vel alium forſan omiſſum, vel plures etiam recitant; Dedecet hic ſonus quamuis ſubmiſſus, ſonus enim eſt, & ſibilus, qui non modicum exturbat Chorum; ſubtrahitur namq; vox per illud tempus; & prope exiſtentes offenduntur; conſultius eſſet diferre huiuſmodi verſiculorum, vel male prolatorum, vel omiſſo-

rum ſupplementum ad finem officij, ne ſilentium violetur. Cuius rei opportunum in noſtro ordine habemus monitum his verbis: *Nullus priuatim ſacras preces recitet, ſed quilibet, dum in Choro eſt, cæterorum recitationem ſequatur.*

De diſcipl. chori c. 10.

Mirum rigorem in hoc genere ſilentij obſeruarunt viri magnæ Religionis, & ſanctitatis, vt toti eſſent ad agẽdum, quod agebant: Duos hoc loco referam illuſtriores caſus, alterum nuperum, antiquiorem alium: ab iſto exordiens profero illum Canonicum Pariſienſem, cui recitanti Diuinum Officium acceſſit Epiſcopus cum ipſo locuturus: at deuotus Canonicus nihil reſpondens, profundam tantum fecit reuerentiam ſuo Epiſcopo, incæptam proſequens horam vſq; ad finem; hac peracta ad Epiſcopum ſe contulit, vt mandata reciperet, præmiſſa prius hac excuſatione digna pio viro. *Ignoſcas Domine, quod tibi tunc non attenderim, quia colloquia trahebam cum altiori, maioriq; Domino.* Nunc ad nuperum venio: De S. Carolo Mediolanenſi Antiſtite, inſigni S.R.E. Cardinali, prodidit alter Carolus eiuſdẽ in diſciplina Eccleſiaſtica alumnus, & in morum probitate, ac agendorũ prudentia illuſtris Imitator, deinde noſtri ordinis magnus Religioſus, tandẽ Eccleſiæ Nouariẽſis ſanctus Epiſcopus, quod tanta pietate, & attentione Diuinis aſſiſteret Officijs, vt numquam admittere voluerit ad colloquiũ quemquã, licet de rebus magni ponderis, immo etiã deſiderio expectatis, quis vellet ipſum alloqui: *Quia indecorum iudicabat rebus ſacris interponere, ſacroue loco admittere quidquam externum, ſed ſimul etiam voluntate* (ait Scriptor) *ac deſiderio reprimendo ſe exercebat; in quo ſtudio licet de re non magni momenti agatur, magnum tamen ad virtutem eſſe momentum exiſtimatur.*

Mira ſilẽtij obſeruatio in Canon.

D. Bonau. ibid.

Carol à Baſica Petri in vita S. Caro l. 7 c. 13.

Hæc obſeruare nouerũt viri pietate inſignes, qui Deum colere ſtudent, à neceſſarijs etiam abſtinentes verbis, vt tutius ſibi poſſent cauere à verbis non neceſſarijs; hæc enim ſi proferantur, vel ex leuitate, vel ex curioſitate, vel ex quauis alia cauſa, ſemper ſunt indecora, quaſi dixerim iniurioſa Deo; plus auſim, Dei contemptum præſeferentia: quilibet enim grauis vir profecto ſe reputaret contemptum,

quan-

quando, qui ſecum alloquitur, in medio ſermone verba omnino aliena à re, ſine aliqua neceſsitate intermiſceret; non enim is poſſet excuſari, vel de ſtultitiæ morbo, vel de præſumptionis vitio, ſed à colloquio certe eijciendus cenſeretur: Quot de Clero (non ſine doloris ſenſu dico) eijci deberent è domo Dei, & à cætu pſallentium propter hoc loquacitatis vitium; miſcent enim verba non pauca inter pſallendum, verba ſecularia, verba leuia, verba curioſa, verba profana, verba ludicra, quid ſi turpia? Iſti quamuis tolerentur à Deo, qui longanimis eſt, & patiens, dabunt tamen opportuno tēpore dignas pœnas; licet non eijciantur nunc tamquam iniurioſi, eijcientur tamen alio tempore ipſis duriori, non à Templo terreno, ſed forſan cæleſti: Hoc age, dicebatur antiquitus, & etiam obſeruabatur in Templis profanis Romanorum; nos autem peiores cum Deo noſtro vero ſumus, quam illi Ethnici eſſent cum Dæmonibus; Pudeat aliquando virum Dei cultorem, Eccleſiaſticum, Religioſum cognoſcere ſe deteriorem paganis quoad modeſtiæ, & Religionis diſciplinam.

Loquacitatis grauitas quanta.

Pagani in Templis ſilentij cuſtodes.

Ex Plut. in Numa, & Coriolano.

Ne in poſterum hoc vitium loquacitatis in Choris admittatur conſulerem iſtis, vt Diuinam præſentiam ſtuderent ſibi reddere familiarem, hæc enim ſola ſufficeret ad componendum animum, & verba vniuſcuiuſq; pſallentis; Si enim quis cū Principe ſuo locuturus, vt verba apta proferat, ſatis eſt quod ex animo cognoſcat ſe habere Principem ſuum præſentem, qui poteſt felicem ac infelicem reddere; Quanto igitur validior ad continendam cuiuſcunq; verboſi lubricitatem erit præſentia Dei cogitata, & impreſſa, qui poteſt, ſi vult perdere, & ſaluare; poteſt, ſi vult, illico in gehennam corpus, & animam detrudere; poteſt, ſi vult, omnem concedere felicitatem. Huiuſmodi ſancta cogitatione munitus animus Religioſus omni accedat ſanctitate ad Dei ſui laudes concinendas, & perſoluendas.

Dei præſentia loquacitatem continet.

CAP. VIII.

De eiuſdem ſilentij violatione alijs modis.

TVRBATVR aliquando in Templis, & Choris ſilentium alijs modis, quam ſermone, nimirum quando ſtrepitus quidam fiunt indecentes, ſiue tuſsi, ſiue excreatibus, ſiue ſede; qui omnes inter defectus connumerari debent, & inter reatus contra loci religioſitatem computandi; in quos conſtat à Patribus pietate inſignibus fuiſſe animaduerſum edictis, & pœnis; & vt ad hanc rem à nouiſsimis exordiar, offero quæ in noſtra Clericorum Regularium minima Congregatione extant ſancita, antiquioribus conformia; quando noſtris Religioſis præſcribitur habitus corporis, & modeſtia ſeruanda in Choro, hæc inter alia cauentur, ne ſilentium turbetur: *Excreatus, & naſi purgatio neceſſaria erit quam modeſtiſſima, & quantum fieri poſſit, minime ſonora, tum in oratione mentali, tum in Diuinorum recitatione; reſeruabitur etiam, ſi poſſit, ad id temporis momentum, quo vox quæcunque, quæ in Choro proferatur, minus impediri queat; Cauebunt etiam à quolibet alio ſtrepitus genere, ſiue in tollendis, aut demittendis ſedilibus, ſiue tranſeundo per ſubſellia, ſiue alia quauis ratione.*

Regula de diſcipl. Chori.

Strepitus quicunq; à Choro arcendus.

Si cui hęc videbuntur minutiora, nouerit, quod ante nos magna obſeruabantur Religione ab antiquis Monachis Aegyptum incolentibus, quibus luculentiſsimum præbés teſtimonium Caſsianus ſcribit, tanta fuiſſe apud illos veneratione ſilentium tempore precũ, vt in illis non ſputum emitteretur, non excreatio obſtreperet, non tuſsis interſonaret, nulli gemitus, nulla ſuſpiria adſtantes impeditura promerentur; quod ſi aliquando vel ſuſpirium, vel gemitus ex oris clauſtro effugeret ab aliquo, excuſatur à Caſſiano, quod non niſi magno ſpiritus impellente feruore, qui non potuiſſet cohiberi, per ſurreptionem euenisset.

Caſſian l. 2. inſtit. c. 10.

Aegyptiorum Monachorum vigilantia circa ſtrepitus cauendos.

Dignatus eſt Deus ipſe declarare, quantum Templa deceat ſilentium ab omni ſtrepitu quamuis neceſſario; rem

magnam dicam, ſed veram à Sacra ipſa Hiſtoria traditam; quando nimirum extruebatur Salomonis Templum, ita res ad fabricam ſpectantes erant ordinatæ, vt maximo ſilentio omnia peragerentur; & licet plura hominum millia ad illud conuenirent opus, & ex lapidibus dolatis, & ad artis regulam collimatis, & de lignis quadratis, & complanatis opus fieret, nihilominus (ait Sacer textus) nullum ibi ſtrepitum fuiſſe auditum: *Et malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur.* mira profectò res, quæ omnium DD. mouit mentem ad quærendum, qui fieri potuerit hoc ſilentium ab omni malleorum, ſecuriumue ictu. Hæbreorum Rabini, vt ab hac ſe expediant difficultate, varia confingunt arcana ſoli Salomoni cognita, creditu tamen difficilia; ſed his omiſsis, tamquam fictitijs, & vanis; verior ratio huius ſilentij tam admirandi ea eſt, quam communiter tradunt omnes Catholici Expoſitores, nimirum quod tam lapides, quam ligna non ſolum ad debitas menſuras ſecta, ſed etiam complanata, expolita, & omnino elaborata ad locum fabricæ deferebantur; hinc in Templo nullus ferramentorũ ictus auditus eſt, nimirum ad illarum præparationem: En quanta reuerentia cenſuit Sapientiſsimus Rex Salomon à Deo vtiq; edoctus colendam eſſe Dei Domum, dum pati noluit eos in Templo ſtrepitus, qui ad operis extructionẽ videntur omnino neceſſarij; vt cognoſcere hinc nobis liceret maiori diligentia eſſe cauendum tempore Diuinorum à ſtrepitibus, qui videntur neceſſarij.

Silentium mirabile in Templi Salomonici fabrica.

3. Reg. 6.

Quies ab omni ſtrepitu in Tẽplis curãda.

Huiuſce ſilẽtij ab omni ſtrepitu ſicut ſtudioſiſsimi fuerunt omnes ſancti, & pij viri, ita varia adhibita ſunt in Chriſtiana Religione remedia opportuna: In primitiua naſcente Eccleſia deputati erant Diaconi, qui per Templum diſcurrentes attenderent, ne aut à viris, aut à mulieribus ſtrepitus, nutuſue tempore Diuinorum fierent. S. Ambroſius ſolebat eodem tempore monere populum, vt à tuſsi, & ab omni inquietudine temperaret; ad cuius ritus imitationem videtur in Eccleſia Mediolanenſi hodie vigere illa obſeruantia tempore Miſſæ ſolemnis, quando Ar-

S Clem 18. conſtit. c. 11

Mediolanẽſis Eccleſiæ ritus ad ſi-

lentium cu-
ſtodiēdum.

chidiaconus, ante Euāgelij lectionem exiens ad populum ex ambone proclamat: *Silentium habete*. poſt quem alius è Choro dicit ad clerum: *Habete ſilentium*. Idem D. Ambroſius tradens Virginibus præcepta ad reuerentiam Deo in Templis exhibendam, deſcendit etiam ad hoc particulare præceptum de ſtrepitu vitando, vrgens argumenta, & exempla ex profanis deſumpta: ſuggerit primo loco reuerentiam à barbaris exhibitam Templis Idolorum ſacrificij tempore, deſcribens euentū admirandum cuiuſdam pueri, qui potius pati voluit brachij aduſtionem, quam emittere vocē, quæ ſilentiū turbaret: *Illud exemplum proditur* (ait B. Ambroſius) *Alexandro ſacrificante Macedonum Rege puerulum barbarum, qui ei lumen accenderet, excepiſſe ignem brachio, atq; aduſto corpore manſiſſe immobilem, nec dolorem prodidiſſe gemitu, nec tacito pœnam indicaſſe fletu; Tanta in puero barbaro fuit diſciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret*. Iure miratur S. Ambroſius huius ſilentij, & patientiæ eminentiam non in homine graui, ſed in puerulo tenero; non in Chriſtiano viro, ſed in Idololatra, qui neq; ſubmiſſa voce voluerit doloris ſignum emittere propter reuerentiā ſiue Deorum, ſiue Regis Alexandri; cum multi ex Chriſtianis vim ſibi non valeant inferre ad ſuſtinendam vel tuſſim, vel excreatum, tempore Diuinorum; Inde vrgebat S. Ambroſius Virgines ſuas, vt in Dei miniſterio abſtinere ſtuderēt etiam ab his affectibus, quos natura exigere vellet; *Et tu, inquit, in miniſterio Dei, virgo gemitus, excreatus, tuſſes, riſus abſtine*. profectò abſtineremus coram Alexandris, ſi adeſſent; cur item coram Deo, quem fide ſcimus præſentem, non abſtinemus? vt deinde validius excitet S. Ambroſius animum illarum Virginum, vſurpat quandam lepidam ſiue fabulam, ſiue hiſtoriam, quam aſſerit vulgatam de Ranis quibuſdā propè Templum intra paludem viuentibus, quæ à Sacerdote iuſſæ ſilentium, conticuerunt, ne orantium preces perturbarent; inde concludit: *Silent igitur paludes, non ſilebunt homines?* omnia itaq; iura clamant ſilentium ab omni ſtrepitu in domo Dei cuſtodiendum; Et violatores illius grauibus ſupplicijs aliquando puniendos, ſi vel data opera,

D. Ambr. l.
3. de virg.

Silentij mira diſciplina in barbaris.

Fabella de Ranis ſilentibus ad præceptum Sacerdotis.

vel

vel ex graui incuria ſtrepitum committunt.

Audire hoc loco præſtat, quanto rigore à priſcis PP. diſciplinæ perfectionis ſtudioſis animaduertebatur in eos, qui culpam aliquam in hoc genere etiam minime voluntariam, ſed caſu committebant. Quidam Lambertus Epiſcopus, dimiſſo Epiſcopatu ſe ad Monaſticam diſciplinam tradidit, vt pœnitentiæ operibus ſe totum committeret abſq; impedimento: Hic vir egregius, dum ad omnia cæterorum Monachorum ſtudia conueniret, ſurgens quadam nocte ad orationem præmaturo tempore, neſcio quo caſu labi è manibus contigit alterum calceum, qui pauimentum feriens, quietem fratrum turbauit, & Abbatem excitauit: hic ſtatim non exquirens, quis nam fratrum fuerit turbator ſilentij, edixit, quiſquis ille fuerit, cuius culpa fraternitas turbata eſt, pro cõſuetudine noſtra, ſe cõferat ad Crucẽ (Crux autẽ erat pœnitentiæ locus ſub dio, expoſitus omni aeris iniuriæ) & frigus tunc erat; Lãbertus illico properauit ad Crucem cilicio tantum indutus, in nocte gelidiſſima, & multa glacie, ac niue aſperrima; nec inde diſceſſit, donec ab Abbate reuocatus fuit. Mane igitur facto, cum omnes fratres ad ignem congregati eſſent, circumſpiciens Abbas, nec videns adeſſe Epiſcopum, cognouit turbatorem; eum itaq; ſtatim à Cruce accerſitum inuitat ad ignem, & reuertentem viderunt facie ſplendida, cui Abbas veniam petijt, quia ipſum non putaſſet. At Lambertus reſpondit: *Nihil in me peccaſtis, quod ego vobis condonare debeam.* En quanta ſeueritate minima culpa violati ſilẽtij puniebatur etiam extra Chorum admiſſa; Quid factum eſſet, ſi de violato ſilentio ageretur intra Eccleſiam Dei? viri illi Sanctitati ſtudebant, & perfectioni virtutum; Sancti tunc erant illi Prælati, qui nimio zelo cuſtodiebant diſciplinam regularem; ſancti erant Religioſi, qui prompte pœnas impoſitas ſubibant; Sanctus idcirco inſignis effectus eſt ille Lambertus, & meruit paucis poſt annis Martyrij corona inſigniri; Ab iſtis diſcenda eſt & reuerentia Diuinis rebus adhibenda, & diſciplinæ perfectio in vita regulari obſeruanda.

Steph. Epiſc. Leod. in vita S. Lamberti.

Silentij caſu turbati grauis pœnæ exemplum.

Perfectionis ſtudioſi libenter ſubeunt pœnas impoſitas à Prælato.

CAP.

C A P. IX.
A riſu abſtinendum in choris.

ALIVS defectus præcedentibus proximus, ſilentio, ac compoſitioni Eccleſiaſticæ valde contrarius, ac indecorus eſt riſus, qui à Sanctis PP. annumeratur inter ea capita, quæ in Eccleſijs ſunt cauenda, ne ſilentium loci ſanctitati, & muneris obligationi debitum exturbetur; Repetantur hoc loco verba, præcedenti capite allata, quæ ad informationem Virginum ſcripſit S. Ambroſius ſilentium ſuadens: *Et tu in miniſterio Dei virgo, gemitus, excreatus, tuſſes, riſus abſtine.* nam riſum coniungit tuſsibus, atq; excreatibus ſonoris, quia licet ſine ſono poſſit eſſe riſus, maiora tamen, & grauiora gignit incommoda, quam cæteri ſtrepitus, de quibus præſtat nunc agere, vt caueantur. In primis ſcio non ſemper riſum imputandum eſſe vitio, cum abſq; omnimoda culpa queat accidere Diuina ſic permittente diſpoſitione ob aliquod beneficium illius, qui huiuſmodi paſſioni riſus ſubditus ſit, licet animus repugnet, quemadmodum euenire ſolet in alijs paſſionibus, quæ à Deo permittuntur viris magnæ perfectionis ad exercitium humilitatis; Inſigne ad rem noſtram ſcribit exemplum S. Gregorius Magnus in ſuis aureis dialogis, de quodam ſingularis perfectionis viro, nomine Iſaac, natione Syro, qui apud Spoletum vitam egit ſanctitate, & virtutibus admirandam; Elucebat in hoc viro mira abſtinentia, contemptus rerum viſibilium, orationis altiſsimæ donum; prophetiæ gratia; & miraculorum operatio; ita vt Deus cognoſceretur eſſe in eo; & ab omni populo maxima in veneratione haberetur; Nihilominus vir iſte tam vehementi riſus, ac lætitiæ paſsione arripiebatur, vt ſibi ipſi non valeret vllo remedio frænum imponere, & niſi cognitus fuiſſet tantis virtutibus plenus, numquam potuiſſet credi iuſtus, & perfectus, dum hunc euētum narrat S. Gregorius, vt audientium, & legentium auferat admi-

Riſus compoſitioni, & reuerentiæ Eccleſiaſticæ contrarius.

Riſus, & paſſiones permittuntur ad animi vtilitatem.

S. Greg l. 3. dial. c. 14.

mi-

mirationem, docet id accidiſſe ex alta Dei diſpenſatione, qui nitentibus ex animo ad virtutum perfectionem, aliquando dum maiora largitur bona, denegat quædam minora, vt animus iſtorum habeat in ſe ipſo & humiliationis obiectum, & pugnæ materiam; humilitas enim fouetur, dum cognoſcunt ſe vincere nō poſſe modicam paſsionem; hinc enim diſcunt, quod ex ſe illa maiora, quæ obtinent bona, non acquiſierint; pugnæ etiam materia adeſt, dum paſsionis motibus ſtudent ſe opponere. Suggerit S. Doctor ex Sacra Hiſtoria continuam moleſtiæ occaſionem populo Iſraelitico ad terram promiſſionis introducto, relictam; dum illis Deus reſeruaſſet Philiſtæos, atq; Chananæos, qui eos bellis exercerent; inde concludens Deum, quibus dona magna tribuit, parua quædam reprehenſibilia relinquere, vt ſemper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hoſtibus mentem non erigant, quando eos aduerſarij etiam minimi fatigant. Ad quam rem opportune, venerabilis Pater Zacaria, qui in diſcernendis ſpiritibus ſingulari à Deo donatus erat priuilegio, tradebat illum Aphoriſmum: *Sæpe quis tentatur in minutioribus, qui maiora, & grauiora ſuperauit, vt eiuſdem humilitas tutior ſeruetur.*

Paſſiones relictæ viris perfectioribus humilitatem conſeruant.

Iudic. 3.

Ant. Maria Zacar. in Aph. verb. tētatio dia. nu. 12.

Verumtamen licet aliquando ex Diuina permiſsione hæc paſsio riſus exerceat viros inſignes, vt plurimum tamen, præſertim in imperfectis, non caret culpa, immo eſt valde reprehēſibilis; & niſi opportunis vincatur remedijs, maxima, & grauia incommoda gignet, præſertim quando Diuina explentur officia in Choro.

Riſus inter vehementiores hominis paſsiones eſt connumerandus, quia excitatus difficillime poteſt cohiberi, ac comprimi, & facile etiam commouetur; & corporis vires valde diſsipat, & non ſine magna irreuerentia aufert ab homine modeſtiam, ac compoſitionem, quæ loci ſanctitatem, & officij ſublimitatem maxime decent; In omnibus quidem locis decet viros Eccleſiaſticos modeſtiam ſeruare, ac compoſitionem, vt omnibus innoteſcat eorum animum à Spiritu S. poſsideri; vbi enim Spiritus Dei viget, ibi mo-

Riſus paſſio maxima afficit vehementia.

Modeſtia eſt à Spiritu Sancto.

modeſtiam adeſſe eſt neceſſe, tamquam fructum neceſſario conſequentem ex hac arbore cæleſti; nam modeſtia inter fructus Spiritus Sancti ab Apoſtolo Paulo deſcriptos inuenitur; Si riſus abundat, carnalis eſſe animus dicetur, non ſpiritualis, quia carnis fructus præcipuus eſt lætitia vana; Hinc Eccleſiaſticus tradens ſigna cognoſcendi hominum qualitates riſum dentium enumerat: *Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enuntiant de illo.* cui pronuntiato innitens S. Ambroſius tradidit qualitatem cordis cognoſci ex corporis ſtatu dicens: *Habitus mentis in corporis ſtatu cernitur, vox quædam eſt animi corporis motus.* Hanc ob cauſam ſicut Chorus, vbi hymnodia exercetur, inter ſacratiora loca, tamquam Eccleſiæ pars connumeratur, ita talem locũ maxime dedecet riſus, & diſſolutio omnis, quamuis leuis, tum quia domus Dei eſt, quam decet non ſolum geſtus ſanctos, ſed ipſam quoq; ſanctitudinem, quemadmodum dicebat hymnographus; tum etiam ob Angelorum, quos ſæpe diximus adeſſe pſallentibus, reuerentiam; dedecet etiam riſus munus hymnodiæ, Deus enim non reputat ſe laudatum, ſed potius irriſum, quando rident pſallentes, quia riſus aufert grauitatem, quæ eſt condicio neceſſaria perfecti laudatoris; quemadmodum dicere voluit hymnographus illis verbis: *In populo graui laudabo te.* quia nouerat Deum non laudari à populo leui, qui facilis riſui maxime diſſoluitur.

[Margin: Ad Gal 5. — Riſus eſt fructus carnalis — Eccli. 19. — Pſal 92. — Grauitate laudatur Deus.]

Aliud incommodum, quod grauius reputatur, ortum ex riſu vnius, eſt prouocatio aliorum ad ſimilẽ riſum, qui enim viciniores adſtant, riſum ſentientes propter naturæ propenſionem, & humani temperamenti condicionem, facile excitantur ad ridendum, licet animus repugnare ſtudeat; leuiores ſaltem, & indeuotiores pſallentes facillime ex alterius riſu commouentur ad ridendum; inde fieri poteſt vt multi eodem tempore ex vnius leuitate prouocati hymnorum cantum vel inconcinne explere, vel grauiter perturbare, vel etiam penitus omittere cogantur, non ſine populi offenſione, & graui Dei iniuria. Audiant id quæſo, qui ſtudioſe verba, aut ſigna, aut nutus, aut

[Margin: Riſus vni⁹ plurimorũ riſum prouocat.]

quid-

quidquam aliud leue committunt, vt riſum prouocent, alijs, iſti ſicut potius miniſterium Diaboli ſubeunt, quam Dei miniſterium expleant, cum Diaboli ſtudium præcipuum eo tendat, vt Diuinas impediat laudes, ita Diuinam vltionem ſibimetipſis prouocant; Non enim Deus abire ſinet impunitos huiuſmodi exceſſus; Expendebat ad hoc propoſitum Venerabilis Beda illã Domini noſtri ſeueram vltionem, quãdo verbis minacibus, & duris flagellis eiecit è Tẽplo, qui victimas, quæ ſibi offerrentur, aut vendebant, aut emebant; inde arguens quanto magis eijci mereantur, qui riſibus, & leuitatibus diuinum cultum profanantibus vacant, dicens: *Quanta putas animaduerſione puniret, ſi inueniſſet ibi aliquos riſui, vel vaniloquio vacantes?* Experti ſunt viſibiliter Diuinæ iræ vltionem religioſi quidam S. Franciſci, quibus dum in Choro riderent, viſus eſt Dominus noſter in Cruce pendens, qui ſupra Chori ingreſſum poſitus erat, oculos ſuos iratos in ſe conijcere, & ex hoc aſpectu tãtum concepiſſe timorem, vt breui tempore vitam cum morte commutarent.

Beda hom. 7. in quadrag.

Dei vltio ſeuera in ridentes in Choro.

Adiumenta opportuniora ad riſum cauẽdum ſunt duo; alterum eſt aduertentia ab omni ioco, ludo, verbis ad riſum prouocandum aptis ſub tempus Diuini officij mox futuri; Qui enim accedit ad Chorum iam riſui diſpoſitus, facile poterit ſola recordatione, & phantaſmatum commotione excitari denuo ad riſus continuationem; ſtudendum itaq; eſt ſpiritus & cogitationũ collectioni in Deum, quem laudare, & exorare intendimus, antequam tempus conueniendi aduenıat; Hinc S. Abbas Iſaac, vt Monacho perfectionis pſalmodiæ cupido interroganti, quid ad mentem in Deum colligẽdam poſſet conducere, opportunam offerret reſponſionem, dixit: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos eſſe opportet ante tempus orandi.* vbi proſequitur eamdem materiam, aſſerens ex neceſſitate, menti occurrere tempore pſalmodiæ, quæ ante ipſam cor penetrauerant. Hinc in noſtra religione habemus regulam illam opportunam ad hanc cogitationum præparationem: *Primo ſigno conueniendi in Chorum dato, ad Sacra, quæ ibi præſtiturus eſt offi-*

Caſſiã coll. 10. c. 13.

L. 1. c. 10. de diſcipl.

 cia

cia, quamprimum cogitationem ſuam quiſq; conuertere debet; Ad ſecundũ ſignũ relictis ſtatim, quæ forte habent præ manibus, præſto erunt omnes, & cum ſilentio in Chorum ibunt. Neq; interior ſolum præparatio adhibenda erit, ſed exterior quoq; vt veſtibus, birreto, calceiſq; aut crepidis mundis, quiſq; in Chorum ſe conferat. Hæc noſtra regula ſi à pſallentibus obſeruetur, multis riſibus ac diſſolutionibus obuiabit, animus enim in Deũ collectus, quamuis aliquod obiectum accidat riſum prouocans, difficilius mouebitur, quam ille, qui eſt à Deo abſtractus.

Quali diſpoſitione ad pſallendum ſit accedendum.

Alterum adiumentũ eſt oculorum collectio, dum pſallitur, ſi enim vel clauſis omnino, vel ad terrã demiſſis, vel in librum coniectis oculis recitabitur officium Diuinum, ſicut obiecta riſũ prouocãtia nõ aſpiciuntur, ita firmius in ſua grauitate vnuſquiſq; perſeuerabit. Turpe profecto eſt, cordis, & corporis oculos coram Deo, & Angelis eius ſine fræno laxare, vt omnia curioſe circumſpiciantur, ingredientia, egredientia, occurrentia; quemadmodum accidere videmus ijs, qui gyrouagis oculis pſallunt, huc illucq; ſemper adſpicientes. Si qui ſunt huiuſmodi curioſi, riſum venantur, & diſſolutionẽ animi vocant; contra quos concludam illam D. Chryſoſtomi acri inuectiua: *In aulam regiam intraturus, & habitu, & oculis, & inceſſu, & in cunctis alijs componis, & ornas teipſum, huc autem intraturus, vbi vere aula regia eſt, ac talis, qualis cæleſtis eſt, rides? & tu quidem ſcio, quia nõ vides, audi tamen, quia Angeli præſentes ſunt vbiq; maxime in domo Dei, vbi aſtant Regi, & omnia ſunt plena incorporeis illis virtutibus.* Compoſitioni itaq; totius hominis tam interni, quam externi ſtudeamus, quando ad hymnodiæ officium accedere volumus, vt riſus, & diſſolutio arceatur ab aula Dei, & nemo non ſit, qui in Choris gloriam Dei nõ promoueat concinna recitatione hymnorũ, iuxta illud hymnographi: *Et in templo eius omnes dicent gloriam.*

Oculorum demiſſio, & collectio cordis grauitatem ſuſtinet.

D. Chryſ. hom. 15. in ep. ad hebr.

Pſ. 28.

Si quando riſus commoueretur Dęmonis opera, qui aliquando noſtris vtitur paſſionibus, ne ipſe dignoſcatur, ad nos tentandos, queadmodum præſertim agere ſolet cum Nouitijs in via, & famulatu Dei, quos hac Riſus paſſione

exturbare ſolet tempore præſertim Diuinorũ officiorum; Tunc non conatibus pugnandum erit, nil enim facile obtinebitur, magis enim inualeſcet paſſio, ſed humilitate tum orandus Deus, tum Magiſtri auctoritas imploranda, Prælati namq; auctoritas tanta eſt aduerſus Diaboli tentationes, vt aliquando ſola earum manifeſtatio humilis ei facta à Nouitijs; aliquando vnicum verbum illius, valida ſint ad omnem prorſus Diaboli diſſoluendam, & auferendam moleſtiam: Ad quam rem accidit aliquando Magiſtro Iordani, magni nominis Religioſo D. Dominici præcipuo alumno, quod dum ſecum haberet plurimos nouitios, quos ad habitum Religionis receperat, & ad locum Nouitiatus deducebat, recitans vna cum illis in hoſpitio Horas canonicas, Ecce quidam ex illis cæpit effuſe ridere, cæteri connouitij videntes effuſius proſecuti ſunt eundem riſum, ita vt non poſſent ſe continere; Quidam ex ſocijs grauioribus Magiſtri Iordanes eos cæpit obiurgare, vt compeſceret; ſed Riſus magis augebatur. Peracto completorio, quod tunc recitabant, Magiſter Iordanes conuerſus ad ſocium, qui nouitios reprehenderat, eum correxit, quia munus Superioris ſibi aſsũpſiſſet; Deinde ad Nouitios ait: *Ridete Filij Cariſſimi, effuſe ridete, ego vobis ridendi facultatem libere concedo, vos enim decet ridere, quia Diabolum, & decepiſtis, & viciſtis, mundo vale dicentes.* Mira vis huius admonitionis, immo facultatis à Prælato oblatæ; Ceſſauit enim tunc omnis riſus; immo deinceps numquam ſimilem ridendi tentationem paſsi ſunt illi noui Religioſi: verum non ſemper à Dæmone ortum habent huiuſmodi paſsiones riſus, licet in Dæmonem ſæpe illas reiciant Socordes: *Multi* (aiebat venerabilis Pater Zacaria) *Dæmoni aſcribunt ea, quæ ipſimet ob prauam animi inclinationem operantur.* riſum enim ipſi ſiue oculis, ſiue verbis venantur, aduocant, & prouocant, vti mox dicebamus, quibus modeſtia, & grauitas eſt conſulenda.

Riſus aliquando à Dæmone.

Diaboli tentationes quomodo à Nouitijs vincendæ.

D. Anton. 3 p hiſt tit. 23 c 9 § 5.

Ant Mar. Zac. v. Tentatio Diab. n 6.

CAP. X.

Defectus ſcrupulorum cauendi, & quo remedio.

SCRVPVLORVM materiam placuit inter defectus pſallẽtium annumerare, quia vt plurimum non ſine defectu reperitur in homine; Noui quidẽ ſcrupulos aliquando fuiſſe à Deo permiſſos animis ſanctitate, & doctrina præſtantibus ad virtutis & Sãctitatis augmentum, quemadmodum omnibus teſtatum eſt de S. Auguſtino præclariſſimo Eccleſiæ Doctore, qui in ſuis confeſſionibus magno animi dolore, ac gemitibus accuſat ſeipſum de leuiſsimis, minutioribuſq; rebus, quas alij etiam virtutis ſtudioſi vel nihil, vel modicum æſtimarent: alij etiam forſan riderent; verumtamen hoc genus ſcrupulorum nec iudicium offendit, nec animi tranquillitatem perturbat, ſed eum efficit ſtudioſiorem ad virtutũ actiones: Nec huius generis ſcrupuli dicendi forent proprie ſcrupuli in ea ſignificatione, quæ communiter accipitur, quãdo de ſcrupulis eſt ſermo; ſed potius ſtimuli ſunt à Deo conceſsi ad maiorem animi puritatem obtinendam.

Scrupuli ad maiorem animi ſanctitatem aliquando dati.

Scrupulus in ſua propria ſignificatione ſumptus, quatenus dicit anxietatem animi ex leuibus, & apparẽtibus cauſis ortam, inuoluit plurimos defectus, ſicut etiam plurima incommoda gignit; & ſupponit ſemper vitium aliquod vel naturale, vel acquiſitum; Qui enim laborant conſcientia ſcrupulis agitata, nũmquam putant ſe Diuino ſatisfeciſſe officio; vel quia debitam intentionem aut attentionem non habuerint; vel quia non recordantur, an omnia recitauerint; hinc animi anxietas ad nouas iterationes eiuſdem officij non ſemel, ſed pluries eamdem horam, vel pſalmum, vel lectionem repetentes; ſibi perſuadent iſti, quod melius ſatisfacient poſteriori recitatione, cum tamen ſemper imperfectior videatur poſterior quam prior. Niſi iſti ſcrupuloſi ſtudeant ad rectam redire rationem viuendi, in maximas immo incurabiles incident anguſtias,

Scrupulus eſt animi anxietas ex leuibus cauſis orta.

peccata multiplicabuntur; iudicium tenebris offundetur, & cordis perpetua inquietudo fouebitur; hæc præcipua mala ex ſcrupulis profecta vtile eſt ſingillatim declarare, vt remedia opportuna valeant vſurpari.

Scrupulus eſt plurimorum malorum origo, & cauſa.

Primum malum eſt peccatorũ multiplicatio, quia ſcrupulis facile coniungitur conſcientia erronea, quæ peccatum putat, vbi vere peccatum non eſt, non tamen hic conſciẽtiæ error ſemper cum ſcrupulis reperitur; poteſt namque ſcrupulus eſſe ſolus abſq; errore aliquo determinato; nam tradunt DD. pugnandum eſſe contra vim ſcrupulorum, agendo illud, quod ſcrupulus nitebatur vitare; verbi gratia non iterando officium, vel pſalmum, vel horam, quæ ſcrupulus ſuadebat iteranda, ſiue ſcrupulus deponatur, ſiue non deponatur; at ſi adeſſet conſcientiæ error, hic eſſet deponendus ante operationem. At etiam ſi non adſit error conſcientiæ, nihilominus multiplicantur peccata, ſicut etiam multiplicantur ſcrupuli, quando primo ſcrupulo non obſiſtitur; Ea enim eſt huius natura, & condicio, vt primus ſcrupulus admiſſus alium pariat in animo; hic alium; iſte alium ſemper maiorem; quemadmodum videmus in aqua fluminis, aut lacus euenire, ſi forte in eam proiciatur lapillus, hic enim cadens circulum paruulum format in aqua; ille circulus alium maiorem efficit, iſte alium, donec tota commota aqua in circulos vſq; ad extremitatem litoris reſoluatur. En ſcrupulorum proprius effectus ſimilis effectui lapilli in aquam proiecti; comparatio namq; ſcrupuli cum lapillo eſt opportuna, nam ideo dicitur ſcrupulus, quia in animo operatur eoſdem effectus, quos operatur lapillus ingrediẽs calceum ambulantis, pungit enim, ac offendit pedem; Animus etiam noſter recte comparatur aquæ fluminis, aut lacus, quæ omnem figuram circumſtantium corporum recipit, & reddit, ſicuti animus hominis aptus eſt excipere omnium ſubſtantiarum figuras, & ſpecies. Cum itaq; ſcrupulus animum alicuius poſſederit, nec impediatur, ſtatim circulationes plurimas commouet ex vna in aliam, donec animus repleatur infinitis moleſtijs, & anxietatibus; Pugnandum itaq;

Conſciẽtia erronea ſcrupulorũ ſocia.

Scrupulus ſcrupulum parit.

Scrupulorũ initiis pugnandum.

vi-

viriliter, ac reſiſtendum eſt initijs primis, ne mala eueniant maiora, ac grauiora.

Iudicium ſcrupuloſorum perturbatur varijs erroribus.

Hinc oritur alterum malum, nempe obtenebratio iudicij, nam ſicut aqua fluminis donec illis circulationibus occupatur, perturbata remanet, nec reddere poteſt rerum ſpecies, quas antea reddebat placida quieſcens; ita animus ſcrupuloſorum agitatione vexatus confunditur, vt nequeat cognoſcere, ac diſtinguere, quod recta ſuadet ratio, immo diuerſis obruitur erroribus; Primus iudicij turbati error eſt circa attentionem nobis impoſitam, putant enim ſcrupuloſi à nobis exigi eam attentionem, quæ omnem aliam cogitationem excludat, qualem Angeli in cælis habent; quod fieri nequit viribus naturæ ſolis; ſed, vti alias ſignificauimus, illa donum Dei eſt, non omnibus conceſſum, nec & Apoſtolo Paulo, qui erat Vas Electionis, & inſignis Prædeſtinatus. Hoc errore iudicij aliquando laborauit Sanctiſsima Virgo Lutgarda, & quia non valebat toto animo recitationi hymnorum adeſſe abſq; alijs cogitationibus ſuperuenientibus, more aliorum ſcrupuloſorum torquebatur, & ſingulas horas bis, terue repetere volebat, nec vllus amicus poterat eam cōſolari; Tandem Deus Miſericors dignatus eſt illam ſanare, oſtendens ei, quod non deberet perturbari ex cogitationum velocitate, ac importunitate; quia illa ſit noſtræ naturæ imbecillitas, vt nequeat recitare modicā, ac breuem oratiunculam abſq; aliqua mentis euagatione. Alter iudicij turbati error eſt circa verborum integram prolationem, nam tanta anxietate verbis attendunt ſcrupuloſi, vt locum non relinquant iudicio attendendi, vel ad ſenſum, & ſpiritum verborum; vel ad Deum quem exorant, & laudant. Miſera ſcrupuloſorum condicio, qui numquam poſſunt acquieſcere, nam modo ſoliciti ſunt de integritate verborum, modo de attentione ad ſenſum, modo de vtriſque.

Attentio perfecta ſine euagatione neq; Sanctis conceſſa.

Surius 16. Iunij.

A ſcrupulis quomodo liberata S. Lutgarda.

Scrupuloſorum miſera condicio.

Hinc ortum ducit tertium damnum, nimirum cordis perpetua anxietas, & perturbatio; de his namq; verificatur illud Dauidicum: *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* puſillanimes enim ſunt qui hoc laborant morbo, &

Pſal. 13.

ſem-

ſemper timent culpam læthalem, vbi vel nulla, vel ad ſummum venialis, & leuis eſt; quinimmo ſeipſos in eas conijciunt anguſtias, vt de ſalute aliquando deſperent; id ſaltem ſemper euenit, vt corporis ſalus manifeſte periclitetur; nimia enim cordis afflictio vires corporis paullatim conſummens exhaurit; caput præſertim debilitat, totumq; hominem inhabilem reddit ad maiora facinora. Scrupuli vires corporis debilitant.

Animaduertere debent ſcrupuloſi, quod iniuriam non leuem altiſſimo Deo faciunt, putantes eum nobiſcum agere, quaſi Iudicem captioſum, qui apices iuris à nobis exigere velit, & plura requirat, quam vires patiantur, quaſi non Principem benignum, ſed tyrannum ſeuerum, qui nos tamquam mancipia vrgeat, contra omnes Scripturas, quæ illum prædicant miræ benignitatis, & ſuauitatis erga homines: *Qui fingis laborem in præcepto.* aiebat hymnographus de Deo: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* dicitur ab ipſo Deo. Iniuriam etiam faciunt ſapiētiæ Dei, putantes quod ignoret noſtrã volubilitatem, & imbecillitatē, præſertim circa cogitationes cordis, quas optime nouit eſſe omni volucre perniciores, & velociores, à nobis effugientes, quā[illegible] bonæ ſunt, contra noſtrã voluntatē; ad nos venientes, ſi incongruæ ſunt, contra noſtrum conatum; Quaſi Deus non attendens hanc noſtram condicionem, exigere velit, quod non poſſumus exequi; Nouit optime Deus ſuum figmentum, cuius ſit condicionis; nouit noſtram imbecillitatem; nec à nobis exquirit quod reddere non valemus. Si noluiſſet nos euagari cogitationibus, vel homines non feciſſet, ſed Angelos; vel dona ſingularia omnibus eſſet elargitus, quemadmodum aliquibus electis, ac prædilectis concedit aliquando. Scrupuloſi Deo iniuriã. Pſal. 93. Mat. 11.

Hanc noſtram imbecillitatem cognoſcere, & confiteri expedit valde, vt ſcrupuli facilius abigantur, ſicut enim ſpecies eſt ſuperbiæ credere, quod poſsit homo, mortalis recte ac perfecte laudare Deũ viribus ſuis ſolis, quæ ſuperbia prouocat Deum ad iram, ita ſpecies eſt humilis cordis memorem eſſe propriæ imbecillitatis, & Diuini auxilij neceſsitatis, & ſperare Deum æqui boniq; conſulturum eam Scrupuli humilitate vincendi.

no-

noſtram recitationem, quæ mediocris fuerit, licet non exacta.

Inter opportuniora remedia ſcrupuloſis offerenda ſuaderem primo loco illud, quod validiſsimum cenſetur ab omnibus rei ſpiritualis PP. nimirum ſubiectio omnimoda proprij iudicij circa recitationem, iudicio proprij Prælati, ſiue Confeſſarij; Nam ſicut dictum eſt, iudicium ſcrupuloſorum cum ſit perturbatum, eget directione, ac regimine ſanioris, & recti iudicij, cui ſe committat ex animo; illiq; acquieſcat, quæ ſubmiſſio, & ſubiectio tantæ eſt virtutis apud Deũ, vt multi fuerint à Deo perfecte liberati ab hoc periculoſo morbo, quemadmodum ſanatus fuit ille Sacerdos Monachus, qui ob tantos ſcrupulorum fluctus eo deuenerat, vt ne quidem rem ſacram auderet facere, hic ad S. Bernardum accedens, ſpopondit ſe velle illius conſilio acquieſcere; cui S. Prælatus præcepit, vt ad ſacrificium offerendum ſe illico conferret, nec in poſterum dimitteret; acquieuit Religioſus afflictus, ſacrificium obtulit, & ob hanc obedientiam liberatus eſt ab hac moleſtia. Hoc eodem remedio ſanatum eſſe S. Ignatium Societatis Ieſu Inſtitutorem egregium tradunt ſcriptores.

Scrupulorũ remedia valida.

Iodoc. Demohodert in parenes. Per Ribad. & per Maff. in vita.

Hoc ſubiectionis remedium eſt tantæ efficacitatis, vt valeat ad quamcunq; ſcrupuli ſpeciem omnino curandam; tam eam quæ ex naturæ temperamento, quam quæ ex Diaboli tentatione originem trahit; hæ duæ namq; ſunt præcipuæ origines ſcrupulorum; prima eſt temperamentum melancholicum, quia melancholia frigiditate humorum conſtat, ideoq; timorem fouet, & ad apprehenſionem futuri mali diſponit imaginationem; ad quam temperamenti cauſam reducitur læſio alicuius ſenſus interni; alia item eſt Diaboli aſtutia, quia ſicut Diabolus oſor eſt humanæ tranquillitatis, ita conatur animum perturbare anxietatibus, ac timoribus, ne queat Deo ſeruire hilariter. Qui præſertim ſolet hoc vitio detinere, & affligere indoctiores, & & ignaros, nam ſicut ignorantia eſt origo omnium fere errorum, ita eadem ignorantia vtitur Diabolus ad huiuſmodi animos decipiendos, ſuggerens timorẽ peccati, vbi

Scrupulorũ cauſæ duæ præcipuæ.

Scrupulos nutrit Diabolus.

non

non eſt timor, quiſquis igitur cupit ſe ab iſtis afflictionibus expedire ſubijciat ſe ex animo, viro docto, moderatori animæ ſuæ, cui plene credat; hoc namq; modo neq; melancholia, quæ iudicium occupare ſolet, nec Dæmonis aſtutia, & importunitas, nec ignorantia quidquam obtinebit Melancholici enim ſunt ſimiles illis, qui aut febri phrenetica, aut alio morbo caput infeſtante laborant, & ſicut infirmi iſti, vt citius ſanentur, obediunt etiam inuiti, medicis, ac familiaribus, qui aſſiſtunt, ita & ſcrupuloſi ſanabuntur, ſi obedient, & acquieſcent ſuo Doctori; Diabolus etiam ſubiectionis inimicus longiſsime aufugiet, ſi cognoſcet ſemel aliquem ex animo obedire alterius voluntati. Indocti etiam prudenter ſe gerunt, dum prudētis ſequuntur, iudicium. Qui autem huiuſmodi infirmos curandos ſuſcipiunt numquam permittere, aut concedere debent, illis repetere, quod aſſeruut male pronuntiatum; vel ſine attentione expletum; potiſsima enim, aptiſsimaq; huius morbi medicina eſt oppoſitio, & pugna aduerſus ſcrupulum; Nec ſunt audiendi dicentes ſe timere, vel non recitaſſe, vel non attendiſſe, niſi tam certi ſint de defectu, quem aſſerunt, vt iuramento poſsint illum affirmare.

Scrupuloſorū medici quid obſeruare debeant.

Præterea ſpirituales medici debent dubia iſtorum ſemper per epicheiam in mitiorem partem interpretari, & illos ſuauiter inducere ad vſum huius virtutis, quæ proprie eſt æquitas, ſeu benigna iuris interpretatio, qua poteſt homo benigne intelligere ius, & præceptum de Diuini officij tum integritate, tum attentione; vtile enim eſt ſcire quod quando quis verba legis trangreditur non ex contemptu, ſed per epicheiā, quæ ex circūſtantia aliqua mentem legislatoris interpretetur in partem benigniorem, non peccat, vti ait D. Thomas, quem ſequuntur omnes Iuriſtæ, quæ epicheia extenditur etiam ad caſum illū, quando quis legem non ſeruaret, vt pro ſtulto non habeatur, cuiuſmodi poſſunt facile iudicari, qui ſcrupulis aſſentiuntur; Aut quando quis in rebus dubijs ſecundum communem bonorum vſum ſeruat legem latam; quemadmodum appoſite docet Sapientiſsimus Nauarus. Has regulas debet

Epicheia virtus quid ſit.

D Tho. 2. 2. q. 120 ar. 1.

L benignius ff de leg.

Nauar c 27. n 284.

optime callere Medicus ſcrupuloſorum, tum vt eos ratione conuincat; tum etiam vt ſecurius valeat illis ſe opponere, non conſentiens eorum voluntati, quando facultatem poſtulant repetendi, ſub varijs, quos afferre ſolent, prætextibus, & rationibus.

C A P. XI.
De defectibus in modulatione Eccleſiaſtica occurrentibus.

Cantus Eccleſiaſticus non reprehendus.

ABVSVS varij, & multiplices in Eccleſiaſticis modulationibus introducti cauſam præbuerunt multis querelis à viris ſapientibus, Deiq; zelum habentibus, profectis, non vt abſolute vituperent muſicos cantus in Eccleſia, quemadmodum hæretici oppugnant, tamquam illicitos, ſed vt reprehendant quorundam abuſus, qui Dei timore ſepoſito, miſcere non verentur ſacris profana. Præcipuos itaq; abuſus expedit hoc loco commonere, vt caueantur.

Cantus Eccleſiaſtici abuſus.

Grauior abuſus eſt, quando modulationes adhibentur potius Theatricæ, quam Eccleſiaſticæ, quæ nimirum magis ad choreas, & tragœdias, quam ad pietatem, & deuotionem ſunt aptæ, propter mollitiem affectuum, quam repreſentant; de hiſce namq; mollibus modulationibus vetum eſt, quod ſicut auditum ſibi alliciunt, ita animum quemq; ſeuerum, & grauem emolliunt, ac eneruant; cogitationes, affectuſq; non tantum vanos, ac leues, ſed turpes quandoq; excitando in animis audientium, quemadmodum, & monuerunt, & docuerunt etiam ipſi profani Auctores, iuxta illud Sulmonenſis Poetæ.

Cantus Theatricus animum emollit.

Ouid de remedio amoris

Eneruant animos citharæ, cantuſq; lyræq.
Et vox, & numeris brachia motaſuis.

Cantus vis circa animi affectus.

tantam enim vim ineſſe muſicis concentibus, & ratio, & experientia docet, ad animos mortalium alliciendos, & commouendos, vt affectus cantui omnino ſimiles in homine excitent; Si cantus vehemens, & concitatus eſt, con-

cites

citet animum, & ad bellica inflammet; Si lætus exhilaret, atq; demulceat; Si mollis, emolliat, atq; euireſcat animum; Si etiam fæmineus, non poterit non fæmineos reddere etiā viros ſeueros, & graues; Hinc D. Hieronymus ad Furiam ſcribens inter alia vtilia monita illud in primis exhibet, vt caueat à fæminarum cantu, vocans illum cantum Diaboli, & ſirenarum mortiferum concentum; huiuſmodi modulationibus, ſi aliquando adhibentur, profanari Diuina officia nemo non negabit non ſine graui culpa tum muſicorum, tum etiam muſicos aduocantium; ſi ſcienter hi permittant vanas, turpeſq; compoſitiones, ſiue cantu, ſiue ſonis, in Eccleſia adhiberi.

D Hieron. ep. ad Furiā.

Feminarū cantus vitandus.

Declarat apposite ad hanc rem Cardinalis Caietanus, quot modis peccare contingat in vſu huiuſmodi modulationum vanarum: Si adhibeantur, aut permittantur iſtæ vanæ modulationes in Diuinis officijs cū formali intentione eas adhibendi, culpa grauis committeretur, quæ dicetur peccatum Superſtitionis, quia iſtæ vanitates contrariæ ſunt directe Diuino cultui, cui debetur deuotio, at illæ prouocant ſaltem ad vanitatem, aliquando etiam ad malum: Deinde quia huiuſmodi cantores dici quodā modo poſſunt falſarij in Diuino cultu, dum miſcent Diuino cultui nomine Eccleſiæ expleto, quod minime ab Eccleſia intenditur; quod tamquam grauem culpam Deus grauiſſimis pœnis vltus eſt; adducit Caietanus vltionem illā tam ſeueram, contra filios Aaron immiſſam, quando erumpente igne ex Altari Diuino conſumpti penitus ſunt corā ipſo Domino, quia ignem profanum, & laicum adhibere non ſunt veriti in adolendo thimiamate; ijs ſimiles ſunt, qui cantant vana in Diuinis officijs, adhibent enim ignem alienum, & profanum nimirum carnis, & mundi in Sacrificio Diuino, quod eſt maximum nefas; nam veluti ignis profanus flammas turpis concupiſcentiæ accendunt cantus profani; vel ſaltem accendere apti ſunt in animis audientium.

Caiet ad 2. 2. q. 91. ar. 1.

Cantantes profana dici poſſunt falſarij.

Leuit. 10.

In cantātes profana vltio Dei.

Nec poſſunt excuſari, qui dicunt poſſe adhiberi vanas modulationes tantummodo ad conſonantiā, quam vulgo

dicunt aerem, amoris verbis profanis, conformita illa conſonantia verbis Diuinis; Nã etiam ſi ex genere ſuo hæc conformatio nullum poſsit eſſe peccatum, quia ex natura ſua talis conſonantia eſt indifferens ad ſignificanda ſacra, & profana, & ad vtraq; poteſt referri, & applicari; Nihilominus praxis oſtendit ſemper coniungi, cum iſtiuſmodi modulationibus aliquam circumſtantiam, aut effectum, qui reddunt vitiatam actionem; Nam ſæpe tales conſonantiæ ſunt prouocatiuæ ad malum, præſertim ſi ab aliquo intelligantur, & credantur à muſicis adhibitæ ad hunc finem prouocandi audientes ad vanos, & profanos affectus; hac namq; poſita circumſtantia ſemper peccatum intercedet, læthale, aut veniale pro ratione prouocationis.

Cantorum excuſationes reiciuntur.

Alter defectus eſt ratione intentionis, & finis ad quem diriguntur modulationes, ſi nimirum ſolius delectationis gratia quærantur, & adhibeatur, vt concurſus, & frequentia maior populorum ad Eccleſiam acquiratur; Magnus profecto abuſus eſt iſte, tunc enim non attenditur pietatis excitatio, & honor Dei; qui debet eſſe finis omnis cultus ab Eccleſia adhibiti, ſed delectatio audientium; qui finis valde contrarius eſt cultui Diuino; nam trahuntur laici ad Eccleſiam, non vt melius colant Deum, ſed vt cõcentum audiẽtes temporis horas cum delectatione fallant, & eludant; & ſicut iſti laici culpam contrahunt iuxta delectationis, quam intendunt, qualitatem; ita ſimiles efficiuntur illis Babylonijs qui ſibi, ideſt ad ſolam delectationem, non vero ad pietatis excitationem cantari poſcebant ab Iſraelitis captiuis hymnos hæbraicos: *Hymnum cantate nobis de canticis Sion.* vbi obſeruat opportune Lorinus, quod non dixerint: *Cantate Deo.* ſed nobis; in qua dictione conſiſtit culpa digna reprehenſione; At quod in illis reprehendimus, in nobis etiam aliquando reperitur, quod non ſine animi dolore dico; Nam laici ad templa conueniũt magis allecti à muſicis concentibus, quam à deſiderio laudandi, & colendi Deum, vel audiendi eius laudes, ſi vox aliqua cõcinna, aut ſonus peregrinus maximæ ſuauitatis ſit audiendus in aliquo Templo,

Error eorum qui muſicos cõducunt vt concurſum populi obtineant.

Pſ. 138.

plo, magnus fit omnium ordinum concurſus, & occurſus; Sin autem nulla adſit melodia, licet ſtatio fiat, vel ſermo habeatur, vel grauis, & pius adhibeatur cantus, pauci conueniunt; Grauius peccare contingit Eccleſiarum Rectores, qui ad hunc finem obſequendi laicorum genio modulationes adhibent, immo quod magis deplorandum eſt, magno ſtudio perquirunt excellẽtiores, peritioreſq; muſicos, nec pecuniæ parcunt, vt eos ex longinquis conducant regionibus.

Quot hiſce temporibus reperiuntur Eccleſiarum Rectores, qui modo videant Templa frequentibus populis, maxime nobilibus, primarijſq; vtriuſq; ſexus perſonis plena, ſe putant alijs diligentiores, intenti tantummodo ad conducendos peritiores, ſuauioreſq; cantores; nihil autem attendentes, cuiuſnam illi ſint vitæ, & morum condicionis; nec quas modulationes adhibere velint; Non ſine cauſa exclamat in huiuſmodi rem, eruditiſsimus pijſſimuſq; Guglielmus Durantus his verbis: *Verum hodie dolenter refero, in Eccleſijs muſici, qui cantorum vice funguntur, hominum omnium diſſolutiſſimi ſunt adeo vt adagium populo dederint: Muſice viuere, hoc eſt diſſolute, & effæminate.* Non idcirco reprehenduntur pij muſici, qui vita ſimul & voce Deum laudant, ſed qui intemperatam traducunt vitam, quos non deberent conducere pij Rectores Eccleſiarum; vtinam non aliquando omitterentur meliores occupationes, cuiuſmodi ſunt prædicationes verbi Dei, vt explendis modulationibus totus, ac liber relinquatur locus, & ſpatium ad animum auditorum delectandum. Deflebat aliquando D. Auguſtinus ſe præſentem fuiſſe huius generis modulationibus, quæ potius animum delectarẽt, quam commouerent ad pietatem, & magno humilitatis ſenſu dicebat: *Cum mihi accidit, vt me amplius cantus, quam res, quæ cantatur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tamen mallem me non audire cantantem.* Qui hæc verba profert, idem ille eſt, qui aſſeruerat ſe ex muſicis hymnodijs commotum alias eſſe ad compunctionem, & fletum, ita vt non valeret continere lacrymas; nunc autem luget, quia ſe abſtractum

Mores Muſicorum attendendi.

Gugliel. Dur. l 3. de rit. c. 21.

Muſicus cãtus ſolã delectationẽ intendẽs cauendus.

D. Aug. l. 10. conf. c. 33.

à Deo

a Deo cognouerit, & à pietate; vnde quæſo in Auguſtino hæc diuerſitas effectuum? Non quidem ex diuerſitate audientis, qui idem erat non tantum quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad voluntatem erga Deum; Tota diuerſitas oriebatur ex qualitate cantus; Nam cantus graues, & pij compunctionem, lacrymaſq; ciebant; cantus vero molles, & leues ſolam delectationem reſpicientes animum abſtrahebant à rebus cantatis.

Cãtus grauis lachrymas prouocas

Magnam ſibi prouocãt Dei iram, qui in Eccleſijs vſurpant modulationes profanas; & qui ad finem cãtant profanum; Deus enim vlciſcetur hanc grauem iniuriam ſibi, domuiq; ſuæ illatam; ſibi quidem, quia non colitur, ſed ſpernitur à vilis homuncionibus; Domui item ſuæ, quæ domus orationis eſſe debet, & deuotionis, non vanitatis, & leuitatis, & profanitatis. Non relinquit Deus impunitos huieſmodi exceſſus, & abuſus, ſiue in hoc, ſiue in futura vita eos vindicans opportune. Euentus duos hoc loco referam, quorum alter ad præſentem vitam, alter vero ad vtramq; ſpectat; De quodam Monacho Ciſtercienſis familię ſcribunt hiſtoriæ, quod cum eſſet dono ſuauiſsimæ vocis ornatus, nec dignaretur illam vſurpare quotidianis hymnodijs, quia non Dei cultum, ſed propriam quærebat gloriam; diebus tantum ſolemnioribus ſtatuerat cantare reſponſoria, & verſiculos ob vanitatem: Deus declarare volens huic decepto Monacho, quod non ſibi, ſed Diabolo cãtaret, hanc viſionem oſtendit alteri Monacho: Quadam ſolemnitate cum reſponſorium ſibi deputatum cantaret maxima vocis laſciuia, putans valde placere audientibus, ecce Dæmon quidam apparuit in figura pueri nigri, & terribilis, qui manibus plaudẽs, & miro modo cachinnans dicebat: ò, ò, ò, bene cantauit; optime cantatũ eſt. En cui dirigatur ſuauitas canentium ob ſolam delectationem.

Cantores vanos punit Deus.

Spec exẽpl verbo cãtus

Ceſar l. 4. c 8.

Acerbior euentus accidit alteri Religioſo ordinis S. Benedicti, qui in monte Caſsino degens, vocis ſuæ ſuauitate valde gloriabatur; hic igitur cum in Sabbatho maioris hebdomadæ Diaconi vices agẽs ad Cerei benedictionem,

adeo

adeo laſciuiret ſua voce, vt omnes traheret in admirationem, vix expleto Præconio vltio diuina ſtatim affuit; nam inde viſibiliter ablatus eſt, ſed à quo, & in quem locum fuerit translatus; neſcitur, & ex qualitate vitæ ipſius timetur, ait ſcriptor, quod raptus fuerit, potius ad pœnā luendam elationis, quam ad præmium deuotionis; Supponit enim tamquam rem notam toti Monaſterio, quod ſicut fuerat muſicus ſuauis, & blandus, ita mores habuerit molles, & irreligioſos; afferens ad confirmationem ſui dicti ſententiam D. Gregorij dicentis: *Cum blanda vox quæritur vita ſobria deſeritur.* Caueant itaq; ſibi cantores nimis profana amantes, ſi præſertim Religioſi ſint; Caueantur abuſus omnes, tunc muſica erit opportuna, & grata Deo; & pijs perſonis. Cantantis vani pœna ſeuera.

Vtinā in Eccleſia Dei renouaretur praxis illius Decreti Aquiſgranenſis, quo deſcribuntur optimorum Muſicorum condiciones, qui in Eccleſia Dei apti ſint Diuinas decantare laudes: *Tales ad cantandum, & pſallendum in Eccleſijs conſtituantur, quorum mens, cum voce concordet, vt impleatur illud* 1. *Cor.* 14. *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente, tales item eligantur, qui non ſuperbe, ſed humiliter, & ſapienter debitas omnino laudes perſoluant, & ſuauitate lectionis, ac melodiæ, & doctos demulceant, & minus doctos erudiant; potiuſq; exoptent in lectione, vel cantu, populi ædificationem, quam popularem vaniſſimam adulationem.* Hoc modo recte procederent muſicæ modulationes, & Deus valde in illis delectaretur; & populi ad maiorem excitarentur deuotionem; & ab Eccleſijs arceretur omnis vanitas, & leuitas, quæ graui decreto nouiſſime à Patribus Concilij Tridentini iubetur eliminādа illis verbis ad Antiſtites directis: *Ab Eccleſijs vero muſicas eas, vbi ſiue organo, ſiue cantu laſciuum, aut impurum aliquid miſcetur, arceant.* quod decretum non tantum intelligi debet circa Miſſæ ſacrificium, ſed circa Diuina quæcumq; officia, ſeu hymnodiam tam in matutinis, quam in veſpertinis horis; quia in omnibus militat eadem ratio allata à PP. Concilij nimirum, vt *Domus Dei vere domus orationis eſſe videatur, ac dici poſſit.* Muſicorum cōdiciones bonæ quæ. Trid. ſeſſ. 22.

Cauendum tandem eſt, ne harum modulationum occaſione, integritas Diuini violetur officij, quemadmodum eueniret, ſi dum alternatim explentur Diuina officia, nimirum à Choro Eccleſiaſticorũ ex vna parte; & à Choro Muſicorum ex alia, pars aliqua Diuini officij, vel voce non exprimeretur, vel in aliam compoſitionem mutaretur; Accidit enim non ſemel, quod verſiculi pſalmorum, qui reddi deberent à Choro Muſicorum, non voce, ſed vel organo ſolo, vel ſolis alijs inſtrumentis reddantur; quo caſu, vt ſeruetur integritas, debent ij verſiculi per vnũ, vel duos de Choro voce congrua, quæ ab omnibus exaudiri queat, pronuntiari; nam alioquin medietas pſalmorum omitteretur. Contigit etiam quandoq; à Muſicis mutari Hymni cantum in aliam compoſitionem ſuauiorem, ad arbitrium; quo caſu, qui ſunt in Choro Eccleſiaſtici, debent hymnum ab Eccleſia præſcriptum omnino ſupplere; non enim licet mutare formam ab Eccleſia ſtatutã; quemadmodum dicemus Capitulo ſequenti.

Diuini integritas officij quomodo violetur occaſione muſicarum.

C A P. XII.

De defectibus circa formam Diuini officij.

FORMA Diuinarum laudum, quam in horis adhibemus canonicis tantæ eſt dignitatis, ac Sanctitatis, vt nefas ſit illam aut mutare, aut minuere, aut quoquomodo violare; dignitas autem & Sanctitas huius facile comprobatur ex omnibus illis capitibus, quæ primo libro deſcripta ſunt, circa præſtantiam, & effectus harum laudum; quia nimirum à Spiritu Sancto, qui ſponſus eſt Eccleſiæ; eſt dictata, quæ autem à Spiritu Sancto ſunt, alta ſunt, & Sancta; de inde quia ſublimia Religionis noſtræ Myſteria complectitur, vt Sanctiſſimæ Trinitatis, Dominicæ Incarnationis, vitæ, paſſionis, mortis, Reſurrectionis, & Iudiciariæ poteſtatis; præterea quia comprehendit Religioſiſſimos actus, quos erga Deum exercere debemus, fidei, ſpei, caritatis, adorationis, ſubmiſsionis, laudationis,

Canonic. precum dignitas, & Sanctitas.

nis, gratiarum actionis; Inſuper quia offert verba, & ſententias aptiſſimas ad omne bonum obtinendum, & ad omne malum auertendum; vlterius quia intentio Eccleſiæ in huius formæ præſcriptione, & vſu eſt altiſſima, & Sanctiſſima, Tandem quia ab eadem Eccleſia graui præcepto iubetur, vt nō liceat ſine culpa illā violare, præſertim poſt emanatam Pij V. conſtitutionem.

Integritas igitur huius formæ ſeruanda eſt, ita vt nemo ſciens, prudenſue omittat, aut totū officium, aut aliquam horam, aut eiuſdem partem, ne culpam contrahat vel mortalem, vel venialem magis, minuſue grauem pro qualitate tum omiſsionis, tum omittentis; Nam etiam omittentis conditio ſicut augere poteſt obligationem recitationis ita etiam poterit aggrauare violationem; vt ſi omittens eſt in Sacris conſtitutus ordinibus, & etiam beneficiatus, grauius certe delinquit, quam ſimplex Clericus tantummodo beneficiatus; Ita & Sacerdos Religionem profeſſus magis delinquere cenſebitur, quam Sacerdos ſimplex; qui item plura beneficia poſſidet, magis peccat quam vnum tātum poſſidens; Ad eiuſdem formæ conſeruationem ſpectat ordo conſtitutus horis canonicis, ita vt nemini liceat ſine cauſa rationabili hunc ordinem interuertere ſiue horarum, ſiue pſalmorum; Si quando aut obliuio, aut cauſa cogeret ordinem mutare, ita vt poſterior hora dicatur ante expletam priorem; aut quis pſalmum, lectionemq; poſteriores dicat ante priores, tunc peracto officio debet ſupplere prætermiſſa. Immo ſi aliquis ex mala conſuetudine contracta ſolitus eſſet hunc ordinem ſcienter interuertere abſq; cauſa, non excuſaretur à læthali noxa, quia grauiter derogat ordini ab Eccleſia conſtituto, & obſeruato.

Recitantis conditio obligationem augere poteſt.

Horarū & pſalmorum ordo ſeruādus in recitatione officij Diuini.

Vitiari contingit huius formæ integritas varijs modis; primo verborum ſyncopatione, quando nimirum verba abſorbentur, mutilantur, & truncatim proferūtur; quemadmodum non ſine audientium offenſione euenire conſpicitur in multis Eccleſijs tam Canonicorum, quam Regularium ob nimiam recitantium feſtinationem, qui neq;

Syncopatio vitāda.

ſeipſos intelligunt: huiuſmodi ſyncopatio, ſi eſt notabilis quia accidit officio publico, læthalem noxam contrahit, quia violatur præceptum in re graui; quando enim præſcribitur à iure, vt Diuinum celebretur officium ſtudioſe, explicauit Gloſſa intelligendum eſſe abſq; ſyncopa, & abſq; mutilatione, quæ culpæ grauitas excuſaretur, ſi abuſus, & exceſſus non eſſet magni momenti; immo omnis culpa excuſaretur, ſi inuoluntaria foret ſyncopatio, vti accidit linguam habentibus aliquo impedimento detẽtam, nimirum aut naturali balbutie, aut præcipitãtia, aut etiam inolita conſuetudine, quæ ſtudio corrigi, emendariue nequeat, vitiatur etiã interruptione, dum quis inter recitandum interponit aut actiones, aut ſermones ad ipſum officium nihil ſpectantes, nec ſaluti ſpirituali, aut corporali, nec item vtilitati, aut proximi, aut ipſius pſallentis neceſſarios; vnitas namq; vniuſcuiuſq; horæ, ſicut pertinet ad ſolemnem ritum, & ad formam ab Eccleſia præſcriptam ita ſeruanda eſt iuxta præſcriptionem, alioquin culpa contrahitur, maior, minorue iuxta quantitatem interruptionis; ad quam iudicandam, an magna ſit, vel modica, expendi debent qualitates horæ tunc temporis recitatæ; ſicut enim non omnes horæ ſunt æqualis formę, ſed vna eſt altera longior, ita maior requiretur interruptio in lõgiori hora, veluti in Matutinis, quam in breuiori, veluti, Tertia, Sexta, Nona; Et ne integritas maneat violata, in omnibus hiſce caſibus ſupplenda ſunt, quæ fuerunt interrupta; Non decet tamen ſtatim ſupplere, in ipſa officij recitatione, niſi tã modica eſſet omiſsio, vt poſſet commode ſuppleri abſq; aliorum offenſione, & eius dilatio in finem officij periculum afferre poſſet obliuionis; Melius ſemper cenſetur ſupplere omiſsiones poſt horam expletam, quia omnis ſibilatio, & muſsitatio quamuis leuis offendit Socios vicinos.

C. dolentes de celebr. Miſſ.

Studioſe recitandũ officium Diuinum.

Omiſſiones in Diuino officio quomodo, & quando ſupplendæ.

Numquam tamen dicenda erit violata huiuſmodi integritas ex modica aliqua omiſsione ſiue partis, ſiue etiam integri verſiculi, quando ea euenit ex naturæ aliqua neceſſaria occaſione, qualis eſſet tuſsis importuna, aut excreatus, aut ſternutatio, quæ nec impediri, nec differri commode

de poſſunt; idcirco expleta naturæ neceſsitate melius eſt incæptum proſequi cantum vna cum alijs, quam propriæ conſulere ſatisfactioni, ſubmiſſe repetendo omiſſa, non ſine circumſtantium offenſione, quemadmodum quidam plus iuſto timidi repetere volunt.

Si interruptiones acciderẽt ex cauſa ad ipſum officium Diuinũ pertinente, vti quãdo miniſtri celebranti ſolẽniter deſeruire debent, vel lumina ab Altari allaturi ſunt, vel incenſum è Sacriſtia deſumpturi; vel ad Altare procedunt, tunc nulla contrahitur culpa ob has interruptiones; Immo ſecundum aliquos DD. iſti non tenentur ſupplere, quod omittunt, dum in rebus ad officium Diuinum neceſſarijs occupantur; quia illa occupatio ſupplet loco officij non auditi, dum miniſtrant ſolemnitati recitantium. Quæ ſententia ſicut videtur rationi conformis, ita deſeruire poteſt timidioribus, ne abſtineant à neceſſarijs munijs ad Chorum ſpectantibus ob timorem peccati; Nihilominus tamen conſultius eſt in fine Chori ſupplere, quod omiſſum ſit, præſertim ſi pars omiſſa ſit notabilis, vti apposite monuit Nauarrus, vt integritas formæ ſeruetur.

Omiſſiones ratione officij occurrẽtes an ſupplendæ.

Molfeſ. trac. 5. de hor can c. 2 nu 21.

Nauar. de orat. c 10.

Quamuis autem dari poſſint cauſæ legitimæ, quæ excuſent à culpa, quaſdam Diuini officij interruptiones, præſertim non graues, qualis eſſe poteſt vtilitas aut ſpiritualis, aut etiam ciuilis, ſeu corporalis proximi, quemadmodũ obſeruauimus fieri à viris tũ Doctrina, tum Religione inſignibus, qui è Choro exeunt, vt vocantibus laicis reſpondeant; ij q; dimiſsis iterum ad Chorum redeunt pro ſequentes recitationem cum alijs, ſupplentes deinde expleto officio, quod omiſerunt tempore abſentiæ. Nihilominus ſi neceſsitas non vrgeat, laudabilius eſt Deo in primis vacare, deinde laicis etiam maxime nobilibus reſpondere; Cuius rei inſigne exemplum reliquit poſteris S. Lugderus Epiſcopus Monaſterienſis, qui accerſitus à Carolo Magno Imperatore ob grauia reipublicæ negotia, dũ hic cum ſuis familiaribus Diuinum recitaret officium, licet ter fuiſſet per primarios Palatij viros ſolicite vocatus; noluit tamen niſi conſummatis horis adire Imperatorem,

Interruptiones non admittẽdæ ob quamlibet cauſam.

Sur. 26. Martij.

Diuinum opus cunctis alijs negotijs anteponendum cognoſcens. Indignatus Imperator conqueſtus eſt de hac mora; cui Epiſcopus deuotus hanc obtulit excuſationem: *Iuſtiſſimæ diſcretionis regulam ſecutus Deum tibi, & cunctis in terra mortalibus præferendum cenſeo, ideo non ob Imperatoriæ maieſtatis contemptum, vti maleuoli criminantur, ſed potius propter tuam ſalutem, quæ Deo debebam, prius exoluere curaui, expeditior effectus ad ea, quæ mihi à te mandabuntur.* Hanc reſponſionem Chriſtianiſsimus Imperator admirans ait: *Gratias habeo Epiſcope, quia qualem te eſſe credidi ſemper, talem te nunc eſſe expertus ſum, Tu vt hactenus feciſti, Dei ſemper exequere voluntatem, & ſimul nobis deuotus, & fidelis pro noſtri Imperij ſtatu orare memēto.* Hic ſanctus vir exēplū dignum reliquit omnibus Eccleſiaſticis circa modum proſequendi laudes Dei incæptas, nec eas facile interrumpendi ob ſæcularia negotia neq; propter potentiam, aut reuerentiam Magnatum, cum maior ſit dignitas Dei, quē tunc alloquuntur, quam omnes terrenæ poteſtates, nec propter timorem amittendi gratiam ſiue iſtorum, ſiue quorumcumq; amicorum, qui immo coguntur vehementius amare, & æſtimare eos, qui Deo tanta ſeruiunt fidelitate. Audiant hoc exemplum, qui libenter è choro diſcedunt, vt laicorum negotia expediant; vtinam quidam nōn reperiantur, qui negotiorum occaſiones quærant, vel etiam data opera differant negotiorum expeditionem ad tempus Diuini officij, vt euocentur à Choro.

Officium Diuinum non omittendū propter Principum negotia.

Dei opus præferendum cæteris negotijs

Violatur tandē forma Diuini officij, quando quis commutatet ſine iuſta cauſa horas vnius diei in alias alterius diei; nimirum ſi quis officium feriæ quintæ, vel Dominicæ commutaret in officium feriæ Tertiæ, quia breuius ſit, id enim eſt violare legem latam à Pio V. in re graui; Nam ſi culpa grauis eſt omittere partē alicuius horæ notabilem, vt quando quis tertiam, aut quartam matutini partē omitteret; ita etiam culpa grauis dicenda eſt, quando quis integras laudes matutinas commutaret in breuiores alterius diei, quia non ſoluit integrum penſum illi diei debitum, ſed potius tantummodo partem illius; A qua culpa

Cōmutatio officij illicita.

excuſari poſſunt, qui per obliuionem, aut ignorantiam, aut errorem, aut inaduertentiam in ordinando officio diei ad hanc deueniret mutationem; quemadmodum ſi non recte aſpicientes Calendarium, putaſſent eo die aliquam feſtiuitatem, cum eſſet feria; vel feriam crederent, cum eſſet feſtiuitas; In his namq; caſibus tum bona fides excuſat; tamē valet illud vulgatum proloquium: *Officium pro officio ſupplet*. Alias autem cauſas a DD. admiſſas ad tolerandam aliquam officij mutationem, eam præſertim, quando quis ex deuotione per aliquam tantum vicem mutaret officium de feria in officium ſancti eo die occurrētis, de quo Eccleſia non celebrat; has inquam cauſas non admitterem in publica recitatione officij, quæ in Choro expletur, maior enim extat impoſita obligatio communi, & publicæ recitationi, quam priuatæ, circa rituum Eccleſiæ obſeruationem; ſicuti, & decreta Summorum Pontificum circa tempora, locum, & modum pſallendi tradita, diriguntur ad pſallentes publice in Eccleſia; Nec libertas quantum ad tempus, locum, & modum recitandi conceſſa priuatis perſonis, ad publicam in Choro recitationem extendi debet.

Nauar c 19. de orat.

De cōſecr. diſ 5. cap. conuenit.

Illam tamen cenſent docti, & pij viri cauſam legitimam mutandi etiam quoad Chorum, aliquas Diuini officij horas; quando quis extra Chorū recitare incæpiſſet officium vnius qualitatis, iuxta ritum in Calendario deſcriptum, & ad Chorum accedens inueniret ab alijs tunc fieri officium ſiue dedicationis Templi, ſiue reliquiæ in ea Eccleſia exiſtentis, nam eo caſu licite poterit ille explere reliquum officium iuxta Chori ritum, nec huiuſmodi mutatio dicenda foret vitioſa.

Huius formæ conſeruationi maxime deſeruit ſtudium conformandi ſe toti Eccleſiæ, ita vt quantum fieri poſsit, vbiq; ſeruetur eadem forma, nec ob quamlibet cauſam facile mutetur, ſicuti aliquando in multis diœceſibus ad faciliorem recitantium commoditatem accidere ſolet, non ſine graui offenſione pulchritudinis, & decoris Eccleſiaſticæ Hierarchiæ; vigilare itaq; debent omnes Epiſcopi, & alij Prælati Ordinarij, vt ſi qui ſunt introducti abuſus cir-

ca hanc formæ variationem, quia mutata ſint officia feriarum in alia Sanctorum feſtiua, occaſione ſumpta ex quolibet Altari, vel beneficio in diœceſi exiſtentibus, prorſus tollantur, & ad formæ vnitatem cum tota Eccleſia reuocentur; vt Eccleſiæ vniuerſali, quæ eſt ſponſa Chriſti, ſua reddatur pulchritudo, & venuſtas, quæ maxime elucet in conformitate, & vnitate omnium rituum ad Dei cultum ſpectantium; ſicut enim vnus eſt Deus, cui cultus exhibetur, ita vna ſit colendi forma, apud omnes vbiq; nationes, & regiones, vbi vnus, idemq; colitur Deus, cui ſit ſemper omnis honor, & gloria.

Eccleſiæ pulchritudo redditur venuſtior ex rituũ vnitate.

CAP. XIII.

Temporum inordinatio caueatur in Diuino officio.

PERFECTA ordinis ratio, ſicut tempora operationibus præſcribit, ita eorumdem temporum obſeruationem maximo ſtudio tuetur, vt ipſæ operationes reddantur perfectiores; Immo inter condiciones viri iuſti ab hymnographo cognitas, ac celebratas illa eſt præcipua, vt temporum ſit cuſtos ſolertiſſimus; nam aſſimilatur Arbori ſecus decurſus aquarum plantatæ, quæ fructus ſuos reddit temporibus præſcriptis: *Et erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* quia igitur officium Diuinum eſt fructus præcipuus eorum, qui Deo colendo vacant ex officio, iuxta illud D. Pauli Apoſtoli pronunciatum: *Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo. ideſt fructum labiorum confitentium nomini eius.* vbi pẽſum Diuinarum laudũ fructuum labiorum appellat; Expedit omnem collocare curam, vt ſtata tempora cuique horæ aſſignata mordicus ſeruentur ob multas vtilitates inde prouenientes.

Temporum obſeruatio eſt maximi ponderis.

Pſ. 1.

Hebr. 13.

Primo ex hac temporum obſeruata diſtinctione melius ſuſtinetur illa Diuinarum laudum cõtinuatio, quam aſſeruimus in operis Præfatione, ita vt in terris nulla fere temporis hora poſſit reperiri huiuſmodi laudum omnino vacua

cua ſiue per diem, ſiue per noctem. Præterea Dæmonis artes facilius ſuperantur; ea namq; eſt hoſtis noſtri intentio aſtuta, vt quando non poteſt ab aliquo facile obtinere officij Diuini dimiſſionem, ſtudet ſaltē obtinere dilationem, modo ad vnum, modo ad aliud tempus magis commodū, donec ad eas temporis anguſtias conijciat, vt vel penitus omittatur recitatio, vel ſaltem ob nimiam feſtinationem male expleatur, huic Sathanicę aſtutiæ facile reſiſtunt, qui ſtatis horis ad Chorum accedunt, vel eidem tempori ſe accommodant, omni depoſita occupatione, vt ſuæ ſatisfaciant obligationi. Diaboli aſtutia circa tēporum obſeruationem.

Qui has temporis ordinatas præſcriptiones ſeruare nō ſtudet, poteſt ſibi non mediocre afferre detrimentum; quia iuſte priuabitur illis donis, quæ à Deo concedi ſolent ea qualitate temporis, propter condicionem myſteriorum, quæ vni magis tempori, quam alteri conueniunt; Ad cuius rei maiorem expreſſionem afferam argumētum illius partis, quæ in officio Diuino dicitur Hora Tertia, ex qua ad alias officii partes poterit vnuſquiſq; ſimile transferre argumentum, cum omnes ſuum contineant peculiare myſterium: Ille igitur ordo pſalmorum, & orationum horæ diei Tertiæ adſcriptus, tanta continet myſteria, vt à præcipuis Eccleſiæ DD. ſemper in magna habitus fuerit veneratione ob eam rationem, quia cognitum eſt tempus illud orationis eſſe maxime opportunum ad obtinēda Spiritus Sancti charismata; Nam illa eadem hora Spiritus Sanctus ſuper naſcentem Eccleſiam in linguis igneis largiſsime effuſus deſcendit ad corda Apoſtolorum, & Diſcipulorū inflammanda. Hanc idcirco horam S. Baſilius dicebat ab orantibus eſſe maxima diligentia frequentandam; par enim eſt credere, quod ſicut Apoſtoli cum Diſcipulis, & Mulieribus, & Sanctiſsima Deipara Virgine in vnum orantes fuerunt à Spiritu Sancto repleti, ita paratus ſit deſcendere ſuper deuotos pſallentes in Choris eadem hora, quę dicta eſt in iure, *Hora ſacra*, arbitror ſic dictam eſſe ab effectu conſecrationis Apoſtolorum per Spiritum Sanctum in ipſis effuſum, & paratum etiam alijs effundi. O felix hora, quæ

Vtilitates ex horarum obſeruatione deriuata.

Spiritus ſanctus hora tertia deſcēdit ſuper Eccleſiam.

S. Baſil. in reg. fuſius diſp. inter. 37.

C. nō liceat: diſt. 44.

feli-

Hora tertia orationis dicitur aurea, & ſacra.

felices reddere poteſt deuote orantes, præſertim in vnum coactos, & vnitos; De hac aurea hora non dubitauit aſſerere Rupertus Abbas, quod aduenìens Spiritus Sanctus in Diſcipulos, non ſolum eam ſanctificauit, ſed viuificis dedicauerit myſterijs.

Tempora Orationibus aſſignata eadem ſunt.

Quod aſſertum eſt de hac particulari hora, idem aſſeri poteſt de alijs horis ad publice orandum deputatis; ſingulas enim ſuum myſterium continere ſemper docuit Eccleſia, nec dubitandum eſt de myſterij aſsignatione, an qualitati precum, an tempori fuerit affixa; nam huic, non illi facile conuincitur deberi; quia hymnorum, & precũ tum numerus, tum qualitas ſingulis horis poſita non eamdem ſemper habuit formam, ſed varias ſubijt mutationes ad temporum, & ætatum mutationes; at tempora horarum Canonicarum ab initio naſcentis Eccleſiæ ſemper eadem fuerunt; tamquam tempora hymnodiæ, & orationi deſtinata; Id non obſcure colligunt DD. ex teſtimonio S. Lucæ, dum refert prodigioſum miraculum reſtitutæ ſanitatis Claudo iacẽti ad portam Templi Ieroſolymitani, quæ dicebatur Specioſa, à Sanctis Apoſtolis Petro, & Ioanne, vt enim Sanctus Hiſtoricus deſcriberet temporis circumſtantiam, ait tunc fuiſſe horam orationis Nonam; quod idem ſonat; ac ſi diceret fuiſſe horam orationis, quæ erat Nona; qua forma dicendi duo innuuntur, nempe, & tempus ipſum fuiſſe orationi conſecratum, ſicut etiam hodie exiſtit; Et alias quoq; fuiſſe horas orationi aſsignatas, à quibus hæc diſcernitur ex nomine proprio.

Tempora peruenientes à Deo puniuntur.

Abbaſ c. 1. de celebr. Miſſ.

Qui ſine cauſa has non ſeruant horas myſterijs Sanctis copioſas, peruertunt, & confundunt non ſine graui iniuria hierarchicum Eccleſiæ ſanctæ ordinem, vt ſuis vel cupiditatibus, vel commoditatibus inſeruiant; quod ſibi Deus diſplicere declarauit mira viſione facta cuidam Monacho Eremum habitanti; huic enim, quando alimenta deficiebant, prouidebatur ab Angelis, qui deferebant vuas ad eius ſuſtentationem. Contingebat autem aliquando vuas eſſe perfectas; aliquando autem agreſtes; aliquando etiam putridas; Interrogatus Angelus, quæ eſſet diuerſita-

tis

tis cauſa, reſpondit ſe portare bonas vuas, quãdo officium debitis perſolueret horis; agreſtes vero, quando tempus pręueniebat; marcidas autem, quando vltra tempus differebat. Numquam igitur deberent, niſi graui vrgẽte cauſa ſtatæ horæ commutari, ne myſteria in illis cõtenta confunderentur; Si tamen neceſsitas aliqua aliud ſuaderet, tunc minus malum eſt præuenire, & anticipare, quam differre, quemadmodum agreſtes vuæ cęlitus prouiſæ ab Angelo declararunt.

Satis ſuperque omnibus Eccleſiæ miniſtris eſſe deberet illa Eccleſiæ matris benignitas, quæ humanæ prouidens imbecillitati tempus Veſperarum, & Completorij temperauit hominum commoditati; Nam à veteribus fidelibus recitabantur Veſperæ poſt Solis occaſum, quando ſidus illud, quod veſper nuncupatur in cælo apparere conſpicitur, vti nomen ipſum veſperarum demonſtrat; & fuit obſeruatum à S. Iſidoro. Completorium autem explebatur prima noctis vigilia à mox ituris cubitum; Idcirco in ordine S. Benedicti tenentur Monachi ex regula poſt peractum completorium cuſtodire ſilentium vſq; ad ſequentem lucem diei: quemadmodum nos Clerici regulares in noſtro ordine idem ſeruamus ſilentium à benedictione Prælati data poſt conſcientiæ examen, & precationes in communi conuentu factas vſq; ad ſubſequens mane poſt abſolutionem horarum matutinalium venia loquẽdi obtenta ab eodem Prælato. Quapropter horæ veſpertinæ, & completorij, quæ antiquitus inter nocturnas habebantur, modo ex Eccleſiæ indulgentia, cum ſint factæ diurnæ quoad effectum, vt laicorum conuenientium deſeruiatur commoditati, ſolo antiquo retento nomine ob myſteria in illis repræſentata, ſaltem ſuſtinendæ à nobis ſunt temporibus opportunis, non eas nimium anticipate ſolicitantes, vt earum myſteria ſcilicet depoſitionis Chriſti è Cruce per veſperas, & eiuſdem ſepulturæ per completorium, quantum fieri poſſit, propius ſaltem obſeruemus.

Eccleſiæ benignitas circa temporũ commoditatem.

S. Iſid. l. 6. ethim c. vlt & de Eccl. officio c. 22.

Veſperarũ & completorij myſteria.

Vigilare maxime obligantur ij, quibus imminet cura, vt tam in Religionibus quam in Cathedralibus, & Colle-

giatis Eccleſijs Diuina perſoluantur officia, Ne ſtata violentur tempora; ne ipſi contrahant culpam grauiorem, aliquando à Deo ſeueriſsime puniendam; Nam quamuis vera eſſet Cardinalis Caietani ſententia, quod temporum conſuetorum obſeruatio neq; in publicis precibus in Choro expletis obliget ſub mortali reatu, quia eſt tantummodo circumſtantia exterior; Nihilominus tamen quod in Miniſtris recitantibus forſan nulla eſſet culpa ob rationem à Caietano allatam, non videtur poſſe cenſeri ab eadem culpa immune in ijs, ad quos ſpectat ex officio, quia hæc conſuetudo in publicis actibus videtur habere vim præcepti, maxime cum ad Superiores directum ſit illud decretum, quod in Concilio Viennenſi traditur circa tempus debitum horarum obſeruandum per verbum: *Sancimus.* quod importat præceptum; Cuius verba ſunt: *Sancimus vt illi, ad quos pertinet* (nominat autem Superiores omnes Eccleſiaſticos, tam Epiſcopos, quam Regularium Prælatos) *vt in Cathedralibus, & Regularibus, & Collegiatis Eccleſijs, horis debitis deuote pſallatur.* Illis ſuperioribus ſicut incumbit maior obligatio, maior, quoq; adhibenda ab ipſis eſt diligentia, & vigilantia, vt obligationi faciant ſatis; Numquam autem omnino permittendum eſt omnes horas ſimul expleri, cum diuerſibus vicibus, & diſtinctis ſpatijs ſint perſoluendæ, Ne culpa reddatur maior & grauior, ſicut exceſſus grauior foret.

Caiet. in ſum verbo horæ.

Superiorũ obligatio circa tẽpus recitationis

Clem. 1. de celebr miſſ.

Hinc eſt quod obſeruantiores Sacrorum Myſteriorum, etiam quando priuatim officium recitant, nituntur quantum poſſunt ſe conformare ſtatis horis, quibus publice in Choris recitatur, tum vt melius repræſentẽt myſteria cuilibet horæ aſsignata, tum vt aliorum orantium participare queant fructum, vt ſicut cum illis coniunguntur in oratione, niſi quo ad locum, ſaltem quo ad tempus; ita coniungi mereantur quo ad fructus, & effectus; tum demq; ob reuerentiam Sacrorum rituum; vti nos non ſine noſtra excitatione aduertimus in noſtro venerabili Coſmo Doſſenio, qui ob hanc Sacrorum rituum reuerentiam numquam neq; in itinere ad celebrandum ſacrum myſterium

Sacrorum rituum reuerentia quãta apud ſtudioſiores

po-

poterat adduci, quamuis cognoſceret nullum eſſe peccatum id facere, niſi antea Diuinum expleſſet officium nocturnum. Contra vero negligentiores omnem confundunt ordinem, differentes quandoq; ad noctem, quæ dicenda forent prima luce, vanum reddentes ſenſum verborum, quæ proferunt; dicent namq; *Iam lucis orto ſidere.* quando iam omnia tenebris ſunt obruta; quod profecto valde indecorum eſt, & ab omni pio animo cauendum.

Poſſet alicui priuato accidere horarum inordinatio, non ſolum abſq; vlla culpa, ſed immo cum meriti lucro; Qui caſus tunc euenire poteſt, quando adueniente hora ſtata conueniendi ad Chorum, v. g. ad Horam Tertiam; ſi quis recordaretur ſe ob occupationes, ſiue etiam ob inaduertentiam, nondum expleſſe horam Primam; poſſet iſte abſq; vlla culpa, immo deberet, vt ſuo muneri faciat ſatis, pſallere cum alijs, & deinde ſupplere horã omiſſam; Hoc enim melius eſſet, quam à Choro abſtinere, vt propriæ conſulat commoditati.

CAP. XIV.
Acediæ defectus quales.

NVLLVM quaſi aut moleſtiorem, aut frequentiorem, aut magis infeſtum Dæmonem habere poſſunt hymnodiæ ſtudioſi, quam Spiritum acediæ quemadmodum dicere ſolebat Abbas Nilus, cui, niſi diligentiæ ſtudio, viriliter occurratur, ad tantum deuenire poterit animus languorem, vt dici queat conſenuiſſe in actionibus virtutum; Nam Acedia, quo magis in ſe ipſa excreſcit, quaſi altera annorum ſenectus, eo magis animi vires debilitat, & conſummit; ſicut enim ſenes ob grauem ætatem virium experiuntur imbecillitatem, tardi effecti ad omnem vitæ naturalis actionem, tarde loquuntur, tarde mouentur, tarde incedunt; ita animus ob ſenectutem ſpiritualem ab Acedia cõtractam redditur ſegnior ad omnia virtutis munia, non ſine maximo meritorum diſpendio,

Nilus de octo vitiis cogit c. de Acedia.

Acediæ & ſenectutis ſimilitudo.

immo, & ſalutis periculo; quia hic torpor vi ſua poteſt penitus obruere omnem ſpiritum; quemadmodum Eccleſia innuit in quodam Diuini officij hymno Deum exorans, vt ab hoc vitio pſallentes defendat: *Fuga cateruas Dæmonum, expelle ſomnolentiam, ne pigritantes obruat.*

Hymn. Matut. Fer. 3.

Nemini parcere ſolet hoc vitium, ſed omnes aliquando oppugnat, licet tamen non omnes expugnet; ſicut enim omnes corpore conſtamus, & carne, ita corruptibile corpus, & inhabitatio terrena aggrauant animum; & caro concupiſcens aduerſus ſpiritum refugit virtutum exercitia; quapropter niſi carnis deſideria reprimantur ſtudio ſanctæ mortificationis Acedia viribus aucta ſpiritus vim eneruare, & extinguere conatur. Deplorauit aliquando hanc miſeriam, quã experiri cæperat, Dauid, cuius initijs ſtuduit ſe viriliter opponere, implorans à Deo auxilium: *Dormitauit anima mea præ tędio, cõfirma me in verbis tuis.* Nam quamuis diceremus, quod Dauid tunc loquebatur more prophetarum, non quia ipſe acediæ vim fuerit paſſus, ſed in perſona ſua aliorum infimitates deſcripſerit; illud ſaltem ad rem noſtrã aduertere debemus, quod traditur à S. Rege hiſce verbis; Duo nãq; declarare videtur, nimirũ effectũ acediæ; & verũ illius remedium; Effectum acediæ dicit animæ dormitationem: *Dormitauit anima mea præ tædio.* torpens enim anima ob acediam, quaſi videtur dormire in Dei contemplatione non valens ſuperare ſomnum; ſicut qui ſomni vi opprimitur, licet cupiat expergiſci, ſoporis tamen altitudine ſuperatus ſubmergitur à ſomno. Magna vis acediæ, quæ ita aliquando occupat vires affectus, vt vix compos ſui poſſit eſſe animus, quaſi nequeat etiam quod vellet; Qui hoc morbo laborat, ſicut eget medico perito, ita alius hic eſſe nequit, niſi ipſe omnipotens Deus, ad quem ſe conuertit Dauid, eum exorans, vt opem ferat: *Confirma me in verbis tuis.* & hoc eſt, quod ſecundo loco docuit Dauid in hac ſua oratione, nimirum à Deo expectandum eſſe remedium acediæ, & torporis: Si enim adſit Deus omnis torpor, & triſtitia procul aberit, vbi enim Deus eſt, ibi lætitia, ibi feruor, ardorq; adeſſe conſpicitur; tanta eſt

Acediæ motus omnes tentat.

Pſ. 118.

Acediæ remedium à Deo.

enim

enim Diuinæ præſentiæ, etiam tantummodo cogitatæ vis, vt omnem depellat triſtitiam, aut tædium; ſicut Sol adueniens tenebras depellit, & fugat; quod canebat Dauid dicens: *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* ſola enim Dei cogitatio illum delectationibus replebat; Quas delectationes multo melius operatur, præſentia per gratiam actualem; hinc de illis duobus Diſcipulis, qui triſtes pergebāt in caſtellum Emmaus, proditum eſt, quod ſtatim ac præſentem habuerunt Chriſtum Dominum, cordis ardorem & hilaritatem ſenſerunt: vnde alter alteri præ lætitia recordabatur: *Non ne cor noſtrum ardens erat, dum loqueretur in via, & aperiret ſcripturas.*

Dei Præſētia acediam pellit.

Pſal. 76.

Luc. 24.

Pulchre quidē appellatur animi dormitatio hic acediæ affectus, non ſolum ob effectus ſomno ſimiles, ſed etiam quia ſomnolētia coniungitur acediæ tamquam indiuidua comes, vel propria proles; ijs enim qui ab acedia poſſidentur, ſtatim ac ſunt in Choro, facilis eſt & prompta ſomnolentia, quæ eos dormitare compellit, dū pſallunt: quibus, dici poteſt, quod molliora videantur ſedilia, & ligna, & parietes, quibus vel adhærent, vel ſedent, quam culcitræ, & lecti quilibet, ſiue lanei, ſiue plumei, cum in iſtis iacentes, ſæpe ſoleant difficile inuenire ſomnum; in illis vero facillime dormiunt; In lectis cubantes facillime ad quemlibet vocis leuiſſimæ ſonum expergiſcuntur; in Choris vero pſallentes inter multas voces altas ſuauiſsime dormiunt; Lepidum eſt illud, quod ad hanc rem Miles quidam occurrens Abbati Ciſtercienſi exquiſiuit; nimirum vt ſibi venderet quemdam Chori, ſeu Oratorij lapidem, in quo per quadrageſimam integram cum Monachis pœnitentiæ cauſa operam orationi dederat, ſpondens Miles quodlibet pretium quamuis magnum; Abbas miratus interrogauit, quorſum tenderet hæc oblatio pretij, & ad quid valeret ille lapis poſtulatus. Reſpondit Miles: vellem eum transferre ad lectum meum, quia expertus ſum hanc in eo virtutem, vt qui dormire nequit, ſtatim in eo poſitus ſomnum arripiat; Expertus hic homo fuerat vim acediæ tempore orationis, non valens oculos continere à ſomno,

Acediæ comes ſomnolentia.

Lepidus ſomnolentiæ euētus.

Cæſar. l. 4. c. 37.

dum

dum cum alijs Monachis ſe ad orationem in eo loco transferret.

Opera ab Acedioſis facta Deo ingrata.

Opera quælibet, præſertim hymnodiæ ſomnolenter expleta, nec placēt Deo, nec Angelis Sanctis, ſed potius prouocant ad nauſeam, quam ad lætitiam; vti aliquando pronuntiauit Angelus nomine Dei dicens ad quēdam acedioſum: *Vtinam frigidus eſſes, aut calidus, ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* quod autē minitatus eſt Deus, id opere expleuit cum quodam Religioſo, cui inter pſallendum dormienti, apparere dignatus eſt Dominus, in cruce exiſtens, dorſum tamen illi vertens, quaſi dicere voluerit: *Quia tepide oras, & acedioſe hymnos meos decantas, non es dignus faciem meam intueri, en ego à vocibus tuis faciem meam auerto, ne offenſus nauſeam patiar.*

Apoc. 3.

Somnolentorum preces Dæmonum ſunt cibus.

Sicut autem offenditur Deus à noſtris ſomnolentijs, ita lætantur Dæmones, qui ſtudent acediam fouere; immo dixerim quod reputent hanc propriæ famis electiſsimum cibum; quot namq; verba ex pſallentium ſomnolentorum ore exeunt, tot glandes, & ſiliquæ Infernalibus porcis cadere videntur; quemadmodum recte obſeruauit Cæſarius pius auctor ordinis Ciſtercienſis, dicens: *Verba pſalmodiæ à virtute vacua, quæ ſomnolenti ſine intentione, & tantum ſemiplene proferunt Dæmonibus proijci colligenda tamquam ſiliquas porcis.* huius pronuntiati occaſionem ſumpſit pius auctor ex quadam horribili viſione facta circa quēdam Religioſum, qui pſallens ſemper dormitabat; videbātur enim ab alijs Monachis circa illum porci, & eorum audiebatur grunnitus.

Ibid. c. 35.

Oſcitantia in Diuinis officijs cauēda.

Qui nimis indulgentiores ſunt ſenſibus, & corpori ſuo, ſibi ſemper timentes, ne noceant vigiliæ, & orationes, proniores ſunt ad acediam, & à ſomnolentia facile vincuntur; ſicut inuiti accedunt ad pia exercitia, ita pigri aſſiſtunt ijſdem, faciliuſq; occupantur à ſommolentia, varijs item oſcitationibus replentur, quæ Chorum maxime dedecent, dupliciq; ſunt reatu culpabiles iſtæ oſcitationes, ait Caſsianus; primo quia oratio negligenter offertur Deo; ſecundo quia indiſciplinato illo ſtrepitu alij

Caſſian. l. 2. inſt. c. 10.

offen-

offenduntur, hæc offenſio grauior eſt, quando oſcitantes eodem tempore cantum proſequuntur, valde enim ingratum reddunt audientibus ſonum.

De huius vitij condicione & ſtatu, quatuor ad rem noſtram opportunos Aphoriſmos tradebat venerabilis Pater Zacaria dicens. Ant. Mar. Zac. in Aphor. v. tepiditas nu. 46. 47. 48. 49.

Quemadmodum victimæ impiorum abominabiles ſunt Deo, ita preces Tepidorum Nauſeam eidem prouocant Deo.

Neſcit Tepidus, quid poſtulet in Oratione, nihilominus tamen miratur, cur à Deo ſua non exaudiatur Oratio.

Licet aliquando Tepidus attente exoret, & eius attentio digna ſit exaudiri, non idcirco tamen exaudietur, ob vim Tepiditatis, quæ tanta eſt, vt ſola impediat omnem aliam precũ virtutem.

Quamuis etiam Tepidus aliquando exaudiretur, niſi tamen arceat tepiditatem, gratia obtenta in eiuſdem tepidi conuertetur perditionem.

Has doctrinas tradebat Superiori ſeculo, quando res ad Diuinum cultum ſpectantes collapſæ in Italia videbantur, Magnus hic vitæ ſpiritualis reſtitutor, & Magiſter, vt cognita huius vitij ingrata condicione coram Deo, cui alacris debetur famulatus, ab omnibus virtutis ſtudioſis omni ſtudio arceretur Acedia.

Remedia opportuna ad arcendam acediam ſunt potiſſimum quatuor, vel orationis ad Deum, vti orabat hymnographus illis verbis: *Confirma me in verbis tuis.* ex quibus D. Ambroſius colligit vim gratiæ Diuinæ, & contemplationis intentæ ad Deum, & ad Diuinas ſcripturas: *Ergo remedium tædiorum omnium eſt Chriſtus, & ſcriptura Diuina, atq; in tentationibus vnum refugium.* vel pugnæ cum Dæmone, qui vt plurimum ſolet hanc ſomnolentiam prouocare, vti pluribus viſionibus confirmatum eſt; Nam viſi ſunt Dæmones ab alacrioribus pſallentibus ſub varijs formis modo felis, modo ſerpentis occupare caput eorum, qui ſomno opprimebantur; Huic itaq; hoſti maligno reſiſtendum viriliter in fide. Vel ſancti odij ſui ipſius, quod remedium opportunum eſt ijs, qui ex aliqua corporis infirmitate ad acediam incitantur, non enim ſemper à Dæmone ortum habet

Acediæ remedia varia.

Apud Cæſar l 4. c. 33 & 34.

Acedia à Dæmone fouetur.

habet acedia, ſed etiam ex corporis diſpoſitione male affecta; at niſi infirmitas ſit grauis, opus eſt fortitudine virili ad ſuperandum vanum timorem periculi potius imaginarij quam veri; maius quoq; meritum acquiretur, vbi maior aderit difficultas vincenda; & qui nouerit vim diſcretam ſibi inferre, vt Deum cum alijs in Choro colat, amplioribus quoq; gratijs à Deo cumulabitur; hanc Sanctam vim nouerat ſibi inferre ille Monachus vere deuotus, & feruidus, qui cum ob vehementem capitis dolorem, quo ſemper laborabat, à ſuis Prælatis fuiſſet à Chori obligatione liber effectus, ipſe nihilominus numquam abſtinebat à frequentia illius; Huic aliquando ob doloris vehemẽtiam afflicto dixit Abbas, quare indulta non vteris gratia; cui reſpondit feruidus vir; Non poſſum à Choro me continere, quando namq; audio pſallentes, corde excrucior, ob recordationem conſolationum, quas mihi inter illos communicat Deus; conſolationes autem huius viri erant Angelorum viſiones, & Chriſti Domini Seruatoris valde frequentes. Ecce quanti meriti ſint apud Deum illæ diſcretæ violentiæ, quas ſibi nouerunt inferre animi feruidi, & deuoti; Quod ſi vires penitus deficerent, ſaltem nõ deſit vmquam voluntas accedendi ad Chorum, quia apud Deum reputabitur illa voluntas, tamquam effectus. Vt virum recolam admirãdum ex Nuperis, qui ſemper feruidus, numquam acedioſus fuit ad ſacras hymnodias, quamuis per plura annorum luſtra ſacrum frequentarit Chorum, profero Andream Auellinum ex Clericorum Regularium, qui Theatini appellati ſunt, ordine, cui noſter ordo ſynchronos fuit, virum in omni Sanctitatis genere inſignem; qui tantum abeſt, vt acediæ aditum vmquam præbuerit, quinimmo per viginti fere annos ante Nocturni officij tempus aſſurgens cæteros Religioſos Domus, ſtatis ſurgendi horis excitaret ad Deum ſuum, quem impenſe diligebat, laudandum in Templo hymnis, & canticis. Immo hic Beatus Religioſus communem in Choro hymnodiam tanto colebat feruore, & ardore, vt quadragintaquinq; annorum ſpatio ſemel tantum (extra infirmitatis caſum) à Noctur-

Idem c. 30.

Voluntas apud Deum reputatur opus.

Beati Andreæ Auellini feruidũ ſtudiũ hymnodiæ.

Franciſc. Eeluit. in vita l. 2. c. 4. & c. 11.

no abſuerit officio; quæ profectò mira eſt laus in viro virtutis, & perfectionis ſtudioſo; & quamuis non ſemel varijs inter pſallendum affligaretur doloribus, præſertim ob inteſtinorũ difluxu, numquã tamẽ aut omittere, aut remittere paſſus eſt Chori frequẽtiam ſibi propoſitam ad cordis ſui delicias; Spiritus enim alacris vi ſuperabat naturæ imbecillam condicionem generoſus Andreas, nec ſui ipſius nimio amore detinebatur, ſed immo animam ſuam oderat in hoc mundo, vt ad vitam æternam, qua nunc Beatus fruitur, eam opportune diſponeret. Vel deniq; arcetur acedia remedio excitationis, ſicuti ſolitus erat hymnographus ad ſui ipſius prouocationem; modo dicens: *Lauda anima mea Dominum; laudabo Dominum in vita mea.* modo non ſemel replicans: *Benedic anima mea Dominum.* hac excitatione ipſe vtebatur in ingreſſu præſertim hymni, vt omni depulſa acedia introiret in cõſpectu Dei in exultatione, quemadmodum alios hortari conſueuerat; maximi namq; momenti eſt ad feruorem concipiendum, & proſequendum exultatio ingreſſus, quemadmodum monuimus ſuperiori libro; ſicut etiam ad acediam fouendam, augendamq; magnum confert adiumentum triſtitia ingreſſus; & poſt ingreſſum modus aut ſedendi, aut ſtandi; qui enim toto corpore parieti adhærent, vel ſedilibus, quando ſtare debent; vel caput & brachia extendunt ſuper ſcamna, quando genuflectunt, ſomnum accerſunt, vt citius accedat; & fortius occupet ſenſus: inde forſan multi contrahere poſſunt grauem noxam, quia culpa lata attentionem, & integritatem non ſeruant, vti obſeruat S. Bonauentura, non enim excuſari poſſunt, quod ſomnolentia accidat contra voluntatem, cum eam ſitus electione inuitent; qui itaq; cordis puritati ſtudent, caueant ab omni acedia, & ſomnolentia, & ab omni occaſione quæ illam fouere, aut excitare poteſt, Nam intenta ſupplicatio dormire cor mundum vetat.

Pſ. 145. 102. 103. & 99.

D. Bonau. in ſpec. diu. c. 9.

XX CAP.

CAP. XV.

Deuotionis exterioris defectus varij.

S. Dam. l. 4. fid. c. 13.

DECENTIA exterior, quæ etiam compoſitio corporis dicitur, pars deuotionis cenſetur à Patribus rei ſpiritualis; nam à cordis deuotione ortum ducit, eamdemq; cordis deuotionem nutrit, & auget. Hinc dicebat S. Damaſcenus, quemadmodum ex duplici natura compoſiti ſumus, intellectuali ſcilicet, & ſenſibili, ita & duplicem deuotionem Deo offerimus, ſcilicet ſpiritualem, quæ conſiſtit in mente interiori, & corporalem, quæ verſatur in exteriori corporis humiliatione. Hæc exterior deuotio omnes actus corporis exteriores, quæ reuerentiam ergo Deum oſtendunt, vti proſtrationes, genuflexiones, inclinationes, pectoris tunſiones, & crucis ſigna opportuno tempore inter pſallendum obſeruanda complectitur; quæ omnia reddunt hymnodiam deuotam, ſi adſint; ſicuti quando deſunt, reddunt hymnodiam indeuotam; vel vti grauiter, ac vere aiebat Turrecremata, tunc deeſt Medulla holocauſtorum; Expendebat hic Doctor illa verba in regula D. Benedicti, deuotionem, & reuerentiam ſuadentis: *Si cum hominibus potentibus volumus aliqua ſuggerere, non præſumimus niſi cum humilitate, & reuerentia. Quanto magis Domino Deo vniuerſorum cum omni humilitate, & puritatis deuotione ſupplicandum eſt.* Ibi Turrecremata dicit deuotionem eſſe illam Medullam holocauſtorum, quam ſpondebat Dauid dicens: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum.* ſine qua deuotione holocauſta ſint prorſus arida.

Deuotionis duplex ratio.

Reuerentia exterior eſt medulla officij

Turrecrem c. 20 reg S. Ben.

Pſal. 65.

Omnes itaq; corporis motus ab Eccleſia præſcripti, ſicuti ſunt religioſe inſtituti tamquam ſigna, & teſtimonia interioris cultus ad Deum directi, ita ſunt à pſallentibus omni ſtudio cuſtodiendi, & obſeruandi, vt erga Deum noſtrum ſimus non minus vrbani, quam Regum, & Principum miniſtri conantur eſſe, nil deficientes in obſeruatione eorum rituum, qui ad illorum ſpectant reuerentiam. Si

Exteriorũ ceremoniarum religioſus.

quis hos ritus inclinationum, genuflexionum, pectoris tunſionũ negligeret, non modicæ culpæ fieret reus, quamuis modica videantur, & leuia, quæ negliguntur; quia vere non ſunt, nec leuia, nec modica, cum reſpiciant Dei cultum religioſius, & decentius perficiendum; Sublimitas namq; finis, ad quem diriguntur aliqua, reddit ſublimia, & alta quæcunq; ex ſe forent vilia & leuia. Libeat hoc loco expendere aliquam ex minutioribus cęremonijs in Diuino officio adhibendis, quæ cognita declarabit cæterorum ſublimitatem; Nos Clerici Regulares in noſtris regulis ad Chori diſciplinam traditis admonemur, vt ſurrecturi à ſede tempore nocturnę hymnodiæ, quo ſolo tempore nobis permittitur ſeſsio, ad inclinandum ad verſum Doxologiæ: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* ſtudeamus aſſurgere antequam finiatur verſus vltimus pſalmi, qui eſt ante Doxologiam: Ad quid tam ſubtilis obſeruatio, antequam expleatur verſus vltimus? Non ne ſatis erat dixiſſe; aſſurgere ſtudeant ad verſum: *Gloria Patri, & Filio &c.*? Non deerit fortaſſe, qui dicat eam eſſe nimis minutam obſeruationem, verum non minutam dixerit, qui eam traditam cognoſcit ab antiquioribus hymnodiæ ſtudioſis, à quibus nos deinde accepimus; Eamdem enim tradidit D. Bonauentura in Speculo Diſciplinæ. Eam non dixerit minutam, qui finem conſiderat, ad quem illa dirigitur; Nimirum, vt ad integrum verſum: *Gloria Patri &c.* poſsit deuotus pſallens profunde inclinare; Niſi enim ſurrexerit ante finem vltimi verſus, continget vtiq; non ſine magna irreuerentia, vel adhuc ſedere, vel eſſe in via ſurgendi, dum à Choro pronuntiatur hic nobiliſsimus, altiſſimuſq; Doxologiæ verſiculus, qui gloriam vni Trinoq; Deo profitetur.

Dei cultus nihil leue cognoſcit.

Reuerētia ad verſum: Gloria Patri &c debet eſſe prompta.

D. Bonau. in ſpec c 9.

Dignatus eſt Deus declarare mortalibus, quam magna res ſit hæc obſeruatio, quæ primo aſpectu minima videbatur, dum voluit viſitare mira, dulciſſimaq; dignatione eos, qui alacres, ac prompti aſſurgunt ad huiuſmodi inclinationem præueniendam, vt eam maiori expleant reuerentia; Refert enim S. Bonauentura Sanctum quemdam

Dei mira dignatio erga profunde inclinātes ad: Gloria Patri &c.

Idem ibid.

ſenem non ſemel vidiſſe tempore pſalmodiæ B. V. Deiparam in medio Chori exiſtentem, vnigenitum filium ſuum inter Brachia habentem, quæ aſſurgentibus prompte ad inclinandum, dum cantaretur: *Gloria Patri, & Filio.* offerebat ipſum infantulum, qui inclinãti viciſsim inclinaret, quam gratiam nõ offerebat alijs ad aſſurgendũ negligentioribus. Ex qualitate tanti pręmij conceſsi inclinantibus prompte ac perfectè cognoſcere quiſq; poteſt rei, quæ minima cenſebatur, ſublimitas.

Non inclinantes ad Gloria Patri &c. puniuntur à Deo.

Quemadmodum ex pœna aliquando viſibiliter inflicta negligentibus licet cognoſcere grauitatem defectus, quando deficimus in hac obſeruatione; proditum eſt in Chronicis S. Franciſci, quod ex hac vita decedens Religioſus negligentior in hac obſeruanda inclinatione, viſus eſt poſt mortem poſitus ſuper altiſsimam columnam in medio mari ſitam, ibiq; manens continuo perculſus timore cadendi tenebatur centies in die, & centies in nocte profunde inclinare, donec omnes inclinationes in Diuino officio, dum viueret, tum omiſſas, tum male expletas ſuppleret, viſio eſt iſta, quæ licet non habeat certitudinem infallibilem, declarat tamen æſtimationem inclinationum apud Deum; vt diſcamus, quod nil leue, aut minutum ſit cenſendũ in Sacris cęremonijs, cum omnes ad Dei cultum dirigantur.

Ethnicorũ reuerentia in Tẽplis, & cultu Deorum.

Adiumenta ad ſuadendã harũ cęremoniarum obſeruantiã exactiorem ſunt nobis obuiã, ſi recte aduertere non pigebit, quæ obſeruauerint Ethnici, & quæ decent Chriſtianos. In primis pudeat non negligentiores reperiri ad Dei veri cultum, quã fuerint Idololatræ ad cultum falſorum Deorum; ſi enim quæ de iſtis ſcripſit Seneca attendamus, noſtram ſocordiam reprehendemus; ſcribit enim: *Egregie Ariſtoteles ait, numquam nos verecundiores eſſe debere, quã cum de Dijs agitur; ſi intramus Templa, compoſiti; ſi ad ſacrificium acceſſuri vultum ſubmittimus.* En verecundia, compoſitio, ſubmiſſio ab illis Ethnicis requiſita, & obſeruata cũ Dijs, immo cum Dæmonibus, qui reputabantur Dij. Sed præſtat etiam audire; quæ tradit Iamblichus circa huiuſmodi

rituum

rituum obſeruationes, quia magis cõfundemur nos Chriſtiani, qui religioſiores eſſe debemus: *Opportet, ait, ritus adorationis antiquos, tamquam ſacros conſeruare ſemper intactos, nec demere quidquam, nec aliunde quid addere*. ſi expendatur huius ſcriptoris verba, non poterimus non erubeſcere, dum ipſe requirit tantam erga ritus æſtimationem, vt illicitum dicat eos negligere.

Iambl. l de myſt. c. de nom. diuin.

Verum omiſſis idololatribus vrgeat nos exemplũ Sanctorum Angelorum, qui eidẽ vni Trinoq; Deo, eiuſq; myſterijs deſeruientes aſtant, dum nos in Templis ei ſacrificia Altaris, & pſalmorum offerimus; Hi enim viſi ſunt à Sanctis viris præſertim à D. Chryſoſtomo tanta cum reuerentia Templis adeſſe, vt deſcribantur ſequentibus ſignis: *Splendidiſſimis ſtolis induti, nudo pede, aſpectu intento, vultu demiſſo, magna reuerentia*. ita eos viſos eſſe ab hoc Sancto viro narrat B. Nilus eiuſdem S. Chryſoſtomi diſcipulus: En itaq; quanta reuerentia tum interiori, tum exteriori adſtare ſtudent Angeli in noſtris Templis; Nam ſplendor ille veſtium, & nuditas pedum internum declarant candorem, & innocentiam: vultus demiſſio, intentio, aſpectus, & reuerentia oſtendunt externam compoſitionem, atq; decentiam. Pungere nos debet hæc Angelorum compoſitio, & excitare ad imitationem, ne nobis indignentur, ſicuti indignari negligentibus, & irreuerentibus aſſeruit Beatus Petrus Damiani dicens: *Quanto putamus aduerſus nos zelo mouentur* (Angeli nempe) *dum in conſpectu illius nos irreuerenter ſedere conſpiciunt, cui ſcilicet ipſi trementes aſſiſtunt?* Conſideratio itaq; reuerentiæ tantorũ ſpirituum nos excitare, ac prouocare deberet ad eandem reuerentiam.

Angelorũ reuerentia corã Deo.

S. Nilus ep. ad Araſtus.

Angeli indignantur irreuerentibus hominibus.

S Petr Dã. l 3. ep. 8.

Illud quoq; nos maxime vrgere debet, quod Deum, cui aſtamus, non animo, & ſpiritu ſolo, ſed & corpore, & membris colere debemus; ſi enim qnando cũm Principibus viris acturi, ad terram vſq; inclinamus, capite reuerenter detecto, veſtibus decenter compoſitis; cur Deo Altiſſimo, à quo remiſſionem peccatorum, & æterna dona exquirimus, & expectamus, quo cum agimus de cultu ipſi debito, vix genua flectere, & capita inclinare dedignabimur? factum

Deus colendus à nobis ſpiritus, & corpore.

illud

Tertul. l. de orat. c. 12. illud (verbis vtar Tertuliani) irreligioſiſſimum eſt. Confundat noſtras irreuerētias humilitas, & reuerentia Chriſti Domini, qui Patrem oraturus in horto, procidebat in terram, non autem tantum inclinabat; Si medicus proſtratus orat, non inclinabitur ægrotus? Iudex orat cum reuerentia, & orare cum reuerentia dedignabitur iudicandus? orat Deus creator genibus, & corpore prouolutus, & creatura vilis ſtans erecto capite orare audebit? proh ſcelus.

Chriſti Domini orantis reuerentia.

Diſcamus aliquando à perſonis ſanctitate inſignibus humilem reuerentiam; & reuerentem humilitatem, quando agendum eſt cum Deo in oratione; Magdalenam profero poſtulaturam veniam peccatorum, & indulgentiam, quam obtinuit, omnium culparum pleniſsimam, ita vt meruerit audire; *Remittuntur tibi peccata tua, vade in pace.* Aduertamus quanta cum reuerētia, & humilitate acceſsit ad orandum: Hæc refertur à S. Euangeliſta, non ante faciem ſed poſt tergum Domini ad illius pedes prouoluta, non verbis, ſed lacrimis exorans. Stephanum item Leuitam præclariſſimum ſubijcio, qui pro inimicis veniam exoraturus dicens: *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* & ſibi poſtulaturus Dei gratiam dicens: *Domine Ieſu accipe Spiritum meum.* genua poſuit, vt maiori exoraret reuerentia. Hæc exempla nos vrgeant, & excitent, vt emendationem aliquando amplectamur; Et qua par eſt deuotione, & reuerentia Deum noſtrum adeamus, qui ſicut irreuerentiæ defectus deteſtatur, ita reuerentiæ actus diligit ac copioſe remunerat.

D. Mariæ Magdalenæ, & D. Stephani mira reuerentia ad Deum. Luc. 7. Act. 7.

C A P. XVI.

De defectu eorum, qui vocibus parcunt in choro.

OPVS hymnodiæ ſicut Deo ſummopere placitum eſt, ita pſallentibus plurima afferre beneficia dignoſcitur, quando opportunis expleatur condicionibus, quemadmodum oſtendit pſalmographus inuitans mortales ad operis exercitium dicens: *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt pſalmus.* en bona à pſalmorum

Pſal. 146.

can-

cantu profecta: *Deo noſtro ſicut iucunda, decoraq; laudatio.* en condiciones cantui opportunæ; quaſi dixerit Dauid nil eſſe Deo tam carum, atq; mortalibus tam vtile, quam opus laudationis Diuinæ rite ex recte expletum; verum ſi deſint condiciones iſtæ, ſi nimirum deſit iucunditas, & decor, opus iſtud, quod placitum erat, ac vtile, redditur ingratum, ac inutile; Iucunditas deeſſe dicetur, quando nulla adſit cordis aut attentio, aut deuotio interior; Decor deerit, ſi vocis, corporiſq; exterior compoſitio non adhibeatur; iucunditas itaq; ad animum ſpectat internum, decor vero ad corpus externum.

Hymnodiæ vſus Deo carus, & cantantibus vtilis.

Quidam pius Doctor expendens has condiciones iucunditatis, & decoris à Dauide requiſitis in Dei laudatoribus, poſtquam dixit iucunditatem ex deuotione cordis, decorem ex munditia conuerſationis deriuare, ait quatuor genera pſallentium Deo reperiri; alios nimirum, qui iucunde, & decore ſimul laudant Deum, & hi ſunt, qui & munditiam conuerſationis, & cordis habent deuotionem; alios vero, qui nec iucunde, nec decore, ſed inaniter admiſti pſallentibus dant ſine mente ſonum; alios qui decore, non iucunde, qui conuerſatione ſunt mundi, ſed carent deuotionis alacritate; alios tandem, qui iucunde non decore, quia vita indecori Deum tamen laudant in deuotionis hilaritate. Ad hoc vltimum genus ſpectant, qui pſallunt parcentes vocibus, ne defatigentur, nam licet haberent internam deuotionem, Deo tamen non tribuunt vocem externam, quam poſſent; hi autem grauiter errant, nec Deo placent, nec ſuo muneri ſatisfaciunt.

Guilhelm. apud Martin Delr in cant. c. 6. ſect. 6.

Errant quidem putantes hymnodiæ vſum poſſe rite ac perfecte expleri abſq; labore, laborioſa res eſt cantus in Choris oblatus, quia requirit vocem altam, claram, & concinnam; hinc David hortabatur dicens: *Bene pſallite ei in vociferatione.* vbi expendenda eſt illa dictio vociferationis; quæ importat vocis validitatem, & conatum; Nouerat S. Rex Deum maxime delectari noſtris vocibus altis, non quia Deo ſit neceſſaria vocis contentio, vt ipſe queat audire, ſed quia ortum habet vocis clamor altus, ſed concin-

Pſalmorũ cantus laborioſus eſt.

Pſal. 32.

Cantus validitas ex cordis feruore naſcitur.

nus;

nus, ex cordis magna deuotione; vbi namq; cordis viget deuotio, ibi etiam vocis adeſt decens conatus, & exaltatio. Conſidero ad hanc rem laudes illas tam celebres ab Angelis Seraphicis Deo oblatas in cœlis, quas audiuit
Iſ. 6. Iſaias Propheta in veteri teſtamento,& Apoſtolus Ioannes in nouo, & poſt hos etiam D. Ignatius Epiſcopus & Martyr illuſtris; De his enim dicitur ab Iſaia: *Clamabant alter*
Seraphin vnde dicti. *ad alterum.* en vocis validitas; à D. Io. dicitur: *Requiem non habebant.* en perſeuerantia clamoris, obſeruandum eſt autem, quod iſti Cantores Seraphim erant, qui ab ardore nomen obtinuerunt; quia igitur ardent, idcirco concinũt, concinentes clamant, clamantes non defatigantur in opere Diuinarum laudum; Ardor omnem tollit laborem, exi-
Cantus Angelorũ validus eſt, & altus. citat clamorem, ſuſtinet cantum; Ardor itaq; adſit, tunc bene pſalletur in vociferatione, iuxta Dauidis exhortationem, à qua diſtant valde, qui ſicut inuiti accedunt ad hymnodiam, ita pſallunt frigide, ac remiſſe, voci parcentes ob timorem tum laboris, quem patiuntur; tum offenſionis, quam capiti, aut ſtomacho dubitant eueniendam.

Quando Dæmon nec poteſt quoſdam à Choro auertere, nec mente ab oratione, & à Deo abſtrahere, ſaltem cona-
Cantum in Choro omittentes plurima damna patiuntur. tur ſub aliquo titulo apparẽti à communi cantu remouere, illis ſuadens vt verſus alternos ſui Chori ſubmiſſa recitent voce, alios verſus alterius Chori audientes; qua arte auferre cõſueuit Dæmon præcipuum fructum, qui à cantu Chori ſolet proficiſci recte pſallentibus; Duo namq; genera bonorum ex cantu communi in Choris poſſunt proficiſci; alterum ſpirituale, quod omnibus pſallentibus, tam regularibus, quam non regularibus poteſt eſſe commune; alterum temporale, quod ſolis ſtipendiarijs conuenit; vtrumq; ſæpe aufertur à Diabolo; quæ duo genera bonorum nunc explicabo exactius, vt cognoſcatur quanta ſit quorumdam amiſſio, & iactura; dum vocibus parcunt.

Pſallentiũ iuſtorũ meritum. Bonum ſpirituale cantantibus in Choro paratum, eſt meritum, quod labori canentium, ſi in gratia exiſtant, reſpondet, ſicut enim labor iſte gratus eſt Deo, cui offertur, ita Deus, qui omne opus bonum à mortalibus iuſtis ſibi

præ-

præſtitum large remunerat, gratia ſuæ benignitatis cum cumulare volens, non differt aliquando in futuram vitam eiuſdem præmium, ſed in præſenti concedit varias ſpiritus conſolationes, quæ pignus exhibent futuræ gloriæ; modo enim per Angelos ſuos; modo per ſuam Sanctam Genitricem; modo per ſeipſum dignatus eſt viſitare pſallentes; quemadmodum quibuſdam Sanctis viris conceſſum eſt non ſemel videre, & cognoſcere; Refert enim Cæſarius viſam aliquando eſſe Sãctiſsimam Deiparam inter pſallentes deſcendere, & Chorum cum filio inter Brachia circumiens, quos alacres ad cantum reperiret, benedicebat; quos vero tepidos aduerteret, ſtatim pertranſibat; aliquando eamdẽ Deiparam viſam eſſe cũ pixide in manibus cæleſti electuario plena, quo recrearet deuotos, alacreſq; pſallentes, omittens frigidos, ac remiſſos. En primus fructus à Dæmone ablatus, dũ in aliquibus ob vanum timorem impedit cantum alacrem; Iuſte enim Deus priuat iſtos ea conſolatione, quam generoſis concedit canentibus: quia conſolationes Dei non meretur, qui laborem vitat cantus Diuini, Nec dignus eſt participare aliorum fructum, qui cum ijſdem non communicat in labore; Lætatur hoſtis malignus videns ab vno ſaltem ablatum, quod nequit auferre ab omnibus.

Viſitat Deus pios pſallẽtes.

Cæſar l. 7. c. 12. & 48.

Alterum bonum temporale, ſeu melius dixerim ſpirituale, ortum tamen à temporali, quod aufert Dæmon multis, eſt circa ſtipendium diſtributionum, quod percipitur ab iſtis, qui ad Chorum conuenientes non cantant, ſed tantummodo ſubmiſſa legunt voce; Niſi enim cantent eo meliori, quo poſſunt modo, nequeunt iuſte recipere ſtipendia cum alijs cantãtibus diuidenda ſecundum communiorem, & veriorem DD. ſententiam; Nam licet huiuſmodi recitationes ſubmiſſæ ſatisfaciant debito Diuini officij recitandi, quam vnuſquiſq; habet obligatus vel ratione ordinis ſacri, vel ratione beneficij, non tamen ſatiſfacit obligationi Chori, cui inſeruit, ordinata enim ſunt ſtipendia, vt Choro inſeruiatur non ſola aſsiſtentia, ſed cantu pſalmorum, quemadmodum iura declarant, quod

Diſtributionum amiſſio quibus accidat.

Clem. 1 de celebr. miſſ.

L. 1. ff. pro ſocio.

Reſtitutionis onus non dimittur, niſi cũ effectu expleatur.

etiam rationi conforme exiſtit; ſicut enim Choro inſeruientes ſocij eſſe debent in ſtipendiorum perceptione; ita ſocij eſſe debent in communicatione vocis, vt ſocietatis natura, & condicio ſeruetur, quæ exigit communicationem bonorum. Qui itaq; non communicat in labore, neq; poteſt iuſte communicare in perceptione ſtipendij; Si quis vero auaritia obcæcatus, percipere voluerit ſtipendia, quando non cantauit, tunc Dæmon lætatur, quia hunc irretiuit graui culpa contra iuſtitiam, cum onere reſtitutionis, quæ nũquam dimittitur, niſi cum effectu perficiatur, juxta vulgatum proloquium: *Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur male ablatum.*

Io. Petrus Monet. de diſtr. quo tit. p. 2. q. 2. nu. 43.

Pſal. 113.

Neq; excuſandos cenſeo Canonicos, qui huic obligationi Chori facere ſatis putant, dum Capellanos, & Manſionarios, qui cantant, ſubſtituunt, nam Canonici, niſi aliter conſuetudo legitima, vel Eccleſiæ ſtatutum, vel fundationis lex ſuadeat, tenentur iuſto ceſſante impedimento pſallere, & canere alternatim in Choro; Ne de illis vere dici queat: *Os habent, & non loquuntur.* quod de Simulacris argenteis, aureiſq; pronuntiabat Pſalmographus; Non enim ſtipendia dantur propter ſolam præſentiam Canonicorum, qui numerum augeant, & alios audiant, ſed propter officium ſimul cum alijs pſallendi; ſicuti operarius in vineam non conducitur, vt aſſiſtat, & videat, ſed vt in ea operam ſuam impendat.

Pſallentes vocem habentes impeditam lucrantur ſtipendia.

Regula: Cũ non ſtat. de reg. iur. in 6.

Duo tamen aduertenda hic ſunt; alterum eſt, quod hæc condicio cantandi, quam dicimus neceſſariam, vt Chori obligatio expleatur, locum habet in eo, qui voce pollet apta ad canendum, ſi enim aliquo naturali impediretur accidente, ſatis eſſet, ſi ſtuderet communicare ſocijs, quod poteſt, modo alias canere ſoleret; Nam ſicut defectus vocis non eſt culpabilis, ita cõdicio cenſetur in iure pro impleta, quia per ipſum non ſtat, qui implere debet.

Alterum eſt, quod non ideo debẽt pſallentes canere incondite, & inconcinne, altius extollendo vocem, quam par ſit, iſte enim cantus inter defectus, & vitia connumeraretur, vtpote qui eſſet directe oppoſitum ſubmiſſæ recitatio-

tioni; Sicut namq; qui vocibus parcit, & recitat ſubmiſſe, ingratus eſt Deo, & Dæmonibus obſequitur, ita in idem incidit vitium, qui tumultuoſe, & inconcinne canit; quia non obſeruat condiciones cãtus Eccleſiaſtici; debet enim eſſe iucunda, decoraq; laudatio, vt dicebamus cum Dauide. Hinc Theophilactus expendens illud monitum Apoſtoli Pauli circa hymnorum cantum: *In gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.* reſoluit illam dictionem: *In gratia.* ideſt cum gratia, & venuſtate, vt cantus & pius, & ſuauis reddatur, & magis placeat Deo; Cantent igitur pſallentes in Choro, nec voci parcant, ſed concinnus ſit cantus, bene pſallant Deo in vociferatione, exultabunt enim tunc labia pſallentium, cum cantauerint Deo his condicionibus.

Cantus inconditus vitandus in Templis.

Ad Coloſ. 3

CAP. XVII.

De defectu eorum qui ſtudiorum prætextu abſtinent ab hymnodia communi in Choro.

VT quidam ſe tueantur à Chori frequentia, & à communi cum alijs hymnodia, & alios etiam auertant, eo deueniunt, vt Chori vſum non ſolum non laudent, ſed aperte vituperent verbis non tam à virtute, quam à veritate prorſus alienis, dicẽtes literarum ſtudioſos ob maieſtatem, & pondus occupationis non eſſe Choro deputandos; cum huic ſeruitio ſatis, ſuperq; poſſint facere ſimplices, illiterati, & inutiles; Cui errori intolerabili, ne ſerpat inter fideles, occurrendum eſt rationibus, & exemplis, vt cognoſcatur Chorus, tã doctis, quam idiotis eſſe conueniens.

Chori dignitatẽ minuentes nõ audiendi.

Noui ante omnia dari poſſe extraordinarias ſtudiorum occupationes, quæ aliquando, & à Choro excuſent, immo & ab omnimoda alicuius diei recitatione Diuini officij; vti ſi alicui Scholaſtico immineret publica lectio, quam ſine iactura aut propria, aut aliorum omittere non poteſt; vti etiam ſi Concio publica habenda foret, quæ non ſine aut ſcandalo, aut damno ſiue proprio, ſiue populi poſſet præ-

Studiorum extraordinaria occupatio poteſt excuſare à Diuini recitatione officij.

termitti; In hiſce enim caſibus conceditur à DD. quod quis poſſit ab horarum recitatione excuſari, idq; ex benigna Eccleſiæ Matris intentione, quæ non præſummitur cum tanto diſcrimine obligare; verum duo hoc loco ſunt aduertenda; alterum eſt detriméta, & damna, quæ timentur, debere eſſe realia, non imaginaria; grauia non leuia, idcirco vnuſquiſq; debet ſuæ conſulere conſcientiæ, ne decipiatur. Alterum eſt, hanc priuatam recitationem excuſari, quando illa non potuit anticipate expleri; Si enim concionator, vel publicus lector ſummo mane præuidentes impedimentum futurum, potuiſſent commode explere Diuini officij obligationem, non excuſarentur à recitatione.

Ab extraordinarie accidentibus non licet deſumere legem ordinariam.

Verum quidquid ſit de priuatis recitationibus, de quibus non eſt hic inſtitutus tractatus, hæ enim difficilius excuſantur, quam publica recitatio in Choris, quia contingere poteſt, vt ſtudij occupatio impedimentum afferat aſſiſtentiæ Chori, non autem priuatæ recitationi; ideo non negarim dari poſſe ſtudiorum occupationes, quæ immunitatem exigant aliquando à conuentu in chorum; Nihilominus non eſt licitum, nec conueniens ab his, quæ extraordinarie accidunt, deſumere legem ordinariam abſtinendi à Choro ob ſtudiorum ordinarias exercitationes, & occupationes; hæc enim lex repugnaret tum rectæ rationi, tum doctrinæ ſanctorum PP. tum vſui excellentiorum virorum, qui in ſcientijs, & pietate ſupremum obtinuerunt gradum. Ratio in primis ſuadet hymnodiæ precationes, non ſolum non afferre ſtudijs impedimentum, aut damnum, ſed immo congruum, & opportunum præbere auxilium; omnis namq; oratio ſiue mentalis, ſiue vocalis apta eſſe dicta eſt & cognita ad obtinendas à Deo maiores illuſtrationes intellectus, quæ ſcientiarum acquiſitioni ſunt neceſſariæ; nec hucuſq; ab aliquo catholico ſcriptore dictæ ſunt orationes nocuiſſe literarum ſtudioſis. Doctrina item, & vſus præcipuorum Eccleſiæ Doctorum frequentiæ Chori admodum fauet: nam inſigniores Eccleſiæ PP. non ſolis verbis, & ſcriptis, ſed re, & opera Chori frequentiam

Orationes ſtudia literarũ adiuuãt.

magni

magni æſtimarunt; illuſtriores tantummodo vtriuſq; Eccleſiæ latinæ, & grecæ proferam DD.

Ex Græcis Baſilium offero, qui dies noctesq; in ſacrarum literarum contemplatione, & ſtudio inſummebat, vt Eccleſiam Diuinis colluſtraret doctrinis; hic S. Doctor ſicuti dum vitam ageret cœnobiticam, cōmunis hymnodiæ cum alijs Monachis frequentiā non omiſit, alijs exemplo oſtendens, quod ab illis expetebat, & expectabat, ita eamdem alternatim canendi conſuetudinem in vniuerſa Eccleſia frequentatam miris celebrat laudibus, viriliterq; aduerſus hæreticos eam impugnātes defendit, & in regulis, quas ad informationem vitæ regularis conſcripſit, ex quibus cæteri, qui poſtea vixere Patres monachorum inſtitutores diſciplinam hauſerunt, eam colendam, & obſeruandam docet.

S. Baſilius Chori frequentiā coluit.

Huic præceſſerat in Aegypto D. Athanaſius acerrimus catholicæ fidei defenſor, & doctor præclariſſimus, qui in ſua Alexandrina Eccleſia adeo erat ſacræ communi hymnodiæ frequens, vt ab hoſtibus quæſitus ad necem, nullibi ſperaretur poſſe facilius comprehendi, quam in Eccleſia cum ſuis clericis pſallens: Si ad Eccleſiæ latinæ DD. præcipuos recipiamus greſſum, En Auguſtinus, in Africa, & Ambroſius in Europa, qui omnium hominum ſtudioſiſſimi, numquam Chori frequentiam paſsi ſunt remittere, & ſicut vterq; hanc alternam canendi piam conſuetudinem in ſuam introduxit Eccleſiam, ita eamdem vterq; maxima coluit diligentia; vt hic cum plebe ſua noctes integras hymnorum cantum perſoluens, ſe præpararet ad mortem à Iuſtina impia Imperatrice hæretica comminatam: Ille autem de ijs ſit aliquando conqueſtus, qui rerum Diuinarum parum ſtudioſi, de nimia Eccleſiaſtici cantus prolixitate quærerentur; Quid quæſo dixiſſet S. Auguſtinus audiēs ab aliquibus ſua ſtudia literarum nimio, & indiſcreto zelo laudantibus appellantes Chorum inutilibus tantum, ac idiotis, non autem doctis opportunum?

S. Athanaſius chori frequentiæ aſſiduus.

S. Ambroſius & D. Aug. chori vſum amplexi ſunt.

D. Aug. l. 9. conf. c. 7.

Idem ſerm. 251.

Vt etiam propius accedamus ad hæc tempora literarum ſtudijs, præſertim Scholaſticis diſceptationibus valde

D. Bernardus, D. Thomas, D. Bonauēt. pſalmodiæ in Choro ſtudioſi.

de inſignia; obuiam prodibunt Clariſsimi Theologi, immo Theologiæ ſuprema lumina, qui Chorum dilexerunt, & laudarunt. D. Bernardus ſummorum Theologorum Dux inſignis; D. Thomas Aquinas omnium ſcientiarum lucidiſſimus Sol; D. Bonauentura optimarum doctrinarum egregius Pater; qui omnes quamuis in maximis conſcribendis voluminibus; in concionibus habendis, in diſcipulis inſtituēdis tempus, & operam collocaſſent, Numquam tamen niſi grauiſsima compulſi neceſsitate potuerunt ab vſu communis hymnodiæ abſtinere. De noſtro Alexandro Saulio, viro in omni ſcientiarum genere, Philoſophiæ præſertim, ac Theologiæ adeo excellenti, vt omnes ſtudioſi, illius temporis, ipſius conſuetudinem diligerent, quærerent, ac frequentarent; ita vt de ipſo ſcribere licuerit Philippo Zaffiro Primario, in celebri Ticinenſi Gymnaſio, Peripateticæ Philoſophiæ Profeſſore, quod fuerit omnium ſtudioſorum deliciæ, ſcribens in hæc verba: *Alexander Saulius vir ob vitæ integritatem, & ſingulare acumen ingenij Deo pariter & hominibus carus:* qui item S. Carolo fuit adeo carus, vt eius conſilio & opera, tum in propriæ animæ, & conſcientiæ regimine, tum in Mediolanenſis Eccleſiæ adminiſtratione vteretur; qui literarum ſtudijs tam erat propenſus, vt ſerio confeſſus fuerit ſibi durius nihil paſſum vnquam eſſe in noſtro ordine, quam ſi aliquando à ſtudijs diuerteretur; Hic nihilominus vir ſtatas hymnodiæ horas, dum inter nos viueret, omittere numq; paſſus eſt; creatus etiam Epiſcopus, tum in Corſica, tum Ticini, ſemper cum ſuis clericis ad nocturnum, diurnumq; officium cōuenire ſtuduit, vnico verbo dicam; omnes in ſanctitate, & ſcientijs tam diuinis, quam humanis inſigniores, ſtudioſioreſq; hymnodiam in Choris communem adamarunt, frequentarunt.

Alexandri Saulij ad chori vſum propenſio.

Philip. Zaffir ſuper li. annal poſter. Ariſt. in epiſtola.

Pſalmodiæ communis in choro vſus inſtrumētum eſt Perfectionis.

Si res [illegible] recte attendatur, cognoſcemus vſum publicæ, & communis in Choro Pſalmodiæ electum fuiſſe ab Apoſtolis, & ab ijs ad Apoſtolicos vitæ Regularis inſtitutores tam antiquos, quam recentiores pertranſiſſe, tamquam præcipuum inſtrumētum ad eam perfectionem obtinen-

tinendam, ad quam Religiones nituntur; Nam ſicut per-fectio iſta ſita eſt præcipue in caritate, quæ animum Deo omnium mentium vltimo fini vnit, iuxta D. Ioannis Apoſtoli doctrinam dicentis: *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* quam ſequuntur omnes Sacri Theologi; ita ad hanc caritatem acquirendam opportune deſeruit communis pſalmodiæ cantus in Choro; quia maiori, exactioriq; diligentia exercentur illi virtutum inſigniorum actus, qui à pſalmis offeruntur, nimirum Fidei, Religionis, Spei, Amoris, Humilitatis, Pœnitentiæ, quos deſcripſimus in primo libro, licet enim iidem actus exerceantur à recitantibus priuatim Diuinum officium; tarditas nihilominus cantus, ſocietas item cantantium quaſdam addit qualitates, & conditiones perfectiores, quæ non reperiuntur in ſimplici priuata recitatione, vti licuit videre in huius operis progreſſu. 1. Io. 4. D Tho. 22. q. 84. ar 1. & 2. Virtutum actus exercentur in vſu hymnodiæ.

Hinc, dum inter probatiores Aegypti Monachos, ageretur de hac caritatis perfectione, ad quam tamquam ad Scopum diriguntur cæteræ Religioſorum actiones, & ſtudia, Abbas Moſes vir apud eos ob præclaras virtutum, animiq; dotes maximæ auctoritatis, enumerans media opportuniora ad caritatis acquiſitionem directa, recenſebat vigilias dicens: *Ieiunia, vigiliæ, anachoreſis, meditatio ſcripturarum propter principalem ſcopum, id eſt puritatem cordis, quod eſt caritas, nos conuenit exercere.* vbi tradere pergit his actibus, quaſi gradibus animum ad perfectionem caritatis conſcendere. Immo eædem vigiliæ tamquam inſtrumenta præcipua Apoſtolici Miniſterij ſuadebantur ab Apoſtolo Paulo, primis Eccleſiæ fidelibus, qui ad Euangelicam nitebantur caritatis ſublimitatem; poſtquam enim dixit: *Exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei Miniſtros.* tradere volens inſtrumenta ad hunc ſcopum opportuna inter alia poſuit: *In vigilijs.* At quæſo quid erant iſtæ vigiliæ ab Apoſtolo propoſitæ, & à Religioſis obſeruatæ, niſi ſynaxes ad Deum colendum, varijs precum piarum actionibus, præſertim pſalmorum cantu deuoto? Profero ad hanc rem, quæ à duobus tantum, vtriuſq; Eccleſiæ, Latinæ, & Grecæ, præ- Apud Caſſian. coll. 1. c. 7. 2. cor. 6. Vigiliarum obſeruãtia pſalmodiæ cãtu explebatur.

cipuis luminibus enarrantur, nimirum à D.Baſilio acerri-
mo ſacrarum vigiliarum vindice in oriente; & à D. Hie-
ronymo præclariſſimo earumdem vigiliarum Defenſore
D.Baſil ep. 63 ad Cleric Neocæſar. in Occidente. Ille ſic ait: *Ad id vero, quod propter pſalmo-
dias accuſamur, quare potiſſimum ſimpliciores perterrefaciunt,
qui nos traducunt, hoc habeo, quod dicam, quod videlicet, qui iam
obtinuerunt ritus, omnibus Eccleſijs Dei concordes ſunt, & conſo-
ni. De nocte ſi quidem populus conſurgens antelucano tempore
Domum precationis petit, inq; labore, & tribulatione, ac lacry-
mis indeſinentibus, confeſſione tandem ab oratione ſurgentes ad
pſalmodiam inſtituuntur.*
D Hier ep. 53. ad Rip. Hic etiam præter ea, quæ ſcribit ad
Riparium, vt confutaret Vigilantium, quem potius dicit
appellandum Dormitantium, quia magnus erat ſacrarum
vigiliarum hoſtis; Scribens quoq; ad Sabinianum hæc ait:
D.Hier ep 48 ad Sabinian c. 3. *Tota Eccleſia nocturnis vigilijs perſonabat Chriſtum Dominum,
& in diuerſarum gentium linguis vnus in laudibus Dei ſpiritus
concinebat.* En vigiliarum obſeruantia quid eſſet apud
Apoſtolicos viros; & quæ tunc erat apud omnes fideles,
quia omnes Perfectioni ſtudebant, eadem nunc viget apud
Homob de exam Eccl. p. 3. trac. 14. c. 3. q. 20. ſup. 3. ordines Religioſos; Non igitur aſſerenda eſt res leuis Cho-
ri frequentia, ſolis inutilibus apta: *Nobilis enim, & ſeria
res eſt* (recte concludit Homobonus) *hæc actio ad Dei cul-
tum, & obſequium ſpectans ab innumeris viris ſanctitate, & do-
ctrina præclaris, & ad maxima quæq; obeunda natis, & aptis
frequentata.* Proſequitur ibi pius, grauiſq; Doctor eamdem
D Bened. in reg c.43. materiam, expenditq; Chori pſalmodiam recte à D. Be-
nedicto fuiſſe appellatam: Opus Dei præſtantiſsimum;
quia ad Dei cultum, & venerationem inſtitutum eſt & ab
ipſo Deo per Eccleſiam tamquam præcipuum opus ordi-
Conc. Trid. ſeſſ.24. c.12 natum. Hinc Chorus, à Patribus Concilij Tridentini di-
ctus eſt, ad pſallendum inſtitutus, vt hymnis, & canticis
Dei nomen reuerenter, diſtincte, deuoteq; laudetur.

Tantum itaq; abeſt, vt ſtudiorum occupatio, ſit con-
traria vſui hymnodiæ in Choris, quin potius ab iſta maxi-
me iuuetur, idcirco præcipua Religioſorum cura, & dili-
gentia apud omnes ordines tam monachorum, quam Cle-
ricorum, tum in oriente, tum in occidente ſita fuit in hym-

nis,

nis, & canticis recte concinendis alterna vice ad Dei gloriam, & laudem melius celebrandam; At quis neſciat religiones huiuſmodi hymnodiæ communis cultrices, fuiſſe ſeminaria ingeniorum ſublimium, ex quibus illuſtriores Epiſcopi; Doctoreſq; Eccleſiæ primarij Baſilius, Gregorius vterq; Nazianzenus, ſcilicet, & Magnus; Chryſoſtomus, Hieronymus, Anſelmus, Martinus, ſanctiores tandem, inſignioreſq; prodiere Pontifices? (abſit iactantia verbo) id enim ante nos aſſertum fuit ab Illuſtriſsimo, ſpectatiſſimoq; Cardinali Cæſare Baronio in ſuis annalibus.

Ex religionibus communis pſalmodiæ ſtudioſis ſublimiora prodiere ingenia.

Baron. an. 328.

Si ordo ſeruaretur in operationibus quotidianis, tẽpus dici poſſet, & ſtudijs literarum, & alijs etiam virtutum actionibus large ſuppetere; & nihilominus Chori diſciplina poſſet frequentari; vrgere ſolitus erat B. Ambroſius exemplum Dauidis, qui hymnodiæ non ſolum fuit præcipuus auctor, ſed frequẽtiſsimus cultor, ita vt quotidie Deo laudes iſtas pluries expleret; expendebat enim S. Doctor illa Regis iſtius verba: *Septies in die laudem dixi tibi*. dicẽs: *Si ille David qui erat regni neceſſitatibus occupatus, ſepties in die laudem Domino dicebat, matutinis, & veſpertinis ſacrificijs ſemper intentus, quid nos facere opportet, qui eo amplius rogare debemus, quo frequentius carnis, ac mentis fragilitate delinquimus?* Non admittebantur à S. Ambroſio frigidæ illæ excuſationes ſub prætextu occupationum, quas cauſantur iſti, qui ſe ab oratione ſubtrahere volunt: Equidem coram Deo, qui nouit conſilia cordium, quot inuenientur nõ modicæ culpæ rei, quia orationi, & hymnodiæ non vacarunt. Nonne, & Daniel in adminiſtratione Imperij Perſici multis, grauiſsimiſq; diſtinebatur neceſſarijs occupationibus? & nihilominus conſuetudinem pluries orandi in die numquam paſſus eſt omittere, etiam ſi vitæ immineret periculum; ſed ſtatis horis omnes ſeponens occupationes, ſe ad orandum recipiebat; quo exemplo S. Chryſoſtomus pungere ſolitus erat eos, qui ob quamcũq; occupationem facile ſe ab oratione ſubtrahunt. Dico igitur, quod ſi vnuſquiſq; recte diſponeret quotidianas, quas habet occupationes, tempus non deficeret ſtudijs literarum, etiã ſi Chori vſus frequentare-

Ordo in actionibus maxime eſt vtilitatis.

D. Ambr. l. 7 in Luc & in c. 11.

Pſ. 118.

Occupationes ſtudiorum nõ debent à chori vſu excuſare.

D. Chryſ. hom 7. ad pop. & l 1. de orand. Deum.

D Hier ep 22. ad Euſtoch.

taretur ſtatis pſallendi horis; Ideo inter monita, quæ tradit S. Hieronymus ſuæ Euſtochio, illud fuit præcipuum, vt diuiſas orandi horas haberet, quibus aduenientibus omnem aliam dimitteret occupationem, atq; operationem.

B. Thomæ de villa noua præclara temporis, & operationũ partitio.

Paul. Fraxin. in vita c. 2.

Huius ordinatæ temporum, & actionum diſtributionis illuſtre nobis tradidit, ac reliquit exemplum B. Thomas de villa noua, qui proximo ſuperiori ſæculo vixit, vir ſummæ eruditionis, & ſanctitatis, nouum præclarum ſidus ordinis Auguſtinianenſis, qui ſicut inſignis Theologiæ extitit Doctor, literarum ſtudijs impenſe addictus, ita diei horas quinq; præcipuis ſpatijs diſtinxerat opportunis conſummendas occupationibus; nimirum Altaris, Chori, Cellæ, Bibliothecæ, & Valetudinarij. En quot ſibi ſanctas, & opportunas ad religioſum inſtitutum præſcripſerat occupationes vir virtutis amator, ne vmquam otioſus reperiretur; Temporis ſpatium ad ſacrificij in Altari deuotam oblationem deputarat; in Choro ad orationem, & hymnodiam; In cella ad rerum ſpiritualium lectionem, & meditationem; In Bibliotheca ad literarum ſtudia; in Valetudinario ad caritatem infirmis præſtandam ſiue opera, ſiue ſaltem præſentia, ac ſermonibus aptis: Quæ occupationes, vt maiori explerentur merito, fuere à B. viro quinq; Ieſu Chriſti plagis, & cicatricibus aſsignatæ. Hinc melius cognoſcitur, quod Chorus non otioſis, & inutilibus, ſed otij oſoribus eſt aptus; otioſi namq; accedunt inuiti ad Chorum, cum tædio, & ſtomacho hymnos cantant, at generoſi animi communem diligunt, & colunt, & omni diligentia frequentant pſalmodiã, vt otium arceant, & plurima gratiæ beneficia ad virtutis perfectioné inde expectãt.

Otij oſores chori frequentiam amant.

CAP. XVIII.

De varijs defectibus tam in ingreſſu, quam in egreſſu hymnodiæ occurrentibus.

QVEMADMODVM bona ingreſſus condicio magnã ſuggerit ſpem felicioris progreſſus, iuxta anti-

quo-

quorum axioma: *Dimidium facti, qui bene cæpit habet.* ſicut etiam bona egreſſus concluſio poteſt operis valorem, vel perficere, vel ſaltem reſtituere, ita quando vterq; aut etiam alteruter vitiatur, totum hymnodiæ opus vitiatum ſit, opportet. Hinc eſt quod Dæmonis ſtudia, & artes maxime conantur circa ingreſſus & egreſſus obtinendam aliquam diſſipationem; vti ex diuina dignatione videre aliquando meruit, & audire ab ipſo hoſte maligno B. Dominicus ordinis Prædicatorum inſtitutor, & Patriarcha egregius; Hic enim S. vir, dum in conuentu Romano ad S. Sabinam moraretur obuium habens Diabolum, qui Religioſorum quietem varijs exturbabat inſidijs, eum per conuentus officinas deducens, cum ad Chorum perueniſſent, interrogauit, de qua re ſuos Fratres ibi tentare ſtuderet; Vt tardius (reſpondit) accedant, & citius exeant. Qui itaq; Chori ingreſſum differunt abſq; iuſta cauſa; ſicut oſtendunt ſe inuitos accedere, ita Dæmoni potius quam Deo primitias offerunt Chori; aliaq; ſubeunt mala tum apud Deum, tum apud homines.

Initij qualitas bona progreſſũ feliciorem promittit.

Fern. Caſtil p. 1. l. 2. c. 47.

Dæmon chori ingreſſum impedire vel ſaltem retardare conatur, & egreſſum ſollicitat.

Apud Deum non modicam meriti faciunt iacturam, nam Deus, qui hilarem diligit datorem, iuſte eos priuat merito, quod alacres adipiſcuntur, immo & peccant, venialiter quidem, ſi iam cępta ſit hora; quam deinde tenentur complere, vt integre recitetur Diuinum officiũ. Apud homines etiam aliquam incurrunt offenſionem, nam tardus ingreſſus magnã affert occaſionem diſtractionis alijs cantãtibus; vnde apud priſcos Patres Aegypti, ſi quis Monachus ad horas veniens diurnas non intraſſet ante finem primi pſalmi, excludebatur à communi pſalmodia, & ad fores oratorij tenebatur ſtans expectare alios exeuntes, à quibus humi proſtratus tenebatur ſuæ negligẽtiæ, vel tarditatis veniam impetrare; quemadmodum refert Io. Caſſianus, qui hanc moram appellat deſidiæ noxam tali pœnitentia expiandam. Nos etiam Clerici Regulares pœnam à regula conſtitutam habemus ijs, qui tarde ingrediuntur; debent enim genuflexi in medio Chori orare per aliquod ſpatium, antequam ad locũ canendi ſe conferant,

Io. Pet. Monet. de diſtrib. p. 2 q. 3. n. 27.

Chorũ tarde ingrediẽtibus pœnæ ſtatutæ.

Caſſian l. 3. inſtit. c. 7.

ſi hæc tarditas eſt ad horas diurnas; ſi vero ad nocturnas horas accidat, & ſit iam expletus primus hymnus, tunc in eodem Chori medio poſitis genibus brachia aperta in modum Crucifixi tamdiu tenere debent, donec à Superiore venia ſurgendi fiat aliquo ſigno.

Pſallentes conuenit præuidere quæ dicturi ſunt in choro.

Ingreſſus itaq; deberet eſſe celer, ac promptus, quaſi ad vocem Angeli inuitantis, & ſimul gradientis ad Diuinas concelebrandas laudes; vnuſquiſque etiam deberet ante præuidere, & præmeditari, quæ ſibi in Choro canēda, aut legenda obuenient, ne errores committantur non ſine magna tam alti muneris inordinatione, & ſociorum faſtidio; Si enim Doctores, & Magiſtri, qui habere debent publicam aliquam, aut orationem, aut prælectionem, ſolent prius priuatim ſe præparare, immo & repetere non ſemel, quæ dicturi ſunt, ne offenſionem proprij nominis incurrant; Quid par eſt obſeruare pios, ac perfectos pſallentes; ſi preſertim legere debent ſiue homilias, ſiue prophetias, ſiue Sacras Hiſtorias, quę in Diuino occurrūt officio; cum auditores habituri ſint Angelos, & Deum ipſum altiſſimum?

Quæ recitandorum præparatio nobis Clericis Regularibus magna præſcribitur à regulis ad Chori diſciplinam ſpectantibus inſtantia; ſemel enim indicitur Presbytero Hebdomadario, qui onus Diuini ducendi habet officij: *Paratus accedet, ſciens ſcilicet quale officium futurum ſit, vt poſtea non erret, vel hæſitet, non ſine Diuini cultus iniuria.* Iterum Lectoribus, quibus ſacri officij Lectiones in medio Chori incumbit recitare, dicitur: *Recte, apte, & diſtincte legant, vt quæ leguntur, ab omnibus exaudiri, & percipi poſſint, & ne error vllus in diuinis obſequijs accidat, ne diligentiam præuidendi, quæ legenda ſunt, à ſe deſiderari patiantur.*

Egredientium è Choro culpæ.

Egreſſus item plura poteſt admittere vitia, niſi aduertantur, qui enim feſtinaret egreſſum ante peractam horam abſq; iuſta cauſa, ſaltem venialem incurret culpam, immo forſan & læthalem, ſi nimirum omitteretur notabilis pars horæ, quam nec ſuppleret poſtea priuata recitatione; & inſuper ſi ſtipendiarius is eſſet, amittere deberet eo caſu

diſtri-

diſtributiones huiuſmodi horę proportionatas. Grauius autem errant egredientes ab hymnodia, quando ſtatim ad ludicra,& leuia ſe conferunt: iſti namq; ſicut inuiti acceſsiſſe cognoſcuntur, ita exeuntes animum à Deo alienum oſtendunt, dum aggrediuntur ea, quę ſunt Dei laudibus valde contraria.

Pius ac religioſus diceretur egreſſus illius, qui peracto officio, gratias Deo ageret, quia dignus effectus fuerit offerre Deo laudes quamuis exiles ac impares, & inter eius laudatores connumerari; Nec enim modicum reputari debet beneficium, quod Angelorum ſuppares reddamur in hoc pręclaro Deum laudandi munere. Si recte expletum ſit hoc ſingulare munus, multiplicandę ſunt gratiarum actiones, quia omne datum optimum, & omne donū perfectum deſurſum eſt; vitia autem, & defectus à nobis proficiſcuntur. Vtile etiam eſt poſt gratiarum actionem veniam petere,& exorare pro admiſsis culpis; ſupplēdo tunc temporis, quę forſan ob aliquod impedimentum fuerunt omiſſa in recitatione. Tandem pium eſt, ac expediens in ſatisfactionem illarum commiſſionum, aut omiſſionum, quæ ex fragilitate pręter voluntatem accidunt,offerre Deo aliquem pſalmum, aut aliam orationem, quę à Summis Pontificibus ad Indulgentiam, & gratiam, & ad remiſſionem negligentiarum conſequendam ſint iniuncta. Extat pia Leonis Papę oratio, quę recitata poſt Diuinū officium omnes negligentias inuoluntarie admiſſas ſupplet, quę oratio ſic ſe habet: *Sacroſanctæ, & Indiuiduæ Trinitati, Crucifixi Ieſu Chriſti Domini noſtri Humanitati, & Beatiſſimæ, ac Glorioſiſſimæ Virginis Mariæ fœcunditati,& omnium Sanctorum vniuerſitati, ſit ſempiterna laus, honor, & virtus, & gloria ab omni creatura, nobiſq; remiſſio peccatorum per infinita ſeculorum ſecula. Amen. Beata viſcera Mariæ Virginis, quæ portauerunt æterni Patris Filium, Et beata vbera, quæ lactauerunt Chriſtum Dominum. Pater noſter. Aue Maria.*

Grat iæ Deo agēdę poſt egreſſum è choro.

Culpæ in recitatione admiſſæ ſatisfaciendæ.

Adſunt etiam aliæ orationes ab alijs Summis Pontificibus ad eundem finem conceſſæ etiam breuiores, occaſione numiſmatum piorum,quas vſurpare pro libito vnuſquiſq;

po-

Io Bap con ſeſſ. collect. priu. priu. 20.

po.eſt ad vtilitatem animi ſui; Nec deſunt priuilegia varia conceſſa Ordinibus religioſis, quæ debet vnuſquiſque conſulere ad ſui profectum; Nemo enim eſt tam perfectus, qui aliquas non patiatur mentis euagationes in Diuini recitatione officij; vt idcirco expediens ſit ſupplere hos defectus meritis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui libentiſſime communicat vim meritorum ſuorum exorãtibus huiuſmodi ſatisfactionem; quemadmodum ipſemet dignatus eſt aliquando declarare S. Gertrudi Virgini electę, & perfectę, cum valde excruciaretur ob mentis euagationes, quas erat paſſa licet inuoluntarie ex ſola naturæ imbecillitate. Apparuit tunc huic mæſti Virgini benigniſſimus Dominus noſter eius ſpõſus, obtulitq; cor ſuum, quod eſt omnis boni, totiuſq; felicitatis verus theſautus, dicens: *Ecce cor meum dulciſſimum oculis mentis tuæ offero; cui omnia, quæ per te minus perficere, potes, fiducialiter pro te perficienda commendabis, ita enim omnia coram oculis meis apparebunt pe fecta; certe ipſum cor meum Diuinum humanam fragilitatem, inſtabilitatemq; cognoſcens ſemper cũ deſiderio expectat, vt ſi non verbis, ſaltem cogitatione committas ei pro te ſupplendum, emendãdum, ac perficiendum, quidquid per te minus perficere vales.* Hinc didicit Sancta Virgo, quod Deus compatiatur noſtræ fragilitati, & libenter communicet ſua merita, vt noſtrę orationes infirmę, ac imperfectę vim & perfectionẽ acquirãt.

Merita Chriſti Domini cõceduntur libenter ea poſcẽtibus.

Euagationes inuoluntariæ quomodo expiandæ.

Blos c. 3. monil. ſpir. c. 3 §. 11.

Huic cęleſti inſtructioni innitens Venerabilis Bloſius, qui eam deſcribit, proponit vſurpandam ſequentem piam orationem poſt officium, vt ſuppleantur omnes defectus admiſsi in recitatione, & meritum acquiratur: *Bone Ieſu propitius eſto mihi peccatori; Ego tepidum, & diſtractum ſeruitium meum commendo mellifluo cordi tuo emendandum, ac perficiendum, tibiq; ipſum offero ad ſalutem omnium, in vnione illius perfectiſſimæ, attentionis, qua tu Patrem oraſti, & laudaſti in terris; Reſponde quæſo, ſatisfac, & ſupple pro me pleniſſime. Amen.* Qui ſibi hanc orationem redderet familiarem optimum exitum ſuis afferret horis; & non modicum lucrum inde reportaret, nam pręter ſatisfactionẽ obtinere poſſet etiam vnionẽ meritorũ Domini noſtri Seruatoris, quę nobis ſolẽt magnum augere cumulũ omniũ benedictionũ.

Oratio apta poſt Diuinum officium.

CAP.

C A P. XIX.
Paræneſis ad hymnodiæ ſtudioſos.

LICEAT nunc mihi omnium Eccleſiaſticorum minimo non docendi pręſumptione, ſed piæ voluntatis affectu ad omnes Eccleſiaſticos ſoléni hymnodiæ in Choris perſoluendæ adſcriptos, pauca hęc vltima operis verba in ſenſu meo dirigere, vt ſimul excitati tanto muneri feruentius vacare decernamus. Recolamus itaq; venerabiles Eccleſiaſtici nos ex Diuinæ gratiæ liberali benignitate eſſe ad illud munus exercendum in terris aſſumptos, quod Angeli beati irrequietes explent in cælis; quod item ad noſtram æmulationem explere ſuo modo nouerunt inſigniores ſubſtantiæ corporeæ, licet anima, ſenſuq; carentes: Elemēta enim, quæ ſuis perpetuis tranſmutationibus, & mutuis actionibus compoſitorum generationi deſeruire non ceſſant, ſicut conditoris laudes, dum ei obſequuntur magna fidelitate, quaſi tot vocibus celebrant, quot effectus producunt; ita in Sacris Scripturis organo recte ſonanti aſsimilantur: *In ſe enim* (ait Sapientię auctor) *elementa dum conuertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur.* Cæli item, qui ſuis ordinatis conuerſionibus omnem inferiorem creaturam luce, & influxu perficiunt, dicuntur in Sacris literis ſui cōditoris gloriam prædicare, ac decantare ſuauiter: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.* ait hymnographus, ſubdens eorum voces ab omnibus omnino nationibus exaudiri: *Non ſunt loquelæ, neq; ſermones, quorum non audiantur voces eorum.*

Elementa Deum ſine voce laudāt

Sap. 19.

Cæli ſuis motibus Deum prædicant.

Pſ. 18.

Quod itaq; facere nouerunt huiuſmodi ſubſtantię corporeę, ratione, voceq; carentes, ſi homo, qui ex Dei peculiari dono ſcientiam habuit vocis, nollet, aut negligeret explere, magnam profecto ſubiret coram Deo ſuo ignominię, & confuſionis cauſam: *Turpe enim foret* (ait eloquentiſſimus, ſanctiſſimuſq; Chryſoſtomus) *ſi homo, qui*

Homo tenetur Dei laudibus colere

S. Chryſ. in pſ. 144.

eſt compos rationis, & omnibus quæ videntur, præſtantior creatura, ſit in Dei laudibus inferior; Non ſolum autem turpe, verum etiam abſurdum, quomodo autem non abſurdum? ſi quidem ipſa quotidie, atq; adeo ſingulis horis emittit Domino glorificationem; Cæli enim, inquit, enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum; Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam; Sol, & Luna, & varius aſtrorum chorus, & pulcherrimus ordo cæterorum omnium ſuum prædicat opificem: qui eſt ergo his omnibus præſtantior, ſi hoc non faciat, ſed etiam ſua vita Deum, qui eum creauit, maledictis impetat, quomodo erit is dignus vlla venia, aut quamnam poterit afferre ſui defenſionem? Hæc vrget S. Doctor ad noſtram excitationem, quæ vim habent maiorē in nobis, qui & homines ſumus, & Eccleſiaſtici ſumus, electi à Deo ad hoc munus explēdum: turpe nimis eſſet, ſi nos à cōcentu hac omnium creaturarum harmonia, Angelica, cęleſti, & elementari ſubtraheremus nos ipſos; vel etiā ſi frigidiores alijs creaturis in hoc opere eſſemus.

Eccleſiaſticorum magna obligatio ad opus pſalmodiæ.

Sicut igitur nobilitate naturæ elementa, & cęlos ſuperamus, & Angelorum dignitati prope accedimus, immo communicamus, ratione animi, qui eſt immaterialis; ita par eſt, vt in Diuinis perſoluendis laudibus cęlorum, elementorumq; ſolicitudinem ſuperantes, Angelicam emulemur diligentiam, ac perſeuerantiam: Inde enim condicionis noſtræ dignitas honoris, vtilitatiſq; argumentum non modicum conſequetur; Honor in primis augebitur humanæ condicioni, quia non modicum quid eſt, aiebat S. Chryſoſtomus, hominem dignum eſſe, qui ad celebrandum Deum admittatur; quemadmodū qui eliguntur oratores ad Regum, & Principum res geſtas celebrandas, ſingularis id ſibi reputant honoris, etiam ſi inde nullus pręterea proficiſci deberet fructus. Vtilitas quoq; facile poteſt cognoſci, quia cum omnis noſter honor Deo exhibitus nihil illi poſsit addere, aut conferre, redibit certo certius ad ipſos honorantes; quod appoſito exemplo explicat B. Chryſoſtomus dicens: *Quemadmodum is, qui apertis oculis Solis intuetur lucem, ſibi ipſi prodeſt, quia illius excelſi ſideris con-*

Hominis dignitas illuſtratur ex vſu pſalmodiæ.

D. Chryſ. hom 8. in ep ad Rom.

Idem hom. 4 in 1. ad Tim.

tue-

tuetur pulchritudinem, nihil tamen illi conferens, nec claritatis, aut perfectionis, cum ſemper permaneat idem fulgor ſolis. Idem omnino euenit nobis, quando hymnis Deum celebramus, Deus enim eſt abſq; noſtris laudibus; quia Deus tamen noſtris delectatur laudationibus, ideo cultores ſuos amore, ac beneficijs proſequi non omittit.

Vtilitas ex vſu pſalmodiæ.

Vos prẹſertim obteſtor, qui ex benigniori Dei voluntate ad perfectiorem, altioremq; viuendi formam eſtis aſſumpti, quicunq; vos eſtis, ſiue viri, ſiue fœminæ in clauſtris ſub obedientia viuentes, qui ſublimi illa gratia gaudetis, quem hymnorum Auctor maximo ardore exoptauit, non tamen obtinuit; nimirum habitandi domum ipſam Domini Dei omnibus diebus vitæ veſtræ; vt gratiæ ſublimitati reſpondeatis, omnem diligentiam, operam, ſtudiumq; Diuinis laudibus prẹſtare non grauemini. Si hac tãta gratia dignus fuiſſet effectus Sanctus Dauid, ſicut cuilibet dignitati, ipſimet ſceptro, ac diademati Regio hanc prẹtuliſſet, vnicum ſibi theſaurum, honorem, ſplendorem eam reputans, vti declarauit illis verbis: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in Domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* quam ſuam declarationem iterum ac ſẹpe voluit amplioribus verbis notam omnibus, prẹſertim pſalmo octuageſimo tertio, quem totum in huius ſui erga Diuinum Templum voti, ardoriſq; expreſsionem decantauit; Incipiens cantum ab eleganti epiphonema: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.* quẹ verba prima clarius leguntur à D. Aug. *Quam amabilia tabernacula tua Domine &c.* Proſequens ardentioribus affectibus: *Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia. Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei.* quibus declarat ſe prẹferre Templi ſancti habitationem omnibus omnino mundi viſibilis diuitijs, ac delicijs, ita ſolicito ardore explere conatus eſſet iuges, ac indefeſſas laudationes; vere enim beatos in eodem pſalmo declarauit, qui ad hanc aſſumpti habitationem, laudes frequentant Diuinas: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.*

Religioſi Domũ Dei inhabitãtes magno gaudent priuilegio.

Pſ. 26.

Pſ. 83.

Dauidis ardens voluntas erga Tẽplum.

Nobis ipſis recolamus gratias eximias, quas muniſicentiſſimus Deus libenter offert pſallentibus pijs, nō enim patitur Deus ſe vinci à noſtro feruore, ſed ſolertię noſtrę ſua rependit cumulatiſsima pręmia: Cantus equidem nunc eſt laborioſus, fateor, ſed laborioſo cantui, cantus glorioſus, immo ęternum iucundus, eſt certo certius ſucceſſurus, quemadmodum non ſemel in hoc opere diximus, & plurima nobis teſtantur ab hiſtorijs deſcripta exempla; ex quibus pro coronide totius argumenti illud pręclariſsimum offero, à Magno Gregorio ad noſtram eruditionem deſcriptum; De duobus illis felicibus Religioſis, qui in Samnio (quod nūc Aprutium dicitur, cuius Metropolis eſt Aquila) in Prouincia Valerię magno ſpiritus feruore ſub Abbate Valentio, Deo altiſsimum præſtabant famulatum, præſertim (vt credimus) hymnorum in Choro diligenti frequentia, Digni proinde effecti, corona præclara Martyrij obſignandi vitam religioſe in Dei honorem exactam; Nam ſæuitia Longobardorum ad Arborē ſuſpenſi vitā ærumnoſam cum morte felici commutarunt; vt autem horum Religioſorum ſublimia merita mortalibus eſſent conſpicua, voluit pijſsimus Deus, qui ſeruorum ſuorum merita coronat, miro euentu ipſorum pretioſam approbare mortem. Nam veſpere facto iſtorum occiſorum beatus Spiritus, clare auditus eſt eos pſalmos alternis ſuauiſsime decantare verſibus, quos viuentes præcipuo ſtudio colebant, ita vt cæteri captiui fideles, immo ipſi etiam tyranni occiſores, qui ibi aderant audientes, iſti timore, lætitia illi ſint affecti. En præmia præclara à Deo famulis ſuis liberaliter parata; En exempla à Sanctis viris ad mortalium ſtimulos fideliter deſcripta: Vere concludit S. Doctor, & Pontifex optimus, hiſtoriam ſcribens, hoc à Deo permiſſum eſſe inſigne prodigium Pſalmodiam exercendi poſt mortem: *Vt viuentes diſcerent, quia ſi Deo ſeruire ſtudeant, poſt carnis mortem verius viuant.* Beati igitur, vere dicuntur à Pſalmographo, qui habitant domum Domini, nam in ſecula ſeculorum laudabunt eumdem Dominum.

Occiſorum ſpiritus auditi sūt pſalmos cantare.

Vos itaq; ad hanc electi beatitudinem, ò regulares, be-

nedi-

nedicite Dominum, qui ſtatis in domo Domini, & in atrijs domus Dei noſtri; Laudate Dominum quia bonus Dominus, pſallite nomini eius, quoniam ſuaue; ſuper vos enim parata eſt illa benedictio à Dauide exoptata: *Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum, & terram.* ſicut acriori pœna punientur tãto dignati honore, ſi negligentiores in hoc munere fuerint reperti. Studeamus igitur omnes benedicere Deum corde perfecto, & animo volenti, vt ab illo benedici mereamur, eiuſq; benedictio ſuper nos firmetur in æternum. Faxit autem Deus benedictus, vt quæ his libris conſcripta ſunt, ita re ipſa ad eius cedant gloriam, & honorem; ſicut à me ex animo ſunt directa; ſemper enim cum D. Paulo, Apoſtolo feruidiſsimo, Protectoreq; dilectiſsimo, dicere decreui: *Regi ſeculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria.* quemadmodum eidem ſoli ſummo Regi vna cum hymnographo ſancto hanc hymnodiam, & cætera opera dico.

Pſ. 133. & 134.

1. Tim 1.

Pſ. 44.

FINIS.

INDEX RERVM PRAECIPVARVM.

A

Aronis oratio ſcutum fuit populi. 93

Acediæ, & ſenectutis ſimilitudo. 349. omnes tentat acedia 350. remedium à Deo. ibid. pellitur à Dei præſentia 351. acediæ comes ſomnolentia. ibid. acedioſorum opera Deo inuiſa 352. preces ſunt cibus Diaboli ibid. remedia varia. 353

Adamus primus Deo obtulit ſacrificia. 11

Aegyptiorum reuerentia erga Ioſephum. 250

Aegypti regum pietas, ac munificentia erga Sacerdotes. 220

Alexandri Saulij annui ſeceſſus. 263. ad chorum frequentia 264. 368

Alexāder Magnus coronas labore partas præferebat hereditarijs. 177

Alleluia quid ſignificet. 39

Amor muſicam docet 214 amor Dei vrget ad laudum frequentiam. ibid. amor emphaticus D. Aug in Deum. ibid. item B. V. Deiparæ 215. amoris erga Deum indicia. 216

Amantis lingua percipitur à Deo. 217. amatores Dei nequeunt abſtinere à Choro. ibid.

Amor ſui impedimentum præbet Spiritui. 176. nocet ſanitati. ibid.

Andreæ Auellini feruor inſignis erga hymnodiæ vſū. 354. generoſitas quanta. 355

Angelorum reuerentia coram Deo 359. Angeli dedignantur irreuerentibus mortalibus 359. hymnorum vſum hortantur. 22. ſemper vigilant 233. vſi ſunt hymnis 30. ſunt primi cantores diuinarum laudum. ibid ſine requie cantant. ibid delectantur lacrymis pœnitentium. 121. inuitantur primi à Dauide ad opus laudum 32. cantant Regina cæli 94. cum hominibus pſallentibus pſallunt 32. viſi inter pſallentes. 32. 61. diligunt concordes animo. 198. viſi adſtare Miſſæ. 34. 158. cum D. Magdalena pſallunt. 60. contemplationi actionē coniungunt. 63. diligunt attentos orationi. 161. tempore precum aduolant orantibus 159. offerunt preces noſtras Deo. 160. ſcribunt verba pſallentium. 161. pędagogi animarum 162. feruidis adſunt. 178.

Angelorū ſocietatem in precibus poſtulat Eccleſia. 33. præſentia facile poteſt concipi. 157. nomen aliquando ſacerdotibus datur 158. reuerentia in Eccleſijs. 159 præſentia iuuat orantibus 160 munia erga animas. 162. puritas nobis proponenda. 186

Annæ matris Samuelis ſobrietas. 241. deuotio, & laudes. 166

Animi felicitas ſita eſt in ſui deſpiciētia. 249. & in cognitione Dei. 87

Antonij Pagni, modeſtiæ cōpoſitio. 291

Antonius Maria Zacaria cum duobus ſocijs inſtituit clericos regulares S. Pauli. 34. Angelicas virgines dirigit ibid ſocietates pias laicorum cogit ibid in myſtica theologia inſignis 77. vitam ſpiritualem collapſam reſtituit. 353

Annibalis Cartaginēſis riſus lepidus 123

Apoſtolorum dilectio erga Chriſtum nimis tenera. 77

Apoſtoli hymnodiæ vſum exercent 13.

Apum vigilantia. 241

Aquila Aprutij metropolis. 380

Arbor Perſica ſymbolum operantium ex corde 140

Attentio Dauidis ad pſalmorum cantum 140. 276. interior eſt de præcepto. 143. ad myſteria humanitatis Chriſti eſt ſufficiens. 145. virtualis eſt ſufficiens. 149 perfecta eſt donū Dei 151. eſt ſubſtantia Diuini officij. ibid exigit cordis, & oris vnionem 276. à Deo poſtulanda 277 ſimilis fumo incenſi. ibid a Diabolo exturbatur. 278. ſine attētione preces ſunt Deo inuiſæ 141. à Dęmone ridentur ibid non ſunt veræ preces. 142. attentionis gradus tres. 144. attētionē quomodo poſſint habere idiotæ 145. 256. attētio perfecta ſine euagatione nec omnibus conceditur

ſanctis.

ſanctis. 148. perfectiſſimæ attentioni non eſt ponendus obex 147. attendendi propoſitum magis quam actualis attentio præcipitur ab Eccleſia. 148. attentionem habere debent orantes ex ſpontanea voluntate. 149. attẽtè orantes diliguntur à Deo. 161. vide v. euagationes, & v. mentis euagationes.

D. Auguſtinus ex pſalmis plures hauriebat pios affectus. 116

Auguſtinus Torniellus inſignis ſacræ chronologiæ ſcriptor. 171. chori frequentiam ſemper ſuſtinuit, & coluit. ibid.

Auium volatus hilaris, & cantus alacris nos homines excitat. 185. auium cantus ab amore. 214

B

BAſilius Anguſſola Auctorem incognitum in pſalmos reddit cognitum. 43

Beati in patria hymnorum vſum tenent 40. laudes vocales exercent 41. 64. Beatorum hymni ſunt eiuſdem rationis cum hymnis viatorum. 81. citharæ vſus frequens. 82

Bellorum incommoda grauiſſima. 90. cantu pſalmorum vincuntur ibid. bella hebreorum à Deo confecta 91. In bellis vſus hymnorum à Moyſe. 91. Bellorum Domini liber qui. ibid.

Benedictiones diuinę ſuper pios pſallentes paratæ. 27

D. Benedictus Monachorum primus Pater in Italia 29. chori celebrat hymnodiam ibid. appellat eam opus Dei ibid. in ſuis alumnis ſilentium nocturnum voluit 347 & deuotionem tum interiorem, tum exteriorem 356

Beneficium magnum eſt electio ad diuinas frequentandas laudes 27. Beneficiorum obliuio Deo odibilis. 53

Beneficium datur propter officium. 142. 220. beneficio priuandus, qui officium non recitat ibid. Beneficiariorum obligatio ſtricta. 221

Blaſphemia eſt ſignum Reprobationis. pag. 83

C

CAnticũ Magnificat mira exundans deuotione. 168

Canticum Regina cæli lætare, ab Angelis compoſitum. 94

Canticum Salue Regina à quo compoſitum 181 huius cantici ſuauitas 182. B. V. Deiparæ acceptum. 29 miris fauoribus cumulatur 230

Canticum Te Deum laudamus à quibus, & quando compoſitum 168 mira viſione comprobatur. 257

Canticũ Simeonis ex deuotione ortum. pag. 168

Cantus Angelorum validus, & altus. 362 memoriam iuuat 86. validitas ex cordis oritur feruore. 361 inconditus vitandus in Templis. 365. pſalmorum reputatur graue tributũ à quibuſdam. 29 audientes allicit ad Eccleſiam 205. alternus ab Angelis edoctus 31 225. vtilitates 208 non reprehendendus. 322. abuſus fugiendi ibid. Theatricus animum emollit. ibid. vis in animi affectibus 323 fæminarum vitandus 323. ad populi acquirendum concurſum reprehenditur 324 ob ſolam delectationem cauendus. ibid. & 325. grauis prouocat lacrymas. 326. cantantes profana ſunt falſarij, 323 à Deo puniendi. 323 horum excuſationes reiciuntur. 324 mores obſeruandi. 325 cantantes vani à Deo puniti. 326. cantantium cõdiciones quæ 327. cantu diſcebantur leges ciuiles 86. vide v. muſica.

Capucini media ſurgunt nocte ad diuinum officium. 237

Capitis inclinationes quanti faciendæ. pag. 288

Caritatis Dei erga homines mira viſio. pag. 50

Carmelitæ diſcalceati media ſurgunt nocte ad hymnodiam. 237

Carthuſiani bona experiũtur ſolitudinis. 261. media nocte ſurgunt ad laudes Dei. 237

Cæremoniarum exteriorum religioſitas pag. 356

S. Caroli mira ſilentij obſeruatio in diuinis.

uinis officijs 304

Carolus à Baſilica petri inſignis alumnus S. Caroli. ibid.

Coruorum induſtria in fretis tranandis. pag. 225

Cenodoxiæ vitium quale, vide v. gloria humana

Cæli ſuis motibus Deum prædicant. 377

Chori pſallentium caſtra ſunt Eccleſiæ. 33. 92

Chori dignitatem minuētes grauiter errant 365. 370. Chori vſus à præcipuis Doctoribus maxima diligentia cultus. 367. & ſeq chorum tarde ingredientibus pœnæ ſtatutę. 373. chori notio vnde. 180 Chorus exigit animorum concordiam 198 magna confert bona. 223. In choris cantus pſalmorum facilior. 225. egredientium è choro culpæ. 374

Chriſti Domini vita in pſalmis deſcripta 42 nomen quando ſoli filio Dei tribuatur in ſcripturis 43 paſſio in pſalmis prænuntiata ibid. Aſcenſio præuiſa à Dauide 44. præſentia in Euchariſtia orantes excitat. 156

Chriſtus Dominus dormiens orabat 60. tentatus à Diabolo pſalmorum auctoritate. 115

Cicadæ Dei ſunt humiles, & feruētes 172

Ciborum nimietas vigilias impedit 242. indigeſtio vigilijs contraria ibid fumus mentem obruit. ibid. repletio gignit multa mala 243. cogitatio exturbat corda etiam religioſa. 283

Citharæ vſus familiaris Dauidi, & Beatis. pag. 81

Clericorum Regularium S Pauli inſtitutio, & munia 34. vita mixta ibid chori frequentia. ibid. & 236 diſciplina chori 267 313. 374 leges ad ſilentium in choro ab omni ſtrepitu 306. ſilentium poſt benedictionem Prælati 347

S. Claræ virginis, oratio fugat Saracenos 98

Cogitatio præſētiæ viri grauis animum componit. 163 cogitatio omnis deponenda ante chori ingreſſum 184. quomodo in Deum colligenda ibid.

Columbæ alas expetit Dauid orans, 188. columbæ conditiones aptæ orantibus. ibid columbæ perferunt literas collo alligatas. ibid.

Coſmæ Doſſenij prudentia 69 frequentia ad chorum ibid ſolicitudo ad vigilias nocturnas 236. reuerentia erga ritus ſacros 348

Cor præcipue exigitur à Deo 139 cordis auditor eſt Deus. 140. corda pendit Deus 141. vim confert, & vitam verbis ibid. cordis ſymbolum eſt Perſica arbor 140. exultatione ingrediendum ad hymnodiā. 183. iubilatio vnde habenda. ib puritas neceſſaria 187. portiones duæ 216 iræ damna 193 cor turbatum paſſionibus eſt ſicut aqua turbata ibid corda mutat Deus 193

Conſolationes, & delitiæ SS. Ephrem, Frāciſci, Philippi. 73 animi puritatem exigunt. ibid nomine conuiuij deſcribuntur. 74 cur non ab omnibus ſentiantur 75. non debent expeti tāquam finis 76 imperfectis conceduntur. ib. decipiunt multos. 77 præſertim guloſos ſpirituales. ibid. non ſunt argumentum perfectionis 78. poſſunt à Deo peti. ibid. vide V. Deliciæ ſpirituales.

Contemplatiuæ vitæ dignitas 62. contemplatio prouocat pſalmodiam, & hæc fouet illam. 64. contemplationis, & actionis vita mixta perfectior alijs 63 contemplatiuorum oculi 65. contemplatio extaſim operatur. ibid. cuilibet hominum gradui apta 66. ſimplicibus etiam, & idiotis. ibid. etiam mulieribus ibid contemplatiui diligunt pſalmodiæ vſum. 68. contemplationis, & actionis gradus varij. 70 contemplatio exigit animum à paſſionibus liberum. 68

Culpæ in recitatione admiſſæ ſatisfaciendæ in fine officij, & quomodo. 375. & & ſeq.

D

Dauidis votum circa Dei laudes. 21. docuit Leuitas pſalmorum cantum. 28. omnibus præſtat vatibus. 36. nec fortunam, nec caſum admittit 38. 101. 104. potius Euangeliſta, quam

Prophe-

Propheta ob claritatem 41. eius lingua calamus ſpiritus ſancti 36. Dauidis laudes inſignes. 41. 44. præſens videtur fuiſſe Aſcenſioni Chriſti.44.gratiarum actionis ſtudioſiſſimus Dauid. 49.eius ardens votū pſallendi in Templo. 68. oratione poſtulat conſolationum reſtitutionem. 76. eius felicitatis & priuilegia ob pſallendi ſtudium 83. Dauidem reſurrexiſſe cum Chriſto.ib. quomodo euaſerit à vitæ periculo.102 ſpem numquam abiecit. ibid. Dauidis fugæ duodecim. 152. pſallens coniungebat meditationem cantui. 294.

Deus in nube apparere ſolitus. 206. maior eſt omni laude.17. 39. ſilentio colitur. 18. omnis fortunę auctor. 105. colendus à nobis ſpiritu, & corpore. 359. vbi adeſt, ibi firmitas 96.quibus rebus colendus. 25. igne comprobabat priſcorū ſacrificia.28. potius animum, quam cenſum pendit. 215. erga gratos liberalior.54. Remunerator aduerbiorum non nominū 138. ſcrutator cordium. 113. cur ſit ore laudandus. 114. enumerans greſſus afflictorum 152.cognoſcendus omnis boni origo. 208

Dei cultus, & inuocatio quando cœperit inter homines. 12. ſublimitas nequit ab homine digne laudari 17 ineffabilitas. ibid. cultus nihil leue cognoſcit. 357 ineffabilitas cognita, & aſſerta ab ethnicis. 18. mira dignatio erga inclinantes ad Gloria Patri.357. ineffabilitas quo artificio oſtenſa à Simonide 19.caritas mira erga homines 50. verbum factus eſt homo tam pro vno, quam pro multis ibid. cognitio præſtat omnibus diuitijs, & bonis 87. cognitio confert mortalibus beatitudinē. ibid.præſentis cogitatio familiaris Dauidi. 151. Iudicis aſpectus in pſalmis deſcribitur. 154. minæ ad malos ſacerdotes 224. præſentia acediam pellit. 351. mira prouidentia erga pſallentes. pag. 283

A Deo poſtulandum auxilio, vt digne laudetur. 17

De Deo melius loquimur per negationes, quā per affirmationes. 18. A Deo omnia bona expectanda. 103. Deum diligentes frequentant hymnodiā. 86. ex Dei colloquio ardor, & lumen. 88.

Deum rite laudare difficile. 186.à Deo capienda exordia actionum. 241. Diuino auxilio omnes egent. 112

Diuinæ pręſentię cogitatio confortat Iobum. 153. quot modis poſſit concipi ibid. feruorem tribuit oranti. ibid. timorem gignit 154

Defectus pſalmodię etiam leues æſtimandi. 266

Delictorum grauitas ex quibus augeatur capitibus. 266

Deliciæ ſpirituales nequeunt explicari. 70.præſtant cæteris mundi delicijs 71. miram poſſident vim 71. vincunt dominandi cupiditatem.72. animum abſorbent. ibid. vide v. conſolationes

Deuotionis ſpiritualis, ratio. 356. deuotio attentionem ſequitur. 164 in quo conſiſtat ibid. Deo grata. 165. a Deo poſtulanda ibid excitat ad laudes. 166. Annæ Matris Samuelis deuotio magna 166. & ſeq. Deiparæ Virginis quanta. 168. eſt medulla ſacrificiorum. 168. à Spiritu Sancto naſcitur 169. Deuotionis acquirēdæ adiumenta ib. priſcorum Chriſtianorū quanta ibid. Deuotiores frequentant Chorū. 170. Deuotiores debent eſſe Prælati. ibid. Deuotus pſallit magno feruore. 172. Deuotionis effectus eſt iubilus. 179

Deus in adiutorium meum intende, &c. quare initium ſit horarum canonicarum. 115. 92 multas complectitur virtutes. 111. & ſeq.

Deus meus, magna cum reuerētia vſurpatur à Sanctis viris. 72. eſt nomen deliciæ. ibid.

Diabolus odit pſalmodiæ vſum 108. torquetur acrius ex inuidia, quā ex igne. ibid. varijs artibus ſtudet a chori vſu auertere. 110. 373. extrahit è choro pſallentes. 111. quo verſiculo fugabatur à D. Antonio 112. à Moniali pulſus 113. decipit quoſdam vſu pſalmorū ſuperſtitioſo. 107 vſurpat pſalmos ad tentandum 115. implet ſaccum verbis malę prolatis in choro. 298. morientu-

rientibus adſtat. 131. ligatas habet vires. ibid cur permittatur tentare iuſtos ſub mortē. 132. purgat iuſtos ſuis tentationibus ib. ab actibus fidei vincitur. 133. eius tentationes quomodo ſuperandæ. ibid. eius viſionē habuit Chriſtus Dominus in cruce 134. ſtudet chori ingreſsū retardare, egreſſum ſolicitare. 373. adſtat orantibus, & verba deſcribit. 163

Diſpoſitio cordis ad pſallendum exoranda à Deo. 47

Diſtributionum lucrum vergitur aliquibus in damnum. 297. amiſſio quibus accidat. 383. 374 375

[D]oxologiæ quantæ ſint vtilitates. 248. vide v. Gloria Patri, & Filio. &c.

S. Dominici viſio. 373. alumni pij varias in choro à Deo recipiunt gratias. 29. 230. ſuſtinent Eccleſiam. 29

E

Eccleſiæ preces liberāt Petrum Apoſtolū è carcere. 228 ſemper Deo sūt acceptæ, licet miniſter ſit in peccato. 274. 275 benignitas temperauit temporum rigorem in diuinorum recitatione. 347

Eccleſia redditur venuſtior ex rituū vnitate. 344

Eccleſia eſt mulier ſole amicta viſa à Ioanne. 88. more militiarum excubat ad animarum vtilitatem. 233. ſuſtinetur à religioſis ordinibus. 99

Eccleſiaſticorum obligatio magna ad opus pſalmodiæ. 378. Eccleſiaſtici ſunt à Deo electi ad ſuas laudes ſuſtinēdas in terris. 26

Elementa Deum ſine voce laudant 377

Eliſeus ſuſtinebat regnum Iſrael. 99

Enos promouit cultum Diuinum. 12

S. Ephrem miras ſentiebat Spiritus delicias. 73

Epicheia quid ſit 321. à ſcrupuloſis adhibenda. ibid.

Epiſcoporum grauis obligatio. 300. erga temporum præſcriptorum obſeruationem. 348. circa formam diuini officij. 343. circa muſicos cantus 327. circa pronuntiationem. 300

Exemplum Prælatorum, & Superiorum magnam poſſidet vim. 119. 170. & ſeq.

Euagationes inuoluntariæ à ſanctis expiantur. 376. volūtariæ Angelos contriſtant. 162. non ſatisfaciunt obligationi recitationis 278 ridentur à Diabolo. 279 eo iniurioſæ. ib d. à Deo puniuntur. 280 & ſeq. à ſolicitudine anxia rerum temporalium fouentur. 282. à ſanctis deflentur. 286 287. fouentur ab oculorum vagatione. 288. inuoluntariæ non auferunt meritum. 281. vide v. Attentio, & v. mentis euagationes.

F

Fidei tentationes quomodo ſuperandæ. 133. actus magnam habent vim contra diabolum. ibid.

Feruor pſallentium gratus Deo. 172 feruidi orantes ſunt cicadæ Dei. 173. feruor Chananeæ mulieris. ibid feruore vocis delectatur Deus. ib feruor mentalis orationis quantæ virtutis. 175. ex magnitudine feruoris, animi magnitudo penditur. ibid.

Feruentibus adſtant Angeli 178 à feruidis fugiunt Dæmones. ibid.

Fæminarum cantus exitioſus, & fugiendus. 323

Felicitas animi non in diuitijs, nec ſcientijs, ſed in Dei veri cognitione 87 & in ſui deſpicientia eſt ſita 149

S. Franciſcus viſus eſt ſuſtinere Dei Eccleſiam 99. huius ſancti viri alumni tuentur chori dignitatem. ibid.

S. Frāciſci Xauerij cōſolationes miræ 73

G

Genuflexiones obſeruādæ à pſallentibus. 247

Gloria Patri, & Filio, &c. magna pronuntiandum reuerentia. 248. non inclinantes ad Gloria Patri, &c. ſeuere puniuntur. 359. quantas afferat vtilitates hic verſiculus deuote recitatus, 248. & ſeq; ſupplet multos defectus pſallentium. 249

Gratiæ diuinæ neceſſitas in pſalmis prædicatur. 38

Gratitudinis neceſſitas. 48 gratus animus beneficia communia reputat ſibi propria. 50

Gratiarum actio expletur vſu pſalmorũ 48 49. 53. gratiarum actionis ſtudioſiſſimus Dauid. 49 gratiarum actio tam in proſperis, quam in aduerſis adhibenda 53 in aduerſis eſt propria Chriſtianorum ibid. diſponit ad gratias maiores recipiendas à Deo. 54. eſt tuba pulſans Dei aures. 55
Gratiæ agendæ Deo poſt Diuinum expletum officium. 375
Gratia maior niſi proſit ad ſalutem, maiores exigit pœnas 224
Gloria Deo debita aliquando ab homine vſurpatur. 250
Gloria humana morbus eſt communis. 248. non reperitur in peccatoribus niſi in reprobis. 249. quo remedio vincenda. ibid
Grauitate laudatur Deus. 312

H

S. HEduuigis erga pias imagines deuotio 292 quom. reperta poſt multos annos ſepulturæ. ibid & ſeq.
Hæbreorum nomen gentibus terrificum 91. hæbrei incedebant per deſertũ more caſtrorum inſtructi 92
Hæretici inſulſe reprehendunt Sanctimonialium pſalmodias 252. & ſeq.
Hieronymi Boerij cantus pſalmorum prius ſub mortem 135
Homines omnes laudibus Dei ſunt apti. pag. 1
Hominis creatio præcipue ad Deum laudandum 25. opera ex fine deſumunt condicionem. 273. humanæ res obnoxiæ mutationi. 10. hominis dignitas illuſtratur ex vſu pſalmodiæ. 378. homo tenetur Deũ laudibus colere. 377
Hora quælibet diei exercetur vſus hymnodiæ. 2. 344
Horæ canonicæ quare ſeptem. 59. ab aliquibus recenſentur octo. ibid horas canonicas recitant Angeli cũ D Magdalena 60. vnde dictæ horæ canonicæ 61. ſunt ſeptẽ myſtici Eccleſiæ planetæ 89. Initium horarum canonicarum cur à Deus in adiutorium. 92. dignitas, & ſanctitas quanta. 328
Horarum, & pſalmorum ordo ſeruãdus in recitatione officij. 339. obſeruatio eſt vtilis. 345. hora tertia dicitur aurea, & ſacra. 346. hac hora deſcendit Spiritus Sanctus ſuper Eccleſiam. 345. vide v. recitantes.
Humilitas vim confert precibus 199. humiles ſunt veri cantores diuinarum laudum. ibid. humilitas in Angelis bonis reſplendet. 200. humilium laudes præferendæ laudibus Angelorum. 201. humilitatis cum infantia ſimilitudo. 202. humilitas parit contemptum ſui. ibid humiles de ſe loquuntur demiſſe. ibid humilitas Danielis quanta ib. Dauidis magna 203 Deo omnia refert ibid. humilis nihil ſibi tribuit. ibid humilitas eſt Diuinarum gratiarum receptaculum. 204. humilis peccator iuſtificatur. 205 paſſiones relictæ ad humilitatis exercitium. 211
Hymnodia in omni loco eſt in vſu. 5. hymnus ſignificat laudem Dei. 5. hymnus, & pſalmus ſynonima ſunt. ibid. hymnodiæ vſus ſenſim excreuit, cum tempore. 12. tempore Dauidis floruit. 13 hymnos cecinit Chriſtus Dominus cum Apoſtolis ibid hymnus a Chriſto Domino dictus poſt cænam quis. ibid hymnorum vſus præfertur ſacrificiis 23. vide v. Pſalmodia, & v. laudes.

I

IAcob Patriarcha, quando beneficijs augebatur, maiorem ſpondebat ſanctitatem 51. in duabus vxoribus ſuis vtrũq; vitæ genus ſymbolice offert 63
Idiotæ mens quomodo queat ad Deum attendere. 145. orationes ſunt eiuſdem valoris cum orationibus doctiorum. 147 256
Ierico deſtruitur plurium vnitorum clamore. 229
S. Ignatius à ſcrupulis vexatus ſanatur. pag. 320
Imaginum piarum intuitus vtilis 292. vſus exemplaris. ibid. Imago B. V. Deiparæ ſanat infirmos. 293
Improborum dicta ſunt nullius auctoritatis apud viros graues. 189
Impij cura Deo permittãtur viuere 221
Indulgentiæ conceſſæ recitantibus officium, 292. 375. 376

Ingreſſus ad diuinas laudes qualis eſſe debeat. 185. 373. & ſeq.
Ingratitudinis turpitudo. 48 omnium vitiorum peſſima. 52. Deo odioſa 53
Ingenij acumen abſq; voluntatis ardore nullius eſt apud Deum meriti 216
Infirmitates quorumdam potius imaginariæ ſunt quam veræ. 244. diabolica aſtutia excitatæ. ibid. infirmiores ſunt, qui valetudini maxima diligentia ſtudent. 176
Initij qualitas bona progreſſum promittit feliciorem. 373. Initij qualitas declarat progreſſum. 185
Integritas diuini officij violatur occaſione muſicorum cantuum. 328
Intentio pſallentium qualis eſſe debeat. 270. virtualis quæ. 271. implicita qualis ibid. eſt humani cordis oculus. 274. bona vitiatur ex malo fine ſuperueniente ibid. ex quibus dignoſcatur indicijs 274. intentionis, & attentionis diſcrimen. 276
Inuidia magis vrit, quã inferni ignis. 109
Iob hymnis Deum coluit 24
Iræ paſſio nocet animo 191. à dæmone excitatur. 193. irati cordis damna. ibid. iracundorum preces, & ſacrificia reſpuuntur à Deo, 196. ira impedit orationis fructum ibid. ante orationem deponenda. 197. à choro excludenda. ibid. irati nec Deum benedicunt, nec à Deo benedicuntur. 198
Iuſti ex affectu vocant Deum ſuum, non Deum noſtrum 51. cognoſcuntur ex gratitudine 49. poſt beneficia erũpunt in gratiarum actionẽ 52. ſunt fulcrum, & columnæ populorum. 99. cur permittantur tentari à Diabolo. 132. iuſti hominis ſigna ſunt laudes frequentes. 82. iuſtorum preces gratæ ſunt Deo. 218. ſuſtinent impios. 222. iuſti impiorum facultatibus viuunt. ibid.
Iubilatio cantus ex feruore oritur cordis. 179 eſt veſtis nuptialis. 180. cordis vnde habenda. 183. ſeculi iubilatio fugienda. ibid.

L

Lacedemonij oderant improbitatem in ſuis ciuibus, & ſenatoribus. 169
Lacrymarum exemplũm quantæ vis 120. effuſio quanta in Dauide ibiđ merita apud Deum 121. lacrymæ ſunt gemmæ Dei ibidem. vim habẽt vocis. 122. Angelis acceptæ. 121. compunctionis nequeunt haberi ab omnibus 123. extinguunt ignem Purgatorij ibid faciles ſunt ob damna temporalia ibid. diligentium Deum dulces 124 Iuliani Anachoretæ quantæ. ibid emulantur martyrij meritum. ibid.
Lacrymatur D. Auguſtinus in pſalmis. 122. lacrymis peccata non flere indicium eſt reprobationis. ibid.
Latina lingua dignior cæteris. 8 aptior Eccleſiaſticæ materiæ. ibid.
Laudes diuinæ ſemper Deo gratæ. 3. in ipſo mundi ortu vſurpatæ. 11. ab homine exiguntur. 19 à creaturis inanimis exercentur 20 & 377. laudum diuinarum ſtudioſi ſunt, qui Deum cognoſcunt. 21. laudandus Deus etiam in aduerſis 22. à laudibus Dei non ceſſandum, quamuis nõ exaudiamur. 22. laudũ diuinarũ frequentia eſt ſignum prædeſtinationis 83. vide v. Hymnus & v. pſalmodia
Loci ſanctitas vim auget precibus. 228
Loquacitatis in choro error grauis. 305. compeſcitur Dei præſentis cogitatione. ibid.
Ludouici Gonzagę mira attentionis gratia in oratione. 287
Ludouici Merlini mira compoſitio in Choro. 251
D. Ludouicus Rex Francorum frequens hymnodiæ. 117. ex pſalmis hauriebat pios affectus. ibid.

M.

MAnſuetudo mira Dauidis. 194. manſuetorum oratio efficax. ibid. merita præclara 195. Manſuetudo eſt nota diſcipulatus Chriſti. ibid manſuetudinis perfectio in quo ſita ibid.
S. Maria Virgo Dei genetrix pſallẽtibus propitia. 29. vide v. B. V. Deipara.
D. Maria Magdalena bis effudit vnguentum 48. vna cum Angelis canonicas explet horas. 60. mira reuerentia ad Chriſtum accedit. 360

Matutinum tempus contemplationi opportunũ 238. preces matutinæ Deum ſibi conciliant. 259
Mediolanenſis Eccleſiæ ritus ad ſilentij cuſtodiam. 308
Meteoras reſpiciunt ſancti, vt ad Deũ auctorem aſcendant. 100
Mentis euagatio volũtaria tollit orationis ſubſtantiam. 145. inuoluntariæ sũt immunes à culpa. 149 impediunt conſolationes ſpirituales. ibid. mente alieni à Deo iram ſibi prouocant diuinam 156 vide v. euagationes.
Merita Chriſti Domini facile concedun- tur expoſcentibus. 376
Militares vigiliæ quatuor. 233. obſeruãtur ab Eccleſia. ibid.
Mineruæ ſcutum à Phidia exculptum. 37
Miſericordia gloriatur Deus 125. miſericordiæ diuinæ beneficia in peccatores. 126 miſericordia prædicatur, & celebratur in pſalmis. ibid. præualet iræ diuinæ. 127 in inferno etiam elucet ib. obtinetur pſalmorum vſu. ibid. miſericordiæ diuinæ effectus inſignis ſuper pſallentes. 129
Mixtæ vitæ ſublimitas, & excellentia 63
Modeſtia eſt à Spiritu Sancto. 311
Moniales Angelicæ hymnodiam exercẽt 34 monialium vſus pſalmorum latinorum pius 67. Dæmonibus odioſus 251 gratiſſimus Deo. 252. 254 deffenditur à calumnijs hæreticorum. 253. à SS. PP. probatur. 255. à B. V. Deipara comprobatur, & exercetur. 256. mira viſione approbatur 257. Moniales puellæ tuentur ciuitates 98. diabolum contriſtat pſalmorum vſus 113. monialis incautè diabolum vocantis mirus euentus. 113. moniales voluntariè euagantes in diuino officio, peſte puniuntur. 281
Mortis tempore diaboli inſidiæ frequentiores. 133. quomodo cum diabolo pugnandum. 134. & ſeq. Frequentantur verba, quæ ſani proferũt frequentiora. 135. poſt mortem auditi pſallere. 136. 85. 380
Moyſis tempore canebantur hymni ſolemni ritu, alternis choris. 13. Moyſes primus vſus eſt hymnis ad hoſtes vincendos 91. Moyſis ſeceſſus ad montis ſolitudinem 263 ſplendor ex conſortio Dei. 85
Mortificatione adiuuatur orationis ſtudium 259. præparatur cor ad Dei viſitationes ibid. plurima acquiruntur bona. 161. frænari poſſunt oculorum intuitus. 290
Mulieres in Eccleſia velum geſtare debent 157
Muſicus concentus in templis pius eſt, & vtilis. 105. à Deo comprobatur 206. muſicus erat Dauid ibid. muſicæ vis. 207 labores lenit. 208 duritiem emollit. ibid. muſica profana exitioſa ibid. muſicæ miri effectus in animo 210. expellit diabolum. ibid. lacrymas ciet. ib. ab Angelis adhibita 213. ab amore docetur. 232. ab auibus exercitur. ib. nutrit amorem. 235. vide v. cantus.
Myſteria fidei a pſalmis continentur. 43. humanitatis Chriſti faciliora ſunt ad concipiendum 346. mentem ad Diuinitatem eleuant. 346 cuilibet horæ canonicæ aſſignata 350. à Deo peracta nocturno tempore. 233

N

Nemo dominus ſuorum membrorum. 289
Nocturnum tẽpus orationi aptiſſimum. 231. nocturnæ preces Deo gratiores. ibid. nocturnis vigilijs priſci Chriſtiani frequentes 232. nocturnarum vigiliarum hoſtes hæretici. ibid. cuſtodes Regulares. 253. nocturnæ preces ſeparatim explebantur in antiqua Eccleſia. 234. nocturnarum vigiliarum obſeruator ſolicitus Dauid. 235. nocturnis precibus delectatur Deus ibid. nocturnis horis varia peracta myſteria. ibid nocturnæ vigiliæ quanta diligentia obſeruandæ. 236
Nocturnarum vigiliarum merita ibid. ſtudioſi varijs à Deo dignantur benedictionibus 236. 237. ad nocturnas vigilias pigri amittunt Angelicas benedictiones. 237
Noe primus digeſſit vites in modum vineæ. 12. grati animi ſacrificium offert. 14.

14 maioribus cumulatur beneficijs ib.
Noui ſorum tẽtationes quo remedio curandæ 315. frequentior tentatio eſt riſus 314 nouitiorum ridentium paſſio quomodo curata. 315
Nunc dimittis ſeruum,&c. vide v. Cãticũ.

O

OCulorum aſpectus liber euagationes fouet 281. obiecta animũ implent vanitatibus 289. oculi ad ſcientiarum acquiſitionem dati. ibid mortificationis ſtudio frænãtur. 290 oculorum aſpectum ſequũtur cogitationes, ibid cuſtodiæ ſtudent contẽplatiui. ib. curioſitatis vana excuſatio ibid dãnata. 291 cæcitas aliquãdo vtilior viſu. ibid. demiſſio, & collectio grauitatem ſuſtinet cordis. 314. curioſitas arcẽda remedijs 292. oculis clauſis pſallere vtile. pag. 294
Officium Diuinum ſtudioſe recitandum. 340. ſine ſyncopa. ibid. omiſſiones in Diuino officio ſupplendæ opportuno tempore ibid. ipſius officij cauſa occurentes an ſupplendæ. 341 Interruptiones vitandæ. ibid. officium Diuinum non omittendum ob principum negogotia. ibid. officij commutatio illicita 342
Opus Dei præferendum cæteris negotijs. 342. In operibus Dei nullum erratum reputandum eſt leue. 266
Operis bonitas attenditur ex condicionibus. 137 modus præcipue à Deo expẽditur 138. in circũſtãtijs magna vis ib.
Oratio à laudibus exordiẽda 56. aliquando ſine præludijs ibid quædam ab Angelis tradita ad Deum placandum 57. petere debet primo ſpiritualia ib. Dauidis petebat benedictiones. 58. petere poteſt temporalia. ibid. etiam naturalia ib orationis ſeptenarius numerus magnis ornatur myſterijs. ib. quomodo poſſit eſſe ſine intermiſſione 60 orabat Chriſtus Dominus etiam dormiẽs. ibid orationis viciſſitudo attentionem adiuuat. ibid. orationes iaculatoriæ ex pſalmis erutæ. 62. orationis magiſter Dauid ibid. In oratione potius ad Deũ quam ad ſenſum verborum attendere præſtat. 67 oratio piorum iram Dei auertit. 93. eſt ſcutum populorum ibid. peſtilentiam fugat ibid & 94 orationes impedit Deus puniturus populos. 95. orationis vſus à politicis non æſtimatur. 99 orare an debeant peccatores 128. ab Eccleſia orationes ordinatę maiorem habent vim. 129. orationis victima etiam à naufragantibus poteſt offerri 130 eſt mẽtis eleuatio in Deũ. 145. tam docti, quã idiotæ eſt eiuſdem meriti apud Deum. 147. orationes ex ſola pietate poſſunt ſine attẽtione recitari. 150 orantes debent excludere etiam bonas cogitationes. 155. oratio ante Diuinum officium 191. vnita plurium orantium vim poſſidet maiorẽ. 229. cogit Deum. ibid. non reſpuitur à Deo. 228. orantis ſpiritus iuuatur à corporis motibus. 245 orationes priuatæ nec loco, nec tempori, nec modo ſubdũtur 246. in oratione poſſunt peti bona male. 265. oratio eſt quædam animi dormitio. 285. voluntariæ orationes omittẽdæ pro debitis 296 quales orantes volumus inueniri, tales eſſe oportet ante orationem. 313. oratio publica legibus loci, temporis, geſtus & verborum ſubditur. 247. apta poſt officium. 376
Ordo in actionib. eſt magni põderis 371
Oſcitantia dedecet pſallentes. 352
Otium negotioſum in ſolitudine habetur 260. otij oſores chori vſum tuentur. 372

P

PAſſiones inordinatæ impediũt dona Spiritus ſancti 192. ſunt nubes animi. ibid. iræ obnubilant animũ ib. relictæ ad humilitatis exercitium. 311
Peccatores an debeant orare. 128 an orantes exaudiantur. ibid peccatorum laudes Deo ingratæ 189
Peſtis ſublata precibus 94. peſte ſublatæ Moniales indeuotæ. 180
Perfectio animi in quibus rebus ſita 76. non eſt dimetienda ex deuotione ſenſibili. ibid. perfectorũ virtutes ab Angelis ſuſpiciuntur. 260
B. Petri Damiani mira mutatio ad pſalmorum

morum ſuauitatem deguſtandam. 47
Petri Mariæ Seſſæ mira alacritas ad pſalmodiam. 183
S. Philippi Nerii deliciæ ſpirituales. 76. ad pſalmodiam audiendā frequentia. 118. alios ad ſanctitatem promouit. pag. ibid.
Pœnas culparum ſubeunt libenter perfectionis ſtudioſi. 309. pœna grauis obturbatum ſilentium. ibid.
Politici precum vim non æſtimant. 99. Caſui, & fortunæ aſcribunt euentus. pag. 104
Populorum incolumitas ex piorum precibus pendet. 100
Preces adhibēdæ ante diuinū officiū 195
Prælatorum, & Principum exempla magnam habent vim. 119. 170. obligationes vide v. Epiſcopi.
Principum nuntij aptiores ob eloquentiam. 219
Pſalterij decem chordarum prçclara allegoria. 45
Pſalmorum liber, lex appellatur. 82. pſalmi ſunt diuini officij maior pars. 5. pſalmus, & hymnus ſunt ſynonima, ibid. pſalmorum materia, forma, & finis 6 auctor Dauid. 13. numerus. 36. origo à Deo. ibid. materia ſunt diuinæ perfectiones. 37. ſanctitas, & puritas. 40. guſtus excedit omnem guſtū tum poetarum, tum philoſophorum. 47. vſus aliquando ſuperſtitioſus 106. & ſeq. verba multos ad monaſterium traxerunt 109. quædam verba Dæmonibus magis terrifica. 111. 112. 113. forma eſt metrica. 114. ſacrificiū eſt omnibus facile. 129. vis Eccleſiam ſuſtinet. 130. diuinum furorē impedit. 131
Pſalmi offerunt Dei laudes perfectas. 39. in patria à beatis vſurpandi. 40. ſunt compendium ſcripturarum. 41 confirmant fidei dogmata. 42. conferunt animæ lumen, & guſtum. 45. 115. ſunt noui ob nouitatem affectuū. 45. aliquando incipiunt ex abrupto. 56. orationem docent 62. orationes præbent iaculatorias 62 ſunt theſaurorum fodin. 89. peſtem auertunt. 93. tempore perſecutionum apti. 94. amiſſi in captiuitate. 102. non ponuntur iuxta ſeriem, rerum geſtarum 104. cantati à Paulo, & Sila vincula abſoluunt. 105. proſunt in neceſſitatibus. 106. Dæmonibus ingrati 108
Pſalmodiæ vſus laborioſus eſt. 361. torquet dæmones. 108. carus Deo. 361. perfectionis eſt inſtrumentū. 368. omnes virtutum actus exercet. 369 ſtudioſi altiorem gloriæ gradum obtinēt. 83. pſalmodiæ vſu ceſſante res mortalium periclitarentur. 95
Pſallentium iuſtorum meritum 362. voce impediti lucrantur ſtipendia. 364. præuidere debent, quæ dicturi ſunt in choro. 374 debent Angelorum imitari puritatem. 31. Angeli ſunt mortales 33. feruidi ſunt myſticæ cicadæ. 172. inuiti priuantur guſtu 47. ex officio pſallentes impetrant vti Eccleſiæ miniſtri. 190. munere funguntur legatorum. 219. cur dicantur nomine Eccleſiæ orare. 275. pſallentium error, quando ſanctitati non ſtudent. 221. plurium pſallentium concordia Deo gratior. 226 compoſitio quanta eſſe debeat. 251 pſallendi vſus ſtatis horis numquam à Dauide remiſſus 68
Puerorum inſtitutio in monaſteriis. 84

R

Ranarum ſilentiū ad Sacerdotis prçceptum. 308
Raptus in contemplatione, ſi verba pſalmorum nō proferret, non ſatisfaceret præcepto officii diuini 146
Redditus Eccleſiaſtici inſtituti ſunt, vt diuina obeantur officia. 219
Regina cęli lætare, &c. quando primum audita, vide v. Canticum
Regnorum firmitas non à diuitijs, aut militibus, ſed à Deo 96
Recitantis condicio obligationem poteſt augere. 339. Recitantes ex libro curioſitatem vitant 291. celeres recitantes fures ſunt ſacrilegi 295 ſeuere à Deo plectendi 296. 299 carent deuotione. 297. damna ſubeunt ſpiritualia ibid. implent ſaccum diaboli. 298
Religioſi ſunt cuſtodes vrbium. 97 Eccleſiam ſuſtinent. 99. 130. feruidi lac, & oleum

ſœl ũ à Deo recipiunt. 75 tempore calamita ũ ad Deum confugiunt. 100 frequentiori tenentur orationi. 222. negligentiores grauiori puniuntur pœna 223 offerunt diei initium Deo. 241 aliquando detinẽtur ab imaginaria infirmitate, ne ſurgant ad vigilias. 248. maiori tenentur obligatione ad ſanctitatem 221. domum Dei inhabitant ex priuilegio 379. audiuntur pſallere poſt mortem. 380

Religiones chori ſtudioſæ celebriora Eccleſiæ ingenia, & lumina clariora pepererunt. 371

Reſtitutionis onus non dimittitur, niſi cum effectu expleatur. 364

Reuerentia Chriſti Domini orantis. 360 Reuerentia eſt medulla officij diuini. 356. ad Gloria Patri, & filio, &c. debet eſſe prompta 357 Ethnicorum in templis, & cultu Deorum quanta 358 Reuerentia Angelorum coram Deo 359

Riſus reuerentiæ, & compoſitioni Eccleſiæ debitæ contrarius 310 permittitur aliquando ad vtilitatem ibidem aliquando à dæmone 315. maxima affiicit vehementia 311 eſt effectus carnis. 312 eſt paſſio nouitiorum 314. riſus vnius plurimorũ riſum prouocat. 312. in ridentes vltio ſeuera Dei. 313

Riſus Annibalis Carthag. lepidus. 123

Rituũ reuerẽtia apud ſtudioſiores 348 ritus minutiores obſeruandi 297. rituum negligentiæ a Deo puniuntur. 268 obſeruatio à ſanctis viris æſtimata. 269 rituũ omniũ non poteſt aſſignari cauſa 7

S

SAcerdotes idololatræ laicorum redditibus ſuſtentabãtur 220 apud omnes nationes immunitate gaudebant, tributorum ib mali à Deo puniẽdi 224

Sacra ſcriptura plures continet ſenſus literales. 42 magnã poſſidet vim 45. à mundis corde intelligitur. 192

Salue Regina, quando compoſita. vide v. Canticum.

Sacrificia antiquorũ comprobabat Deus ignis ſigno 28. ſacrificia Deo oblata ſunt primum ab Adamo 11 cur ſileantur à ſacra ſcriptura. ibid.

Scipionis Africani prȩclara ſententia de ſolitudinis bono. 262

Scrupuli ad maiorem animi ſanctitatem aliquando dati. 316. ſcrupulus eſt animi anxietas ex leuibus orta cauſis ibid. eſt plurimorum malorum origo 317. cum conſcientia vnitur erronea ibid. ſcrupulus gignit ſcrupulum ibid.

Scrupulorum initijs pugnandũ ib ſcrupuloſorum iudicium perturbatũ 318. miſera iſtorum condicio ib ſcrupuli vires debilitant corporis. 319. ſcrupuloſi Deo irrogant iniuriam ib humilitate vincendi ſcrupuli ib. ex ignorãtia ortũ habẽt. ib à ſcrupulis liberata S. Lutgarda. ib S. Ignatius Loiola. ibid.

Senſuum libertas attentioni cordis nocet. 29. mortificatio diſponit ad diuinas gratias, & viſitationes. 259

Seraphini vnde dicti. 362. proximiores ſunt Deo 217

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis concionator Apoſtolicus 35 pijſſimorum operum ſcriptor inſignis. ib.

Silentij rigor in templis Paganorũ 301. 305. in tẽplo Ieroſolymitano ib 307. apud monachos Aegypti 302 cuſtodia eſt actus Religionis ib violatio eſt graue delictũ 303. pœna ib. & 309 mirum exemplũ in Canonico 304 in D. Carolo ib ſilẽtij diſciplina in barbaro 308. apud Clericos regulares S. Pauli. 306

Simonides eleganti artificio oſtẽdit Dei ineffabilitatem 19

Solitudo cordis ad Deum oranquem cõducit. 261. ſolitudinis bona experiuntur Carthuſiani. ib. ſolitudo eſt otiũ negotioſum. 262, ſolitarijs loquitur Deus. 263. ſolitudinis vtilitates 74. 74. ratio vera in quo ſita. ibid.

Sobrietas victus eſt virtus religioſa 241. qualis eſſe deberet ibid. Annæ Matris Samuelis quanta. 242

Solicitudo ad res, & ſtudia fouet mentis euagationes. 282

Somnolentia comes acediæ 351. ſomnolentiæ lepidus caſus. ib. ſomnolentorum preces ſunt cibus Diaboli. 352

Spes in Deo nutritur Dauidicis pſalmis. 101. ſperantes orationem frequentãt. ibid

ib. ſpem in Deo numquã abiecit Dauid 102. ſpes quõodo firmãda in Deo. 103 nullam admittit formidinẽ. 104. non confunditur ib ſperantiũ in Deo magna felicitas. 282
Spiritus S. confert lætitiam 269 & deuotionem ib dona Spiritus S impediuntur à paſſionibus 192 obtinetur precibus 229. deſcendit Spiritus S. in ſpecie ignis ſuper Apoſtolos. ib & ſuper pſallentes pios in Choro. 230
D. Stephani mira reuerentia in orat. 360
Studiorum occupatio grauis excuſat à diuini recitatione officii 366. ſtudia nõ excuſant à Chori vſu 366. 371
Studioſitas in d u. offic. requiſita quid 340
Strepitus quilibet vitandi in Choro. 306. quanta diligentia cauebantur à Monachis Aegyptijs. ibid.
Superbi à diuinis reiciũtur laudibus. 200. ob ſuperbiam dæmones eiecti à cælo. ib. ſuperbia Deo odioſa. 204. ſuperbi Phariſæi reprobatio 205
Superſtitio vitanda in vſu pſalmorũ 105
Syncopatio vitanda in diuino officio. 339

T

Tarditas moderata recitationis inſeruit cordis meditationi. 295
Te Deum laudamus, &c quando compoſitum vide v. Canticum.
Templa perfectionem acquirunt ex vſu Chori 40 ad templũ Dauidis votum. 68. 379 templum Dei duplex, cæleſte, & terreſtre 79. vtriuſq connexio. 79. templum eſt locus proprius diuinarum laudũ 80. templum Salomonis extructum in Sion ibid templorum terreſtriũ laudes initia ſunt laudũ cæleſtiũ. ib. in templis Paganorũ modeſtia 301
Templi Ieroſolymitani mirũ ſilentium. ib in templis etiam Paganorũ eiuſdem ſilentij cuſtodia. 305. in Templi Salomonis fabrica quies mira. 307. Templorum rectores ſeuere puniendi ob cantus profanos. 325
Tempus nocturnum orationi aptũ. 231. auroræ ab Angelis obſeruatum præcipuo cultu. 240 temporũ obſeruatio eſt maximi ponderis 371 temporũ ordinata partitio faciliores reddit operationes 372. & ſeq: temporum diſtributioni inſidiatur Diabolus 345 Tempora orationi aſſignata. 346 tempus peruertentes à Deo puniuntur. ib tẽpora horarũ canonicarũ temperauit Eccleſiæ benignitas 347. ſuperiorum obligatio circa temporum obſeruationem. 348
Tepidi pſalmodiam in choro adhibitam detrectant. 217. vide v. Accedia.
Terræmotus ingentis ruina. 96
S. Thireſia Carmelitæ vitę reſtitutrix 67. ſcripſit egregia volumina ibid cõtemplationi dedita. ibid. in ſuis religioſis vigilias tuetur nocturnas. 237

V

Vates græci quando floruerint. 35. ſcripſerunt de Deo vilia. 37
Veſperarum tempus temperatum 347. myſteria. ibid.
Veſtium puritas in miniſtris Dei. 187
Victoria de hoſtibus hymnorum cantu obtenta. 90
S. Vincentius Ferrerius à dęmone tentatur circa virginitatis cultum. 253
Vini vſus orationi contrarius 244 vino temperantes philoſophi 243
Vigiliæ nocturnæ cuſtodiẽdæ à regularibus. 233. vigilant ſemper Angeli ibid. vigilias anticipare ſignũ eſt iuſtorum. 238. vigiliarum ſtudioſi à Deo dignãtur fauorib 240. ad vigilias alacres sũt ſaniores alijs. 245. vigiliæ impediũtur ab onere ciborum. 242. vide v. Nocturnæ vigiliæ.
B. V. Deip. ſignum exhibet beneuolẽtiæ cantantib. Salue Reg. 29 230. pſalmos habuit in delicijs. 9 inſtituit virginũ collegium. 256. amorẽ Dei habuit maximũ 215 eius imago ſanat infirm. 293
Virginitatem odit Diab. 253. virgines à Deip. diliguntur ibid. à Deo diligũtur præ cęteris. 254. virginitatis ſingularia priuilegia ibid virginũ preces ſuſtinẽt Romã. 256. à Conſt. Magno habentur in veneratione ibi virginũ pſalmodia comprobatur viſione mira. 257
Virtutũ oĩum actus exercet pſalmodia. 369 votum Dauidis ſolemne Deum laudandi. 21. voluntas apud Deum reputatur opus. 354

FINIS.

Ad Lectorem Typographus.

Quæ licuit grauiora animaduertere errata, ſubijcio, vt caueantur, quæ adhuc effug runt cenſoris oculos, ignoſcenda, & corrigenda prudentiæ, ſapientiæq; tuæ relinquuntur.

Pag.	lin.	Errata	Correcta
4	4	prætium	pretium
12	31	cera	certa
ibid.		Tomiellus	Torniellus
17	12	Inniti	Eniti
19	1	tenes	tenens
24	22	Diabulus	Diabolus
26	1	Chriſoſtomi	Chryſoſtomi
ibid.	14	opportunam	opportuna
46	33	guſtulæ	guttulæ
58	17	terram	terra
71	29	deguſtare	*adde* vim
85	23	augetur	augetue
113	25	ritæ	rite
116	23	hane	hanc
138	32	eſſere	eſſe
140	21	Ciprianus	Cyprianus
158	3	tenderi	tonderi
170	26	præbunt	præibunt
177	22	ediſſiſſe	edidiſſe
184	28	morris	mortis
188	3	conſpectu	conſpectui
ibid.	22	ſimbolum	ſymbolum
191	13	gratia	grata
198	36	recte	recto
205	32	tamq;	tamquam
208	5	pius	pios
211	8	donant	donat
219	30	fuerit	fuerunt
247	14	tunſo	tunſio
260	19	piguentarij	pigmentarij
261	13	cenſetur	cenſentur
266	34	dicende	dicendæ
305	5	cenceſeretur	cenſeretur
358	28	non	nos
361	1	ſicut	ſit
362	13	enicitat	excitat
376	12	mæſti	mæſtæ

REGESTVM.

ab A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ AAA BBB.

Omnes ſunt duerniones, except. b, quæ eſt ternio.